РПI
53

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 117154

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ЗА 1911 ГОДИНУ

ИЗДАВАЛАЦ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ВЛАСНИК:
ВЛАД. К. КУШАКОВИЋ.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
Dr. УРОШ М. СТАЈИЋ.

БРОЈЕВИ 1—36 И ПРИЛОЗИ.

ГОДИНА XLII.

БЕОГРАД
ШТАМПАРИЈА „ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ“ — КНЕГИЊЕ ЉУБИЦЕ УЛИЦА БРОЈ 6.
ДИМИТРИЈА ГАВРИЛОВИЋА — ПРЕЋЕ А. М. СТАНОЈЕВИЋ
1911.

ПРЕГЛЕД

САДРЖИНЕ „ТЕЖАКА“ ЗА 1911. ГОДИНУ.

Објашњење: (чл.) значи да је рад штампан у „Тежаку“ као чланак; (п. с.) поучне ситнице; (гл.) гласник; (доп.) допис; (заб). забава; (пит. и одг.) питања и одговори; (ј. г.) јавна говорница; (књ.) књижевност; (изв.) извештај.

А. ПО ПИСЦИМА.

САРАДНИЦИ

Администрација. — Читаоцима „Тежака“ 1. — Позив на XLII главни годишњи збор и на пољопривредни конгрес, 9. — Награде угледним пчеларима, 32. — Претплатницима „Тежака“, 136. — Програм Пчеларске Изложбе, 153. — Списак награђених излагача на Пчеларској Изложби (додатак 27. броју „Тежака“). — Исправка, 224. — Слава Српског Пољопривредног Друштва, 233. — Стечај за економа, 240. — Слава Св. Милутин Српског Пољопривредног Друштва и помен умрлим члановима, 245. — Исправка, 167. —

Аврамовић Сима Dr. — Међународни Агрикултурни Институт у Риму. (чл.) 54. — 62 —

Аћимовић М. Аћим. — Треба ли да набављвмо сејалице? (чл.) 50. —

Бадемлић Јован. — Оксидовање органских материја и стање земље. (Рад. бр.) 9. —

Бончић Михајло. — Говедарство у Швајцарској. (чл.) 148. — Коњарство у Немачкој. (чл.) 182. —

Благојевић С. Драг. — Крајина и њена вина некад и сад (доп,) 276.

Бошковић Бошко. — Берба и чување јабука, крушака и шљива у остави (чл.) 177. — Додавање метабисулфит-калија при муљању и справљању црног вина. (чл.) 195. —

Буковала Јован. — Како се чува жир. (пит. и одг.) 223. —

Владисављевић Тима. — Услед чега се мед ушећерује (пит. и одг.) 142.

Влајинац З. Милан Dr. — Земљорадничке коморе и њихово оснивање у Србији. (књ) 280. — О напреднијем пољопривредном раду наших манастира (дод. „Тежаку“).

Вуличевић Драг. — Потпомагање пољске привреде у Швајцарској од стране Савеза у 1910 години. (дод. бр. 28. „Тежака“). — Производња воћа у Холандији у 1910 години (гл) 278 — Подсетник, 278. — Гајење дувана (гл.) 279. — Комисије за откуп дувана (гл.) 279. —

Дероко Драгољуб. — Утицај храњења на квоћу млека код крава. (чл.) 202. — Пољопривредни напредак Данске (гл.) 216. — Укрштање између цебу и домаћег говечета. (чл.) 221. —

Douglas M. Loudon. — Како странци пишу о нашој пољској привреди. (чл.) 77.—118.

Ђорђевић М. Милисав. — Зазимљавање ружа (чл.) 227. — Зашто младе и бујне воћке неће да роде, и шта треба радити да проноде? (чл.) 252 — Коза која сама себе сише.. (п. с.) 288. —

Павловић Ц. М. — Систем кошнице. (јав. гов.) 245. —

Ивановић Ј. Свет. — Зашто калемљене шљиве не рађају? (јав. гов.) 221.

Илић Милутин. — Утицај мраза на лозу и познавање промрзле лозе. (чл.) 45. — Орезивање винограда. (чл.) 59. — Слана. (чл.) 68. Лачење винограда (чл.) 68. — Прскање винограда бордовском чорбом (чл.) 91. — Заламање винограда. (чл.) 92. — Прскај грожђе. (чл.) 105. — Жуто лишће. (чл.) 122. — Потапање зелених калемова. (чл) 139. — Попуњавање празних места у винограду. (чл.) 211. — Ђубрење винограда. (чл.) 211. —

Јовановић Г. Александар. — Мудро завештање. (поу.) 93. — Нови закон о маслу у Данској. (гл.) 206. —

Јовановић Владимир. — Земља као радионица, у којој живи организми приуготовљавају храну за културно биље (Рад. бр.) 5. —

Јованић Милан. — Упутство за конзервирање воћа и поврћа. (чл.) 195. —

Јосиповић М. Живко. — Жутица на лози. (доп.) 166. —

Калуђеровић Иво. — Летњи радови у винограду. (чл.) 114.

Кнез Милојковић Добросав Dr. — † Др. Марко В. Николић. (некр.) 7.

Ковановић Ж. — Потреба нужника на селу. (здрав.) — 204.

Крикнер Јован. — Гајење гусака (чл.) 121. — Коју прасад треба остављати за приплод (чл.) 123. — Гајење риба (чл) 126. — Башта без сунца (чл.) 127. — Лефлер продаје волове (заб.) 142. — Митарење живине (чл.) 180. — Рад око пчела у месецу августу (чл) 181. — Утицај гајења пчела на здравље (чл.) 181. — Топљење воска (чл. 181. — Какво ће време бити (п с.) 184. — Гајење патака за клање (чл. 187. — Птичији сат (п. с.) 192. — Колико је врсти биљака познато (п. с.) 200 — Како треба поступати са стеоним кравама (чл.) 205. — Уништавање вашију код свиња (чл.) 202. —

Куртовић Милослав. — Сећања и размишљања, (Рад. бр.) 6. —

Лештарић Б. Милутин. — Да ли је крава стеона или не (п. с.) 128. — Зелени кукуруз као сточна храна. (чл.) 137. —

Лукићевић Н. Милош. — Не продаји кокоши кад носе и изводе! (чл.) 3. — Кратке поуке из сточарства. (чл.) 11. — Из живинарства (кратке поуке из сточарства) 18. — Како треба поступати са сјагњим овцама? (кратке поуке из сточ. (18). — Правила о мужи стоке (кратке поуке из сточ.) 18. — Колико је Србија имала прихода од извоза живих грла говеди за последњих десет година. (чл.) 53. — Распоред државних пастува по станицама у земљи, за сезону опасивања у 1911. години (чл.) 24. — Свињарица (чл.) 25. — Нега јагњади (кратке поуке из сточ.) 28. — Гајење кокошака (кратке поуке из сточ.) 28 — Каква јаја треба за насад узимати? (кратке поуке из сточ) 29. — Из овчарства (кратке поуке из сточ.) 28. — Навикавање телади ни чврсту храну (кратке поуке из сточ.) 29, — Младунчад треба с почетка добро хранити (кратке поуке из сточ.) 29. — Како Кинези чувају дуже времена кокошиња јаја? (п. с.) 30. — Рибарство у Шведској (гл.) 31. — Извоз руских гусака у Немачку. (гл.) 31. — Извоз живих свиња и приходи које је од овога извоза имала Србија за последњих десет година (гл.) 31. — Приходи које је Краљевина Србија имала за последњих десет година од извоза оваца и коза у живом стању. (гл.) 31. — Пловка (чл) 33. — Нови запати шумадијског соја сниња (гл) 40. — Добре носиље (чл.) 42 Из нашег Државног Сточног Завода (чл.) 44. — Сунцокрет (чл.) 45. — Чувар здравља (књиж.) 48. — Гуска (чл.) 49. — Из добрих књига. 52. — Чудо од краве. (п. с.) 56. — Туберкулоза код живине. (п. с.) Извоз свежег и прерађеног воћа из Србије у Немачку. (п с.) 56. — Мед је најбоља храна за децу. (п. с.) 56. — Морка, морска кокош. (а. с.) 56. — Санска коза (чл.) 57. — Из добрих књига. 63. — Кинеска правила за живот. (п. с) 63. — Коњарство у Русији. (п. с.) 64. — Жуто и бледо жуманце јајета. (п. с.) 64. — Из народа у народ. — Ђетелиналуцерка. (књиж.) 64. — Извођење пилића. (чл.) 67. — Правила за живинаре. (чл.) 67. — Ждребећак, гунтураћ. (п. с.) 72. — Цивилизација и наука. (књиж.) 72. — Из добрих књига. 72. — Како ћемо одвикнути коња да не спава стојећи. (чл.) 76. — Кратке поуке из сточарства. 78. — Како стојимо са рибарством у Србији. (чл.) 79. — Шумарски Гласник (књиж.) 79. — Пашњаци за стоку (чл.) 72. — Држава потпомаже коњарство у Енглеској. (чл.) 87. — Ђумур, ситан дрвени угаљ. (п. с.) 87. — Пролив код кокошака. (п. с) 87. — Митарење кокошака (п. с.) 88. — Зелена пића за голубове. (п. с.) 88. — Нега кобила дојиља. (чл.) 90. — Кратке поуке из сточарства. — 92. — Споменица ка Туринску Светску Изложбу. (књиж.) 95. — Из добрих књига. 96. — Поступање са ждребном кобилом. (чл.) 97. — Први израђивач гвоздених плугова у Србији. (чл.) 109. — Шумарски Гласник. (књиж.) 120. — Извештај Опсерваторије и Метереолошких Стација у 1910. год. (књиж.) 128. — Казнени Законик и Кривични Судски Поступак Краљевине Србије. (н. књ) 144. — Циљ храњења домаћих животиња у опште. (кратке поуке из сточ.) 147. — Хемијски састав животињског тела и животињских производа. (кратке поуке из сточ.) 147. — Састав хранљивих средстава. (кратке поуке тз сточ.) 155. — Сваривање хране. (кратке поуке сточ.) 155. — Употреба варених хранљивих градива у телу. (кратке поуке поуке из сточ.) 163. — Кад и како треба брати шљиве за сушење? (књиж.(168. — Из добрих књига 199. — Живина и шума. (п. с.) 200 — Анализа пољопривредних производа. (књиж.) 208. — Чика Ђуро. (Рад бр. 16).

Мијоковић Александар. — Правилник за поредак у стајама за говеда (чл.) 35. — Значајан напредак у пчеларству. (чл.) 36. — О несиву матице и пчеле радилице-лажне матице (чл) 27. — Кошнице са јаким народом. (чл) 46. — Пчелина ваш. (чл.) 51. — Како се прави вештачко саће (чл.) 51. — Како се спречава ројење. (чл) 58. — Фризијска раса оваца (чл.) 132. — Мој негдашњи управитељ. (Рад бр. 13). —

Милутиновић Борислав. — Српски дин кукуруз. (чл.) 149. — Dry-Farming (Драј-Фарминг). (чл.) 249, 257. —

Митровић Ђорђе. Др. — Нови пунокрвни пастуви у нашој државној ергели. (чл.) 1. — Коњарство у Француској, Аустрији и Србији. (чл.) 66. — Туберкулоза код говеди и људи. (чл) 189. — Серум против свињске куге. (пит. и одг) 103. — Сточарање. (чл,) 113. — Извоз коња из Енглеске. (чл.) 207. — Врсте и расе домаћих животиња. (чл.) 281. —

Обреновић Миодраг. — Спречавање буђи у сандуцима, за време стратификовања каламова. (чл.) 84. — Штитимо природна вина. (јавн говорница) 116. — Пероноспора (чл.) 146. — Вештачко одгајивање матица. (дод. 19 бр. Теж). — У које доба године треба извршити сумпорисање прво, а у које друго? (пит. и одг.) 165. —

Обрадовић Драгојло. — О распасаности и опасивању кобила (чл.) 26. — † Професор Др Адолф Кремер. (некр.) 29. —

Петрић Михајло. — Општа пољопривредна изложба у Чачку. (изл.) 13.—20. — Какву улогу игра модел при набавци машина. (питања и одговори) 262. —

Панић Славољуб. — Плимес-рок или Лангшан? (ј. г.) 274. —

Пауновић Ж. Миливоје. — Прављење вештачког сађа. (јав. гов.) 85. —

Петровић Ј. Милан. — Од када постоје државни економи у народу. (ист.) 12. — Удобравање-поправљање земље, тешке смонице. (чл.) 43. — Берба шљива и производња ракије у срезу бољевачком. (доп.) 262. —

Петровић Коста. — Орлово гнездо (заб.) 174. — Пожар. (заб.) 183. — Копач. (заб.) 205. — Тврдице. (заб.) 214. — Сеоска бара. (заб.) 231. — Последња вожња. (заб.) 271. — Храброст. (заб.) 287. —

Петровић М. Милорад. — Како је постала гусеница. (заб.) 223. — Не бежи од првог пазара (заб.) 223. — Јесен. (заб.) 245. —

Петковић С. Павле. — Гајење крушке. (чл.) 53. — Сејање и расађивање поврћа. (чл.) 68. — Калемљење воћака под кору (чл.) 76. — Јабуке и крушке у округу подринском (доп.) 94. — О преради јагода и малина (чл.) 98. — Штеточине на нашем поврћу (чл.) 110. — Калемљење воћака „очењем“ (чл.) 122. — Берба воћа (чл.) 156 — Паковање и пренос свежег воћа (чл.) 157. — Прерада поврћа (чл.) 164. — Расађивање купуса у јесен (пит. и одг.) 173. — Гајење шпаргле (чл.) 209. — Подмлађивање воћака (чл.) 225. Лоша плодност воћке (чл.) 242. —

Поповић Коста Др. — Бактерије и њихова примена у домаћинству. (дом.) 229.—237.—244. —

Поповић Срета.— Да ли је боље због јаја гајити кокоши или пловке. (чл.) 74. — Не запајајте децу ракијом (чл.) 77. — Прање млекарског посуђа. (п. с.) 79. — Гајење дивљих пловака у Енглеској (п. с.) 79. — Горети шећер по одајама здраво је (п. с.) 168. — Процењивање воћњака и винограда (чл.) 173. — Израда пољопривредних справа у Русији. (гл.) 175. — Продукција вина у свету у 1909. години. (гл.) 176. — Извоз масла из Сибира. (п. с.) 128. — Оскудица у млеку у Паризу (п. с.) 128. — Задружна продаја јаја у Хановеранској (гл.) 128. — Извоз сира из Швајцарске у години 1910. — Упуство за израду јогурта (чл.) 179. — Одржање плодности земље. (чл.) 180. — Тибетски сир (п. с.) 184. —

Поповић Т. Милан. — † Михаило Радовић. (некр.) 238. —

Протић Ђ. Младен. — Огледи са сушницама разних система на шљиварском курсу у Чачку. (чл.) 197. —

Радивојевић Божа. — Жировница. (доп.) 95. —

Радић Ђорђе Dr. — Пчеле туђице — грабљивице (чл.) 5. — Најбоље каце за купус (п. с.) 8. — Свежи ораси (п. с.) 8. — Да коље дуже траје (п. с.) 8. — Да искорениш мразову сестрицу (п. с.) 8. — Зашто млади калеми често не успевају? (п. с.) 8. — Заливање поврћа. (п. с.) 8. — О јајима за насађивање (чл.) 16. — О пилењу пловчића (чл.) 20. — Трулење жила код воћака (п. с.) 48. — Руже дивљаке (п. с.) 48. — Мед са боквицом као лек (п. с.) 38. — На што се оскоруша најкорисније употребљава (п. с.) 48. — На што треба пазити при куповању младих воћкица (п. с.) — О чувању живине од наметница (чл.) 34. — Да л' је петао, да л' кокош (чл.) 35 — Зашто пилићи гину (чл.) 35. — Ђурђевски пилићи (чл.) 59 — Како ћемо очистити воћке од маховине? (чл.) 60. — О ранама на воћкама услед трења (чл.) 60. — Страшила (чл.) 71. — Зашто бресква ни код нас неће свуд оа напредује и рађа (чл.) 131. — Једна опомена домаћицама (чл.) 132. — Да разориш осињаке (п. с.) 136. — Пасуљ за семе (п. с.) 136. — Кисео купус (п. с.) 136. — Против стеница (п. с.) 136. — Храњење коња сечком (п. с.) 136. — Нешто о мужи. (чл.) 137. — Мали, али опасан штеточина. (чл.) 138. — Пчелина жаока као лек. (чл.) 140. — Кукавица. (чл.) 141. — Врло добро ђубре за руже. (п. с.) 144. — Грашак и пасуљ. (п. с.) 144 — Да сађен арпацик (п. с.) 144. — Да салата не тера у семе (п. с.) 144. — О чишћењу воћака (чл.) 147 — Сунцокрет. (чл.) 155. — Врло јевтино и добро сирће. (п. с.) 159. — Леп за пукнуто гвоздено посуђе. (п. с.) 160. — Против крвотока. (п. с.) 160, — Хељдина је слама нездрава храна. (п. с.) 160. — Да л' је гуска млада ил' матора? (п. с.) 160 — Да стеона крава не побаци. (п. с.) 160. — О избору говеди за гојење. (чл.) 169 — Шта треба да ради виноградар са градом оштећеним виноградом? (чл.) 170. — Кад треба воће брати. (чл.) 171. — Медљика на пасуљу. (чл.) 172. — О сејању спанаћа. (чл.) 172. — Хлеб од пране и непране пшенице. (чл.) 172. — Да спречиш трулење лукова од зумбула. (п. с.) 176. — Ваши код младе стоке. (п. с.) 176 — Против мрава. (п. с.) 176. — Јагоде и малине. (п. с.) 176. — Против мишева. (п. с.) 176 — Гвожђе као ђубре за воћке. (п. с.) 176. — О чувању семења. (п. с.) 176. — Заливајмо дрвеће поред пута. (п. с.) 176. — Шумарица. (чл.) 178. — О целисходном обрађивању наших њива (чл.) 186. — Како ваља неговати кајсију. (чл.) 187. — „Купусњак“ на карфиолу. (чл.) 189. — Изметање пасуља. (пит. и одговори) 190. — Облагање воћака свежим ђубретом. (пит. и одг.) 19? — Да растерамо гљисте. (п. с.) 207. — Од мркве се свиње гоје (п. с.) 208. — О храњењу стоке детелином (п. с.) 208. — Покварено масло. (п. с.) 208. — Против пикца. (п. с.) 208. — Да коштице пре никну. (п. с.) 228. — Кравама не треба давати дражећа средства. (п. с.) 208 — Како Вестфалци своје прасице негују? (чл.) 210. — О разговору код пчела (чл.) 211. — О голубијим јајима. (чл.) 212. — Слепило код коња (чл.) 219 — Јаме — рупе за воћке. (п. с.) 216. — Индијска пловка „тркачица“ (чл.) 218. — Заливање биља зими. (п. с.) 224. — Кресање воћака. (п. с.) 224. — Сејање першуна с јесени (п. с.) 224. — Против зечева (п. с.) 224 — Жути вучак као ђубре (п. с.) 224. — Шта је „проколац?“ (чл.) 228 — Остављање ораха (п. с.) 232. — Да кромпир не трули. (п. с.) 232. — Зимски спанаћ. (чл.) 234. — Нешто о нези воћака у саксијама (чл.) 234. — Зумбул преко зиме у цвету. (чл.) 235 — Највећи произвођачи јагода. (гл.) 239. — Брзина писмоносних голубова (гл.) 239 — Штука као крадљивац. (гл.) 240. — Големи сунцокрети. (гл.) 24?. — Кокош 21 дан без хране. (гл.) 240. — 4 000.000 оваца. (гл.) 240. — Дувна и мрави. (п. с.) 240 — О употреби коприве. (чл.) 241. — Дугласова оморика. (чл.) 241. — Да ротквице не буду тврде (п. с.) 248 — Да ли је при пресађивању младих калема боље жиле скратити. (чл.) 251. — Зашто млади и бујне воћке неће да роде. (чл.) 252. — Жир. као храна за живину (чл.) 252. — О гојењу пилића (чл.) 253. — О остављању свежег купуса за зиму. (чл.) 254. — Ђубрење воћака вештачким ђубретом. (пит. и одг.) 255. — Кухињска со против гусеница. (п. с.) 256. — Осамљени голубови су кавгаџије. (п. с.) 256. — Глиста. (чл.) 260. — Како ће време бити? (чл.) 261. — Кисељак и спанаћ. (п. с.) 264. — Стари малтер. (п. с.) 264. — Од куда Американцима толике сорте кукуруза? (чл.) 166. — Кртица као штеточина. (чл.) 268 — О пресађивању и прекалемљивању старијих воћака. (чл.) Рад. број. — Седала у кокошињацима. (чл.) Рад. број. — О ранијем извођењу диња и краставаца на прост начин. (чл.) Рад. број — Зимска крушка „La Lectier“. (чл.) 273. — Црни лук против водене болести. (п. с.) 279. — Против хладноће (п. с.) 279. — Да очуваш обућу од квара. (п. с.) 279 — О гајењу прекобројних прасади. (чл.) 281. — Најновија сорта грашка „Идеал“. (чл.) 283. — О влачењу, дрљању и т. д. (пит. и одг.) 285. — Смрзавање кресте код кокошака. (чл.) 274. —

Радосављевић С. Павле. — Гајење дувана у Прокупљу у 1910 години. (гл.) 47. — Беријет у Топлици и Добричу. (гл.) 174. — Бик са три јаја. (гл.) 174. — Дувани у округу топличком. (гл.) 174. — Панађур мраморски. (гл.) 174. — Ново средство противу пероноспоре. (доп.) 191. — Производња дувана у округу топличком. (гл.) 192. — О берби ораха (гл.) 199. — Калупљење дувана. (чл.) 203. — Општински кошеви. (чл.) 205 — Чување семена (п. с.) 240. — Корисна одлука. (гл.) 288. — Производња дувана проширена. (гл.) 288. —

Ранојевић Никола. — Подстрек за чишћење воћака од гусеница (дод-1. бр „Тежака“). — Два прскања винове лозе пре цветања. (чл.) 98. — Чување грашка од жишка. (пит. и одг.) 105. — Г. Петру М. Матејићу. (јав. гов.) 167. — Статистика увоза семена детелине за 1911 г. (гл.) 255. —

Савић Милутин. — Писање пољопривредних поука за народ. (Рад. бр.) 12. —

Спремић Драгутин. — Упутство за сушење шљива на обичној домаћој сушници. (чл.) 188. —

Стајић М. Урош Dr. — Привредне особине колубарског говечета: вуча (чл.) 3. — † Ђорђе Коларовски (некр.) 10. — Колико троши годишње краљевина Пруска на своју пољопривреду (гл.) 15. — Зимска салата (п. с.) 16. — Чиме пчеле показују да су гладне? (п. с.) 16. — Како треба спасавати стоку од пожара? (п. с.) 16. — Зашто пчеле залепљују лето? (п. с.) 16. — Да се коњима на табанс не хвата снег (п. с.) 16. — Зашто наше ливаде не дају много сена? (пит. и одг.) 22. — Зашто по неке ливаде дају рђаво сено? (пит. и одг.) 23. — Огромни спахилуци у Мађарској (п. с.) 24. — Извођење пилића (чл.) 27. — Колико је увезено чилске шалитре у Европу у 1910 години? (гл.) 31. — Берба грожђа у Француској у 1910 години (гл.) 31. — Берба грожђа у Италији у 1910 години (гл.) 31. — Извоз вина из Грчке у 1909 години (гл.) 31. — Опадање винограда у Бугарској (гл.) 32. — Извоз вина из Шпаније у 1908 години (гл.) 32. — Пацови као велики љубитељи лубеница (п. с.) 47. — Фабрицирање вина (доп.) 53. — Српске Земљорадничке Задруге у Војводини (гл.) 55. — Производња вина у Мађарској у 1910 години (гл.) 56. — Опити са гајењем разних врста луцерке у Шведској и другим земљама (чл.) 37. — Број парних плугова у Немачкој (п. с.) 40. — Хусланка, трајашно кисело млеко код Хуцула (п. с.) 40. — Колико се производи меда у свету? (п. с.) 40. — Берба грожђа у Шпанији у 1910 години (гл.) 40. — Пољопривредна изложба у Краљеву (гл.) 63. — Смолоточина на воћу (п. с. 64. — Извоз гушчијих џигерица из Мађарске (п. с.) 64. — Награде за скупљање кокица (гундеља) и њихових ларви (п. с.) 64. — Мерење снаге између коња и човека (п. с.) 64. — Пред сетву сточне репе (чл.) 65. — Упуство за прављење вештачког сађа (чл.) 69. — Довитљиви живинар (заб.) 72. — Бйво (чл.) 73. — Берба дувана у Србији у 1910 години (чл.) 77. — † Милош Вилотић (некр.) 80. — Из народне филозофије (заб.) 80. — Сејање кукуруза (чл.) 81. — Храњење пиладије (чл.) 83. — Искуства за сузбијање пламењаче у Француској (чл.) 85. — Да ли се рентира гајење дувана код нас? (чл.) 86. — Изложба кожа (гл.) 87 — Одликовани заслужни пољопривредници (гл.) 87. — Неговање сточне репе (чл.) 89. — Нега кукуруза (чл.) 90. — Чистите коров из усева! (чл.) 93. — Не мажите воћке катраном! (чл.) 93. — Из народне филозофије (заб.) 96. — Стање културе дувана у Србији у месецу марту (чл.) 99. — Дуванска чума: Водњача, Воловодан, Говеђача, Воловод, Аламанка, Метиљ (чл.) 101. — Пољопривредна изложба у Владимирцима (чл.) 103. — Број кокошака у Данској (п. с.) 104. — Да ли је коприва корисна биљка? (п. с.) 104. — Извоз јаја (п, с.) 104. — Усови (лавине) (п. с.) 104. — † Херман Гете (некр.) 104. — Пепелница (чл.) 105. — Мешање вештачких ђубрета (чл.) 110. — Либигов закон о најмањој количини биљних хранива (чл.) 111. — Парни плуг (пит. и одг.) 112 — Не држи сувише старе краве! (п. с.) 112. — Корисна искуства за одгајивање пловака (чл.) 115. — Тежина кокошијих јаја у појединим месецима (чл.) 115 — Гајење дувана у Бајиној Башти (чл.) 116. — Како се треба чувати за време грмљавине на отвореном пољу? (п. с.) 119. — Лала у Кртице на ливади (п. с.) 120. — За уништавање ронца (п. с.) 120. — Лала у народној привреди (п. с.) 120. — Жеђ на океану (п. с.) 120. — Паланчански комунизам (п. с.) 120. — Највеће звоно на свету (п. с.) 120. — Да измериш свињу без кантара (п. с.) 120. — Црни црв (чл.) 123. — Најмлечнија крава у Данској (п. с.) 127. — Лековитост јогурта (п. с.) 127. — Млекарске Задруге у Мађарској у 1910 години (п. с.) 127. — Грожђани мољац (чл.) 121. — Прављење вештачког сађа (пит. и одг.) 134. — Пољопривредне изреке 135. — Сиви црв (чл.) 139 — Производња меда у Холандској (чл.) 155. — Руже треба калемити (п. с.) 150. — Са ружа треба... (п. с.) 150. — Расквоцану кокош.... (п. с.) — 150. — Да мраве сузбијамо у пчелињаку (п. с.) 150. — И пчеле без матице износе... (п. с.) 150. — Пчеле се навикну на пљачку.. (п. с.) 150. — У повртњаку (п. с.) 150. — Друготрајна ужа за везивање снопова (чл.) 159. — Јаја са меком љуском (п. с.) 160. — Земљорадња у Македонији (гл.) 160. — Чишћење и кресање трешања (п. с.) 168. — И восак може да експлодира! — Лисне ваши (чл.) 236. — Попуњавање Управе Српског Пољопривредног Друштва (друшт. и подр пос.) 239. — Гундељ (чл.) 243. — Слава „Св Милутин“ Српског Пољопривредног Друштва (друшт. и подр. пос.) 245. — Поскупљивање млека у Европи (чл.) 248. — Гргурка (чл.) 253. — Мозаик (чл.) 254. —

Један редак добротвор наше пољске привреде (гл.) 255. — Нове књиге (књиж.) 256. — Медљика, оидиум на дувану (чл.) 253. — Којдићеве шљиве (пит. и одг.) 263. — Странци о млекарству у Србији (гл.) 264. — „Академско друштво Срба Агронома“ у Бечу (чл.) 264. — Шарени дуван (чл.) 269. — Драгом чика Ђури! (Рад. бр.) 17. — Штрока (чл.) 274.

Стојковић Н. Велимир Dr. — О калемљењу шљива, (пит. и одг.) 277)

Стојановић Милутин. — Утицај састава земље на развиће винове лозе и квалитет вина. (чл.) 266. — Виноградарство у Русији (дод. „Тежаку“).

Тодоровић Б. Борислав. — Пољска Привреда и Природне Науке. (Рад. бр.) 8. —

Тодоровић Д. Благоје. — Култивисани вински квасац. (Рад. бр.) 14.

Тодоровић-Ђаковчић Павле. — Неколико одабраних стоних сората грожђа. (п. с.) 272. — Ускисла павлака лакше се буђка но слатка. (гл.) 279. — Потапање семена у формалински раствор. (гл.) 279.

Тодоровић П. Марко. — Јабука — Шуматовка. (чл.) 76. — Општинска детелишта. (доп.) 191. — Жетвени принос у Темнићу у 1910 г. (гл.) 206.

Ћатић Душан. — Подизање луцеришта. (чл.) 17. —

Филиповић Таса. — Одгајивање свиња (чл.) 42. —

Шокорац Живко. — † Вучко Богдановић. (некр.) 194. — Један листак за јубиларну поменицу д-ра Ђ. Радића. (Рад. бр.) 15. —

I Земљорадња.

1. Ратарство.

Беринет у Топлици и Добричу (доп.) — — — — — — — — 174
Берба дувана у Србији у 1910. години (гл.) — — — — — — — 77
Број парних плугова у Немачкој (п. с.) — — — — — — — 40
Гајење дувана у Прокупљу у 1910. години (гл.) — — — — — — 47
Гајење дувана у Бајиној Башти (чл.) — — — — — — — — 116
Гајење дувана (гл.) — — — — — — — — — — — — 274
Големи сунцокрети (гл.) — — — — — — — — — — — 240
Дуготрајна ужа за везивање снопова (чл.) — — — — — — — 159
Дувани у округу топличком (доп.) — — — — — — — — 179
Dry-Farming (драј-фарминг) (чл.) — — — — — — — — 215 257
Да ли је коприва корисна биљка? (п. с.) — — — — — — — 104
Жетвени принос у Темнићу у 1910. години (гл.) — — — — — 206
Зелен кукуруз као сточна храна (чл.) — — — — — — — 137
Земљорадња у Македонији — — — — — — — — — — 160
Израда пољопривредних справа у Русији (гл.) — — — — — — 175
Кидање лишћа са репе (п. с.) — — — — — — — — — 144
Колико је увезено чилске шалитре у Европу у 1910. год. (гл.) — — 31
Колико се у Европи сеје шећерне репе (п. с.) — — — — — — 168
Калупљење дувана (чл.) — — — — — — — — — — — 203
Либогов закон о минимуму (чл.) — — — — — — — — — — 111
Мешање вештачких ђубрета (чл.) — — — — — — — — — — 110
Неговање сточне репе (чл.) — — — — — — — — — — 89
Нега кукуруза (чл.) — — — — — — — — — — — — 90
Опити са гајењем разних врста луцерке у Шведској и другим земљама (чл.) — — — — — — — — — — — — 37
Одржање плодности земље (чл.) — — — — — — — — — — 180
О целисходном обрађивању наших њива — — — — — — — 186
Општинска детелишта (доп.) — — — — — — — — — — 191
О употреби коприве (чл.) — — — — — — — — — — — 241
Откуда Американцима толике сорте кукуруза — — — — — — 266
Овас — зоб (чл.) — — — — — — — — — — — — — 17
Огромни спахилуци у Мађарелој (п. с.) — — — — — — — — 21
Подизање луцеришта (чл.) — — — — — — — — — — — 12
Пред сетву сточне репе (чл.) — — — — — — — — — — 66
Парни плуг (пит. и одг.) — — — — — — — — — — — 192
Производња дувана у округу топличком (гл.) — — — — — — 196
Стање културе дувана у Србији у месецу марту (чл.) — — — — 90
Свињарица (чл.) — — — — — — — — — — — — — 24
Сунцокрет (чл.) — — — — — — — — — — — — — 45
Сејање кукуруза (чл.) — — — — — — — — — — — — 81
Српски џин-кукуруз (чл.) — — — — — — — — — — — 149
Сунцокрет (чл.) — — — — — — — — — — — — — 155
Статистика увоза семена детелине за 1911. године (гл.). — — — 255
Треба ли да набављамо сејалице? (чл.) — — — — — — — — 50
Удобравање-поправљање земље, тешке смонице (чл.) — — — — 43
Чистите коров из усева (чл.) — — — — — — — — — — 93

2. Ливадарство.

Да искорениш мразову сестрицу (п. с.) — — — — — — — — 9
Зашто наше ливаде не дају много сена? (чл.) — — — — — — — 22
Зашто понеке ливаде дају рђаво сено? (чл.) — — — — — — — 23
Кртице на ливади (п. с.) — — — — — — — — — — — 120
Пашњаци за стоку (чл.) — — — — — — — — — — — 82

3. Виноградарство.

Берба грожђа у Француској у 1910. години (гл.) — — — — — — 31
Берба грожђа у Италији у 1910. години (гл.) — — — — — — — 31
Берба грожђа у Шпанији у 1910. години (гл.) — — — — — — — 32
Грожђани мољац (чл.) — — — — — — — — — — — — 130
Два прскања винове лозе пре цветања (чл.) — — — — — — — 98
Ђубрење винограда (чл.) — — — — — — — — — — — 211
Жуто лишће (чл.) — — — — — — — — — — — — 122
Извоз вина из Грчке у 1909. години (гл.) — — — — — — — 31
Извоз вина из Шпаније у 1908 години (гл.). — — — — — — — 32
Искуства за сузбијање пламењаче у Француској (чл.). — — — — 85
Како ћемо убрзати дозревање грожђа (чл.). — — — — — — — 195
Лачење винограда (чл.). — — — — — — — — — — — 68
Летњи радови у винограду (чл.). — — — — — — — — — — 114
Неколико корисних напомена о прскању и запрашивању винограда и справљању бордовске чорбе (чл.). — — — — — — — — 158
Неколико одабраних стоних сората грожђа (п. с.). — — — — — 272
Опадање виноградарства у Бугарској (гл.) — — — — — — — 32
Орезивање винограда (чл.). — — — — — — — — — — 59
Производња вина у Мађарској у 1910 години (гл.). — — — — — 56
Прскање винограда бордовским чорбом (чл.). — — — — — — 91
Прскај грожђе (чл.). — — — — — — — — — — — — 106
Потапање зелених калемова (чл.). — — — — — — — — — 139
Пероноспора (чл.). — — — — — — — — — — — — 146
Процењивање воћњака и винограда (чл.). — — — — — — — 173
Продукција вина у свету (чл.). — — — — — — — — — 176
Попуњавање празних места у винограду (чл.). — — — — — — 211
Слана (чл.). — — — — — — — — — — — — — — 68
Спречавање буђи у сандуцима за време стратификовања (чл.). — — 84
Сумпорисање винограда (пит. и одг.). — — — — — — — — 165
Утицај мраза на лозу и познавање промрзле лозе (чл.). — — — — 45
Утицај састава земље на развиће винове дозе (чл.), — — — — — 266
Штитимо природна вина (чл.). — — — — — — — — — — 116
Шта треба да ради виноградар, с градом оштећеним виноградом (чл.). 170

4. Воћарство.

Берба воћа (чл.). — — — — — — — — — — — — — 156
Берба и чување јабука, крушака и шљива у остави (чл.). — — — 178
Грожђе као ђубре за воћке (п. с.). — — — — — — — — — — 176
Да коштице пре никну (п. с.). — — — — — — — — — — 208
Да ли је при пресађивању младих калема боље жиле скратити (чл.). — 251
Ђубрење воћака кајинитом и томасовом згуром (пит. и одг.) — — — 255
Зашто млади калеми често не успевају? (п. с.). — — — — — — 8
Зашто бресква ни код нас неће свуд да напредује и да рађа? (п. с.). — 131
Заливајмо дрвеће поред пута (п. с.). — — — — — — — — 176
Зашто калемљене шљиве не рађају (ј. г.). — — — — — — — 221
Зашто младе и бујне воћке неће да роде? (чл.). — — — — — — 252
Зимска крушка „La Lectier“ (чл.). — — — — — — — — — 273
Извоз свежег и прерађеног воћа из Србије у Немачку (п. с.). — — 56
Јабука „Шуматовка“ (чл.). — — — — — — — — — — — 76
Јагоде и малине (п. с.) — — — — — — — — — — — 76
Јаме — рупе — за воћке (п. с.). — — — — — — — — — — 216
Како ћемо очистити воћке од маховине? (чл.) — — — — — — 60
Калемљење воћака под кору (чл.). — — — — — — — — — 76
Калемљење воћака „очењем“ (чл.). — — — — — — — — — 122
Калемљење шљива (пит. и одг.). — — — — — — — — — 277
Како ваља неговати кајсију (чл.). — — — — — — — — — 187
Кресање воћака (п. с.). — — — — — — — — — — — 224
Којдићеве шљиве (пит. и одг.). — — — — — — — — — — 262
Кад треба воће брати? (чл.). — — — — — — — — — — 171
Лоша плодност воћке (чл.). — — — — — — — — — — 242
На што се оскоруша најкорисније употребљава? (п. с.). — — — — 48
На што треба пазити при куповању младих воћкица? (п. с.). — — — 48
Не мажите воћке катраном (чл.). — — — — — — — — — 93
Нешто о нези воћа у саксијама (чл.). — — — — — — — — 234
Највећи произвођачи јагода (гл.). — — — — — — — — — 239
О ранама на воћкама услед трења (чл.) — — — — — — — — 60
О преради јагода и малина (чл.). — — — — — — — — — 98
О чишћењу воћака — — — — — — — — — — — — 147
Огледи са сушницама разних система на шљиварском курсу (чл.). — 197
О берби ораха (п. с.). — — — — — — — — — — — 199
Облагање новоусађених воћака свежим ђубретом (пит. и одг.) — — 190
Остављање ораха (п. с.). — — — — — — — — — — — 232
Подстрек за чишћење воћака од гусеница (чл. дод. бр. 1.) — — — 1
Паковање и пренос свежег воћа — — — — — — — — — 157
Процењивање воћњака и винограда (чл.). — — — — — — — — 173
Производња воћа у Холандији у 1910 год. (гл.). — — — — — — 278
Подмлађивање воћака (чл.). — — — — — — — — — — 226
Свежи ораси (п. с.). — — — — — — — — — — — — 8
Смолоточина на воћу (чл.). — — — — — — — — — — 64
Трулење жила код воћака (п. с.) — — — — — — — — — — 48
Упуство за конзервирање воћа (чл.). — — — — — — — — — 195
Чишћење и кресање трешања (п. с.). — — — — — — — — — 168
Чување семена (п. с.). — — — — — — — — — — — — 240

5. Повртарство.

Башта без сунца (чл.). — — — — — — — — — — — — 127
Грашак и пасуљ (п. с.). — — — — — — — — — — — — 144
Гајење шпаргле (чл.). — — — — — — — — — — — — 209
Да сађен арпацик... (п. с.). — — — — — — — — — — — 144
Да салата не тера у семе (п. с.). — — — — — — — — — — 144
Да кромпир не трули (п. с.). — — — — — — — — — — — 232
Да роквице не буду тврде (п. с.) — — — — — — — — — — 248
Заливање поврћа (п. с.). — — — — — — — — — — — — 8
Зимска салата (п. с.) — — — — — — — — — — — — 16
Зимски спанаћ (чл.) — — — — — — — — — — — — 234
Изметање пасуља (пит. и одг.). — — — — — — — — — — 191
Кисељак и спанаћ (п. с.). — — — — — — — — — — — 264
„Купусњак“ на карфиолу (чл.). — — — — — — — — — — 189
Медљика на пасуљу (чл.). — — — — — — — — — — — 172

Најновија сорта грашка „Идеал“ (чл.). — — — — — — — — 288
Нижа чешка пољопривредна школа у Моравској (гл.). — — — — 103
О сејању спанаћа преко лета (чл.). — — — — — — — — 172
О извођењу краставаца у соби (чл.). — — — — — — — — 12
О ранијем извођењу диња и краставаца на прост начин (чл.). Радићев бр. 20
Пасуљ за семе (п. с.). — — — — — — — — — — — 136
Прерада поврћа (чл.). — — — — — — — — — — — 164
Прављење сока — парадајса од патлиџана (чл.). — — — — — — — 204
Расађивање купуса у јесен (пит. и одг.). — — — — — — — — 173
Сејање и расађивање поврћа (чл.). — — — — — — — — — 68
Сејање першуна с јесени (п. с.). — — — — — — — — — 224
Страшила (чл.). — — — — — — — — — — — — 61
У повртњаку (п. с.). — — — — — — — — — — — 150
Штеточине на нашем поврћу (чл.). — — — — — — — — — 110
Шта је „проколац“ (чл.). — — — — — — — — — — — 226

6. Цвећарство.

Врло добро ђубре за руже (п. с.). — — — — — — — — — 144
Да спречиш трулење лукова од зумбула (п. с.) — — — — — — 176
Зазимљавање ружа (чл.). — — — — — — — — — — — 227
Зумбул преко зиме у цвету (чл.). — — — — — — — — — — 235
Лала у народној привреди (п. с.). — — — — — — — — — — 120
Руже дивљаке (п. с.). — — — — — — — — — — — — 48
Са ружа треба.... (п. с.). — — — — — — — — — — — 150

II. Сточарство.

1. У опште.

Врсте и расе домаћих жиаотиња (чл.). — — — — — — — — 281
Значај коже за оцену коже (чл.). — — — — — — — — — 178
Како треба спасавати стоку приликом пожара (п. с.). — — — — 16
Кратке поуке из сточарства — — — 11, 18, 28, 92, 147, 155, 163
О храњењу стоке детелином (п. с.). — — — — — — — — — 208
Пашњаци за стоку (чл.). — — — — — — — — — — — 82
Правила за извоз стоке за приплод — без царине (гл.). — — — — 7

2. Говедарство.

Биво (чл.). — — — — — — — — — — — — — — 74
Говедарство у Швајцарској (чл.). — — — — — — — — 148
Како треба поступати са стеоним кравама? (чл.) — — — — — — 202
Кравама не треба давати дражећа средства (п. с.). — — — — — 208
Правилник за поредак у стајама за говеда (чл.). — — — — — — 35
Привредне особине колубарског говечета (чл.). — — — — — — 3
О избору говеди за гојење (чл.). — — — — — — — — — 170
Укрштање између цебу и домаћег говечета (чл.). — — — — — 221
Утицај храњења на квоћу млека код крава (чл.). — — — — — 202

3. Коњарство.

Да се коњима на табане не хвата снег (п. с.). — — — — — — 16
Држава потпомаже коњарство у Енглеској (гл.). — — — — — — 87
Ждребећак, гунтураћ (п. с.). — — — — — — — — — 72
Извоз коња из Енглеске (гл.). — — — — — — — — — 207
Из нашег Државног Сточног Завода (чл.). — — — — — — — — 44
Изложба коња (гл.). — — — — — — — — — — — — 87
Коњарство у Русији (п. с.). — — — — — — — — — — 64
Коњарство у Русији (чл.). — — — — — — — — — — 182
Коњарство у Француској, Аустрији и Србији (чл.). — — — — — 66
Како ћемо одвикнууи коња да не спава стојећи (чл.). — — — — 75
Мерење снаге између коња и човека (п. с.). — — — — — — 64
Нега кобила дојиља (чл.). — — — — — — — — — — 90
Нови пунокрвни пастуви у нашој државној ергели (чл.). — — — 1
О распасаности и опасивању кобила (чл.). — — — — — — — 26
Поступање са ждребном кобилом (чл.). — — — — — — — — 97
Распоред државних пастува по станицама у земљи у 1911. (гл.). — — 24
Слепило код коња (чл.). — — — — — — — — — — — 213

4. Свињарство.

Да измериш свињу без кантара (п. с.). — — — — — — — — 120
Извоз живих свиња (гл.). — — — — — — — — — — — 31
Како вестфалци своје прасице негују(чл.). — — — — — — — — 210
Нови запати шумадијског соја свиња (гл.). — — — — — — — 40
Одгајивач свиња (чл.). — — — — — — — — — — — 42
О гајењу прекобројних прасади (чл.). — — — — — — — — 241
Уништавање вашију код свиња (чл.). — — — — — — — — 202

5. Овчарство и козарство.

Коза, који сама себе сише (п. с.) — — — — — — — — — 288
Санска коза (чл.). — — — — — — — — — — — — 57
Француска раса оваца (чл.). — — — — — — — — — — 132
4,000.000 оваца (чл.). — — — — — — — — — — — 240

6. Живинарство.

Број кокошака у Данској (п. с.). — — — — — — — — — 104
Брзина писмоносних голубова (гл.) — — — — — — — — — 239
Гајење гусака (чл.). — — — — — — — — — — — — 121
Гајење патака за клање (чл.). — — — — — — — — — — 187
Гајење дивљих пловака у Енглеској (п. с.) — — — — — — — 79
Добре носиље (чл.) — — — — — — — — — — — — 41
Да л' је петао да л' је кокошка? (чл.) — — — — — — — — 35
Да ли је гуска млада ил' матора? — — — — — — — — — 160
Да ли је боље због јаја гајити кокоши или пловке? (чл.) — — — 74
Довитљиви живинар (забава) — — — — — — — — — — 72
Ђурђевски пилићи (чл.) — — — — — — — — — — — 59
Живина и шума (п. с.) — — — — — — — — — — — 200
Жир, као храна за живину (чл.) — — — — — — — — — 252
Жуто и бледо жуманце јајета (п. с.) — — — — — — — — — 64
Зашто млади пилићи гину? (чл.) — — — — — — — — — 35
Зелена пића за голубове (п. с.) — — — — — — — — — 88
Задружна продаја јаја у Хановеранској (п. с.) — — — — — — 128
Извођење пилића (чл.) — — — — — — — — — — — 27
Извоз руских гусака у Немачку (гл.) — — — — — — — — 31
Извоз гушчијих џигерица из Мађарске (п. с.) — — — — — — 64
Извођење пилића (чл.) — — — — — — — — — — — 67
Јаја са меком љуском (п. с.) — — — — — — — — — — 169
Индијска пловка „тркачица“ (чл.) — — — — — — — — — 217
Како треба неговати квочку за време лежања јаја? (чл.) — — — 27
Колики је приход имала Србија од живинарства за последњих десет година? (гл.) — — — — — — — — — — — — 23
Како Кинези чувају дуже времена кокошиња јаја (п. с.) — — — 30
Корисна искуства за одгајивање пловака (чл.) — — — — — — 115
Кокош 21 дан без хране и воде (п. с.) — — — — — — — 244
Морка, морска кокош (п. с.) — — — — — — — — — — 56
Многи живинари хране живину куваним зрневљем (п. с.) — — — 16
Митарење кокошака (п. с.) — — — — — — — — — — 88
Митарење живине (чл.) — — — — — — — — — — — 180
Не продаји кокоши кад носе и изводе (чл.) — — — — — — 3
О јајима за насађивање (чл.) — — — — — — — — — — 19
О пилењу пловчића (чл.) — — — — — — — — — — — 20
О чувању живине од наметница (чл.) — — — — — — — — 34
О голубијим јајима (чл.) — — — — — — — — — — — 215
О гајењу пилића (чл.) — — — — — — — — — — — 253
Осамљени голубови су кавкаџије (п. с.) — — — — — — — — 256
Плимес-рок или Лангшан? (ј. г.) — — — — — — — — — 284
Пловка (чл.) — — — — — — — — — — — — — — 33
Правила за живинаре (чл.) — — — — — — — — — — 67
Привредно живинарство — — — — — — — — — — — 74
Пролив код кокошака (п. с.) — — — — — — — — — — 87
Птичији рат (п. с.) — — — — — — — — — — — — 192
Расквоцану кокош (п. с.) — — — — — — — — — — — 150
Смрзавање кресте код кокошака (чл.) — — — — — — — — 274
Тежина кокошијих јаја у појединим месецима (чл.) — — — — — 115
Туберкулоза код живине (п. с.) — — — — — — — — — 56
Храњење пиладије (чл.) — — — — — — — — — — — 83

7. Пчеларство и Свиларство.

Вештачко одгајивање матице (дод. 19, бр.)
Главна пчеларска задруга за Краљевину Србију (гл.) — — — — 232
Да мраве сузбијемо у пчелињаку (п. с.) — — — — — — — 150
Зашто пчеле залепљују лето? (п. с.) — — — — — — — — 16
Значајан напредак у пчеларству (чл.) — — — — — — — — 35
И пчеле без матице износе (п. с.) — — — — — — — — — 148
И восак може да експлодира (п. с.) — — — — — — — — 160
Колико се производи меда у свету? (п. с.) — — — — — — — 60
Кошнице са јаким народом (чл.) — — — — — — — — — 46
Како се прави вештачко сће (чл.) — — — — — — — — — 51
Како се спречава ројење (чл.) — — — — — — — — — 58
Мед са боквицом као лек (п. с.) — — — — — — — — — 48
Мед је најбоља храна за децу (п. с.) — — — — — — — — 56
О несиву матице и пчеле раднице (чл.) — — — — — — — — 37
О разговору код пчела (чл.) — — — — — — — — — 211
Пчеле туђице — грабљивице (чл.) — — — — — — — — — 5
Пчелина ваш (чл.) — — — — — — — — — — — — 51
Прављење вештачког сће (ј. г.) — — — — — — — — — 85
Пчелина жаока као лек (чл.) — — — — — — — — — 140
Производња меда у Холандској (гл.) — — — — — — — — 150
Пчеле се навикну на пљачку (п. с.) — — — — — — — — 150
Рад око пчела у месецу августу (чл.) — — — — — — — — 181
Списак награђених излагача пчелара (дод. 27. бр.)
Систем кошнице (ј. г.) — — — — — — — — — — — 245
Топљење воска (чл.) — — — — — — — — — — — — 181
Упутство за прављење вештачког сће (чл.) — — — — — — — 69
Утицај гајења пчела на здравље (чл.) — — — — — — — — 181
Ушећерен мед (пит. и одг.) — — — — — — — — — — 142
Чиме пчеле показују да су гладне? (п. с.) — — — — — — — 16

8. Рибарство.

Гајење риба (чл.) — — — — — — — — — — — — — 126
Како стојимо са рибарством у Србији (гл.) — — — — — — — 79
Рибарство у Шведској (гл.) — — — — — — — — — — 31
Штука као крадљивац (п. с.) — — — — — — — — — — 240

9. Млекарство.

Извоз масла из Сибира (п. с.) — — — — — — — — — — 128
Извоз сира из Швајцарске у години 1912. (п. с.) — — — — — 128
Колико увозимо, а колико извозимо млекарских производа (гл.) — — 23
Лековитост јогурта (п. с.) — — — — — — — — — — — 127
Млекарске задруге у Мађарској у години 1910. (п. с.) — — — — 127
Нов закон о маслу у Данској (гл.) — — — — — — — — — 207
Најмлечнија крава у Данској (п. с.) — — — — — — — — 127

Нешто о мужи (гл.) — — — — — — — — — — — — — 137
Оскудица у млеку у Паризу (п. с.) — — — — — — — — — — 128
Упуство за израду јогурта (чл.) — — — — — — — — — — 179
Поскупљивање млека у Европи (г.) — — — — — — — — — 248
Прање млекарског посуђа (п. с.) — — — — — — — — — 79
Странци о млекарству у Србији (гл.) — — — — — — — — 118, 264
Странци о нашој пољској привреди (чл.) — — — — — — — — 77
Тибетски сир (п. с.) — — — — — — — — — — — — 184
Ускисла павлака лакше се буђка него слатка (гл.) — — — — — 279
Хусланка, кисело млеко код Хуцула (п. с.) — — — — — — 40

10. Марвено лекарство.

Ваши код младе стоке (п. с.) — — — — — — — — — — 176
Да стеона крава не побаци (п. с.) — — — — — — — — — 160
Ждребећак, гунтураћ (п. с.) — — — — — — — — — — 72
Митарење кокошака (п. с.) — — — — — — — — — — 88
Пролив код кокошака (п. с.) — — — — — — — — — — 87
Серум против свињске куге (пит. и одг.) — — — — — — — 103
Слепило код коња (чл.) — — — — — — — — — 213, 87
Туберкулоза код живине (п. с.) — — — — — — — — — 56
Туберкулоза код говеди и људи (чл.) — — — — — — — — 189
Хељдина је слама нездрава храна (п. с.) — — — — — — — 160
Ћумур (п. с.) — — — — — — — — — — — — — 87

11. Биљне штеточине и болести.

Ваши код младе стоке (п. с.) — — — — — — — — — — 176
Грожђани мољац (чл.) — — — — — — — — — — — — 129
Гргурка (чл.) — — — — — — — — — — — — — — 253
Глиста (чл.) — — — — — — — — — — — — — — 260
Да разориш осињаке (п. с.) — — — — — — — — — — — 136
Дуванска чума (чл.) — — — — — — — — — — — — 101
Дувна и мрави (п. с.) — — — — — — — — — — — — 246
Да растерамо гљисте (п. с.) — — — — — — — — — — 207
Жижак у грашку (пит. и одг.) — — — — — — — — — — 165
Жутица на лози (чл.) — — — — — — — — — — — — 166
Ждребећак. гунтураћ (п. с.) — — — — — — — — — — 72
Жути црв (чл.) — — — — — — — — — — — — — 213
За уништавање ронца (п. с.) — — — — — — — — — — 120
Искуство за сузбијање пламењаче у Француској (чл.) — — — — 85
Кукавица (чл.) — — — — — — — — — — — — — 141
„Купусњак“ на карфиолу (чл.) — — — — — — — — — — 189
Кртица на ливади (п. с.) — — — — — — — — — — 120
Кртица као штеточина (чл.) — — — — — — — — — — 268
Како ћеш очистити воћке од маховине? (чл.) — — — — — — 60
Кухињска со против гусеница (п. с.) — — — — — — — — 256
Лисне ваши (чл.) — — — — — — — — — — — — — 236
Мали, али опасан штеточина (чл.) — — — — — — — — — 138
Медљика на пасуљу (крат. поу.) — — — — — — — — — 172
Медљика оидиум на дувану (чл.) — — — — — — — — — 258
Награде за скупљање кокица (гундеља) и њихових ларви (пит. и одг.) 64
Против стеница (п. с.) — — — — — — — — — — — — 136
Пероноспора (чл.) — — — — — — — — — — — — — 146
Пепелница (чл.) — — — — — — — — — — — — — 106
Против мрава (п. с.) — — — — — — — — — — — — 176
Против мишева (п. с.) — — — — — — — — — — — — 176
Пчелина ваш (чл.) — — — — — — — — — — — — 51
Подстрек за чишћење воћака од гусеница (чл.) — — — — — — 1
Пацови као велики љубитељи лубеница (п. с.) — — — — — — 47
Против пикца (п. с.) — — — — — — — — — — — — 208
Против зечева (п. с.) — — — — — — — — — — — — 224
Потапање семена у формалински раствор (гл.) — — — — — — 279
Ровац, ронац (чл.) — — — — — — — — — — — — — 228
Сиви црв (чл.) — — — — — — — — — — — — — 139
Смолоточина на воћу (чл.) — — — — — — — — — — — — 64
Страшила (чл.) — — — — — — — — — — — — — 61
Спречавање буђи у сандуцима, за време стратификовања каламова (чл.) 84
Средство противу пероноспоре (доп.) — — — — — — — — 191
Скакавци (чл.) — — — — — — — — — — — — — 218
Трулење жила код воћака (п. с.) — — — — — — — — — 48
Црни црв (чл.) — — — — — — — — — — — — — 123
„Шарени дуван“ (чл.) — — — — — — — — — — — — 269
Штеточине на нашем поврћу (чл.) — — — — — — — — — — 110
Штрока на дувану (чл.) — — — — — — — — — — — — 274

2. Бактериологија.

Бактерије и њихова примена у домаћинству (чл.) — — — 229, 238, 244
Земља као радионица, у којој живи организми приуготовљавају храну за културно биље (чл.) „Радићев број“ — — — — — — 5
Култивисани вински квасац (чл.) „Радићев број“ — — — — — 15
Оксидовање органских материја и стање земље (чл.) „Радићев број“ — 5

3. Домаћинство.

Врло јевтино и добро сирће (п. с.) — — — — — — — — — — 159
Да очуваш обућу од квара (п. с.) — — — — — — — — — — 279
Једна опомена домаћицама (чл.) — — — — — — — — — — 135
Кисео купус—рибанац (п. с.) — — — — — — — — — — 136
Леп за пукнуто посуђе (п. с.) — — — — — — — — — — 160
О остављању свежег купуса за зиму (чл.) — — — — — — — — 254
Покварено масло (п. с.) — — — — — — — — — — — — 208
Против стеница (п. с.) — — — — — — — — — — — — 136
Хлеб од пране и непране пшенице (чл.) — — — — — — — — 172

4. Пољопривредна технологија.

О преради јагода и малина (чл.) — — — — — — — — — — 98
Прављење сока — „парадајза“ од патлиџана (чл.) — — — — — — 204
Прерада поврћа (чл.) — — — — — — — — — — — — 164
Упутство за конзервирање воћа и поврћа у боцама зв. „ултраформ“ (чл.) 195

5. Историја.

Од када постоје државни економи у народу (чл.) — — — — — — 12
Први израђивач гвоздених плугова у Србији (чл.) — — — — — — 109

5. Хигијена.

Горети шећер по одајама здраво је (п. с.) — — — — — — — — 168
Кинеска правила за живот (п. с.) — — — — — — — — — — 63
Лековитост јогурта (п. с.) — — — — — — — — — — — — 127
Мед са боквицом као лек (п. с.) — — — — — — — — — — 48
Не запајајте децу ракијом (чл.) — — — — — — — — — — 77
Потреба нужника на селу (чл.) — — — — — — — — — — 204
Против крвотока (п. с.) — — — — — — — — — — — — 160
Противу хладноће (п. с.) — — — — — — — — — — — —
Пчелина жаока као лек (чл.) — — — — — — — — — — 140
Туберкулоза код говеди и људи (чл.) — — — — — — — — — 189
Утицај гајења пчела на здравље (чл.) — — — — — — — — — 181
Црни лук противу водене болести (п. с.) — — — — — — — — 279

III. Шумарство.

Дугласова оморика (чл.) — — — — — — — — — — — — 242
Живина и шума (п. с.) — — — — — — — — — — — — 200

VI Пољопривредна техника и примењене науке.

1. Агрикултурна политика.

Гвожђе као ђубре за воћке (п. с.) — — — — — — — — — — 176
Либигов закон о минимуму (чл.) — — — — — — — — — — 111
Мешање вештачких ђубрета (чл.) — — — — — — — — — — 110

V. Аграрна политика.

Бројно стање стоке у Аустрији (гл.) — — — — — — — — — 263
Берба грожђа у Француској у 1910 години (гл.) — — — — — — 31
„ „ „ Италији „ „ „ „ — — — — — — 31
Берба дувана у Србији у 1910 години (гл.) — — — — — — — — 77
Број кокошака у Данској (п. с. — — — — — — — — — — 104
Главна Пчеларска Задруга у Краљевини Србији (п. с. — — — — 232
Земљорадња у Македонији (гл.) — — — — — — — — — — 160
Извоз коња из Енглеске (гл.) — — — — — — — — — — 2?7
Извоз руских гусака (гл.) — — — — — — — — — — — 31
Извоз живих свиња из Србије за последњих десет година (гл.) — — 31
Извоз оваца и коза из Србије за последњих десет година (гл.) — — 31
Извоз вина из Грчке у 1909. години (гл.) — — — — — — — — 31
Извоз вина из Шпаније у 1907. години (гл.) — — — — — — — — 32
Израда пољопривредних справа у Русији (гл.) — — — — — — — 175
Извоз сира из Швајцарске (п. с.) — — — — — — — — — — 128
Извоз говеди из Србије за последњих десет година (гл.) — — — 28
Извоз живине „ „ „ „ „ „ „ — — — 28
Извоз свежег и прерађеног воћа из Србије у Немачку (п. с.) — — 55
Извоз чаја (п. с.) — — — — — — — — — — — — — 104
Колико се производи меда у свету (п. с.) — — — — — — — — 40
Колико је увезено чилске шалитре у Европу 1910. године. (гл.) — — 31
Како стојимо са рибарством у Србији? (гл.) — — — — — — — 79
Колико се у Европи сеје шећерне репе (гл.) — — — — — — — 168
Коњарство у Русији (п. с.) — — — — — — — — — — — 64
Колико троши Пруска на пољопривреду (гл.) — — — — — — — 15
Колико извозимо и увозимо млекарских производа (гл.) — — — 28
Комисије за откуп дувана (гл.) — — — — — — — — — — 279
Међународни Агрикултурни Институт у Риму (чл.) — — — — — — 62
Млекарске Задруге у Мађарској (п. с.) — — — — — — — — — 127
Нижа чешка повртарска школа у Моравској (гл.) — — — — — — 103
Овогодишњи успех ученика Школе за Винод. и Воћарство у Букову (гл.) 199
Огромни спаилуци у Мађарској (гл.) — — — — — — — — — 24
Потпомагање пољске привреде у Швајцарској у 1910 год. (дод. 28. бр.)
Пољопривредни напредак Данске (гл.) — — — — — — — — — 216
Производња меда у Холандској (гл.) — — — — — — — — — 150
Панађур мраморски — — — — — — — — — — — — 174
Производња дувана у округу Топличком (гл.) — — — — — — — 192
Производња дувана проширена (гл.) — — — — — — — — — 288
Производња вина у Мађарској у 1910 годин (гл.) — — — — — — 56
Рибарство у Шведској (гл.) — — — — — — — — — — 31
Статистика увоза семена у Србији у 1911 години (гл.) — — — — 255
Српске земљорадничке задруге у Војводини (гл.) — — — — — 55

VI. Књижевност.

Анализа пољопривредних производа — — — — — — — — — 208
Bericht des allgemeinen Verbandes landwirtschaftl. Genossenschaften in Österreich über sein Tätigkeit in den Jahren 1910. I. Th. — — 40
Градинар — — — — — — — — — — — — — — — 32
Господарска смотра — — — — — — — — — — — — — 264
Die Bedeutung der Feststellung des Lebend — und Schlachtgewichts des Rindes durch Messungen etc., von Dr phil. Frohwein — — — 40

Ђубрење културних биљака калиумом и азотом и калцијум цијанамид као азотно ђубре — — — — — — — — — — — — 8
Ђубрење дувана с обзиром на употребу калијевог ђубрета — — — 8
Земљорадничка Задруга — — — — — — — — — — — — 32
Земљорадничке коморе и њихово оснивање у Србији — — — — 280
Извештај Опсерваторије и Метеоролошких Стација у 1910 години — 128
Из народа у народ — ђетелина — луцерка — — — — — — — 64
Како стојимо данас са партогенезом у пчела? — — — — — — 6
Казнени Законик и Кривични Судски Поступак Краљевине Србије — 144
Кад и како треба брати шљиве за сушење? — — — — — — — 168
L' Ovicultura in Serbia (овчарство у Србији) — — — — — — 168
Нове књиге — — — — — — — — — — — — — — 256
Нов пројекат закона о шумама — — — — — — — — — — 40
Напредно пчеларство — — — — — — — — — — — — 24
Питање о шећеру са гледишта економске науке — — — — — — 24
Споменица за Туринску Светску Изложбу — — — — — — — 95
Сточно лекарство — — — — — — — — — — — — — 238
Ужички Листићи — — — — — — — — — — — — — 232
Чувар здравља — — — — — — — — — — — — — 48
Цивилизација и наука — — — — — — — — — — — — — 72
Шумарски гласник — — — — — — — — — — — 8, 79, 110

VII. Изложбе.

Изложба коња — — — — — — — — — — — — — — 87
Општа пољопривредна изложба у Чачку — — — — — — 13 20
Пољопривредна изложба у Владимирцима — — — — — — — — 103
Пољопривредна изложба у Краљеву — — — — — — — — 63

VIII. Дописи.

Беритет у Добричу и Топлици — — — — — — — — — — 174
Берба шљива и производња ракије у бољевачком срезу — — — — 262
Допис из Жировнице — — — — — — — — — — — — — 95
Жутица на лози — — — — — — — — — — — — — 166
Јабуке и крушке у округу подринском — — — — — — — — — 94
Крајина и њена вина некад и сад — — — — — — — — — 276
Лепа прослава — — — — — — — — — — — — — 104
Општинска детелишта — — — — — — — — — — — — 191
Прављење вештачког саћа — — — — — — — — — — — 85
Фабрицирана вина — — — — — — — — — — — — 35

IX. Забава.

Довитљиви живинар — — — — — — — — — — — — — 72
Из народне филозофије — — — — — — — — — — — 80, 96
Јесен (песма) — — — — — — — — — — — — — — 245
Како је постала гусеница — — — — — — — — — — — — 223
Копач — — — — — — — — — — — — — — — 205
Лефлер продаје волове — — — — — — — — — — — — 142
Не бежи од првог пазара — — — — — — — — — — — — 223
Орлово гнездо — — — — — — — — — — — — — — 174
Пожар — — — — — — — — — — — — — — — 183
Последња вожња — — — — — — — — — — — — — 271
Сеоска бара — — — — — — — — — — — — — — 231
Тврдице — — — — — — — — — — — — — — — 214
Храброст — — — — — — — — — — — — — — — 287

X. Из добрих књига и пољопривредне изреке.

Из добрих књига — — — — — — — — — 52, 63, 80, 96, 112, 199
Пољопривредне изреке — — — — — — — — — — — 135, 195

XI. Друштвени и подружински послови.

Годишњи збор Српског Пољопривредног Друштва и Пољопр. Конгрес 1, 9
Исправка — — — — — — — — — — — — — — — 224
Исправка г. Петра Бунушевца — — — — — — — — — — — 167
Један редак добротвор наше пољске привреде — — — — — — — 255
Јавна захвалност — — — — — — — — — — — — — 256
Мишљење стручне комисије о прскалицама — — — — — — — — 271
Награде угледним пчеларима — — — — — — — — — — — 32
Нови чланови утемељачи — — — — — — — — — — — 136
Прослава седамдесетогодишњице Милосава Н. Јагодинца — — — 88
Претплатницима „Тежака“ — — — — — — — — — — 136, 144
Пчеларска изложба — — — — — — — — — — — 153, 162
Позив на Ванредни Збор — — — — — — — — — 185, 194, 26
Пошта — — — — — — — — — — — — — — — 200, 20
Рад анкетс по спору Матејић—Ранојевић — — — — — — — — — 269
Попуњавањв Управе Српског Пољопривредног Друштва — — — 239
Српским пчеларима (конгрес) — — — — — — — — — — — 152
Слава Српског Пољопривредног Друштва — — — — — — — 234, 245
Стечај за економа — — — — — — — — — — — — — 240
Честитка славе Њ. В. Краљу — — — — — — — — — — — 279
Члан утемељач поч. Јован Музикравић, економ из Бечња — — — 280

XII Некрологија.

† Бранко Ж. Јефремовић — — — — — — — — — — — — 64
† Вучко Богдановић — — — — — — — — — — — — 194
† Димитрије Ћирковић — — — — — — — — — — — — 240
† Ђорђе Коларовски — — — — — — — — — — — — 10
† Илија Ђукнић — — — — — — — — — — — — — 248
† Милош Вилотић — — — — — — — — — — — 64, 84
† Милосав Ж Петровић — — — — — — — — — — — — 64
† Милисав Јагодинац — — — — — — — — — — — — 160
† Др. Марко В. Николић — — — — — — — — — — — — 7
† Проф. Др. Адолф Кремер — — — — — — — — — — — 29
† Стеван Бобић — — — — — — — — — — — — — 136
† Таса Банковић — — — — — — — — — — — — — 248
† Филип Јовановић — — — — — — — — — — — — 240
† Херман Гете — — — — — — — — — — — — — 104

XIII. Слике.

„Фосид“, 2.; Десепсија“, 2.; † Ђорђе Коларовски, 10.; Краставци изведени у саксијама 12.; Покретно гнездо 28.; Гнездо у виду сандучета 28.; † Проф. Др. Адолф Кремер 30.; Пекиншка пловка 33.; Ајлсберска пловка 34.; Руанска пловка 34; Јапанска пловка 34.; Два струка луцерке 38.; Луцерка у пролеће 1909. г. 39.; Талијанска кокош (петао) 41.; Црна Шпањолка са белим лицем 42.; Црна Андалскиња или Минорка, 42.; „Ахмед“, 44.; „Фелиција“, 44.; Ергелски подмладак у Љубичеву, 44.; Поморанке. — Емденке, 49.; Тулуска гуска, 50.; Сâнска коза, 57.; Укрштене и рањаве гране „с лица“, 61.; Исте гране с ранама „с наличја“, 61.; Страшила, 61., 62.; Браздило, 68.; Садиљке, 69.; Отклопљена преса, 69.; Приклопљена преса, 70.; Судови за топљење воска и ливење саћа, 70.; Сипање воска у пресу, 70.; Сувишан восак се исцеди из пресе, 71.; Обрезивање ивице саћа, 71.; Биволи на појилу, 74.; Обично калемљење под кору, 76.; Поправљен начин под кору, 76; Разређивање, усамљивање сточне репе, 89.; Ровац, 100.; Дуванска чума, 101.; Чума на дувану, 101.; Два струка дувана спопаднута од „Дуванске Чуме“, 102.; Пепелница — трипс, 106.; Млади „доњи лист“ дувана оштећен пепелницом, 106.; Старији „доњи лист“ дувана оштећен пепелницом, 107.; „Горњи доњи лист“ дувана оштећен пепелницом, 107., „Доњи лист“. који је доцкан, пред саму бербу, оштећен пепелницом, 108.; Доњи „средњи лист“ дувана оштећен пепелницом, 108.; Лист дувана угинуо од пепелнице, 109.; Први израђивач гвоздених плугова у Србији, 109.; Шема за мешење вештачких ђубрета, 110.; Либигов закон минимума представљен у слици, 111.; Дуван на Црвеној Стени, 116; Дуван на подножју Вишесаве, 116.; Калемљење „очењем“, 123; Очење са два пупољка, 123.; Младар калем привезан за патрљ., 123.; Црни црв, 124.; Зимска вештица (мужјак), 124.; Зимска вештица (женка), 124.; Дувански струк поједен од црног црва, 124.; Биолошки развитак обичног грожђаног мољца и крилатог грожђаног мољца, 130.; Крушкова осица, 138.; Гусеница и јаја сивог црва, 139.; Лептир сивог црва, 139.; Дувански струк, 139.; Алатке и материјал потребни за вештачко одгајивање матица. Завлачење вештачке ћелијице у удубљењу на дрвеном ваљку, Вађење каше из природног матичњака, Полагање каше из природног матичњака на дно вештачких ћелијица, Да би се црвићи лакше извадили, Да би сасецање ћелијица ишло лакше, Пренашање црва пчеле раденице у вештачки матичњак, Полагање црвића, Стављање вештачког матичњака у кошницу, Ако немамо сатоноше, Црв матице у затвореном матичњаку, Затворен вештачки матичњак, Излазак матице из матичњака, додатак 19. броју; Корпа, 157.; Берила, 157.; Америчке тубе, 157.; Судови за паковање и пренос свежег воћа, 157.; Дуготрајна ужа за везивање снопова, 159.; Веков суд, 164.; Направа којом се учвршћују тегле, 164.; Суд за парење, 164.; Гајзенхајмска сушница, 165.; Нож за сечење купуса, 165.; Шумарица или раштањ, 179.; Купуснљак на карфиолу, 189.; † Вучко Богдановић, 194.; Ултаформ — боца. 193.; Облик шанчића за сађење шпаргли, 209.; Изглед банкова, 210.; Ножеви за сечење шпаргли, 210.; Жути црв, 214.; Жути црв на ражи, 214.; Струк нападнут од жутих црва, 214.; Египатски скакавац, 218.; Лист од дувана, који је изгризла по средини ларва, 218.; Лист од дувана, поједен од ларве египатског скакавца. 219.; Дувански лист наједен сврха од египатског скакавца, 219.; Сабљаш, 219.; Дувански лист, наједен с врха и око ивице, 220.; Српасти скакавац, 220.; Дувански лист наједен од српастог скакавца, 220.; Репати скакавац, 220.; „Ерфуртски“ проколац, 226.; „Херкулес“ проколац, 226.; Три главице од „Херкулес“ проколца, 227.; Дрвене куке, 227.; Причвршћивање ружа за земљу, 227.; Затрпавање ружа, 228.; Отрпавање ружа, 228.; Загртање ужиљених ружа, 228.; Клопка за хватање роваца, 229.; Зимски спанаћ „Викторија“ 234.; У саксији однегована крушка у пуном роду, 235.; Усађен лук као што треба, 239.; Шеширом покривен лук, 236.; Лисна ваш на ружи, 236.; † Михаило Радовић, 239.; Млада Дугласова оморика, 242.; Гундељ, кокица, мајска буба, 243.; Американска дрљача са сановима, 250.; Американска дрљача са сановима, комбинована са сејалицом, 251.; Камбелов ваљак, 251., Дувански лист оболео од гргурке, 253.; Медљиком заражен дувански лист, 259.; Медљика на дувану, 259.; Носиоци конидија, 259.; Медљика на подбиру, 260.; Амерички „коњски зуб“ кукуруз, 266.; Шарени дувански лист, 269.; Др. Ђорђе Радић, Рад. бр.; Стара баштованка засејава у саксије диње и краставце, Рад. бр.; Зимска крушка „La Lectier“, 273.; Лист дувана у природној величини, са штроком. 274.; Штрока на дувану из чукуровачког расадника, 275.; Штрока на вршном лишћу „власотиначког дувана“, 275.; Најновији грашак „Идеал“, 284.; Оглав са шиљцима за козу, која сама себе сише, 288. страна.

Свега слика 144.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 1. **БЕОГРАД 1. ЈАНУАРА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ.

Читаоцима „Тежака“.
Годишњи збор Српског Пољопривредног Друштва и Пољопривредни Конгрес.
Нови пунокрвни пастуви у нашој државној ергели. — Од д-ра Ђорђа Митровића.
Не продаји кокоши кад носе и изводе!... — Од М. Н. Лук.
Прввредне особине колубарсног говечета. Од д-р Ур. М. Стајића.
Пчеле туђице — грабљивице. — Од д-р Ђор. Радића.
Некролог. — † Д.р Марко В. Николић.
Гласник. — Правила о увозу стоке за приплод.
Поучне ситнице. — Најбоље каце за купус. — Свежи ораси. — Да коље дуже траје. — Да искорениш „мразову сестрицу“. — Зашто млади калеми често не успевају. — Заливање поврћа.
Нове књиге.
Огласи.

ЧИТАОЦИМА „ТЕЖАКА“

Извештавају се поштовани читаоци, да „Тежак“ није могао на време изаћи због промене штампарије. У будуће ће „Тежак“ излазити тачно на време.

Уредништво.

Годишњи Збор Српског Пољопривредног Друштва и Пољопривредни конгрес.

Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва на седници својој од 21. јануара т. г. решио је: да се Годишњи Збор Српског Пољопривредног Друштва одржи 27 фебруара т. г., а Пољопривредни Конгрес одмах по одржању збора.

Дневни ред, како на збору, тако и на конгресу, објавиће се доцније.

Управа.

КОЊАРСТВО

НОВИ ПУНОКРВНИ ПАСТУВИ У НАШОЈ ДРЖАВНОЈ ЕРГЕЛИ.

Министарство народне привреде набавило је у октобру прошле године два пунокрвна пастува енглеске расе. Набавку ову извршили су у име министарства г. г. д-р Ђорђе Митровић секретар министарства привреде и Данило Јанковић окр. марв. лекар. Оба пастува од којих се један зове Фосид а други Гром пуштаће се у наступајућој сезони опасивања на државне, а у колико буде слободних скокова и на приватне кобиле. Ради наших читалаца износимо овде укратко пореклопис и личне способности купљених пастува:

Фосид 1906	Brio 1895	Galopin 1872	Vedette 1854
			Fling Duchess 1853
		Briar-Root	Springfield 1873
			Eglentyne
	Pharsale 1898	Richelieu 1881	Trocadero 1870
			Reine de Saba
		Primevére	Rosebery 1872
			Lady Geraldine

Гром 1906	Brio 1895	Galopin 1872	Vedette 1854
			Fling Duchess 1853
		Briar-Root	Springfield 1873
			Eglentyne
	Genevraye	Gamin 1883	Hermit 1864
			Grace
		Georgina	Trocadero 1870
			Gladia 1874

Као што се из предњег пореклописа види пастуви Фосид и Гром су полубраћа — од истога су оца. По мушкој линији они су дакле исте крви, синови су Бриови а унуци Галопенови. Њихов деда Галопен, који је ождребљен у Енглеској 1872 год а угинуо 1898 године, један је од најславнијих пастува енглеске расе.

Он лично засведочио је у Енглеској на великим јавним утакмицама своју вредност јер је увек победио своје супарнике и отишао је у ергелу непобеђен да тамо даје славно потомство. Кад су пристигли први потомци Галопенови онда се тек увидела огромна вредност Галопенове крви. Његови синови St. Simon, Persimon, Donovan и многи други на мах су надкрилили и бацили у засенак све остале фамилије енглеских пунокрвних коња И ево већ више од четврт века како Галопенова крв доминира над целим енглеским и француским, па дакле и светским коњарством пунокрвне енглеске расе. Чувени француски пастув Флајн - Фокс који је плаћен милион динара врло је близак сродник Галопенов — мајка његова Vampire кћи је Галопенова а и отац му је по женској линији крви Галопенове. Немачка је, на пр. октобра прошле године купила у Француској једног пастува за 300.000 динара који је крви Галопенове и т. д.

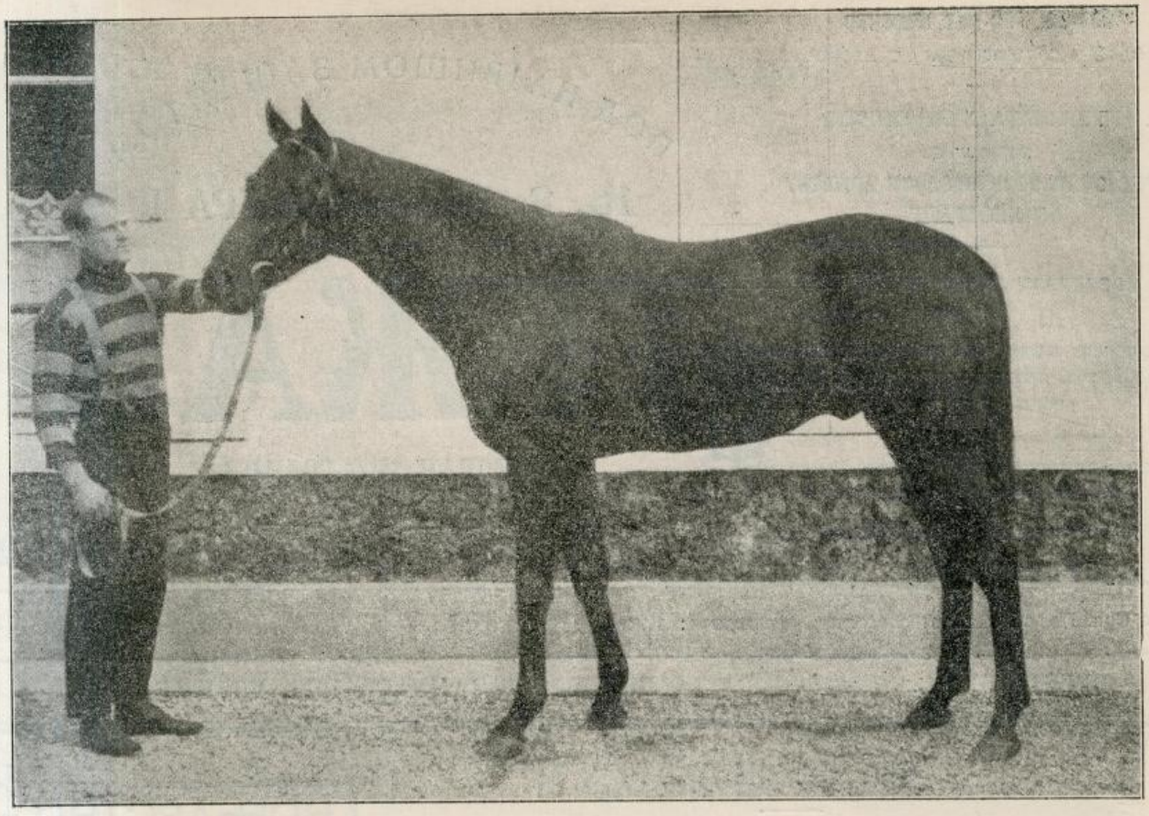

Фосид.

Отац Фосидов и Громов Брио, син је славнога Галопена. Брио је у Енглеској као ждребац показао сјајне успехе на јавним утакмицама и продат је у Француску 1898 год. Какав је Брио види се и по томе што је његова такса за опасивање још и данас 3000 динара.

По мајчиној линији Фосид и Гром имају такође одличну крв. Фосидова мајка Pharsale кћи је француског пастува Richelieu и кобиле Primevére а унука славних пастува Trocadero и Rosebery. Громова мајка Genevraye кћи је француског пастува Gamin-а унука славног пастува Hermit-а кога је по смрти Галопен на делу и у слави достојно заменио.

Што се, дакле, тиче крви, новокупљени пастуви су од најбоље крви — од крви која већ три деценије доминира светским коњарством.

Али нису само то добре особине нових пастува. Они су и један и други издржали огромне напоре савременог тренирања, и челичне конструк-

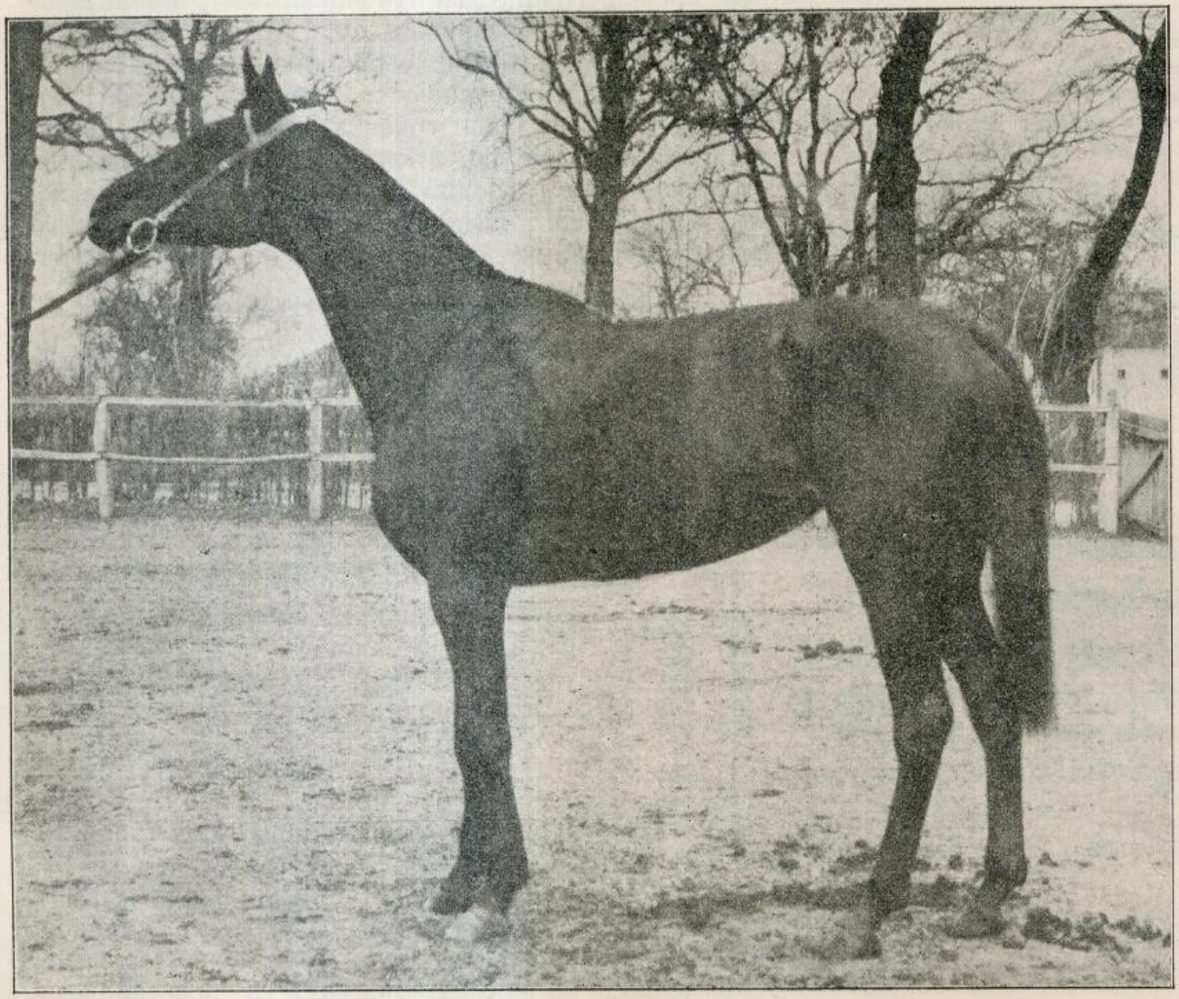

Десепсија.

ције изашли на јавне утакмице да и тамо посведоче чија крв тече у њиховим жилама. — Фосид је плаћен 30.000, а Гром 16 000 динара.

Фосид је учестовао 1909 год. у 19 јавних утакмица у Паризу и добио је пет првих награда: једну од 4000 дин., две по 5000 дин., једну од 8000 дин. и једну од 10 500 динара; сем тога добио је и 7 награда као други. Укупно је добио 45.453 динара.

Гром је учествовао у 1910 год. у 22 јавне препонске утакмице у Паризу, Ници и Марсељу и добио је 15 награда — три прве и дванаест других. Укупно је добио 13.203 динара. Од свих француских коња који су се такмичили у 1910 години Гром је издржао највећи број утакмица. Фосид и Гром стари су по четири године, високи по 161 см. на дрвеној мери, дорати, мало цветасти без других белега. Оба су лепо скројени и немају никаквих екстеријерних ни других махна. Доносимо слику Фосидову, која га представља као ждрепца.

Ми само желимо да се наши коњари у довољној мери користе новокупљеним пастувима и да у своме запату учврсте ову одличну крв.

Комисија је купила и довела и једну пунокрвну кобилу енглеске расе именом Десепсија, чију слику такође доносимо. Десепсија је стара 4 године, алатаста, цветаста, без других знака. Отац јој је Madcap од The Bard a, овај од Petrarch a; мајка јој је Phodogune од Red sky, ова од Hampton-a.

Десепсија је учествала у Паризу у 11 препонских утакмица и добила је шест које првих, које других награда. Плаћена је 7000 динара.

ЖИВИНАРСТВО

НЕ ПРОДАЈИ КОКОШИ КАД НОСЕ И ИЗВОДЕ!...

Живинарство је ситна, али веома приходна грана народне привреде. Погодне климатске, земљишне и привредне прилике у Србији нагоне нашег ситног земљорадника да гаји што више кокошију, не само стога да би имао и он чешће добре месне хране, но и стога што је живина трговински предмет и што се јако тражи и добро плаћа, и што су *јаја* постала тако тражена, да се у свако доба могу по добре паре продати. Извоз јаја узима из године у годину све веће размере и бивање све већи и већи, јер се за удаљене светске градове никада не може довољна количина јаја најамити. Услед тога постаје живинарство један од врло јаких извора народнога благостања и сви народи обраћају њему нарочиту пажњу. Трговина јајима све се више и код нас организује и тежи да се одговори тражњама на великим светским трговима и да се добар глас јајима, која се из Србије извозе очува, и још више уздигне. За то наши земљорадници, раденици и сви који имају могућности, треба да се одају гајењу кокошака и то у првом реду оних које добро носе, које доста носе и које крупна јаја носе. Такве су кокошке талијанке (јаребичасте и црне) и минорке, па и наша домаћа кокош, само кад има добар заклон од зимске студи и кад се довољно креће и по мало прихрањује разном подесном храном. Ко хоће да од гајења живине — кокошака има *чист приход*, који може бити врло велики, тај треба да искористи најважнију особину кокошке — носиво. Тај треба дотле кокош да држи, докле му ревносно носи, па тек тада да ју прода. *А у месецима јануару, фебруару, марту и априлу не треба никад носиље да продаје, јер оне онда највише носе, и изводе пилиће, који ће му у домазлуку остати.* Преостала јаја у ово доба може врло добро продати и за њих добити 4—5 пута више но што би добио да је живу кокош продао. И опет му остаје кокош, коју од маја месеца може по исту цену продати. На тај начин највише извуче вајде одгајивач, иначе кад у горњим месецима продаје кокоши, онда несвесно сам себе лишава једног великог прихода од продаје јаја, (3—4 динара), а за кокош може добити тричавих 3—4 гроша!

Па и за одржавање запата треба да задржи најбоље носиље и одабирањем да створи запат, који ће му преко целе године носити. Своје јато бројно треба да повећава, а никад да смањује.

Кокоши носиље од 1. јануара до 1. маја не продаји, јер кад то радиш грдно много губиш; тада продаји прекобројне петлове, гуске, пловке, ћурке и др. живину, чија се јаја не траже толико, нити пак та живина носи колико кокош — *а кокош чувај, негуј и пази, јер ће ти она богато труд наградити својим производом* — јајима.

Увећаним извозом јаја, тражња ће с дана на дан бити све већа. Буди, дакле, спреман да имаш производа, па ти је новац сигуран сваки дан, а то ћеш моћи *само онда постићи, ако кокош чуваш и не продајеш онда када ти она највише носивом користи.*

Покушај да то учиниш и нећеш се кајати, јер ће ти то чист рачун показати, а ти треба да рачунаш кад радиш, јер, ко без рачуна ради — зло пролази!

М. Н. Лук.

ГОВЕДАРСТВО

ПРИВРЕДНЕ ОСОБИНЕ КОЛУБАРСКОГ ГОВЕЧЕТА.[1])

1. Вуча.

Вуча је најважније и најдрагоценије својство колубарског говечета. Поред свих незгода, у којима се голубарско говече данас налази, оно је ипак од свију сојева српских говеда најбоље за вучу. Издржљиво је и јако дурашно. Склоп удова му је такав, да омогућава равномеран и широк корак у вучи, како у равници, тако и у брдима.

Пар Колубараца средње величине, превуче терет од 2000 килограма, на удаљењу Ваљево-Београд (око 100 км.) за 4—5 дана, и после полудневнога одмора исти тај пут, са истим оптерећењем, пређе натраг за исто време.

Њихову издржљивост нарочито смо имали прилика да посматрамо за време сезоне извоза шљива, у

[1]) Одломак из монографије „Колубарско говече и његова постојбина", од д-р Ур. М. Стајића.

1907. години: када осредњи и на око неугледни вочићи за пуна два месеца непрестанце превозе шљиву, са просечним оптерећењем од 25 метара, и то по врло каљавом и излоканом друму, какав је био обично друм Ваљево—Обреновац у време сезоне извоза.

На имању Пољопривредне Станице у Ваљеву, писац ових редака угарио је земљу 17 дана без прекида са једним паром колубараца. Земља је била по све сува, тако да су и волови и орач били за све време угарења обвијени у облаку од прашине. Дубина орања је износила од 15—20 см. И поред свега овога тешког и напорног рада, волови, после једнодневног одмора, нису показивали ни трага од умора и изнурености.

На равном путу може пар Колубараца на приличном удаљењу да вуче терет од 300—400% њихове животне тежине. Има примера, на краћим удаљењима, где се њихова снага пење и до 800% њихове животне тежине. Нпр.: приликом превлачења локомобила и вршалица.

Брзина хода колубарског вола варира између 60 и 80 корака у минуту, а просечно 72 корака, где величина корака износи 70 см., и то на равном путу и са оптерећењем 1200—1500 килограма. Дакле, у једној минути може да пређе 50.4 метра, или, у 1 сату 3 километра. Код лакшег терета пут може бити за исто време још већи. При бржем терању корак је дужи, а темпо остаје готово исти.

У угарању један пар јаких Колубараца може за 10 минути да одбаци бразду од 400 метара дужине. За један радан дан један пар Колубараца може да пооре 30 до 40 ари земље.

Способност за вучу је прилично трајна, и ако се још недозрели — као јунчићи у другој години старости — почну да прежу и да навикавају на тешке и напорне радове. Пуна снага за вучу развије се тек у петој години и траје до 12. године. Код добро чуваних и храњених волова снага не попушта ни до 18 године.

Кад се са Колубарцима уљудно поступа, они су веома мирни и доброћудни на раду. Ћудљиви и убојице волови, врло се ретко могу видети, с изузетком можда, код рабација, који су познати као људи иначе сурови и грубијани.

На жези, зими, ветру, лапавици и другим елементарним непогодама веома су издржљиви и до невероватности неосетљиви. Поред горњих лепих страна, и то их у многоме препоручује као изврсне волове за дальну и тегобну вучу, која је увек везана са тешким штрапацима и разноврсним непогодама.

2. Млечност.

Као што се може видети из нашег говора о начину гајења говеди у Колубари, на млечност се је код колубарскога говечета најмања пажња обраћала. Чак она је нерационалним гајењем у неколико и стукнута и сведена на најмању меру. Овоме је у многоме допринео и систем газдовања, начин живота, навике и укус колубарског сељака, који је у свакој прилици овчије и козје млеко претпостављао крављем млеку, како сирово за јело, тако и за прераду масла, сира и кајмака, и овцу сматрао за млечну стоку, а краву искључиво за производњу волова.

Података о млечности колубарских крава у њиховој постојбини, на жалост немамо при руци, и ако смо све могуће чинили да их на неки начин прибавимо. Највећа тешкоћа у прибирању таквих података састојала се у томе: што ниједан домаћин у Колубари не гаји краве ради млека; што се млеко приликом муже никад не мери и најзад, што нико не води евиденцију о трајању лактационе периоде, — о њеном почетку и свршетку. Под таквим околностима немогуће је доћи до потребних података о млечности, а најмање пак до тачних и прецизних података, какви су нам овде за нашу сврху потребни.

Из онога, што сам од појединих домаћина чуо и слушао, добра и ваљано однегована колубарка може да дâ просечно за једну лактациону периоду 500 до 700 литара млека. Има примера где колубарка може да дâ и до 2500 литара млека, кад је добре пасмине и кад се рационално храни. Тако крава „Милавка“ Миливоја Пауновића, учитеља из Мионице, може да дâ показану количину млека за време једне лактационе периоде, јер она у јеку муже даје 12 литара млека.

Г. Милорад Драшковић, бив. сопственик млекара у Смедереву, наводи: да су његових 6 крава „степ-

V. Таблица.

Податци о млечности колубарских крава из запата Сточарске Школе у Краљеву.

Број стране поређења сне книге	Име краве	ЖБр.	Страна — одина	Животна тежина	Млзна се дана	Просечна мужа, литара	Сува непоља трајала дана	Просечно дневно дана млека, литара	Просечно дана млека за један јаловн. непоља	Анализа млека: масти %	Анализа млека: спец. тежа.	Анализа млека: сув. супстан. %	Животна теж. отелењог телета кгр.	Животна теж. телета од 3 мес. кгр.	ПРИМЕДБА
45	Свиленка	20 4	400	болована 70[1])	143 85[1])	2·5	—						25		отелила се 16./XI. 1907. г
44	Љуба	19 9	365	132	458·4	3·47	458·4						25		„ 19./V. 1908. „
41	Марица	4 9	485	143	444 35	3·10	444 35	3·65					30	70	„ 2./III. 1908. „
42	Мара	5 9	506	178	601·10	4·0	601 10	3·93	35·0	13·728			35	75	„ 13./III. 1908. „
46	Вировчанка	21 6	327	139	409·9	3·17	409·9						30		„ 19./IV. 1908. „
43	Новка	18 6	368	142	347·8	2·45	347						21		„ 15./VII. 1908 „
	Укупно просечно		**440·2**	**125**	**472·22**	**187**	**3·46**	**472·22**	**3·79**	**35·0**	**13·728**	**28**	**72·5**		
	1908./1909.														**1909./1910.**
42	Мара	5 9	560	152	705		4·65	705							
43	Новка	18 6	455	104	411·4		4·0	411·4							
45	Свиленка	20 4	493	136	399·8		2·9	399·8							

[1]) Приликом срачунавања просечне количине ове цифре нису узимате у обзир.

ског соја", које је он хранио добрим сеном, резанцима од шећерне репе и кукурузном прекрупом (2 кгр. на грло), давале просечно годишње 2500—2700 литара млека.

Наводи г.г. Пауновића и Драшковића и ако су у свему истинити, ипак су врло ретки, јер просечна колубарка, каква је у својој постојбини, не може више од 800 литара млека за једну лактациону периоду да дâ, и то кад не дојн. У ово наше мишљење најбоље нас утврђују врло прецизни и брижљиво прикупљени долеизложени податци г. Александра Јовановића, проф. Сточарске Школе у Краљеву, а сада управника Државнога Сточарског Завода у Добричеву, који је за две године свога бављења у Краљеву, савесно прибирао податке о млечности колубарских крава.[1])

Из изложене таблице[2]) види се: да су 6 колубарских крава просечно кроз две године (1908./9. и 1909./10.) давале од главе 435.73 литара млека, за време једне лактационе периоде од 133 дана; или дневно по 3.27 литара млека од главе За то време су и дојиле телад, те за толико мање показују у мужи.

Но и поред свега тога досадањи податци јасно нам казују, да колубарска крава није добра млекуља, и да су примери, које нам г. г. Драшковић и Пауновић наводе, ретки и изузетни. Нема сумње да се код колубарских крава може да постигне и већа млечност, приближно оној, коју смо видели код крава г.г. Драшковића и Пауновића, само ће за то бити потребна, поред добре и јаке хране,[3]) и смишљена селекција и бољи начин приплођавања, него што је данас случај у Колубари.

Млеко је од колубарске краве изврсно, како по каквоћи, укусу и мирису, тако и по својој хранљивој вредности. Сувих субстанција садржи просечно око 14 5%. Просечна масноћа млека је 3·85%, а креће се између 2·8% и 2·5%. Просечна садржина масла у млеку од крава: Марице ЖБр. 4 и Маре ЖБр. 5 (види предњу таблицу) преко целе године, код прве је 3·65% а код друге 3·93%.

Специфичка тежина млека је 35·0.

ПЧЕЛАРСТВО

ПЧЕЛЕ ТУЂИЦЕ — ГРАБЉИВИЦЕ.

Узор реда, рâда, истрајности, марљивости, слоге, љубави, пожртвовања и свију могућих крепости — то је *пчела*. Она се приказује у људскоме друштву као идеал свију крепости, па и међу пчелама има невољалицâ, има гадних изузетакâ; има, наиме, разбојникâ, крадљивацâ, дакле најгорих створовâ, какових и људско друштво у својој средини, на жалост, крије. И међу пчелама има лењивацâ, који неће да се потруде до цветка, да у њему потраже слатке хране; њима је милије завући се у добро својих сестарâ, па из пуног кôша узимати туђу храну; шта више, овакове невољалице готове су да у овој својој страсти жртвују живот и свој и својих сестарâ. То су пчеле *тўђице, грабљивице или отимачице.*

Тўђице су, дакле, пчеле, које хоће да насилним начином ôтму и последњу капљицу меда из слабије кошнице и однесу га у своје ћелије, да се могу с њим лагодније у своје време наслађивати. Па као што су разбојници и отимачи туђега имања људском друштву опасни, тако и тўђице имају кôбних последицâ по пчелин рôд. Ако се за времена не опази да су се тўђице у пчеланику појавиле и не употребе сва могућа средства противу њих, то ће се отимање и пљачкање раширити у целом пчеланику, са овога прећи на други суседни, те тако окужити пчеле целога села; настаће права отимачина, док слабији „народи" не страдају, па се онда зâваде и пôкољу и сами јачи народи тако, да ће, на послетку, нестати и меда и пчелâ у целоме селу. Славни пчелар *Берлепш* приповеда, да су његове пчеле потпуно опљачкале цео један суседни пчеланик са 14 кошницâ.

Па ако та ôтмица и не окужи све кошнице — народе, опасна је она и у мањем опсегу по поједине народе, јер многи од њих постане жртвом отмичарâ, ако се овима за времена не стане на пут.

Тўђица, дакле, пчела, која се решила да отима, облеће око лета, односно кошнице, и пази, да ли ће ће се стражи пред летом украсти и у кошницу увући, па ако јој се за то укаже згодна прилика, у трêн ока улети у кошницу, без да на лето и седне, као што то чине остале пчеле, кад хоће у кошницу да уђу. Кад се већ у кошницу увуче, она потражи најближи мед и почне халапљиво да га сйше, а кад га се насише, онда гледа да неопажена што пре одлети својој кући. Ако у првој крâђи срећно прође, онда прикупи још друштва и свој злочин понови. Кад пчеле из других кошницâ опазе куда ове лете, онда и ове за њима полете, па сложно навале на нападнуту кошницу, али народ у овој кошници не може ту нâвалу равнодушно да гледа, да му прикупљени мед тако немилице разноси, него диже своје друштво на одбрану и бој је готов, у коме обично више страда нападнути народ, али страдају и нападачи. Кад на тај начин један народ победе, онда навале сложно на други слабији, у ком случају настаје прâви пôкољ, ако пажљив и разуман пчелар не учини крај том гâдном и опасном делу.

С разлога, којим се доказује, да пчеле не падају на цвеће у непосредној близини свога пчеланика, закључује се то, да пчеле једног истог пчеланика једна на другу не нападају, дакле, да су тўђице увек у истини тўђице, т. ј. пчеле другог домаћина.

Кад би пчелар имао да бира од два зла једно, не би се могао тако лако решити: да ли да пчеле његовог пчеланика нападају друге, или да пусти, да његове буду од других нападнуте, јер и једно и друго, као што напред рекох, носи собом немиле последице. Може бити да би се пре решио за ово друго, јер је ипак лакше своје пчеле бранити, него им нападање онемогућити.

Па, да ли је пчела по нарави својој заиста склôна

[1]) Запат колубарских говеда постоји у Краљеву од 1904. г. и састоји се из 5 бика и 6 крава.

[2]) Извештај Школе за Сточарство и Планинско Газдовање у Краљеву, за школску 1908/9 и 1909/10 год. Београд. 1909. и 1910. Стр 87 и 49.

[3]) Колико добра храна има утицаја на већу млечност код колубарских крава, најбоље нам показују примери из Драшковића млекара. Он је на име добрим и рационалним храњењем успео да код појединих крава колубарског соја повећа млечност за читавих 100%.

на овакова недела? Није! Као што прилике упливишу на човека да постане злочинац, тако исто прилике упливишу, да од мирне пчеле радилице, постане отмичарка. А које ли су то прилике и околности?

У првом је реду природа, која пчелу на отимање води. У рано пролеће и касно у јесен, кад су лепи дани, а кад у пољу никакве паше нема, излетивши пчела из своје кошнице, тражи, где би накупила меда, па кад у томе путу осети мирис из друге кошнице, сврати се к' њој, па ако опази да је ова слаба и да на лету нема страже, онда се у њу увуче. Халапљиво сипше овде мед, па кад га се насише, онда гледа, као прави пустахија, да хитро из кошнице побегне и одлети у свој дом, а при томе и не слутећи да је учинила неко зло дело, које собом повлачи још горе посљедице, а кад се врати кући, као нека ухода, она извештава своје друштво о свом проналаску и поведе га собом на заједничку пљачку.

Други повод отимању међу пчелама, даје сам пчелар на више начина. Тућицу, или отмичарку пчелар ће сам намамити, ако у великим кошницама и с пространим летом трпи у свом пчеланику народ без матице, или иначе народ слаб; или, ако на отвореном месту у пчеланику држи непотребно саће, које својим мирисом намамљује тућице и тим, кад по лепом дану отвара своје кошнице, излази онда мирис од меда, на који се пчеле купе.

И сама сунчана жега за време слабе паше, проузрукује навалу тућица тим, што се у ћелијицама налазећи мед услед топлоте загреје и даје од себе мирис, којим се опет пчеле на отимање наводе.

Ако навала тућица за један народ постане опасна, треба се, што-но реч, удруженим силама против ове опасности борити. Но, да би то могли с успехом извршити, треба, пре свега, да сазнамо од куда тућице долазе.

Тућица је обично из кошнице другога пчеланика, ретко кад из истога, а познаћемо ју по плашљивом облетању туђега лета, кроз које као стрела улети, као и по томе, што при улазу у кошницу на лето и не седа. Тућица је светло-црне боје, без длачица по телу, јер су јој ове, услед многог завлачења у ћелијице и усљед борбе са другим пчелама, отрцане.

Теже је пронаћи кошницу из које долазе. У том циљу треба пчеланик прегледати у вече, кад су се пчеле већ смириле. Ако пак из једне кошнице још увек пчеле излећу као по дану, то је сигуран знак да овај народ или напада, или је нападнут. Ако су пчеле, које из те кошнице излазе, тела крупног, а оне које долазе, тела танког, па ако једну од оних што излазе притиснемо и из ње кане кап меда, то је знак, да је овај народ нападнут, у противном случају пак, да напада.

Нападача наћи ћемо и по дану, ако, стојећи крај нападнуте кошнице, припазимо на правац, којим излазеће пчеле одлећу. Пођемо-ли за овима у правцу њиховог лета, наћи ћемо у брзо кошницу тућица — нападачица; нарочито ћемо ју насигурно наћи, ако поставимо неког крај нападнуте кошнице, да излазеће пчеле брашном посипа. Кад на тај начин пронађемо нападаче и нападнуте, онда ћемо се противу њих моћи са успехом и борити.

Нападнути народ одбранићемо од нападача, ако смањимо отвор на лету, а ако су се нападачи појавили у већем броју, смањићемо лето у толико, да кроз њега може само једна, или највише две пчеле да прођу. А ако би и опет зато тућице слободно пролазиле, онда ће бити добро, да нападнут народ раздражимо хукањем кроз лето, или пером, и он ће сигурно на лету дочекати тућице и избацити их на поље.

На лето нападнуте кошнице добро је прислонити комадић стакла. Нападачи ће се, кад у летењу о стакло ударе, одбити, дочим ће домаће пчеле страном овога стакла у своју кошницу погодити. Мокра трава или слама, такође успешно бране противу нападача, јер ови, провлачећи се кроз њу до лета, оквасе тело и не могу да се бране од напада домаћих сувих пчела. — Силно миришљаве ствари, или сунђер оквашен у јаком сирћету и над летом учвршћен, успешно растерује тућице. *Ђерзон* препоручује, да се неколико пчела изгњечe по лесу нападнуте кошнице, у ком случају онај јак мирис пчелине киселине одбија тућице, а домаће дражи на отпор. И то се препоручује, да се лето намаже концентрисаном карболном киселином, али то само у прекој нужди. У крајњем пак случају треба направити лêп-блато од кравље балеге, земље, иловаче и чаћи из оџака и тиме цело лето намазати, а кроз тај лêп само подебљим гушчијим пером, или плајвазом, начинити прôлаз у кошницу. Ну ако не помогне ни једно од поменутих средстава, онда не остаје ништа друго, него однети нападнуту кошницу на један сат далеко, или ју 3—4 дана затворити негде у мрачну и хладну ôдају.

Ово су средства како да се бранимо противу већ наступелим навалама од тућица. Ну, опште је начело, да се је лакше од зла очувати, него-ли већ наступело зло отклонити, па с тога треба пчелари да се постараају, да до зла и не дође. Зато треба прегнути. да пчелари сами томе не даду повода.

Нека, дакле, пре почетка и при крају паше, у свом пчеланику не трпе у кошницама народе без матице, а ни слабе народе у опште, јер на такове народе тућице најрадије наваљују. Осим лета, не треба на кошници остављати никаквог другог отвора.

Не треба своје пчеле хранити течним медом пре вечери, а посуђе у коме се храна даје, треба јутром пре сунца уклонити. Кад се пчеле по дану хране, оне онда одмах весело пред летом облећу, као да би вољне биле да позивају на гозбу.

При самом храњењу треба припазити, да се ни капљица меда не проспе изван кошнице, или по самој кошници, а ако би се нехотице што и просуло, то треба добро покупити и убрисати, да се меду сваки траг уништи.

Кад прегледаш пчеле, не прави много дима, јер их овај донекле ôпије, па их онда за одбрану онеспособи.

На послетку, не треба по лепом, сунчаном дану, а за време слабе паше, мед из кошница вадити.

Dr. P.

† Д-р МАРКО В. НИКОЛИЋ.

1868. † 1911.

Српско Пољопривредно Друштво изгубило је опет једног вредног члана: Д-р Марко Николић, подлегао је својој дуготрајној болести у годинама, у којима се могло очекивати од њега још много корисног рада.

Покојни Марко је син познатога и уваженога бившега трговца београдског, пок. Вељка Николића. Родио се 7. децембра 1868. године, у Београду, где је одрастао и свршио основну школу и гимназију. После положене матуре, отишао је на берлински универзитет, где се уписао за слушаоца природних наука, а поглавито хемије, у философском факултету. Практично је радио у лабораторијуму код чувеног берлинског професора, Хофмана. Положивши докторат у Берлину, вратио се у Србију где је започео своју чиновничку каријеру, па коју се пок. Марко није могао потужити.

Покојни Марко је један од првих радника на оснивању Царинског Лабораторијума. Врло брзо је постао инспектор Министарства Финансија, радећи у Царинскоме Лабораторијуму све до постављења за Управника Државног Хемијског Лабораторијума. Како је у овоме Лабораторијуму имао више могућности, у њему се развила необична воља за рад. Поред својих редовних послова, веома се интересовао за фотографију и микро-фотографију и на томе пољу је постигао невероватне резултате. На изложби аматера фотографа, у Београду, добио је прву награду за најлепши изложени снимак на тој изложби. Одликован је медаљом и дипломом на Интернационалној Изложби у Грацу. Одликован је и у Петрограду, сребрном медаљом, на Изложби Слика.

Али, поред овога, више забавнога дела, покојни Марко није занемарио ни научне радове. Он је са вољом и с интересовањем радио, у друштву са д-р Зегом „Минералне Воде у Србији“, који је рад наградила и издала Академија Наука. За тим је отпочео испитивање кукуруза из разних крајева Србије и Бактериолошко Испитивање Вода, из којих је радова такође имао напредно лепих фотографских и микро фотографских снимака. За време свога положаја у Државноме Хемијском Лабораторијуму израдио је и пројект закона за животне намирнице у Србији.

Најзад, поред тога, покојни Марко је поклањао доста пажње и нашим разним установама. Он је био дугогодишњи члан, па и председник „Кола Јахача“, био је и почасни члан Српскога Црвеног Крста и члан Српскога Пољопривреднога Друштва и, као такав, он се увек ревносно одазивао сваком захтеву Пољопривредног Друштва, без обзира на ма какве награде. Он је основао и Клуб Аматера Фотографа, у Београду.

Али, и поред свију ових особина пок. Марка, и он је био човек, човек, који је имао и својих мана и погрешака, без којих се смртник не може ни замислити. Свакако, и због слабости, која је све више отимала маха код њега, није све текло у његовоме животу онако, како јо, без сумње, и он сам желео. Ова је околност изазвала и његово рано пензионовање, те је његова каријера, која је рано започела, врло рано и завршена.

Па и после пензионисања, пок. Марко није могао остати без рада. Увек по повратку с пута, па коме је дуго проводио због своје болести, тражио је прилике да штогод ради. Као најпогоднији му је био Општински Лабораторијум, где је у последње доба са д-ром Зегом продужио, па и довршио радове са кукурузима.

У приватном животу покојни је Марко имао улогу угледног грађанина, па му је указивана пажња и од стране највиших. Он је био декорисан Таковским Крстом и орденом Црвенога Крста.

Смрт не бира, питати пита који је на реду. Према годинама, према вољи и жељи за радом, према спреми, још се могло очекивати користи од покојнога Марка, али, 7. јануара ове године, све је завршено, и на последњи лист његовога живота стављена је последња тачка.

Покојни Марко је оставио за собом супругу, два сина и две ћерчице, којима желимо утехе.

Покојноме Марку нека је лака земља и вечити помен!

Д-р Д. М. К. М.

ГЛАСНИК

Господин Министар Народне Привреде прописао је ова правила, по којима ће давати уверења за извоз стоке за приплод слободно — без царине.

Чл. 1.

Према *Примедби* уз бр. 50—57 *Закона о општој царинској тарифи* „ако животиње увозе за приплод државни, општински, сресни или окружни сточни заводи или и приватни, на основу уверења Министра Народне Привреде, а под надзором државне или општинске власти, пуштају се слободно од царине.

Чл. 2.

Министар Народне привреде даваће ова уверења:

1. Државним, сресним, окружним и општинским сточним заводима — на основу писмених извештаја и пријава тих завода;

2. Приватнима — на писмену молбу, правилно таксирану дотичног лица — увозника. Уз ову молбу треба приложити уверење од општинске власти, потврђено полицијском влашћу, или од државнога економа, да се стока увози доиста само за приплод; обавезу да ће се увозник у свему придржавати чл. 5. ових Правила; изјаву да ће допустити контролу по чл. 6. ових Правила, и најзад, обавезу да ће без суда, платити царину, ако буде стоку продао или је не буде уопште за приплод употребио по чл. 5. ових Правила.

И државни, сресни, окружни и општински заводи, као и приватна лица, дужни су у пријави, односно молби, назначити:

1. Коју врсту стоке желе увести за приплод;
2. Број комада како мушких тако и женских;
3. Године старости, боју и друге знакове;
4. Расу стоке;
5. Земљу из које желе стоку увести;
6. Преко које царинарнице желе стоку у земљу да увезу и време кад ће се стока увести.

Чл. 3.

Министар Народне Привреде задржава право, да може пријављене и одбити, ако нађе да дотичну расу и врсту стоке и из дотичне земље не треба пуштати у нашу земљу.

Чл. 4.

При увозу стоке за приплод на увозној царинарници, прегледаће ову сточни лекар, кога министар за сваки случај одреди. Сточни лекар ће на свакој декларацији о извршеном прегледу ставити визу, и дужан је уверити се, да ли је у свему стока онаква каква је пријављена за увоз.

Чл. 5.

Сваки онај, коме се одобри слободан увоз стоке, прима на се обавезу, да ће је доиста употребљати и држати за приплод и то:

Приплодне бикове — две године.
Јунце испод $1^1/_2$ године — три године.
Краве старе 4—6 година — две године.
Краве старе 3—4 године — три године.
Јунице старе $1^1/_2$—2 године — четири године.
Пастува — три године.
Кобиле — четири године.
Ждрепце и ждребице — пет година.
Овнове и јарчеве — две године.
Овце и козе — три године.
Нерастове, крмаче и назимад — две године.
Живину у опште — једну годину.
Кошнице с пчелама — две године.

Чл. 6.

О сваком приватном увознику, коме се изда уверење за слободан увоз приплодне стоке, известиће се дотична надзорна државна и општинска власт. Оне ће водити о томе надзор, да ли ће се увезена стока доиста употребљавати и држати за приплод, а нарочито државни окружни и срески економи водиће о томе строга рачуна и с времена на време водити контролу, коју увозник мора допустити.

Докаже ли се поуздано, да увозник није употребљавао увезену стоку за приплод, но ју је употребио на сасвим други циљ — противан чл. 5. ових Правила — биће дужан да накнади држави царину, које је био ослобођен, за шта је дао обавезу по чл. 2. ових правила.

Чл. 7.

Правила ова објавиће се преко „Српских Новина“, а почеће важити од 14 јануара 1911 године, до кога ће дана важити Правила ПБр. 13891 од 19 маја 1906 године.

* * *

Скреће се пажња одгајивачима стоке на ову олакшицу коју могу да добију при увозу приплодне стоке, како би се њоме могли у даној прилици користити.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Најбоље каце за купус.

За кисео купус најбоље су каце од брезовог дрвета, јер га ово дрво чува и од прекисељавања. — ѣ.

Свежи ораси.

Познато је, да се ораси осуше и упрелаве, ако нису добро осушени и спремљени. Таковим се орасима повраћа првобитна свежина, сочност и укусност, ако се једно два часа подрже у сланој води. — ѣ.

Да коље дуже траје.

Да нам кôље у земљи брзо не трули и дуже траје, а да се у њему и разне ситне штеточине не задржавају, треба га натопити у рâствору плавога камена. На тај циљ треба па један хектолитар воде, узети 5 килограма плавог камена. У том раствору држи се кôље 4—5 данâ, да раствор продре у коље. После тога времена повади се из овога раствора, па се умочи у погушће загашен креч (да креч буде као густо млеко), затим осуши и употреби. — ѣ.

Да искорениш „мразову сестрицу“.

„Мразова сестрица“ („мразовац“) је биљка стоци шкодљива, а има ливадâ, на којима гомилице расту. Кад ју стока поједе, хоће од ње да мокри крваво. Да ју на ливадама искорениш, најбољи је и најсигурнији овај начин: она цвета с јесени, а лишће јој избија тек с пролећа. Цвет је леп, љубичаст, као мала лала. С јесени, дакле, кад се цвет укаже, пођи по ливади и покидај га до корена, да на тај начин спречиш заметање семена. Или, још боље, узми мали ашовчић, или шиљату моти ицу, или будак, па повади цветове с луковима заједно. — ѣ.

Зашто млади калеми често не успевају?

Што млади калеми често не успевају узрок је првенствено тај, што се и после калемљења оставе на подлози, на дивљаци, сви избојци, који све сокове из подлоге за своје развиће потроше, те калем ослаби и осуши се. С тога се морају избојци по самога стабла посећи. Чим се опази да се је калем примио и отргао, а на месту калемљења да је стабло почело дебљати, треба зâвој попустити, а то ће се најбоље учинити, кад се зâвој оштрим ножем пресече. Неће ништа шкодити, ако том приликом мало и у кору зарежемо. — ѣ.

Заливање поврћа.

Заливање поврћа и цвећа преко лето врло је корисно, али га треба како ваља и извршити. Вода за заливање треба да се држи у бурету бар један дан на сунцу, да се згрѐје Заливање је најкорисније по заходу сунчеву. Неће бити штетно ако се поврће и цвеће залије и кад је време облачно, па макар било баш изгледа и на кишу. — ѣ.

НОВЕ КЊИГЕ.

Ђубрење културних биљака калијумом и азотом, и калцијум цијанамид као азотно ђубре, написао *Мита Николић*, професор-економ округа подринскога, 1910. Шабац, 8⁰ стр. 74. Цена?

Ђубрење дувана с обзиром на употребу калијевог ђубрета *(Поуке о гајењу дувана I.)*, Од *д-ра Уроша М. Стојића*. Прештампано из „Тежака“, 1910. Београд. 8⁰ стр. Цена?

Како стојимо данас са партогенезом у пчела? Написао *Јован Живановић*. Срп. Ман. Штампарија у Сремским Карловцима. 8⁰ стр. 24. Цена 50 потура.

Шумарски Гласник, *лист за шумарство и шумску индустрију*. Орган шумарског удружења. Свеска II септембар—децембар 1910. Уредник *д-р Ђока Ст. Јовановић*. — Изишао је са овом садржином: Шумарима, члановима Удружења; Привредни план од д-р Ђоке Ст. Јовановића; Поплаве и шуме од Милана М. Јовановића; Ђубрење у великом шумском газдинству од проф. д-р Швапаха; Гаутке-ова машина за обарање дрвета од Јована Буковале; Пробирна сеча од П. Манојловића; Из мојих бележака од Свет. Т. Тодоровића; белешке; службена кретања; лицитације; Књижевни преглед; Прилози Привредном Плану манастира Наупаре, уз чланак Привредни план.

Београд, Штампарија „Доситије Обрадовић,“ — Чика Љубина ул. Бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу.

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 2. **БЕОГРАД 20. ЈАНУАРА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

ПОЗИВ

НА XLII. ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР И НА ПОЉОПРИВРЕДНИ КОНГРЕС.

Српско Пољопривредно Друштво

ДРЖАЋЕ СВОЈ

XLII. Главни Годишњи Збор

у недељу 27. фебруара у 9 часова пре подне у своме дому (Немањина ул. бр. 11.).

Дневни је ред, према чл. 43. друштвених правила, овај:

1. Председник отвара збор.

2. Подноси се извештај о раду друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и расходу и извештај о стању целокупне друштвене имаовине.

3. Председник подноси на решавање писмене предлоге друштвене Управе, Подружина и појединих чланова, који су поднети Управи најмање 15 дана пре Збора.

4. Подноси се на одобрење предрачун прихода и расхода за тек. године, која почиње 1. јануара ове године.

5. Бирају се према чл. 20. друштвених правила нови чланови друштвене Управе на место оних, који одступају.

6. Бирају се редовни, почасни и дописни чланови.

Позивају се друштвени чланови и сви остали пријатељи Друштва и српске пољске привреде, да изволе доћи на овај збор, а Пољопривредне Подружине да пошљу своје изасланике.

II.

Пољопривредни Конгрес

на основи члана 47. друштвених правила *одржаће се 28 фебруара и 1, 2 и 3 марта* у дому Српскога Пољопривредног Друштва (Немањина ул. бр. 11.).

Отварање Конгреса и *почетак предавања у 8 часова пре подне.*

ДНЕВНИ РЕД НА КОНГРЕСУ:

1. Председник Друштва отвара Конгрес.

2. **„О раду на оснивању Пољопривредног Одсека у 1910. години.“** — Референт г. *Dr. Милан З. Влајинац*, редовни члан друштвени.

3. **„Ширење употребе вештачког ђубрета на страни и први покушаји код нас.“** — Референт г. *Борислав Милутиновић*, редовни члан друштвени.

4. **„Утицај народних самоуправа на развитак пољске привреде у нашем народу.“** — Референт г. *Михајло Рашковић*, редовни члан друштвени и окружни деловођа округа крајинског.

5. **„Стране расе живине с погледом на њихово гајење у нашој земљи.“** — Референт г. *Радомир А. Нешић*, управник Ратарске Школе у Шапцу.

Позивају се друштвени чланови, пољопривредници и љубитељи српске пољске привреде, да изволе доћи на Пољопривредни Конгрес и узети учешћа у раду. На Конгресу имају права дебатовања и гости.

Бр. 511. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва од 21. јануара 1911. год. у Београду.

САДРЖАЈ.

Позив за Главни Годишњи Збор и Пољопривредни Конгрес.
† Ђорђе Коларовски. — * * *
Овас — зоб. — Др. Ђорђе Радић.
Кратке поуке из сточарства. — М. Н. Лук.
О извођењу краставаца у соби. — Др. Ђор. Радић.
Из историје наше пољске привреде. — Од када постоје државни економи у народу? Мил. Ј. Петровић.
Општа пољопривредна изложба у Чачку. — Мих. Петрић.
Гласник. — Колико троши годишње Краљевина Пруска за своју пољопривреду? —
Спуштене цене Вуковим делима.
Поучне ситнице. — Зимска салата. — Многи живинари хране живину куваним зрневљем. — Чиме пчеле показују да су гладне? — Како треба спасавати стоку приликом пожара? — Зашто пчеле залепљују лето? — Да се коњима на табане не хвата снег.
Огласи.

† ЂОРЂЕ КОЛАРОВСКИ

СУПЛЕНТ РАТАРСКЕ ШКОЛЕ У ШАПЦУ.

Рођ. 4. септ. 1883 год. — † 2. септ. 1910. године.

Српска пољска привреда имала је у прошлој години да забележи још један драгоцен губитак из кола школованих пољопривредника.

У доба, када се у нашој пољопривреди јавља јак покрет за груписањем школованих радних снага у тежњи да се од овог економског дремежа отргнемо, у таквом једном значајном моменту пољопривредна струка губи једног свог одушевљеног раденика, пуног воље и љубави према предстојећим радовима на унапређењу пољске привреде у земљи.

Овакав један капиталан губитак наша струка ће тешко преболети, не с тога, што губи пољопривредника, већ што губи одушевљена радника и искрена помагача свог.

Пок. Ђорђе је рођен у Београду 4. септембра 1883. године, од оца Петра и мајке Анке. Основну школу и целу гимназију је свршио у месту рођења. Заволевши још у гимназији пољску привреду, он је по положеноме испиту зрелости отишао у Беч, где се је на тамошњој Великој Пољопривредној Школи уписао за редовнога слушаоца, посветивши се сав изучавању пољопривредних наука. Пошто је завршио школовање и положио уредно дипломски испит, ступио је на праксу на приватном имању Јулијуса Тарковског у Руској — Пољској, где је као волонтер провео годину дана. Допунивши на тај начин своје теоријско знање и праксом, он се врати у Србију, и ступи у војску да одслужи ђачки рок. По одслужењу војске буде постављен за суплента Ратарске Школе у Шапцу, али на овом положају не имађаше среће да дуже остане. Тешка бољетица, која му из раније већ почела беше да нагриза његов нежан организам; у брзо га свали у постељу, да више никад са ње не устане. Преминуо је у пуној мушкој снази у 27 години, када је и себи, и друштву, и ојађеној мајци и својој струци највише могао да послужи и од користи да буде. Тешка болест га је омела, те није могао ни своју давнашњу жељу да испуни: да положи докторски испит, за који је већ био израдио тему о српском овчарству и почео се у велико да спрема и за усмене испите. Та му је жеља на жалост остала само жеља и однео ју је у гроб са болом у души.

Ко је год познавао пок. Ђорђа морао је ожалити његову прерану смрт. По темпераменту благ и миран и увек готов на шалу; примеран син и добар друг, и веома љубазан и пријатан у друштву; ове су га особине чиниле особито симпатичним, те с ким је год долазио у додир, морао га је заволети од срца.

Његова стара мајка, ради трајне успомене, уписала је пок. Ђорђа за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва, створивши му на тај начин вечити споменик међу друговима и пријатељима пољске привреде.

Ојађеној мајци и овом приликом изјављујемо најтоплије саучешће, а пок. Ђорђу нека је лака српска земља и вечна успомена међу нама друговима!...

=

РАТАРСТВО

ОВАС — ЗОБ.

Ко живи у планинским крајевима наше отаџбине, или их је имао прилике да пропутује, могао је опазити, да се у тим крајевима, од неколико годинâ на овамо, више сеје овас но пре. Већим потребама приморан планинац гледа, како ће и оно земљиште корисно употребити, које му је дотле безкорисно лежало, и на томе земљишту сеје сад *овас*, знајући да овас не бира земљу, јер се задовољава и с онаковом, на којој друго „жито“ неће да успева. И добра цена, коју овас већ од више годинâ непрестано има, подстакла је многог пољопривредника, да сеје овас. Па кад се на такове разлоге и не бих освртао, подстакла би некога да овас сеје и *овсена слама*, која је за храну стоке много боља од осталих стрнинâ. Разуме се, да се онај домаћин, који има доброга сена у изобиљу, неће бринути за овсену сламу, али је у нашим планинским крајевима већа оскудица у пољи, у изобиљу је, скоро, нигде нема. На послетку види се у томе, што се и „слабији“ пољопривредници сада више бâве сејањем овса, и неки напредак у ратарству, јер онај пољопривредник, који своја земљишта ўме на више начина да изупотреби, неће никад са неродице доћи у теснац, као онај, који непрестано сеје једне исте плодове.

Као што рекох, успеће ти овас на сваком земљишту, само *ако има довољно влаге*, јер нема стрнине, која би толико влаге захтевала, као овас. За овас је ипак најбоља влажна пескуша, понешто са иловачом

помешана. Разуме се, да ће и овас бољим рȍдом уродити, да ће се боље исплатити, чим је боље и земљиште; јер, и ако је овас задовољан и с лошијом земљом — али, боље је ипак боље. На добром земљишту, сејаће домаћин такове усеве, који му се ипак обилатије исплаћују, осим ако је своје њиве према измени плодовâ тако уредио, да је у томе реду, да га назовемо „плодореду“, уврстио и овас.

Ако је земљиште ȉоле добро, успеће и родиће овас и без ђубрења; а ако би ипак требало пођубрити, биће много пробитачније, много боље, да се не ђубри непосредно за овас, него посредно, т. ј. да се ђубри за онај усев, после кога ће, на исту њиву, доћи овас. Уз једнаке прилике, успеће овас најбоље, ако се посеје после пођубреног кукуруза, кромпира итп. или после детелине. Између свију пољских усевâ, после детелине најбоље успева, па би, без сумње, наши мањи пољопривредници, који сеју и детелину, много боље учинили, кад би и после детелине посејали овас, него што сију прȍсо (ситну прȍју).

Искуством је доказано, да добром успевању овса иде у прилог „зелено“ ђубрење, па с тога и напредује тако добро после детелине. С тога разлога ћеш такође најбоље учинити, ако и на разораним ливадама и пашњацима посејеш овас; и ту ће најобилатије исплатити.

Према томе: на каквом земљишту и после кога усева хоћемо да посејемо овас, треба и земљиште спремити. Ако се хоће да посеје на лаком, песковитом земљишту, или баш и на тȅжем, али где је пре тога била нека окопавина, онда је довољно, да се с пролећа, пред само сејање, једанпут њива подубље преоре, овас одмах још у свȅже орање посеје, подрља и пребрȁна. Но, ако га мислимо посејати на тȅжем земљишту, на коме је пре тога била нека ȍзима стрнина, онда треба стрниште под јесен плȉтко преорати, онда с пролећа дубље, па онда посејати. *Неки* тврде, да је боље, кад се овас, на тако спремљену земљу не посеје одмах у свȅжу бразду, него да се орање остави 2—3 недеље у бразди, и тек после тога овас посеје. Али, како овас баш у почетку, потребује највише влаге да *добро* успети може, то је сигурније кад се одмах по орању и посеје, јер ко зна, какво време после 2—3 недеље наступити може; а што је сигурније, то је и боље.

Од свију пролетњих усева, овас се сеје најраније, па ће, уз једнаке околности раније посејан, увек боље и родити, него кад се доцне посеје, а разлог је тај, што, као што рекосмо, овас много влаге захтева, а хладноћу више подноси, но ȉкоји други усев. Ако време дозволи, може се посејати већ око половине месеца фебруара. Само на оном земљишту, које је увек довољно влажно, може се с добрим успехом сејати и доцније. За сејање овса треба у опште да важи ово правило: *у колико је земља лакша, трошнија, треба сејати раније, док још пролетњом топлотом није зимска влага излатила; а ако је земљиште чвршће и влажније, треба, с противних разлога, сејати касније*

У недостатку потребне влаге у земљи, биће касније посејан овас редак, имаће слабо класје и ситније зрно, јер нешто од посејаног семена неће нȉћи, а што нȉкне, биће слабо у сваком погледу. Касније посејан овас расти више пута и неједнако, тако да док један део већ дозрева, други је још зелен, с тога, што је оно у своје време непоникло семе тек доцније, услед пȁле кише, могло да никне, па оно раније поникло није могло да стȉгне. Зато и јесте овас већином „шарен“ — зелен и жут.

Пошто се јари овас (има га сад и озимог) не бокори тако јако, као, рецимо, пшеница или јечам, и пошто међу семеном има више празног, ја̏ловог зрна, него код осталих „житâ“, с тога се сразмерно мора и више семена посејати. Према томе дакле, да ли се сеје раније у влажну земљу, или доцније у суву и тежу земљу, треба за један хектар 100—200 килограма; сразмерно томе и принос се мења између 500 и 3500 килограм зрна и 1000 до 4000 килограма сламе по хектару. Као што се види, ту је невероватна разлика — али је тачно тако!

Зрно овсено и сламу ја̏де свака врста домаће токе, а за коње је ово и најприроднаја и најпробитачнија храна, од које коњи и живахни, и здрави и снажни бивају, а од зрна се и живина гоји и боље нȍси.

др. Р.

СТОЧАРСТВО

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ СТОЧАРСТВА.

I. *Кад се појављује полни нагон код домаћих животиња после порођаја?* Утврђено је, да се он појављује:

Код *кобила* после 5 до 14 дана
„ *крава* „ 21 „ 28 „
„ *овце* „ 60 „ 120 „ (ово важи за овце које доје, а оне које не доје траже после 3—4 нед.).
„ *крмаче* „ 3 до 9 дана.

II. *Колико траје најдуже највећа распаљеност за оплођавањем?*

Код *кобиле* . . . . . 24—36 сахати
„ *краве* . . . . . 24—36 „
„ *овце* . . . . . 24—36 „
„ *крмаче* . . . . . 30—40 „

III. *Ако се грло не спари, или и спари па не остане оплођено, после кога се времена јавља опет полни нагон (жар)?*

Код *кобила* после 8—10 дана
„ *говечета* „ 21—28 „
„ *овце* „ 14—21 „
„ *крмача* „ 9—14 „

IV. *Колико женских грла треба дати да оплоди једно добро мушко приплодно грло?*

Једном *пастуву* треба дати 30—40 кобила, а ако је врло племенито грло, онда највише до 15 кобила.

Бик, који се у стаји држи, може да оплоди 60 до 70 крава, а ако се на паши држи 30—40.

Ован може да омрче од 25—80 оваца.

Нерест може да обукари 20—40 крмача.

Јарац може испрцати 100 и више коза.

Петлу је довољно 12—20 кокошака; *ћурану* 8—12 ћурака, *гусану* 8—10 гусака, *пловану* 8—10 пловака, а *голубу* само 1 голубица.

*

Кокош	излеже за	20—22	дана	16—20	јаја,
ћурка	„ „	27—30	„	15—20	„
гуска	„ „	28—31	„	12—15	„
пловка	„ „	26—30	„	26—30	„
голуб	„ „	17—19	„	2—3	„

(а годишње 6—10 јаја)

V. *Колико у средњу руку траје бременост код домаћих животиња?* — *Кобиле* носе 340 (352—411) дана; *магарице* 365 дана; *краве* 285 (210—331) дана; *биволице* 300 дана; *овце* 150 (139—161) дана; *козе* 150 (147—154) дана; *крмаче* 120 (109—133) дана; *кучке* 63—65 дана; *мачке* 56 дана.

М. Н. Лук.

ГРАДИНАРСТВО

О ИЗВОЂЕЊУ КРАСТАВАЦА У СОБИ.

Једна лепа нôвина; једно пријатно задовољство; једно интересантно занимање више преко зиме у топлој соби!

Поред неге цвећа на прозору, којим красимо наше домове и задовољавамо себе његовим развијањем и мирисним цветовима, — ево, не само простог, него и корисног новог задовољства: да и у соби можемо да изведемо рâне краставце.

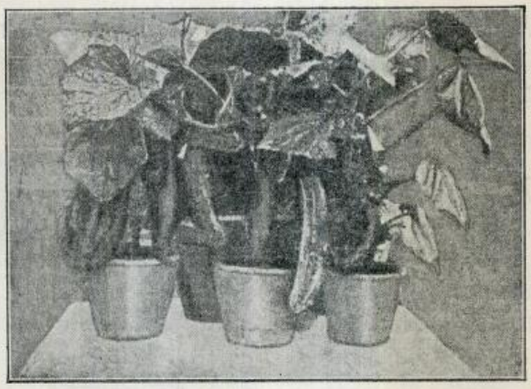

Краставци изведени у саксијама.

Извођење рâних краставацâ у топлим лејама, заиста је за домаћина и љубитеља градинарства, једно задовољство, које превазилази свако друго, ако су само прилике подесне, да се посао може као што треба извести. И шта мислите тек сад, кад смо добили сорту краставацâ, коју можемо у соби однеговати, и краставацâ онда имати — „кад му време није“.

Великим трудом кроз више годинâ, извео је један од најчувенијих енглеских градинарâ једну сорту краставацâ, који се у соби где станујемо, у саксији однеговати може, ако се соба редовно греје (али не прегрêва). Кад са извођењем у своје време отпочнемо, можемо за употребу развијене краставце имати у првој половини месеца маја, а према приликама и постојећим удобностима за извођење одређеног места, још и око Ђурђев-дана.

Дакле, овако треба поступити:

Око половине месеца фебруара, треба узети *повеће* саксије, па их напунити *добром*, не много ђубревитом земљом и у њу забости — посејати — по средини 2—3 зрна семена од поменуте сорте краставацâ, па тако засејане саксије поређати на једно асталче до самога прозора, који мора преко дана бити што дуже изложен сунцу. Чим биљке никну, онда треба по једну само, најјачу, оставити, а друге пажљиво повадити, да се она остављена не повреди.

Кад је год леп дан, треба прозор око подне по мало одшкринути, да биљке добију по мало спољнога ваздуха, да још у младости поступно очврсну, да не расту штркљасто у висину, јер ће само онда моћи да донесу плода.

Кад биљке порасте, треба им забости прîслонце — као оно што се за цвеће праве лêствице —, па их умерено заливати у соби устојаном, или *мало* смлаченом водом; а кад већ почну да цветају, онда треба прозоре и чешће отварати и дуже их отворене држати, што ће зависити од времена; у колико буде више могућно да се прозори отварају и спољни ваздух припушта, у толико је већа могућност, да биљке краставце заметну и да их одрже, а кад на свакој врêжи по 1—2 краставчића заметну, онда треба на 2—3 листа вîше зâметакâ врежу одсећи, да даље не порашћује, него да сва храна и сîла ôде на боље развијање заметнутих краставацâ.

Ето, то је сав посао око извођења ове сорте краставацâ у соби; највећу пажњу треба обратити на припуштање ваздуха, јер је то најглавнији услов, да се до краставацâ дође. Само пажњом и стрпљењем може се и у овом случају циљ сигурније постићи и до очекиваног задовољства доћи.

Др. Р.

ИЗ ИСТОРИЈЕ НАШЕ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

Од када постоје државни економи у народу.

Као утук на многе неоправдане повике на наше пољопривредне установе, а нарочито на државне економе, којима се спори потреба њихова у народу, од стране појединих и школованих и нешколованих људи у нашој земљи, треба отргнути забораву и предати јавности, једну наредбу Књаза Милоша, којом је 1837. г. прописао дужности економа у народу.

Наредба гласи:

„Дужности економа“ [1]

1., „Сваки економ дужан је настојавати, да сваки земљоделац, свака ожењена глава у одређеном му колу његовом, гди је земља за озимицу, мора посејати стрмнога жита 3. дана пшенице, 1. дан ражи, и 2. дана јечма, гди пак не може озимица бити, онде толико, колико озимице, да има пролетњега усева посејати. При том 3. дана орања кукуруза, 1. дан кромпира, кои је могућан, а кои није макар по дана; к тому сваки могућан човек да по један дан проје, или пол дана посеје. Гди не може бити пролетњег жита, онда нека приморан сваки буде, јечма, овса, проје, елде, и кромпира онолико посејати. Гди пак стрмнога жита ни јесењег ни пролетњег бити не може, онде нека се кукуруз и кромпир у двоје више посеје. Такође и где не може бити кукуруз онде опет да се удвоји стрмно жито и кромпир“.

[1] Оригинал наредбе је код мене.

„Оволико сорти рâне и оволико дана орања, сваки земљоделац кои земље има, мора засејати, иначе да казњен буде, и да се примора сејањем допунити прописано число дана орања, а кому је могућно и више урадити, онај ће бити похваљен; кои пак неима земље да прописано количество орања пооре, и сортама речене рâне засеје, онаи да посеје онолико, колико може, и колико земље имао буде“.

„Кои је у стању, имајући и земље задовољно и средства за обдјелањем земље, узорати и посејати више дана орања, него што је горе речено, онаковог економ с кметовима има право натеривати, да више уради“.

2., „Јесења пшеница, јечам и раж треба да се посеје и повлачи до Миоль дне, или најдаље до Петковице. Кои до овог времена не буде речену рâну посејао, а могућно му је било, онај ће бити кажњен“.

3., „Свака сорта пролетњег усева, као и кромпир, почиње се сејати од Февруариа до последњег Марта, или ако би за ово време рђава погода била, то може се сејање и до половине Априла продужити“.

4., Кукуруз почиње се сејати од половине Априла па до Светог Николе летњег, а кои би до овога времена пренебрегао посејати га, онаи ће бити каштигован“.

5., „Јелда и проја може доспети, ако се и до половине Јунија мјесеца, т. ј. до Видова дана посеје. Пренебрегши до овога времена посејати и подлежи казни“.

6., „Пасуљ, грашак, сочиво, боб, и овима подобна варива, могу се и у пољу и у баштама сејати“.

„Сејање у пољу ваља да почне месеца марта па до последњег Маја, кад кои доспе, и кад кому време дозволи“.

7., Где је обичај винограде загртати, ваља их одма загрнути, како се оберу. У пролеће пак ваља их с почетка Марта мјесеца одгрнути, и резати пре, него што запупоље; а то бива од половине месеца Марта, па до конца истог; а беру се онда кад добро сазре грожђе“.

8., „Кошење сена, жетву стрмнога жита, брање кукуруза, и брање винограда опредељује економ, и назначује дан, кад ће се почети радити, с тим додатком, да сви окончају у једно време, жетву и брање, да не би по том стока, упушћена у њиве порађене, појела и непорађене“.

9., „По неки места бивао је до сада обичај, да сенокос у пластовима, и снопови у крстинама остану много времена на ливади и њиви, и дочекају рђаво време, те од кише пропадну сасвим. Да не би више тога било, даје се економу власт, сваког оног каштиговати, кои, кад је чему време. не садене, снесе, и не садене сено у сенама, а крстине у стоговима, који се онако саденути имају, као што најумешнији земљоделац стогове гради, и покрива, па кад му време дозволи, онда нека и врши“.

10., „Да би се баште и воћњаци већма подигли и у веће савршенство довели, ваља сваки Србин да се стара што више може разног варива и зелени у баштама посејати, а имено лук, купус, белу репу, цвеклу, паприку, краставце, тикве — долме — чубар, нану, жалфију (крупну руту) шафранику, роткву, итд. и да сваког рода воће, а особито: крушке, јабуке, шевтелије, трешње, вишње, дудове, орах што више може, умножава и облагорођава, не само у своим воћњацима, него и поред путова севапа ради, како ће трудољубије Срба свима пролазећим бити видно и код путујућих странаца похвално“.

11., „Економ одправљаће дужности шумара, и по тому чуваће, да се шума чува од безмјернога и неуредног сечења и да се брани од деце и људи, да не љуште мезгру. Шума само да се онде разређује, где је честа“.

12., Дужност ће бити економа, терати људе, да сваки свагда, кад год доспе, а особито с пролећа и јесени и зими земљу своју, која је за угарење, угари, а која је за ђубрење ђубри“.

13., „Што се стоке тиче, она се у Србији добро плоди, но сва је кржава и неугледна, а особито коњи и говеда, због чега су и у малој цени. Да би дакле стока боља и крупнија постала, ваља сваки Србин да обрати особито своје старање на то да крупну стоку одваја за патење, а ситну јалови и утамањује, и тако за неколико година да поступа, док ситна стока не исчезне, а место ње крупна не постане. Ово се наилакше може докучити, ако за говеда узму општине по једнога, или према числу крава и повише крупни бикова, а за кобиле по неколико крупна и здрава ждребаца. Економ дакле настојаваће, да свако село или по два по три њи заједнички, да се постарају овим начином с дружити се, бикове и ждребце прибавити, и поправку говеда и коња започети, настојавати, да нова говеда и коњи само од одабрани за то бикова и ждребаца постају, а не од којекаквог кржа и бушула“.

У прочем сваки кмет у свом селу, дужан је бити на руци економу, потпомагајући овог извршењем свега, што му буде налагао, и по тому у отсуству економа кмет ће у свом селу настојавати, да људи по уређеню економа поступају“.

„Економ да натера сваког, да кукуруз два пут окопа“.

№ 2033
5. јунија 1837.
у Крагујевцу.

(М. П.)

Милош Обреновић
Књаз Сербски.

По заповести Књаж.
Јаков Живановић
Директор канцеларије Књаж.“.

Ето, како се још пре 70 и више година са највиших врхова државне управе, бринуло о унапређењу пољске привреде у народу. А данас, рад државних економа на унапређењу привреде у народу, зависи у више случајева од воље општинских кметова и појединих виђених политичких личности.

Мил. Ј. Петровић.

ИЗЛОЖБЕ

ОПШТА ПОЉОПРИВРЕДНА ИЗЛОЖБА У ЧАЧКУ.

Чачанска Окружна Пољопривредна Подружина Српског Пољопривредног Друштва, за срезове трнавски, драгачевски и моравички, предвидела је у своме програму рада за ову годину, да приреди једну општу пољопривредну изложбу из области: ратарства, воћарства са његовим прерађевинама, повртарства, виноградарства, пчеларства, свиларства, подрумарства, сточарства и сточних производа.

Ову своју замисао она је и у дело привела 3, 4, 5, 6 и 7. октобра 1910 године.

Од колике су важности ове изложбе за подстрек наших пољопривредника на унапређењу пољске привреде, нећу овде ни говорити, јер су зато најбољи докази резултати, који су постигнути како на изложбама, које Српско Пољопривредно Друштво толико година приређује, тако исто и на изложбама, које поједини окрузи и Пољопривредне Подружине приређују.

И ако је Чачанска Пољопривредна Подружина, као орган Српског Пољопривредног Друштва, најмлађа Подружина у Србији, јер је основана и почела рад пре 3 године, она је ипак заузимањем њезиног вредног председника г. Драг. Васића адвоката и народног посланика, и његових искрених помоћника и сарадника г. г. Младена Протића и Драгутина Радосављевића тамошњих држав. економа, и Драг. Јовичића учитеља виноградарства, а уз обилату помоћ Одбора округа чачанског, — успела да прва од свију подружина у Србији има своје имање и на њему подигне свој дом, истина не неку палату, већ скромну кућу, са две лепе, високе и видне собе, са предсобљем и великим лепим двориштем, а крај самог пута који води у окружни лозни расадник. У дому ће Подружина држати своје седнице и чувати збирку пољопривредних справа и алата, као и колекције ратарских усева и моделисаног воћа, и у који ће се чланови подружине скупљати ради збора и договора и из њега излазити са много више знања, но до сада, докле свога дома нису имали.

Изложба воћа, ратарских усева, поврћа, грожђа, вина и пчеларских прерађевина, приређена је на првом спрату у новој велељепној згради чачанске основне школе; изложба: говеди, оваца, свиња и коња у дворишту окружног лозног расадника, а живине у дворишту подружинског дома.

И ако су изложбе биле приређене на три места, ипак су биле близу једна друге, тако да их је публика могла у пријатној шетњи све прегледати.

Пре но што почнем описивати ову изложбу, потребно је да напоменем, да је Чачанска Пољопривредна Подружина веома сиротна и да је имала веома скромна средства за награде. Па и ако су награде, предвиђене програмом, тако мале, скоро незнатне — 2, 2·50, 3, 4, 5, 10, а највеће 20 динара изузимајући премије, — ипак су привредници из оних крајева похитали са својим предметима, нерачунајући при том толико на награде и материјалну корист, колико на то, да се види: шта Чачак и његова околина има, и шта могу да дају. И заиста, ако су се и трудили имали су и зашто, јер се је имало шта и видети. Ја само жалим једно, што је Чачак јако удаљен од Београда и железнице, те ову изложбу није могао видети и шири круг пољопривредника из удаљенијих крајева наше отаџбине.

У основној школи били су изложени ови предмети:

пшеница разних 36
голог јечма 4
ражи 9
јечма 9
овса 14
сибирског овса — излагач прота Вића из Јежевице 1
хељде 6
конопља 6
семена сточ. репе 4
пасуља разних 84
сочива „Хелер“ 2
боба 2
хлеб велики тежак 7½ кгр. 1
кукуруз у клипу 64
„ у зрну 8
ситне проје 4
наута 1
црна лука 17
бела „ 9
арпаџика 4
шаргарепе 8
першуна 9
целера 9
паштрнака 8
паприке 17
вење 4
олајне репице 3
купуса 31
сточне репе 18
бундева 17
лубеница — зимских за слатко 12
пивских и других роткви 8
лимунова — дрво 1
метала од сирка 4
кромпира 16
ораха 37
сувих шљива 52
сирева 11
кајмака 11
вуне 9
козине 2
јабука 308
крушака 70
дуња 24
мушмула 20
сувих крушака 4
„ јабука 3
„ трешања 2
колача од воћа 5
свежих смокава 7
„ малина 4
лешника 6
бадема 2
кестења питомих 5
лимуна свежих 2
слатког и компота 37
свиле 13
јаја 5
грожђа 20
сок од малина 18
сок од јагода — излагач Р. Пантовић 1
вина разних 74
ракија 67
пекмеза 3
меда 37
воска 18

Ови предмети били су овако распоређени:

Пред самим вратима школским, с лица, намештена су два велика дулека сваки тежак преко 60 кгр. Њихов је излагач г. прота Владимир Поповић из Заблаћа. За тим одмах при уласку у вестибил школски, с леве стране у удубљењу, изложен је један велики лимун — дрво у бурету са родом преко 60 комада, излагач је г. Настас Илић трг. из Чачка.

У вестибилу, с леве и десне стране, поређана је сточна

репа мамут огромне величине преко 20 кгр. у једном комаду. До ових на самим басамцима, с леве и десне стране, поређани су кукурузи у клипу, купус у главицама и зелен (першун, целер, шаргарепа, паштрнак) и т. д.

У предсобљу саме зграде, изложена је свуда у наоколо, на тростепенастим стелажима, пшеница, овас, раж, јечам, семење од пићних и трговинских биљака, затим разни пасуљи, којих је било у веома лепом избору, грашак, сочиво, боб, кукуруз у зрну и семење поврћа; а на средини самога предсобља изложен је на једном округлом малом асталчићу један велики лепо умешен и добро печен хлеб тежак $7^1/_2$ кгр.

Из предсобља улази се у један дугачак ходник који води крај саме собе где је било изложено воће. — У овом ходнику било је изложено са обе стране на тростепенастим стелажима, с десне стране: разно свеже поврће — као: боранија, паприке разне, патлиџани плави и црвени, кељ, карфијол и т. д. а с леве стране: суве шљиве, којих је било у изобиљу и веома крупних, а на самом зачељу ходника изложени су млечни и сточни производи.

Из средине овога ходника улази се у једну повећу собу — дворану у којој је било изложено воће и грожђе са њиховим прерађевинама, пчеларски производи и свила.

Ово је најлепше оделење у целој изложби а уређено је било овако: свуда у наоколо направљени су петостепенасти стелажи, покривени хартијом и тробојним платном, а ивице украшене рецкастом хартијом. На средини дворане израђен је један елипсаст стелаж у виду барикаде, удешен тако да се са свију страна могу на њега предмети излагати.

Ради веће јасноће овде ћу напоменути, да је ово ваљда једина изложба у Србији на којој је при намештању предмета одступљено од оног уобичајеног реда, да се воће распоређује на стелаже по сортама, но је распоређено по излагачима. Овакав распоред имао је једино ту добру страну, што је се могло лако видети са колико је предмета један излагач заступљен; међу тим рђавих страна има много више, н. пр. изложба није прегледна ни за око лепа; отежана је оцена оцењивачком суду, јер да је сорта до сорте много би лакше оцењивачком суду било да оцену изврши, и најзад изложба би много лепша изгледала јер би се лакше могло видети колико и каквих сората има и која је од које лепша, крупнија и сјајнија.

Овакав распоред учињен је једино на захтев појединих излагача, јер као што напред напоменух на ову изложбу нису излагачи дошли због материјалне користи, јер је она незнатна, но због угледа своје имаовине

Од јабука највише су биле заступљене: Ђулабије-Ђуле, Сенабије, Стрекње, Будимке, Златне Парменке, Зукваче, Ребраче, Попадике, Зеленике, Шаренике, Бауманове ранете, Комарке, Казанџинице и т. д.

Не зна се која је сорта од које лепша, крупнија и сјајнија, што излагачима може служити само на част и на понос!

Крушке су заступљене скоро са свима сортама којих у нашој земљи има, а највише је изложено: Арапки, па онда Зимњача — Зимкуља, Калуђерки, Дилови и Воскових Водењача, Такуша, Озимака и Зимских Водењача и Караманки.

Дуње су биле врло лепе и многобројне, а највише су биле заступљене: врањске, па крушевачке и најзад домаће,

Мушмула је било такођер и доста и добрих — веома крупних, а нарочито зване топчидерске и холандске.

Ораха и лешника није било много, али оно што је изложено, било је особито.

У оделењима јабука, крушака, дуња и мушмула тешко је било оценити које је воће од кога лепше, боље, крупније и сјајније. Да је се имало срестава, као што није, требало је све из реда наградити.

Као најбољи излагач у свима оделењима био је наш осведочени пријатељ и неуморни радник на привредном пољу г. прота Вића Поповић из Јежевице. Он је у свима оделењима узео учешћа са много и врло лепих предмета; једном речју да кажем да све што г. прота има, све му вреди злата. — После њега поменућу г. проту Владимира Поповића из Заблаћа и његовог сина Милана. И они су у свима оделењима узели видна учешћа са много и врло лепих предмета; за тим Борисава Штављанина, економа из Качулица. Он је изложио неких 14 сората јабука и није се знало која је од које лепша, крупнија и сјајнија. Ово је један веома вредан и напредан сељак. Он је пре неколико година у среском расаднику у Чачку учио на калемарском курсу калемљење воћа, па је уз савет и поуку среског економа подигао себи јабучар од најодабранијих сората, који му је већ и на род стигао и за исти ове године лепе паре узео. — Дај Боже, да се и остали привредници на њега угледају!

Г. Брана Обрадовић учитељ из Миоковаца изложио је такође врло лепо колекцију воћа која је целу изложбу зачинила. Он је изложио скоро 20 сората јабука, 5 сората крушака и веома лепе, крупне и сјајне дуње, а узео је учешћа и у излагању прерађеног воћа.

Када се узме да је ово један веома сиромашан учитељ, који је у току своје службе имао разних недаћа и многе премештаје, па је ипак штедећи од својих уста скупио пару по пару и купио парче земљишта, на коме је у слободном времену, поред своје дужности у школи, све сам својом руком посадио и окалемио врло леп и ваљда једини у оној околини воћњак, са најодабранијим сортама, који служи околини за углед, — онда се г. Обрадовићу само може честитати на његовој вредноћи и постигнутим успесима.

Када би се један десети део учитеља у Србији угледао на њега, наша би привреда далеко коракнула.

И сâм г. Министар Народне Привреде, разгледавши његово оделење, похвалио је његов рад.

За тим ћу поменути још и наше младе и школоване пољопривреднике: Тихомира П. Николића, Стеву М. Ћосића из Паковраће и Тихомира Бугарчића из Кулиноваца. И они су изложили и много и лепих предмета на чему им се може само честитати.

Огрешио би се ако неби овде поменуо и једног младог пољопривредника — односно љубитеља пољске привреде, коме пољопривреда није главно занимање, али се он ипак бави поред осталих послова и њоме. То је г. Панта Милошевић, трговац и рентијер из Чачка. Он је изложио пшеницу банатску, јабука неколико сората, дуња, крушака, вина и ракија. Сви су му предмети били за похвалу за које је и награђен премијом — похвалницом.

— Свршиће се —

ГЛАСНИК

Колико троши годишње Краљевина Пруска на своју пољопривреду?

Краљевина Пруска доиста је много већа од Србије, како по просторији (8 пута већа), тако и по броју становништва (10 пута већа), али стоји и то, да је њена пољопривреда не-

сравњено далеко напреднија у сваком погледу од наше, и мора ће проћи доста времена, док ми будемо могли забележити такав колосалан напредак, какав је Пруска за последњих деценија у својој пољопривреди постигла. Но, и поред таквог завидног стања, у коме се њена пољска привреда налази, Пруска ипак не престаје чинити огромне жртве за унапређење њено.

Колико Пруска баца на ову сврху најбоље нам показује њен буџет за 1911 годину, који садржи читав један низ позиција за унапређење и потпомагање појединих грана пољске привреде.

Тако је у буџету предвиђено:

1). За оснивање и одржавање продужних школа	785.000	марака
2.) Диспозициони фонд за премирање пастува и кобила	620.000	„
3.) За потпомагање и унапређење живинарства	135.000	„
4.) За унапређење и потпомагмње осталих грана сточарства и млекарства	1.050.000	„
5.) За културу тресавина	80.000	„
6.) За унапређење, воћарства, виноградарства и повртарства	295.000	„
7.) За појачање фонда за унапређење предњих грана	45.090	„
8.) Фонд за насељавање и образовање сељачких поседа на тресавинама	161.000	„
9.) За унапређење пољске привреде и шумарства у западним провинцијама	1,015.000	„
10.) За унапређење пољске привреде и шумарства у источним провинцијама	1,252.000	„
11.) За осигурање речних обала, мелиорацију и регулацију река	600.000	„
12.) За одржање путујућих домаћичких школа за сеоске девојке	80.000	„
Укупно	6.118.000	марака

Толико жртвује Пруска, која се данас сматра да има најнапреднију пољопривреду у Европи. А шта ћемо ми у Србији рећи, где је пољопривреда искључиви извор прихода, и где на њу држава најмање даје. Може ли се код нас са таквом привредном политиком очекивати какав напредак или благостање? Свакако не! Народна Скупштина, која води бригу о овој земљи, требала би више да поведе рачуна о нашој пољопривреди, као најважнијој грани привредној, и да не допусти више да овако упрложена лежи. То може да учини, јер буџет за ову годину још није решен.

**

Спуштена цена Вуковим делима.

Да би могао сваки писмен Србин набавити и читати Вукова дела, министар просвете одобрио је да се свима Вуковим списима знатно спусти цена. Тако сад Државна Штампарија продаје: свих *девет* књига *Вукових песама* за 17 динара; *Приповетке и загонетке* за 1,50 динар; *Народне пословице* за 2,50 динара; *Српски Рјечник* за *десет* динара; свих пет књига *Граматичких и полемичких списа* за 7,50 динара, *Историјске и етнографске списе* за 2 динара

Све се ове књиге могу добити код повлашћених књижара, или непосредно код Државне Штампарије.

С поручбинама ваља похитати, јер је од појединих књига остао врло мали број.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Зимска салата.

Ако је мраз салату из земље подигао толико, да се корен види, онда је треба пригрнути и у земљу притиснути. Не учини ли се то, салата ће при крају зиме сигурно угинути услед јаке промене времена.

Der Lehrm. im Gart. u Kleintierh.

Многи живинари хране живину куваним зрневљем и верују да јој тиме велику услугу чине. Међутим са свим обрнуто постижу, јер огледима је утврђено, да гуске, пловке и кокоши храњене куваним зрневљем за врло кратко време јако омршаве. Њихови органи за варење услед овакве хране необично слабе, а и само зрневље услед кувања изгуби много од своје хранљиве вредности. Такође и за гојење кувано зрневље није за препоруку, али у врелој води покишељено изврсно је за гојење.

Der Lehrm. im Gart. u Kleintierh.

Чиме пчеле показују да су гладне?

Прво јаким зујањем. То је прва узбуна коју чине да су у невољи. По том чешћим излетањем из кошнице и при врло ружном времену. Наступили ли опасност од глади до крајњих граница, онда кидисавају и на своје најмилије што имају — на свој пород — уљеве; једу њихове меке делове и остављају огризотине по поду од кошнице, или их односе чак на дашчицу од лета као пљачку и тамо прождиру. Кад то наступи, онда значи да је крајња нужда, и ако им се у року од 24 часа не притекне у помоћ, онда је цео народ изгубљен.

Der Lehrm. im Gart. u Kleintierh.

Како треба спасавати стоку приликом пожара?

Свакоме је познато, да је стоку веома тешко спасавати кад се ватра у окућници јави. Стока се толико узнемири, да ју је са тешком муком одвојити од стаје и склонити на сигурно место. Довољно је, да стока опази ватру и у комшилуку, па да нам транспортирање у велико отежа. Да би стоку мирно склонили из стаје или кошаре, треба јој што је могуће брже намакнути какав џак или пањаву преко очију, да ништа око себе не види. На тај начин се и лакше одвеже и без тешкоћа одведе до сигурног места.

Der Lehrm. im Gart. u Kleintierh.

Зашто пчеле залепљују лето?

Овде могу да буду два узрока: или је отвор на лету велики, те је у кошницу јак приступ хладнога ваздуха, услед чега пчеле грдне муке имају да одрже потребну топлоту у кошници; или се на кошници налази још какав отвор, кроз који свеж ваздух улази. Пчела се јако боји промаје и за то сужава отвор лета до крајњих граница, сводећи га на једну малу рупицу, кроз коју може само једна пчела проћи.

Der Lehrm. im Gart. u Kleintierh.

Да се коњима на табане не хвата снег најбоље је средство намазати им табане сапуном. Ово је средство боље од масти.

Der Lehrm. im Gart. u Kleintierh.

Београд, Штампарија „Доситије Обрадовић,“ — Чика Љубина ул. Бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 3. **БЕОГРАД 30. ЈАНУАРА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ.

Подизање луцеришта — Душан Ћатић.
Кратке поуке из сточарства. — М. Н. Лук.
Живинарство. — О јајима за насаћивање. — Стомакобоља код живине. — О пилењу пловчића. — Др. Ђор. Радић.
Општа пољопривредна изложба у Чачку. — Мих. Петрић.
Питалице и одговори. — Зашто наше ливаде не дају много сена? — Зашто по неке ливаде дају рђаво сено? —
Гласник. — Колико је Србија имала прихода од извоза живих грла говеди за последњих десет година. — Колико увозимо а колико извозимо млекарских производа? — Колики је приход имала Србија од живинарства за последњих 10 година. — Распоред државних пастува по станицама у земљи за сезону опасивања у 1911. годину.
Поучне ситнице. — Огромни спахилуци у Мађарској.
Нове књиге.
Огласи.

РАТАРСТВО

ПОДИЗАЊЕ ЛУЦЕРИШТА.

Потребно је да српски пољопривредник знâ, колико велику важност имају за сточарство пйћне биљке, а на по се детелина — луцерка. Јер, прошла су она стара времена, када је било бујних ливада и питомих пашњака и, када се није ни помишљало на гајење пйћних биљака. Али данас, када се од једног земљишта тражи што већи чист принос, потребно је, да сваки домаћин што више подиже луцерке на своме имању.

И данас су, а биће и за дужи низ година наша главна занимања, пољопривреда и сточарство. Још задуго ће наше народно богатство лежати у нашој стоци и ратарским производима. И зато данас морамо, ако мислимо на правилно и успешно сточарење, да гајимо — луцерку, која даје и добре хране и много хране. Док је у зеленом стању она је сочна и укусна, те због тога је сва стока веома радо једе. Кад се осуши, даје изврсно сено за сву домаћу стоку, сем свиња.

Гајењем луцерке постижу се у главном ове користи:

1. Што нам се даје могућност да ливаде и пашњаке разоравањем претворимо у зиратну земљу, пошто луцерка даје обилату зелену и суву храну;

2. Што се гајењем луцерке земља ни најмање не слаби, те после ње можемо још са бољим успехом гајити сва жита, јер луцерка узима храну из доњих слојева земље;

3. Кад су године сушне, луцерка даје много већи и сигурнији принос од ливадских трава, јер она пушта дубоко корен у земљу те се зато и суши јаче одупире; и

4. Што луцерку сва стока радије једе, јер је укуснија и хранљивија од сваке траве, а при том краве музаре дају много више млека.

Луцерка најбоље успева у умереном и топлом поднебљу, и у опште тамо, где успевају са сигурношћу озими усеви; а у хладнијим пределима треба је сејати на присојним положајима и на јачој земљи. Суво поднебље много је подесније за луцерку него ли влажно.

Земља за луцерку треба да је што дубља и растреситија, јер њен корен продире у земљу често и преко 4 метра. Најбоље подноси и напредује на кречној иловачи са пропустљивом здравицом. Шљунковиту и камениту здравицу не подноси, а исто тако и подводну.

Луцерку треба свагда сејати после ђубрених окопавина с пролећним усевима; а на пођубреном угару, и после свих осталих усева, који земљу остављају у добром обрађеном стању, треба је сејати са озимим усевима. На истој земљи не сме се сејати пре 5—6 год., и зато она негде не траје дуго што се чешће сеје, јер здравицу исцрпи.

Земљу за луцерку ваља што дубље обрадити. Ово се постиже: када се земља с јесени дубоко пооре, а у пролеће, плиће. Земљу треба измрвити дрљачом и

ваљком и најзад очистити од свију корова, нарочито пиревине, и добро је уравњати.

Уопште, треба имати на уму: да земљу за луцерку ваља исто тако добро припремити као што спремамо леје за црни и бели лукац. Јер, у колико је земља више уситњена у толико ће нам и ницање бити правилније, од чега много зависи да ли ће на засејаном земљишту бити мање или више ћелавих — празних места.

Као што смо поменули, луцерка се сеје и са другим усевима — али обично боље је сама за се. Када се сеје међу усеве, онда треба с пролећа или с јесени овако радити: најпре се посеје семе усева (јечам или овас) па пошто се оно подрља, онда се преко тога засеје семе луцерке и лаком браном завлачи. Ако се сеје у озими усев, онда се може сејати с јесени или с пролећа по пониклом усеву, али се тада мора влачити или ваљати.

Ако се луцерка сеје сама за се, онда је треба сејати у априлу, а најдаље, до половине маја. Сејати треба што гушће и то омашке. На један хектар потребно је 20—30 кгр. семена.

Приликом сејања треба обратити пажњу на састављању већ посејаног земљишта. Најбоље је кад се цела површина подели у мање делове у ширини од два метра, и сваки део одвоји се браздицом и за себе посеје. На овај начин посејана луцерка равномерно ће ићи и што је најглавније нећемо имати оних ћелавих места.

Добро семе од луцерке је плавичасто жуте боје, а кварно и старо семе је мрке боје. Клијавост семена траје две године.

Пожега. Ћатић.

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ СТОЧАРСТВА.

1.

Из живинарства.

Гајење гусака и пловака и разумно гојење ових од врло је великог и приходног значаја за ситног земљорадника.

Кад се појави живинарска колера, онда не треба пуштати ни гуске ни пловке на воду, јер је вода најопаснији преносилац колере.

Ако у води, где се баве гуске и пловке, има пијавица, онда их треба потаманити, јер су оне штетне и опасне за пловице.

Избор приплодних грла гусака и пловака треба сад извршити.

Пловке често добивају пролив. Кад се то деси, умањити им храну.

Најбољи под у живинарницима за гуске и пловке, то је бетон, јер се он може прати и направити с нагибом да се нечистоћа брзо може спрати и удаљити.

Кад је велика вода, не треба пуштати пловке и гуске на реке, јер могу отумарати.

2.

Како треба поступати са сјагњим овцама?

Овце почињу обично да се јагње у највећу зиму, обично децембра и јануара месеца. Оне врло лако јагње, па баш стога треба обратити највећу пажњу на сјагње овце.

Побачаји или прерано јагњење може наступити, ако се сјагње овце много напињу или у стешњеном простору пригњече. С тога треба овчарник да је довољно пространа. При изгоњењу оваца из овчарника и догоњењу у овчарник, треба пазити да се овце много не тискају и не гурају.

Јако сјагне овце треба одвојити од јалових и од овнова, и за њих начинити у овчарнику засебно одељење и ту их држати. Простирке треба да буде довољно.

Сјагне овце никада не пуштати да леже на хладновлажном поду.

Што се тиче хранења, то бременим овцама не сме се никада давати укварена храна, нити се смеју појити одвећ хладном водом.

3.

Правила о мужи стоке.

Једне швајцарске новине објавиле су ова правила, која су од необичне важности за свакога млекара.

1. Свеж, чист ваздух и чистоћа у стаји, неопходно су нужни за одржавање здравља стоке у запату. Чисти и проветравај сточну стају сваки дан. Једном или двапута годишње претреси целу стају и темељно је почисти, па је онда добро окречи. Кречи и чешће, јер кречењем ствараш здрав стан својој стоци, и таква стаја свагда чисто и лепо изгледа. Таква стаја правиће ти радост, а здравље блага твога, стоке твоје, захвалност је за твој труд и рад.

2. „Добро отимарено — пола нарањено,“ каже једна стара народна пословица. Кад се сваки дан стока тимари, онда она и боље вари и боље искоришћује храну.

3. Добар сточар даје храну својој стоци у правилним оброцима и увек у исто време. Стока подноси само неукварену храну, која треба да се полаже у јасла, која треба увек да су чиста и да се у реду одржавају. Укисељена храна и храна која је у врењу, као и храна која надима и чисти, потпомажу само болести и утичу веома рђаво на млеко.

4. Пој стоку довољно чистом, свежом водом из чистих корита, чаброва и т. д.

5. Побрини се, да ти стока кад год је време погодно иде на пашњаке, јер је то најприродније што можеш учинити за одржавање здравља своје стоке и стварања отпорности од разних опаких болести.

6. Треба да музеш сваки дан тачно у исто време и увек добро да измузаш. Прве млазеве из сиса пусти нек отекну онако, и не скупљај их јер они садрже у себи највише шкодљивих клица за чување млека.

7. Кад музеш увек мисли на то да млеко мора бити чисто и здраво, јер њега једу наши ближњи, а пре свега наша деца. Ти имаш добро отимарене краве, с тога пре муже само добро очисти виме и буди и

сам чист, и опери руке и пре муже и између муже две краве.

8. Употребљавај само читаве и сасвим чисте судове и увек их непосредно пре муже свежом водом оплакни. После муже опери суд одмах свежом водом и содом. Ако то сам не радиш, нека савесно опере судове твоја домаћица или које друго поуздано чељаде. Опране судове треба да испереш свежом водом и да их оставиш на чисто, промајно место изван штале све до идуће муже.

9. Старај се увек да познаш кад је виме болесно а тако исто и млеко. Измузај сваке недеље једном засебно сваку сису у једну чашу и испитај млеко. Што год раније познаш болест, лакше ћеш ју излечити. Болесно млеко, млеко од болесних крава — не смеш никада продавати. Али, упамти и ово, не измузај у простирку млеко болесних крава, јер тада може лако болест прећи и на здрава грла. Такво млеко скупљај напослетку у сасебан суд и поништи га.

10. Побрини се, да чисто помужено и здраво млеко, такво и остане, и да га таквог само и продаш. С тога држи судове, у којима носиш млеко у варош, увек у најчистијем стању и направи за њих нарочито место за држање и пре употребе увек их опет чистом водом испери.

11. Разуман млекар одмах после муже расхлади млеко у свако доба године. Ово је врло важно. Изван стаје, у чистом ваздуху, у дубоком чабру и у свежој, хладној води — разлађуј помужено млеко. У стаји не задржавај дуго никад млеко, носи га у млекар и тамо расхлађуј, јер стајски је ваздух врло нечист. Канте с млеком треба да остану отворене све докле се не натоваре у кола. Тако се млеко проветрава, а ово проветравање штити га да се не поквари.

12. Чувај да на канте, пуне с млеком, непосредно не ударају сунчани зраци — оне треба увек да буду у хладовини.

13. Помисли само, да ако све ово будеш чинио, чиниш једну велику дужност и према себи и према својим потрошачима млека.

14. Као паметан човек држаћеш се ових правила и савета. На тај ћеш начин имати здраву стоку и добро чисто и свеже млеко, које ће се увек одржати а које ћеш увек добро продавати, јер ће за такво млеко бити муштерија и сувише.

М. Н. Лук.

ЖИВИНАРСТВО

О ЈАЈИМА ЗА НАСАЂИВАЊЕ.

Наступа време, прâво време, за насађивање кокошакâ, јер, што раније, тим боље; па да кажемо о томе коју реч.

Од доброте јајâ за насађивање, зависи и добар „извод“. Многи греше, што за насађивање бирају и узимају баш најкрупнија јаја; за насађивање одређена јаја не треба ни да су прекрупна, а ни превећ ситна, јер, пре свега, она најкрупнија могу бити и са два жуманцета, а такова јаја нису за насађивање, јер ако би се из њих баш и испи̑лила два пилета, они обично бивају неразвијени, бивају и нâказе, богâљи, а из преситних пи̑ле се ситни пилићи, који се, и поред најбоље неге и хране, не могу никако добро развити. *Јаја осредња, нормалне величине, правилног облика и с равном, глатком љуском, најбоља су за насађивање.*

За насађивање прикупљена јаја треба до употребе полошке чувати негде на хладном месту, па их сваки други дан полагано окретати с једне на другу страну, да жуманце не ўтоне у беланце. За насађивање су јаја од три недеље стара, најбоља; у старијим јајима не развијају се добро пилићи. Што су јаја „млађа,“ извешће се из њих и бољи пилићи, ако још и други услови за извођење буду повољни. У својој пракси, нисам никад узимао старија јаја за насађивање од 10 до 14 данâ. По себи се разуме, да су јаја једне старости најбоља за насађивање, јер онда и пи̑лење бива једновремено. Има квочакâ, које слâзе с гњезда и поведу тек двоје, троје излежених првих пилићâ, а остала још неизлежена јаја напусте, па ако се на то не припази и први излежени пилићи испод квочке не одузму, док се и остали не излегу, могу пилићи у неизлеженим још јајима, без квочкине топлоте, да угину. То ћемо најбоље избећи и спречити избором једновремених јаја за насађивање. Дванајест до петнајест јаја довољно је за један нâсад и добру, здраву квочку. Да јаја у нâсад морају бити беспарна (9, 11, 13, 15), то су бапске сујеверице.

Ко нема јаја за насађивање од својих кокошака, него их мора од другога набављати, онда треба то да учини тек онда, пошто се претходно осигура са *добро* расквоцаном, сигурном квочком, коју пробе и *сигурности* ради, треба насадити најпре на вештачка, или кварена јаја, док поручена јаја не сти̑гну. На приспела јаја не треба квочку одмах насађивати, него тек после 24—48 часова по пријему, док се јаја с пута мало сталоже.

Квочку треба у вече насађивати, јер је вече најбоље и најподесније време за насађивање. Од квочке ногама или перјем убрљана јаја, треба увек млаком водом опрати, али их при томе не треба ни трљати, ни муњкати. Из прљавих јајâ теже се пилићи пи̑ле.

Свакојако је добро, да се са стране добивена и насађена већ јаја, испитају. То се може учинити и на обичној лампи, кад се између пâлца и кâжипрста јаје обухвати и према лампи придржи. Ако је јаје 6. дана лежања још бистро, провидно, то је „чи̑стац“, што је знак да није оплођено и може се још у кући потрошити. Укажели се у њему само слаб ȍблâчак, онда је слабо оплођено; такова јаја треба бацити. Тек је онда јаје правилно оплођено, кад у средини облачасте сѐни има једна покретна црна тачка, и њих само треба под квочку оставити да се испиле. Ако за време лежања наступи топлије време, онда треба, кад се квочка сиђе на храну, водопој и „купање“ — за који циљ треба подаље испред гњезда насути једну гомилицу сувог песка или пепела — сваког другог дана попрскати јаја млаком водом; лакше ће се пилићи испилити.

—ћ.

СТОМАКОБОЉА КОД ЖИВИНЕ.

И ако се кокошке и пловке не могу пожалити на свој добар „апетит,“ опет се зато и код њих догађа да неће да једу и невољно око просуте им хране чу̏чкају. То им обично долази кад се једном преједу и онда им неће шкодити, ако дан-два и препосте, а тај својевољан, или приморан пост, неће их ослабити, па ће у брзо оно што су препостили и надокнадити. Међутим треба им у нѐмоћи и у помоћ притећи, ако се опази, да болест не попушта, да не показује прȍхтев за храном.

Оболелој живини треба у том случају сȳнути у грло *чистог зејтина,* или им угурати неколико комадићâ ситно *исецкане сланине*, а при том пазити, да се погрешно не угура у душник, у коме би се случају могло дотично грло угушити и лȉпсати. Брзо помаже и *сȍна киселина,* кад се мало у пијаћу воду успе; на један литар воде, треба узети једну малу кашичицу ове киселине, која се може добити у апотеци. Исто тако брзо помаже и тој од искуване траве *лимунике;* и ситно исецкано лишће ове траве помаже, коју живина врло радо једе.

И кад оболело грло прездрави, не треба га одмах напустити, него треба на њега још неко време припазити, па га умерено хранити крепком храном: млеком зачињеном јȁрмом (прекрупом), пшеничним мекињама итп. У скоро затим овеселиће се и, што-но реч, оживети и раздрагати се, па му се онда може пред вече давати и по мало зрневља — јечма, овса, ражи или пшенице, а крупног кукуруза у зрну не треба му у почетку давати, јер је то већ тежа и тешко сварљива храна, али кад се ујȁрми, онда може. Такође се у умереним ȍброцима може давати и кудељно (конопљено) и ланено семе, хељда итп., што ће прездравело грло окрепити. За пиће, осим чисте воде, можемо дати и водом разблаженог млека, што на потпуно оздрављење врло много упливише.

—ћ.

О ПИЛЕЊУ ПЛОВЧИЋА.

Често се домаћице жале, да им пловчићи врло тешко из јајета излазе, да се врло тешко пиле.

Пилење зависи много од каквоће јајета. Из здравог, добро оплођеног јајета, сваки се род живине лакше пили. Ако је јаје неоплођено, томе могу бити разноврсни узроци. Тако, на пример, у скученим просторијама, мањим двориштима неговане пловке (пȁтке), нȍсе много неоплођених јаја, тако зване „чистце.“ Има јаја, која су пловке у скученим просторијама снеле, и ако су с добрим плованом (пȁтком) у друштву живиле, из којих се никад није пловче испилило.

За те случајеве, могу се у опште три стварна узрока навести: кад је млад плован, кад је недовољан простор за излазак и кад нема довољно воде за приплодна грла. Осам до десет месеци стар плован, још није способан за приплод. За приплод добар и способан плован може бити само онда, када наврши пуну годину дана старости; а две године стар, још је сигурнији. Али, кад и за њега нема довољно воде на расположењу, кад нема довољно пространог излаза, онда се у том случају пловани, поред крепке хране, која им се за време парења мора давати, брзо угоје. Исти је тај случај и код пловака, и онда, од ношења оплођених јаја, не може бити ни говора. Пловке, нарочито за време нѐсива, *морају* имати воде да се купају и брчкају, *без воде, оне ће носити већи део неоплођених јаја.* Где у дворишту нема довољно воде за њих, можемо после сваке кише приметити, како се у брљавим барицама жудно брчкају и ако могу једва само перје да ȍквасе. Од туда би могли закључити, да је пловка најнечистији род живине. То баш није. Подајте јој чисте воде и прилике да се у њој купа, уверићете се, да ће она брљаве баруштине избегавати и у чисту воду запливати, а чиста вода и довољно пространи излаз пловкама је неопходно потребан за њихову плодност и за ношење већег процента оплођених јаја; и кад год плован има прилике да пловку на води „нарашћује“, *биће снесена јаја сигурно оплођена.*

У баруштине иде пловка само по нужди. И поред најразноврсније хране, која се пловкама „из руке“ даје, оне опет најволију ону, коју саме налазе у слободи на ливадама и на пашњацима, или украј рекâ и потокâ, као и црве и бубе, глисте и пужеве, кое оне тако вешто проналазе и прождрљиво тамане, па онда зелениш, што им све скȳпа више мȍћи и снаге даје, да добро оплођена јаја нȍсе, него кад им се искључиво само зрно „из руке“ даје.

Ми, истина, можемо и у ограниченим, скученим просторијама држати пловке, али би то, за њихово приплођивање, било апсолутно погрешно. Кад би хтели гајити пловке у велико, и од тога ишчекивати користи, онда се морамо постарати за довољне просторије за излаз, за пȁшу и за довољно воде за купање; без тога ће бити *увек* већи број неоплођених јаја, па онда и промашена циљ.

Још има један узрок, што се пловчија јаја довољно не „зелене“ и што се из њих пловчићи тешко пиле, а тај је узрок, што пловчија јаја не подносе да се много окрећу, мȳћкају, или на далеки пут преносе; у томе су пловчија јаја много осетљивија од кокошијих.

Поступите, дакле, као што је напред речено, па ће бити и више добро оплођених јаја и пловчићи ће се лакше и сигурније пилити.

—ћ

ИЗЛОЖБЕ

ОПШТА ПОЉОПРИВРЕДНА ИЗЛОЖБА У ЧАЧКУ.

— СВРШЕТАК —

Сувих шљива је било доста крупних и лепих али међу њима, на жалост, ни једна трећина није била како ваља осушена. Када се расцепе, види се унутра месо зелено као да је с дрвета убрана. Ово је једно опште зло које треба што пре искорењавати, јер и ако постоје комисије на тржиштима за преглед сувих шљива, и ако сремски економи поучавају сељаке и наређују им да шљиве боље суше, ипак наш сељак подговорен од појединих несавесних шпекуланата не суши добро шљиву, но је оставља јаку, како би на кантару што тежа била.

Овоме би се могло стати на пут једино доношењем једног специјалног закона о прегледу свију извозних артикала, у коме би биле прописате осетне казне како за несавесне произвођаче, тако и за несавесне купце. На тај би се начин сачувао и наш привредник — произвођач од штете, а и земља од срамоте.

Но међу изложеним шљивама имало их је и добрих и лепо осушених. Овде да напоменем само шљиве: Борислава Штављанина из Качулица, Тихомира Николића из Паковраће, Обрада Ћебића и Витомира Урошевића и т. д.

Пчеларско оделење такође је било добро заступљено. У овом оделењу нарочито је се одликовао са својим предметима, и по доброти, и по лепоти, и по многобројности, г. прота Дишко Михаиловић, дугогодишњи редовни члан Српског Пољопр. Друштва и стари поборник на унапређењу наше пољске привреде.

Његови су предмети на изложби бриљирали и знатно се одвајили од свију осталих и за то са жаљењем морам констатовати, да је се оцењивачки суд о њега огрешио што му није прву награду из пчеларства досудио, већ му претпоставио излагача са много лошијим предметима. — Али, најзад, где нема рада ту се и не греши!

Прерађевине воћа биле су такође добро заступљене, што ме је јако обрадовало. Види се, да су чачанске госпође уверене о користи коју доносе компоти зими, а нарочито за исхрану деце.

Међу свима излагачима огрешио бих се, ако не бих истакао као најбоље: г-ђе Даринку Рад. Пантовића, Бранку Јововићку, Кату В. Милекића и Зору Д. Радосављевића, јер су њихови предмети били и најбољи и најлепши, из чега се дâ закључити да су мајстори у своме послу.

Оделење вина и ракија било је такође врло добро заступљено. У овом оделењу, као и у свима другим, нарочито је се одликовао г. прота Вића из Јежевице. Његова шљивовица, комовица, клековача, вина — бело и црно, — били су изврсни. После њега најбољи је излагач био г. Владимир Поповић из Заблаћа. Његова стара шљивовица и комовица не уступају ни коњаку.

Г. Веса Милекић, из Чачка, изложио је такође врло добра вина и ракије.

У опште мора се признати, да на овој изложби није било ни једне флаше пића, коју није требало наградити, по чему се може закључити, да су излагачи у погледу неговања пића *„и добре слуге и добри домаћини“*.

Грожђе је било свега са 20 предмета заступљено. С обзиром на годину оно је било доста добро, а нарочито Чика Ђоке Протића из Гуче. Он је изложио скоро 10 сората разнога грожђа и све му је било врло добро.

У оделењу поврћа најбољи је излагач био г. Борисав Штављанин из Качулица. Он је изложио поред осталих предмета и неколико сората жуте дугачке и бобошаре паприке, каквих ретко где у Србији има, а тако исто заслужују пажњу и паприке проте Виће, зване *„курцонке“*, које веома много роде и нису одвише љуте.

Оделење ратарских усева било је мало заступљено, али оно, што је изложено, било је врло добро, а нарочито банатска пшеница Васе Милекића и проте Владимира, а и сибирски овас проте Виће.

Поред поменутих оделења, на овој изложби имало је и једно угледно оделење — засебна соба — у коме је наша *Сточарска Школа из Краљева* изложила своје производе.

У овом оделењу било је изложено воће свеже и прерађено, поврће, млечни и сточни производи, мед, восак, вина, ракије, разне справе за прераду воћа и справљање вина, разни воћарски и ратарски алат, справе за рационалну прераду млека, слике и модели.

У опште у овоме оделењу могло је се видети све, што једном привреднику треба при рационалном газдовању.

Изузев воћа, које није било најбоље, остали су предмети школски били врло добри Види се, да имање Сточарске Школе за воћарство није погодно.

Ово оделење, поред разноврсних предмета изложених у њему, било је и врло лепо и укусно намештено, те је на посетиоце оставило одличан утисак. За сво време изложбе, воћар школски г. Станко Станковић са неколико ђака, сваком су посетиоцу давали обавештења, и показивали рад на појединим справама, тако, да ко год је ово оделење посетио отишао је из њега задовољан, јер је видео све оно што ће му у пољопривреди користити.

Управитељу Сточарске Школе г. Паји Тодоровићу и његовим вредним помоћницима професору г. Дуњићу и воћару Станку нека је велика хвала, што нису жалили труда и трошкова, но су лично дошли у Чачак и помогли, како уређење њиховог оделења, тако и остале изложбе, па чак учествовали и у оцени изложбених предмета.

Изложба стоке, као што сам напред поменуо, била је пласирана у кругу окружног лозног расадника, и није била обилно заступљена, али када се има у виду да је ово планински крај и да је долинске стоке било врло мало, онда и оно што је изложено било, давало је добру слику.

Као најбољи излагач био је г. Илија Новаковић привредник из Чачка.

Он је изложио два бика и две краве са теладима веома добре пасмине.

Тако исто вредно је поменути и ове излагаче: Илију Карића из Крстаца за теглеће волове и краву, Чика Ђоку Протића из Гуче за изложену краву са јуницом, која се нарочито одликује млечношћу, јер даје дневно просечно скоро 20 литара млека, затим Милована Шолајића и Светозара Петровића из Ивањице и Свет. Савића из Вапе.

Сточарска Школа изложила је у угледно оделење теглеће волове, једног бика и краве колубарске расе (од којих се једна на изложби отелила). Школска је стока врло добра.

Оделење свиња било је врло добро заступљено. Најбољи излагач био је г. Тихомир Бугарчић из Кулиноваца за изложени запат шумадијских свиња, па Глиша Броћић из Гуче за изложене Буђеновке и Милан В. Поповић из Јежевице за изложене Црне Енглезе.

Оделење оваца било је такође доста добро заступљено а нарочито са запатнма сјеничких оваца, које се одликују млечношћу, крупноћом и лепотом вуне. Сем тога било је Цигаја и наших домаћих укрштаних са кривовирским овцама.

Најбоље Сјеничке овце изложио је г. Рајко Правокућа из Чачка, а његови су и млечни производи били најбољи а нарочито сир; за тим Витомир Урошевић из Лучана и Милутин Станић из Негришора за изложене овце Цигаје.

Изложба живине била је доста добро заступљена а били су изложени и то: кокошке црне минорке, јаребичасте талијанке, плимес-рок, жути орнингтони, мелези и домаће расе; за тим гуске талијанке и домаће, пловке пекишке, руапке и домаће, и ћурке разних врста.

Морам признати, да ме изненађују доста чисте и лепо одгајене стране расе, каквих, изузимајући Алексинца, ретко где у Србији има.

Најлепше и најчистије орпингтоне изложио је Стева М. Ћосић из Паковраће, за тим јаребичасте Талијанке г. Тихом. Матовић учитељ из Качулица, Црне Минорке г. Васа Гавровић из Чачка, и пловке пекиншке г. Вујица Вуловић из Придворице.

У угледном оделењу, без учешћа у наградама, изложила је Сточарска школа: гуске емденке и талијанке, пловке пекиншке и кокошке минорке и талијанке; за тим трнавски воћни расадник јаребичасте талијанке и окружни лозни расадник Минорке.

Радујем се, што је овако многобројних лепих раса изложено, али моје је мишљење: да би требало стране расе прихватити, али Бога ми и домаће мало боље причувати.

Поред изложбе стоке приредило је истог дана Чачанско Коло Јахача „Књаз Михаило“, пре подне, изложбу коња у дворишту лозног расадника, а после подне трке на своме „Михаиловцу.“

Изложба коња није била бог зна каква, а нарочито за мене, који сам дошао са Смедеревске изложбе, где је изложба коња била величанствена. Ова у Чачку изгледала ми је сувише скромна. Мора се признати да привредници округа чачанског мало полажу на коњарство и узимају све олако, а међу тим никуд без коња не иду. Док су официрска ждребад била много боља и однела доста већих награда.

Ја жалим. што немогу пропустити ову прилику а да не изјавим своје негодовање, зашто се у опште официрска ждребад пустају на изложбу у једно исто оделење са привредничким ждребадима, да се са овима такмиче?!

Када се зна, да официри имају *бесплатно* од државе за своје коње добру коњушницу, још бољу храну и најбољу негу — сеизе, и још преко свега тога, месечни додатак на коње, те могу вршити избор расе коју хоћу, онда како се они могу јављати са пољопривредницима, који ниједан од напред побројаних услова немају!

Моје је скромно мишљење, да би г. г. официре, одгајаче добрих коња, требало на свима изложбама особено ценити и место материјалне награде давати им ордење, похваљивати их јавно и награђивати новчано на тркама, а могло би им се и у годишње оцене као одлика стављати да су добри одгајачи коња, а привреднике оставити да се међу собом са својим малим такмиче. Ово би било и право и Богу драго!

Пре отварања изложбе, око 8½ часова пре подне освећен је ново саграђени Подружински дом. Освећење је извршило Његово Преосвештенство Епископ жички г. Сава, уз суделовање свештенства чачанског и Певачке Дружине. — После освећења дома Његово Преосвештенство је држало врло леп и дуг говор, позивајући и саветујући пољопривреднике, да се труде са уздањем Божије помоћи за своја добра, како би што лакше одговорили државним обавезама и подмиривали своје потребе; да слушају савете државних економа у погледу што рационалнијег рада на унапређењу наше пољске привреде и т. д.

По свршеном говору г. Владике Саве, сви присутни заједно са владиком отишли су на изложбу стоке, где је са нарочито начињене трибине одржао врло леп, дуг и језгровит говор вредни и заузимљиви председник Чачанске Пољопр. Подружине г. Драг. Васић. Он је изнео присутнима рад око оснивања Подружине и њеног одржања до данашњег дана, умоливши све присутне да изложбу разгледају, јер је она огледало свега онога што имамо, па да своја опажања и подружини доставе, те како би она могла отклонити све оно, што не иде на бољитак наше пољске привреде. По том је огласио да је изложба отворена.

Отварању изложбе су присуствовали поред епископа г. Саве и изасланици Српског Пољопр. Друштва г. г. Влада Кушаковић председник, и Јоца Марковић члан Управе друштвене, а осим њих скоро цело грађанство чачанско и много гостију из Краљева, Крагујевца, Гор. Милановца, Пожеге и Ивањице, као и привредника из окр. Чачанског.

На изложбу су дошли г. г. Министри Народне Привреде и Грађевина. Исту су пажљиво разгледали и одали заслужену похвалу и Управи Подружинској а и излагачима. Том приликом г. Министар народне привреде, сазнавши од председника Подружине да су награде мале, а и мало их је према квалитету изложбених предмета било, одобрио је накнадну помоћ од 300 динара, само да би се што више излагача наградити могло. На чему му овде искрено благодаримо!

Изложбу је уз пут посетио и француски посланик на Српском Двору г. Деко, у пратњи г. Др. Гиге М. Јакшића. Г. Деко је био изненађен лепотом и обилатошћу изложбених предмета као и лепим и укусним уређењем. Похвалио је излагаче и отишао веома задовољан са изложбе, на којој је био свечано дочекан и испраћен.

И ако је на плакатима изложбе било објављено, да ће изложба трајати само 3 и 4 октобра, она је била отворена још три дана, јер је био велики надолазак посетилаца, па је штета било не дати им прилике да изложбу разгледају када су толики пут прешли због ње. Руски посланик на Српском Двору г. Хартвиг био је јавио да ће доћи, али је у последњем часу био спречен и отказао долазак.

Са ове окружне пољопривредне изложбе сваки посетилац отишао је веома задовољан и обогаћен знањем, јер је видео шта се може урадити само кад се уме и хоће.

Излагачима се има честитати на лепоти њихових предмета, а вредној Управи младе пољопривредне подружине и њезиним сурадницима честитамо на неуморном раду и труду око приређивања ове изложбе.

Г. Савку Филиповићу управитељу чачанске основне школе такође благодаримо на предусретљивости и помоћи око приређења изложбе у школским локалима.

—

На награде излагача издато је око 4000 дин. а премијом је био награђен прота Вића из Јежевице, а он је то потпуно и заслужио,

Сточарску и живинарску изложбу уредили су г. г. Младен Протић и Драгиша Јовичић, а воћарску и ратарску, поред мене, и г.г. Драгутин Радосављевић и Милош В. Поповић, учитељ, коме нека је велика хвала, јер је радио својски и без икакве награде.

Моја је жеља, да се и остале окружне пољопривред. подружине угледају на чачанску, па ће нам пољска привреда знатно коракнути напред.

Мих. М. Петрић.

ПИТАЛИЦЕ И ОДГОВОРИ

1. Зашто наше ливаде не дају много сена?

Наше ливаде не дају много сена зато: што се не дрљају и не скида маховина са њих; што се по њима пушта стока да пасе и онда кад треба да су затворене; што их стока за време паше јако угази; што се не ђубре, и најзад, што се не наводњавају с пролећа.

Кад се сви ови узроци отклоне и ливада узирати како треба, онда ће нам дати много сена.

2. Зашто понеке ливаде дају рђаво сено?

Оне ливаде дају рђаво сено: које су подводне и у којима вода дуго лежи; које преко лета бујице плаве; које је коров, маховина и трн јако обујмио; које су испошћене и испране и које стока преко лета пасе и гази. — Подводне ливаде треба помоћу одводних јаркова и канала осушити; плавне ливаде треба осигурати од поплава; чкаљаве ливаде треба очистити од корова и трња и подрљати их; а угажене, испошћене и испране ливаде ђубрити, дрљати и сваке треће године засејати семеном од бољих ливадских трава, и у њих не пуштати никада стоку на пашу, па ни када се покосе и са њих дигне сено.

ГЛАСНИК

Колико је Србија имала прихода од извоза живих грла говеди за последњих десет година? У овај преглед унесен је извоз живих волова, крава, бивола, биволица, телади и јунади:

Година	Извезено комада	Вредност динара
1900	62.385	12,135.580
1901	49.052	11,667.780
1902	65.044	12,351.830
1903	83.967	13,779.639
1904	64.207	9,264.673
1905	73.115	10,510.275
1906	10 927	1,762.002
1907	13.248	2,950.252
1908	20.690	6,409.960

У 1906 и 1907 годин извоз живих грла јако је опао услед неуговорних односа са Аустро-Угарском. Чим су нови тргови за наша говеда нађени — Италија, Египат, Малта — почео је и извоз нагло да расте, али још није достигао раније године. Међутим извоз свежег меса, месних прерађевина, лоја — порастао је, и из године у годину повећава се.

Колико увозимо а колико извозимо млекарских производа? Интересантни су податци о извозу наших млечних прерађевина, јер се види да и количина и вредност расте до 1909 године, а да је увоз опет стално опадао. Ми извозимо поглавито качкаваљ и топљено масло, а мање млека, сурутке и др. Пуштамо овај преглед:

Год.	Увоз		Извоз	
	кгр.	Вредност динара	кгр.	Вредност динара
1900	22.000	30.000	227.000	222 253
1901	23.000	34.000	289.000	297.029
1902	23.000	35.000	126 000	125.799
1903	31.000	40.000	158.000	131.068
1904	29.394	26.971	169.832	130.674
1905	33.405	41.414	243.048	218.638
1906	20.977	25.257	309.772	328,181
1907	15,572	19.483	383.795	501.741
1908	10.917	14.942	697.584	896,523
1909	18.547	25.992	384.367	496.210

1909 почиње увоз страних сирева да се повећава, вероватно због тога, што су трговинским уговорима предвиђени повољни ставови за увоз млечних прерађевина нарочито из Швајцарске.

М. Н. Лук.

Колики је приход имала Србија од живинарства за последњих 10 година?

Занимљиви су податци који нам казују приходе од извоза *живе* и *заклане живине, јаја* и *перја*, а у исто време и поучљиви су, јер нам показују да овој грани народне привреде треба да обратимо што већу пажњу, пошто ће нам она очевидно све веће и веће користи доносити.

Ми ћемо изнети мали преглед за последњих 10 година.

Живе живине извезено је:

ГОДИНЕ	ЗА ДИНАРА
1900	976 825
1901	1,380.752
1902	1,509.597
1903	1,706.555
1904	1,734.937
1905	1,443.511
1906	1,218.784
1907	141.695
1908	582.954
1909	426.175

Заклане живине извезено је:

ГОДИНЕ	ЗА ДИНАРА
1900	692.962
1901	929.069
1902	1,055.835
1903	1,044.333
1904	314.683
1905	165.455
1906	58.890
1907	72.180
1908	403.737
1909	91.200

Јаја извезено је:

ГОДИНЕ	ЗА ДИНАРА
1900	333.471
1901	837.465
1902	745.700
1903	513.211
1904	610.868
1905	284.614
1906	942.918
1907	2,729.854
1908	801.829
1909	1,004.957

Перја извезено је:

ГОДИНЕ	ЗА ДИПАРА
1900	101.915
1901	71.411
1902	117.409
1903	84.893
1904	80.289
1905	146.014
1906	224.574
1907	158.076
1908	110.535
1909	55.608

Укупан приход био је:

ГОДИНЕ	ДИНАРА
1900	2,104.173
1901	3,228.696
1902	3,528.538
1903	3,348.992
1904	2,740.777
1905	2,039.593
1906	2,445.166
1907	3,101.705
1908	1,899.055
1909	1,577.940

* * *

Падање и јачање извоза зависило је од уговорних односа са суседном монархијом. Но, у будуће, несумњиво ће извоз расти и доћи до оне цифре, која треба да буде т. ј. извоз треба да се бар удесетостручи, јер је Србија неоспорно врло погодна за гајење живине.

Извоз *јаја* треба да се јако повећа, јер их и сувише мало извозимо. А извозићемо их више онда, кад будемо држали што више кокошака носиља и сасвим напустили њихов извоз или бар ограничили, а извозили петлове, ћурке (које такође, у што је могућно већем размеру, треба гајити), пловке и гуске.

М. Н. Лук.

Распоред државних пастува по станицама у земљи, за сезону опасивања у 1911 години.

Сваке године Управа Државнога Сточног Завода шаље пастуве на пастувске станице у земљи 1 марта, где они остају до 1 јула, ради опасивања народних кобила. И овогодишњи је распоред готов и утврђен. Тако у *Сопот* ће доћи 3 пастува, *Власотинце* 2, *Лесковац* 2, *Врање* 2, *Кнић* 2, *Аранђеловац* 3, *Рачу* 6, *Неготин* 4, *Александровац* 2, *Брус* 2, *Ражањ* 2, *Крушевац* 4, *Трстеник* 2, *Свилајнац* 4, *Рековац* 2, *Ниш* 2, *Сврљиг* 2, *Пирот* 2, *Бољевац* 2, *Књажевац* 2, *Зајечар* 4, *Прокупље* 2, *Краљево* 2, *Ивањицу* 2, *Чачак* 2, *Алексинац* 2, *Лебане* 2, *Јабуковац* 2, *Варварин* 3, *Куршумлију* 2, *Прељину* 2, *Гучу* 2, *Соко-Бању* 2, *Добричево* 12, *Умку* 2, *Петровац* 2, *Жабари* 2, *Паланку* 4, *Смедерево* 3, *В. Орашје* 3, *Кучево* 2, *Лазаревац* 2, *Топчидер* 3, *Љубичево* 27, *Ваљево* 3, *Обреновац* 3, *Уб* 3, *Владимирци* 5, *Пожегу* 2, *Мионицу* 2, *Ужице* 2, *Чајетину* 2, *Љубовију* 2, *Шабац* 24.

Свега је одређено 191 пастув. Такса је, сем за неколико пунокрвних грла у Добричеву, Љубичеву, Шапцу и Краљеву, стара од 2·55 динара.

М. Н. Лук.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Огромни спахилуци у Мађарској.

Неће бити без интереса да упознамо читаоце „Тежака“ са величином појединих спахилука у суседној нам монархији.

Међу најбогатије спахије у Мађарској, несумњиво спадају мађарски црквени поглавари, јер, изузимајући пет до шест магнатских поседа, највећи су спахилуци поповски. Тако има:

Великоварадински владика	187.393	катар. рала*
Граперски митрополит	95.983	„ „
Калчоварски „	87.453	„ „
Веспремски владика	65.618	„ „
Ерлаверски митрополит	42.396	„ „
Сатмарски владика	30.032	„ „
Нојсолски митрополит	28.824	„ „
Вајценски владика	27.582	„ „
Финфкирхенски владика	26.550	„ „
Ципсерски „	26.323	„ „
Рабски митрополит	18 877	„ „
Новотрајерски владика	16.709	„ „
Есанадерски митрополит	12.293	„ „
Ердељски владика	11.827	„ „
Кашавски митрополит	9.037	„ „
Столно-београдски владика	7 656	„ „
Штајнамагерски „	7.414	„ „
Розенауерски „	7.178	„ „
Укупно	709.156	„ „

или 408 хиљада хектара и 17 ара. Укупно црквени поседи износе у Мађарској 1,342.570 хектара. Овде су урачунати поседи само католичких цркава, а кад би се овој цифри додала и величина поседа осталих верских конфесија, онда би црквени поседи премашили цифру од милиона и по.

Огромни су спахилуци у Мађарској и световних главара т. з. мађарских магната. Тако има магнатска фамилија:

Естерхази	516.039	катар. рала
Шенборн	241.535	„ „
Карољи	174.783	„ „
Палфи	104.522	„ „
Андраши	92.169	„ „
Зичи	66.476	„ „
Палавичини	66.032	„ „
Кохари	60.764	„ „
Баркоци	52.782	„ „
Алмаши	49.149	„ „
Фестетић	36.965	„ „
Бађани	34.018	„ „

и т. д. **

НОВЕ КЊИГЕ.

Питање о шећеру са гледишта економске науке од *Д-р Велимира И. Бајкића*. Београд 1911. Мала 8⁰ стр. 159. Цена?

Напредно Пчеларство од *Милана Мартиновића* школског управитеља у *босанској крупи* дато је у штампу и ко жели треба да се јави писцу до 15. фебруара ове године и пошаље 3 круне. Књига ће имати 250—300 страна а имаће ове делове: *Предговор*, *Увод* — развитак пчеларства код нас. Развитак пчеларства код других. Корист коју нам доноси пчеларство. Пчеле оплођују биље. Пчеле оплемењују човека. Књига је даље подељена на пет делова са овим садржајем: Пчеларство по старинском начину; напредно пчеларство; пчеларски календар; разноврсни медени колачи и муслиманске посластице с медом на 48 начина; како се конзервира воће у меду. Разна пића од меда и воћа: медице, вина, сирће и ликери; мед као лек за људске и сточне болести.

* Катастрално рало = 1600 квадратних хвата = 57.557 ара.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 4. **БЕОГРАД 10. ФЕБРУАРА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ.

Свињарица — свињска трава — комфри. — *М. Н. Лук.*
О распасаности и опасивању кобила. — *Драгојло Обрадовић.*
Извођење пилића. — Како треба неговати квочку за време лежења јаја. *Др. Ур. М. Стајић.*
Кратке поуке из сточарства: Нега јагњади. — Гајење кокошака. — Каква јаја треба за насад узимати? — Из овчарства. — Навикавање телади на чврсту храну. — Младунчад треба с почетка добро хранити. — *М. Н. Лук.*
† Професор Др. Адолф Кремер. — *Д. Обрадовић.*
Поучне ситнице. — Како Кинези чувају дуже времена кокошиња јаја.
Гласник. — Рибарство у Шведској. — Извоз руских гусака у Немачку. — Извоз живих свиња и приходи које је од овог извоза имала Србија за последњих десет година. — Приходи које је Краљевина Србија имала за последњих десет година од извоза оваца и коза у живом стању. — Колико је увезено чилске шалитре у Европу у 1910 години. — Берба грожђа у Француској у 1910 години. — Берба грожђа у Италији у 1910 години. — Извоз вина из Грчке у 1909. години. — Опадање виноградарства у Бугарској. — Извоз вина из Шпаније у 1908. години.
Друштвени и подружински послови. — Награде угледним пчеларима.
Нове књиге. — Градинар. — Земљорадничка Задруга.

РАТАРСТВО

СВИЊАРИЦА — СВИЊСКА ТРАВА — КОМФРИ —

Symphytum asperrimum L.

Главна Живинарска Задруга (Београд — Ресавска ул. 15) објављује у листу „*Земљорадничка Задруга*“ да продаје 100 комада коренова од ове биљке за 2 динара, и за њу вели: „Најбоља сочна зелена храна за свиње. Млада прасад веома је радо једу, крмаче имају више млека за сисанчад, а свиње се уопште јаче и брже развијају“.

Како је већ и ова биљка у Србију донесена и већ се може и набавити у самој земљи, у Главној Живинарској Задрузи у Београду, сматрамо за потребно да наведемо шта вели један страни стручни лист („Monatshefte für Landwirtschaft“) о свињарици.

Комфри — свињарица — је најбоља и најјевтинија зелена храна за свиње, која се у опште замислити може. Она у лето за приплодну и мршаву стоку даје главну храну.

Комфри води своје порекло из Кавказа. То је биљка која никакве услове за земљиште, на коме успева, не ставља, а, услед тога, шта ужасно велике приносе даје, изузетно место заузима међу осталим културним биљкама. Поред тога, она даје најбољу, најукуснију зелену храну, која и најдуже преко године траје. Једном засађена њива, кад се правилно негује, траје докле је човек жив и никад не измржњава, па и кад су најјачи мразеви. Ко хоће комфри да гаји, није потребно да узима неку нарочиту, добру њиву, но слободно може узети ма који запарложени угао у дворишту или градини или део мочарне ливаде, на којој коров бујно успева, као и сваки сличан комадић земље, који није ни зашта друго употребљив, па ће ипак Комфри на њему добро успевати. Природно је, да ће комфри на добром и добро урађеном земљишту и кад се јако ђубри далеко боље успевати и веће приносе давати.

Принос је врло велики: Комфри даје годишње 4 до 6 откоса. Са једног хектара даје по 20.000 кгр. зеленог лишћа. С раног пролећа, кад још нигде нема зелене траве нити се на њу мисли, тера комфри сочне листове све до најпозније јесени, кад се већ одавна нигде нема зелене пиће. Никад се биљка не здрвени, лист је увек сочан, мекан и укусан. Због тога свиње, које сочну храну воли, презире сваку другу зелену храну, чим јој се у исто доба и комфри положи.

Приплодне свиње и назимад могу се потпуно исхранити само са свињарицом и кухињским отпатцима. Млечност крмача јако се повећава кад се комфри даје

за храну, и тада прасад ванредно се добро развијају и напредују. Па и свиње за гојење врло воле кад им се, поред друге хране, и свињарица даје, јер се тада снажнија храна може умањити.

На здравствено стање свиња, стално хранење свињарицом, необично добро утиче. И кад су свиње болесне, она је врло драгоцена храна.

Свињарица је најбоља зелена храна за свиње. Али и другој стоци корисно је свињарицу давати. Пошто је она најранија зелена пїћа, врло је драгоцена за полагање музним кравама у времену кад се почну да музу. Кад се ситно исецка и помеша са брашном, (мѐћа) или кад се и неситњена, цела даје, може се врло добро употребити и за храну пернате живине.

За питоме зечеве она је одлична храна.

Исто онако као што свиње пожудно, прождрљиво једу лист свињарице, једу оне и њен корен. Старији засад свињарице даје до 8000 килограма корена по хектару. Тако сопственик оваквог са̂да има увек на расположењу у земљи једну залиху у храни, коју угодно може вадити кад год хоће и кад му се потреба укаже па и зими, кад највећи мразеви владају, јер корен свињарице не промрзне у земљи никад — а извађени део може засадити корењем из преосталог му са̂да. На овај начин употреби се корен свињарице веома добро, кад се жели спори са̂д да замени новим. Трошкови око засађивања врло су мали, ако се узме у обзир, да неколико динара једном издатих довољни су да се створи њива засађена са свињарицом, која ће трајати докле је човек жив.

Толико о вредности свињарице — комфри, за сада. Ближе наћи у „Земљорадничкој Задрузи“ за 1910 год. стр. 36.

М. Н. Лук.

КОЊАРСТВО

О РАСПАСАНОСТИ И ОПАСИВАЊУ КОБИЛА.

Од свих врста домаће стоке коњи показују најмањи степен плодности. Губитак услед слабог приштаја подмлатка код њих је, као најскупоценијо врсте стоке, у исто време и најосетнији за народну привреду. С тога је потребно познавати све услове од којих зависи плодност грла. При томе је најважније познавати појављивање и трајање *жара* код женских грла, код кобила звана *распасаност,* пошто само са појављеним жаром женска грла свих врста стоке пристају на парење и могу остати оплођена:

До скора се веровало да распасаност код кобила траје 36—48 часова и да се понавља сваког деветог дана. Кобиле, које се ождребе, веровало се да се могу деветог дана по ождребљењу пустити под пастува без ичег даљег па да остану ждребне. Међутим новијим испитивањима доказано је да ствар није тако проста.

Са приличном сигурношћу је утврђено да се *трајање* распасаности продужава много више него што се раније мислило на име просечно 7—9 дана. Али и то није код свих грла једнако, код неких дуже, код неких мало краће време. Понеке кобиле показују знаке распасаности по 15 и више дана баш такве најтеже и остају ждребне.

Тако исто је неправилно и тешко укалупити у једно опште правило периодично *појављивање* распасаности. Овде је практично разликовати два случаја.

Код кобила које су се ождребиле (по правилу док су ждребне не распасују се) обично се појављује жар 7-ог или 8-ог дана по ождребљењу и траје до 9-ог или 10-ог дана, али има и таквих код којих се жар појављује на 5—6 па и 4 дана по ождребљењу док се код других овај рок продужује на 12, 14 па и више дана. Доказано је, да кобиле остају најлакше ждребне кад се опашу у овој првој распасаности по ождребљењу, с тога их треба водити пастуву на пробу почев од шестог дана пошто се кобила ождреби, и чим покажу најмање распасаности опасивати их па ако је то потребно и у пола силом. Кобиле, које се не опашу или не остану ждребне у првој распасаности по ождребљењу, распасују се понова после 20—30 дана, или што врло често бива неправилно после 2, 3 и више месеци.

Код јалових кобила појављује се распасаност најчешће 20 до 32 дана од прошлог опасивања, код многих то бива пак 15 и 16 до 18 дана. И овде често бива да се понављање распасаности притаји за неко време, и ако кобиле нису остале ждребне, да се изненада појави. Нарочито је то случај с пролећа кад дани отопле и грла почну ићи на пашу. У овом времену треба обратити пажњу и на оне кобиле које су раније опасате и при поновном довођењу пастува одбиле, пошто ће сада сигурно показати распасаност ако нису остале ждребне.

По свему се може закључити да у погледу и појављивања и трајања распасаности постоји код разних грла велика разноликост. Према томе потребно је да одгајивачи буду тачно упознати са понашањем својих кобила у овом погледу да би се даље могли управљати.

Што се тиче питања, кад је најбоље спарити кобилу: да ли у почетку, средини или при крају распасаности, о томе се тешко може донети правилан суд. За време докле трају спољни знаци распасаности врше се у јајчањицима кобиле важне унутрашње обаве, дозревају јаја, која с мушким семеном спојена дају зачетак. Од тога, кад јаја дозру и дођу на место где се са мушким семеном могу спојити, зависи и успешно оплођавање женског грла. Не зна се тачно, али вероватно се може претпоставити, да се овај процес обавља пре у другој него у првој половини распасаности ако не и за све време трајања. Према томе се и мисли, да је већа вероватноћа на успех кад се кобила опасе у другој него у првој половини распасаности.

Најзад мора се знати, да има кобила које опасане више пута и при најбољој распасности ипак тешко остају ждребне. Предлагано је много мера да се томе помогне, али се сигурно средство није могло наћи. Неким кобилама добро чини кад се под јахачем или у запрези пред опасивање добро истерају, или кад им се да̂ лек на чишћење. Кобиле, које су угојене а не раде, остају лакше ждребне кад се више употребљују за рад а храна им се умањи, док мршавим боље помаже кад се на бољу храну ставе. Али често ниједно средство не помаже и онда је најбоље, ако се кобиле због приплода држе, истурати их из руку.

Д. Обрадовић.

ЖИВИНАРСТВО

ИЗВОЂЕЊЕ ПИЛИЋА.

Ускоро ће наступити време кад ћемо већ приступити извођењу пилића, па неће бити на одмет да учинимо неколико корисних напомена, како треба тај посао вршити и на шта обратити главну пажњу да нам извођење испадне како треба.

—

Да у јајету зачетак сазри и пиле из њега постане, потребно је време од три недеље — 21 дан. Пиле се може и раније да испили, а може и доцније преко одређеног рока — после 24 до 48 сати. То зависи у главном од старости јаја, од топлоте, коју квочка за време лежања развија и најзад од тога, да ли је јаје за време лежања подједнако загревано било. Стара се јаја теже пиле од скорашњих. Исто вреди и за јаја која нису за време лежења подједнако загревана била.

При извођењу у главном вреде ова правила:

1. Гнезда за лежење јаја треба да су одвојена једна од другог; да су умерено дубока; да је ускакање у њих лако и без тешкоћа; да су добро причвршћена (при ускакању да се не љуљају и крећу) и да су довољно пространа, како би квочка комотно могла јаја у њима ногама да преврће.

За извођење пилића најбоља су гнезда плитки и широки дрвени сандучићи или корпе, сеном или сламом постављени.

2. Постеља у гнезду мора бити рђав топлоноша, најбоље сено или слама, како би се у гнезду одржавала равномерна топлота и спречило одвећ јако расхлађивање, кад квочка напусти гнездо за кратко време.

3. Јаја треба да су подједнаке величине и по могућству исте старости. Неједнаке величине јаја најчешће се ломе, а неједнако стара јаја неједнако се пиле. Преко 14 дана стара јаја нису за насад; такође јаја напукнута, мекољуска или танкољуска нису за насад.

Јаја за насад морају бити сразмерно крупна; што је јаје крупније у толико је и пиле крупније. Само ако нарочито желимо да нам кокошији подмладак буде мали растом, онда можемо за насад употребити ситна јаја.

4. Број и величина јаја за насад подешава се према величини и крупноћи квочке. Квочка мора сва јаја да покрије својим телом а да при том јаја не буду једно врз другог. Најбоље је, да се број јаја ограничи или да буде нешто мањи, јер је већа вероватноћа да ће боље испиљена бити.

Ако квочка при напуштању и долажењу на гнездо не мења положај јаја, онда се дешава да јаја на ивици никад не дођу у средину и да се услед тога и не могу испилити; и обратно, да јаја са развијеним зачетком, кад се из средине ка ивици изгурају, да се расхладе и да се услед тога такође не могу испилити. Но, код таквих јаја може зачетак ипак да остане жив, и ако су неколико дана расхлађена стајала, само што се онда обично доцније испилују.

Код кокоши обично важи правило, да једна квочка може да покрије 12—15 сопствених јаја. Ово правило не може да важи за све врсте кокоши, јер има крупних кокоши које носе ситна јаја и у том случају може таква кокош да леже на више од 15 јаја, и обратно, да ситна кокош носи крупна јаја, од којих не може ни 12 да покрије. Нпр.: Лангшанка може већи број својих јаја приликом насађивања да прими него Талијанка. Кревкерка носи веома крупна јаја, такође и Конхинка и Брама, и оне не могу да приме више од 8 а највише до 10 јаја.

Као што се из овога види, неко утврђено правило приликом одређивања броја јаја за насад, не може се поставити. Овде се мора оставити одгајивачевом искуству и увиђавности да сâм процени, према величини квочке, колико треба јаја да насади.

5. Квочка мора бити мирне и благе нарави; да се не плаши кад јој човек прилази; да добро води пилиће; да се много не љути; и да није раздражљива и џандрљива. Најбоље су лежиље и водиље: ћурке, кокоши азијатске расе и мелези те расе. Браме нису добре квочке, јер ломе јаја, као мајке сурове су; нарочито према пилићима, који се по боји разликују, веома се грубо понашају.

За сваки случај, пре насада, треба кокош испитати да ли је добра лежиља и водиља, и онда јој тек поверовати јаја а доцније и пилиће. То се испитује на овај начин: Треба кокош насадити на јаја од мање вредности, и онда је посећивати сваког дана. Ако се она кострешi, квоче, диже крила, али се не креће, онда је треба насадити на добра јаја; ако ли пак скаче, дере се и лупета крилима онда је знак да је рђава квочка, и у ни у ком случају не треба јој поверовати јаја, јер ће то бити чиста штета.

6. Јаја се пре насада треба да испитају да ли су оплођена. Испитивање се врши на лампи у мрачној соби; ако су јаја оплођена показују једну мрку пегу — зачетак, ако немају мрке пеге значи да нису за насад — да су „чисци“. Неоплођена јаја, као и јаја са два жуманцета, нису за насад. Сигурно контролисање, да ли су јаја оплођена, може се извршити првих дана по насађивању, пошто се јаја разлежу и то опет помоћу лампе у мрачној соби.

КАКО ТРЕБА НЕГОВАТИ КВОЧКУ ЗА ВРЕМЕ ЛЕЖЕЊА ЈАЈА?

За успешно извођење пилића неопходно је потребно знати: како треба неговати квочку, како поступати са јајима и како подесити простор где се извођење врши.

Када се квочка сама себи остави, онда она напушта гнездо свега једанпут у 24 сата и то на кратко време, да се избалега, да једе, да пије воду и да се у песку окупа. Према овоме излази, да квочки за време лежења треба у близини гнезда припремити сву ову заиру: храну, воду и песак.

Храна треба да је зрнаста, а може се дати и мало зелениша, јер га квочка радо једе.

Ако квочка неће сама са гнезда да силази, онда је треба сваког јутра дигнути, нахранити, напојити и пустити да се избалега и после 20 минути опет у гнездо утерати. Овакав начин хранења и неговања нарочито је онамо потребан, кад у једном истом про-

стору повише квочака у исто време леже, јер се онда никад не може десити: да квочке гнезда мењају, да се око гнезда туку па у тој тучи и да јаја поломе, или да гнезда са свим напусте и јаја оставе да охладне.

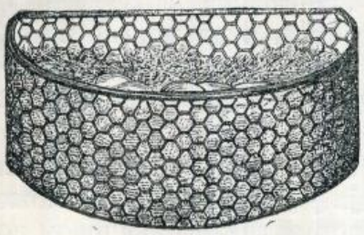

Као простор, где ћемо пилиће изводити, довољна је и једна соба или шупа, усамљена и добро проветрена. Овај простор треба да је тако подешен, да у њему увек влада умерена температура. Прозори треба да су застрти завесом, да мало светлости унутра улази; још је боље покрити их каквом плавом хартијом, јер плава боја врло пријатно утиче на лежиље. Треба отклањати сваку ларму и вику у близини овог простора; унутра треба улазити без шума и лупе.

Гнезда треба поређати дуж зида на каквој поши рој и добро причвршћеној клупи, у висини 20—30 см· од пода, или на каквој дасци или треници подигнутој на ногарама у истој висини. Ако потреба изискује може се више овог реда гнезда подићи још један спрат гнезда; но, то у крајњој нужди кад другог простора немамо.

На средини ове собе или шупе треба наместити какав асталчић за оставу разних справица, маказа, и др. потреба, а испод стола за оставу корпе са крпама за чишћење ногу, или убалеганих јаја, за оставу сламе или сена за постељање гнезда, кад се балегом или разбијеним јајима испогане.

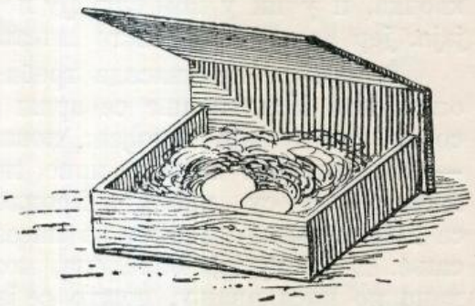

За гнезда су најбоље округле или четвртасте корпе; последње су боље; јер запремају мање места. Свака корпа одозго треба да има и један исплетен од прућа или жице поклапац. — Дужина њихова треба да је 34 см., ширина 27 см., висина округлих корпи да је 33 см. а пречник 27 см.

На место корпи могу се за гнезда врло добро употребити и сандучићи са поклопцима од жице сличне димензије.

Гнезда треба одвојити једно од другог високом даском да не би квочке једна другу узнемиравале.

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ СТОЧАРСТВА.

НЕГА ЈАГЊАДИ.

Докле јагње сиса, треба га добро чувати од хладноће и од промаје. У то доба јагњад су врло нежног здравља, те и при најбрижљивој нези угине 8—10%.

Јагње треба да сиса најмање 15 недеља. Чим наврши јагње три недеље, треба га навикнути и на другу храну, јер онда и одбијање иде лакше. Најбоље је давати им овсену ситну прекрупу, а већ сама се, поред оваца, навикну да једу добро сено и сламу.

Одбијање јагњади треба извршити врло опрезно и постепено. Јагњад треба далеко од оваца одвести, јер је чежња код оваца врло велика.

Кад јагњад наврше 4—6 недеља, онда ону мушку, која се неће задржати за приплод, треба ушкопити, јер тада штројење није тако опасно као доцније. У ово доба старости треба јагањцима и репове сасећи. Сасецање репа треба вршити, јер тада се много лакше одржава чистоћа код оваца.

За негу јагњади и оваца мора бити добар овчар, који тај посао и воли и разуме, и мора се имати добар овчарски пас, који треба да је миран и обучен за чување оваца.

ГАЈЕЊЕ КОКОШАКА.

Ко хоће да има поуздан успех у гајењу пернате живине, тај не сме допустити да му буде петао у блиском сродству са јатом кокошака. *Сваке друге године најдоцније*, мора добар живинар набавити доброг плодног петла исте расе али из туђег живинарника, који не стоји ни у каквој сродничкој вези са његовим живинарником. Другим речима, нов петао има крв која је потпуно страна, те се без икакве опасности може мешати са крвљу јата кокошака, чију крв желимо да освежимо. Ако се продужи парење у сродству, онда добивени подмладак све је кржљавији, измеће се и као привредна живина постаје безначајан.

Треба гајити чисту расу а не укрштати, јер данас има толики број чистих, устаљених раса, да се може за сваки циљ наћи оно што се жели.

Приплодно стабло треба да буде састављено од потпуно здравих јединака које су старе 2 до 3 године. Ако морамо узети и једногодишња грла, онда она морају бити потпуно развијена и врло крупна.

Да би оплођавање било како треба, треба једноме петлу дати кокошака

код тежих раса	6 до 8
„ средње крупних раса	8 до 12
„ лакших раса	до 15

Што год је живахнији петао, може му се придати већи број кокошака.

За састављање приплодног запата најбоље је време у јануару и фебруару месецу. До главног времена извођења, грла се привикну једно на друго.

Приплодна — запатна грла треба добро хранити, нарочито им треба додавати месне хране; не смеју се угојити, јер угојена грла носе неоплођена јаја. Јаја су у толико оплођенија, у колико се приплодна живина више креће и има већи испуст за тумарање.

Живинар, који гаји кокоши за несиво, треба да одгајује само пилиће од најбољих носиља и да држи петлове који су пореклом такође од најбољих носиља. На тај ће начин и производност његовог запата бити највећа.

Извођење треба предузети рано с пролећа, најбоље у месецима фебруару, марту, априлу и мају. Рано изведени пилићи морају имати сигуран заклон, који увек и сваки не може имати, стога је најбоље изводити марта, априла и маја месеца. Изведени пилићи у овим месецима имају најбоље време за своје развијање и од њих постају најбоље зимске носиље. Нарочито крупне расе морају се рано изводити; пилићи

изведени после јуна месеца обично се слабо развијају.

Петла одређеног за запат треба бар 3—4 недеље, пре почетка насађивања, пустити у јато, а све друге петлове удаљити. На тај се начин добивају оплођена јаја и потпуно чисте расе.

КАКВА ЈАЈА ТРЕБА ЗА НАСАД УЗИМАТИ?

Јаја за насађивање треба узимати од нормалне крупноће — дакле не она која су врло крупна и која имају обично два жуманцета или најситнија. Облик јајета треба да је правилан а љуска треба да буде чиста и равна.

Одређена јаја за насађивање треба чувати у хладовитом, промајном простору. Она треба да су положена на полици и да се свакога другога дана мало окрену, како би жуманце увек задржало свој правилан положај. Јаја за насад смеју бити стара највише 20 дана, али је најбоље насађивати јаја која немају више од 14 дана. Колико су свежија јаја, утолико се изводе снажнији и крупнији пилићи. Јаја треба по могућству да буду исте старости, јер је онда и истовремено извођење пилића.

Ако јаја за насађивање набављамо од каквога живинара, онда треба одмах, чим их примимо, да их распакујемо и да их оставимо 24—48 часова да мирују, па тек онда их насадимо. Мировање је неопходно потребно, јер услед транспорта — пренос — садржина јаја мора да буде мало поремећена.

По облику јајета или по неким другим знацима распознати и одредити пол пилета — апсолутно је немогућно. Сва тврђења у томе погледу нису се могла одржати.

ИЗ ОВЧАРСТВА.

Као што је познато овца је преживар. Гаји се ради млека, вуне и меса; живи 12—15 година, што зависи од начина држања и неговања. Просечно се узима да годишње угине 10% јагњаца и 5% одраслих оваца.

Старост оваца најлакше је и најбоље одредити по појави и мењању зуба. Како сточар често и при куповини и иначе треба да зна колико је сигурно нека овца стара, наводимо ову таблицу, која јасно и прегледно показује како се по зубима може одредити старост овце.

I. ПЕРИОДА *Млечњаци:*	*Секутићи*	*Кутњаци*
Кад се ојагњи	2	12
У староста 1—2 недеље . .	4	12
„ „ 3—4 „ . . .	8	12
II. ПЕРИОДА *Мењање зуба:*		
У старости од 1/2— 3/4 год.	8	16
„ „ „ 1—1 1/2 „	8	16
„ „ „ 2—2 1/2 „	8	20
„ „ „ 3—3 1/2 „	8	20
„ „ „ 4—4 1/2 „	8	24

НАВИКАВАЊЕ ТЕЛАДИ НА ЧВРСТУ ХРАНУ.

И кад теле сиса матер, и кад се вештачки храни, свагда треба имати на уму то, да га, за сваки случај, треба што раније привикнути на чврсту храну, т. ј. навикнути га да једе добро, пйтаво, миришљаво, чисто ливадско сено и прекрупу зрнастих усева. С тога ваља за телад одмах направити мала коританца и јасла за сено и у одељење стаје, где се телад држи, ова погодно наместити. Тако исто ваља имати у истој стаји и корита за воду, у којима ће вазда бити воде, која није прелађена. У корита треба увек да се мете с почетка прекрупљеног овса, јер је он најприроднија храна за млада грла, а у јасле нежног, мирисавог, чистог ливадског сена или отаве. Телад су немарна и радо све кушају, па се већ после кратког времена навикну да једу и сено и прекрупу — обично после 8 до 14 дана. Ово рано навикавање на чврсту храну од врло великога је значаја за развијање и напредак телета, јер му добро сено и овсена прекрупа необично добро прија, и оно брзо напредује и увек је здраво. Напослетку тада је (ако се телад вештачким путем не гаје) и одбијање далеко лакше, јер се доцније телад постепено свикну сасвим на суву храну, а дотле већ и паша стигне, те одбијање иде врло лако и без икаквих рђавих последица и по теле и по краву.

МЛАДУНЧАД ТРЕБА С ПОЧЕТКА ДОБРО ХРАНИТИ.

Исто онако као што мало дете треба добро хранити, давати му храну која му је најприроднија, и хранити га с почетка што чешће — тако исто мора се и свако младо грло све врсте стоке хранити најпогоднијом храном, да би се могло развити како треба и да се од њега добије онакво привредно грло какво одгајивач збиља очекује и од каквога се нада да ће му труд и трошак око гајења богато наградити. Дугогодишњим посматрањима и искуством одгајивача дошло се је до једне непобитне истине: да млада грла, која се у старости од пола године до једне и по године не хране онако како треба, но трпе оскудицу у храни, и не развију како треба, и та се грешка доцније не може поправити, па ма како их добро хранили. Млада грла, која се не хране како треба, истина имају ноге и главу онакве какве треба да имају, али труп се никада не развије како треба, јер нити се ребра нити се прса развију и онда се има грло врло високо на ногама, али у трупу врло рђаво развијено. Стога сваки сточар треба да млада грла храни најобилније и оном храном која им најбоље прија, јер ће само тако успеха имати, у противном добиће грла која неће бити низашта и доцније, ма како се трудио, и ма каквом их храном хранио, тешко да ће моћи онаква грла одгајити каква би поуздано одгајио, да их је у младости, у прво време њиховог развијања, правилно хранио.

М. Н. Лук.

† ПРОФЕСОР ДР. АДОЛФ КРЕМЕР

У децембру месецу прошле године преминуо је у Цириху, у 79 години живота, *Др. Адолф Кремер*, доскорашњи професор и оснивалац Пољопривредног Одсека Ципишке Политехнике. Чувен својим делом „Нај-

лепше Говече“ и радовима на пољу управе добара као научар, и оснивањем и тридесетогодишњим вођењем поменуте Пољопривредне школе као организатор, наставник и у опште јавни радник, заслужује Кремер да му се учини помен и у овом листу.

Кремер је провео своје младићско доба у немачкој покрајини Вестфалској, где му је отац био чиновник на једном великом пољопривредном добру. Под руководством својег оца, уведен у практичне пољопривредне послове, био је он овде у положају да добије појма о газдовању на великим и на ситним, сељачким газдинствима, која су опкољавала господарско двориште. Пошто је у Висбадену добио своје научно стручно образовање имао је он прилику доцније, као наставник нижих пољопривредних школа, као доцент и економ добра пољопривредне академије у Бечу а

затим као главни секретар пољопривредних удружења у Великом Војводству Хесенском, да своје знање утемељи, прошири а научне принципе прилагоди газдовању, какво се може применити на ситним газдинствима.

Са оваквим подобностима и прошлошћу, а у исто време *сточар* по струци у ужем смислу, био је *Кремер* не само најпогоднија, већ као наручена личност, да предузме организацију једне велике пољоприведне школе, каква је требала Швајцарској, земљи упућеној по природи на сточарство, са искључиво ситном сопственошћу. Време је показало да су се наде швајцарског школског савета, при избору, полагане на Кремера више него испуниле. Премда је имао да се бори са разним а нарочито материјалним тешкоћама — у 1871 години, на рачун оснивања пољопривредног одсека, повећан је буџет политехнике само са 35.000 дин. — Започето дело Кремер није хтео да напушта и ако је позиван прво у Дармстат, па затим у Јену, са много повољнијим условима. Школа, која је у почетку оскудевала у свему, па и у питомцима, захваљујући истрајности и усталаштву Кремеровом напредовала је из године у годину и добијала сигурнији ослонац. Данас њени ученици заузимају најважнија места по свима пољопривредним установама, школама, министарствима и огледним станицама у Швајцарској, али што је најглавније, важе по речима професора *Лаура* као одлични раденици са темељним и сређеним знањем с нарочитим разумевањем за сељачко газдовање.“ Данашњи стручни професори ове школе сви су њени свршени ђаци, што најбоље показује колики је успех постигла.

Покојни Кремер је био човек многоструке делатности, који се није ограничавао само на послове у оквиру званичне службе. Још у првим годинама свога деловања у Швајцарској ступио је он са својим идејама и у шире пољопривредне кругове по удружењима и зборовима, где је држао популарна предавања. Доцније је имао за то већ спремљене снаге, своје ученике, који су га заступали али се на академским скуповима његова реч увек чула у свима важнијим питањима. Он је био први подстрекач оснивању земљорадничких а нарочито одгајивачких задруга, с тога му је и дат назив „Отац швајцарских земљорадничких задруга“ као што је и од својих ђака називан „Отац Кремер“. Његовој се иницијативи има захвалити оснивање семенарске и хемиске контролне станице, које су обе прикључене пољопривредном одсеку политехнике. Кремер је имао великог удела у изради пољопривредних закона од којих се својом важношћу највише истичу закони о „Унапређењу Пољске Привреде“ и „Унапређењу сточарства.“ Његове методе мерења и оцењивања стоке усвојене су у целој земљи.

Једном речи, ретко је један човек у једној земљи био од утицаја као што је Кремер био за пољопривредни развитак у Швајцарској. Његове се идеје провлаче као црвен конац свуда: у пољопривредној литератури, на јавним зборовима и т. д. Његова јачина није се испољавала толико у говорништву колико у темељној спреми, нарочито у решавању питања из управе добара, и вољи да својим радом буде користан. Приступачан и љубазан у опхођењу имао је подобност да придобије сваког за себе с ким ступи у ближи додир. Код својих ђака, од којих је био поштован, обожаван, умео је да изазове одушевљење за рад и љубав ка струци. Човеку од кога смо имали шта научити, који нас је својим примером крепио и издизао и у доцнијим годинама у тешким часовима живота, као знак захвалности нека буде и овај помен.

Д. Обрадовић.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Како Кинези чувају дуже времена кокошиња јаја?

Један енглески путник, који је много путовао по Кини, прича о овоме чудноватоме начину конзервисања (о чувању) јаја. Он је једном приликом доспео у један предео где није било гостионица и морао је од самих Кинеза тражити нешто да једе. Они му изнесу нешто што су називали јајима. Пут-

ник вели, да то нешто није ни из далека личило на јаја — то је била нека повећа земљана нечиста лопта, коју је он почео да чепрка, и на своје велико чудо нађе у њој после дугог тражења, неколико кокошињих јаја. Он разби ова јаја и на своје још веће чудо, утврди да су она скроз свежа и ако су сигурно већ више месеци била закопана. Кад је дошао кући у Европу, прича овај путник-Енглез, он закопа неколико туцета јаја две стопе дубоко у земљу и остави их ту да мирују закопана неколико месеци. После тога ископа их и вели, да је нашао да су тако свежа била као да су снесена тога дана.

Не стаје никакав трошак да се овај кинески начин чувања јаја проба.

М. Н. Лук.

ГЛАСНИК

Рибарство у Шведској. — Да и рационално рибарство може бити извор знатних прихода види се из статистичких података о рибарству у шведским језерима. Тај приход износи око 2,000.000 динара. Ако рачунамо да је ова приход интерес (5%) од једнога капитала, онда би тај капитал представљао вредност од 40,000.000. Највише се у овим језерима лове младице (за 600.000 динара — 30%). Има око 40 река, чија је укупна дужина 3700 километара. Вредност справа и превозних средстава, које се употребљавају у шведском рибарству на копну, износи скоро 2,000.000 динара. 4000 рибара рибарењем се издржавају. Вредност потрошње рибе у самој земљи, која је врло знатна, није овде у рачун узета.

Извоз руских гусака у Немачку. — Овај извоз стално расте и све се више и више живе гуске из Русије у Немачку извозе, која је врло велики потрошач добрих и угојених гусака. Имајући сигурног потрошача, Руси нису ни хтели јевтино своју зрнасту храну да продају и извозе, већ су нашли бољег рачуна да гоје њоме гуске и ове угојене и за трг приуготовљене у живом стању да извозе. За последње три године Русија је извоз овакав имала:

Година.	Комада гусака	Вредност марака
1907	5,376.000	10,970.000
1908	5,269.000	10,908.000
1909	6,077.000	12,348.000

У Енглеску је Русија извезла живих и закланих гусака такође за 11.000 марака.

*

Зар ми немамо леп пример у овоме и зар ми не бисмо могли десет пута више гусака гајити и извозити, кад се оне врло јако траже и кад се пуштају без царине?

Извоз живих свиња и приходи које је од овога извоза имала Србија за последњих десет година. Важност свињарства довољно се јасно истиче из прегледа који ћемо навести само о извозу живих грла — не узимајући за сада у обзир извоз масти, меса, сланине, саламе и т. д.

Година	Извезено комада	Вредност динара
1900	77.000	8,430.820
1901	105.562	11,514.830
1902	143.899	16,888.573
1903	136.000	14,987.490
1904	147.275	14,916.999
1905	122.202	14,635.348
1906	67.509	7,927.510
1907	14.825	1,603.959
1909	11.216	788.057
1909	20.262	1,026.247

Приходи које је Краљевина Србија имала за последњих десет година од извоза оваца и коза у живом стању — види се лепо из овога прегледа:

Година	Извезено оваца и коза у живом стању, комада	Вредност у динарима
1900	55.683	480.842
1901	61.765	564.339
1902	60.209	478.132
1903	51.247	382.723
1904	74.928	472.669
1905	79.463	708 538
1906	66.149	812.058
1907	65.850	593.364
1908	84.847	880.900
1909	109.894	1,065.700

Колико је увезено чилске шалитре у Европу у 1910 години?

Од 1. јануара до краја децембра 1910 године, увезено је тона (1000 кгр.) чилске шалитре у Европу, у

1908	1909	1910
1,389.700	1,478.700	1,676.700

Према овоме увоз чилске шалитре у прошлој години знатно је надмашио увозе из ранијих година. 1909 годину је надмашио за читавих 200.000 тона.

Више од половине целокупног увоза у Европу пада на Немачку.

Светска потрошња чилске шалитре износила је у години:

1908	1909	1910
1,761.276 тона	1,952.752 тона	2,287.016 тона

Дакле, у прошлој години више је потрошено шалитре око 334000 тона или 17%.

Ово нагло повећање потрошње шалитре очито казује, да пољопривреда у свима земљама велики значај придаје азотном ђубрету.

Берба грожђа у Француској у 1910 години.

Пре почетка бербе предвиђано је, да ће целокупна виноградска берба у 1910 години изнети на 40 милиона хектолитара. Али по прибраним податцима после бербе стварна берба није дала више од 26.700.000 хектолитара вина. У 1909 произведено је вина 54,712.415 хект., у 1908 год. 60,545.265 хект., у 1907 год. 66, 070.272 хект., и у 1906 год. 52,079.052 хектолитара.

Исто тако и у Алжиру подбацила је прошлогодишња берба према 1909 години за читавих 7,500.000 хектолитара.

Берба грожђа у Италији у 1910 години.

Према приватним податцима производња вина у Италији цени се на 26—27 милиона хектолитара, а према званичним на 35 милиона хектолитара

Извоз вина из Грчке у 1909 години.

У 1909 години извезено је вина из Грчке 362.361 цената у вредности 9,352.824 динара, према 327.154 цената у вредности 8,580.511 динара у 1908 години.

У 1909 години извезено је цената вина:

	цената
Енглеску	57.003
Египат	26.379
Аустро-Угарску	28.812
Белгију	4.193
Француску	48.384
Немачку	74.202
Сједињене Државе	1.036
Италију	52.824
Холандију	18.891
Румунију	948
Русију	2.188
Турску	27.965
Остале земље	20.458

Пре 20 година највећи потрошач грчких вина била је Аустро-Угарска, али од како је дигнута талијанска царинска клаузула на вино, од онда је увоз грчких вина јако опао.

Опадање виноградарства у Бугарској

Према најновијим статистичким податцима површина под виноградима од 1897 године до 1907 године опала је од 114.816 ха. на 88.671 ха. Узрок опадању виноградарства је филоксера.

Извоз вина из Шпаније у 1908 години.

По статистичким податцима Шпанија је извезла вина у 1903 години:

	у бурадима хл.	у флашама хл.
обична црна вина	1,110.880	1746
обична бела вина	169.161	850
ксерес—вина	20.800	3913
вина слична ксересу	253.136	7033
малаге	131.438	—
разна благородна вина	44.730	661
пенушава вина	—	74
белог моста (мистелас)	—	7996
црвеног моста	—	11868

Целокупна вредност извезених вина износила је 66,766.720 песета. Увезено је у Шпанију у 1908 години пенушавих вина 16570 хектолитара у вредности 900.000 песета.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

Награде угледним пчеларима.

Према објављеном стечају за напредно пчеларење, Српско Пољопривредно Друштво наградило је:

I Наградом од дин. 300

г. *Милана Поповића свештеника* и пчелара из Јежевице.

II наградом од дин. 200

г. *Цветка Николића екон.* из Зајечара.

III наградом од дин. 150

г. *Милована Илића земљод.* из Рајца.

На предлог Пољопривредног Друштва награђени су од стране г. Министра Народне Привреде са по 100 динара, г. г. *Бранислав Павловић књижар* из Пожеге, *Михаило Стојановић учитељ* из Брежана, *Јордан Тошић екон.* из Пирота, *Милорад Грбић учитељ* из Попучака и *Чедомир Којић земљ.* из Словца.

ЛИСТОВИ И ЦЕНОВНИЦИ

Градинар, *илустровани орган за Пољопривреду и Градинарство.* Год. XXIV. Бр. 24. за 1911. год. издаје Трговина семена, цвећа и биља *Тодора Мраовића,* Београд, Кнез Михаилова улица. Штампарија „Доситије Обрадовић“ — Београд. — У овој свесци „*Градинара*“ ценовник је разноврсног семена и поврћа, опис најважнијих и најбољих сората; најновије новости у градинарству; семе свих пољских усева; биљке за живу ограду са упутством о гајењу; воћње семе; семе од четинара и др. украсног шибља, и дрвећа и одељак о цвећу и ценовник разног семена. Уопште овај број не само да је одлично уређен, но је уз то и ванредно лепо илустрован, тако да сваки ко жели да од једне солидне фирме набави потребно му семе, било за цвеће, било за градинарске и пољске усеве — има јасан преглед и упутства и неће погрешити ако своје поруџбине учини код г. Тодора Мраовића, семенарског трговца у Београду.

Земљорадничка Задруга, *орган Главног Савеза Српских Земљорадничких Задруга.* Излази два пута месечно. Стаје за задругаре, свештенике, професоре, учитеље, економе, ђаке, председнике, чланове и писаре општинских судова, вејнике, цркве, манастире, школе, општине, читаонице, Пољопривредне Подружине, болнице — 4 динара годишње.

Бр. 1 и 2 изишао је са овом одабраном садржином: Поглед на 1910 годину; Усамљеност и Заједница; Четврти Конгрес Бугарских Земљорадничких Задруга; Задружне седељке; Трећа изложба живине у Алексинцу; Међе капитализма у сеоском газдинству; На свануће Нове Године; Сарадници „Земљорадничке Задруге“ у год. 1910; Задружно образовање; Задругар према задрузи, према задругарима и према осталим људима; Земљораднички кредит у Шпанији; Лекарске поуке; Задружно пословање у јануару; Задружне вести из земље; задружне вести са стране; Новинарство; Препорођај — Важне објаве.

Препоручујемо овај одлично уређивани лист, који излази два пута месечно у виду књижице од неколико штампаних табака, свима члановима Пољопривредног Друштва, г. г. економима и свима пријатељима пољске привреде и задругарства, јер га сваки може набавити пошто је цена веома ниска. Не само да се „Земљорадничка Задруга“ сама препоручује својом одличном садржином и разноврсним корисним градивом, но и техничка израда је онаква каква се само пожелити може, а сарадници пишу тако да их може сваки лако разумети и користити се обилним поукама, које тако рећи из свакога ретка провирују. И баш стога не би требало да буде ниједнога писменог земљорадника који овај лист неби набавио и од корица до корица читао, јер све што је у њему печатано од неоцењене је вредности за нашег сељака, свештеника, учитеља и школованог економа.

Претплатити се може код свих пошта у Србији, код Главног Савеза Српских Земљорадничких Задруга, а претплату ће радо примити и Срп. Пољопривредно Друштво.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 5. **БЕОГРАД 20. ФЕБРУАРА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ.

Живинарство:
Пловка. — *М. Н. Лукићевић.*
О чувању живине од наметница — Дал' је петао, дал' кокошка? — Зашто млади пилићи гину? — *Д-р Ђорђе Радић.*
Говедарство:
Правилник за поредак у стајама за говеда. — *А. Мијоковић.*
Пчеларство:
Значајан напредак у пчеларству. — О несиву матице и пчеле радилице — лажне матице. — *А Мијоковић.*
Наука:
Опити са гајењем разних врста луцерке у Шведској и другим земљама. — Превод од *Др. Ур. М. Стајића.*
Поучне ситнице.
Гласник.
Нове књиге.

ЖИВИНАРСТВО

ПЛОВКА.

Гајење пловке необично награђује труд живинара. За њих не морамо имати много воде, довољно је да се има мали базен у коме ће се оне моћи до миле воље купати и брчкати. У Србији има и сувише река, речица, потока, затока и бара, те је штета што се у много већем размеру не гаји пловка, која се тако јако на страним трговима тражи и ванредно добро плаћа.

Пловка је врло прождрљива — она је у исто доба сваштојед. Брзо се развија, тако да млади пловчићи крупнијих раса (Пекинкиње, Елсберке) стижу за клање већ у 8 до 10 недељи. Тада теже већ 2—2½. па и 3 кгр. комад.

При правилном гајењу једноме пловану треба доделити највише 8—10 (обично 4—6) пловака. Извођење траје 27—30 дана. Најбоље је изводити пловчиће помоћу кокошака и ћурака, јер су пловке ретко кад добре лежиље. Пловка се за приплод може употребити до навршетка пете године.

Пловке носе увек оплођенија јаја кад се паре на води. Јаја пловчија врло су масна и већином се употребљавају за теста, а ређе се једу кувана.

Перје, нарочито од белих пловака, на доброј је цени.

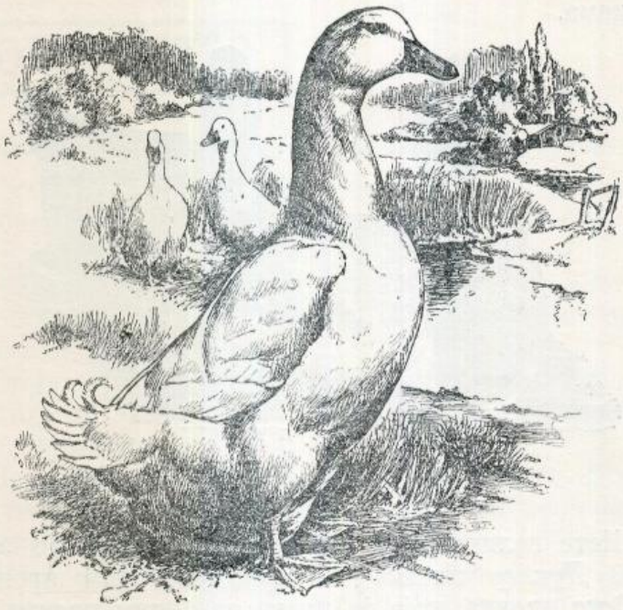

Сл. 1. *Пекиншка пловка.*

Расе. — *Пекиншка* пловка: крупна је, широка, дубока и дугачка. Изгледа четвороугласта. Држање усправно. Кљун кратак и боје као поморанџа (и ноге). Перје бело са жућкастим преливом. — Добра носиља. Јаја 90—100 грама тешка, боје беле до зеленкасте. Она се врло добро гоји и достиже тежину 4—5 килограма, а добро угојена и до 6 килограма. Брзо расте и необично је чврста.

Елсберска пловка: врло је крупна, дугачка. Тело

витко, лабудов врат, кљун врло дугачак, обојен ружичасто. Остале особине као и код пекиншке пловке, само што је мало осетљивија и не носи тако добро. Боје је чисто беле — али нема жућкастог прелива.

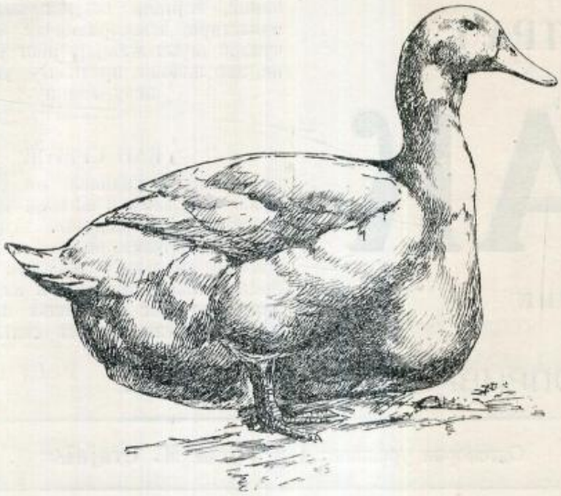

Сл. 2. *Ајлсберска пловка.*

Руанка пловка: Као и елсберска, само није тако витка. Кљун кратак и код плована зелено жут, а код пловке угасит са црном мрљом. Није тако тешка као горе наведене. Прилично чврста. Перје се не цени млого, јер је шарено. Јаја теже 75—85 грама. Боја јој је као и дивље пловке. Плован има зелену главу и врат, а на горњој страни угасито-сиву боју, а на доњој отворено сиву; бео прстен око врата. Прса угасито црвенкаста. Пловке су боје угасите са црним ознакама.

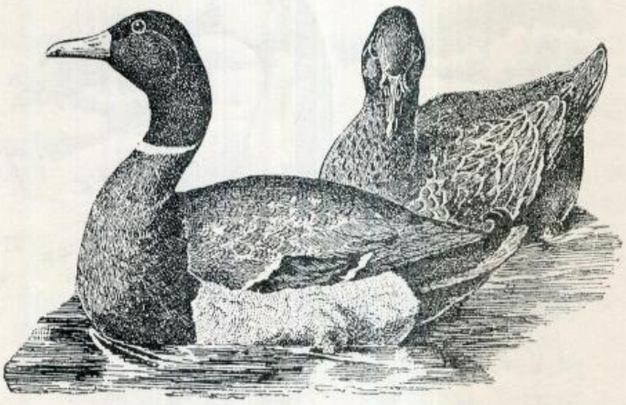

Сл. 3. *Руанска пловка.*

Исте величине су *Кајуга* пловка која је зелено црна, *Дуклер* пловка — црна са белим прсима и *Шведска* пловка, која је плава са белим прсима. Особине сличне као и код руанке. *Јапанка* је по крупноћи слична *пекинки* а по боји *руанки*. Сл. 4.

Индиска пловка — трчуљица — ситна је, витка, врло живахна, држи се високо усправно ноге су јој високе. Врат и кљун дугачки. Ова пловка ванредно добро носи. Она снесе годишње 180 до 200 јаја, која су тешка 75 до 85 грама, а боје су зеленкасте до беле. Она воли слободу — велики испуст, а воде не треба много. Тешка је 2—2½ кгр. Месо јој је веома укусно, врло се брзо развиіа и необично је чврста. Боја: бела и јаребичаста или мрка са црним линијама.

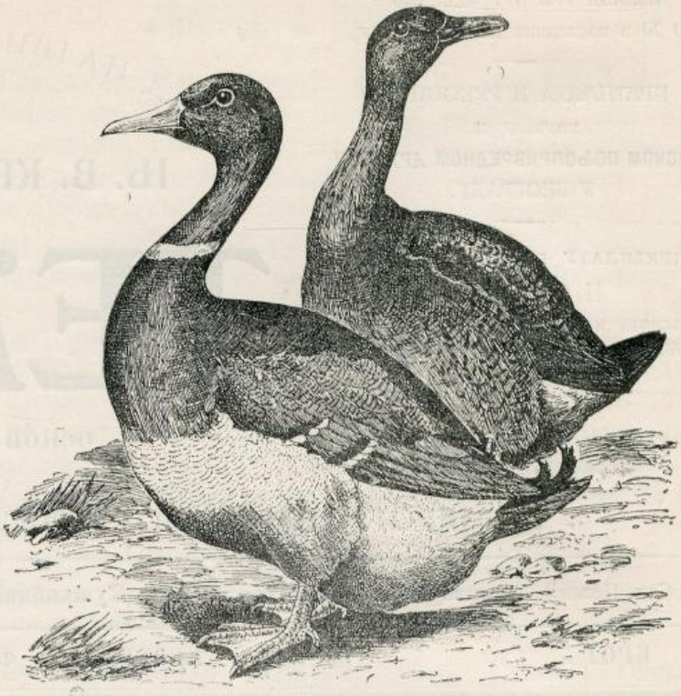

Сл. 4. *Јапанска пловка.*

Сем ових раса има и других, које нису од Бог зна какве привредне вредности: *Смаргу* — пловка *Мошус* — бизам или турска пловка и т. д.

*

У државним Живинарницима и Живинарницима при Среским Расадницима и Пољопривредним Станицама могу се добити ове расе пловака и јаја њихова:

1. *Пекиншка пловка:* Добричево, Топчидер, Зајечар, Краљево, Буково, Сврљиг, Рача, Петровац, Свилајнац, Паланка, Јабуковац и Шабац.

2. *Руанске пловке*: Добричево, Топчидер, Сврљиг.

Ове две расе и треба гајити, а због јаја и индиску пловку трчуљицу.

М. Н. Лук.

О ЧУВАЊУ ЖИВИНЕ ОД НАМЕТНИЦА.

Наметнице радо нападају на живину и досађују јој; најглавније су од њих *гриње,* које се преко дана завуку и задржавају у пукотинама од дасака, зидова и седала, одакле се ноћу извлаче и спавајућу живину узнемиравају, па су често у тој мери несносне, да живина не може од њих да спава, него се мора непрестано да чеше. Гриње су врло ситне животињице; слободним оком можемо их видети само као ситне црвене тачкице. Млада живина може услед узнемиравања од гриње и да пропадне.

Мање су шкодљиви *перовци* и *буве;* то су већ крупније, од прилике 2 м.м. дугачке животињице.

Кокошије стенице већ су несносније и много штетније; оне се страховито размножавају и могу, као и гриње, да проузрокују опадање перја и живину да доведу до пропасти, ако се противу њих још за времена не предузму потребне мере за уништавање.

Ваши, од кога гада сва живина пати, која се не држи чисто. Живина се од њих кљуном треби и ноктима ишчешава.

Кад живина има могућности и прилике, да се у песку „купа“ — лепрша, онда поменута гадија не може

да узме маха, јер се тим купањем живина и сама тих својих мучитеља ослобођава, — па зато треба и у живинарницима, као понегде и у дворишту да има по нека гомилица песка или пепела, у коме ће се живина моћи купати.

Најглавније је то, да су живинарници увек чисти; зато треба балегу почешће ишчишћавати и стару простирку новом замењивати. За простирку је у кокошињацима најбоље простирати сув песак, јер се у слами, плеви и дрвеним пилотинама, радо задржава поменута гадија. Ако је живинарник зидан, или оплетен и олепљен, онда га с времена на време треба и окречити, јер креч пречишћава и ваздух у живинарнику. Али, ако је живинарник гадијом много заражен, онда треба, пре кречења, најпре замазати све рупе и пукотине или гушћим кречом, или још боље гипсом, па тек онда окречити. Добро је, да се у креч за кречење помеша и мало раствора плавога камена. Живину пак треба, нарочито испод крила, посипати сумпорним цветом (прашком) и прашком истуцаног анижа (онајс — у апотеци).

Свакако је најбоље, да се улегање гадије предупреди одржавањем чистоте и посипањем песка и пепела у живинарницима, него да се доцније од улеженог већ гада лечи, јер лечење, баш и ако успе, стаје ипак и више труда и више трошка.

—ћ.

ДАЛ' ЈЕ ПЕТАО, ДАЛ' КОКОШКА?

Код *морске кокошке, морке* или *мисирке*, врло је тешко разликовати петла од кокошке, јер обоје имају једнако перје, па су и по главама, са свима одликама, из даљине једнаке. Али опет има међу њима неких особина, по којима их можемо разликовати. Ево тих особина: кокошка кад крешти, крешти јасније, звонкије и тај њен крик сличан је кокотању обичне кокошке после несива. Кад кокошка пусти глас, онда се усправи, испружи са свим шију, а реп обори са свим до земље. Осим тога рожић (креста) је на глави у кокошке много већи, развијенији, а у петла су опет они бели лопари испод грла, много дужи. На послетку је подбрадњак у кокошке мањи, краћи, па јој с тога и глава изгледа мања и лакша. — У петла је, даље, кожица на трепавицама плаветна, а у кокошке црвена. У петла су длаке испод кљуна плавичасте са руменим ивицама, а у кокошке су те длаке сасвим отворено-црвене.

По тим сигурним знацима, можемо увек петла од кокошке разликовати.

—ћ.

ЗАШТО МЛАДИ ПИЛИЋИ ГИНУ?

Неких година силно гину млади пилићи, па је у том случају опште мишљење, да то долази отуда, што пилићи, без довољно заштите, изложени наглим променама времена, прозебу. Млади, тек излежени пилићи, свакојако су врло осетљиви, па им много и не треба да гину; нека се само мало више оквасе, или нека се првих дана довољно не нахране крепком храном, одмах ће умирање узети већи размер, те нам могу по читави изводи погинути. Јесте, то су главни узроци, да нам млади пилићи гину; али, од куда то долази, кад су они одевени густим паперјем? При наглом порашћивању порашћује и развија се и перје врло брзо, а оно не прилеже баш уза само тело, као што је то случај код пловчића и гушчића, него је убрчено и с тога хладноћа јаче допире до голог тела онда, кад је топлота пилићима најпотребнија.

Кад видимо, да се пилићи у том порашћивању перја налазе, онда их морамо држати у топлоти, да би их сачували од сигурне смрти. Осим тога морамо их и обилато хранити са ситно исецканим тврдо скуваним јајима, помешаним са кукурузним брашном и ситно исецканим копривама. Ово ће се домаћици у брзо исплатити наглијим порашћивањем и напредовањем још њежних и осетљивих пилића, па тек кад добро ојачају, кад им и перје буде гушће и пуније, можемо их без икакве бојазни више и у поље пустити.

Нарочито су овој невољи јаче изложени пилићи оних племенитијих сората, који се, тако рећи, голи пиле, а сви пилићи у опште, од 2. до 6. недеље. Петлићи у то доба више гину, него пилице — женски пилићи.

—ћ.

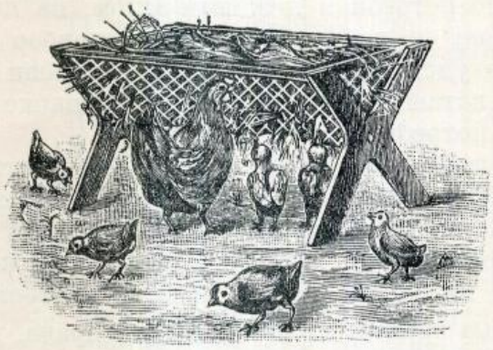

ГОВЕДАРСТВО

ПРАВИЛНИК ЗА ПОРЕДАК У СТАЈАМА ЗА ГОВЕДА

Буди пријатељ стоци, немој је кињити; ако је потребна казна, казни је обазриво, не издири се и не псуј, већ поступај благо и савесно са стоком.

Не закраћуј јој светлост; прозоре држи чисто да сунчана светлост обасјава стају. Светлост крепи, снажи и одржава стоку здраву.

Стају одржавај чисту, суву а нарочито јасла; не запуштај ни ходник, зидове, таваницу, врата па ни стајски прибор.

Проветравај стаје добро, нарочито рано изјутра; зими пази да проветравањем не ствараш промају ако је стока у стаји.

Зими се побрини да стаје буду довољно топле. Топломер (термометар), који треба да виси по средини стаје, ваља да показује у стаји где је крупна стока 12—15^0 Ц., а код телади 15—17^0 Ц. У оделењу где је болесна стока, топлоту одржавај по упутству марвеног лекара. Оволика топлота прија стоци, а теби уштеђује храну, — сувишна топлота млитави стоку и разнежава је.

Држи стоку чисто, уклањај одмах балегу или је застри простирком и постарај се да пиштевина отиче у олуке а одатле где треба. Што више простирке простреш, у толико ће ти стока бити чистија и имаћеш више ђубрета.

Простири ђубре на ђубришту равномерно, утабај га и одржавај влажно.

Не везуј стоку у стајама сувише кратко ни сувише дугачко, тако, да може комотно лећи и устати. Размакни грло од грла да једно другом не досађује.

Не дозвољавај да ти се стока загади, зато је стално тимари; пацове, мишеве, ласице и творове тамани, а ласте и буљине чувај.

Записуј све што је потребно и важно да знаш о стоци у бележник и чувај га.

Без твоје дозволе не пуштај страна лица у стају и чувај се да те посредници или трговци не искушају о ономе што им не треба рећи.

Пази добро на лампу, где је вешаш, да не запали паучину, сламу и т. д., јер се на тај начин најчешће пожар изазива. Ако се пожар појави, спасавај прво људе и стоку, па за тим стају.

Не дозвољај да се диже прашина у стаји, па зато пре него што отпочнеш чишћење стаје, попрскај под ходника, по потреби и лежишта водом, па почисти.

Постарај се да ти је запрежни прибор свакад у реду, да је удешен према висини и крупноћи грла која у запрегу ваташ и обраћај пажњу на папке и срезуј их ако је потребно.

Неупотребљавај буђаву храну ни простирку, јер гљивице буђи кваре ваздух у стајама и изазивају болештине код стоке, Укварену и буђаву храну бацај на ђубре и немој ни по коју цену да је полажеш стоци ни радној, ни млечној, а још понајмање стеоној стоци.

Пази на зрнасту храну да ти је здрава, да се неподупарава у великим гомилама, па је зато разастри у тање слојеве да се добро сасуши и неуплесниви и не буђа.

Сточну репу, кромпир, пре него што приуготовиш за храну, очисти и опери од земље, и пази да у храну не упаде какав јексер, парче стакла и томе подобно.

Не полажи стоци студену смрзнуту храну; воду им подај чисту која ни зими не сме бити испод 8° Ц, јер ладнија је вода нездрава, а вода која је топла, размлитави организам и није у стању да загаси жеђ. Из бара и јендека не напајај стоку, јер је у њима легло клица заразних болести — прострела, шапа и т. д.

Музној стоци опери виме пред мужу, а ако је јако убрљано, употреби млаку воду. После сваког прања, утри више и сисе сувом чистом крпом све дотле докле не буде са свим суво.

Не музи мокрим рукама, већ потпуно сувим, а први млаз не пуштај у ведрицу већ на земљу. И сам буди чист кад музеш. Кад музеш, измузај пуним притиском руке. Не задржавај млеко у ведрици дуже времена у стаји, већ га изнеси што пре из стаје и сручи га тамо у већи суд да не повуче стајски мирис. Суд, где ти је помужено млеко, чувај од паса, мачака и свиња.

Измузај до краја и непрекидај мужу, при завршетку нагни више длановима и најзад, покушај да још коју кап измузеш јер знај, да је последње млеко најмасније.

Млеко од сумњивих крава, немој мешати са млеком помуженим од здравих крава. Приметиш ли какву повреду на вимену или запазиш ли да млеко не ваља, позови одмах марвеног лекара и поступи одмах по његовим упутствима.

То исто чини ако приметиш ма какву слабост код стоке било код музне или радне; код ове последње, нарочито обрати пажњу на убоје.

Болесној стоци поклони сву своју пажњу, обилази је често и врши око ње све што ти је лекар наредио и недозвољавај млађима да са њом сурово поступају, а особито буди обазрив када приметиш да ти се која од крава оће да отели.

Чим приметиш знаке по којима се познаје да ће скоро наступити порођај, а ти одмах издвој засебно то грло и пази да не буде на промаји и у опште да не назебе.

И свако друго грло треба одмах да издвојиш чим се разболе.

Овако ради па ћеш бити задовољан са твојим мâлом.

А. М.

ПЧЕЛАРСТВО

ЗНАЧАЈАН НАПРЕДАК У ПЧЕЛАРСТВУ.

Као год што воћар једним једитим пупољком облагорођава дивљаку очењем, на пример ружу; или као што сточар обазривим укрштањем облагорођава своја запатна стабла, исто тако и пчелар може своје лошије ројеве (кошнице са пчелама) облагородити каламљењем, с том разликом, што ће пчелар до свога циља много раније приспети него воћар или сточар.

Пчеларима је познато, да има кошница које тешко напредују, а тако исто и ројеви из таквих кошница, као што има, обрнуто, кошница, које сваке године лепо напредују као год и напредних ројева из таквих кошница.

Свакако је томе узрок матица; добра матица даје добар пôлог и јаку кошниицу, а лоша матица рђав пôлог и слабу кошницу па и слабе пчеле.

Исто тако пчеларима је познато да из сваког јајета пчеле раденице, као год и од сваког црвића пчеле раденице, може постати матица, када се црвић *пресели* у матичњак. Матичњак обично саграде пчеле раденице над црвићем пчеле раденице ако није старија од 3—4 дана, па га за тим хране нарочитом храном и даље негују док се не испили матица.

Када се зна, да из сваког јајета или црвића пчеле раденице, може постати пчела матица, онда је свакоме јасно да је у пчеларевој моћи *да од пологa својих најодличнијих матица*, може по вољи производити мноштво матица каламљењем.

Овај начин каламљења зову Немци *пречауравање* и састоји се у томе, што се црвићи пчела раденица поваде из њихових ћелија док су још млади — од 3—4 дана старости — па се пренесу у матичњаке и тада их пчеле раденице привате, негују и хране бољом храном као што то чине и са црвићем који се испилио из јајета које је матица спустила непосредно у матичњак.

Из овога излази, да пчелару стоји до воље да произведе онолико матица из које год хоће кошнице, колико матичњака у кошницама има, и да на тај на-

чин облагорођава све бољим и бољим матицама своје ројеве одабирањем бољих и савршенијих јединака, као што то чине и рационални сточари.

Проналазач овога каламљења, које он зове *пречауравање*, јесте немачки *свештеник Вајганд из Штафла* на реци Лâни и тај се његов начин у Немачкој најако примењује у пракси за облагорођавање њихових домаћих пчела у раси и неупотребљавају више укрштање страним расама као што су то до скора чинили, употребљавајући за тај циљ крâјску и талијанску пчелу, већ као што је наведено, врше облагорођавање одабирањем јединака (селекцијом) у раси домаћој.

Ова новина у пчеларству, није мање важна од проналаска кошнице са покретним сећем, центрифуге и вештачког сећа и одиста се мора сматрати као велика добит за пчеларство.

А. М.

О НЕСИВУ МАТИЦЕ И ПЧЕЛЕ РАДНИЦЕ — ЛАЖНЕ МАТИЦЕ

Dr. W. Kuckuck (Кукук) саопштава ова своја посматрања:

Када матицу затворимо у кавешчић, па је челе раденице не хране, она ће после неколико дана обуставити ношење јаја, ма да је као нормална матица у стању да их носи. Исто тако она ће, када је из кавеза пустимо, почети да носи јаја тек после неколико дана, пошто је за то време пчеле раденице прихране нарочитом храном.

Из овога излази следеће:

1. Да пчела, женка, (матица или раденица) коју не хране пчеле раденице нарочитом храном, не може да носи јаја па макар била и оплођена. Према томе, сваку женку — матицу или оплођену раденицу (јер он тврди, да је и пчела раденица — као лажна маматица, оплођена трутом као и права матица) морају пчеле раденице прихрањивати нарочитом храном, па се тек онда оспособе да носе јаја. Дакле, докле год пчеле раденице не прихране женку, не може бити несива.

2. Пчеле раденице не прихрањују женку — рецимо матицу, никада пре него што је оплоди трут. По томе свака је женка, коју су пчеле раденице прихрањивале и тиме оспособили за ношење јаја, па било да је то матица или пчела радница, оплођена трутом.

3. Закон о несиву пчеле, женке, гласи: Пре него што оплоде трутови женку, пчеле раденице не прихрањују је, а док је не прихране не може да носи јаја.

Закључак му је:

У кошници — народу, не постоји *девична женка* (неоплођена), која би била у стању да носи јаја, те према томе нема ни беспорочног рађања — партеногенезе.

А. М.

НАУКА

Опити са гајењем разних врста луцерке у Шведској и другим земљама.

И ако је луцерка врло стара културна биљка и у Европи се већ поодавна гаји, у Шведској су јој тек у последње време почели већи значај да придају и да је у већој размери култивишу.

Са рашћењем луцериштa, природно је почела да расте и заинтересованост око питања: *која је врста луцерке, с обзиром на принос и успевање, најбоља за шведске прилике?* Јер, као што је познато, Шведска не производи семе од луцерке, а у колико га треба, набавља га са стране, већином из Мађарске, Француске и Туркестана.

Да би се на ово питање могло да одговори, чињени су упоредни опити у 1908. години у Свалеву. За опите је узето пет врста луцерки, наиме:

Туркестанска луцерка.
Јужнофранцуска (провансалска) луцерка,
Севернофранцуска луцерка,
Италијанска луцерка, и
Мађарска луцерка.

Оглед је отпочет у мају 1908. године са три подједнаке парцеле од сваке врсте луцерке. Парцеле, које су по могућству једне величине израђене, биле су велике по 10 квадрат. метара. Семена је бачено 35 кгр. на хектар. Семе је посејано на врсте са 25 см. растојања ред од реда. У почетку лета сва су се опитна луцериштa развијала врло добро, а концем јула почеле су поједине биљке већ да цветају. 30. фебруара покошене су по две парцеле од сваке врсте и жетва је одмах премерена; трећа парцела је остала преко зиме непокошена, да се види, да ли је косидба одмах у првој — сетвеној — години штетна или корисна за развитак луцериштa у потоњим годинама. У погледу овог питања хоћемо одмах да приметимо, да је жетвени принос са непокошених парцела још одмах у идућој години за 18% већи био него са парцела, које су у првој години покошене биле; код потоњих откоса у истој години, као и у идућој, приноси са кошених и некошених парцела у првој години, на против нису показивали даље никакву разлику.

Приноси из прве — сетвене — године до душе су од подређеног значаја, али ипак треба констатовати, да је Туркестанска луцерка у тој години мањи принос дала него све остале врсте (види таблицу 1. и 2.).

1. Таблица. Жетвени принос разних врста луцерки на огледном пољу у Свалеву (Шведска).

	ВРСТЕ ЛУЦЕРКЕ	КГР. ЗЕЛЕНЕ ПИЋЕ НА 1 ХЕКТАР									
		1908 година	1909 година				1910 година				Укупан принос 1908—1910
			1 откос	2 откос	3 откос	Свега	1 откос	2 откос	3 откос	Свега	
1	Туркестанска	6700	20200	8500	3700	32400	16500	11700	4000	32200	71300
2	„	7000	21000	9000	3700	33700	17300	12000	4300	33600	74300
3	„	6700	25800	10300	3700	39800	20300	12800	5000	38100	84600
4	Јужнофранцус	9200	9500	10000	7200	26700	20500	15700	9500	45700	81900
5	„	10500	12800	11200	7800	31800	19000	14500	9300	42800	85100
6	Севернофранц.	10700	16700	12300	7800	36800	20200	15700	9700	45600	93100
7	Италијанска	8700	14500	11300	7200	33000	19200	15200	9000	43400	85100
8	Мађарска	7000	24500	13700	8000	46200	25300	15700	9300	50300	103500
9	„	10500	23500	13800	7700	45000	23300	16000	8200	47500	103000

2. Таблица. Жетвени приноси разних врста луцерки на огледном пољу у Свалеву (Шведска).

ВРСТЕ ЛУЦЕРКЕ	кгр. зелене пиће од 1 ха				Релативни бројеви			
	1908	1909	1910	Свега	1908	1909	1910	укупан принос
Мађарска луцерка	8800	45700	48800	103300	100·0	100·0	100·0	100·0
Севернофранцуска	10700	36800	45600	93100	121·6	80·5	93·4	90·1
Талијанска	8700	33000	43400	85100	98·9	72·2	88·9	82·4
Јужнофранцуска	9800	29300	44300	83400	111·4	64·1	90·8	80·7
Туркестанска	6800	35300	35000	77100	77·3	77·2	71·7	74·6

3. Таблица. Жетвени приноси разних врста луцерки по откосима. Просечни принос мађарске луцерке на првом откосу = 100.

ВРСТА ЛУЦЕРКЕ	1909			1910		
	1 откос	2 откос	3 откос	1 откос	2 откос	3 откос
Мађарска	100·0	57·5	32·9	100·0	65·0	35·8
Севернофранцуска	69·6	51·3	32·5	83·1	64·6	39·9
Талијанска	60·4	47·1	30·0	79·0	62·6	37·0
Јужнофранцуска	46·7	44·2	31·5	81·5	62·1	38·7
Туркестанска	92·9	38·8	15·4	74·1	50·0	19·8

Из предњих таблица види се, да су огледне парцеле три пута годишње кошене. Косидба је извршена: у првој години: 22. јуна, 9 августа и 1. октобра; у другој години: 16. јуна, 2. августа и 21. септембра. (Датуми по новоме календару).

На први поглед код таблице 2. видимо: да су приноси разних врста луцерки у првој години (1909.) врло различити били. Мађарска луцерка, која је по хектару дала 45.700 кгр. зелене пиће, била је најприноснија од свију врста. Принос од Туркестанске луцерке био је 23%, а јужнофранцуске за 36% мањи од приноса мађарске луцерке.

У другој години принос од талијанско-француске, нарочито од јужнофранцуске врсте био је сразмерно већи. Туркестанска луцерка дала је у овој години готово исти принос као и у првој. Мађарка луцерка и у другој години показала се је као најбоља.

Ако бацимо сад поглед на целокупан резултат за ове три године, видећемо, да је највећи принос дала мађарска луцерка — 103.300 килограма зелене пиће по хектару. Као најближа по приносу долази по том севернофранцуска луцерка, која је мањи принос показала за 10.200 килограма или 10%. Јужнофранцуска и талијанска луцерка готово се изједначавају у приносу; оне су дале још мање него напред поменуте врсте: просечно за исто време 84.000 кграма по хектару, или за 18·7% мањи принос од мађарске луцерке. Туркестанска луцерка је дала најрђавије резултате: 77.100 кграма зелене пиће по хектару или за 26·200 кграма мање од мађарске; дакле једва 3/4 приноса ове.

Ако сад ставимо питање: који су узроци били који су утицали на разноликост у приносима ових врста луцерки, онда је одговор могућан сам онда, ако ове приносе у разним откосима ближе посматрамо.

У таблици 3. налазимо, да је код првог откоса у првој години (1909.) Туркестанска луцерка нешто мањи принос дала од мађарске луцерке, напротив италијанска и француска луцерка показале су далеко оскуднији принос. Приликом испитивања у пролеће 1909. године, после врло јаке зиме 1908./1909., могли смо да утврдимо, да је мађарска и Туркестанска луцерка врло добро презимила, напротив талијанска и француска, нарочито провансалска, осетно су биле промрзле и показивале доста ћелавих места. Осетљивост према зими била је у главном узрок, што су ове последње мањи принос дале од првих. У другом откосу већ се је ова разлика изједначила, нешто што је талијанско-француска детелина бокорењем попунила промрзла места, а нешто што је се брзо и бујно развијала и у порасту претекла мађарску луцерку. При трећем откосу све ове врсте луцерки изједначиле су принос. Туркестанска луцерка, напротив, како у другом, тако, нарочито, у трећем откосу показала је врло мали принос: дала је за половину мањи принос од осталих врста.

Код другог и трећег откоса у другој (1910.) години однос је био исти као и у првој години; код првог откоса пак талијанско-француска детелина дала је нешто већи принос него Туркестанска. Узрок овоме лежи прво у јаком бокорењу, а можда и у томе, што Туркестанска луцерка необично слаби кад се три пута коси. По свој прилици да Туркестанску луцерку не треба преко године више косити од два пута.

Ови извршени огледи нам казују, да је од свију испитиваних врста луцерки за Шведску најприлагоднија мађарска луцерка, како по својој издржљивости према зими, тако и по своме добром порасту. Француска и талијанска луцерка показују до душе добар пораст, који је можда чак нешто бољи него код мађарске луцерке; али им је рђава страна, што нису довољно отпорне и издржљиве према зими. Што се најзад Туркестанске луцерке тиче, она је потпуно издржљива према зими, али јој је пораст веома мали и сићушан (види упоређење на сл. 1.)

Сл. 1. Два струка луцерке. Лево туркестанска, десно мађарска луцерка.
(Снимљено 28./10. 1909., после трећег откоса 1./10. 1909.).

Ради упоређења биће интересантно да наведемо неколико таквих огледа, чињених и у другим земљама.

У Данској је вршио огледе у овом смислу *Н. П. Нилзен*[1]). Огледи су вршени на Државној Огледној Станици у Тустофту (на Селанду) и у Аскову (на Јитланду). На последњој на пескуши и на иловачи. Пробе су узете од луцерке мађарског, руског, немачког, француског, италијанског и америчког порекла. Код свију ових огледа, десет на броју и за време од три године, највећи је принос дала *Мађарска луцерка*, који је за 20% већи био него код француске луцерке. *Нилзен* закључује свој извештај овим речима: „Кратко речено, овим огледима је утврђено да је мађарска луцерка најбоље резултате показала. Француска луцерка у опште, а особито провансалска, стоје иза мађарске. Такође немачка и талијанска луцерка. А американска и руска луцерка дале су једва једну трећину (1/3) принос амађарске луцерке.“ — По *Ханзену*[2]) Туркестанска луцерка није до сада испитивана у Данској.

У Немачкој је вршено повише огледа са луцерком разног порекла. Овде ћемо навести један оглед Хилтнеров[3]). Овај оглед, извршен у 1906./1908. години, обухватио је франску, мађарску, шпанску и туркестанску луцерку. Франска је дала највећи принос, док туркестанска за половину тога. Мађарска луцерка дала је нешто мањи принос од франске луцерке. Што се туркестанске тиче, Хилтнер вели: „На основу ових резултата гајење ове луцерке апсолутно не можемо препоручити; на против саветујемо свакоме да је никако не гаји.“

У Швајцарској је многобројне огледе извршио са разним врстама луцерке Штеблер[5]). Највеће су приносе дале талијанска и француска луцерка, али ни мађарска није са приносом иза њих далеко изостала. Шпанска, сиријска и туркестанска луцерка дале су далеко мањи принос, још мањи су принос дале американска и аргентинска[6]) луцерка.

У Аустрији је извршио огледе са луцерком *Вајнцирл*[7]). Најбоље је резултате дала јужнофранцуска луцерка. Остале врсте луцерки дале су мањи принос и то: талијанска за 14·6%, мађарска за 18·3%, руска за 38·4% и американска за 44·6% мање него јужно-француска луцерка.

Према податцима *Фремана*[8]), у Америци је најбоље резултате дала туркестанска луцерка за централни део Сједињених Држава, за источни немачка а за западни део американска луцерка.

На Новоме Селанду туркестанска је луцерка дала добар принос[9])

Овим огледима утврђена је позната истина: да иста врста луцерке није погодна за разнолике крајеве. Мађарска луцерка врло је добра за Средњу Европу, па и за северњи део њен — Шведску и Данску. Талијанска и јужнофранцуска луцерка даје добре приносе у Швајцарској и Аустрији; туркестанска луцерка је најбоља врста луцерке за извесне делове Северне Америке и за оне пределе, чија је клима слична клими у Туркестану. Ова земља има оличену континенталну климу са оштром зимом и кратком вегетационом периодом. Ове чињенице утицале су на ову врсту луцерке, да је према зими издржљива а у порасту рђава. Што се је мађарска луцерка показала издржљивија према зими од француске луцерке, томе је узрок свакако опет клима, која је у Мађарској више континенталнија него у Француској.

Fühlings Zeitung. **Dr. Hernfrid Witte**
Svalöf (Шведска).

Сл. 2 Луцерка у пролеће 1909. Мађарска (лево) и туркестанска (десно).

Код нас у Србији највише се гаји мађарска и талијанска луцерка. Бар ове две врсте луцерки је Српско Пољопривредно Друштво највише у народ раздавало. Какве приносе ове луцерке дају и колико су за нашу климу прилагодљиве, немамо на жалост никаквих података за сада. Према разноликости приноса, које поједине врсте луцерки дају у разним земљама и под разним климатским условима, мислимо, да би од огромне користи било за нашу пољопривреду, кад би се

У Баварској је вршио огледе у 1889./1891. године са разним врстама луцерке *Вагнер*[4]). Код ових огледа *најбоље је приносе дала мађарска луцерка.*

[1]) Tidskr. f. Landbrugets Planteavl. X. Kopenhagen 1903.

[2]) *K. Hansen:* Die Luzerne, ihre Geschichte, ihr Ausbau, ihre Benutzung u. ihre wichtigsten Krankheiten (на данском језику). Kopenhagen 1908.

[3]) *L. Hiltner:* Über den Anbauwert von Luzerne verschiedener Herkunft, insbesondere der Turkestaner Luzerne. Prakt. Blätter für Pflanzenbau u. Pflanzenschutz. 1908. Ste 116.

[4]) Упор. F. G. *Stebler* u *A. Volkart*: Die besten Futterpflanzen. Bd. II. Bern. 1908. Ste. 92.

[5]) Исто. Ste 91—94.

[6]) Овом приликом имамо да напоменемо: да је и са аргентинском луцерком вршен оглед у Шведској. Једна парцела засејана овом луцерком у 1908. години, показала је у 1909. години у пролеће само један једини струк. Ова је луцерка врло осетљива према зими. (Види сл. 2.).

[7]) Th. R. *Weinzierl:* Anbauversuche mit amerik. Rotklee — u. Luzerne — Saaten. Ztschrift f. landw. Versushsvesen in Osterreich. Wien 1899. Ste. 1.

[8]) G. F. *Freeman.* Alfalfa. History and Varieties. Kansas State Agr. College Agr. Exp. Station Bull. 155. Manhattan 1908.

[9]) New Zealand Department of Agriculture: Annual Report 1909. Experimental Farms. Wellington 1909. Ste. 434.

и код нас извршили овакви огледи као у Шведској, и то не само са мађарском и талијанском луцерком већ и са осталим врстама, које су у овим огледима помињате. На тај начин и ми би дошли до једне врсте луцерке, која би за нашег привредника од велике користи била.

Извођење оваквих огледа, нити је тешко, нити је скупо, и може их сваки интелегентнији пољопривредник извршити. Али налазимо, да су наше државне и самоуправне пољопривредне установе понајпре позвате, да се овим огледима позабаве, јер је то њихова дужност а имају и могућности да се оваквог једног врло важног и необично интересантног посла прихвате. Надамо се да ће се наћи таквих управника наших пољопривредних школа, станица и расадника да овакве огледе предузму и изврше.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Број парних плугова у Немачкој.

У 1882. години било је у Немачкој у употреби 836 парних плугова. Овај број је брзо нарастао, тако: у 1895. години било је 1696 парних плугова, у 1907. години 2995, а почетком 1911. године око 3200. Већи део ових плугова издаје се под дневни закуп малопоседницима.

Deutsche Landw. Presse.

Хусланка, трајашно кисело млеко код Хуцула.

У Источним Карпатима и у Буковини справљају једну врсту кисела млека, које је веома слично јогурту. Млеко се искува и још док је топло поткисели се старом хусланком, а по том остави да се кисели. Ово се млеко справља лети на суватима, кад је млека у изобиљу. Укисељено меко чува се у дрвеним судовима у виду буради у близини огњишта. Напуњена бурад сносе се за тим кућама у поље, где се чувају на каквом хладном месту. У пролеће скине се горњи слој млека и на место тога мете свеже хусланке и онда добро затвори, да ваздух унутра не продире. Овако спремљено млеко чува се обично годину до две дана. Употребљава се за јело највише уз мамаљугу — качамак. Врло је кисело (али не и плесниво), за то се приликом јела мора да разблажи водом. У Буковини се хусланка кува са зељем у једну густу масу, која се после исече у коцкице и од тога готови нарочита врста чорбе.

Österr. Molkerei — Zeitung.

Колико се производи меда у свету?

Највећи пчеланик на свету јесте *Харизон* у *Калифорнији*, који броји око 6000 кошница и од тога добија сваке године просечно око 100.000 кгр. меда. У Грчкој је последњим пописом утврђено да има 300.000 кошница, које годишње дају 1 милион и по килограма меда. У Данској је 80.000 кошница дало 1 милион килограма меда, а у Русији 110.000 кошница $1^1/_2$ милион килограма меда. Белгија броји 200.000 кошница и од њих је добила $2^1/_2$ милиона килограма меда, док је Холандија од 240.000 кошница произвела 3 милиона кграма меда. У Немачкој је набројено 1,450.000 кошница, од којих је добивено 20 милиона килограма меда. Аустро Угарска има више кошница од Немачке: око 1,550.000, и од њих је добивено 20 до 21 милион кграма меда. Сједињене Америчке Државе броје 2,900.000 кошница и налазе се у рукама 70.000 пчелара. Годишња производња меда је 31 милион килограма.

Hrvatska Pčela.

ГЛАСНИК

Нови запати шумадиског соја свиња.

Министарство Народне Привреде засновало је нове запате шумадијског свињчета при Пољопривредним Станицама у Ваљеву, Ужицу и Лесковцу и при сресном расаднику у Горњем Милановцу.

М. Н. Лук.

Берба грожђа у Шпанији у 1910 години.

Према извештају аустро-угарског конзула у Барцелони, у Шпанији је у прошлој години набрано грожђа 21,702 032 цената према 25,883.906 цената у 1909 години.

НОВЕ КЊИГЕ.

Bericht des Allgemeinen Verbandes landwirtschaftlicher Genossenschaften in Österreich über seinn Tätigkeit in den Jahren 1909. I. Teil. Wien 1910. Кога интересује рад 1908 и 1909 године Општег Савеза Пољопривредних Удружења у Аустрији, може њихов извештај добити од Српског Пољопривредног Друштва на прочитање.

Нов Пројекат Закона о Шумама, *са коментаром Др. Ђоке Ст. Јовановића.* Прештампано из „Одјека". Београд 1911. Нова Штампарија „Давидовић" — Љуб. М. Давидовића. Мала 8⁰ стр. 210. Цена?

Die Bedeutung der Feststellung des Lebend- und Schlachtgewichts des Rindes durch Messungen insonderheit durde die Rinderwage in der Westentasche für Niedernungs- bezv. Gebirgsrassen, von. Dr. phil. Frohwein. Цена 50 фенига. Књижица ова вредна је пажње, као што је за пољопривредника и трговца важно да може одредити тежину грла и старих и младих тамо где сточне ваге нема, какав је случај скоро свугде. Колику важност има за правилну исхрану тачно мерена грла а колику опет за трговину — није потребно нарочито истицати. *Фровајн* пронашао је пантљику и мерењем извесних делова код говечета, одмах се на самој пантљици прочита колико је кграма грло тешко. Он тврди да ретко кад погреши, а ако се то деси, онда те грешке иду до 5. кгр. Једна је пантљика за долинска, а друга за брдска говеда. Они који знају немачки, треба ову књижицу да узму и прочитају, а пантљике могу набавити преко Српског Пољопривредног Друштва. Оне стоју у месинганој кутији 9 марака и 6 марака за мерење телади 1·50 марка, потребне табеле за одређивање тежине закланог грла за све стају 3·30 марака.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић", Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 6. **БЕОГРАД 28. ФЕБРУАРА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ.

Живинарство:
Добре носиље. — *М. Н. Лукићевић.*
Свињарство:
Одгајивање свиња. — *Таса Филиповић.*
Ратарство:
Удобравање — поправљање земље тешке смонице. — *Мил. Ј. Петровић.*
Из нашег Државног Сточног Завода:
Виноградарство:
Утицај мраза на лозу и познавање промрзле лозе. — *Мил. Ш. Илић.*
Пчеларство:
Кошнице са јаким народом. — *А. Мијоковић.*
Гласник.
Гајење дувана у Прокупљу 1910. године. — *Павле М. Радосављевић.*
Поучне ситнице.
Пацови, као велики љубитељи лубеница.
Књижевност:
Чувар Здравља.

ЖИВИНАРСТВО

ДОБРЕ НОСИЉЕ.

Кокоши се углавноме гаје или за добијање што више јаја или за месо. Овом приликом говорићемо о оним кокошкама које много носе, јер налазимо да је српски земљорадник, који је упућен да за трг ради, позват, да у првоме реду гаји кокоши добре носиље, а тек у другом реду да гаји теже кокоши меса ради. Правога рачуна и чисте добити налази живинар наш онда, кад му кокош што више јаја снесе, која он свагда може продати по добру цену. Тражња јаја не само да је по градовима у самој земљи врло велика, но се она толико траже на страним трговима у великим светским градовима, да се никада толико не може произвести колико се тражи. Отуда су јаја увек на доброј цени и трговина њима постало је стално занимање многих баш имућнијих трговаца, и новчаних завода и банака. Извоз јаја из Србије, као што смо у бр. 3 „Тежака“ показали, узима све веће размере, али ни из далека још није

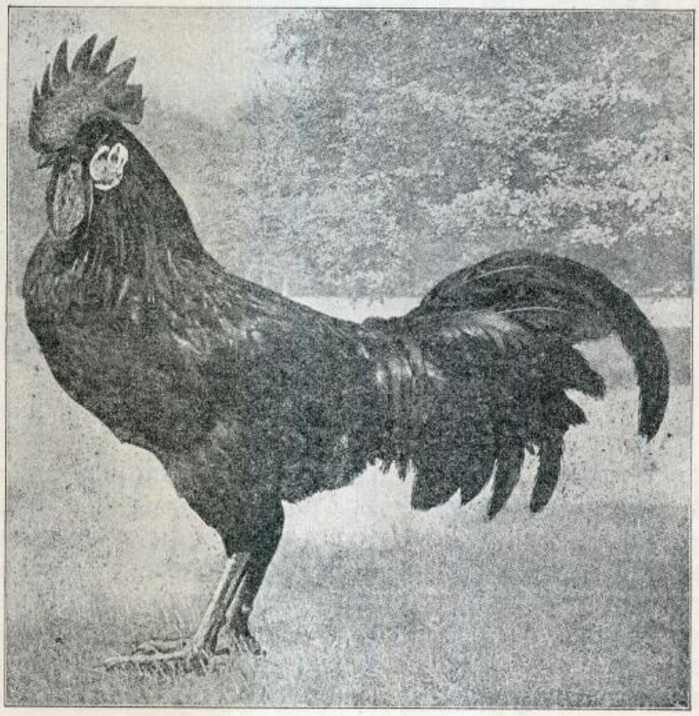

Сл. 1. Талијанска кокош (петао).

онакав какав би требао да буде. Јаја, која су прошле године донела земљи прихода око 3,000.000 динара постају важан извозни предмет и, ако се српски живинари буду одали гајењу кокошака добрих носиља, није далеко време кад ће се тај приход упетостручити, јер су јаја наше живине јако цењена и веома се много

траже на страним трговима. Разуме се, да трговина јајима мора бити строго солидна и да се извозе само свежа и чиста јаја, која треба да буду што крупнија.

Да би се у народу распрострла расе кокошака добрих носиља, Министарство Народне Привреде препоручује само две расе, које је Стална Сточарска Комисија изабрала и предложила, на основу досадашњих искустава, која су се стекла гајењем разних раса кокошака код нас.

Те су расе: *италијанка и минорка*. Неоспорна је истина да су ове две расе најбоље носиље, али за то врло тешко леже, и с тога се морају имати друге квочке у приправности. Сем тога обе ове расе имају велике кресте, које им се зими често смрзну те од тога много пате. Јаја су беле боје и просечно годишње снесе једна кокошка до 160 комада, а има појединих које снесу и по 200 комада.

Италијанка је средње крупноће, — слична нашој домаћој кокошци, само јој је труп дужи. Ноге су жуте боје, средње високе; кљун жут; креста врло велика; бок и јако развијен. Ноге средње висине загасито плаве, а у младица црне (код белих минорки ноге отворено месне боје); врло велика креста; бели заушњаци; лице црвено. Носе врло ревносносно. Јаја су врло крупна тешка 70—80 грама. Добро напредују и у мањим ограђеним испустима. Тежина петла 3—4 кгр., а кокошке 2—3 кгр. Гајење лако. Кокице почињу да носе у шестом или седмоме месецу старости. Добро издржавају временске непогоде, само зими треба их чувати од мраза због велике кресте.

Боја је црна или бела. Највише се траже црне и оне су и најбоље носиље.

Ове две расе гаје се и јаја од њих могу се у Србији добити и то:

1.) *Јаребичасте италијанке*: Добричево, Топчидер, Зајечар, Александровац, Рача.

2.) *Беле италијанке*: Сврљиг.

3.) *Жуте италијанке*: Топчидер.

4.) *Минорке* црне: Топчидер, Шабац, Краљево, Буково, Пирот.

М. Н. Лук.

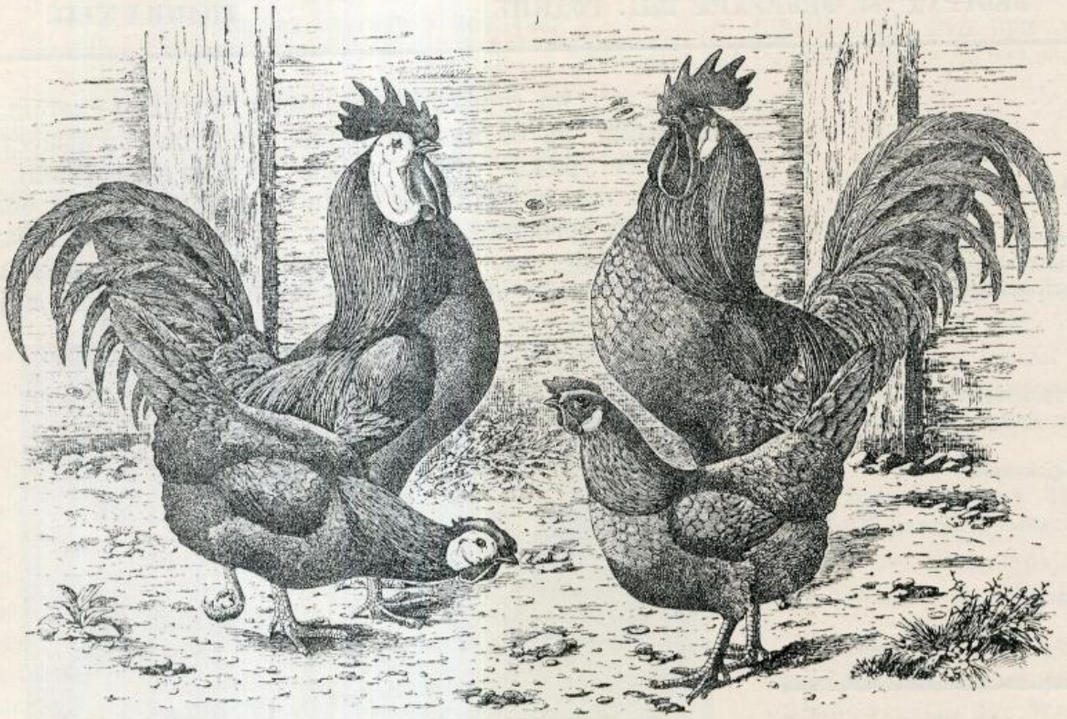

Сл. 2. Црна Шпањолка с белим лицем *Црна Андалускиња или Минорка*

врло су живе нарави и плашљиве су. Одличне су носиље. Јаја су крупна тешка 65—70 грама. Добро напредују кад имају слободу; у ограђеним малим испустима не напредују добро. Врло брзо расту и кокице почну да носе већ у петом или шестом месецу старости. Лако се гаје, само су осетљиве на зими. Месо им је укусно и радо се тражи. Нису кокоши за месо, јер не достижу велику тежину. Обично петао има 2 до $2^1/_2$ кгр., ређе 3 кгр. а кокош $1^1/_2$ до $2^1/_2$ кгр.

Најраспрострањенија је и најбоља *јаребичаста* (жераста) италијанка, а добре су и траже се *црне, беле, жуте*, а има их и *шарених, сребрнастих* са белим или поморанџасто-жутим лењима. Ређе су са црвеним пегама и црним пегама (зване „Анкона") и *плаве*.

Минорка. Шпанска кокош. Крупна, снажна, елегантна кокош; труп дугачак и широк, задњи део ду-

СВИЊАРСТВО

ОДГАЈИВАЊЕ СВИЊА.

— Г. Таса Филиповић, окружни марвени лекар, из Аранђеловца, дошао је на једну веома похвалну мисао: да путем писмене речи шири потребна знања из сточарства у своме округу. Он је за ову сврху изабрао начин који је по нашем уверењу врло погодан и практичан. Свима економима и државним и приватним, свештеницима, учитељима и интелегентним људима који су непосредно у додиру са народом, г. Филиповић шаље у виду писма кратке поуке из појединих грана сточарства, да они ове поуке у приватном разговору, у друштву, на збору, на окупу и т. д. саопштавају народу и упућују га како да гаји, храни и негује стоку, да би од ње имао користи и наплатио свој тежак труд око подизања њеног. Због лепе и једре садржине, која из тих поука веје, „Тежак" ће их такође доносити како би се и остали пољопривредници њима користили. Такву једну поуку доносимо овде из области свињарства.

Ступањем у живот трговинског уговора са Аустро-Угарском, омогућен је извоз закланих свиња из Србије само 50.000 брава. Како је овај број мали према броју од 150.000 ком., колико се пређе из Србије извозило живих свиња, то треба да тај број што боље искористимо, а искористићемо га само тако, ако извозимо, што је могуће дебље и теже свиње. Да би то постигли *треба да гајимо домазлук, који се најбоље гоји*. Зато треба из домазлука шкартирати све оне свиње, — крмаче и нерасте — које дају приплод ситан, кржљав и тако зване „дилкоше", који се не могу добро угојити. Добре крмаче треба парити само са добрим нерастима.

За гајење доброг домазлука свиња треба имати добре и топле свињце. А свињац треба у чистоти одржавати.

Спаривање свиња треба подешавати тако, да се крмаче прасе крајем марта или почетком априла месеца, јер је тада време топлије те прасадима неће зима нашкодити. Крмаче прашчаре треба боље хранити а нарочито док прасад доје. Прасад треба добро неговати и у првом порасту боље хранити да не закржљаве, него да што пре и боље одрасту.

За гојење треба сваки домаћин па и сиромашнији да направи обор, па било да храни — гоји више свиња или неколико брава. У добро покривеном и патосаном обору, лакше се и боље одржава чистота, у таком обору боље се свиње гоје, јер их зими заклања од ветра и зиме, а лети од сунца и жеге, а у патосаном обору, не само да се може да одржва добра чистота, која је за здравље свиња врло потребна, но се и у храни много уштеди. Прво храна не пропада у блату, а друго што свињама боље прија. Није тачно оно веровање да свиња воле блато и да је она нечиста животиња. На против, свиња је чиста животиња. Она се неће да намокри и побалега онде, где лежи, а што иде у блато то је зато да се расхлади. Где има воде она не иде у блато већ у воду.

Пре но што се свиње затворе у обор да се гоје, треба их уштројити па било то крмаче и нерасти.

Свиње не треба метути на храну млађе од године дана и то ако су добро развијене, а што се старије и развијене мету на храну, тим боље носе своју сопствену тежину.

Свиње треба постепено и што дуже време хранити; нетреба са храном наваљивати, као бајаги да се брже угоје. То је погрешка. Јер се свиње преједу и покваре стомак па престану више јести и неће даље да се гоје, и то се после зову свиње покварене у храни. А кад се постепено и дуже хране, онда се добро угоје и достигну тежину од 150, 180 и преко 200 кила комад. Тако дебеле свиње више се траже, боље се плаћају и ми добро искоришћујемо контигенат (број) од 50.000 брава, који има да се из Србије по уговору извезе.

Ниједан сељанин не треба да једе бобичаво месо дакле месо од бобичавих свиња, оно је шкодљиво по здравље укућана који га једу, јер се једењем бобичавог меса добија у цревима глиста пантљичара, назвата у народу под именом „пантљика“ или „ојађеница“. А кад свиње једу људски измет од чељади, који имају ову плантљичару у цревима добијају бобице у месу, *Зато сваки домаћин треба у своме дворишту да сагради нужник.* Нужник је потребан због тога да свиње неједу људску измет, па имала чељад глисту пантљичару или не. *Чисти нужници су иначе тако потребни ради здравља народног, да их свака кућа у селу треба да има.* А деси се, да дође ко и од гостију, који пати од пантљичаре у цревима па и то је доста да се свиње заразе и постану бобичаве.

21. фебруара 1911. године.
Аранђеловац.

Таса Филиповић
окр. марвени лекар.

РАТАРСТВО

УДОБРАВАЊЕ — ПОПРАВЉАЊЕ ЗЕМЉЕ, ТЕШКЕ СМОНИЦЕ.

Заиста је за обрађивање најтежа „земља смоница“ на подлози глине. — Велика је вештина пољопривредника знати погодити време кад и како смоницу ваља орати, па да на њој посејани усеви даду добру жетву! А она је таквих особина и својстава, да кад се пооре кад и како треба, не оставља пољопривредника никад без добре жетве.

Под смоницом, ми разумемо земљу чија је здравица глина и то често непропустљива, а ораница црна и плитка. — Кад су велике суше, она се тако осуши и спече, да испуца и направи пукотине, често и толико широке и дубоке, да и стока одећи преко ње, може ноге изломити. Кад је пак кишовита година, смоница се такође противи сваком раду, и преко ње је тешко одити, а некмоли на њој што и радити.

У многим, а нарочито у источним крајевима наше отаџбине, преовлађује поменута смоница, те пољопривредници нарочито за време кишних и одвећ сушних година, грдне муке пате при обрађивању такве земље, па ипак им је жетва мршава.

Приметило се је, — а то су и пољопривредници опажали, — да јесења — озима — пшеница и други озими усеви на тешкој смоници, увек дају добру жетву, али они не појме од куда и то долази. Не знаду дакле да је то последица јесењег орања.

Ми можемо тешку смоницу поправити на више начина.

1. Посипањем ситног песка преко ње или сувље, ситне и растреситије земље и заоравањем ових.

2, Угарењем преко лета;

3. Ђубрењем топлим (коњским или овчијим) ђубретом; и

4. Постепеним подубљавањем оранице.

Први начин, и ако је добар, тешко га је свуда извести, јер је скопчан и са већим трошковима, нарочито онда, ако је таква земља удаљена од места, одакле се песак или земља има вући.

Остају нам друга три начина, који су сасвим у моћи нашег пољопривредника, и којима он треба да се користи, јер му је то и посао.

Угарењем смонице преко лета, нарочито после жетве стрнина, постиже се: заорава се стрњика, која иструне у земљи, чиме у неколико и земљу нађубри; све семе корова претрпа се земљом, и оно до јесени изникне али не може потпун пораст достићи и до јесени друго семе донети, јер га ухвати зима и оно измрзне и пропадне, — те нам идућег лета неће толико досађивати у њиви. Земља угарена преко лета, изложена је до пролећа утицају ваздуха, светлости, влаге и мраза, од којих се природних чиниоца она уситни побољша, те се на пролеће даје врло лако као пепео обрађивати, а шта вреди за пољопривредника кад му се земља нарочито та „смоница“ оре „меко“ и „трошно“, објашњава он тиме, што тада рачуна на сигурно добру жетву.

Ђубрењем смоница топлим сагорелим коњским и

овчијим ђубретом, поред тога што ђубре враћа земљи оне материје које су из ње извукли усеви (пшеница, кукуруз и др.), оно утиче и у томе, што мешањем са земљом, ову чини трошнијом и лакшом за рад, јер од свију врста земље, тешка смоница је најзбијенија и највезанија а при том и ладна земља, рашта је и прозвана „тешка смоница“, и која се за то мора ђубрити топлим ђубретом.

Јесењим орањем, такође се тешка смоница поправља, а ево зашто:

С пролећа није увек погодно време за орање, јер тада често падају кише и дувају јаки ветрови, који и иначе земљу натопљену зимском влагом, — „набију“, и чим се отопли неколико дана, она се загреје и „сдл'скави“ тако, да ју и најбољи плуг не може како треба орати, и на њој целог лета усеви изгледају жалосни. Док с јесени поорана земља и то мало дубље, измрзне преко зиме, учини се трошном, напије се влагом, преко лета се лако ради, и што год се на њој посеје, напредоваће добро и даће добру жетву, јер она као таква и неће марити за кишу ако ове не би било преко лета.

Постепеним удубљивањем оранице добрим плуговима, (за неколико година по неколико сантиметара а не од једном), такође се смоница поправља и удобрава.

Познато је, да је свима тешким земљама нарочито смоници на подлози непропустљиве глине, — оранице врло плитка, те на тако плиткој ораници, посејане биљке не могу добро своје жилице да развију а по том ни стабло, те је жетва на њима увек слаба.

Постепеним подубљивањем оранице, ствара се на здравици дебљи слој земље за обрађивање — оранице, у коју и ваздух и влага као највеће чињенице за биље, већег уплива имају, у коме слоју дакле изникле биљке, довољно своје жилице могу развити, па с тим и стабло и род — зрно.

Земљама са дубоком ораницом, не може много досадити ни сувишна влага ни велика суша. — У првом случају, сувишна влага лакше испарава јер је разређена по дубокој ораници, а другом случају, дубока ораница, увек има више влаге за растварање хране биљкама но плитка, те усевима суша не може наудити.

Најпосле смоницу треба орати тешким гвозденим плуговима. Пољопривредници имају разлога, да ове начине удобравања смонице опробају, јер ће само тако своју земљу поправити и створити ју лакшом за рад, а с тим обезбедити себи и свакогодишње обилате жетве, јер се је до овога дошло само вишегодишњом праксом.

Мил. Ј. Петровић економ.

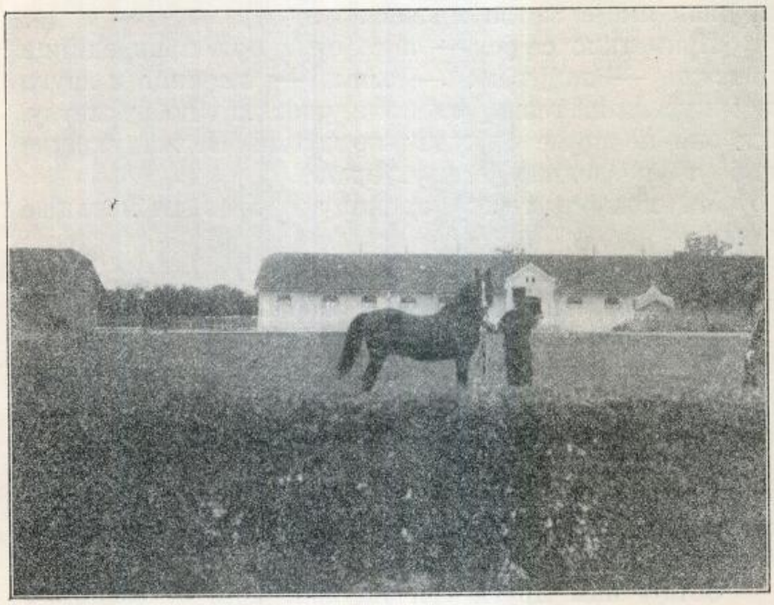

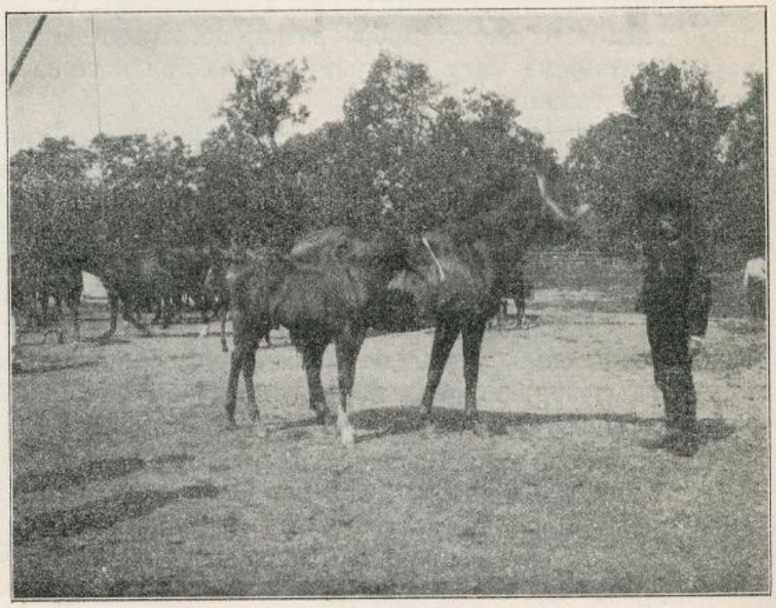

ИЗ НАШЕГ ДРЖАВНОГ СТОЧНОГ ЗАВОДА

Директор Калисиндиката *Д-р Фелбер* из Штасфурта, у Немачкој, посетио је прошле године Добричево и Љубичево и том приликом направио неколико снимака, које је послао управнику завода, а које и ми у листу доносимо пошто оригиналних снимака из овога завода немамо.

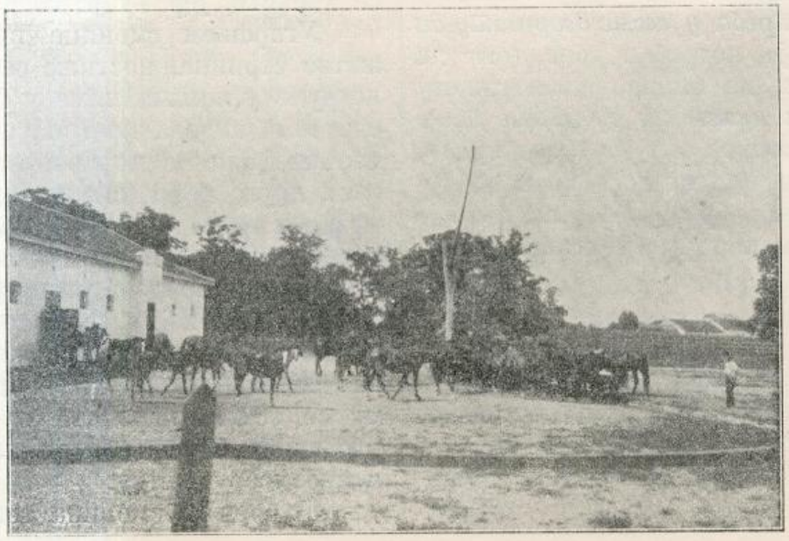

Сл. 1. представља оригиналног пастува арапа „Ахмет“, кога је поклонио Њ. В. Краљу Петру бив. султан Абдул-Хамид. Позади слике виде се коњушнице у Добричеву и један део краварске стаје.

Сл. 2. представља кобилу „Фелицију“, пунокрвну енглескињу, са њеним ждребетом од „Кереза.“ Позади виде се у бранику ждребад на појилу.

Сл. 3. представља ергелски подмладак у Љубичеву пуштен из коњушнице на појило.

СУНЦОКРЕТ.

Сунцокрет води своје порекло из Перу. Највише се гаји у Јужној Русији и Мађарској. Гаји се поглавито семена ради, јер му се стабљика може још једино за гориво употребити. Семе његово *одлична је храна за гојење пернате живине*, с тога је за сваку препоруку да га сваки земљорадник гаји. Не само да је семе сунцокретово добро за гојење живине, но је оно изванредно добро и за храњење живине за време митарења и код разноликих живинских болести. О томе се сваки може лако уверити. — Семе сунцокретово садржи у себи уља 25—50%, с тога се употребљава још и за *цеђење уља* које је ванредно добро за јело (раније излагано од појединих излагача и на изложбама Српског Пољопривредног Друштва) за гориво и сликарске потребе. У Русији и Мађарској употребљавају сељаци ручне пресе за цеђење уља из сунцокретовог и др. семена, те на тај начин подмирују потребу домаћу (и ова је код нас због великих постова доста знатна) а вишак продају. При цеђењу зејтина, остаје још један споредан производ — *дрождина у виду погачица*, која је ванредно добра храна за стоку, нарочито ону која се гоји. И с те стране препоручљиво је гајење сунцокрета у већем размеру.

Како код нас сунцокрет одлично успева, штета је што се више не гаји. Можда ће се покренути ко на овај користан посао, у коме циљу и написасмо ово неколико редака. За наше прилике најбоље је семе руског сунцокрета, који се гаји у већем размеру на имању Држ. Сточ. Завода у Добричаву и Љубичеву, где се семе може добити, као и код наших семенарских трговаца.

Сунцокрет воли добру, јаку земљу, кречовиту благу иловачу, која треба да буде приуготовљена исто онако као и за кукуруз. Јако испошћава земљиште, јер му много треба хране за огромно и јако развијено стабло, лист и цвет (расте високо од 0·6 до 2·5 метра, па и више), с тога после сунцокрета треба земљу добро ђубрити.

Сетва: кад се сеје кукуруз треба и сунцокрет сејати. Најбоље је сејати у редове и у оцаке, у које метути по 3—5 семки, па кад биљке изникну, разредити и оставити у сваком оцаку само по један струк. Ред од реда треба да буде удаљен 80 см. до 1 метар, а оцак од оцака бар пола метра. За један хектар довољно је 10—12 кгр. семена.

На време разредити, опрашити и као и кукуруз окопати два пута.

Кад почне да зри, окречити лист, јер ће иначе тице све појести. Могу се и страшила наместити.

Принос са једнога хектара може бити у семену 700 до 1500 кгр. што зависи од врсте и године, а стаблика да 4000 до 5000 кгр. по хектару.

Посечене главе треба оставити да се просуше, па их онда суве трљати једну о другу па ће семе испасти, а може се и дрвеним клипом добро истрести.

М. Н. Лук.

ВИНОГРАДАРСТВО

УТИЦАЈ МРАЗА НА ЛОЗУ И ПОЗНАВАЊЕ ПРОМРЗЛЕ ЛОЗЕ.

На чокоту може измрзнути корен, стабло или прутови — ластари. Од температуре и времена зависи који ће делови пре измрзнути, па се према овоме и средства подешавају да ублаже губитке.

Зна се, да су извесне сорте задовољне са мањом, докле друге захтевају већу дневну топлоту за своје успевање.

Да ли пак извесне сорте могу поднети већу или мању зиму, зависи још од врсте земље и саме сорте грожђа.

Најлакше измрзну они виногради који су у низинама и влажном и мочарном положају. За тим оне сорте грожђа које имају сочне и недозреле ластаре.

Добро развијени ластари, а при том добро сазрели, лакше одољевају мразу.

На једном земљишту — у погледу састава, положаја — чокоти подједнако огрнути земљом, опажено је, да су на песковитој земљи и положају са благим нагибом Прокупац, Скадарка, Ризлинг и Црвени Мускателер издржали зиму 1908. год. од —25° С. и у години 1909. дале не само потпуно очуване кондире, већ и добру лозу за калем гранчице — вијоке.

На другом положају, са јачим нагибом и земљом хумусна иловача, такође су се показале као издржљиве у истој години: Скадарка, Прокупац и Ризлинг.

На равном положају (песковита иловача са пропустљивом здравицом, у истој години, виноград рђаво огнут — као у већини случајева код нас) — најиздржљивији је био Ризлинг.

Од веће је вредности, шта треба чинити онда, кад је чокот делимично промрзао да још исте године или у идућој години род имамо.

Кад преко лета ластар не буде могао потпуно сазрети, — као што је случај у прошлој години — онда ластари подлегну и слабијем мразу.

Промрзли ластари не познају се по кори, *боја зреле и здраве лозе под кором је зелена, а боја измрзле лозе — под кором је* **рђасто црна.**

На оваквим ластарима не ваљају ни пупољци, оваква лоза није дакле ни за род нити пак за каламљење.

Пупољци — окца — најлакше промрзну на сувомразици, а да су промрзли познаје се по томе, што су у средини — кад се оштрим сечивом пресеку — **црни,** а зеленила у опште ни најмање не показују.

Кроз кратко време имаћемо пролетњу резидбу и ма да досадашњи мразеви не спадају у оне што се зову јаки, ипак са обзиром на оболелу и прошлог лета добро недозрелу лозу, потребно је познавати и добро разликовати здрав од измрзлог ластара и пупољака.

Кад се виноград огрне и резању приступи, уверићемо се прво да ли је први пупољак, рачунајући озго који је земљом покривен био, здрав. Ако тај пупољак пресечемо па се у њему види ма за једну тачку зеленила у средини, знак је, да су доњи пупољци добро

презимили и да се на таквој лози може оставити кондир, ако има и други услов т. ј. ако је тај прут из резника прошлогодишњег.

У случају да први пупољак, озго рачунајући, буде сасвим црн, пробаћемо други, па трећи све до главе чокота.

Ако на лозама, које се могу за кондире оставити, не буде било здравих пупољака, а буде их било на ластарима који су из главе избили, може се на њима оставити кондир, који ће — не сваки — ипак нешто родити, *јер правило да само ластар на прошлогодишњој лози рађа* — има изузетака.

Ко се на ове напомене приликом резидбе винограда осврнуо буде, па још за времена мало виноград и пољубри, згорелим ђубретом, моћи ће, у случају да рода на остављеним кондирима не буде, ниским заламањем бујних ластара, изазвати род.

Како ће се ово заламање извршили и кад, — рећи ћемо у своје време.

Илић.

ПЧЕЛАРСТВО

КОШНИЦЕ СА ЈАКИМ НАРОДОМ.

Сваки пчелар воле кошнице са јаким народом. Јаке кошнице одржавају се саме и пчелар је безрижан, јер их не мора у раду да потпомаже; оне се саме бране од туђица, метиља и других штеточина; ројеви су им јаки, меда имају у изобиљу, а зиму лако презиме. Код слабих кошница је све обрнуто. Кошнице ослабе нарочито с пролећа, али се дешава да кошнице ослабе и лети и с јесени.

Ако која кошница с пролећа ослаби, значи да је то кривица пчеларева и то поглавито с тога, што ју је хрђаво узимио, но поред тога може бити и других узрока што кошнице слабе. На првом месту, кошница која је као слаба зашла у зиму, изићи ће из зиме још слабија; јер сваки народ, ма колико јак био с јесени, не може са истом јачином дочекати пролеће пошто још пред саму зиму многа пчела пропадне у пољу од рђавог времена. Исто тако приликом чишћења кошница с пролећа, уверићемо се да је у току зиме прилично велики број пчела угинуо. Вешт пчелар по некад намерно узими и слабије кошнице да би имао с пролећа добре резервне матице и такве народе здружује са другим кошницама.

Да ли ће преко зиме много или мало пчела угинути, зависи од разних околности. У главноме важи као правило, у колико су пчеле старије зазимиле, у толико ће их више угинути преко зиме. Да би што више младих пчела узимили, пчелари прибегавају шпекулативном прихрањивању пчела с јесени, те на тај начин изазивају матицу да снесе што више јаја и појача полог, из којег раденице изводе младе пчеле и таква кошница лакше презими, јер мање пчела угине. Но има кошнице где ово шпекулативно прихрањивање с јесени не помаже а то с тога, што се матица износила или је иначе изнурена. Као код сваке женке, тако и код матице када остари губи се плодност, па с тога не треба никад дозволити да матица и после навршене треће године остане у кошници. Зато је потребно да се о свакој матици води прибелешка о њеној старости, па да се после три године замени младом. Најподесније доба за замењивање матица је позно лето, јер млада матица снабдеће кошницу до пред зиму младим пчелама.

Врло се често дешава да матица већ при крају лета попусти у ношењу јаја, а то бива нарочито код оних матица, чија је кошница с пролећа храњена шпекулативном храном па је тиме изазвана да с пролећа снесе мноштво јаја те се на тај начин исцрпу јајници, па зато наступи за извесно време застој у ношењу јаја. Тако храњене кошнице (шпекулативном храном) обично су с пролећа и лети јаке, али ако им зазими иста матица, оне ће преко зиме јако ослабити, пошто им је с јесени матица престала да носи јаја; дакле, у кошници ће бити већина старих пчела, а младих врло мало, а старе пчеле, већ само зато што су старе, неће моћи дочекати пролеће и много ће их у току зиме угинути Зато је потребно, да се таквим кошницама, које су с пролећа храњене шпекулативном храном, с јесени замени стара матица младом матицом. Као што видимо, не ваља пчелар да претерује у изазивању матица да преко мере носи јаја.

Исто тако пчеле ће рђаво презимити, ако их с јесени много прихрањујемо, те их на тај начин натерамо да испуне све празне ћелијице у плодишту, пошто је потребно да по средини сата, где ће оне преко зиме у клупче да се збију, ћелије остану празне, а само унаоколо, да су попуњене медом, јер ако су у плодишту све ћелије попуњене храном, онда је све клупче кога пчеле зими реди мировања и стварања топлоте образују, *на површини сећа*, а кад плодиште није све попуњено медом, маса пчела може да поседне те празнине и када сад клупче образују, природно је да ће на тај начин моћи да одржавају много јачу топлоту, па и онда ако кошница није потпуно исправна, те ће лако и добро презимити.

До сада смо изнели како пчеле због неумешног јесењег рада пчеларевог пропадају с пролећа, али признати се мора да слаба кошница може имати свој зачетак слабљења и у току самог пролећа. Када се деси да је пролеће кишовито и ветровито, а повремено сунце изгреје да га опет за облаком нестане, старе ће се пчеле одважити на лет кад их сунце измами па, кад их за тим у пољу довати хладан ветар и киша, ретко ће се која вратити у кошницу. Невешт пчелар може ово излетање пчела још више изазвати, ако по несрећи у то доба употреби шпекулативно прихрањивање, јер ће на тај начин све старе пчеле измамити у поље.

Најзад, кошница ће ослабити и онда, ако се често роји, па зато пчелар не треба да дозволи старки да пушта више ројева од једног, највише два ако је необично јака.

А шта треба пчелар да чини када су му се у пчеланику затекле с пролећа слабе кошнице? У томе случају најбоље је да их у марту месецу за време топлих дана придружи јачим кошницама или да по две слабе, здружи уједно. Приликом здруживања мора се матица, коју ћемо задржати за дан два затворити у кавезчић, док пчеле из друге кошнице на њу свикну.

Из свега овога, сваки добар пчелар треба да постави себи за правило — *да пчелари само са јаким кошницама*, ако мисли да се истински користи својим пчелама.

А. М.

ГЛАСНИК

Гајење дувана у Прокупљу 1910. године.

Производњом дувана у Прокупљу 1910. године бавило се 188 лица. Пријављена је површина за гајење дувана од 35.51 хектара. Одгајено је 2,853,820 струкова дувана. Од обраног лишћа са поменутог броја струкова, нанизано је 44.217 низова дувана. Дуван је осушен, скалупљен, удењчен па на кантару премерен и нађено је да тежи 11.524 кграма.

Комисија за откуп дувана бербе 1910. године, произведене у срезу нишком и округу топличком, класирала је одгајени дуван овако:

Ванредна класа	324	кгр.
I. „	2411	„
II. „	3416	„
III. „	2528	„
IV. „	2845	„
Свега:	11524	кгр.

Произведени дуван, комисија је откупила за Управу Државних Монопола и платила је:

1. Ванредну класу:

324 кгр. по 4.— дин. = 1296— дин.

2. Прву класу:

1377 кгр.	по 3.— дин.	= 3971.— дин.		
706 „	„ 2·50 „	= 1765.— „	6502.—	
378 „	„ 2.— „	= 656.— „		

3. Другу класу:

1827 кгр.	по 1·80 дин.	= 3288·60 дин.	
865 „	„ 1·50 „	= 1297·50 „	5454·90
824 „	„ 1.20 „	= 868·80 „	

4. Трећу класу

1525 кгр.	по 1·10 дин.	= 1677·50 дин.	
244 „	„ 1.— „	= 344.— „	2528·70
759 „	„ 0·80 „	= 607·20 „	

5. Четврту класу

2377 кгр.	по 0·70 дин.	= 1663·90 дин.	
303 „	„ 0·60 „	= 181·80 „	
124 „	„ 0·50 „	= 62.— „	1924·10
41 „	„ 0·40 „	= 16·40 „	
Свега 11 524 кгр за динара:			15932.—

Према суми, која је издата за откупљену количину дувана излази, да је сваки килограм плаћен просечно по 1·38 динара.

На основу пом. цифара, принос по хектару био је 325 кграма дувана у листу а приход 448·50 динара.

Кад се упореди број одгајених струкова према пријављеној површини види се, да је дуван и сувише ретко расађиван, јер одгајени број струкова дувана ни у ком случају није требао да заузме већу површину од 24 хектара. Ово за то што се дувани произведени из турскога семена, који се гаје у округу топличком, расађују ред од реда по 50 а струк од струка по 12—15 сантиметара, које је растојање довољно за гајење ове врсте дувана, онда се има да одбије више пријављена површина (која свакојако и није употребљена за производњу дувана) у 11·151 хектара, те ће остати, да је пом. број струкова одгајен на површини од 24 хектара, због чега ће се принос попети на 480 килограма по хектару а приход на 662.— динара.

Не само, да је гајење дувана корисно због своје рентабилности, него би његову културу ваљало проширити још и због тога: што се вишкови произведеногa дувана извозе и отуда увлачи новац са стране, те и оптицај његов у земљи, не може остати без корисних последица; што је у нашој земљи баш и нужно увођење гајења више врста културних биљака због разноликога земљишта у нас, и разноликих других привредних прилика; што произвођаче дувана чекају пореске власти за порез до предаје дувана откупној комисији, те нису прину ђени, да своје производе, стоку, или што друго продају у безцење за порез; и најзад, што се за гајење дувана не употребљавају јака и хумусна земљишта, те на тај начин, ни најмање се не притешњава гајење других врста пољских усева.

Сем овога, гајење дувана веома је корисно још и по томе, што се махом за све послове око производње не морају употребљавати све одрасли и јако физички развијени раденици намењени за теже пољске радове, већ се око овога посла могу врло корисно употребити: деца, старија и изнемогла чељад и друга лица, која нису способна за вршење тегобних тежачких послова.

Гајење дувана, за сваку је препоруку нарочито онамо, где у кући има чељади, те да се за послове око гајења дувана не мора ништа плаћати, већ да се употребљава своја радна снага, која би тако рећи беспослено седела у времену, кад се обављају послови око гајења, пошто је овај узгредан посао; и онда све оно, што се буде узело за одгајени дуван, чиста је добит.

Често пута, гајење дувана не исплаћује се кад се све ради за новац.

Пав. М. Радосављевић.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Пацови као велики љубитељи лубеница.

У Судану, у Африци, живи једна врста кенгурских пацова, званих „Јероба“, који проводе без воде по читавих десет месеца, јер живе у потпуно безводној пустињи, у којој нема нигде у близини ни река, ни извора, нити језера.

У доба кише у том крају расте једна врста дивљих лубеница, које овим пацовима служе као резервоар за воду за време суше. Чим лубеница сазри, пацови јој прегризу дршку и она падне на земљу. Онда почну да копају песак испод ње, док она довољно не упадне у земљу. Потпуно покривање извршују пустињски ветрови, који за кратко време набацају преко укопане лубенице дебео слој песка,

који је штити од јаке сунчане жеге да не ископни. Кад и последње капи воде нестане у пустињи, пацови траже закопане лубенице по песку, нагризају их и пију сок из њих.

Пошто за десет месеца у пустињу не падне ни капи кише, то пацови морају да „закопају приличну резерву“ и доиста утврђено је, да сваки пацов укопа најмање 40 комада лубеница „за своје благоутробије“.

Трулење жила код воћака.

Жиле труле код оних воћака, код којих су при сађењу, односно при резању нагњечене и у влажној земљи усађене. Прекомерно ђубрење старијих воћака са вештачким ђубретом такођер проузрокује трулење жила, нарочито у тешким, збијеним земљама. И ђубрење несагорелим ђубретом хрђаво упливише на воћкине жиле, нарочито онда, кад таково ђубре непосредно са жилама у додир дође. Све те узроке треба избегавати и онда трулење жила неће наступити.

—ћ.

Руже дивљаке,

које су намењене за калемљење, много се боље и сигурније примају, а доцније много бујније порашћују, кад им се жиле пре сађења умоче у растворену крављу балегу.

—ћ.

Мед са боквицом као лек.

За грудоболне, против кашља, нарочито код мале деце, која нерадо узимају апотекарске лекове, врло је изврсно средство *сок од боквице* (жиловлака). Преко лета треба набрати лишћа од боквице, добро га опрати, па га метнути на једну чисту крпу, да се просуши, на ситно га исећи и кроз појаче, али ређе платно добро исцедити. На пола литра овога сока, треба узети пола литра меда, па ове једно пола сата прокувати. Док је још ова смеса врућа, треба ју сасути у стаклене бочице са поширим грлом, па оставити негде на хладно место до употребе Болеснику треба од овога лека давати по неколико кашичица дневно. Ово је изврстан домаћи лек против пресобоље и кашља и за одрасле, а може дуго да се одржи и неће да се уквари.

—ћ

На што се оскоруша најкорисније употребљава?

Кад се оскоруша при прављењу јабуковаче с јабукама помеша, онда јабуковача бива трајашнија и за пренос способнија, бива питкија и добија врло лепу винску боју, а то све услед тога, што у оскоруши има много танина. Јабуковача на тај начин добијо и више угљене киселине, беланчевина се боље једини и укус у опште бива пријатнији. Истина, да јабуковача са оскорушом справљена по треба више времена за дозревање, али је зато у другој години већ много изврснија, но кад се без оскоруше справља. За овај циљ треба оскоруша да је зелена и тврда и тако ју треба изгњечити и до употребе на хладном месту чувати, и тек пре саме употребе оцедити и сок јабуковачи додати. На три дела јабуковаче, треба узети један део сока од оскоруше.

—ћ

На што треба пазити при куповању младих воћкица?

При куповању младих воћкица треба, пре свега, пазити на то, да на корену има што више ситних жилица „власница“, које треба да су на све стране распрострте. Кад су у корену у већини дебеле жиле, онда се воћкица врло тешко прима, врло мало живота показује, јер јој они органи — „власнице“ — не достају, које храну из земље сишу. Стабло треба да је право и чисто, и само на месту где је окалемљено, може бити мало кривине. Воћкице у опште не треба да су више од 1·50 метра. Воћкице са дебљим стаблом казују да су старије, па ма им кора и глатка била. Те воћкице већ се теже примају, кад се с једног места на друго пресађују. Такове воћкице не треба куповати.

—ћ.

КЊИЖЕВНОСТ

Чувар здравља — месечни часопис окружног одбора округа крагујевачког за просвећивање народа у чувању здравља. Уређује *Др. Добривоје Гер. Поповић*, окружни самоуправни хигијеничар. Цена 2 динара годишње. Година II. Крагујевац. Штампарија Радивоја Јовановића, 1911.

Вредни и неуморни раденик на просвећивању народа у чувању здравља г. Д-р Добривоје Гер. Поповић, редовни члан нашега Пољопривредног Друштва и сарадник „Тежака“, развио је своју плодну и корисну делатност и као самоуправни хигијеничар округа крагујевачког. Он свуда стиже да упути народ у чувању здравља, тога највећег богатства, па и своје слободне часове — ако их он у опште има — употребљава да и писаном поуком утиче на наш свет да чува своје здравље и да тако живи како би све тешке болести спречио, јер је „лакше болест спречити него лечити“. Његова засебна популарна издања, његове поуке о чувању здравља које су изашле у „Тежаку“, „Земљорадничкој Задрузи“, његов календар „Здрављак“ — нису му биле довољне за пропагирање своје идеје, но је, ево, као самоуправни хигијеничар покренуо и лист *Чувар Здравља*, — који се у две хиљаде примерака *бесплатно* раздаје у округу крагујевачком. Лист је одлично уређен и доноси такве поуке, које треба да зна не само сељак него и сваки образован човек. Поред лекарских поука овај, у врло спретној форми штампан часопис, доноси с времена на време, и кратке поуке о болестима код стоке. Утолико је овај часопис кориснији за народ, јер и ту попуњава једну осетну празнину.

Цена је тако мала, да би га збиља требала да држи свака поле имућнија сеоска кућа, и ми га нашим читаоцима најтоплије препоручујемо, јер смо уверени да ће за 2 динара наћи толико поуке и лепих и корисних савета о чувању здравља у овоме часопису, као нигде на другоме месту.

Бр. 1. за ову годину донео је ове корисне чланке: Хранљивост поједине хране. — Не прегрејавај собу. — Ђачка храна и одело. — Не затварај децу у собу. — Кафана и картање. — Оканите се, људи, врачара. — Метиљ. — Убој, убивотина, нагњечене. — Пробади. — Крајници. — Шта чини добра вода. — Друштво за сузбијање туберкулозе, јектике у Крагујевцу. — Послушај ове савете. —

Претплатити се може код Окружног Одбора округа Крагујевачког.

М. Н. Лук.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 7. **БЕОГРАД 10. МАРТА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ.

Гуска. — *М. Н. Лук.*
Треба ли да набављамо сејалице? — *Аћим М. Аћимовић.*
Пчелина вâш. — **Како се прави вештачко саће?** — *А. Мијоковић.*
Гајење крушке. — *П. С. Петковић.*
Из добрих књига. — *М. Н. Лук.*
„Фабрицирана вина“. — Допис из Крајине.
Међународни Агрикултурни Институт у Риму. — *Д-р. Сима Аврамовић.*
Гласник. — Српске Земљорадничке Задруге у Војводини. — Производња вина у Мађарској у 1910. години.
Поучне ситнице. Чудо од краве. — Туберкулоза код живине. — Извоз свежег и прерађеног воћа из Србије у Немачку. — Мед је најбоља храна за децу. — Морка, морска кокош.

ЖИВИНАРСТВО

ГУСКА.

Гуска је привредна живина првога реда. У Србији има одличних погодаба за њено гајење. Много се тражи и на стране тргове извози (царина се не плаћа), а свугде је доброј цени. Приходно је гајење гуске само онда, кад јој стоје на расположењу велики пашњаци и вода, бар да се свакодневно може окупати. Једном гусану треба дати 3—4 гуске. Гуска је добра лежиља и сама изводи за 28 до 30 дана.

Гуски су потребни с тога велики пашњаци, што она скоро искључиво и живи од биљне хране, коју сама себи по пољу тражи. С тога у заграђеним просторима, и где нема довољно паше, она и не напредује. Пашњаци јако појевтињавају држање већих јата гусака и отуда живинар и има највећи приход од гусака, јер их мало прихрањује и нема потребе да их много негује. И зими нађе гуска испод снега себи паше, а кад је снег велики треба је чешће хранити и нарочиту пажњу обратити да јој се зелене хране дâ — купус, кељ, салата, репа и т. д., — јер је за њено напредовање зелена храна битан услов.

Гојење гусака — кљукањем и иначе — веома је приходан посао. И у земљи се радо троше угојене гуске, а на страни још више. На страни постоје нарочите радње за гојење гусака, које доносе са стране мршаве гуске, ту их гоје и онда продају. На већим свет-

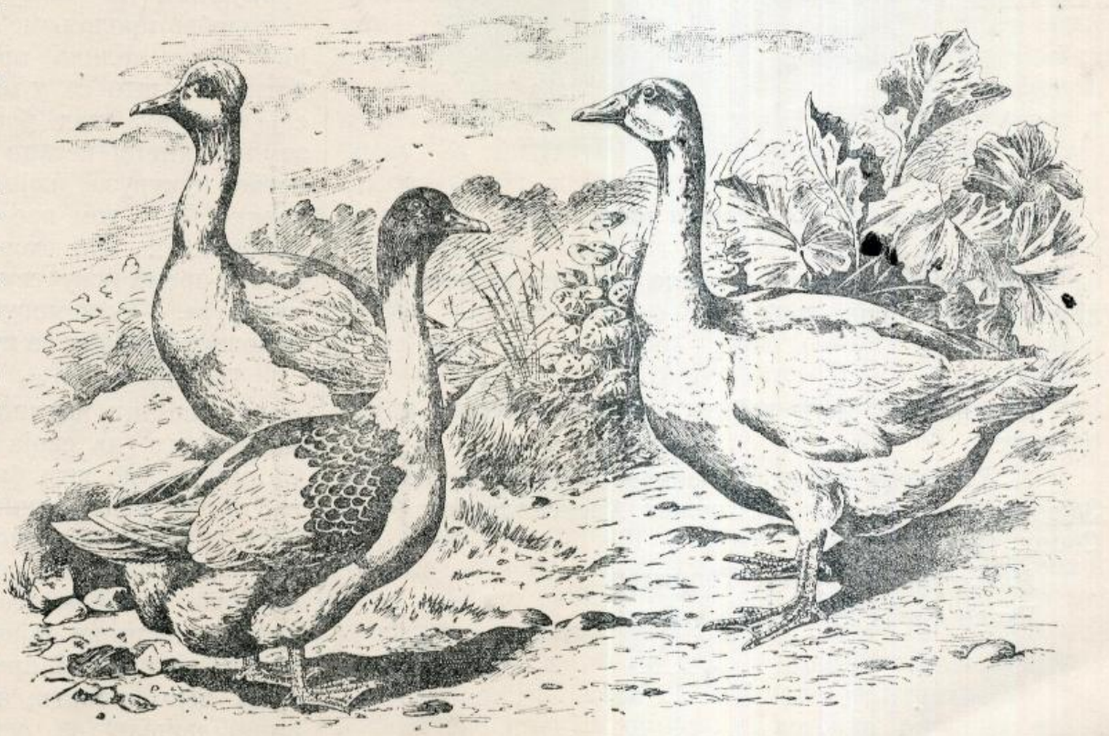

Сл. 1. Поморанке. — Емденке.

ским трговима данас се радије траже гуске средње крупноће него ли оне најкрупније, јер је лакша продаја и не мора се прибегавати сечењу, јер тиме гуска губи много од своје вредности као печење. Наша домаћа гуска веома је погодна за трг — мало је само треба одабирати и тражити чисто беле, које укрстити са емденском и италијанском гуском, да би се добило у крупноћи и бржем порасту.

Расе. — *Емденска гуска:* врло крупна; широка, дугачка са лабудастим вратом и лако покретљивом главом. Врло се добро гоји. Тежина 8—10 кгр., а добро угојена достиже тежину и до 15 кгр. Боја: чисто бела. Ова је гуска жилава, лако се гаји и добро изводи.

Померанска гуска здепастија је, виша је, а има исте особине као и емденска. Боје је беле са мрко-угаситим ознакама.

Тулуска гуска, врло крупна, са главом високом и крупном; врло ниске ноге. Носи мало; врло се добро гоји и достиже велику тежину; нежна је и само је за топлије пределе. Горе затворено-угасито-сива, доле отворенија боје са белим ознакама.

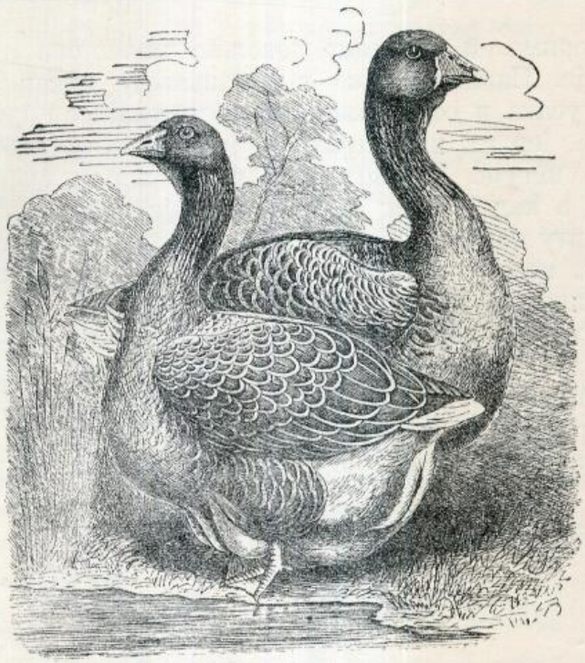

Сл. 2. Тулуска гуска.

Италијанска гуска — врло погодна за наше прилике, — носи врло добро.

*

Код нас се могу добити ове расе гусака и јаја од њих:

1. *Емденска* гуска: Добричево, Топчидер, Шабац, Зајечар, Краљево, Буково, Сврљиг, Александровац, Рача, Сопот, Паланка.

Италијанска гуска: Топчидер.

Гуске треба што више гајити.

М. Н. Лук.

РАТАРСТВО

ТРЕБА ЛИ ДА НАБАВЉАМО СЕЈАЛИЦЕ?

Ја смело понављам да треба да набављамо ову тако важну ратарску справу, која је од велике вредности за рационалну земљорадњу.

Ево зашто:

Њоме се у првом реду уштеди много семена, те се на тај начин скоро свака сејалица временом из ове уштеде у семену потпуно исплати.

Сејалицом смо у могућности, да количину семена у сетви са свим по нашој вољи регулишемо.

Посејано семе са сејалицом потпуно се правилно раздели, и не ће остати празнине, као што се то дешава сејањем омашке, где нам усев често и полегне јер је сувише густо посејан. Даље, сејалицом смо у могућности да семе толико дубоко посејемо, колико је то потребно. Дакле, ни сувише плитко ни сувише дубоко. И ова дубина је потпуно равномерна за целу количину семена. Овим постижемо, да нам семе једновремено на целој површини клија и ниче. Даље, младе биљке ће једновремено обнићи и дозрети, што је од велике важности за правилну жетву.

За тим, опасност, да ће нам усев услед сувише густог сејања полегнути, много је мања, него код сетве омашке.

Принос са оваке посејане њиве знатно је већи, пошто свака биљка има довољно простора, да се развија, и пошто и иначе има све повољне услове за развијање и напредовање.

Што је најглавније, сејалица у земљорадњи образује велики преокрет. Јер тражи, да се земља за њу приправи пошто у необрађеној и неуситњеној земљи она не може да ради правилно. С тога смо ми сами принуђени, да земљу чешће оремо и ваљаном дрљачом добро продрљамо. Поред наведенога, сејалица има још и то велико преимућство, које овде нарочито истичемо, што се у многим крајевима наше домовине сеје кукуруз под бразду, и на овај начин сви ти земљорадници везани су пролетњим орањем за време сетве кукуруза, које је, као што је познато, врло кратко. И у том времену, а то је од 25. марта до 1. априла, када сви скоро навале са орањем и када је у опште према искуству најподесније време за ову сетву кукуруза, — у немогућности је да се она изврши, јер је површина, која се са кукурузом засејава, сувише велика.

Па према томе кад би се у таквим крајевима земљорадници научили сејати сејалицом, били би у могућности да своја поља на време изору и уреде. Овим не само што би се доскочило закашњеној сетви, већ би се редомичним сејањем, нарочито код сточне репе и кукуруза, омогућило после прашење и окопавање са сточном окопачицом, чиме би се опет приштедило веома много ручних радних снага у времену када су наднице најскупље, и када наступи време кошењу ливада. Напреднији народи отпочели су тек онда лепо живети, када су своје кукурузе (окопавине) почели да огрћу копачицама. Ових сејалица има разних врста, а има и малих сејалица, које су

искључиво за сејање кукуруза, али ко од нас мисли, да и пшеницу као и остале усевне биљке сеје сејалицом, за њега ће наиболље бити, да изврши набавку сејалице, која ће моћи све усеве да сеје. Добро би било, да ову корисну пољопривредну справу набаве подружине и земљорадничке задруге уз припомоћ Српског Пољопривредног Друштва и Савеза Земљорадничких Задруга, те исте раздаду међу своје чланове макар у пола цене.

И тврдо сам уверен, кад наши земљорадници буду увидели велика преимућства и користи од ових сејалица, да ће их они у будуће сами без икаквих повластица за своје потребе набављати.

Ако би ко год од наших привредника био у могућности и хтео ову важну и корисну справу набавити, може исту наручити преко Српског Пољопривредног Друштва или Савеза Земљорадничких Задруга, који ће му са уобичајеним попустом исту, уз доплату, ако се другачије не би уговорило, послати.

Крагујевац. **Аким М. Аћимовић**
држ. економ.

ПЧЕЛАРСТВО

ПЧЕЛИНА ВА̂Ш.

Пошто се пчелина ваш већ с пролећа у кошници јавља, потребно је свакоме пчелару да зна, како се она уништава и шта му је потребно чинити да се пчеле не загаде овом нечистотом.

Али, пре него што пређемо на та упутства, ваља нам се упознати са самом ваши и њеним начином живота, размножавањем, као и са питањем: на који начин досађује ваш пчелама и чиме их штети?

Пчелина ваш је мали бескрилни инсекат, величине чиодине главице, боје мрке, необично велике округле главе у сразмери према трупу, без очију, округла трупа и са петочланим чекињастом длаком обраслим ногама. Не леже се из јаја, већ рађа живе лутке, из које се после 14 дана развије савршена ваш. Најрадије се ваш задржава на младим пчелама које изводе полог, а још радије на пчели матици. Ово долази отуда, што ваш не сише крв пчелама, као што чине остале ваши које се на другим животињама налазе, већ се оне хране отпатцима оне хране, којом се матица храни и храном којом младе пчеле прихрањују полог. Чим која пчела раденица понуди и пружи храну матици, онога часа ове мале а врло окретне и брзе животињице, појуре у правцу испружене сисаљке матичине да јој отму колико могу сока и одмах се враћају на своје пребивалиште у засек грудног коша (прсију) пчеле матице. Исто тако се понашају према пчелама које негују и хране полог.

По томе, пчелина ваш, не би чинила бог зна какве штете, кад би само по нека била у кошници и докле је у мањем броју загадила пчеле. Али, када се јако накоти, и када у тој мери нападне пчелу матицу, тако да је њима начичкана, онда толико спутају матицу да се једва креће. Због тога матица није у стању да превија стражњи труп, па за то не може уредно да полаже јаја у ћелијице, већ наредичаво а то разуме се не ваља. Таква кошница не може да напредује, него с дана у дан опада број народа и најзад сасвим ослаби. Неискусан пчелар често се у чуду пита, за што му кошница слаби и приписаће слабљење народа разноликим узроцима, а овај прави узрок. то јест, да су пчеле вашљиве, не пада му ни на памет. Приметимо ли на пчелама раденицама ваши, несумњиво је да је пчела матица сва увашљивљена.

Пчелина ваш никако не трпи дим, па је стога чешће кађење кошнице одлично средство за њено истребљење, а ово нарочито треба чинити с пролећа приликом прегледа и чишћења кошница, При томе послу треба уватити матицу, затворити је у кавешчић, па је ван кошнице добро накадити димом од дувана, па ћемо видети како ће се за тили часак све вашице разбећи које куд.

Ако је цео народ у кошници вашљив, онда треба поступити овако: На под кошнице ваља разастрти табак чисте беле хартије с вечера и оставити га тако разастрта преко ноћ, а белу хартију треба посути туцаним нафталином, који се купује у апотеци или бољој бакалници; нафталина не треба више него колико се може заватити кафеном кашичицом. Сутра изјутра видећемо да су све вашице попадале на хартију опијене нафталином који јако заудара, а чији мирис вашице никако не подносе. Хартију с вашицама треба одмах спалити. После осам дана, ово средство треба понова употребити, али никако чешће, јер јак мирис нафталина може — кад се чешће употребљава — нашкодити и пчелама а још штетније утиче на по̂лог.

Али, као год што важи правило, да је много лакше предупредити ма какву болест, него лечити и темељно је излечити, тако исто и у овом случају најсигурније је средство противу овога гада — примерна чистота. Зато је потребно да кошнице одржавамо чисто, да се не напуне трошицама и другом прљавштином — мртвим пчелама, ларвама итд., па стога ваља нарочито по̂д или покретну дашчицу на поду, свакада чистити а особито у кошницама са слабим народом, који сам не стиже да одржава кошницу исправну и чисту. За препоруку је, да се с пролећа дашчице, које замењују по̂д, добро изрибају караболном водом, која се готови овако: узме се кафена кашичица обичног непречишћеног карбола и сипа се у литар вруће воде, па се тој течности дода мало глицерина да би се карбол што боље размутио у води. И ове ствари могу се за мало пара купити у апотеци или у бакалници.

Ово средство сматрају пчелари као предохрану, да им се у кошницама не залеже метиљ и други га̂д

А. М.

КАКО СЕ ПРАВИ ВЕШТАЧКО САЋЕ.

Нема тога пчелара који са успехом пчелари, а да се није снабдео са довољном количином вештачког сећа. Празно сће потребно је пчелару с пролећа да прошири — увећа — плодиште, затим да га дода медишту, као и да му се нађе у приправности за време ројења, и најзад када га изненади јака паша, јер у то доба пчеле нису у стању да саграде онолико сећа, колико им је потребно за оставу меда и због тога пче-

лару сила мед пропада, што пчеле нису у стању да искористе обилату пашу, оскудевајући у празном сећу. Када се у таквој прилици пчелама дода довољно празног сећа, оне ће пашу потпуно искористити и напунити кошнице медом. Вештачко сће је за оваке случајеве права благодет, па је с тога потребно, да се пчелар израније снабде са довољоом количином овога сећа, и да га има у резерви. С тога је потребно, да основе — табле — вештачког сећа, пчеле пре главне паше доврше и направе потпун сат, па зато где је главна паша с пролећа, вештачко сће мора се спремити претходнога лета, а где је главна паша с јесени, може пчелар натерати пчеле да му га доврше у току истог лета, пре главне паше.

Али, треба знати, да вештачко сће када се у трговини купује, није јевтино, па је с тога много боље и економније да га пчелар сам прави, ако мисли да има што више добити од својих пчела.

Сваки пчелар који има бар 20—30 кошница, имаће од својих кошница довољно воска, да од њега може направити онолико вештачког сећа колико му је потребно, само мора набавити пресу за вештачке основе сећа. Ова ће му се справа врло брзо исплатити, а може је поручити преко Српског Пољопривредног Друштва. Има и јевтинијих преса од оних што их је Пољопривредно Друштво огласило у Пољопривредном Календару које коштају 40—50 динара. Истина, цене преса за ливење вештачког сећа зависе од величине њихове, али има их које не коштају заједно са царином више од 20—25 динара. Најјевтиније и најбоље пресе могу се поручити од фирме: Bernhard Rietsche in Bieberbach (Baden), и његове су табле од бакра оивичене цинканим лимом.

Почетник пчелар, питаће се, да ли је вештачко сће које он сам гради, исто онако добро, као оно што се фабрички израђује и по трговинама продаје. Што се тога тиче, може бити потпуно спокојан, шта више са извесних разлога, оно је још боље него оно које се у фабрикама прави, ма да се мора признати да фабричко вештачко сће има дубље основе ћелија — отисак је јачи и изразитији. Боље је зато, што је пуније и пчеле при прављењу ћелија, већ у томе вишку воска, налазе материјал који не морају нарочито да траже у пољу. Али, поред наведеног, има вештачко сће које сами лијемо, још и ово преимућство.

а), Сигурни смо да нам је сће чисто воштано, и да није заражено, јер куповно сће може бити пореклом од воска из кошница у којима је владала болест *трулеж*, а она је заразна и преноси се са таквим воском у здраве кошнице.

б), Вештачко сће, које смо сами лили, пчеле много радије примају и одмах га довршавају и чим је готово, матица у њега полаже јаја.

г), Најзад, вештачко сће које сами лијемо, одликује се нарочито још и тиме, што се при даљем грађењу неистеже, не шири и неизједе, па с тога није потребно ни да се учвршћује жицом, канапом и т. д., при истресању меда, што то обично мора да се чини код вештачког сећа које се купује у трговинама, јер фабричко сће готове помоћу ваљака, па се оно због тога и истеже.

При ливењу вештачког сећа најважније је обратити пажњу на калуп пресе, јер он мора бити потпуно чист и исправан. Ако је преса нова, још неупотребљена, морамо је очистити и од најмањег трага масноће, због тога се калуп не сме никако прстима доватити јер су прсти знојави и масни. Најбоље је средство за испошћавање калупа чист шпиритус, од којег треба у пресу сунути један деци, па га за тим опет добро оцедити. После чишћења пресе, треба спремити нарочити раствор којим се овлажи калуп, да се за њ' не залепи восак који се лије у вештачко сће, те да га неповређеног можемо извадити из пресе. За сада се показало за овај циљ као најбоље средство раствор меда у води и мало шпиритуса. Треба узети пуну кашику меда па га растворити у литру воде и тој смеши додати један деци (100 грама) чиста шпиритуса. Од овог раствора треба сунути у доњи капак пресе (калупа) онолико колико тек да покрије дно, па затим спустити горњи поклопац пресе и благо га притиснути уз доњи капак. Кад се изврши притисак капка на капак, течност (раствор) треба да се испне у преси на $1^1/_2$ сантиметар висине. Сада се спреми нов восак, којег треба растапати на тихој ватри, па нарочитом емајлираном дубоком кашиком заитити топљен восак и сунути га у пресу, преко доњег калупа, па за тим полако спустити и тихо притиснути горњи капак на доњи и тиме је ствршена ствар. Восак који би поводом притиска облио пресу, треба сручити у онај суд где се топи восак за друго сће За овим треба отворити горњи капак и извадити готов сат.

Почетници, који нису вешти ливењу и вађењу сећа, препоручује се, да за сваки сат понаособ, употребе онај од меда, воде и шпиритуса начињени раствор. Ово важи и за сће већих размера, јер се оно теже вади из пресе.

У случају да ливење сата не испадне за руком, па се преса улепи и избрља воском, треба калупе (пресу изнутра) у топлој води растворeном содом или ладним бензином са четком добро изрибати.

Дакле, и за овај рад потребно је вежбања и искуства.

А. М.

ИЗ ДОБРИХ КЊИГА.

1.

Сељак је много здравији него варошанин Друкчије и не може бити. Оно што наше тело треба да има, па да буде здраво, има сељак: чист, непокварен, свеж ваздух, телесан рад на свежем ваздуху, и просту али хранљиву храну.

2.

Сви ми тражимо срећу. Сељак, који семе у изорану земљу баца; радник, који иде у бескрајну даљину, да тражи злато испод леда на Аљасци; трговац, који у берзанској ларми и препирци ослушкује удар таласа садашњости и шпекулирајући гледа да га искористи; научник, који у својој соби између мирна четири зида удаљен од бурне свакидашњости, ради на своме мисленом делу — сви они, ама сви само траже — срећу.

ВОЋАРСТВО

ГАЈЕЊЕ КРУШКЕ.

Пошто се код нас гајењу крушака не обраћа скоро никаква пажња, то је неопходно потребно, да се на њено гајење обрати што већа пажња, јер ће она својим плодом достојно исплатити уложени труд.

Крушка тражи снажну земљу, која не сме бити сувише глиновита, а нарочито ако се гајење жели применити у већем размеру. Иначе не пробира земљу.

Може се на разним подлогама калемити: на дуњи, дивљој крушци-дивљаци и белом глогу.

Дуња као подлога увек предњачи, јер даје дрво средње величине. На оваквој подлози крушка рапије прородн, него ли окалемљена на дивљој крушци и даје према једнаким приликама веће и сочније плодове; док међутим, дуња тражи снажнију земљу а нарочито хумозну.

Дивља крушка даје снажније и развијеније дрво са дужим животом, али се мора више чекати на род, плодови нису тако крупни и сочни као на подлози дуње. Успева на земљи средње каквоће, ако је иста растресита и дубока; док дуња на таквом земљишту не може успевати.

За врло глиновите и кречне земље, на којима у опште све јабучасто воће врло слабо успева и напредује или сасвим пропада, ту је као подлога подесан бели глог. Он захтева за своје снажење и јачање прилично времена, али је међу тим врло добар и издржљив као подлога.

Што се тиче положаја, крушка може успевати на сваком положају и на њима да доноси добре плодове.

Ако се има могућности, да се земља за 60—70 см. дубоко преради и довољно нађубри, у толико ће крушка окалемљена на дивљаци боље успевати. У колико је земља плиће разрађена, у толико се пре морају гајити мањи облици, који немају вретенасту — сржну жилу, него који имају обилну количину ситних жилица а које у разрађеној и растреситој земљи достижу дужину 50—60 см. Све рђаве последице са плитке земље долазе, ако се не разради довољно дубина и ако се крушка, окалемљена на дивљаци са високим стаблом, засади на таквим земљама. Развијено дрво има снажне и дугачке жиле, па ако се засади на плитком земљишту, оно не може добро ни успевати.

Слабије сорте садићемо нешто дубље него обично, тако, да место, где је калемњење извршено, стоји непосредно над површином земље. Ако је окалемљено место добро срасло, то ћемо идућег пролећа преко њега метнути лишћа помешаног са земљом за 2—3 см. дебљине а затим покрити стајским ђубретом; те да би се на овај начин влага задржала. Услед тога крушка обично добро рађа.

Пре него што приступимо кресању круне и давању облика, морамо првенствено обрати пажњу, како ће се извршити кресање продужних ластара. Исте ластаре окресаћемо краће или дуже, имајући у виду увек њихов положај и развиће. Значај кресања је тај, да се на таквим ластарима постојећи пупољци потпуно развију, ако је продужни — вршни ластар сувише кратко осечен, што ће се из побочних његових пупољака развити снажни ластари а који врло тешко образују родне пупољке. Ако су продужни вршни ластари подуже окресани, то ће његови доњи пупољци остати местимично неразвијени и отуда показаће се на ластару празна места. Према овоме неопходно је потребно, да се при кресању одреди тачан правац и зато ће нам послужити ова два наведена примера.

Искуство нас учи, да се на једном, водоравно положеном ластару, сви његови пупољци, од основице па до врха, развијају, а да се на усправном продужном ластару његови пупољци при основици само тада развијају, ако се тај ластар за 2/3 његове дужине скрати.

Да би родне гранчице и пупољци били више — мање равномерно распоређени, треба извршити кресање вршних — продужних ластара и то с пролећа, и уклонити непотребне леторасте лети у кртом стању и сваке треће године извршити потребно разређивање круне.

П. С. Петковић.

ИЗ НАРОДА

„ФАБРИЦИРАНА ВИНА“

Неготин, 1. марта.

Из Неготина нам пишу: да је услед прошлогодишње грђаве виноградске бербе и оскудице у природним винима, у многим местима у Крајини узело у велико маха „фабрицирање“ — справљање вештачких вина, која извесни несавесни „фабриканти“ продају под именом природних вина. Како нам јављају, само једно село у Крајини увезло је преко 10000 кграма шећера прошле зиме на ову сврху!

Колико ова несавесна трговина може да науди виноградарству у Крајини и колике огромне штете може да нанесе том крају, који искључиво живи од виноградарства, може сваки привредник да увиди. Моментани ћар користиће само неколицини, али штету, која може бити кобнија и од филоксере, није искључено да ће платити цела Крајина.

За то скрећемо пажњу меродавнима да овој опасности стану на пут док још није узела веће размере, и заштите леп глас крајинском вину, које код нас ужива. Поред меродавних, у интересу је и самих виноградара да противу ових несавесних „фабриканата“ поведу најжешћу борбу и учине све, да они искусе заслужену казну. То ће пак постићи најбоље, ако сваког од тих фабриканата доставе полициској власти, која ће на основу закона предузети потребне мере да њиховом штетном раду стане на пут и спасе крајинско виноградарство од очигледне пропасти.

Крајинац.

МЕЂУНАРОДНИ АГРИКУЛТУРНИ ИНСТИТУТ У РИМУ.

Конвенцијом једном од 7. јуна 1905. год., коју је закључио већи део земаља старога и новога света, установљен је стални међународни Институт за агрикултуру, са седиштем у Риму.

Тако је овај иститут постао државна установа. Он је састављен из *главне скупштине*, у коју улазе представници уговорних држава, и *сталнога одбора* образованог од чланова које су исте државе опуномоћиле.

Стални одбор одређује буџет Института, у границама кредита који му је главна скупштина ставила на расположење, и стара се о отправљању послова у Институту; он образује своје канцеларије и именује и чланове одсека, пододбора, комисија. и т. д., као што се стара и о публиковању својих издања.

Институт је основан главном донацијом италијанскога краља Виктора Емануела који му сваке године ставља на расположење по 300.000 франака из своје личне шатуле. Осим тога, средства за његово издржавање добијају се од котизација уговорних држава. Државе су подељене на пет група, према њиховоме рангу и важности у међународној заједници. Број гласова којима свака држава располаже и број јединица котизација, разреза, који на њу пада, утврђени су према следећој сразмери:

Групе држава.	*Број гласова.*	*Јединице котизација.*
1	5	16
2	4	8
3	3	4
4	2	2
5	1	1

Котизација сваке јединице разреза (улога) износи највише до 2.500 франака.

* * *

То је у кратко општа организација Института.

Какав је његов циљ?

Конвенција нам сама даје дефиницију. Акција се Института има да распростре на међународни домен. Али још и боље од дефиниције, публикације које предузима Институт од његова постанка, пружају нам могућност да одредимо његов циљ и његове тежње.

Зачет у 1904. г. први пројект организације Института, јавио се на свет 1905. г. али је тек у 1907. години ступио у живот, стао на своје ноге и добио дефинитиван карактер. Од тада је Институт имао и нових незгода, што је са свим појмљиво с обзиром на огромне тешкоће које представљају стављање у покрет једне нове тако огромне машине чији су точкови и делови у почетку често рђаво постављени и захтевају да претходно буду опробани.

Од пре годину дана Институт штампа свој билетен о стању усева и жетве. У колико је то могућно, билетен се труди да састави један инвентар који обухвата цео свет, т. ј. статистички преглед обделаваних површина земље и вегеталних производа у земљама које су чланови Института

И на тај начин агриколна, пољопривредна пијаца од обласне постаје најпре национална а данас је, ето, и мондиална. Многи земљорадници не знају или тек недовољно познају стање културе, предвиђање будуће жетве, количину и тачни квалитет пожњевених производа, цене које се нуде и плаћају у разним земљама... Главни је задатак Института да даје брзе и тачне, поуздане информације о разним факторима који утичу на стварање агрикултурних производа.

Он се стара да, по могућству, сузбија штетну акцију организоване шпекулације која, средством нетачних, лажних и злонамерних извештаја, изазива моментално вештачко скакање и падање цена на главним житним тржиштима у свету. Он је предузео да ублажава несталност, колебање у ценама главних агрикултурних производа. Институт намерава ићи још и даље: да даје што поузданије одговоре на питања „како и где треба купити и продати“.

Извештаји, које данас штампа Институт о стању културе и жетве разних цереалија, нису још достигли потребну и жељену опширност. Сад, кад је ова важна међународна институција срећно дошла на свет и изашла из повоја, треба да се постара за што опширније статистичке извештаје. Сама на тај начин акција ће Института у знатној мери допринети што правилнијем и стабилнијем курсу продуката изложених продаји на стварне терминске рокове и да, можда, једнога дана потпуно онемогући и уништи фиктивне шлусеве, хазардну игру која је толико људи за навек упропастила.

Овај ресултат може бити постигнут много позитивнијим начином кад се послови Института буду побољшали, разграничили, те распрострли и на друге продукте осем оних којима се данас бави.

* * *

Осим месечнога билетена који доноси извештаје о стању културе и жетве, Институт публикује, с времена на време, и реферате о осталим питањима која су од значаја по агрикултуру. Међу тим извештајима да напоменемо статистику обделаваних земљишних површина и производње вегеталне и сточне у земљама које су чланови Института. Ти реферати допуњују, у извесној мери, друге податке који се односе на жетву.

Поред тога, Институт публикује и два билетена: један, који издаје његов одсек за економске и социјалне установе (Bureau des institutions économiques et sociales), и други, који уређује одсек за агрикултурна обавештавања и болести биљака и растиња (Bureau des reuseignements agricoles et des maladies des plantes).

Од првога билетена изашле су до сада три а од другога две свеске, које су ми ставили на расположење љубазни чиновници пољопривреднога одсека нашег Министарства Народне Привреде.

Међународна конвенција од 7. јуна 1905. год. установила је, између осталога, да институт треба *„да проучава питања односна на кооперацију, осигурање и земљорадничкн кредит у свима облицима и да скупља информације о томе у свима земљама, као и о надницама и пољопривредној радној знази.“*

Водећи рачуна о привођењу у дело овога програма Стални Одбор Института поверио је овај посао „Одсеку за економске и социјалне установе“. За последња три месеца прошле године овај је одсек публиковао три свеске билетена које садрже монографије о садашњим земљорадничким организацијама у Немачкој, Аустрији, Енглеској, Италији, Турској, Норвешкој, Холандији, Португалији, Румунији, Шведској, Швајцарској, Белгији, Србији, Куби, Царству Индо-Британском и Француској.

Свака је држава проучавана засебно као независна економска и политичка јединица и то у пет глава.

У првоме делу, као општи увод, унесени су неколики демографски и економски податци који читаоцу пружају могућност да одмах уочи однос између опште ситуације дотичне земље и специјалних услова њених пољопривредних организација.

Други је део намењен монографијама било само о једној партији или о целокупној земљорадничкој организацији.

Трећи део проучава проблеме и факта од највеће актуелне важности по живот организација у разним земљама.

У четвртоме делу су обухваћена обавештавања. Ту су прикупљене све информације које се непосредно односе на кооперативе и агрикултурна удружења. Тако се одмах у овој глави срећемо са законодавством и делателношћу државе у погледу земљорадничких организација. За тим се упознајемо с радом најважнијих друштава и савеза у дотичној земљи која заслужују нарочиту пажњу и похвалу. Уз то нам ваља напоменути, да је овој партији билетена додан и кратак библиографски преглед главних најскорашњијих публикација које се односе на кооперацију и земљорадничка удружења.

Пети је део одређен студији питања, која, и ако немају карактер строго кооператно-агрикултурни, ипак имају великога интереса за кооператоре и земљораднике: организација пијаца и производа који су потребни (вештачко ђубре, семење, пољопривредне машине, и т. д.); развој неагрикултурних кооператива а нарочито потрошачких задруга с којима прве могу ући, као што често и улазе, у пословне односе; скорашњи закони или законски пројекти који теже да одрже и развијају малу земљорадничку сопственост или колонизацију латифундија, и т. д., и т. д.

При употреби огромнога материјала Одсек за економске и социјалне установе држао се најсавесније принципа који је сам себи унапред поставио: да не напушта строго научну објективност, да издваја извесно од неизвесноога и да што је могућно више црпи податке на непосредноме извору, т. ј. из званичних државних публикација или повлашћених асоцијација. Он је свој задатак ограничио да излаже факта, уздржавајући се при том да о њима даје своју оцену и суд.

Ове монографије Института пружају доиста државама, кооперацијама и земљорадничким асоцијацијама све што је за њих од највећега интереса. Читаоци целога света наћи ће у њима серију нацрта о садашњем стању кооперације и агрикултурних друштава те ће моћи, с великом наизменичном користи, да упореде организације разних земаља. У исто време, својим информацијама и чланцима актуелне важности, билетен упознаје агрикултурне организације с оним што је најинтересније у њиховоме сопственоме бићу и уопште ставља им пред очи све проблеме и феномене који имају кооперативни карактер или с њима у вези стоје.

(Наставиће се)

ГЛАСНИК

Српске Земљорадничке Задруге у Војводини.

Како Српске Земљорадничке Задруге напредују у Српским Земљама у Аустро-Угарској, најбоље ће нам показати следећи бројеви.

На крају 1909. године било је свега 207 Земорадничких Задруга са 10031 задругаром. Према 1908. години број задругара нарастао је за близу *једну хиљаду*.

На сваку задругу долази 34 задругара. У ранијим годинама овај је број био мањи. Тако: у 1908. години долазило је на једну задругу 32 задругара; у 1907. — 31; у 1906. — 30; у 1905. — 29 и у 1904 — 27 задругара.

По занимању било је од *10031* задругарара: 131 свештеник, 139 учитеља, 146 трговаца, 464 занатлија, 153 надничара, *8862 пољопривредника* и 136 задругара осталог занимања.

У 187 задруга били су секретари пољопривредници а у 110 свештеници, учитељи, занатлије и трговци.

У погледу *писмености* од 10031 задругара било их је 7141 писмен, а 2890 неписмених, или у процентима: 71% писмених а 29% неписмених.

Ко би по овом броју судио писменост Срба у Војводини могао би доћи до погрешних резултата, јер стварно је обрнута сразмера писмених и неписмених. Овај повољан проценат писмених задругара према неписменим, показује нешто друго, т. ј. да задруге највише продиру онамо где је писменост и интелигенција већа и доказано је, да се тамо оне боље одржавају и јаче напредују. Зато је и потпуно умесна она тврдња: да је главни услов за напредовање задругарства школа и писменост. Хоћемо ли да напредује задругарство — у једној земљи потребно је подизати што више школа.

Имовно стање задругара било је крајем 1909 године овако:

Вредност земље	55,471.666	круна
Вредност кућа и зграда . . .	15,381.112	„
Вредност покретности	10,280.927	„
Укупно	81,133.705	круна

На ову своју имовину задругари су имали дуга:

Укњиженог дуга	4,843.992	круна
Неукњиженог дуга	2,550 074	„
Укупно	7,394.066	круна

Као што се из ових цифара види, за задругаре се не може рећи да су презадужени, јер целокупан дуг њихов једва износи 9% њихове целокупне имовине.

На крају 1909 године целокупни износ задругарских зајмова износио је 2,611.966^{92} круна.

Целокупни пак промет задруга у истој години био је 18,442.861^{84} круна.

Трошкови око оснивања износили су 2.029 круна и према 1908 години смањили су се знатно.

Дуговања Задруга код Савеза износила су у 1908 години 755.750^{21} круна, а у 1909 години само 348.413^{84} круна, значи да су Задруге за једну годину редуцирале свој дуг код Савеза за читавих 407.336^{37} круна. Ако у тој сразмери буду задруге дуг свој отплаћивале значи, да на крају минуле 1910 године неће Савезу ништа дуговати.

Улози на штедњу у 1909 години порасли су, према 1908 години, за читавих 566.313^{04} круна и то:

код обичне штедње за	514.709^{96}	круна.
код сталне „ „	47.489^{94}	„
код ситне „ „	4.113^{14}	„
Укупно	566.313^{04}	круна.

Улози код свих Задруга износили су на крају 1909 године око 2.500.000 круна.

*

Из овога, што смо довде изнели, види се да задругарство у Војводини одлично напредује, што нас као Србе може само радовати ово економско јачање наше браће.

Од наше стране желимо им још лепше успехе.

=

Производња вина у Мађарској у 1910. години.

На основу до сада прибраних података целокупна производња вина у Мађарској у 1910 години цени се на 2.560.000 хектолитара, а у Хрватској и Славонији на 200.000 хектолитара.

За последње четири године пак производња вина била је:

	у Аустрији	у Мађарској	у Хрватској и Славонији	свега	Укупно у Аустро-Угарској
	хектолитара				
1910	2,507.927	2,560.000	200.000	2,760.000	5,267.927
1909	6,252.571	3,284.813	1,079.315	4,364.128	10,616.699
1908	8,142.194	6 515.282	1,508.425	8,023.707	16,165.901
1907	4,250.342	3,068.427	724.237	3,792.664	8,043.006

Alig. Wein-Zeitung.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Чудо од краве.

„Wiener Molkerei Zeitung“, у 6 броју своме од ове године, доноси ову занимљиву белешку: „Др. Жан Олтман, на своме имању у Лога-Леер у Источној Фризији, има једну краву по имену „Теда“. Ова крава дала му је, кад је била стара 6 година, у времену од 13. марта 1907. до 18. фебруара 1908. године — дакле за непуну годину дана 10.654 кгр. млека које је имало 3·56% масти, што је равно 453 кгр. масла (бутера). Појединих дана давала је ова крава 37,40 па и по 42 кгр. млека или 1·6 кгр. бутера дневно. — Крава је била тешка 564 кграма Крава је од 13. марта па до 10. маја добивала дневно 5 до 7½ кгр. ливадског сена, 2½ кгр мекиња, 3 кгр. прекрупе од зрнасте хране, 1 кгр. уљаних погачица, 2 кгр. ланених погачица и 7½ до 12½ кгр. влажног требера. Кад се крава терала на пашу, добивала је до 5. јула као додатак поред паше дневно 1½ кгр. мекиња, 2 кгр. прекрупе, 1 кгр. ланених погачица и 1 кгр. уљаних погачица.

М. Н. Лук.

Туберкулоза код живине.

И ова је болест јако распрострањена код пернате живине нарочито кокошака. Држи се, да је човечија туберкулоза лако преносна на живину, јер она радо једе испљувке човекове. Отуда се она код живине врло брзо развија и врло често налази, нарочито код страних увезених раса и тамо где је послуга туберкулозна. Ми имамо рђавог искуства у томе погледу са мехелнкама и црним лангшанима. Испитивањем туберкулозе код живине бавио се марвени лекар *Литле*, и утврдио је да су јаја туберкулозне живине — туберкулозна и да она даље шире туберкулозу. *Кувана јаја безопасна су.* Ако је запат заражен туберкулозом, не помаже никакво лечење ни нега. Једини је спас све поклати. Живинарник треба очистити и најсавесније дезинфицирати и то што више пута. Седала најбоље изнети и сагорети. При дезинфекцији пазити да се свака пукотина заспе средством које за тај циљ употребљавамо, а дезинфицирати не само зидове но и под и таван итд.

М. Н. Лук.

Извоз свежег и прерађеног воћа из Србије у Немачку.

Стручан лист „Deutsche Obstbauzeitung“, у свесци од 1. марта ове године, доноси један чланак о извозу и увозу воћа у Немачку у 1910. години. Нас интересује колико је Србија извезла воћа свежег и прерађеног у Немачку, па ћемо то и навести, јер су ови податци сасвим тачни пошто су састављени на основи немачких службених извештаја.

Тако Србија је извезла у Немачку:

	Године 1909.	1910.
	товара (100 кграма)	
Свежих шљива . . .	93	26.091
Ораха	3.147	5.220
Сувих шљива . . .	135.107	88.466
Воћа за јабуковачу и пекмеза	28.903	48.288

Из овога се прегледа види знатна количина извоза воћа свежег, сувог и прерађеног, која ће сигурно сваке године бити само повећавана, ако трговина буде на солидној основици.

М. Н. Лук.

Мед је најбоља храна за децу.

Тако вели један немачки пчелар, па онда наставља: „У мојој близини становала је једна радница. Њено двогодишње дете боловало је месецима од цревног катара, услед чега је омршавило тако да је било само скелет. Сва вештина лекарска беше узалуд. Држало се, да ће смрт скоро учинити крај патњама. Тада саветоваху матер да детету дâ млеко с медом. Како су од мене мед куповали и сазнао сам за овај случај. Кад је мати детиња и по трећи пут за стакло меда дошла, распитах се о детету и сазнадох, да се и дете приметно опоравља и да постаје теже од онога доба од када три-пута дневно добива млеко и мед. „Здраво је оно већ, рече мати, само мора да се оснажи“. Неколико недеља доцније донесе ми мати дивно нежно детенце, чији су се образи руменили. Ја сам био изненађен напретком детињим у погледу здравља. Дете је добијало поред других јела још и сад млеко с медом, које је оно нарочито тражило и с највећом вољом јело — знак, да му је ова храна била најпогоднија и најпријатнија.“

М. Н. Лук.

Морка, морска кокош.

Многи држе и ову кокош, која никакве привредне вредности нема. Она може годишње да снесе 40—50 јаја, која су укусна и имају веома тврду љуску, те их деца о Ускрсу радо траже. Месо моркино врло је укусно. Она је свађалица, праву ларму и не дâ мира живини осталој, с тога је не треба ни држати.

М. Н. Лук.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 8. **БЕОГРАД 20. МАРТА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ.

Санска коза. — *М. Н. Лук.*
Како се спречава рођење. — *А. Мијоковић.*
Ђурђевски пилићи. — *Д-р Ђорђе Радић.*
Орезивање винограда. — *Милутин Илић.*
Како ћемо очистити воћке од маховине? — *Д-р Ђорђе Радић.*
О ранама на воћкама услед трења. — *Д-р Ђорђе Радић.*
Страшила. — *Д-р Ђорђе Радић.*
Међународни Агрикултурни Институт у Риму. — *Д-р. Сима Аврамовић.*
Из добрих књига. — *М. Н. Лук.*
Гласник. — Пољопривредна Изложба у Краљеву.
Поучне ситнице.
Књижевност — Из народа и у народ.
† Чланови покојници.

СТОЧАРСТВО

САНСКА КОЗА.

Најчувенија, па и најпрострањенија раса коза, то је данас *швајцарска сâнска коза.* О њој да кажемо само неколико речи. Отаџбина јој је Швајцарска. Постојбина: долина реке Сâне и Симе. Највише се гаје у бернском кантону, а поглавито у селу Сâнену, Цвајсимену, Ленку, Болтигену, Св. Стевану, Гстаду итд. Не гаје се у великим стадима, али ниједне куће нема која не би по неки комад ове козе имала. Нарочито је занимање деце, да чувају, негују и музу ове „сиротињске кравице“ — које име сâнска коза у пуном смислу речи и заслужује. Она је врло млечна коза и даје здраво и укусно млеко. Њу музу у Швајцарској 9—10 месеци преко године, за које време она да 600 до 800 литара млека. Није реткост да у почетку муже добра коза да и до 7 литара млека на дан.

Сâнска је коза већином бела, али се виђају и друге боје баш и код чистокрвних брава. Шута је, а крупна је, снажно развијена и висока. Висину достиже до 75 см. а тежину до 60 кгр. Врло је питома, па се и лако хоће да привикне и ван своје домовине, само је мало осетљивија на нашим јаким мразевима и тада треба да има стајицу или да буде са осталом стоком у сигуран заклон смештена. Врло се лако гаји и може

се држати сасвим као стајска стока. У Швајцарској она нема шта да брсти, јер су сами четинари, а и паша је тако обилата, да нема потребе да брсти. Међутим код нас кад упадне у лиснате шуме, не разликује се у томе погледу никако од наше домаће козе.

У Швајцарској њу сапну на ливади или поред друма и она пасе — кад би се и код нас то радило, не би она шуме тражила. Од њеног млека у Швајцарској справљају једну врсту веома укусног козјег сира, који се радо троши и, што је главно, нема никакав непријатан мирис, о чему сам се уверио на Ифиген-Алпима у сирарници г. Крига из Св. Стевана.

Код нас се гаји у Државном Сточном Заводу у Добричеву и веома добро напредује. Укрштања јарчева сâнских и наших домаћих крупних сојева коза, које су такође довољно млечне — даће несумњиво добре резултате. На томе се данас и ради. У чистој крви гајио их је и гаји ваљда још и данас *поп Мих. Минић из Мајдева*, који би нас јако обавезао ако би нам дао своје мишљење о овој кози и саопштио искуства која је о њој стекао.

М. Н. Лук.

ПЧЕЛАРСТВО

КАКО СЕ СПРЕЧАВА РОЈЕЊЕ.

Пчеле се роје највише у месецу мају, а може ројење да се протегне и до конца августа. Ројеви се пуштају од 9 сати изјутра до 4 часа по подне, а најчешће у подне.

Ројење пчела није свагда корисно. У приликама где се тежи за што већом добити од кошница, пчелари се труде да постакну пчелу да им што више меда сабере. Да би ово постигли, они сузбијају нагон ројења.

Нагон ројења сузбија се:

1, Када се у место старе матице, унесе у кошницу млада матица. Искуством је доказано, да се најрадије роје оне кошнице, које имају врло плодну матицу. Матица је најплоднија у 2-ој и 3-ој години;

2, Када се издвоји саће у коме се налази полог трутова и на место њихово, уметне саће пчела раденица, и

3, Када се пчелама одузме матица, а после 8 дана сасеку матичњаци, а остави само један најлепши.

При свем том може се десити да се пчеле роје, а нарочито у случају ако је кошница јака а паша врло добра. Но ако поменуте начине употребимо код старке, која је првенац пустила, онда ће се посигурно народ притајити и кошница се неће ројити.

Најтеже је извршити сасецање матичњака, јер се и поред најбоље пажње може десити, да се више њих задрже скривени у кошници.

Да би што сигурнији били да нам се пчеле не роје, најбоље је приликом замењивања старе матице младом, унети у такву кошницу неоплођену матицу или затворен матичњак и онда ће ова матица, или матица која ће се излећи из унетог матичњака, сама порушити све матичњаке у којима се налазе црвићи или лутке матичине и тиме ћемо спречити ројење.

Као што се види, овај рад није баш тако прост и лак, јер он и добрим пчеларима задаје прилично посла, а почетницима је у толико тежи; али, без муке нема науке.

Сем наведених начина за сузбијање ројева, има и простији начин који може сваки почетник без велике муке извести и врло често успева.

Претпостављајући да је кошница исправна, да је добро презимела и здрава у пролеће зашла са јаким народом, који је прекрилио све саће, па и последњи сат напунио медом, онда таквој кошници још с пролећа можемо додати два рама по могућству саћем испуњена, па када приметимо да су пчеле и њих напуниле медом и поселе, можемо опет додавати по један сат све дотле, докле не попунимо плодиште, али само ваља пазити да то на време учинимо докле пчеле још нису заклопиле ћелијице на последњем сату. Када тако попунимо плодиште, додаваћемо саће и у медиште и то онда, када задње сатове упола попуне медом додавајући све по два до три сата и то од оних које смо прошле године повадили и преко зиме чували, али у којем треба да има по мало меда. На тај ћемо начин приволети пчеле да пређу и у медиште. По себи се разуме да такве кошнице морамо одржавати топле и зато им не треба скидати каптаре или друге покриваче којима смо их преко зиме топлили, све до краја априла — т. ј. до пред доба када се очекује ројење код других кошница. Ако је паша јака, медиште ваља и даље проширити, све док се кошница не испуни рамовима. Када пчеле и последњи сат нацуне медом приступа се истресању и то одмах, јер ако се мало задоцни и мед остави у сећу, пчеле ће се спремати за ројење. Пошто се мед истресе, мора се празно саће које се понова враћа у кошницу попрскати водом, јер непопрскано саће дражи пчеле на ројење.

Ко употреби ове мере, у понајвише случајева спречиће ројење, у противном, пчеле ће му се насигурно ројити.

Ово, што је до сад речено, важи разуме се за рој првенац.

За *другенац* важи ово правило: Након шестог или седмог дана, пошто се првенац пустио, треба растурити кошницу, повадити оквир по оквир и сасећи све матичњаке сем једног. Ово је правило тачно и за вештог пчелара играчка, али за почетника мало тугаљив и потежи посао, јер после седам дана намножило се већ толико пчела у кошници да изгледа као старка, па се при растурању кошнице пчеле толико разлете па и наљуте, да нападну пчелара, а то почетници не воле.

Да би почетник спречио другенац да се роји, а да не мора исецати матичњаке као што је горе наведено, може се послужити једним другим начином, који је такође доста сигуран и то овако:

Пошто се пустио првенац и очекује да се пусти другенац, ваља сутра или идућег дана сав мед из кошнице истрести како онај у медишту, тако и онај у медишту, тако и онај из оквира у плодишту, а то зато што се зна, да рôј пре него што се издвоји из кошнице, понесе собом поприлично меда да му се нађе за прве дане у новој кошници; дакле, свака пчела радница понесе свој део мираза као насеље у нову кућу.

Када се на тај начин одузме пчелама мед, оне изгубе вољу за ројење, јер немају шта да понесу у нову кошницу, нити што год да оставе у старој.

Таква кошница брзо сабере понова меда и ако смо јој концем маја истресли мед, моћи ћемо га после две до три недеље понова истрести ако је паша добра.

Као што се види, другенац се може и на овај начин спречити да се не роји и свакако је пријатнији и занимљивији посао за свакога, а нарочито за почетнике — истресати мед, него ли мучити се око тражења и сасецања матичњака.

А. М.

ЖИВИНАРСТВО

ЂУРЂЕВСКИ ПИЛИЋИ.

Најбоље успехе имаће живинар, односно домаћица, од свога рада онда, а нирочито ако хоће да добије добрих зимских носиљâ, т. ј. кокошака, које ће и преко зиме редовно носити, кад се постара, да с пролећа изведе што раније пилиће, дакле око Ђурђевдана, а по могућству и раније. У колико су пилићи раније изведени и добро однеговани, у толико су скупљи, у толико много бољи за приплод и у толико ће бити боље и сигурније носиље преко зиме.

Извођење тако раних пилића, не испада баш сваком од руке, или не испада тако лако, како то неки замишљају. Са лежењем, односно извођењем пилића само, није учињено све, баш и кад би, рецимо, имали на расроложењу и добре лежиље — квочке, поглавито онда, кад би првих дана по извођењу наступиле нагле промене времена, непогодне за успешан развитак младих пилића, — онда је у том хрђавом времену домаћици на селу, која не би имала подесних просторија, врло тешко очувати и одржати те пилиће. Али, да време и није било баш тако неугодно, ипак пропада сваке године повећи број ових рано изведених пилића услед погрешне и лабаве неге, а међутим треба умети ране пилиће неговати, нарочито онде, где за тај посао не стоје све потребне удобности на расположењу.

Но ипак, појединн неуспеси у извођењу раних пилића, не треба да убију вољу код наших домаћица на селу за извођење истих; оне то треба да чине сваке године, само са више пажње и више стрпљења, све дотле, док не свикну на све потребе, које су им за сигурно и успешно извођење раних пилића потребне. Онда ће све то ићи већ лакше и повољније. Где се то рано извођење у велико врши, под свима подесним условима и спреми, онде се са насађивањем отпочне већ у месецу фебруару и марту; па ако у томе времену не буде баш повољног успеха, онда се треба постарати, да се то, у колико буде могућно, надокнади с насађивањем у првим данима месеца априла, тако, да се пилићи изведу око Ђурђевдана, кад време отопли и кад за извођење пилића буде подесније, повољније.

Ми из искуства знамо, да Ђурђевски пилићи у порашћивању и општем свом развитку достигну оне, који су раније, у фебруару и марту изведени, а који су за то време морали да издрже све последице хрђавог и хладног времена, које их је у напредовању спречавало. Из искуства знамо и то, да су са мало доцнијим извођењем бољи успеси постигнути са лакшим, ситнијим сортама, нпр. са Минорком и Талијанком, па онда са нашом домаћом сортом, него са оним тежим, крупнијим сортама, као што су Орпингтонке, Плимес-рок, Вијандотке, Крев-керке и њима подобне. Па и ако би баш били и повољни успеси са извођењем у фебруару и марту, опет зато треба изводити и у месецу априлу, да би, за сваки случај, могли имати и известан број прекобројних грла, за ванредне потребе. Кад је у родним годинама у пољу доста хране, онда се и по неко прекобројно грло може на селу лако и неосетно одржати, које се, ако до јесени не устреба за приплод, може уновчити, продати, и домаћицу у њеним издатцима потпомоћи. За то доцније извођење имамо још и другог разлога. И међу овим Ђурђевским пилићима испадне по нека пилица као добра зимска носиља, па ће она у ношењу преко зиме надокнадити оно, што нас у томе погледу не би могле задовољити оне у фебруару и марту изведене, и ако се ове сматрају као најбоље и најсигурније носиље, јер и у природи има изузетака, који нас у нашим очекивањима могу да преваре — и онда се треба за сваки случај осигурати, да у производњи јаја преко зиме, не буде застоја.

Кад све тако урадимо, онда ће нам и лакше пасти, да из јата уклонимо трогодишње кокошке, које у тој старости већ попуштају у несиву, па их тога ради није — с привредног гледишта — више вредно ни држати, а за приплод бираћемо, разуме се, увек најлепша и најразвијенија грла.

Д-р Ђ. Радић.

ВИНОГРАДАРСТВО

ОРЕЗИВАЊЕ ВИНОГРАДА.

Сад у времену орезивања, неће бити без интереса рећи коју о орезивању винограда у опште, а према начинима одгајивања лозе и положају земље на посе.

Писало се о овоме доста, али је мали успех који је у пракси постигнут.

Смемо слободно тврдити, да ни сваки двадесети виноградар код нас, у основи не разуме резидбу.

Резидба винограда, тај најважнији посао и најпресуднији за рентабилитет виноградарства у опште, у рукама је оних, који и окопавање винограда по механичкој навици врше.

Овај најважнији посао, не треба да се изврши без личног присуства и надзора сопственика винограда, па ако и он није виноградар по занимању, онда од резача треба захтевати објашнење: зашто је ту и ту лозу овако, а ону онако скратио, и шта се од једног и другог скраћивања очекује?

Непојамно је усљед чега се виноградари мало интересују за орезивање, и овај посао свршавају *„на врат на нос“* — што пре.

Зар није лепо: стати пред чокот, и према старости његовој, према бујности вегетације у прошлој години, сорти лозе, начину одгајивања и положају земљишта, одредити најприближније тачно род за ову годину. Зар виноградари толико мало занима овај „немушти

језик“ — природа чокота — од кога њихови доходци бивају већи или мањи?!

Код нас су заступљени облици: чокот у винограду, у шпалиру, чардаклије, а по где и „тунел“; последњи и престарели начин, у већини, — ради хлада и „лепог изгледа“.

Скоро све сорте нашег и страног грожђа, могу се на све напред побројане начине одгајивати,

Најбољи, најрентабилнији и најјевтинији начин одгајивања је шпалир.

Једна иста сорта грожђа, реже се на онолико начина, на колико се начина одгајивање врши.

Стао си пред чокот у винограду, који је имао у пр. год. бујне ластаре, земља је плодна и изложена преко целог дана сунцу, старост чокота је од 4 год. па на више, положај благ нагиб, а сорта лозе је: прокупац, скадарка, крупна и ситна белина, зачинак, зелени дренак и у опште све друге чији су пупољци — зглавкови — близу један другом, — орежи их овако: на једно окце 4—6 комада оне ластаре, који су из главе избили.

Тиме си осигурао род за годину 1911.

Орежи затим на 3—4 окца, а по 3—4 кондира — према старости чокота и на крајевима његовим — оне ластаре, који су избили из резника, које су прошле године оставио, или, ако ових нема, онда из ластара, који су најближи чокоту а постоје на овогодишњем кондиру.

То је орезивање т. зв. винских сората грожђа у винограду.

За исте сорте грожђа, ако су случајно на шпалирима оставе се по 3—4 резника на једно окце, и по 2 кондира од 7—8 здравих пупољака.

Ови кондири, положе се по жици или летви и привежу.

За исте сорте грожђа на чардаклији или тунелу, орезивање се врши тако: да с једне стране буде кондир, с друге резник, све тако наизменично до врха, а вршни ластар остави се за 40—50 см. дужине.

У случају, да је вршни ластар слаб, скрати се *главна лоза* до првог бујног ластара озго рачунајући, и тиме је извршено обновљење, односно, подмлађивање.

Број кондира код овог начина одгајивања, зависи такође од бујности и старости лозе.

Крупне сорте грожђа, као: Смедеревку, Дренци, Адакалке, Малагу, Хамбург и све оне, чији су зглавци јаче удаљени један од другог, режи у винограду на разнике исто као и винске сорте, а кондире остави за по 2 окца дуже од кондира код винског грожђа.

У *шпалирима* остави кондире од по 8—10 окаца и потребан број резника (3—4 ком).

На *чардаклији* и *тунелу*, остави кондире такође са по 2 окца дуже од оних за винске сорте, а вршни кондир остави 1 метар дужине.

Сеци суварке све до главе чокота, *а пресеци, код резника и кондира, да су ти са супротне стране вршног окца.*

Ако су ти ови виноградски облици у низинама, орезивање ћеш извршити за по 1 окце више.

Положени кондири дају слабије ластаре — прутове а више грожђа. Сувишни ластари такође расту на штету грожђа.

Мало труда, али благовременог, нарочито сада и у времену прскања и сумпорисања, па се празне бачве неће давати „будзашто.“

Милут. П. Илић.

ВОЋАРСТВО

КАКО ЋЕМО ОЧИСТИТИ ВОЋКЕ ОД МАХОВИНЕ?

Свака је она воћка болесна, која је обрасла маховином. Маховина долази: кад су воћке несразмерно једна другој у близу усађене; кад је за њих место подводно; кад је грање прегусто итп. Да би воћке од маховине сачували, потребно је на првом месту, да се воћке у прописно врсти воћке одговарајуће растојање саде, да се не саде на подводна земљишта и да се прегусто грање прореди; дакле, да се даду услови јачој промаји, која не да маховини да порашћује. Кору, нарочито старију, на којој се маховина најрадије хвата, треба са стабла скинути, остругати, па ће на њено место порастити нова, здрава. Али маховином већ обласлу воћку треба ножем, или за тај посао направљеном справом, добро очистити. Ово се најподесније ради после једне кишице, кад је дрво влажно, а ако за дуго не би било кише, онда треба воћку овлажити једном баштованском заливачом, па онда предузети стругање; суву воћку не треба стругати, јер онда не само што теже иде, него не може добро ни да се очисти. Као што рекосмо, старију кору треба с маховином заједно састругати, па ћемо на тај начин и само стабло подмладити. Осим тога поништићемо и многе ситне живе штеточине, који се највише под старом кором скривају да презиме, а на прелеће из тих скровишта измиле и „у штету“ навале.

Ми имамо и разна средства, којима се маховином обрасле воћке премазују, да се маховина пониште. Тако је једно врло просто, а посве *сигурно* средство — ово тврдим из сопственог искуства — следеће:

Узми гашеног креча, размути га у обичној цêђи и додај мало ситне чâђи из оџака. У место цеђа, можеш узети и стајске осоке (пиштевине). Овом смесом треба — једном четком — маховином обрасла места премазати и сва ће се маховина поништити; после тога треба ју састругати. На тим местима никад више маховина порастити неће.

Стругање, чишћење и премазивање треба вршити од месеца октобра до месеца марта. Овим премазивањем, не само да воћку од маховине очистимо, него ју преко зиме и од нагризања, глодања од зечевâ сачувамо. Већ следећег пролећа опазићемо да је воћка здравија и веселија. Но ако би се после неколико годинâ ипак поново појавила маховина треба мазање обновити.

Р—ћ.

О РАНАМА НА ВОЋКАМА УСЛЕД ТРЕЊА.

Пред нама видимо две гране са једне јабуке, а са подједнако истрљаним, ишчешаним ранама. Ја сам их пре неколико дана са једне јабуке одсекао и фотографисао, како би приложене слике биле што верније природи, и хоћу о њима неколико речи да кажем.

Овако узајамне повреде двеју грана, које се стварају и наступају услед међусобног трења, као што то приложена слика верно „с лица“ показује, не треба да виђамо у правилно уређеном и добро негованом воћњаку.

Укрштене и рањаве гране „с лица“.

Повреде ове природе дају се врло лако отклонити са мало рада а више пажње, коју добар и мислен воћар мора својим воћкама поклањати. Треба само у своје време прегледати своје воћке, па где год се се опазе две међусобно укрштене гране, а које попречке прилежу једна на другој и према осталим гранама у супротном правцу порашћују, — треба их, биле оне старије или млађе, до „корена“ одсећи. На млађим гранама, на самим леторастима и шибовима, ово је и лакше извршити и онда се већ круна за раније чисти, разређује и улепшава отклањањем овако рањавих грана. Па што више, и у том случају, кад такове гране не би баш у овај мах једна другу дотицале, треба их уклонити, одсећи, јер доцније, кад се испруће, и својом сопственом тежином једна на другу падну и прилегну, морају се и при најмањем ветрићу трти, услед чега постају обе рањаве. Зашто дакле две неправилно порасле гране у једној правилно однегованој круни штедити и храну за њихово даље порашћивање расипати, кад се оне доцније ипак уклонити морају?

исте гране с ранама „с наличја“.

Кресањем и уклањањем свију оних грана у опште, које не порашћују саобразно осталим гранама у једној правилно и угледно однегованој круни, постиже се још и то, што се у исто време и круна разређује и јача.

Тај се посао сад баш у пролеће најуспешније може извршити, кад је грање још голо, па се врло лако сваки неправилан пораст опазити и одмах отклонити може. Сваки мислен и уредан домаћин, односно воћар, треба и мора то да учини; јер доцније, кад воћке „крену“ и олистају, не сме се на њима ништа кресати ни сецкати; онда су оне већ осетљивије и хоће воћара неродицом да казне, што то у своје време није учинио.

Дакле — на посао.

д-р. Ђ. Радић.

СТРАШИЛА.

Сунце је већ јаче огрејало. а тиме се приближило и време за сејање најранијег поврћа, а нарочито грашка, на који птице, сада, најрадије падају. Тек што браздице на леји забраздисмо, да у њих грашак, спанаћ и др. посејемо, а са свију нам страна долећу незвани гости, нарочито шеве и врапци, да нам посејано, још земљом непокривено семе поједу. Па кад га већ и покријемо, и онда нам птице долећу, па заређају од леје до леје, да посејано семе ишчепркају и поједу.

Против ових штеточина морамо сад да будемо опрезни, треба наше усеве од њих да заштитимо, да засејане леје осигурамо. То можемо учинити: или да грашак, као и друго крупније семе, на које птице радо падају, дубље посејемо; или да те нападаче пушком убијамо; или да засејане леје покријемо густим сувим грањем; или да те штеточине страшилима од засејаних леја одвраћамо.

Страшила имамо разних, од којих ћу овде описати и у јасним сликама представити три, која сам ја у мојој пракси увек с успехом употребљавао, а друго и треће и на трешње привезивао, те сам род увек од птица одбранио.

Прво је, као што га слика показује, најпростије, и може се на засејане леје, а према дужини истих, и по 2, 3 па и више забости. Нити је скупо, нити га је тешко направити. Треба узети осредње кромпире, па их попречке исећи на један сантиметар дебеле котурове, па онда у сваки котур унаоколо позабадати ко-

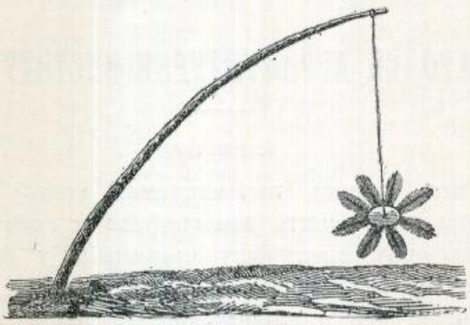

кошије перје (из крила), као што слика показује, али да свако перо буде једно према другом у супротном положају окренуто, тако, да се страшило може покретати и при најмањем ветру, па ма с које стране долазио. Кроз средину котура треба провући подебљи конац, па га привезати за један прут и косо га у земљу забости, као што и то слика јасно показује.

Друго је у виду мале ветрењаче, које је много практичније за оне крајеве, у којима има више птица,

које на засејане леје падају. На четвртастом оквиру од дашчица, као што се на приложеној слици јасно види, уметута је, на горњем крају, покретна осовина.

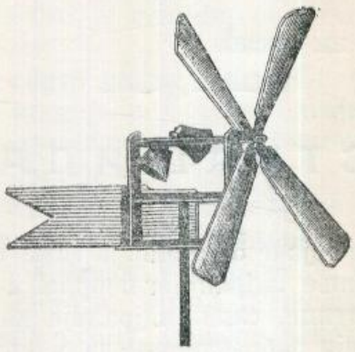

На крају те осовине, а изван оквира, углављена су 4 лака дрвена крилца, која су једна према другом косимице утврђена, односно окренута тако, да их ветар може лако покретати. На осовини су утврђена два мала звонцета, која при окретању ветрењаче звоне. У страну се утврди лако дрвено крило, које ветрењачу према ветру, као неко крмило, обрће. Ово се страшило насади на мотку и утврди по средини засејаних леја, или на неку трешњу, кад је ова у роду.

Треће страшило, које препоручујем, састоји се из једне дрвене лутке, које на ветру „рукама“ млатара и плаши. Треба лутку обојити још и црвеном бојом, да живље изгледа. „Руке“ су од гвоздене жице кроз „рамена“ провучена, а на њима су утврђене лаке дашчице — „шаке.“ „Ноге“ су утврђене на дрвеној плочици, кроз коју је провучена подебела гвоздена жица, на коју је лутка лабаво насађена, да се може према ветру лако окретати и млатарати.

То су три сигурна страшила, само их треба правилно направити, да се могу лако покретати, а слике их тако јасно представљају, да их сваки дрводеља може лако направити.

д-р. Ђ. Радић.

МЕЂУНАРОДНИ АГРИКУЛТУРНИ ИНСТИТУТ У РИМУ

(СВРШЕТАК)

Као што напред напоменусмо, свакој монографији предходе неколики општи демографски и економски подаци који карактеришу специјалну организацију сваке државе. Но поред изложене садржине у другој партији монографија, билетен доноси још и најзнаменитија факта из исте области. Тако н. пр. за Аустрију, он саопштава експозе главних финансиских ресултата кредитних кооператива Шулце-Делићева система, затим један чланак о земљорадничкоме кредиту у Босни и Херцеговини и т. д. Поред опширне монографије о Енглеској, у првој свеци билетена, налазимо у другој свесци као актуелну допуну, неколико нових организација у Ирској, а нарочито интересантан чланак о Development Fund т. ј. о фондовима, који су у Енглеској намењени економскоме развијању земље; за тим саопштење о премеравању земље и спајању сељачких земаља у Шведској; једна студија о порези на земљу и о разним системима експлоатације земаља у Индији, и т. д. и т. д.

Према томе монографске студије о појединим државама само су полазна тачка у раду Института; оне су само скица, само један оквир који ће бити допуњаван саопштењима о најзнаменитијим фактима и материјалом који се није могао ни прибрати ни проучити у први мах.

Кад се те монографске студије о организацији земљорадничкој буду завршиле, Институт намерава приступити студијама у земљорадничком осигурању да за тим „аутоматски преобрази свој билетен у орган за посматрање и регистровање социјалне динамике“ — као што сам вели. Монографија о Србији штампана је на у трећој свесци билетена за економске и социјалне институције. Као и код осталих држава у почетку су општи економски и демографски податци: о територији државној и становништву, о агрикултури, шумарству, рударству, индустрији, трговини, државним финансијама, монети, мери, пољопривредним и сточним производима, и т. д.

После овога, у другоме делу, оштампана је монографија г. Мих. Аврамовића, управника Главнога Савеза Земљорадничких Задруга у Србији: *„Агрикултурна кооперација у Србији.“*

Излагање је доста збијено али за то је јасно и прецизно. Г. Аврамовић је говорио о Земљорадничким Задругама модернога типа које су се од пре 15 година почеле у Србији установљавати, излажући укратко њихову организацију, таблицу прогресовања и статистичке податке. Мени се чини да је овде било згодно место бацити један ретроспективан поглед у прошлост и рећи коју о агрикултурним односима у Србији од почетка њезина ослобођења до прве појаве Земљорадничких Задруга у 1894. г. Ту би се онда могло говорити о нашим породичним задругама, закону о обезбеђењу сељачке земље и окућнице, општинским кошевима, и т. д. Ово у толико пре, што су ступци билетена отворени и највећој опширности у излагању. Но ти за странце врло интересни податци о нама могу и доцније бити унесени у народне свеске билетена. Нарочито је желети да се о установи, организацији и раду Српског Пољопривредноога Друштва проговори у међународноме билетену која реч.

Кад већ говоримо о Србији, треба да учиним још једну напомену. Свих четрдесет и седам држава, који су чланови међународног агрикултурнога Института, имају и једнога свога делегата у Риму који стоји у сталној вези са Сталним одбором Института који, као што смо у почетку изложили, управља свима његовим пословима. Тај делегат даје Институту сва потребна обавештења о својој земљи и стара се, да Србија, као члан Института, буде у што тешњим везама и што кориснијем саобраћају с овом преважном међународном заједницом. Наравно да и Србија има свога делегата и то у лицу познатога „дипломате“ Бранислава Суботића!*)

Зар кад у Риму имамо као краљевскога посланика једнога д-р. Мишу Вујића, признатога политичко-економскога писца, једнога од најугледнијих на Балкану, треба да буде делегат Србије један аташе! Међу тим све балканске државе: и

*) Risum teneatis! Замислите г. Бранислав Суботић стара се, да у овоме одличноме, озбиљноме и стручноме ареопогу интеренционалноме представља, тумачи и штити економско-социјалне интересе мајке Србије! Та то је већ којешта! Србија се до сада махом повлачила и уздржавала од учешћа на интернационалним већима, што је свакако за осуду. Али је још за већу осуду, што је за свога делегата у овој прилици шаржирала човека који је најмање и подобан и погодан за мисије ове врсте, па сигурно и ни за какве друге.....

Бугарска и Грчка, и Румунија имају, као делегате своје *пуномоћне министре у Риму* а Турска чак и специјалнога делегата и стручњака д-р. Целил беја.

Ми се надамо да ће се овако груба погрешка, последица српске нехатости, што пре исправити и да ће Србија у овоме важноме међународноме збору бити достојно представљена својим поштованим римским послаником г. д-ром Вујићем.

* * *

Једна од атрибуција Одсека за агрикултурна обавештавања Института (Bureau des reuseignements agricoles des maladies des plantes) састоји се у смањивању извода из свију скорашњих публикација, научних и техничких, које се односе на агрикултуру и индустрије које с њоме у вези стоје. Овај рад на изводима пружа могућност за добијање многобројних аналитичних напомена и бележака које се штампају у „Билетену за агрикултурна обавештавања и болести биља и растиња". Овај ће зборник тако постати периодични преглед агрикултурне литературе целога света. Све што књиге, новине и ревије задрже од интереса биће ту забележено.

Материјал тако прибран груписан је у овоме билетену под специјалним рубрикама, према предмету о којем се расправља: општа обавештења, агрономија, физика, хемија и агрикултурна ботаника; културе: индустриских биљака, хортикултура; арборикултура; зоотехника (наука о подизању и усавршавању животиња) и индустрија животињских продуката; агриколне идустрије; пољопривредно енжењерство, болести биљака и растиња, шкодљиви инсекти и остале штеточине усева.

У свакој од ових рубрика, материје су, колико је то могуће, подељене по земљама према географскоме реду.

Сада библиотека Института прима око 1.500 листова и стручних агрикултурних часописа који излазе у 56 држава, колонија и поседа. Међу овим публикацијама има их 500 с карактером чисто научним, јер се специјално баве пољопривредним енжењерством и агрикултурном технологијом.

Број публикација које Институт прима све ће бити већи, тако да ће се извори из којих ће одсек Института за агрикултурна обавештења моћи црпсти материјал за важне рубрике свога билетена, бити све богатији и разноврснији. Нема сумње да ће тај билетен једнога дана бити врло драгоцен аналитични зборник за све оне, који би хтели да се обавештавају о ширењу и усавршавању метода агрикултурне производње.

Из претходнога излагања можемо сада лако извести закључак и прецизовати циљ Института. А тај ће циљ бити у толико потпуније постигнут у колико његови помоћни и извршни органи, његови одсеци, буду што боље и брижљивије конституисани. То ће у исто време бити најпоузданији пут да се постигну важни ресултати, ради којих умни и племенити Краљ Италије није жалио знатних и личних материјалних жртава.

Д-р Сима Ј. Аврамовић.

ИЗ ДОБРИХ КЊИГА.

Дете неће нигде боље успевати него на прсима здраве матере. Ово дете може се упоредити са сељаком, на чијем се столу не налазе префињена јела зготовљена са свима могућим зачинцима модерне кујне. Добар и укусан пшенични хлеб или ржани, воће и поврће, које у себи има доста соли, млеко, јаја и мало меса — то је сељакова трпеза. Здравље сељака показује, да у оваквој храни тело његово налази све што је потребно за развијање и одржавање здравља.

М. Н. Лук.

ГЛАСНИК

Пољопривредна изложба у Краљеву.

Жичка Окружна Подружина Српског Пољопривредног Друштва, приредиће, од 11. до 14. септембра ове године, Пољопривредну Изложбу за срезове: жички и студенички, у Краљеву.

На изложби биће изложени ови предмети:

Стока: говеда, коњи, овце, козе и свиње.

Сточни производи: сир, кајмак, масло, вуна, козина, пршуте, домаће и занатске тканине од вуне и козине.

Воће: свеже и прерађано, као: суво воће, пекмез, компот, сокови, јабуковача и ракија.

Пићне биљке: сено, зелена пића, сточна репа, дулеци и семе од пићних биљака

Пољски усеви: пшеница, раж, овас, јечам, кукуруз, ељда, кромпир, грах, сочиво, шећерна репа, брашно и мекиње.

Живина: кокошке, ћурке, гуске, пловке, морке и јаја од живине.

Награде, које је Подружина предвидела за ову изложбу, износе на 3000 динара, које ће се давати делом у новцу, а делом у справама, приплодној стоци и семену.

За одржање ове изложбе Српско Пољопривредно Друштво одредило је Подружини помоћ од 2000 динара.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Кинеска правила за живот.

Кинески државник, *Фу Тинг-Фан*, поставио је ова правила којих се треба држати, па да човек дуго живи и да вазда буде здрав, која доносимо из листа „Praktischer Wegweiser für Bienenzüchter":

1. Одреди се доручка и задовољи се само са два главна оброка дневно.
2. Једи што мање меса, а што више пиринча, пшенична хлеба, поврћа и воћа.
3. Не пи алкохолна пића, каву, какао, чај и не узимај јаке зачинке.
4. Немој никад јести јако слана јела.
5. Сваки залогај брижљиво и добро сажваћи пре, но што га прогуташ
6. Немој никад пити за време јела.
7. Навикни се да дубоко дишеш.
8. Крећи се се сваки дан умерено.
9. Сваки дан поједи по једну шољицу *меда*.

Правила су сасвим добра. Покушајте.

М. Н. Лук.

Смолоточина на воћу.

Смолоточина се јавља најчешће на оним воћкама, које се једнога дана орежу и скрешу, или кад им се гране јако савијају. Због тога код коштичавог воћа треба ограничити орезивање и кресање на најнужније.

Било да смолоточина са свим избије, или да само подклобучи кору на воћки, треба одмах, чим се то примети, тај оболели део сасећи до здравог дрвета и рану замазати катраном. Ако је рана већа онда је треба и обмотати крпом.

Ако је смолоточина и сувише узела маха и разорила кору и бељику, онда нема другог средства, него отсећи грану испод оболелог места и пресек замазати катраном или воћарским воском.

Избије ли смолоточина на стаблу, онда треба оболело место добро сасећи, очистити, испрати, замазати катраном и превезати крпом. Ако је рана велика и већ цело дрво начето смолоточином, онда нам не остаје ништа друго, него цело дрво отсећи и уклонити из воћњака.

=

Извоз гушчијих џигерица из Мађарске.

Већи број француских фирама обратио се мађарским пољопривредницима, да им ови лиферују гушчије џигерице. „Rayvel у Aveyron“-у учинила је такође велике поруџбине.

=

Награде за скупљање кокоца (гундеља) и њихових ларви.

За ову годину Ческа је расписала ове награде за скупљање кокица и њихових ларви. за кокице 3 паре дин. од 1. литра а за ларве 5 пара дин.

=

Мерење снаге између коња и човека.

Један пољопривредник у једноме баварском селу, кладио се са неким својим сељаком: да два добра коња могу да повуку кола, која су оптерећена товаром од 1000 килограма и која уз то чврсто држе 25 људи позади. Опклада је извршена. Кад су коњи упрегнути, нико није веровао да ће толики терет моћи кренути, али један пуцањ бича — решио је опкладу, — коњи су кренули кола и са њима 25 људи, који су позади држали кола ужетима.

=

Коњарство у Русији.

Године 1881 у Русији је било 3292 ергеле у којима је било 9965 пастува а 91006 кобила приплодних. После 28. година, дакле године 1909, имала је Русија 6138 ергела, у којима је било 88041 приплодних пастува и 186725 приплодних кобила. Бројеви ови показују колико је силна Русија.

М. Н. Лук.

Жуто и бледо жуманце јајета.

Многи не знају од куда неко жуманце има врло жуту, често црвенкасту боју, а нека су сасвим бледа. Да то кратко објаснимо. Боја жуманцета у јајету зависи од тога како се кокош храни. Кокошке, које се слободно гаје, које могу тумарати где хоће, једу сваковрсну биљну и животињску храну (зелениш и разне бубе, црве, глисте и т. д.) — и носе јаја у којима је жуманце затворено жуте до поморанџасте боје. Кокоши, које држимо у затвореним, ограниченим, малим просторима, не могу довољно, или никако, да нађу потребне или зелене хране, црвића, глисти, буба и т. д. и оне носе јаја које имају врло бледо жуманце.

Сваки, који једе радо јаја, као и свака домаћица која јаја за разне колаче употребљава — претпоставља јаја са жуманцетом, које је жуте боје и црвенкасте јајима која имају бледо жуманце, јер су прва далеко укуснија и маснија но ова друга.

М. Н. Лук.

КЊИЖЕВНОСТ

Из народа и у народ. — Ђетелина—луцерка. — Написао *М. М. Трпковић*. Ужице. Штампарија и књижара Љубе М. Романовића. 1911. Мала 8⁰ стр. 11. Цена 10 пара динарских.

Писац у овој корисној књижици, у облику причице, која се лако чита, која је пријатна и која је народним веома разумљивим језиком написана, препоручује гајење луцерке, те несумњиво најбоље пићне биљке. Писац је изабрао веома згодан предмет за обраду и још згоднији облик којим популарише ову корисну биљку. Само једно мора му се замерити, што није указао на најглавније радње при гајењу луцерке. Он је показао само сејање. То није доста. Требало би да бар у доцнијим својим радовима напомене што и о нези луцеришта, о косидби и сређивању сена, које је тешко средити, па ма га и на розгвама сушио, о храњењу стоке луцерком, о вилиној косици и т. д. Ми се надамо да ће то писац учинити и желимо му да продужи у овоме облику писати, само да пази да свагда буде исцрпан у описивању радње коју је изабрао и коју хоће у пријатном облику да пружи читаоцима.

Препоручујемо читаоцима „Тежака“ да набаве ову књижицу, да је прочитају и да ју у народу растурају, јер је цена од 0·10 дин. веома ниска.

М. Н. Лук.

ЧЛАНОВИ ПОКОЈНИЦИ*)

У току овог месеца преминули су ови чланови Српског Пољопривредног Друштва:

Милош Вилотић, економ из Бојића (окр. подрински), члан утемељач, преминуо 18 марта т. г.

*

Бранко Ж. Јефремовић, трг. из Смедерева, члан утемељач, преминуо 18 марта т. г.

*

Милосав Ж. Петровић, секретер Министарства Народне Привреде у пензији, редовни члан, преминуо 25, а сахрањен 26 марта т. г.

Вечна им памјат и Бог да им душу прости!

*) Умољавају се чланови Српског Пољопривредног Друштва и Пољопривредних Подружина да јављају Друштву сваки смртни случај, који би се догодио у кругу чланова Друштвених и подружинских, уз додатак: *колико је покојнику година било на дан смрти, кога је дана умро и уз то кратку биографију покојника.*

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ПИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 115113

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. оси. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БЕОГРАД 25. МАРТА 1911. ГОДИНЕ

9(?)

Вр. Ђорђе Радић.

Dr. ЂОРЂЕ РАДИЋ

Овај вредни стручни књижевник и радник на унапређењу српске пољске привреде, прославља данас **педесетогодишњицу** свога неуморнога рада.

Ретко славље!

Било би сасвим излишно говорити о важности *пољске привреде* у данашњем веку индустријалне утакмице, где свака велика држава својом светском изложбом тежи да докаже материјалне напретке у свима гранама привреде, где се подизањем земљорадње и сточарства иде за тим, да се материјално оснажи народ, да се повећају државни приходи, где је у опште материјални успех меродаван и за војнички, па и за просветни прорачун једне државе.

Треба само бацити поглед на Енглеску, код које пољска привреда на једнакој висини развића с трговином стоји, па да се одмах уверимо, какву голему важност овај најбогатији народ васцелога света полаже на *земљорадњу*. Кад једна Немачка, једна Француска, па и Краљевина Ческа налазе у *пољској привреди* главни извор свога народног бића, и ту грану привреде све више и више дотерују и унапређују према сувременим начелима напредне науке, онда један мален народ као што је *српски*, у толико више мора пригрлити земљорадњу, што је она и један од најважнијих услова за његов живот и опстанак. Наша домаћа и пољска привреда, не само да стоји данас на још ниском ступњу, да је неразвијена, већ је још и подривена неразумном употребом привредних начела: зараде и штедње, јер ми више трошимо, но-што зарађујемо, па с тога су нама потребни нарочито они људи, који ће и теоретично и практично поучавати наш народ рационалном економисању. Ти су људи прави учитељи народни; јер, учећи народ како да привређује и своје приходе увећава, отвраћају га са ивице материјалне пропасти и одводе на прави и једини пут, који води благостању и богатству. Међу те људе, који као привредни радници на књижевном и практичном пољу прибавише српском народу неоцењиве користи, спада, неоспорно, као један од највиђенијих и најзаслужнијих, наш данашњи слављеник: **Dr. Ђорђе Радић**.

Овај знаменити стручни књижевник и радник на унапређењу српске пољске привреде, родио се 22. априла 1839. године у Вел. Бечкереку у Банату, где му је отац био свештеник. Пошто је свршио основну школу у месту рођења, а гимназију у Оравици, Карловцима и Винковцима, оде у пољопривредну школу у Колчавку код Прага, да изучи пољску привреду, а по свршеном курсу положио је у Прагу при „Царско-краљевском патриотско-економском друштву за Краљевину Ческу,“ први од Срба, *велики пољопривредни испит*, под председништвом *Књаза Карла Шварценберга*, а за тим ступи одмах на имање истога књаза, да се практично извежба и допуни оно, што му школа за будући његов рад није могла дати. Од Шварценберга оде у исту сврху и на имање грофа Туна; а да би се упознао и са пољопривредним приликама у својој домовини, оде на имања Ерцхерцога Албрехта и грофа Чеконића. Држећи, да је за свој рад прибавио себи довољно стручног знања и практичног искуства, даде се кроз више година на путовање у иностранство и пропутује Немачку, Француску, Белгију, Швајцарску и Холандију, да и у тим напреднијим земљама проучи тада савремено газдовање по свима гранама пољске привреде и да га словом и делом примени у својој отаџбини.

Dr. Ђорђе Радић отпочео је свој књижевни рад, усамљен тада у својој струци, 1861. године у Новом Саду у оно заносно доба, када је српска уједињена Омладина прегла, да *науком, а помоћу истине,* народ српски морално и материјално подигне. Као велики родољуб, као дружеван и подузетан човек, који се није бојао никаквих тешкоћа и владајућих предрасуда, покрене *д-р. Ђ. Радић* године 1862. у сред одушевљења читалачке публике, озбиљни и стручни пољопривредни лист *„Сељак“*, који је сам уређивао и сам чланцима и другим стручним поучним ситницама пунио.

Књаз Михајло више је пута призивао к себи Радића „на разговор“, а 1867. године послао га је и на париску светску изложбу, а у исто време и да пропутује извесне, са живинарства чувене крајеве у Француској, у циљу, да се упозна с тим живинарством и да Му отуда донесе за приплод разне врсте кокошака, које је књаз намеравао да размножи. Том приликом отишао је Радић и у Фрисланд, наиме у *Емден,* одакле је књазу донео и гуске за приплођавање у Србији.

Године 1864. положио је д-р. Ђ. Радић на бечком Универзитету *професорски испит* из Природних наука и Јестаственице и буде постављен за професора на Реалци у Новом Саду, а три године доцније, први од Срба, положио је и *докторат са* **пољопривредном расправом.**

Године 1869. буде позват у Београд да суделује на оснивању „Друштва за пољску привреду“, данашњег „Српског Пољопривредног Друштва“, па одмах затим изабран за друштвеног секретара и уредника друштвеног листа „Тежака“, путовао је по решењу друштвене Управе по Србији и држао по селима јавна предавања из појединих грана пољске привреде; био је организатор првих земаљских изложаба које је Друштво приређивало, а 1872. године буде постављен за професора ново установљене „Земљоделско-Шумарске школе у Пожаревцу, на чијем је оснивању био један од главних фактора.

На позив Књаза Црне Горе *Николе I.*, оде Радић 1875. године у Црну Гору и оснује тамо Земљоделску Школу на Даниловграду, у питомој зетској долини, а вратив се отуда — по истеку уговора — у Србију, оснује 1882. године Ратарску Школу у Краљеву, којом је управљао све до 1889. године, када је први пут пензионисан. Он је три пута био постављан за Управника исте школе и три пута пензионисан за време од 1889. до 1897. године. Политичке прилике и интриге, беше томе главни узроци.

Колико је *Dr. Ђорђе Радић* уважен и чувен са свога стручног знања и рада, не само у Српству него

и у страном свету, сведочи најбоље та околност, што је он почасни члан Краљевско-Српске Академије Наука, члан је **МНОГИХ** пољопривредних и културних Друштава и установа у Српству и иностранству, а његова српска прса красе 12 разних српских и страних ордена, којима су га српски и страни владари одликовали.

Колико је дела, осим безброј чланака по разним листовима и календарима из своје струке написао, казује најбоље следећи списак, у које ћемо уврстити и листове које је издавао и уређивао:

1861. — Написао је: *Плуг од постанка његовог до данас*, с додатком: „Зашто се код нас слабо новији плугови уводе?

1862. — Издавао је и уређивао пољопривредни лист „*Сељак*“.

1863. — Продужио је издавање и уређивање „*Сељака*“.

1864. — Написао је: I. II. и III. књигу *Економско-кућевне библиотеке* и продужио издавање и уређивање „*Сељака*“.

1865. — Продужио је издавање и уређивање „*Сељака*“.

1866. — То исто.

1867. — Написао је књигу: *Вођа при газдовању* са сликама и продужио издавање и уређивање „*Сељака*“.

1868. — Написао је књигу: *Памук*, његов ботанички и економски значај и његова цела нега — са сликама и продужио је издавање и уређивање „*Сељака*“.

1869. — Написао књигу: *Домаћи живинарски лекар* и продужио издавање и уређивање „*Сељака*“.

1870. — Написао је књигу: *Гајење пољских усева* и уређивао је друштвени лист „*Тежака*“.

1871. — Написао је ове књиге: *Гајење пернате живине*. — *Очење* или „калемлење на спавајуће и ћерајуће око“, за ђаке основних школа у Црној Гори. — *Воће*. — *Мала земљодјелска читанка*, за основне школе у Црној Гори. — Уређивао је „*Тежака*“.

1872. — Написао је књиге: *Све о кукурузу*. — *Очење* или *калемљење с листом* за основне школе у Србији. — Уређивао је „*Тежака*“.

1873. — Штампао је свој: *Извештај о стању пољопривредном у округу пожаревачком* и био је главни сарадник на „Тежаку.“

1874. — Написао је књигу *Земљоделска читанка* за српске народне школе у Аустро-Угарској.

1875.—1877. Радио је на разним листовима.

1878. — Написао је књигу: *Повртарство*, са сликама у слогу и колорисаним на засебним таблама.

1879. — Написао је књигу: *Наука о земљоделству*; I. књига: *Опште и посебно ратарство*, са сликама.

1880. — Као професор Земљоделско-Шумарске школе издавао је и уређивао свој илустровани лист „*Сељака*“.

1881. — Продужио је издавање и уређивање „*Сељака*“.

1882. — Написао је књигу: *Кромпир*, са колорисаним сликама.

1883. — Написао је књигу: *Јагода*.

1884—1888. — Радио је непрекидно на разним стручним листовима и Календарима.

1889. — Написао је књигу: *Наука о земљоделству*; II. књига: *Ливадарство*.

1890. — Издавао је илустровани лист „*Домаћин*“ и штампао у II. издању *Гајење пернате живине*. Написао је књижицу мали *Повртар*.

1891—1893. — Радио је на листовима и Календарима.

1894. Написао је књигу: *Наука о земљоделству*; III. књига: *Градинарстао*.

1895. — Написао је књигу: *Познавање и нега цвећа*.

1896.—1899. Радио је непрекидно на повременим листовима и Календарима.

1900. — Написао је књиге: *Гајење живине с привредног гледишта* и *Пољопривредну читанку* за сеоске школе.

1901. — Написао је књигу: *О призводњи раног поврћа у топлим лејама*.

1902.—1903. — Радио је на листовима и Календарима.

1904. — Написао је књигу: *Гајење пиварског јечма*.

1905. — Написао је књигу: *Гајење живине*, — као XII. Практичну Пољопривредну Поуку.

1906. — Радио је поглавито на „Тежаку“, поред своје секретарске дужности у Друштву.

1907. — Написао је књигу: *Ђубре и ђубрење*.

1908. Радио је на листовима и Календарима.

1909. — Написао је књигу: *Наше отровне змије и биљке с гљивама* — за пољопривреднике, а осим тога радио је на „Тежаку“ и Пољопривредном Календару.

1910. — Довршио је I. књигу свога *Воћарства*, а ове

1911. — сређује и за штампу спрема II. књигу *Воћарства*: о подизању и нези воћака. Исто тако спрема за друго увећано издање: *О гајењу раног поврћа у топлим и млаким лејама*.

Биће занимљиво да овде изнесемо: како је и којим правописом отпочео наш вредни слављеник да пише *пре 50 година*, а како пише данас. Зато ћемо, упоређења ради, да одштампамо Предговор из његовог *првог* дела „*Плуг*“ и његовог доцнијег дела „*Цвеће*“. Дакле, Предговор из дела „Плуг“ гласи:

Предговор.

„Прва и света дужност є сваког становника — ако му є могућно — старати се, да своє сународнике на болѣ станѣ њиово доведе.

Землѣдѣлством найболѣ се може човек подићи. К' овом' су пак нуждна правила знати, како и коим начином се може землѣдѣлством на виши степен доћи; правила су пак: сходно обрађиванѣ земаля свои; а овим' су опет средства нуждна, а то су: орудия с' коима се земля обрађує, и знанѣ како се обрађує.

Орудия су данас разна, од кои ће мо ми овде прво плуг узети; а знаня, коим се начином земля обрађує, прибавити може човек себи теорином — с' књигама — и практиком, т. є. своєручним обрађиванѣм.

Плуг є прво орудиє без ког ни єдан землѣдѣлац бити неможе.

Плуг се јошт у найстарим времен'ма за обрађиванѣ земаля употреблявао, но наравно ниє такав био, каквога ми сад имамо. Ми ћемо у овой књижици све оне степени прећи, коє є наш данашњи плуг прешао,

док до данашњег савршенства дошао није, а и данас није сасвим савршен.

По плугу се земљедјелац познаје, веле наши људи. А кадъ се човек оне истините пословице: „Плуг царство обдржава“ сети, дужан є онда сваки земљедјелца почитовати, и нико нека се тог станя не срамоти, єр и славан земљедјелски списатель Шверц, кои є земљедјелство у Белгии подигнио, у свом дѣлу о плугу вели: „Я сам поносито у скупштине, гди су се год учени люди сабирали, ишао и поносито говорио, да сам и я паор!“

Многог богатог є плуг до нѣговог богатства довео, зато треба сваки земљедјелац плуг, као найвеће благо да сматра, и паштити нам се треба да плуг, колико нам є могућно, у болѣ савршенство доведемо

С' овим мислим, да ће сваком, ком земљедјелство на срцу лежи и ког земљедјелство рани, ова књижица добро доћи.

Я ћу се и у будуће старати и по снаги моіой душевной за подизанѣ земљедјелства радити, ако ми народ наш у помоћи буде.

У Субботици, месеца Марта 1861. **Ђ. Радић.“**

А Предговор из дела „Познавање и нега цвећа“ гласи:

„Нема већег, невинијег, а ни племенитијег задовољства, но кад човек сам себи баштицу оснује, уресним је и мирисним цвећем засеје и окити, па га као своје миљено миље пази и негује. После трудног, било умног ил' телесног рада, ништа не може човека тако да опорави, тако да задовољи, као забава у својој баштици — својој разбибризи.

Шта би нас и могло више да раздрага од прекрасног шаренила нашег дивотног цвећа, које нам се таласа у разноликим облицима и бојама прекрасних круница, и разноврсном зеленилу и шаренилу разноликог лишћа? А шта да рекнем за онај миљени, за онај дражесни, онај животворни мирис, ког нам цвеће наше, наше миље, као неко поздравље, као добродошлицу, из далека још, у сусрет шаље?!

Има-ли, па може-ли и бити нешто дивније, нешто задовољније и пријатније за домаћина и домаћицу, за домаћу чељад и њихове госте, но кад их домаћица одведе у лепо уређену и китњастим мирисним цвећем уресену башту, да се у њој, поред љубазног и срдачног разговора, још и око развесели и душа расдрага у лепоти и красоти оног китњастог и мирисног цвећа?!

Лепо уређена, шареним и мирисним цвећем окићена башта, поред уживања, још је и понос и домаћици и домаћима; они се топе у милини, кад им се рукотвор похвали и уздиже.

У ту красоту, међу своје мирисно цвеће, прибегава човек у сјетне часове, којих је људски живот препун — да му се душа мало смири од спољне вреве, јер чим ногом ступи у своју баштицу, међу своје мирисно миље, одмах је прешао и границу људске пакости и зависти, а сваки му цветак довикује: *„Ступи међу твоје миљено и мирисно цвеће шарено, овде ти је земни мир и спокојство, овде ти је у свој својој сили, као творац — вечни, преблаги и праведни Бог!“*

За цвеће одушевљен човек, и наслађава се у порашћивању свога цвећа; а кита живог цвећа најречитији је гласник љубави, пријатељства и смирености, од колевке па до гроба код богатог и код сиромаха подједнако; кита цвећа је, у свако доба године, израз најсрдачнијег саучешћа при највећим свечаностима и домаћој слави, исто тако, као и при озбиљним и тужним догађајима у људском животу. Та само проста кита босиљка, већ је код нас знамење радовања кад се човек роди!“

Ето, ми у главнијим цртама упознасмо овде наше штоване читаоце са књижевним радом и делима овог уваженог и знаменитог пољопривредног писца и учитеља *Dr. Ђорђа Радића*. Угледали се, да Бог да, и остали наши пољопривредници, па добром вољом и радом радили, као и Радић што је радио за унапређење српске пољске привреде и материјални бољитак и благостање српскога народа по оној српској изреци: „Без орача и копача — ни хлеба ни колача,“ а *Dr-у Ђорђу Радићу* нека Бог подари здравља, да још дуго поради у корист нашега орача и копача!

Ценећи велике заслуге г. Dr. Ђорђа Радића за унапређење Српске Пољске Привреде, Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва упутио је г-ну Dr. Радићу, на дан његове прославе педесетогодишњице књижевнога рада, писмо следеће садржине.

Господину

Г-ну Dr-у ЂОРЂУ РАДИЋУ

редовном члану Српског Пољопривредног Друштва.

Краљево.

Господине,

Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва уверен, да ће погодити мисли свих чланова Српског Пољопривредног Друштва и жеље њихове, које они имају на дан Ваше тако ретке прославе, прославе педесетогодишњице књижевног рада на Српској Пољопривредној Књижевности, сматра за најпријатнију своју дужност, да Вам и овим путем, у име свих чланова Српског Пољопривредног Друштва, честита ту прославу.

Неуморно сте, пуних педесет година, радили на

Српској Пољопривредној Књижевности. Нећемо се ни уколико о истину огрешити, ако речемо, да је темељ Српској Пољопривредној Књизи ударио Д-р. Ђорђе Радић; да је камен темељац био добро постављен, и да је највреднији и најзаслуженији неимар на овој, Србији тако потребној, грађевини, био баш главом г. Д-р Ђорђе Радић.

Вама, г. Радићу, припада, поред осталих радника на овоме пољу, највећа заслуга што се, и ако лагано, ипак поуздано развија Српска Пољопривредна Књижевност, што се данас у народу радо чита и тражи Пољопривредна Књига, и што наша Пољска Привреда стално корача унапред. Нисте Ви, слављениче, само много писали, већ сте Ви и одлично писали, и умели сте, као ни један после Вас, да тако лепо популаришете Пољопривредну Науку, да ми у томе видимо Вашу највећу заслугу.

Поздрављајући Вас, на данашњи дан, дан, који ће у Историји Српске Пољопривредне Књижевности бити исто онако записан златним словима као и 25. март 1861. године, кога је дана Ваш први књижевни рад ушао у народ, ми смо Вам, у име Српских Пољопривредника захвални на ретком труду и дугогодишњем плодном раду и желимо Вам, да још дуго и дуго радите на Српској Књизи, којој сте Ви још увек потребни, јер обилно располажете не само знањем и дугогодишњом разноврсном праксом, но сте и прави вештак, уметник у популарисању Пољопривредне Науке.

25 марта 1911. год.
Београд.

Потпредседник
Српског Пољопривредног Друштва,
А. Живановић с. р.

Председник
Српског Пољопривредног Друштва,
Влад. Кушаковић с. р.

Секретар
Српског Пољопривредног Друштва,
Миодраг Обреновић с. р.

Чланови Управног Одбора:

Јов. Вшетечка с. р., *Милан Т. Грковић* с. р., *А. Мијоковић* с. р., *Срет. Јевтић* с. р., *Милош Н. Лукићевић* с. р., *Dr Ђока Јовановић* с. р., *Dr. Ђорђе Митровић* с. р., *Dr Милан З. Влајинац* с. р., *Dr Урош М. Стајић* с. р., *Петар Матејић* с. р.

Владимир Јовановић
Подпредседник Државног Савета у пензији.

Земља као радионица, у којој живи организми приуготовљавају храну за културно биље.

Изучавањем услова и чињеница, од којих зависи развитак културнога биља, сазнало се, да то биље успева само кад му се у домашају корена налази растворних азотних комбинација, нитрата, или амонијачких соли, и одређених минерала. Да би се добијале богате жетве на одређеном земљишту, треба уносити у њега она градива, из којих ће културно биље моћи црпети храну, без које оно не би могло опстати, или које у том земљишту без тих градива не би било. У колико се којом жетвом исцрпе снага које њиве, или смањи плодовитост њена, у толико треба уносити у њу градива, која могу да јој накнаде исцрпљену снагу, или појачавају смањену плодовитост.

Овде ћемо да свернемо особиту пажњу на *азотску храну* биља.

Бантериологија је открила, да једна особита врста бактерија, која се увек налази уз легуминозе, има моћ, да азот, који сачињава скоро четири петине наше атмосфере, приводи у комбинације, да га претвара у комбинације, те да после себе оставља у земљи остатке, у којима биље налази азотску храну. Пре тога није се знало ни за који други природни процес, којим би се азот из ваздуха приводио у комбинације, сем електричног испражњивања (муње). У лабораторији могао се тај процес само у маломе изводити. С тога је откриће поменуте врсте бактерија пробудило мисао о могућности, да се појачавају извори и умножавају средства за стварање азотских комбинација, нитрата, у земљи, да се тиме и унапређује производња културног биља.

Доцније су откривене још и друге врсте бактерија, које такође производе у комбинације азот из ваздуха, а којима за то није потребна веза са легуминозама.

Проблем претварања азота из ваздуха у органичко градиво бактерија постало је од особите важности за оне, који изучавају бактерије земље. Изучавање то данас је развијено до ступња, на коме се добија јаснији појам о менама, кроз које пролазе органични остатци кад дођу у земљу. Данас се зна, н. пр., да *стајско ђубре* добија облик, у коме постаје храна биљу, тек пошто га прераде бактерије земље. Ако га оне не би прерадиле, и на простије делове растториле, оно не само да не би могло служити за снажење плодовитости земље, него би, може бити, постало још и убитачно за наше усеве и жетве.

Кад пољопривредник зна, кроз какве мене пролази процес стварања азотске хране за биље, онда он може да контролише услове под којима се може добијати, или гомилати, или трошити та храна.

Откриће, да је стварање азотских комбинација у земљи животни процес, поставила је научењаке у могућност, да разјасне и нека друга открића, која су раније изгледала као неразјашњива.

Пре једне четврти столећа био је у једном винограду у *Алсасу* убризган у земљу карбон бисулфат ради ништења филоксере; па се доцније нашло, да је тиме и незнано увећана плодовитост земље, независно од ништења филоксере. Карбон бисулфат је изветрива течност, из које се изводи један антисептик, или још и отровно испарење; па се мисли, да се испаравањем антисептика, које настаје после дводневне употребе карбона бисулфата, повећава плодовитост земље, и то 20%—40%. — Хлороформ и толуен слични су карбону бисулфату, па имају и сличне утицаје на земљу.

Обична лабораторијска метода за ништење плодовитости земље јесте загревање ове до температуре, на којој вода кључа. Али, неки од старијих бактериолога били су изненађени, кад су покушавали, да загревањем земље до толике температуре униште плодовитост њену, па су видели, да биљно семе, посејано у тако загревану земљу, живо клија, и да клице снажније расту, него што су у истој земљи расле, докле још она није била загревана. Слични покушаји понављани су неколико последњих година на различним земљама и на разне врсте биља: па је њиховим резултатима утврђено, да се загревањем земље повећава плодовитост њена. Кад се, н. пр., нека просторија земље два часа загрева до температуре кључале воде, она може донети два пута већу жетву, него што би је донели без тог загревања. Загревањем повећана плодовитост земље може трајати четири године.

Опити доказују, дакле, да се ни загревањем, ни употребом антисептика, не ништи плодовитост земље. Неке врсте бактерија истина се ниште вишом топлотом, али већином других врста остаје, премда у јако смањеном броју. Земље, на којима су опити вршени, садржавале су у себи 4—6 милиона бактерија на један грам. Загревањем земље смањен је тај број на неколике стотине на сваки грам; а употребом антисептика на 1 или 2 милиона на грам. Ну, чим се земља поново напојила влагом, бактерије су се у њој брзо намножиле до броја, до кога се никад не множе у незагреваној земљи, а то до 30—40 милиона на грам земље у току од 10—14 дана. Тако умножене, бактерије повећавају плодовидост земље производећи у њој амонијак из азотских органичких остатака.

Енглески научењаци *d-r Russel* и *d-r Hutchinson*, радећи у Ротхамстедској лабораторији, открили су, да се производња амонијака из азотских комбинација у земљи може увећати вештачким средствима, особито загревањем земље. Увећањем производње амонијака увећава се и плодовитост земље; јер из амонијака биље црпе потребни му азот.

Тајна увећавања плодовитости земље загревањем њеним јесте у факту, да се у загреваној земљи брже ослобођава амонијак. Јер после загревања у земљи се множе бактерије у много већем броју, те оне тада и већу количину амонијака производе, него пре загревања. Из тог факта изводи се: 1) да земља, која није загревана, мора садржавати у себи неку чињеницу, која не престаје радити, да се смањи број бактерија; 2) да се загревањем земље и употребом антисептика чињеница та ставља изван акције, па тиме ствара могућност, да се бактерије неспречно расплођују и множе.

Као што је даљим испитивањем докучено, број бактерија у земљи смањују организми, који припадају врсти *protozoa*, *amoeba* и овима слични. Организми ти већи су хиљаду пута, него обичне бактерије земље. Они живе од бактерија, те не престају смањивати број ових, од прилике онако, као што бела зрнца у крви човека прождирањем упадачких бактерија, по Мечникову, смањују број ових. Али загревањем земље и употребом антисептика поменути организми се ниште, те тада престаје сметња расплођавању бактерија. У колико од броја бактерија у земљи зависи, колико ће се ту амонијака произвести, у толико од њихове множине зависи и плодовитост земље. У природи број бактерија смањује се присуством оних већих организама, који живе од њих. Нестане ли тих организама, онда бактерије могу да се брзо множе, па да умножене и већу количину азотске хране за биље приуготовљавају.

Некада се гледало на земљу као на градиво без живота. Ну, наука је ето открила, да је земља једна огромна радионица, у којој небројни живи организми, поред друге активности, приуготовљавају још и храну за врсте биља, које су предмет привредне културе.

У интересу је пољопривредне културе, да се сузбија све, чиме се спречава множење или смањује број бактерија, које развијају тако продуктивну активност у великој природној радионици за приуготовљавање азотске биљне хране.

Милослав Куртовић.

СЕЋАЊА И РАЗМИШЉАЊА.

— Поводом педесетогодишњице књижевног рада творца српске пољопривредне књижевности. —

Давно је било. Само се старци тога сећају. *Онда је било још мање писмености него ли данас.* Било је то у оно доба, када се у народу мислило да назив доктор означава само лекара. Ми данашњи старци били смо тада дечаци. Ја сам био гимназист. *Никакве друге врсте средњих школа, нигде у унутрашњости Србије, није било осим гимназија.*

Близу очевог ми дома становао је у то време, у

својој двоспратној зиданици, стари поп-Макса, који од доласка на парохију није силазио са градске калдрме. Није хтео отићи ни до савске обале да види како изгледа пароброд. Ни у кафану није се никад надвирио. Сав се био предао Богу и молитвама. Имао је разнобојним воском покапане и од старости жутнуле молитвенике, о којима се знало од Саве до Љубовиће и од Дрине до Колубаре. Свуда туда, веровало се, да ће се болесник пре исцелити кад поп-Максину књигу целује, него-ли кад би целивао лик кога светитеља. Изузев сасма студене дане, преко целе године могла се у праскозорје видети сељачка кола са тешким болницима пред поповом кућом. Ту им је поп-Макса читао молитве још пре идења у храм на јутрење.

Од књига друге врсте књижевности имао је поп Макса само оно, што су писали пензионисани Милош Милосављевић, окр. казначеј у Шапцу, и Јеремија Обрад. Карацић у Београду. Поп-Максо није веровао „да винограду помаже више мотика, него молитва"; а тако су мање више мислили и други просветници онога доба. Таква су била времена...

Једног јутра седео сам пред кућом и разгледао једну књигу, коју је мој отац добио, а која је у то такво време била сасвим необична. У њој је била и слика из области пољске привреде. Поп-Максо је стајао пред кућом запослен читањем молитава, а после пође цркви на јутрење. Кад је пролазио мимо мене дигао сам се, скинуо капу и пришао му руци. Он застаде, узе ми књигу из руку, загледа је и рече: „Нисам досада оваквих књига виђао. *Гле ти, молим те, где се и доктор меша у сељачке послове.* Настала чудна времена и чудна господа. И начелник нашег окружија мисли да доктор све зна, те је неки дан одредио лекара да место инцилира надзирава оправку једног моста на друму на Дрини!"

Поп-Максо оде цркви, а ја у суседство стрини и стрицу да пољубим руку и пожелим добро јутро

Стрина је била по народности Гркиња, рођена сестра супруге Вучићеве. Узе стрина да види књигу, а ја је упитам: да ли је она што чула о човеку који је написао ту књигу.

После разгледања рећи ће стрина: „Корисна, врло корисна, врло поучна та књига, *штета је само што је народ неписмен,* и нема ко да га поучава, јер је учитеља врло мало, а сресни чиновници још махом носе чакшире и зарезују писаљке ножевима из канија, које носе о бедрима; за књигу они слабо маре, а само писмени и просвећени људи могу садржине овакве књиге добро да разумеју и народу објашњавају. У Србији пак нема ни писмености а још мање просвећености. Писца књиге, душо, не познајем, али видиш, име му је *Георгиос,* а та грчка реч српски значи од прилике што и *земљар.* Презиме му је чисто српско; по презимену видиш да човек хоће да ради. Судећи по имену и презимену рекла бих да му је судбина одредила да буде земљорадник. Зато он, и ако је доктор, пише ето књиге о земљорадњи . . ." Да не бих стринина објашњења заборавио, одмах сам писаљком испод пишчева имена написао на књизи *„Земљорадић"*.

*

И да сам хтео *„Земљорадића"* да заборавим у даљем свом животу, нисам га могао заборавити. Куд сам год и кад сам ма где крочио, увек су преда ме излазили све нови и нови књижевни радови његови, са којих сам га толико запоштовао и заволео, да сам доцније ишао и у Краљево. Ишао сам да га видим, да му се поклоним, да му се поклоним колико се највише поклонити може, јер се свакоме заслужноме ваља захвално поклонити, *а у нашој пољопривредној Србији заслужноме пољопривреднику ваља се поклонити највише.*

Испитивати све големе труде, све плодне успехе и заслуге овога пољопривредног радише, није мој позив. Ја сам кадар овде само рећи: *да је он међу свима највећи.*

*

Осим стручних поука, поука разноврсних и непребројних, које су *„Земљорадићеве"* књиге пружале, оне су шириле сазнање да је пољопривреда велика наука; оне су изазивале љубав ка пољској привреди; оне су почеле будити веровање, *да је унапређена пољска привреда најшира и најздравија основа за свеколико народно напредовање.*

„Земљорадићево" писање упутило ме је да размишљам о стању, судбини и позиву сељакову. Оно ме је изазвало на мисли, да сви сељаци треба да су не само писмени него и просвећени. Оно ме је изазвало да створим гледиште:

1). Да основне школе треба да посећују: и мушка и женска деца;

2). Да ни једном сеоском детету основна школа не треба да је даље од 2—2½ километра;

3). Да у основну школу не полазе деца млађа од 10 година, како би више научила и добро упамтила оно што науче;

4). Да школска година траје само зимских 6 месеци, јер су српским сеоским домаћинима у летње месеце деца врло потребна;

5). Да се наставни план за основне школе преради;

6). Да се за мушку сеоску децу, место обичних варошких продужних школа, установе дворазредне, двогодне, практичне ратарске школе (бар по једна у свакоме срезу), у којима би се, осим стручних пољопривредних знања, учили и пољопривредни занати. Ове школе издржавале би се у главном привређивањем својих ученика.

На тај начин дошло би се по моме нахођењу на праву и најкраћу стазу, којом гредећи, постизавала би се писменост и стручна просвећеност, каква је народу потребна. На тај начин оспособили бисмо наше сељаке за утакмицу са страним пољопривредницима. На тај начин очували бисмо свој српски понос *малог земљорадника,* јер би од свога труда имао одговарајуће користи.

*

Пре петнаестину годину дошло ми је до руку велико дело: *Радићево Цвеће.* Прелиставајући ту голему и дивно уређену књигу, гледао сам с усхитом шта је све ум човечији у стању био да оплемени, усаврши. Књига је била посвећена српском цвећу — српској жени. Размишљао сам тада, да ли ће се што пре наћи духовни градинар, који ће се посветити да

ради на култури српске жене; који ће схватити да свака српска жена треба да зна *четири велике групе својих дужности: дужности домаћице, дужности супруге, дужности мајке и дужности Српкиње*. Пожелео сам тада из дубине својих српских груди, да се у свакоме срезу отвори бар по једна двогодна домаћичко-васпитна школа за женску омладину, у коју би ступиле девојчице од 14 година, после свршеног основног школовања. Осим тих таквих школа још би требала једна *средишна* школа, у којој би се спремале наставнице за те народне домаћичко-васпитне школе... За таквим духовним градинаром вапије женски српски живаљ.

*

Красна је била земља Србија о њезином ослобођењу; све живо занимало се најздравијим послом — пољопривредом. Није било спахија нити је било сиротиње. Свако је био свој независан домаћин. Свако је имао довољно; нико сувише. Друштвено уређење било је славно, *само је оскудевала писменост и просвећеност*.

Од ослобођења Србије минуло је око пола столећа, кад је у њу дошао мој мили *„Зем.ьорадић“, доктор Ђорђе Радић*. Ништа красније на свету: дошао пољопривредни просветник у праву земљу сељачку, пољопривредничку. Дошао школовани стручњак да народ стручно просвећује за његов пољопривреднички позив. Само, *на жалост*, народ је био и тада махом неписмен.

Прошло је још пола столећа, добили смо Универзитет, добили смо докторе свију врста; сресни писари место некадањих чакшира носе униформе, а писаљке подрезују енглеским перорезом, место јагодинским ножем из канија, али, *на превелику жалост*, народ је и сада неписмен.

Колике и колике би заслуге, колики би успеси, колике би недогледне користи биле од силних популарно писаних радова Радићевих, да је некадање Попечитељство Народног Просвештенија, а доцније Министарство Народне Просвете, обраћало много већу пажњу на народну писменост.

Да су сви позвани државни чиниоци умели и хтели да следе светлом примеру данашњега нашег слављеника, не би се множиле гимназије него пољопривредне школе, те би се високо данас лепршала застава имовног и свеколиког другог народног благостања.

*

Уверен сам, да би се слављеник много, много више радовао, да смо га умели славити *делањем* својим на пољопривредном пољу. Али, што није било, *треба* да буде... Пођимо путем великога слављеника, свом снагом својом, свим бићем својим. *То* му обећајмо. *То* наше обећање биће му данас најмилије честитање.

Борислав Б. Тодоровић
директор у пензији,
редовни члан Српског Пољопривредног Друштва.

Пољска Привреда и Природне Науке.

Док је на земљи живело мање људи и мање питомих животиња, и докле је земља имала довољно састојака за храњење биљака, којима се хране људи и животиње, и докле су људи могли често узимати и засејавати нова земљишта, и докле су могли крчити простране шуме и претварати их у оранице и ливаде; дотле је ишло све потаман. Али када су се све ове прилике измениле, и када су настале друкчије потребе у обрађивању земље за исхрану толиког намноженог света и домаћих животиња; тада се морало почињати и друкчије радити.

Људи, радећи по првобитном начину и управљајући се по ономе како су видели и примили од својих предака, нису могли много унапређивати се у обрађивању земље и у опште у Пољској Привреди.

У томе опет развијало се познавање природе, познавање природних појава и закона, дакле узимале су маха Природне Науке. Људи, који су се бавили овим наукама ширили су своје кругове знања све даље и даље, и у томе допирали су и до пољопривредника. Па гледајући и проучавајући њихов рад, њихов труд и живот долазили су до закључака, да се пољопривредницима може помоћи природним наукама, као што су лекари изучавајући природу дошли до знања и моћи да помогну слабима и болеснима, а и да доприносе да се живот боље и дуже одржава.

Тако су научници, у почетку, радили на општем помагању Пољске Привреде; али када су се и Природне Науке веома разгранале и поједини научници почели се бавити појединачним гранама Природних Наука; онда су они сваки по својој струци пружали руке и давали сваки од своје науке пољопривредницима оно и ополико, колико им је потребно за разумевање пољопривредних радова.

Па како су се почеле оснивати школе за разне науке и за разне људске потребе, то су дошле на ред да се подижу и пољопривредне школе. Од тада учитељи тих пољопривредних школа узимали су да се баве појединим гранама Пољске Привреде. А како те гране потребују основице у гранама Природних Наука; то су они и обрађивали поједине гране Природних Наука са њиховом применом у Пољској Привреди.

Отуда ми видимо да су све Природне Науке ступиле у службу Пољској Привреди, у којој се опет свака грана Природних Наука развија у оном правцу, што захтева Пољска Привреда. Тиме се Природне Науке обогаћавају новим податцима, новим радовима који су потекли из Пољске Привреде, и који без ове не би се ни јавили на научном пољу.

Ми видимо Физику са Механиком, Метеорологијом и Климатологијом како улазе у Пољску Привреду; видимо Минералогију са Геологијом, Ботанику и Зоологију. А шта да речемо о Хемији, која улази у најдубље тајне и отуда износи на светлост најдрагоценије благо, којим расветљава и објашњава најтамније ослонце и најважније основице Пољске Привреде. Па и најновија наука о најситнијим организмима — Бактериологија нашла је велике примене у Пољској Привреди, открившн до сада многе појаве, што би народ назвао *чинима,* јер заиста ти организми много што шта чине, а они се сами голим оком не виде као чиниоци разних учинака или чини.

Када загледамо у велику књижницу Пољопривредних Наука, налазимо ту велика научна дела, која су људске новине, а која тако корисно утичу на развитак разних грана и гранчица Пољске Привреде Па застанимо мало ту и прочитајмо бар написе, наслове тих величанствених дела. Ево ја их читам преко реда: Ораница — њива и Обрађивање, постанак и састојци оранице, одржавање плодовитости земље Оранице, Аграрна Политика, Агрикултурна Хемија, Агрогеологија, Виноделье, Виноградарство и Винарство, Навртање винове лозе, Воћарство, Планинско Газдовање, Гајење пчела — пчеларство, Мед и његова употреба, Пчелар, Ђубрење, Вештачко ђубрење, Огледи ђубрења, Значај електрокултуре, Сточна храна и огледи храњења стоке, Живинарство, Гајење патака, Гајење гусака, Гајење кокошију, Гајење ћурака, Гајење зелени, Паметна употреба зеља и воћа, Жито, Домаће животиње, Лечење домаћих животиња, Кромпири, обрађивање земље и мала имања, Ратарство, Пољопривредне грађевине, Пољопривредно књиговодство, Земљорадничке Задруге, Обезбеђење у земљорадњи, Пољопривредне машине, Враћајте се ратарству, Семе и испитивање семена; Огледне станице, Огледна поља; Управа пољопривредних добара; Рибарство, Свиларство, Гајење дудова, Гајење хмеља; Млекарство; Културне биљке, Болест и културних биљака; Гајење говеда, Гајење оваца, Гајење свиња, Гајење коза, Гајење коња; Ливаде и огледи ђубрења, Шумарство, Подизање четинара, Подизање лишћара; Гајење дувана, Гајење шећерне репе; Наводњавање; Комасација, Катастар, Пољопривредно законодавство; Повртарство, Кукуруз, Орање, Сетва, Жетва, Косидба, Берба итд. итд.

Па не само Природне Науке већ и друге науке ступиле су као савезнице Пољопривредних Наука, те отуда можемо се надати да ће временом постати највећи Пољопривредни Универзитети и највеће лабораторије на огледним пољопривредним станицама. Круна и врхунац човечјих знања прикупиће се у Пољопривредним Наукама, што неће бити нимало зазорно, почем ова храни и одржава вас *цели свет.*

Драги господине Dr. Ђ. Радићу, ово мало скромних редова посвећујем Вама као један од оних Ваших првих слушалаца на Великој Школи, када сте пре 50 година онде држали предавања о „Пшеници“, у великој слушаоници бр. 42, а доцније као читалац Ваших пољопривредних дела и као скромни радник у Српском Пољопривредном Друштву.

Јов. Бадемлић.

Уредништву „Тежака“.

Да би сам дао што речитијег израза своме јавном признању и одличноме цењењу књижевног и школског рада данашњега јубилара, а мога уважена колеге из бив. *Земљоделско-Шумарске Школе* у Пожаревцу, г. Ђуре Радића, позива ме, поред ласкавог позива који ми је учињен од тога Уредништва, и другарска дужност: да па дан његова заслуженог *педесетогодишњег* славља уплетем и својом руком који свежи цветак у китњасти му венац — *„Радићев бр. Тежака“* — који ће носити видно обележје онога признања и захвалности, што му данас, уз достојну пошту и честитање, тако усрдно приређују његови старији и млађи другови.

Приложени напис, част ми је предати Уредништву да га изволи оштампати у „Радићем бр. „Тежака“.

С одличним поштовањем

На Младенце 1911 г.
у Београду.

Јов. Бадемлић.

Оксидовање органских материја и стање земље*.

Живица или управо оплодни део земљине површине тако је јако насељен бактеријама, да је по томе не можемо сматрати као *мртви* материјал наших зиратних поља, него да у истини преставља неку животворну масу. У цигло једноме граму такве земље која се, већим делом, састоји из сува песка, находимо од прилике, хиљаду клица разних бактерија. У онима, пак, са зиратних поља, а нарочито у дуже рађеним градинарским земљама, находимо, често пута у 1 гр. више од милиуна таквих невидљивих створова, док на оним местима која су више прожета остацима иструлела биља, оне се находе у необично великим и јако распрострстим колонијама, насеобинама.

Најгорњи, управо спољни слој, живице није на-

* Одломак из II-га Одељка под А. и 1. из рукописа *„Стајско ђубре и његови допунски материјали“*, од потписаног.

г. Атанасију Георгијевићу, секретару у пенз. Топличин венац
27 Београд

РАДИЋЕВ „ТЕЖАК“

25. МАРТ
1861.—1911.

У част прославе педесетогодишњице књижевнога рада г. Д-ра ЂОРЂА РАДИЋА, посвећује слављенику свој јубиларни број „Тежака“

Српско Пољопривредно Друштво.

БЕОГРАД.
ШТАМПАРИЈА „ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ“
1911.

PΠΣ
53

јако насељен бактеријама. У њему убилачки дејствује на ове створове сунчана светлост уз то јако смета њихову правилном животу и размножавању и она непрекидна промена влаге и суше, као и моћни утицај виших и нижих температура у ваздуху који и до њих допире. Ови штетни и управо убилачки утицаји по нормални живот бактерија већ се губе испод поменуте површине, за неколико сантиметара дубљине, и с тога, у дубљини 10—20 см. находе се бактерије у пуном јеку својега делатног живота а тако исто и у највећем броју настањене.

Даље, можемо поуздано тврдити, да на бројно стање помен. створова има извесни утицај земљин биљни покривач, врста редовних пољопривредних културних усева, дакле, плодоред и нарочито механичка обрада земље. По Caron-овим опажањима нађен је најмањи број бактерија у оним земљама са плодоредом, када је класасти усев долазио на ред за другим тако исто класастим. Уметањем неке окопавине, нпр. кромпира, број бактерија знатно се повећавао у истој земљи и уз, без мало, исти плодоред.

Систематским поступањем на таквим огледним културама, Caron је сејао 3 године узастопце на једној њиви три врсте класастих усева, и потад је завршио угарењем. Стрњика је била у јесен заорана и земља је била у години угарења трипут преорана, први пут уз дубоко орање. У почетку је откривен незнатан број бактерија, јер је земља у првим трима годинама била, односно, мало рађена. У години угарења она је садржала, у 1 гр. своје тежине:

11-га маја	1,7	милиуна бактерија
2-га августа . . .	3,3	„ „
6-га октобра . .	12,5	„ „

Земља, пак, која је раније била под детелином, показала је на овакоме трагању, да је садржала у мају, јуну и октобру посве подједнако по 5 милијуна бактерија, на 1 гр. земље.

Из овога можемо извести поуздан закључак, да *проветравање* неке зиратне земље има необично велики значај по размножавање бактерија.

Даље, на такву исту животну погодбу може згодно утицати и *осенчавање*. Усљед дуготрајне осенчаности земља је на детелишту редовно влажна, растресита, неугрудвана и у земљу, таква физичког својства или стања, ваздух може свакад продирати у довољној мери. Бактерије, дакле, треба да дишу или, да се хемијски изразимо, да у тој средини (земљи) усвоје потребни кисеоник из ваздуха. Буду ли трпеле оскудицу у овоме, онда им неће бити повољи не само храна него и пијће, потад се не осећају ôрне за посао и онда није никакво чудо што се у таким нелагодним приликама у много мањој мери плоде, размножавају.

Најпре ћемо говорити о њихову храњењу. Све земљине бактерије, са изнимком оних врста, о којима ћемо доцније говорити, а на име *произвођачи шалитре*, морају за одржавање свога живота трошити органске материје, које се находе у свакој зиратној земљи, као биљни преостаци ма каква облика. По томе се и бактерије редовно исхрањују угљехидратима или продуктима њихова распадања, а уз ове радо прождиру и азотне материје, те на тај начин исцрпљују обоје из прерушених биљних преостатака у оним зиратним земљама које нису биле ђубрене стајским ђубретом.

Ове бактерије находе обично у зиратној земљи преостатке стрњике, труло стајско ђубре или ђе, пак, наићи, овде или онде, у лаким земљама, на зелено ђубре које им исто тако може бити згодна храна. Даље се могу користити и коровином, која је на таквим пољима раније прорастала а доцније била заоравана.

Ако нека њива, након дигнуте летине, није била одмах разорана и стрњика остане на њој до мркле јесени или сама пролећа, као што то често пута бива у нас, — потад ће неки део органске хране, и то онај бољи, њен лако растворљиви део, бити уништен или управо прождран од бактерија што живе у ваздуху и тада ће се показати осетна оскудица у хранљивим материјама земљиних бактерија. Корен и жиле, дакле онај подземни део стрњике, подвргнуће се до идуће периоде прорашћивања, некоме непотпуном распадању. Таква непреорана њива остаће за све време у неку руку затворена, у њу неће продирати атмосферски ваздух а то ће учинити, да земљине бактерије остану дуго време без потребна ваздуха за дисање, и потад ће — онако немоћне — произвести знатно мању количину продуката ферментисања, но што би су на томе послу успеле, да нису биле спречене у непрекидном и довољном дисању.

Уграђивању тела ових микреорганизама служи само неки део усвојене хране. Други део расходује се дисањем, уз непрекидно стварање хемијске отпорне силе, у топлоту и кретање. Многе су бактерије одиста покретне, и све оне производе топлоту, како за извођење својега кретања тако исто и топлоте; у њих се, дакле, дешава оно исто што видимо и у виших животиња, на име: неминовно *оксидовање усвојене хране*. Ако им је изхрана била обилата, онда можемо отуд произведену топлоту поуздано мерити згодним термометром, какав се употребљује приликом ферментисања стојског ђубрета, у пресованој слаткој пићи сточној, приликом готовљења мрка сена и др. Бактерије зрачењем врло брзо ослобођавају своју животну топлоту у земљи, и тиме већ, свакако, у неколико доприносе загревању зиратних поља.

Неки тврде, да и креч чини земљу топлијом и, уз то, ђоја, плоднијом. Можемо ли у то веровати? Да ли је та топлота тако истрајна, која постаје попут гашења жива, жежена, креча у земљи, па да можемо, токорсе, говорити о некоме трајном загревању земље? Не, у то се не може веровати. Све што би смо могли ишчекивати од његова дејства то је, да он тешке земље учини нешто трошнијим и лакшим за пољске радове и што им даје ону познату структуру, изглед, у распрскану или препуклом изгледу; у такве земље и ваздух лакше продире, бактерије потад добијају већу количину кисеоника за њихово дисање, уз то се успешније врши оксидовање у опште, и бактерије производе много више топлоте.

Образовање топлоте у земљи поменутим начином, нарочито је од велики вредности у оним приликама, камо је у питању нека неплодна и хладна земља, и где је природно загревање неке зиратне земље прилично спречено самим ваздухом усљед незгодних кли-

матских погодаба, нарочито кад такво загревање наилази понајлак у позно пролеће. Међутим и у томе погледу дошло се у практичној пољопривреди до утврђених правила, да покречавању зиратних поља мора свакад претходити неко правилно схваћено дренирање земљишта.

Као што човек и друге животиње непрекидно луче из својих плућа, шкрга или коже — угљендиоксид и избацују из својег тела гасолике материје распадања утрошених материја њихове хране, исто тако и бактерије одвајају угљендиоксид. У колико се све ово дешава у најситнијим мрвицама или делићима земље, схватљиво је, да се и у њеној маси наилази и неко механичко прерушавање, дакле, у првом реду неко дробљење и умекшавање, и онда можемо потпуно разумети, да је управо та мена главни узрок ономе познатом *уштављивању* зиратне земље. Мекоћа или гипкост неке земље остаје непромењена и кад угљендиоксид буде и на даље придолазио у њену масу. Угљендиоксид неће остати неактиван или без реакција у њеној маси, него ће из оних безбројних шупљих простора или пора земљиних утицати на растварање и распадање њене минералне материје, нарочито, пак, на креч, који се у њој находи. Земљин карбонат креча није растворљив у водњикавим течностима, док слободни угљендиоксид, што га бактерије производе и луче, уједињује се са кречом у двојни карбонат креча; ово тело кадро је да продре даље у масу земље, и по томе, дакле, креч овако хемиског облика, моћи ће се потад равномерно распрострти, више или мање, подједнако по свој маси орнице и биће сруке свакој биљци, којој је потребан и угодан са своје нормално вегетисање.

У некој земљи, о којој не бисмо могли поуздано рећи да је обилата на кречу, бактерије су, у погледу на поменути начин распростирања креча, од необично велика значаја за практичну пољску привреду. Доцније ћемо, на другоме месту, доћи и на то питање, како шалитрине бактерије потребују ову минералну базу (креч) за неутралисање азотне киселине, када се она појави у већој количини у њиховој непосредној близини. Ови микроорганизми нарочито потребују креч у много већој количини но обично, када трпе велику оскудицу у атмосферском кисеонику и када су уз то још упућене на интрамолекиларно дисање, кад управо и наилази неминовна потреба неутралисању извесних киселина.

Урасходоване хранљиве материје, нпр. угљехидрати, не могу се потпуно оксидовати, ако за такву, чисто хемијску, реакцију није било довољно слободна кисеоника, те по томе неће се моћи у укупној маси прерушити у угљендиоксид, него само делимично. Кад бактерије почну трпети осетну оскудицу на потребном им кисеонику за њихово дисање, онда отпочну лучити из свога организма неке киселе продукте, међу којима је нарочито позната, са свога одвратна мириса, и лако запажна бутерна киселина. Ови кисели продукти, што их бактерије у помен. прилици нагомилавају у својим насеобинама, редовно се неутралишу кречом и потад образовани бутират креча и др. једињења постају сношљива или управо безопасна животу бактерија, све дотле, — док доцнијем надолажењу атмосферскога ваздуха односно његова кисеоника не буду и она подвргнута накнадном оксидовању у угљендиоксид. Овим објашњењем хтели смо да обратимо пажњу практичним пољопривредницима, да је равномера распрострстост жежена креча у зиратној земљи веома корисна, не само напредној вегетацији, прорастању пољопривредног културног биља, него и безопасну животу и правилноме напредовању оних корисних бактерија, што живе у зиратној земљи.

На овоме месту једва ми је потребан и такав наговештај, да се живот ових чудноватих створова може одржати у нормалноме стању ако уз довољну храну и ваздух не трпе оскудицу у води. Бактерије уопште не могу никако опстати, са изнимком њихових клица, спо́ра и спорангија, у некоме по све сувоме земљишту а још мање се могу у њему и размножавати. Међутим, ни претерано влажне земље, дакле, мочари уопште, нису погодне њиховим напредним насеобинама; такав се случај нарочито односи на раније поменуто спречавање продирања атмосферскога ваздуха у зиратне земље уопште. Стога је и дренирање, вештачко одводњавање таквих зиратних поља од врло великог значаја за оне бактерије које, по злу усуду, бораве у таквим земљама. Само таквим поступком поменуте земље могу постати делатне или активне у погледу пољопривредном. А та се њихова делатност управо и односи на трајно живахно пословање оних невидљивих створова који су у њима настањени.

Кад бисмо се одлучили, да неко мочарно земљиште вештачки осушимо, па да га потад покречимо, калијом или фосфорном киселином нађубримо, — онда би све ове предвиђене мере односиле у првом реду на добро живовање оних бактерија које у њему стално бораве. Одводњавањем, извршеним на ма који начин, осигурали бисмо притицање потребна ваздуха њихову правилном дисању. Покречавањем, пак, таква земљишта постигли бисмо неутралисање нагомиланих киселина (хумусне и др.), које су се у таквој земљи образовале усљед интермолекиларног дисања дотичних бактерија, а са тиме бисмо уједно довели животне погодбе ових организама у згодније погодбене прилике Уз то, бактерије потребују и друге материје за нормално одржавање својега живота, нпр. калију и фосфорну киселину, са којима, с времена на време, *морамо* ђубрити мочарне земље и пиштољине, које нису никаква реткост у нашим културним областима. Само, дакле, потад, кад ови хитри а невидљиви посленици могу имати неке користи од поменутих пословних мера и наше предусретљивости, — могу се обезбрижити и оне згодне погодбе трајнога напредовања пољопривредног културног биља, које желимо гајити на таквим пољима.

У пиштољинама, као и у мочарним земљама уопште, најобичније превлађују многи непогодни услови, и стога у толико више свакоме практичном пољопривреднику падају у очи постигнути жетвени успеси на таквим зиратним пољима. Али и на обичним зиратним земљама изразито запажамо знатне промене, кад и на њима, уз правилно схватање потреба, учинимо од своје стране све оно, што ће поменутим бактеријама помоћи и допринети пријатнији боравак, олак-

ска библиотека

шати потребно дисање, храњење и појење а, према евентуалној потреби, ако бисмо, уз то, још и отклонили из њихове непосредне близине оне шкодљиве избацине, утирући их, с времена на време, испрашеним живим кречом, дакле, покречавањем зиратних поља.

Према овоме, у очима сваког увиђавног практичног пољопривредника мора важити као неоспоран факт, да се те исте бактерије, ови наши активни *сарадници* у пољској привреди, благодарно односе наспрам сваке пажње и настојања, коју бисмо уложили у своме пољопривредном газдинству њихову напредном просперисању. Јер, како бисмо и могли остати равнодушни и неблагодарни њихову онако мучноме послу, који залажу у непрекидно истрошавање и умекшавање земље, за оно равномерно растурање креча, које, инако, не бисмо могли без њих постићи онако потпуно на други начин и без осетних материјалних издатака, баш кад бисмо на то употребили и неке најсавршеније махине модерне привредне технике. Шта бисмо, напоследак, још могли рећи на рачун онога њихова значајног посла који је поглавито управљен растварању минералних земљиних материја, ономе неопажном произвођењу топлоте у земљи, — укратко речено, ономе потпуно зналачки и мајсторски извршеном *штављењу* зиратне земље!? —

Милутин Савић.

ПИСАЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПОУКА ЗА НАРОД.

Једно признање неуморном писцу Д-р Ђорђу Радићу у име честитке педесетогодишњег књижевног рада.

Писање књига и поука није лак посао. Нарочито је тешко писати за широке слојеве народа. А неоспорно најтеже је писати пољопривредне поуке за мало писмене земљораднике. Ово је тешко не само с тога, што наше школе и књиге још нису пречистиле све изразе (термине) привредне, него и с тога што се морају при томе описивати погдекоје техничке радње и поступци, што никад и нигде и није било лако ни разумљиво, као кад би се живом речи чинило, или при самом раду приказивало. Има још једна тегоба за писање пољопривредних поука за народ, али о њој мало ниже и доцније.

Когод прати данас нашу пољопривредну књижевност и не помишља како је то било мучно створити нешто из ничега, пронаћи оне називе за разне привредне објекте и послове, око биља и животиња, око справа и алата, на земљи, у кући и окућници, у кошу, амбару, млекару и т. д.

Понеко замера, кад наиђе у тој књижевности на понеке недоумице у називљу биљних и животињских болести и озледа, и жали што још није пречишћено и прецизирано шта је гар, сњет, главница, пламењача, медљика, опала, вучац, сушибуба, сипак и т. д. А не би требали да замерају но да преброје раднике, који на томе раде, и да се сете гди се ти радници спремају и где уче своје пољопривредне студије, да ли у земљи на своме матерњем језику, или гдегод на страни, на језику туђем, у каквим приликама раде кад овамо дођу и т. д. па би им све било јасније.

Није лако писати, па није лако ни преводити стране књиге са напред поменутих оскудица у израђеним изразима и усвојеним терминима. За доказ овоме могу нам послужити извештаји наших консулата на страни, који непознавајући ствар и незнајући израза чине погрешке и ометају разумевање извештаја. (Код једнога од њих „Hackfrucht“ је нека сецкана храна, а не окопавина и т. д.). За успешно превођење треба знати добро саму ствар и обадва језика са кога се и на који се преводи.

Ове тегобе нису у свако доба биле подједнаке. Ако су данас осетне, негда су оне биле још теже, изгледале управо не савладљиве.

У то доба, пре 50 година, појавио се на раду на српској пољопривредној књизи и поуци Др. Ђ. Радић, и почео савлађивати поменуте тегобе по свима гранама и по свима областима пољопривредног знања. Пред њим су истина били отворени путеви: један мањевише за просто превођење израза (Шулек), а други (Вук и Панчић) да се зарине у народ, да тражи у богатој ризници све оно благо које му треба, и употребљује пречишћено и утврђено на одговарајућем месту, за добро тога народа од кога је и позајмљено. Први је пут био неоспорно лакши, али све донде, док се по њему кретало перо Радићево видео је он да писање то није могло бити широким слојевима народа приступачно, и, пошто оно дотле прикупљено од Вука и Панчића није било довољно, морало се даље тражити трудно и постојано пречишћавати. И познат као путник по свима земљама словенским Чешкој, Црној Гори, Банату, Бачкој, Срему, Србији, а умешан у истрагама које изискује сам предмет, Радић је имао успеха. Бављење по разним српским крајевима нису били кратки боравци са какве екскурзије, но се понегде бавио годинама, и живећи у народу увек разбирао о пољопривреди и тражио и налазио изразе, проучавао разне начине рада и све друго што му је требало. Све што је тако заметним путем пронашао Радић је у својим сређеним и системисаним поукама износио и тиме створио читаву библиотеку, која се тражила и радо читала.

У народу српском, свуде где га има тражио је Радић, и то као човек спреман који уме тражити, оно што је најдрагоценије народу, његову душу, језик, његове изразе, његово бритко оружје којим се бори у животу и раду. Отуда су његови списи написани

чистим народним језиком; његово је писање проверено сопственим огледима и искуством, и свагда мањевише прилагођено приликама за које је своје радове спремао и јавности предавао. Уз то све књиге Радићеве биле су технички пажљиво рађене и сликама богато украшаване. Зато су имале успеха, имале читаоца и примене и нису промашиле свога циља.

И данас, после толикога рада претходнога, мора се у многоме ићи у народ да се допуњава и проверава раније проучавање. Мора се настављати и у детаљ разрађивати оно што је Радић и што су др. на исти начин радили. Али се мора Радићу за уложени труд и погођени правац признати. Не мање дужност нам је и то поменути, да овај начин рада не само да је мучан и спор, но је и веома скуп.

Пољопривредне поуке споро и мало промичу у народ. Те књиге, ма како се маленом ценом прибављале неће нико да растура, неће да купује и да плаћа. Земљорадник је новцем оскудан, и ма какву корист од те књиге ишчекивао, не може да је купи јер не може од паре да се растави. Они, који књиге у народ растурају ове књиге избегавају, или за њих рачун не полажу.

Кад се претреса питање о писању пољопривредних поука за народ не сме се ни ово изгубити из вида. Ово у осталом не вреди само за Србију, но ни у др. свету није земљорадник много друкчији, а што се ипак више књигом служи и користи, то је заслуга паметних организација које су тамо мудро изведене. У Америци, познато је, добија сваки од државе сасвим бесплатно све књиге пољопривредне које су му за практични рад потребне.

Књижевни рад Д-р Радића веома је многоврстан. Читава библиотека изашла је из његовог пера. Ја не могу у овоме напису изнети пун наслов тих књига, то ће можда други учинити, још мање ми места остаје за критичко пропраћање тога рада. Само сумарно помињем о томе да, и ако није тако скорашњи Радићев рад на повртарству, ипак ми ни до данас немамо у тој грани бољег писца и радника. Ако се у погледу избора разних новијих варијетета ослоните на каталоге познатих повртара, у његовим списима имаћете све остало што је корисно и потребно.

Радић је практиковао код неких богатих велепоседника, па није пропустио упознати се и са готовљењем и употребом разноврсног поврћа у њиховим кујнама, а како је свакад био дочекљив и дружеван то није пропустио а да своје интересовање и прибављено знање и сопственим искуством допуни. Отуда су његови списи о повртарству веома употребљиви и занимљиви. Какав је у повртарству, такав је и у воћарству. Његово воћарство, лепим сликама украшено, остаће у нас за дуго ненадмашно, а „Радићево Цвеће“ надмаша слична дела и у богатијих и напреднијих народа. Укусна и допадљива техничка израда код сваког његовог дела, овде је доспела до врхунца.

Лепо је преносити из тековина страних народа оно што је добро и употребљиво, али је много лепше осврта се на све оно што сами имамо, а проучити му вредност и особине те избећи често веома велике а излишне трошкове тражећи у даљини оно што је у нас тако добро и тако близу. А ово је Радић умео.

Радећи на овај начи Радић је за 50 година свога књижевног и у истини крлтурнога рада пружио своме народу доста и богате поуке. Сви који сличним путем пођу у народ да раде за народ, постићиће исте резултате и имаће исти успех. За све тегобе на које наиђу савлађиваће их тим лакше што имају пред собом и уза се Радића који је и сам то пребродио и остао здрав и чио, па и данас неуморно ради.

Кад се помисли на све тегобе ове врсте послова на писање пољопривредних поука за народ, и кад се помисли да је све те тегобе подносио Радић за 50 година, и доживио да то прослави, онда заиста заслужује да му се честита искрено и свесрдно. И ми то и чинимо уз похвално учешће старијих и млађих пољопривредних књижевника, и са жељом да га Бог поживи још дуго година на радост свију и на корист наше још увек слабе пољопривредне књижевности, којој ни чији озбиљан рад не може бити на одмет.

*

Постоји реч „Стил — то је човек“. И ми верујемо да је Радићев стил тако израђен и пријатан што је и он собом у раду и предавању јасан и разговетан. Он уз то увек сликама или моделима или самим предметом олакшава распознавање и памћење, тако да мора сваки његов слушалац отићи богатији знањем са његовог предавања. Његова је реч као и писана поука одабрана српска без страних примеса и без много теорисања, које би земљорадницима било неразумљиво.

Овако треба да говоре и да пишу пољопривредне поуке сви који се приме тога тешкога, а засада и неблагодарнога посла.

Александар Мијоковић.

МОЈ НЕГДАШЊИ УПРАВИТЕЉ

(Посвећено г. Dr. Ђорђу Радићу)

Године 1885, фебруара месеца, ступио сам у службу као економ Ратарске Школе у Краљеву, којој је тада био управитељ и уједно њен оснивач г. Dr. Ђорђе Радић.

Како је у то доба била оскудица у наставничком особљу, мени је поред моје редовне дужности било наређено да и ја предајем неколико предмета. Али, при подели предмета међу наставнике, нико се није хтео примити да предаје Марвено Лекарство, те се, најзад, примим ја да предајем и тај предмет. Сад треба замислити мене, који је тек из школске клупе

изашао, какав сам могао бити предавач *Патологије* и *Терапије* — две науке, које лекари годинама изучавају — непознавајући честито ни терминологију српску из Марвеног Лекарства. Сасвим је појмљиво да се г. Радић морао интересовати, како ли ћу ја тај предмет предавати.

Радић, „стари Macher“ — одличан говорник, а још бољи предавач, који је својим предавањима заносио ученике, једнога дана бане ми на час. Ја се ушепртљим, а он ће мени: „Изволте, наставите даље!“

Сећам се као данас, почео сам предавање *о „грозници“*. — Три грознице су ме протресле док се час свршио. А није ни чудо, *почетник* предаје предмет, који није никад ни у сну сањао да ће га свога века предавати! Ту ти је било с брда — с дола: час о *„знацима“* час о „узроцима“ грознице, па опет обрнуто; натезао сам и *„о предохрани“* а још више о *„лечењу“* и тако, на крају крајева, изгурам до свршетка часа, али све у грозничавом стању. Зазвони звонце с часа, и — грозница ме пусти!

Господин Радић, видевши моје муке и невоље, а нехтевши ме много врећати — већ при свем том, вољан да ме упозна са својом оценом мога предавања, рећи ће ми, кад смо се вратили у наставничку канцеларију:

„Ви, господине Мијоковићу, предајете као граничарски официр својим солдатима после лумпераја.“

Ја сам био до неба задовољан овом оценом.

Је ли тако било, мој драги јубилару?

Сећате ли се?!

Tempi pasati!

25. марта, 1911 г.
Београд.

Благ. Д. Тодоровић.

КУЛТИВИСАНИ ВИНСКИ КВАСАЦ.

Емил Христијан Ханзен, био је први, који је уочио не само различне квасце, квасне гљивице, већ који је и код појединих квасаца разликовао и различне расе квасаца. А *Милер, Вортман* и *Тургау,* нађоше, да се та разлика у раса, испољава већ и по спољашњем облику и начину развијања њихових спора, а највише по њиховом понашању у самом времену. Неке од њих производе *бурно* врење, неке *тихо*, слабо, неке изазивају *јаче* врење на ниској топлоти, неке раде обратно на већој топлоти и т. д. Нарочито је значајно, што поједине расе дају вину *особени карактер,* особито *младом вину*, и да се с тога у различитих вина јављају и различни букети. На том познавању раса квасаца, оснива се култивисање квасаца и њихова употреба у чистој култури.

Винског квасца има у свакој виноградској земљи, одакле се ветром и кишом преноси на делове чокоћа. Са овим квасцем су и друге врсте квасаца и како сви они за своје исхрањивање, потребују једну и исту храну, они, да би је могли прибавити и употребити, воде међу собом очајну борбу, борбу за живот, опстанак, и тога ради, сваки микроорганизам употребљава извесна средства, којима може нашкодити своме противнику. У бојно оружје рачунају се тако зване *енциме*, које у својој протоплазми имају и које су у стању да произведу различне отровне материје. Оне тим материјама своје противнике или сузбијају или и сасвим уништавају. Тако нпр. сирћетни мокроорганизми производе сирћетну киселину, млечни млечну, маслени маслену киселину, итд. дакле материје, које су отров за друге микроорганизме. И микроорганизми винског квасца имају слично оружје. Они помоћу тако зване *зимазе*, производе знатну количину алкохола и угљендиоксида, који су јаки отрови за њихове противнике, нарочито алкохол.

У шири су различне гљивице: винске, сирћетне, буђи и др. У почетку све се гљивице развијају лепо, јер имају доста хране, но чим ове понестане убрзо се појави надмоћност неке гљивице. Најчешћи је случај да преовлада винска гљивица

Сада отпочну водити борбу између себе поједине винске гљивице и између њих односи победу она, која са обзиром на топлоту и храну има најбоље погодбе за своје размножавање. Брже развијање и размножавање гљивице, није средство да она добије и превласт. Најјаче је средство за то — алкохол. Алкохолом као отровом утичу оне једна на другу и као победилац испада она, која производи највише алкохола, *може наравно и највише да га поднесе.* Вештина винара је у томе: да између тих гљивица пронађе и задржи *ону која се у истини јавља као победилац,* јер је само таква гљивица у стању да му ширу и кљук претвори у што боље вино.

Сигурност је за чистоту расе, ако све гљивице воде порекло од *једне једине гљивице.* То су тако зване *чисте гљивице* или *чисти* квасац, а да се такве и однегују, ваља их *култивисати.* Тако однеговане називају се *култивисани вински квасац.*

За култивисање узимају се гљивице из земље с виноградских положаја или из свеже стеље. За то постоје многе државне и приватне лабораторије. Тако нпр. једна лабораторија при Пајзенхајмској школи за Виноделье и Воћарство (на Рајни) продаје сваке године до 3000 флашица култивисаног квасца, и то сваку по 5 марака!

Сада су највише на гласу квасци: *Бордо*, за разна црна и бела вина; *Винингтон,* за бела лака вина, *Лауређро*, за слатка вина; *Малвасија,* за црна лака, *Менес,* за слатка вина; *Сотерн,* за бела слатка; *Токај*, за бела слатка; *Шампањ,* за шампањска и бела у опште, *Штајнберг* (1893.) за бела јака и слатка вина и т. д.

Стара је ствар, да карактер старог вина долази

од сорте лозе, од земље на којој се лоза гаји и од климатских прилика. Како се винска гљивица као што смо навели развија у виноградарској земљи, и како она, кад је чиста, даје нарочити *бјуке вину*, излази, да се ти чиниоци од којих зависи карактер вина појединих крајева испољавају у *винској гљивици тога краја*, јер да тога није, онда не би било оправдано ни гајење култивисанога квасца. Наведени чиниоци и гљивица узрок су дакле, што друкчији буке имају неготинска вина, друкчији жупска, друкчији јеличка, сићевачка, француска, талијанска и т. д.

Отуда настаје питање: Треба ли набављати са стране вински квасац и развијати буке ове или оне гљивице?

Употребом квасца са стране, може се случајно подударити буке вина са вином тога краја па бити и бољи, а може се њиме унети и стран буке који за тај крај није пењен. Нарочито је незгодно уносити стране квасце у места, где се троше млада вина, јер се у таквом вину, као што је поменуто, највише испољава буке вина.

Из тих разлога, нерадо се узимају стране врсте квасаца за *домаће сорте* грожђа. Шта више и у једној истој држави тежи се томе, да сваки виноградарски крај има свој култивисани вински квасац. Отуда и ми, употребом винског квасца са стране, можемо поправити а можемо и покварити укус домаћег вина. Али, док и сами не добијемо такву лабораторију, треба ли да седимо скрштених руку? Ваља свакако да чинимо пробе у маломе.

Ево, које се користи имају од употребе винског култивисаног квасца:

1. Врење шире и кљука изводи се правилно и за краће време.

2. Таква се вина доцније лакше негују, јер не подлеже квару и разним болестима као вина, чији је кљук или шира преврела под утицајем тако званих „дивљих“ гљивица, оних, које се за време врења, налазе у ваздуху, шири или кљуку.

3. Култивисаним квасцем може се изазвати накнадно врење кварних и болесних вина и ова поправити у највише прилика, и

4. Према каквоћи вина може се употребити квасац и на тај начин добити вино које се жели имати.

Како се добива култивисани квасац, како га до употребе треба чувати, на који се начин размножава и нашта треба обратити пажњу при самом врењу шире или кљука, као и како се њоме поправљају кварна вина, показаћемо у другој каквој прилици, а овде напомињемо само то, да је време, ако тежимо да у виноградарству будемо савремени, помишљамо и на култивисани вински квасац.

Живко Шокорац.

Један листак за јубиларну споменицу д-ра Ђ. Радића.

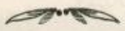

25. овог месеца прославиће најстарији пољопривредни књижевник српски, г. др. Ђорђе Радић, педесето-годишњицу својега плодног и изврсног рада на пољу српске пољопривредне струке.

Ово је у целоме Српству јединствена и за све Србе значајна прослава.

Јединствена је по томе, што је г. др. Радић једини српски син, који је дочекао да прослави педесето-годишњицу пољопривредног књижевног рада, а за цело Српство значајна је по томе, што се њоме прослављају извесни радови за ширење баш оних знања, која су српскоме народу најотребнији.

Зато, у овој прослави с пуно пијетета, и заслужене опште сахвалности, суделују духовно сви Срби, а нарочито српски пољопривредници.

Радови уваженог слављеника стоје у тесној и нераздвојној вези са историским развојем наше пољопривредне књижевности.

Управо, може се с правом рећи, да је књижевним радовима др-а Радића и ударен темељ српској пољопривредној књижевности.

У исто време има се додати и то, да је др. Радић и први оснивач српске пољопривредне журналистике, јер је он први почео издавати и уређивати чисто пољопривредни лист „Сељак.“

Богат науком, а одушевљен истинским родољубљем, др. Ђорђе Радић држао се увек далеко од унутарње политичке вреве и жуђе за масним платама и високим положајима, и одао се искреном преданошћу радовима за унапређење пољске привреде у српству.

У томе циљу, он је неуморно и потанко испитивао стање пољске привреде у Српству и тако се уверио, да је незнање главни узрок нашег пољопривредног назатка.

Зато је наш слављеник све умне силе своје посветио раду за што јаче и што брже уношење пољопривредних знања у масу народа и сам је у томе предњачио књижевним радовима својим — писменом поуком, — живом речи — усменом поуком.

Да би се заслуге слављеникове на овоме пољу што правилније оценити и што достојније уважити могле, треба се у духу пренети у ондашње прилике, у којима је д-р Радић заснивао своју књижевничку каријеру и акцију за пољопривредни напредак у Српству.

И, треба узети на ум, да онда није у ствари ни било српске пољопривредне књижевности нити каквих пољопривредних инстутуција, на чије би се радове ослањати могао и потребне податке узимати.

Усљед тога, он је морао сам да прати развој пољопривредне науке и праксе у иностранству и да испитује привредно стање, климатске и теренске прилике, и проучава биље животиње у српским областима, у колико је то потребно за развој пољске привреде и управо да ствара пољопривреднику науку за Србе при-

лагођавајући модерне научне принципе сувременим приликама нашим.

Овако је трајало све до оснивања „Друштва за пољску привреду“ у Београду, које је себи ставило у задатак, да уједињеном смотром српских пољопривредника, школованих и практичара ради на унапређењу пољске привреде у Србији и неговању пољопривредне књижевности за цело Српство.

Око овога новог центра за развој пољске привреде у Српскоме Пијемонту скупише се и старе и нове (млађе) снаге и позваше у своје коло и нашег слављеника, који је онда (1870.) уређивао „Сељака“ у Новом Саду.

Др. Радић усрдно се одазвао овоме позиву примајући се за друштвеног секретара.

Својим неуморним стручним радовима, а нарочито за увођење савршенијих справа, поправку домаћих сојева стоке и живине и увођење бољих начина рада по свима гранама наше пољске привреде, д-р Радић је у пуној мери оправдао све оне лепе наде које су у њ' полагане.

Од овога времена датира и најпродуктивнија и најитеизивнија књижевна радња г. Радићева, и од тада па до сада добисмо знаменита дела његова: „Све о кукурузу“ „Све о пшеници“ „Све о кромпиру“ „Науку о земљоделству општем и посебном“, „Ливадарство“, „Градинарство“, „Живинарство“ и др. а сада издаје урнек дело „Воћарство“, које је стекло не само у нашој, него и у иностраној литератури тако похвална признања и тако ласкавих оцена од стране компетентних стручњака, каквих до сада ни једна српска књига имала није.

А својим безбројним написима у „Тежаку“ и другим листовима српским, слављеник је пружио народу српском тако изобиље стручне поуке и мудрих савета за пољопривредне радове, да му равна нема у нашој журналистици.

У целокупном књижевном раду г. Радићевом огледа се јасно тежња за популарисањем науке која је успешно и остварена, а нарочито у чланцима новинским меким и разумљивим излагањем мисли.

А што поуке у списима његовим нису могле да се рашире у народу у размерама какве садржином заслужују, узрок лежи у томе, што је маса народна или са свим неписмена или полуписмена, и што у првој половини његове књижевничке каријере није била ни у Србији ни у Српству међу сељацима школованих пољопривредника, који би писане поуке прихваћали и ширили.

Ну у равној мери важно је и г. Радићево уношење пољопривредног знања у народ, које је он вршио посредно као наставник пољопривредних наука у „Земљоделско-Шумарској Школи“ у Пожаревцу, и „Ратарској Школи“ у Краљеву, којој је и организатор и први директор био, као и непосредно личним поучавањем и обавештавањем наших пољопривредника.

И због свега овога, сви родољубиви синови народа српског, а нарочито српски пољопривредници, обраћају у овој свечаној прилици поглед пун захвалног признања и дубоког поштовања на педесето-годишњи рад слављеников, пун знаменитих творевина и родољубивог пожртвовања за напредак наше пољске привреде, од које живи и народ наш и држава наша.

А писац ових редака, прожет је уверењем, да ће погодити жељу свих читалаца, ако их заврши топлом жељом: да наш омиљени и уважени слављеник дочека и стогодишњицу својега рада. Живео!

Милош Н. Лукићевић.

ЧИКА ЂУРО,

„Добра књига је — најдрагоценији пријатељ.“

Педесет година, пола столећа, кад човек само живи, сматра се срећним!...

Педесет година писати, непрекидно писати, и дочекати дан, кога се *педесетогодишњица књижевног рада* прославља, потпуно чио, здрав и весео, па још *с пером* у руци — ретко је славље, и мало је смртних који то доживе.

Ти, чика Ђуро, данас прослављаш тај за те тако значајан дан, дан уосталом тако исто значајан и за Српску Пољопривредну Књигу, јер твоје славље, славље је и Српске Пољопривредне Књиге. Радић и Пољопривредна Књижевност — нераздвојни су: једно без другога не може се ни замислити.

Педесет пуних година истрајно, с пуно самопрегоревања, неуморно радио си, писао си и популарисао Пољопривредну Науку. Недостижан си био у њеном популарисању.

И твоја је велика заслуга — поред других — што се данас и писане пољопривредне поуке радо читају; и твоја је заслуга што се је брзо развила код нас Пољопривредна Књижевност; и твоја је заслуга што се све више ради на популарисању Пољопривредне Науке!...

Ти си, чика Ђуро, Нестор Српске Пољопривредне Књижевности; ти си уједно и њен најбољи и најизразитији, најсилнији представник.

Колос телом, колос духом, па си колос и у Пољопривредној Књижевности. Ко би све могао набројати шта си све ти написао? Значило би писати Историју Српске Пољопривредне Књижевности, чији си ти главни представник.

Волиш свој народ, вредан си, марљив, трудољубив, спреман си, истински спреман, и теоријски и практично, у својој струци — па си се достојно народу и одужио.

Ти, чика Ђуро, можеш потпуно мирне савести,

и, као мало ко, осврнути се и погледати на свој педесетогодишњи плодан књижевни рад. Он ти је име за свагда очувао. Ти си се имао рашта и родити, јер ћеш довека живети!...

Горких, прегорких часова имао си у своме дугом животу! Али и ако те је судбина немилостиво шибала, ниси ти подлегао, — ти си радио необичном љубављу на српској књизи и овај рад челично те је, па си и ударце судбине стојички подносио.

Буди бар данас весео! Баци све на страну — предај све забораву, јер се данас признаје значај твога рада и цени твоје пожртвовање и истрајност на послу, коме си свој век посветио, борећи се неуморно да напредној пољопривреди прокрчиш пута. Успех ти је видан.

* * *

Године су дошле, али ти, чика Ђуро, не сустајеш. Беше остало Српско Пољопривредно Друштво без душе своје, без секретара свог. На молбу млађих људи, ти, чика Ђуро, као седамдесетогодишњи старац, напушташ мирно Краљево, остављаш свој дом и постајеш — *Секретар Српског Пољопривредног Друштва*, онога Друштва, чији су председници, потпредседници и чланови Управе — твоји ђаци!... Радио си часно, неуморно, истрајно, и многи млађи морали су црвенити од стида, кад су видели вредноћу, тачност и истрајност чика Ђурину.

Дошле су године, завидне године, па је дошло време да и из Друштва одеш, да се вратиш мирноме животу, да остатак својих дана проведеш у кругу своје породице у убавом Краљеву, а на домаку Пољопривредне Школе, оне школе, коју си ти основао и којој си толико пута достојно на челу стојао, и кроз коју си више генерација младих пољопривредника провео.

Живи, Чика Ђуро, у миру, одмарај се, јер си много радио и урадио, доста си бура у животу преко главе претурио, и одмор ти је потребан. На заранку свога живота, сећај се људи с којима си више од пола столећа заједнички делао, па се сети и нашега заједничког рада у Друштву, сети се и нашега заједничког рада у „Тежаку,“ сети се ..... и тако сећај се бар још двадесет година; пуштај слику за сликом, успомену за успоменом, пријатну или непријатну, да се нижу једна за другом, то ће ти чинити пријатним старачке дане, то ћете крепити и још дуго чила и здрава одржати и твојој породици и српској књизи, на којој ћеш ти још дуго радити — што ти од свега срца желим.

Vivat Akademia,

Vivant Professores!...

25. марта 1911. г.
Београд.

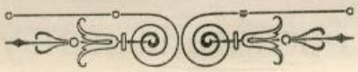

Др. Ур. М. Стајић.

ДРАГОМ ЧИКА ЂУРИ!

У спомен најстаријем уреднику „Тежака‘, међу живима, — од најмлађег уредника „Тежака“.

Једно вече, на два дана по Чика Ђурином рођењу, бејаше се окупило једно чудновато веће од трију лепих девојака над колевком малог Ђуре, да решава о судбини новорођенчета: какав ће му задатак доделити у животу. Дуго су оне над колевком замишљено ћутале и нешто крупно размишљале. Најзад ће се међу њима најстарија подићи да прекине ову свечану тишину:

— Драге сестре, на шта много размишљања, — рече она, мали Ђура је добар дечко; напредан је, хвала Богу, и здрав, и за то ћемо му поверити кроз његов будући живот искључиво један задатак, који је доиста напоран и тежак, али ће га Ђура достојно савладати, јер ћемо га надахнути и потребном истрајношћу и дугим животом...

На овом земљином шару постоји један врло вредан и пун живота народ, који живи искључиво од земљорада. Тај је народ, услед дугогодишњег ропства под туђином, заостао јако у том послу; ја сам мишљења, а верујем да ћете се и ви с тим сложити, да упутимо Ђуру том намученом народу, да га просвети у земљораду и научи речју и пером како да ради своју земљу и гаји свој живи мал, те да и тај народ изиђе из економског мрака у коме данас борави, и пође руку под руку са срећним народима путем напретка и културе...

— Слажете ли се, драге сестре, са овим мојим мишљењем? — упита најстарија.

— Слажемо се!... — кликнуше остале,

Најстарија се наднесе над колевку малог Ђуре и прошапта свечаним гласом:

— Ти ћеш, Ђуро, бити просветитељ српског земљорадника!... Расти и развијај се... Кад одрастеш, скупљај искуства од срећнијих народа и преноси их делом, речју и пером у свој народ... Задатак, који ти поверавамо тежак је и трудан, јер ти предстоји гомила заблуда и неповерења, које имаш да разбијеш... Ући ћеш у поље, пуно корова и чкаља, за које су потребни и оштар трнокоп и истрајна снага... Да се све то посече и искрчи и од прлога направи лепа и цветна башта, требаће напора и жртава, које ти не смеш штедети... Тај оштри трнокоп биће твоја поучна реч и челично перо, којима ћеш отпочети крчење... Ради и делај и не посрни на путу живота, који ти одређујемо...

Пољубивши малог Ђуру у његове зајапурене обрашчиће, суђенице се удаљише неосетно од колевке и ишчезоше у вечну васиону...

— — — — — — — — — — — —

Прошло је много година од ове значајне вечери. Много што-шта се је променило, па се је и мали Ђура

променио. Од малог и сићушног Ђуре постао је велики Ђура; јак телом и духом да прихвати велики задатак, који му предсказањем би одређен. Задатак је рио примамљив и идеалан, али је у толико теже било извршити га. Поље је било и сувише чкаљевито и урасло, да је требало великом Ђури много оштрих трнокопа скрхати и много снаге утрошити, док је место чкаља бујнуло цвеће и место парлога дигла се красна мирисна башта... Но, колос снагом а колос и духом, све је те тешкоће јуначки пребродио и ушао срећно у пристаниште мира, да плодове свога педесетогодишњег рада у кругу другова из трију генерација, и уз признање својих многобројних ученика и земљорадника из целог Српства, свечано прослави...

Драги Чика Ђуро!

Предсказивање се је испунило. Намењен Ти велики задатак савесно си извршио. Сад, Твој ведар старачки дух може са радошћу и задовољством погледати у цветни врт, коме си основ ударио, брижљиво га обрадио, и као искусни вртар зналачки га засејао својим здравим, једрим и пуним живота поукама!...

И ако си пуно пола века у том лепом врту усрдно радио; те би са пуним правом могао рећи: „Ја сам радио и урадио, а на вама је сад млађима да прихватите моје дело.“ — Ти га ипак не смеш напуштати. Не с тога, што је то твоје мезимче, коме си цео свој век посветио, гајећи га и негујући очински и свесрдно, већ с тога, што у Теби још пулзира јака животна снага и ведар дух, те можеш још који лепи цветак у њему засадити, како би га млађим нараштајима, који имају да прихвате твоје дело, што украшенијег и богатијег предао, да им служи и као пример и као подстрек за њихов будући рад на унапређивању и јачању српске пољске привреде.

За ово те моли и српски земљорадник, кога си Ти пет деценија напајао твојим једрим и сочним поукама, а моли те и млади нараштај српских пољопривредника, који твоје дело има да прими у аманет...

У име Твог мезимчета „Тежака“, кога Ти ниси напуштао ни у најтежим часовима и коме си ти први показао пут, којим треба да иде у просвећивању српског земљорадника, посвећује Ти овај скроман листак — на овај по тебе најсвечанији дан — најмлађи уредник „Тежака“, са жељом: „Да још дуго година поживиш на понос и дику Српске Пољске Привреде!...

Д-р Ђ. Радић.

О пресађивању и прекалемљивању старијих воћака.

Читао сам много што-шта о *пресађивању и прекалемљивању старијих воћака*, како се ти послови на разне начине много препоручују, али сам, опет зато, мало што лепога и у *истини кориснога* у томе погледу видео.

Односно тога, мени су још поодавна упућивана многа питања, на која сам у кратко и одговарао. Но, како су од неког времена та питања учестала, то ћу, ево, да кажем из сопственог искуства по томе предмету ово што сљедује, па нека сваки од штованих читалаца и сам изнесе своје доживљаје по овом важном предмету у воћарству на јавност. „Тежак“ ће нам у томе бити на руци; он нам за споразум широм отвара своја врата.

Дакле, чујте ме.

Ко је поле научио да буде мало стрпељив, да на резултате свога рада мало причека, нека сади и из основа подиже младе воћке и с њима попуњава упражњена места, ако је баш до тога стало; оне ће и у порасту, и у лепоти и у рађању брзо достићи своје *старије пресађене* другарице.

Ко зна, или је принуђен да сазна, *коју вредност представља новац, издат за унапређење воћарства*, тај нека батали пресађивање старијих воћака: новац, који се изда за младе воћке, много ће веће приходе донети од онога новца, који се буде издао — поред осталих мука и тегоба — за пресађивање старијих воћака.

Воћка, која се пресађује у дебљини од 20 сантиметара у пречнику, или још и дебља, дакле, према приликама, од 10-те године па на више, сигурно ће у даљем порашћивању *закржљавити*, па вероватно, у скоро и пропасти.

Пресађивање старијих воћака, може имати и своју *практичну вредност* само и једино у томе, кад се н. пр. хоће у брзо да попуни негде неко упражњено место у воћњаку, — али се ни та, *привидно* само практична страна, не може препоручити.

Воћка, на дивљаци калемљена, постаје непрестаним пресађивањем с једног места на друго — прави *патуљак*. У колико се воћка у младости чешће пресађује, у толико ће она добити и више жила, постаће јача, па ће се, у случају потребе, моћи у старости и сигурније да пресади, па се ипак и у том случају мучно извршава.

Воћка, у старости пресађивана, *губи од свог природног облика*, јер јој морамо грање знатно да скрешемо, и онда јој не може бити места у добро уређеном воћњаку; јер својим краћим леторастима, не може у порашћивању да се изједначи са својим непресађиваним другарицама у истом воћњаку, на којима леторасти нормално дужи порашћују; а где у воћњаку нема једнакости међу воћкама у порашћивању, онда не може бити говора ни о угледу једног иначе правилно подигнутог воћњака.

А *прекалемљивање старијих воћака*, још је осетљивији удар у животу воћкином. При пресађивању старијих воћака, одузимају им се, пресецањем или скраћивањем жила, најважнији органи, који им из земље храну црпе, јер се при ископавању воћке за пресађивање, морају жиле знатно да сасеку; а при

прекалемљивању одузимају им се опет они органи, који из земље црпљену храну имају да прерађују, јер се за прекалемљивање старијих воћака морају скресати све гране, на којима порашћује лишће, а лишће су органи, који храну прерађују. Ни без жила ни без лишћа, не може дрво да живи; одзми му то, оно мора да закржљави, па и да пропадне.

Воћку, која слабо и хрђаве плодове рађа не треба штедити; њу треба просто, без оклевања, ископати и на ватру бацити; не треба се с њоме даље мучити, нити се на њу физички и материјално трошити.

С обзиром на све напред-наведене истине, ево ћу да побројим *стварне резултате* од пресађивања и прекалемљивања старијих воћака:

Треба да се, од прилике, три године са прекалемљивањем борим и осам до десет година са уклањањем изданака из корена и шибова и птића са стабла и око калема, као и са образовањем круне од нових калема. После тих десет година погледајте шта смо добили; без обзира на неколико плодова које смо убрали, а које не одговарају труду који смо уложили, добили смо од, рецимо, 10 прекалемљених воћака: 3 недоношчета, од опале оболела богаља и једва три дрвета, с којима би могли бити задовољни. А да смо пре 10 година усадили 10 младих, задравих, нових воћкица, како би оне лепо и правилно напредовале, и ми би око њих много мање труда и трошка уложили, са много већим уздањем на родност; а колико би дотле још уживали у њиховом лепом порашћивању и напредовању?!

И сад ће тек и оне прекалемљене и успеле 3 воћке да стигну на род. Радост! Али само за смерне захтеве; а непрестана брига и рад око тих, од смрти отргнутих воћака, неће ипак никако да престану; никакав подупирач, никакав прислонац није сигуран, да муком порасле калеме од ветра сачува, да их не поломи. *Ништа се тако лако не може да одломи, као калем, накалемљен на старом дрвету,* и онда у брзо нестане и оне кратке радости, а у воћњаку остане један богаљ, једна наказа више.

На другом месту опет видимо, како је неко на стару воћку накалемио 5—6 разних сората, с уздањем, да ће на једном деблу, а на више остављених огранака, имати 5—6 сорти разних јабука, крушака, шљива и т д. Да велике радости задовољства у напред! Па то ће бити читава збирка на једном дрвету — е, да чудне лепоте! За једног љубитеља таквих играчака, може то и бити нешто лепо, али за озбиљног воћара изгледа то као једно *недоношче*, а за сопственика *биће и остаће такова збирка сората на једном дрвету, саме једна обмана* — ништа више! А ко хоће да изучава недоношчад и разне друге болести на плодовима, тај их на тако, са више сората накалемљеној воћки најбоље изучавати може, јер ће ту имати најбоље прилике. Ту ће у изобиљу наћи и оно, што није ни тражио, што на нормално у младости накалемљеној воћки с једном сортом, не може наћи.

Па и поред свега тога можемо ипак видети по неку лепу прекалемљену стару воћку — рећи ће ми неко. И за цело да их има; и ја сам их виђао, па и сâм имао у башти Ратарске Школе у Краљеву (једну трешњу и једну крушку), али су то реткости! Па и оне су се, сад већ, осушиле, док њихове другарице из младости још и данас живе и обилато рађају. Треба стрпљења, велико стрпљење у самом току тако великог и *несигурног* рада, и онда: „Где си био — нигде; шта си радио — ништа!“

На прекалемљивање *једне* само воћке, која не би смела бити старија од 8 година, могао би се човек из неког задовољства одважити, али *више* њих у једном воћњаку прекалемљивати — од тога нека Бог сваког озбиљног воћара сачува!

Код неких је то прекалемљивање старих воћака права страст, али ти људи не рачунају ни време, ни труд, што у томе залудо троше.

Подижите, дакле, нове младице-воћкице из основа, од којих ћете увек имати сигурног успеха, са њима попуњавајте и празнине у старијим воћњацима — а баталите пресађивање и прекалемљивање старијих, полумртвих воћака!

То је моја порука свима воћарим, *који од свог рада хоће да имају* праве *користи.*

Др. Ђ. Радић.

СЕДАЛА У КОКОШИЊАЦИМА.

Ретко где, да ћете у кокошињацима наћи циљу одговарајућа седала; све су то танке, обле притке, на којима седећи, добију кокошке грчевите ноге, па се онда помишља, да кокошке болују од неке друге болке — реуматизма — и т. д. За одрасле кокошке треба пре свега, да су сѐдала довољно широка, да у пречнику имају бар 5 сантиметара, јер кокошије прсти не треба да *сасвим* обухватају седала, а која не треба да су ȍбла, него да су ивичаста, а ивице да су срубљене, да се кокоши могу сталније и чврће држати, а да их ивице не убијају, не жуље.

За утврђивање, не треба седала клинцима закивати, него направити жљебове и у њих сѐдала тако утврдити да се не помичу, а да се по потреби, н. пр. кад хоћемо да их перемо и очистимо, могу лако скидати.

Од зида и између себе, треба седала да су бар 50 сантиметара удаљена; на тај начин кокошке неће моћи једна другу погапити, нити ће реповима моћи једна другу дотицати и узнемиравати.

Још ћу овде на једну неудобност, управо рећи неправилност, да укажем, а та је, што се сѐдала у кокошињацима ређају и намештају у виду лествицâ (стубâ); то не ваља, јер се тиме између кокошака пораћа само свакидашња свађа и зађевица, која ће од

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЂУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 9. **БЕОГРАД 30. МАРТА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ.

Пред сетву сточне репе. — *Д-р Ур. М. Стајић.*
Коњарство у Француској, Аустрији и Србији. — *Д-р Ђорђе Митровић.*
Извођење пилића. — *М. Н. Лук.*
Правила за живинаре. — *М. Н. Лук.*
Слана. — *Милутин Илић.*
Лачење винограда. — *Милутин Илић.*
Сејање и расађивање раног поврћа. — *П. С. Петковић.*
Упуство за прављење вештачког сака. — *Д-р Ур. М. Стајић.*
Забава: Довитљиви живинар. — Народна филозофија. — *Д-р. Ур. М. Стајић.*
Поучне ситнице. — Ждребечак, гунтураћ. — *М. Н. Лук.*
Књижевност. — Цивилизација и наука. — *М. Н. Лук.*
Из добрих књига. — *М. Н. Лук.*

РАТАРСТВО

ПРЕД СЕТВУ СТОЧНЕ РЕПЕ.

Сточна репа спада у најважније пољне биљке и за то заслужује да јој овде у „Тежаку“ посветимо коју реч, нарочито сад пред сетву, која је већ ту и од које у велико зависи принос и успешно гајење ове корисне биљке.

Припремање земље за сетву. Као што је сваком познато, сточна репа тражи јаку и дубоку орницу, која је у јесен дубоко поугарена и преко зиме неподрљана прележала, те је мраз добро иситнио и промрзао. Дубина орања врло је важна чињеница за успешно гајење репе, јер, у колико је ораница дубља, у толико ће репа имати више влаге, боље успевати, крупнија бити и већи принос дати.

Ако је у јесен њива два пута поугарена, један пут плиће, а други пут дубље до 30 см., а и иначе је увек ваљано обрађивана, онда је непотребно пролетње орање. Пролетње орање је бар за наше прилике штетно, јер њиме упропашћавамо зимску влагу, која нам је потребна као насушни хлебац у време првих суша, које су код нас врло честе и доста трајне.

У случају, да је њива у јесен само један пут поугарена, онда је треба у пролеће неизоставно поорати и то на једно три недеље пре сетве. У време сетве пак треба је само подрљати, колико да се скине травуљина и истроше грудве.

Сејање. — Репа се или сеје или расађује. Сеје се кад је већа површина њиве, а расађује, кад се хоће да гаји на мањем простору.

Сејање може бити на два начина: или руком на оцаке, или врстачном сејалицом на редове или оцаке.

Кад се сеје руком на оцаке, онда се прво њива избразда браздилама у редове уздуж и попреко, и то ред од реда у одстојању 40—50 см. На оним местима где се редови секу, радник ископа оцак у виду мале јамице од 2 см. дубине, баци у њ 5—8 кржица (семенчица), покрије јамицу и копа другу, у коју опет убаци 5—8 кржица, покрије, и тако редом. Одстојање и растојање оцака може се свести и на 35 см., нарочито ако је земља јака и плодна, али треба имати на уму да крупније сорте репа траже већи простор за развијање, те треба пазити да се са сужавањем простора не претера. За овакво сејање потребно је од прилике 12 раденика на 1 хектар. Ово је сејање понајбоље, јер семе исклија сигурније, брже и подједнако и више се семена уштеди.

Много се брже сеје репа врстачном сејалицом, код које се редови могу да размакну на жељеном одстојању. Ко има врстачу сејалицу најбоље је да репу сеје њоме.

Кад се сејалицом посеје семе, онда се преваљују редови ваљковима, да би се земља око семена збила и влага боље к њему придолазила.

Расађивање репе треба вршити на мањој површини. Расад се спреми на месец дана пре расађивања у лејама и кад довољно ојача расађује се на њиви.

Овај је посао доста заметан, јер је репа при премештању с једног места на друго веома осетљива, те већи број угине и због тога се морају редови чешће да попуњавају.

Боље је сејање.

КОЊАРСТВО

ФРАНЦУСКА.

Француска држава има 233 пунокрвна пастува енглеске расе, 104 пунокрвна пастува арапске расе и 215 пунокрвних англо-арапских пастува, свега 552 пунокрвних државних пастува. Сем тога Француска има разних пастува тежега типа и то 2211 полукрвних и 684 ладнокрвних, свега 2895 државних пастува тежега типа. Сви ови пастуви држе се у 23 пастувска станишта а набављени су већином куповином од народа. У прошлој години купила је Француска 379 пастува, од којих су само 44 купљени у иностранству, Енглеској и Белгији, а сви су остали купљени у земљи од народа, јер Француска има само једну државну ергелу у Помпадуру, где производи незнатан број пунокрвних англоарапских грла. Са пастувских станишта распоређују се пастуви за време сезоне опасивања на поједине станице ради опасивања народних кобила. У 1909 години било је таквих станица 775. На њима је опасано 152.652 кобиле.

Сем државних пастува постоје у Француској још две врсте пастува, а то су тако звани: повлашћени и премирани пастуви, који су својина приватних одгајивача. Повлашћени пастуви су својина појединих одгајивача, које они држе за своје кобиле и кобиле осталих одгајивача, који плате захтевану таксу. Те пастуве прегледа сваке године нарочита комисија и министарство привреде издаје на основу тога потврду сопственику, да му је пастув прегледан и оглашен за доброг. Премирани су пастуви они, које држава посредством комисије прегледа и огласи за добре, па се њиховим сопственицима одреди извесна годишња премија под условом, да за једну утврђену таксу пуштају своје пастуве на народне кобиле. Повлашћени пастуви су обично они, који су много бољи јер њихови сопственици немају рачуна да приме премију и с тиме и одредбе ограничене таксе.

У прошлој години било је у Француској 223 повлашћена и 1729 премираних пастува. Повлашћени пастуви опасли су у тој години 9.356 кобила, а премирани 88.912 кобила. Међу премираним пастувима било је 289 пунокрвних, 448 полукрвних и 992 ладнокрвних. На премије је издато за годину дана на 1729 пастува укупно 795.850 динара, што ће рећи да је на једног пастува дошло просечно по 458 динара.

АУСТРИЈА.

Аустрија је имала прошле године свега државних пастува 2479. Од ових су 1465 за време сезоне опасивања били распоређени на разне станице, 584 пастува дати су били приватним одгајивачима на употребу и чување, а 146 пастува издато је било под кирију појединим одгајивачима. Једну четвртину од свих државних пастува производе државне ергеле, од којих има две, једна у Пиперу у Штајерској и једна у Радауцу у Буковини. Три четвртине својих пастува набавља Аустрија куповином од народа и са стране, из Мађарске, Белгије и Енглеске.

И у Аустрији има приватних пастува двојаке врсте: повлашћених и премираних. У прошлој години било је на употреби свега 399 приватних пастува и то 125 премираних и 274 повлашћених.

*

Број наших државних пастува креће се последњих година око 180. Они се у сезони опасивања шаљу на разне станице, чији се број из године у годину јако мења, што зависи од предвиђених или непредвиђених кредита за издржавање од стране самоуправних власти. На свима станицама укупно опасе се годишње око 7000 народних кобила. Већи број пастува производи се у државној ергели, а један се део набавља куповином од народа. Кад би било материјалних средстава могло би се, према садашњем стању нашега земаљског коњарства, сваке године набавити од народа онолики број пастува, колико их се годишње у ергели произведе. Пунокрвне пастуве набавља држава на страни, у Француској, и мораће их још за дужи низ година са стране куповати. Код нас нема повлашћених ни премираних пастува, али има врло добрих приватних пастува који врше опасивање народних кобила. То су у неку руку пређутно повлашћени пастуви и они ће, чим се заведе систем премирања приватних пастува, а о томе се мисли, бити повлашћени односно премирани, ако сопственици пристану на услове које им држава пропише. Од приватних пастува који врше опасивање помињемо за сада ове: *Естрогон*, својина Њ. В. Краљевића Ђорђа; *Енглез*, својина Јована Бранковића из Грабовца; *Тицко*, својина Влад. Илића, индустријалца из Београда; *Вијор*, својина Живка Радојковића из Селевца; *Ратко*, својина Светолика Савића, штампара из Београда; *Драган*, својина Милоја Илића, свештеника из Грбице (окр. крагујевачки). У генерацији, која се још налази у тркачкој каријери, налази се велики број одличних пастува. Сем приватних пређутно повлашћених пастува има и среских пастува, које су поједини срезови набавили. За сада имају своје пастуве срезови: кључки и јадрански.

У Београду се оснива модерно земаљско тркалиште које ће одгајивачима вршити одабирање најбољих приплодних грла и у исто доба давати им знатне новчане награде. За коњарство настају бољи дани. Само држава у будуће не треба да се при раду на коњарству угледа на Аустрију, већ на Француску. То је здрава основа и одговара духу нашега народа.

Д-р Ђ. Митровић.

ЖИВИНАРСТВО

ИЗВОЂЕЊЕ ПИЛИЋА.

Сад је томе време, па неколико напомена неће бити на одмет. Квочка треба да буде маторија кокошка, мора бити питома и мирна и да се не плаши и не бежи с гнезда, кад јој се човек приближи. Обично су такве старије кокошке. За извођење пилића исто тако врло су добре и ћурке („живе машине"), јер се под њих може метати више јаја но под кокошку.

Насадити се може под једну квочку 11—17 јаја, што зависи од њене крупноће и од времена. Кад је време хладније треба мање насађивати, а кад је време топлије — више.

Гнездо за извођење не треба да буде на светлом месту, јер се показало да је боље да буде у полутами. Гнездо за извођење треба да буде на поду живинарника, а никада високо обешено. Најбоље гнездо је плитка корпа, на чије се дно испреплиће грање, на које дође танак слој сена, сламе или струготина.

Још је боље да се направе удубљења у живинарнику на самоме поду, ако он није патосан, но је земљан. Може се и песак донети, удубљење направити и циглама оградити. Практично је, ако се у исто доба више квочака насађује, да све имају покривена гнезда те да се не виде, јер тада једна другу не узнемирују.

Насађивање је најбоље извршити с вечера. Треба такође пазити да ли квочка свакога дана силази с гнезда, да ли једе и да ли се чисти. Ако то не чини, треба је опрезно дићи свакога дана пре подне за 10 до 20 минути, а ако је време топло за још дуже време.

Квочку треба хранити само зрнастом храном, ретко дати јој нешто зелениша. Воде свеже треба увек да има на домаку. И песка за прљушање треба да има довољно поред гнезда. Ако квочка упрља јаја или које и разбије, то треба остала у млакој води одмах опрати, али при томе пазити да се јако не тресу и не трљају. — За тим ова јаја треба одмах ставити у гнездо. Иначе треба избегавати да се квочка узнемирује, а нарочито треба обратити пажњу да квочке не узнемирују друге кокоши.

После 6—8 дана, за које је време квочка лежала, треба јаја, помоћу лампице, испитати да ли су оплођена или не. Ако нема лампице, онда се може и овако помоћи: узети црну круту артију на којој изрезати рупу као јаје, у ову рупу метути јаје — много га не обртати — у мрачном простору, а пред лампу која јасно горе и посматрати јаје.

Јаје, које није оплођено, бистро је, и може се употребити за јело ако кокош није лежала на њему више од 6 дана. Јаја, која нису добро оплођена, показују мали облачак и њих треба одбацити, а *оплођена* јаја показују тамну облачасту сенку са једном црном покретном тачком.

Овај преглед јаја користан је, јер се одбаце неоплођена јаја и кад има у исто време више квочака, онда се оплођена јаја расподеле и добију слободне квочке које се одмах могу насадити, те се на тај начин више пилића изводе и увек потпуним успехом.

Ако је време суво, онда треба насађена јаја сваки други или трећи дан попрскати млаком водом.

Кад квочка добро лежи, отпочне извођење пилића 20 до 21 дана. Њих треба у миру оставити под квочком и само с време на време удаљавати испод квочке љуске, да пилићи не би њима били повређени. Само онда, кад се пилићи не изводе добро и кад квочка хоће да устане с гнезда и одведе изведене пилиће, треба изведене пилиће узети и метути у корпу, у коју се мете вате, и коју ваља поставити у близини гнезда.

Ако су за насад употребљена јаја од крупних, добро храњених кокошака и ако нису била престарела за насад; ако је квочка добро лежала и ако је чињено све што смо напоменули, онда се сигурно сва јаја изведу.

У новије доба употребљавају се разне машине за извођење пилића, али ми о њима нећемо говорити с тога што њима треба знати добро руковати и што треба имати нарочите одаје, у којима би биле оне смештене, што наши земљорадници немају, а и не треба им, кад природним путем и без трошка могу извести пилића колико хоће.

М. Н. Лук.

ПРАВИЛА ЗА ЖИВИНАРЕ.

1. Држи само једну и чисту расу кошака.
2. Држи само ону расу, која добро носи и коју си отпочео да гајиш — талијанку и минорку.
3. Ако хоћеш да гајиш кокош за месо а која такође још уз то добро носи и изводи — држи чисту расу жутог орпингтона и плимес-рок.
4. Не изводи пилиће после 1. јуна, ако изводиш грла за запат. Ако изводиш пилиће за гојење и продају, можеш их слободно и после 1. јуна изводити.
5. Немој никада за запат употребљавати петла, који није потпуно развијен и који није потпуно израстао.
6. Побрини се да увек имаш добар живинарник, да у њему увек буде највећа чистоћа и да живину добро храниш.
7. Ко живину држи у кавезима и врло скученим просторима, мора је нарочитом вештачком храном хранити, а за то код нас нема никаве потребе.
8. Добре носиље држи само 18 месеци, јер за ово време оне најбоље носе. Најбоље је да прекобројне кокошке продаш у месецу августу, пре но што отпочне митарење.
9. Читај пажљиво „Тежак", јер у њему излазе често поуке о гајењу живине, које треба да знаш и да у твоме раду примењујеш, јер ћеш отуда имати велике користи.
10. Узми јевтине поуке из живинарства које је Српско Пољопривредно Друштво издало и читај их, јер ћеш у доброј књизи свагда наћи најбољег пријатеља и саветодавца у твоме раду.
11. Упиши се у Главну Живинарску Задругу па ћеш увек добити и поуке и савета бесплатно, и моћићеш пратити развитак напредног живинарства и користити се свима новостима.

М. Н. Лук.

ВИНОГРАДАРСТВО

СЛАНА.

Кад рано с пролећа, пре ластарења винограда, нема кише, мора се виноград причувати од слане.

За ту сврху растури се местимично ђубре, кровина, мокро покварено сено, лишће ит д. по стазама и празним окрајцима винограда и рано изјутра пали.

Кад ће слана бити, зна сваки виноградар, а гомиле кровина, ваља палити са оног краја винограда са кога ветар тога јутра дува; — ради овога и треба гомиле кровине имати свуда по винограду припремљене.

Упаљене гомиле не смеју имати пламена, већ само дима.

На случај тихог — без ветра — јутра, пале се све гомиле и надгледа димљење до 8, 9 час. из јутра.

ЛАЧЕЊЕ ВИНОГРАДА.

Лачење винограда, или уклањање сувишних ластара на чокоту, најправилније се и најбоље врши с пролећа.

Но, избијање ластара из стварајућих — латентних — окаца бива и доцније, ради чега се лачење мора вршити више пута преко године.

Прво лечење треба извршити у пролеће, чим потерају ластари, од којих се осеку они, *који потерају из корена или из главе*, да би се ластари на кондирима и резницима могли боље развијати.

Друго лачење, врши се пре цветања винограда, када се осеку јалови ластари сем оних, који се намене за оставу на резнике — где је то потребно, и сем оних који су већ на резницима. —

Треће лачење врши се, кад се шарак у винограду појави.

Најглавније је прво лачење, које ће виноградари за неки дан извршити, или тачно онда предузети: *кад ластари у винограду буду достигли местимични пораст 15—20 см.*

Илић.

ПОВРТАРСТВО

СЕЈАЊЕ И РАСАЂИВАЊЕ ПОВРЋА.

1. *О сејању поврћа.* Градинарске биљке које се из семена производе, могу се поделити у две групе: *а)* такве, које се одмах на лицу места могу посејати, где ће оне до употребе стално остати, и *б)* такве, које се првенствено производе на лејама као расад, па тек доцније пресађују на стално место.

Првој групи припадају ове градинарске биљке: пасуљ, грашак, краставци, спанаћ, ротква, шаргарепа, лукац и др., а другој: карфиол, салата, келераба, купус, кељ и др.

Сејање се врши обично омашке и из руке, када се семе по спремљеној леји више мање подједнако руком или ручном сејалицом посеје; или на врсте — редове, ако се по дужини или ширини леје направе редови и у њих смести семе а потом покрије; или ако се семе на леји на извесном растојању у земљу смести „на кућице—оцаке“.

Сваки овај начин сејања има свој значај за поврће и његову културу.

Да би наведени начини сејања потпуно одговарали своме значају, треба пазити на следеће: да свака биљка мора имати толико простора, колико јој је потребно да се самостално и правилно развија. Исто тако, земља мора бити увек од корова и траве чиста и окопана; такође земљиште мора бити потпуно искоришћено, с једне стране сме постојати празнина, а с друге, не треба да су биљке сувише честе.

Сејање руком „омашке“ до сада је највише распрострањено и ако је доста непрактично и донекле штетно. Копање и прашење засејаног земљишта на овај начин, не може се тако добро извршити као код сејања у редове; такође и плевлење може се вршити само руком и то још недовољно.

Од свих начина јесте најбољи сејање: на врсте — редове, а из разлога: што се поврће много брже, лакше и боље коже прашити и плевити; такође може се и огрнути ако буде потребно и напослетку, да све семе посејано на овај начин боље и сигурније клија

На спремљеној леји, треба повући попречне врсте—редове, јер се на овај начин плевлења лакше и брже врши и не мора да се по њој гази, као што је то случај, када се редови по дужини леје направе.

Редове по леји треба направити нарочито зато начињеном мотичицом а мора се пазити, да сви редови буду подједнаке дубине, те да се не дође, час дубље, час плиће. Растојање редова треба да је 20 до 30 см., како би се плевлење и прашење могло што боље извршити.

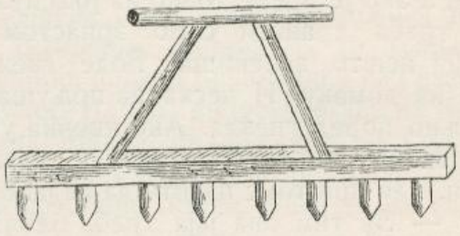

(Сл. 1.)

Код неких сорти поврћа, врши се сејање, ако се у растојању 10—30 см. начине рупице, па се у исте смести једно или више семена, те да се биљке боље развију. Овај начин употребљава се код роткве, шаргарепе и др. Ово обележавање рупица врши се помоћу „браздара“ који је 1 метар широк, и на чијој се доњој страни налазе 8 клинова у дужини 4—5 см. а у растојању 5—10 см.

Покривање посејаног семена и затрпавање редова, врши се мотичицом али да не буде ни сувише јако ни пак одвише плитко, те да семе не клија сувише споро или никако, или да се после клијања не осуши. Ако је земљиште тешко, тада ћемо семе покрити што тањим слојем а ако је лако, тада се може и дебљим слојем покрити.

По сејању може се и леја покрити са компостом, потпуно сагорелим ђубретом из топлих леја и истру-

лелим струготинама. Овим покривачем спречава се хватање чврсте коре по површини земље, семе разног корова спречи се у клијању и развићу, влага се задржава дуже и равномерније, семе клија брже и подједнако а младе биљке, у своме почетном развићу, налазе обилно хране за своје напредовање, услед чега постају и снажније. При сејању семена салате, купуса, кеља, келерабе и другог поврћа, које се доцније има расадити на стално место, није препоручљиво вршити ово покривање јер се услед свакодневног заливања ухвати чврста кора.

За добро и подједнако клијање семена, заливање је један од првих услова. Само са обилним заливањем, добиће се потребан степен влаге. Ако се залива за време клијања семена и то врло често или недовољно, тако да вода не допире до жилица, биљчице ће клонути и напослетку угинути.

Понеке градинарске биљке, за своје даље развиће потребују снажније и многобројније жиле и ово се може добити т. зв „пикирањем". С тога ће мо младе биљчице, чим добију прво лишће извадити из леја, жилице скратити до половине своје дужине, а затим одмах на спремљену леју пресадити у растојању 2—5 см. При сађењу треба пазити да се биљчица нешто дубље спосади. Овим путем, добија поврће већи број ситнијих жилица а које у главном примају у већој количини храну из земље, те се отуда добија снажније и развијеније поврће. Нарочито се овај начин препоручује код карфиола, келерабе, салате и целера.

2. Расађивање поврћа. Под овим се разуме расађивање оних градинарских биљака са места где је из семена произведено па на стално место, где ће се за употребу развити.

Први је услов тај, да су биљчице потпуно здраве и да имају доста добрих жила.

Вађење расада из леја, мора се са највећом пажњом извршити, пазећи да у земљи не остану оне танке побочне жилице. Пре вађења треба леју добро водом полити, те да земља постане растресита и да на жилицама остане по известан део земље. Жиле извађеног расада, треба одмах замочити у раствор размућене говеђе балеге у води, да не би увенуле или се сасвим осушиле. Сем тога, ако се овако уради умањиће се доцније и само заливање; јер овако замочене биљчице у раствору говеђе балеге, могу много више да издрже жегу.

(Сл. 2.)

Расађивање најбоље је вршити при облачном времену или после какве добре кише Само расађивање врши се обично дрвеним садиљкама, јер се помоћу њих могу дубоке и широке рупе начинити, те да се жилице при сађењу не савијају. С тога сађење прстима не може се ни уколико оправдати, јер рупа направљена прстом није довољно ни дубока па ни широка, а да не спречи савијање жила. Такво поврће, чије се жиле при сађењу савију, промаше своје добро развиће и не обећавају добар успех. Као препоручљиве дрвене садиљке јесу оне са гвоздним врхом, јер се на таквим садиљкама земља теже хвата.

При расађивању поврћа треба пазити, да око сваке биљчице остане мало удубљење, како би се вода могла лакше скупљати и задржавати. После расађивања заливање је неопходно потребно Ако би се створиле између жила рупе, треба их одмах попунити земљом.

Ако се расађивање мора извршити при сувом времену, то је онда потребно, да се раније избуше рупе и напуне пуне водом. Услед тога, земља ће се довољно овлажити а биљке ће и у самој дубини имати довољно влаге.

Време сађења одређује се према начину сађења и према самој врсти, па и сорти поврћа.

П. С. Петковић.

УПУСТВО ЗА ПРАВЉЕЊЕ ВЕШТАЧКОГ САЋА.

Многи пчелари, који су набавили пресу за прављење вештачког саћа, жале нам се, како им прављење саћа не испада за руком. У већини случајева наводе као узрок за тај свој неуспех, што не умеју руковати пресом. Како Српско Пољопривредно Друштво нема могућности да сваком понаособ даје потребна упуства путем писама о руковању пресом, то да би Друштво, како себи тако и пчеларима, који су ову пресу набавили или желе да набаве, олакшало тај посао, износимо овде кратко упуство: о целокупном раду око пресе и прављења саћа.

Овим упуством надамо се, да ће се моћи сваки пчелар користити, па и почетници.

Припрема.

Пре но што се приступи прављењу саћа, треба се уверити, да ли је преса исправна: да није приликом пошиљке и на путу гдегод повређена или нагњечена; нарочито обратити пажњу на чивије да нису искривљене. Ако је тај случај, онда се преса неће добро да склапа. Чивије, ако су искривљене, могу се довести у исправно стање помоћу кљешти. Ако су много искривљене, што ређе бива, онда треба пресу однети лимару да је он доведе у ред. Дрвени

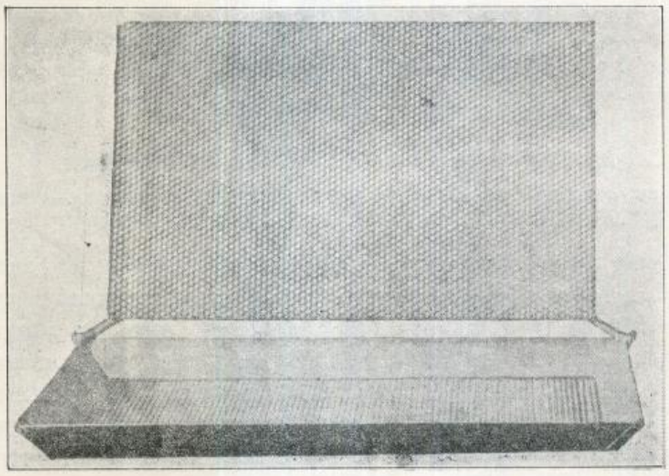

Сл. 1. *Отклопљена преса.*

део пресе (ручица) не сме са свим чврсто да лежи, већ треба да је мало лабав, у противном плоча ће се развући, чим се дрвени део окваси, и преса се неће добро склапати.

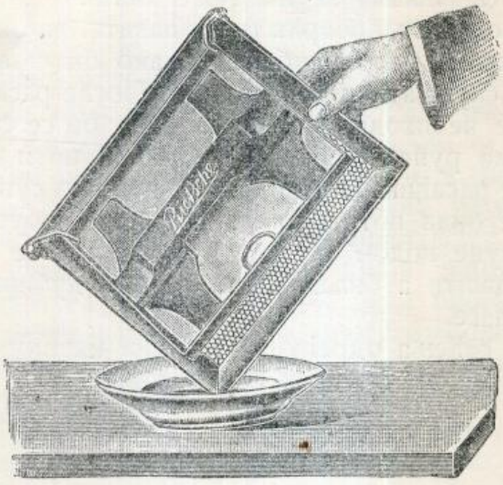

Сл. 2. *Приклопљена преса.*

Масноћа из пресе се отклања пре наливања воска: кад се у калупе налије 100 грама чистог шпиритуса или добре препечене ракије и меком четком овлаш прочетка.

Приликом руковања пресом, не треба нипошто чачкати и дирати руком или каквим другим оруђем по жљебовима!

Простор (соба) за ливење вештачког сећа.

Простор (соба, шупа и т. д.), у коме ће се лити сће, треба да је што даље од пчеланика. Ако такав погодан простор немамо, и принуђени смо да радимо у каквој соби близу пчеланика, онда је треба тако удесити, да у њу не улазе пчеле; нарочито обратити пажњу на прозоре да буду добро заптивени.

Сл. 3. *Судови за топљење воска и ливење сећа.*

(у средини: огњиште са судом за топљење воска; испред огњишта — четка; лево — сито; десно — црпка, и ножић за обрезивање сећа).

Кујну треба нарочито избегавати и никако у њој лити сће. Такође за топљење воска не треба употребљавати кујинско посуђе, у коме се кува јело, као што су лонци, шерпење, кутлаче, црпке и т. д За ову сврху треба имати особито посуђе, које ће искључиво служити за топљење воска. Најбоље је за овај посао набавити нарочито огњиште за топљење воска са потребним посуђем, које сл. 3. скупа представља.

Топљење воска.

Восак треба топити у каквом чистом, бакарном, калајисаном суду, ширине 24—28 см. и висине 12 см. Да не би восак загорео, треба у суд насути један четврт литра воде, и на умереној ватри полако загрејавати.

Кад се је већи део воска истопио, обеси се у суд густо сито од исплетене жице. Ово сито служи за то, да у њега навире чист восак пречишћен од талога и разне нечистоће, који се после вади црпком и разлива у калупе. С времена на време мећу се у суд парчад чврстог воска, за колико се растопљеног воска исцрпи.

Црпка стоји у ситу и облика је као у сл. 3; ширине 9—14 см., а висине 4—7 см., од калајисаног је дебелог блеха или бакра.

Ливење сећа.

У непосредној близини огњишта треба поставити један раван сто, обичне величине. Сто треба покрити влажним чаршавом, како би се просут восак лакше могао покупити.

С десне стране треба поставити пресу, а до ње *суд са шпиритусом* или *препеченом ракијом*, и онда радити овако:

1. Нали (као у сл. 4. левом руком) кутлачом препеченице на доњу плочу. Остави кутлачу лево од себе и десном руком притисни горњу плочу на доњу овлаш. (Препеченица треба да испуни $1^1/_2$ ивице кад се преса затвори).

2. Левом руком ухвати пресу тако, да ти палац дође у беочуг (алку). Десном руком ухвати пресу с противне стране. Подигни горњу плочу палцем леве руке за 2 см. високо и изли препеченицу у суд, да се са свим из пресе исцеди, држећи пресу за све време отворену, за тим заклопи пресу и остави на сто.

Сл. 4. *Сипање воска у пресу.*

3. Док ти леви палац стоји у беочугу, а остали прсти (леве руке) овлаш притискују дрвену ручицу, десном руком нацрпи пуну црпку истопљеног воска из сита. За тим подигни левом руком горњу плочу за половину висине (в. сл. 4.) и одмах изли восак на доњу плочу (калуп) од једном. Плоча мора бити заливена до половине дуж стране чивија. Готово једновремено притисни лако левом руком горњу плочу

на доњу, а десном мети цркy у сито. Сваки даљи притисак на пресу је непотребан.

Овај посао у тачци 3. не сме дуже трајати од 1 секунде. Дакле, треба се вежбати!

4. Узми пресу обема рукама (као у сл. 5.), оцеди још течан восак, који се налази око ивица на десни ћошак пресе у суд за восак (поред сита) и мети пресу на своје место.

Сл. 5. *Сувишан восак се исцеди из пресе.*

5. Мети кажипрст код чивије одупри палцем о ивицу горње плоче док се плоча не отвори, за тим ухвати левом руком дрвену ручицу и подигни горњу плочу заједно са сећем.

6. Преврни горњу плочу, да сће дође горе (као у сл. 6.) и обрежи ножем восак око ивице сећа са све 4 стране над сандучићем, где ти восак стоји. У случају, да се сће не држи добро за ивицу горње плоче, треба пре идућег ливења сећа обрисати ивицу сувим, чистим пешкиром.

На овај начин прави се даље сће не хладећи пресу у води. Само ако се жели дебље сће и кад је време јако топло (као н. пр. лети) онда се преса може хладити водом и то не са свим хладном

Преса, велика 27×17 см., са умерено високим ћелијама, без хлађења, даје 36 комада сећа од 22×35 даје 14—15, и од 25×40 даје 10—11 комада сећа од 1 кграма воска. Ако се овај број сећа не може да постигне, значи, или да је пчелар још невешт у руковању пресом (у поливању воском и брзом затварању пресе), или да је восак био хладан.

Изливено сће од чистог пчелиног воска, на температури мањој од 19°C, крто је као стакло и лако се ломи, за то га треба оставити на какво склонито место и не дирати га никако до употребе. Пре но што ће се пак сће залепити у рамове треба га загрејати на температури, која је равна једној добро угрејаној соби. Загрејати га можемо најбоље на сунцу.

Обрезивање сећа.

Кад је вештачко сће по површини веће од рамова у које се треба сће да залепи, онда се такво сће треба да обреже. Обрезано сће је и лепше на око и боље се продаје.

Сл. 6. *Обрезивање ивице сећа.*

Обрезивање се врши овако. Мете се 6—10 загрејаних сатова један на други на једно парче блеха, одозго врз сће положи се танка дрвена дашчица или парче блеха, величине толике, колико треба да буде велико обрезано сће. За тим једним танким и оштрим ножићем треба повући преко сећа дуж ивица даске или блеха толико пута, колико је сатова одоздо. После неколико покушаја посао испада одлично.

Главни је услов овде, да је сће *топло*. Нож треба с времена на време провући кроз парче сланине да би боље секао.

Чишћење.

Чишћење пресе је врло просто: треба заостатке воска састругати и за тим плоче хладном водом испрати. *Ивицу доње плоче треба нарочито држати чисту од воска* ако то не чинимо, онда ће се ивица приликом ливења сећа лепити и кварити нам цео посао.

Ако се због ове погрешке преса неће да отвори, да сће из ње узмемо, онда не треба употребљавати силу. Ту помаже само опрезно загревање: треба пресу метути на суд са врућом водом или је у топлу воду целу замочити. Кад смо пресу отворили, плоче треба испрати укуваном содом или хладним бензином (далеко да је од ватре!) помоћу четке и то дотле, док плоче и жљебови на њима не буду показивали ни мало остатака од воска.

После овога треба плоче премазати кашом, која је замешена од шпиритуса (или ракије) и ситно просејаног пепела, и добро их четком ишчеткати (Ово је средство добро и кад се плоче лепе једна за другу).

Кад се ово све уради треба плоче и целу пресу исплакнити чистом водом и оставити на какво суво место да се оцеди и осуши.

Восак, који нам је преостао у суду за топљење, треба оставити извесно време течан, како би се талог из њега слегао. Кад се восак охлади, треба талог са погаче састругати.

Средства да се саће не лепи за жљебове плоча.

За ову сврху средстава има много, али је као најбоље: кад се у један литар млаке воде раствори једна добра кашика меда и томе дода 100 до 200 грама шпиритуса. Шећер не може заменити мед! Место шпиритуса може се употребити и чиста ракија до четврт литра.

Сва друга средства нису за препоруку.

То је у главном кратко упуство како треба руковати пресом приликом прављења вештачког саћа. Дакле, посао није тежак, само тражи вежбање. А то је лако постићи, кад је добра воља ту.

ЗАБАВА

Довитљиви живинар.

У суду једне француске провинције води се данас врло интересантна и смешна парница, за коју треба да знају и наши живинари, нарочито они, који мисле да се на лак и јевтин начин обогате живинарењем.

У једном селу, у Француској, живи један живинар, чија је кућа и живинарник поред самог главног друма, на коме је веома жив аутомобилски саобраћај.

Једног дана деси се да овом живинару прегази аутомобил једног певца, који је на једној од обласних изложаба био награђен некаквом наградом. Сопственик аутомобила, да не би имао посла са полицијом, и вукао се по општини, плати живинару петла три пута више него што је вредео.

Овај обичан догађај изазва у успаваном предузимљивом духу живинареву једну врло практичну, али и ретку идеју. Он набави једну аутомобилску трубу и њоме поче да ваби живину, кад год ју је хтео да храни. Ова дресура показала је за кратко време одличне резултате. Место да живина при гласу трубе бежи и сакрива се, она је јатомице летела на друм и налазила смрт под точкове аутомобила. Природно је, да се је живинар за своју прегажену живину царски наплаћивао од сопственика аутомобила. И бог свети зна, до каквих би огромних размера раширио „фифик“ живинар овај лепи посао, да злоба и завист људска не учини томе крај. Његов најближи сусед злобан, што њему није пала та идеја на памет, пријави ову његову радњу полицији, а полиција суду и тако, место да се овај живинар обогати, он сад мора да води парницу и „крваво“ зарађену тековину да даје ненаситим адвокатима.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Ждребећак, гунтураћ.

Један стручњак у једноме немачком пољопривредном листу пише о гунтураћу ово: „Од ове болести највише болују млада грла, али и старија коњска грла могу оболети. Болест ову изазива један бакцил. Грла, која добију ждребећак, гунтураћ, у грозничавом су стању, слузокоже, нарочито носне и гушне, имају катарално запаљење. Услед овога, из носа је јак излив. Појави се и отицање крајника, који отоци доцније пређу у гнојаво стање. Оболело грло врло лако преноси ову болест на потпуно здраво грло. Зараживање бива носним изливом и гнојем из жљезданих отока, у којима се и налази клица проузроковача болести. Највећи број оболелих грла и највише случајева гунтураћа налазимо код коњских грла до 5 године старости. Околности, које отпорну снагу коња слабе и стварају погодно поље за заразу, ове су: мењање зуба, нечист ваздух у рђаво проветраваним коњарницима, изнуреност у раду и рђава исхрана. Ове околности уопште рђаво утичу на здравље. Гунтураћ се најчешће појављује с јесени и с пролећа, јер је у ова годишња доба време врло променљиво и хладно; нарочито с пролећа, кад млада грла још ослабе услед мењања длаке. Болест може кобила млеком пренети на ждребе које доји. Од дана заразе па до појаве саме болести прође 3 дана до три недеље. Коњи, оболели од гунтураћа, не смеју се продавати дотле, докле нису сасвим преболели и док није престао излив из носа; они се не смеју презати и терати по јавним друмовима и у туђе коњарнике смештати, јер се на овај начин болест најлакше шири. Нарочито треба пазити на млада грла, да ни на који начин не дођу у додир са оболелим грлима, да не једу из истих јасала и да се не поје из истога корита. Млада грла, која болују од гунтураћа, не смеју се штројити докле болест траје. Није потребно и не мора свако коњско грло преболети гунтураћ, као што се то обично мисли, јер ждребе добија гунтураћ само зараживањем и, где овога нема, не може грло уопште ни оболети“.

М. Н. Лук.

КЊИЖЕВНОСТ

Цивилизација и наука. — *Богдан Гавриловић*. Ректорски говор на овогодишњој светосавској прослави на Универзитету. Прештампано из „Српског Књижевног Гласника“. Београд Нова Штампарија „Давидовић“, Дечанска улица бр. 14 Љуб. М. Давидовића 1911 год. 8⁰ стр. 22.

ИЗ ДОБРИХ КЊИГА.

Штогод је угојенија супрасна крмача, у толико су мршавија прасад, коју опраси.

*

Уложени капитал за гајење свиња, које се води на рационалној основици, доноси богату ренту.

М. Н. Лук.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ПОЗИВ

на XLII. главни годишњи збор и на пољопривредни конгрес.

I.

Српско Пољопривредно Друштво

ДРЖАЋЕ СВОЈ

XLII. Главни Годишњи Збор

у недељу 27. фебруара у 9 часова пре подне у своме дому (Немањина ул. бр. 11.).

Дневни је ред, према чл. 43. друштвених правила, овај:

1. Председник отвара збор.

2. Подноси се извештај о раду друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и расходу и извештај о стању целокупне друштвене имаовине.

3. Председник подноси на решавање писмене предлоге друштвене Управе, Подружина и појединих чланова, који су поднети Управи најмање 15 дана пре Збора.

Предлози су ови:

I. Предлог о избору почасних чланова;

II. „ „ „ редовних „

III. Предлог о расписивању стечаја за напредније радове;

IV. Предлог о измени Друштвених правила;

V. Предлог о обустављању расписивања стечаја за напредније радове;

VI. Предлог о измени у начину продаје пољопривредних справа, алата, семена и других материјала;

VII. Предлог о награди члановима Управног одбора за долазак на седнице.

4. Подноси се на одобрење предрачун прихода и расхода за тек. годину, која почиње 1. јануара ове године.

5. Бирају се према чл. 20. друштвених правила нови чланови друштвене Управе на место оних, који одступају.

6. Бирају се редовни, почасни и дописни чланови.

Позивају се друштвени чланови и сви остали пријатељи Друштва и српске пољске привреде, да изволе доћи на овај збор, а Пољопривредне Подружине да пошљу своје изасланике.

II.

Пољопривредни Конгрес

на основи члана 47. друштвених правила

одржаће се 28 фебруара и 1, 2 и 3 марта у дому Српскога Пољопривредног Друштва (Немањина ул. бр. 11.).

Отварање Конгреса и *почетак предавања у 8 часова пре подне.*

Дневни ред на Конгресу:

1. Председник Друштва отвара Конгрес.

2. **„О раду на оснивању Пољопривредног Одсека у 1910. години.“** — Референт г. *Dr. Милан З. Влајинац*, редовни члан друштвени.

3. **„Ширење употребе вештачког ђубрета на страни и први покушаји код нас.“** — Референт г. *Бориславе Милутиновић*, редовни члан друштвени.

4. **„Утицај народних самоуправа на развитак пољске привреде у нашем народу.“** — Референт г. *Михајло Рашковић*, редовни члан друштвени и окружни деловођа округа крајинског.

5. **„Стране расе живине с погледом на њихово гајење у нашој земљи.“** — Референт г. *Радомир А. Нешић*, управник Ратарске Школе у Шапцу.

Позивају се друштвени чланови, пољопривредници и љубитељи српске пољске привреде, да изволе доћи на Пољопривредни Конгрес и узети учешће у раду. На Конгресу имају права дебатовања и гости.

Бр. 511. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва од 21. јануара 1911. год. у Београду.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 10. **БЕОГРАД 10. АПРИЛА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ.

Биво. — од *Д-ра Ур. М. Стајића.*
Да ли је боље због јаја гајити кокоши или пловке. — *Срета Поповић.*
Привредно живинарство. — *М. Н. Лук.*
Како ћемо одвикнути коња да не спава стојећи? — *М. Н. Лук.*
Калемљење воћака под кору. — *П. С. Петковић.*
Јабука „Шуматовка“ — *Марко П. Тодоровић.*
Берба дувана у Србији у 1910 години. *Д-р. Ур. М. Стајић.*
Не запајајте децу ракијом. — *Срета Поповић.*
Како странци пишу о нашој пољској привреди. — *L. M. Douglas.*
Кратке поуке из сточарства. — *М. Н. Лук.*
Гласник: — Како стојимо са рибарством у Србији.
Поучне ситнице: — Прање млекарских судова. — Гајење дивљих пловака у Енглеској.
Књижевност: Шумарски Гласник. — Моја педесетогодишњица
Читуља: *Милош Вилотић.*
Из добрих књига.
Забава: Из народне филозофије.

СТОЧАРСТВО

БИВО.

„Ако сам ти дао биволицу, нисам ти дао Моравицу“. (Арнаут. посл.)

И бȉво је исто тако корисна домаћа животиња као и го̑вече. Код нас је прилично редак и за то се о његовим привредним подобностима и не зна много, али у земљама, где је он у више распрострањен, цени се исто тако као и говече.

Бȉво̑ се код нас највише гаји у Јужној Србији, а на Балканском Полуострву: у Турској и Бугарској. У Мађарској такође се биво много пати. У мађарском сточарском заводу у Фогарашу чак постоји и запат бивола за приплод, који је, како по квалитету, тако и по крупноћи запатних грла, одличан.

Бивола има разних раса, које су свуда по свету расејане. Од познатијих су раса: обичан биво, који је у Европи одомаћен, индијски биво, афрички биво, краткороги биво и т. д.

Биво је доцнозрела животиња, јер тек у 6 и 7 години достиже свој прави пораст. За скок је зрео кад напуни три године. Плодан је необично. Од сто скокова, 100% успевају. Биволица је плодна до своје 20 године.

У погледу трајања бремености многи се сточари разилазе у мишљењу. Једни тврде да бременост траје 10 месеци, други 12 месеци, у Мађарској пак, чињеним огледима у Фогарашу, нашли су да бременост траје 11 месеци.

По правилу биволица отели једно биволче, а врло је ретко да близни или чак тројачи. Мелези између бивола и говечета ретки су, а ако и где успеју — неплодни су.

Животна тежина биволице износи 500—600 килограма, а бивола 650—750 кграма па и преко тога.

Млечност биволица равња се са млечношћу крава наше домаће расе. Кад се биволица добро храни и негује даје просечно годишње 1500 литара млека. Код добре паше, и обилним храњењем репом, мекињама или јармом, — млечност се код биволице може да попне до на 2000 литара годишње. Млеко је веома масно и мирише по мало на муљаг. У местима, где се биво у већој мери гаји, млеко употребљавају најчешће као кисело, јер се у киселом млеку мање овај мирис осећа, — готово се не примећује. Бивоље кисело млеко, како по укусу, тако и по густини и масноћи, боље је од овчијег.

Бивоље млеко садржи:

албумина	1.3%
казеина	4.247%
млечног шећера	4.518%
масти	8.450%
разне соли . .	0.845%
воде	80.640%

Биволље масло се јако цени. Сир је такође добар и за врло нешто мало изостаје по укусу и за овчијег сира.

Биво се необично добро гоји. Месо се његово радо једе, само се ипак не може да мери по квалитету са говеђим месом. Главна му је мана што је тврдо и што мириши на мошус. Месо од млађих грла боље је и у једном и у другом погледу од меса маторијих грла. За биволју маст напротив веле, да је веома укусна, и да је приближна свињској масти. Кожа и рогови биволји су на доброј цени.

У вучи је биво ненадмашан, и од најјачег вола је јачи за читавих 25%; само у погледу брзине вô га претиче.

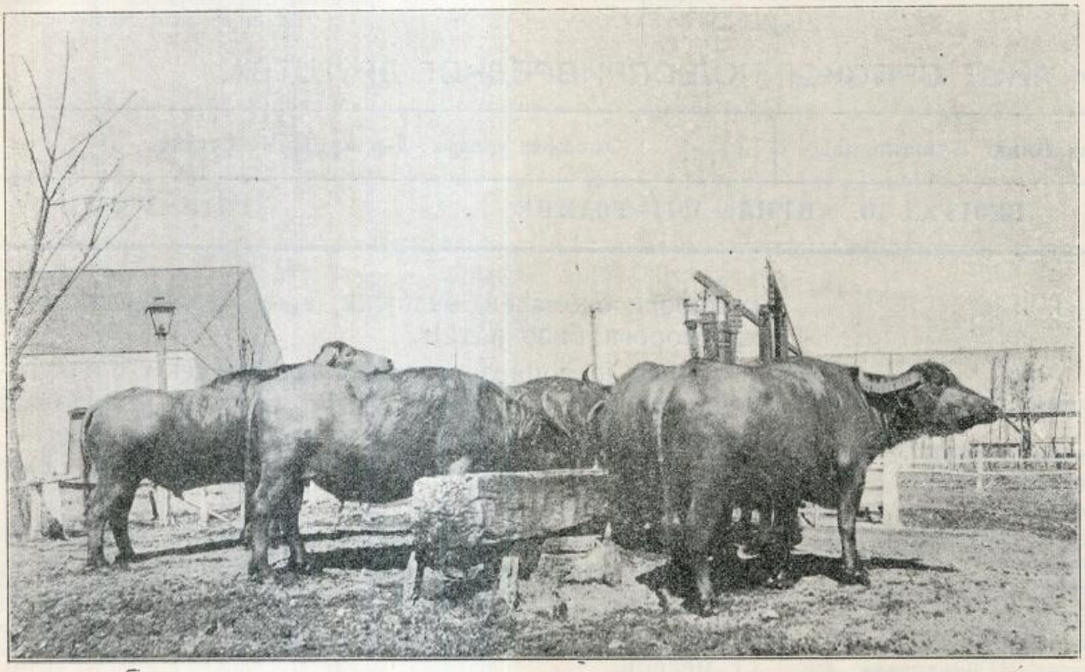

Биволи на појилу.

Док је биво млад ћудљив је необично и тешко се навикава на вучу. За то је потребно, пре но што се почне да обучава, ушкопити га, и онда је миран и поводљив.

Од убивотине од јарма биво мање оболева него вô, јер му је кожа на врату веома чврста, жилава и јака.

У топлим и баровитим пределима, где има биво прилике да се чешће купа, као радна стока је од неоцењиве вредности. Напротив у ладнијим пределима осетљивији је од говечета и за то се преко зиме мора чувати у топлим стајама. Нарочито су према зими осетљива млада биволчад до 3 месеца старости.

Биво је необично отпоран према болестима, као: говеђој куги, туберкулози, прострелу и т. д.

У погледу хране он је скроман: задовољава се и мршавом храном и подбарном пашом; врло добро искоришћава сламу, кукурузну шашу, грубо, барско сено и т. д. Лети претпоставља пашу и најбољем хранењу у стаји. *Каниц*[1]) вели, да у Бугарској биволе преко зиме хране искључиво лисником.

У Сточарском Заводу у Фогарашу (у Мађарској), приплодна грла хране овако: лети се гоне на пашу и добијају уз то 5 кгр. сена, а зими бикови добијају 1 кгр. овса и 17 кграма сена, а биволице само 17 кгр. сена.

Приложена слика приказује групу бивола на појилу у Фогарашу.

ЖИВИНАРСТВО

ДА ЛИ ЈЕ БОЉЕ ЗБОГ ЈАЈА ГАЈИТИ КОКОШИ ИЛИ ПЛОВКЕ?

По томе питању чињенису огледи у Француској и према добивеним резултатима, ствар овако стоји:

Ради огледа узете су 3 кокошке и 3 пловке, те да се на тај начин утврди да ли ће више јаја снети кокошке или пловке.

Од 1 јануара па до краја августа снеле су кокошке 257 ком. јаја, патке 402. Када се узме у рачун да су пловке јесењих месеца прошле године снеле 215 ком. јаја, док кокошке у то доба нису ни једно, онда су пловке снеле за годину дана 617 комада јаја, а кокошке само 257.

Изабрана живина ради вршења огледа била је једне старости и просечно једне величине и снаге. Наравна ствар, да би се дошло до што позитивнијег закључка, требало би извршити неколико таких огледа, па би се тек онда могло с поузданошћу и ван сваке сумње утврдити: да ли је боље гајити због јаја пловке или кокоши.

Уосталом пловчја су јаја хранљивија од јаја кокошијих. Француски хемичар М. Комлепал испитивао је јаја и једна и друга, па је дошао до тога закључка, да су јаја пловчја не само тежа, но и маснија. Па и за саму храну пловка је много погоднија од кокошке.

Осим тога пловка је кориснија још и због добити у перју.

Ван сваке је сумње, да је у сваком погледу врло корисно држати и гајити што више пловака. То нарочито тамо, где је близу: река, поток или воде у обиљу.

— та.

ПРИВРЕДНО ЖИВИНАРСТВО.

1.

За добро напредовање и успевање живине, неопходно су потребни *ваздух* и *светлост*.

2.

Живина која се држи у загушљивим и мрачним живинарницима, изгледа болесна, мало носи и лења је да сама себи тражи храну.

3.

Никада не треба у једноме одељењу за прено-

[1]) Један немачки путописац, који је и о Србији писао.

ниште кокошака — држати више од 50 комада. То је највећи број који се уопште сме допустити.

4.

Зидови у живинарнику треба да су глатко малтерисани. Њих треба кречити сваке године најмање двапута и увек у кречно млеко додати креолина или лизола, јер ће се тада спречити развијање гамади.

Кад се болест појави, или у већој мери и гамад, онда треба што чешће кречити и дезинфиковати.

5.

Сваки живинарник треба тако да је саграђен, да се може лако проветравати и онда кад је у њему живина — јер је чист ваздух неопходно потребан за напредовање живине.

6.

Гнезда, за носиво и лежење, не треба никада сувише високо поставити, а тако исто не треба их на одвећ светла места постављати.

7.

Сламу у гнездима треба свакога месеца мењати и употребљавати увек само потпуно чисту и суву сламу.

8.

Гнезда треба свака 2—3 месеца кључалом водом добро и савесно опрати. На тај се начин најлакше гамад уништава.

9.

На 5—6 кокошака треба једно гнездо направити. Место полога боље је купити и у гнездо метути порцуланско јаје

10.

Ради знања, каква је која кокош носиља, колико годишње јаја снесе и да ли од ње јаја за запат треба употребљавати и уопште ју у запату држати, треба употребљавати за несиво гнезда, која зовемо „клопка", јер је тада сасвим поуздано контролисање. Разуме се, да мора свака кокошка имати свој прстен и број.

11.

Одабирањем најбољих носиља и извођењем пилића из јаја ових, створићемо најбоље запате који ће нам највише прихода дати, а то и јесте циљ привредног живинарства.

12.

Живинарник мора и зими топао бити. У њему се не сме нипошто смрзнути вода и на најјачој зимској студени.

13.

Живинарник мора увек потпуно чист бити. Највећа *чистоћа* живинарника потребна је, ако хоћемо да нам живина буде здрава и да нам да највећи могућан приход.

14.

У нечистом живинарнику појављује се гамад, и тада живина грдно пати и није ни изблиза онако производна и напредна као кад се највећа пажња обрати на чистоћу.

15.

Почетком фебруара месеца и крајем августа месеца претреси цео живинарник, из темеља га оправи, окречи и зидове, и таван и седала, једном речи све. Све дрвене делове претходно треба опрати кључалом водом.

16.

Чим приметиш гамад на седалима, одмах и зидове, и таван, и сва седела, гнезда и т. д. премажи кречним млеком, коме додај увек креолина или лизола. Пошто си ово урадио, остави живинарник да се добро изветри и тек онда смести живину у њега.

М. Н. Лук.

КОЊАРСТВО

КАКО ЋЕМО ОДВИКНУТИ КОЊА ДА НЕ СПАВА СТОЈЕЋИ?

Често се може по коњарницима приметити, да неки коњ неће никако да легне па да спава, већ стојећки спава, па му та мâна пређе у сталну навику. Није потребно да се напомине да је ова мâна врло рђава и шкодљива. Коњ са овом навиком никада се добро не одмори и не испава, што веома неповољно утиче и на његово здравље, и на његов изглед, и на његову способност за рад. У првоме реду ноге трпе, јер стално носе и држе терет целога тела и ноћу као и дању. Природно је сасвим, да такав коњ ноге убрзо сасвим изгуби, услед непрекидног стајања. Ако овакво спавање пређе у сталну навику и допусти се дуже времена, онда је врло тешко, па често и потпуно немогућно, одвикнути коња од ове рђаве навике. *Хановеранске Пољопривредне Новине* пишу о овоме, одакле и ми овај извадак чинимо.

Који су узроци овој штетној навици? Први узрок може бити, ако су зглобови, услед старости, постали крути. Други узрок може лежати у томе, што је простор узан, или што је грло случајно пало на месту где пребива, или што се не осећа сигурним на томе месту.

Најлакши и најбољи је лек, чим се навика примети, такво грло сместити у засебан празан бокс и сасвим га слободно пустити. Бокс треба да буде довољно велики, да се грло у њему по вољи може кретати. Кад се коњ у боксу не везује, убрзо ће се он навикнути да леже, јер га је раније можда и везивање принуђавало да стојећки спава. Уживање потпуне слободе и кретање утичу на коња, те без икакве бојазни леже и спава. У бокс треба метути дебљи слој чисте простирке, која ће брзо привући коња да се по њој испружи. Само једном треба коњ у боксу да легне, па ће то одмах наставити и даље продужити, и потпуно заборавити и одучити се од штетне навике да ноћу стојећи спава. Ко нема бокса, може коња сместити у какву празну шупу или у ограђен наслон — само коњу треба дати довољно простора и чисте просторке и не везивати га. На оваквим местима коња треба дуже времена држати, управо све дотле, докле се не уверимо да је потпуно заборавио на своју рђаву навику.

М. Н. Лук.

ВОЋАРСТВО

КАЛЕМЉЕЊЕ ВОЋАКА ИЗМЕЂУ КОРЕ И ДРВЕТА — „ПОД КОРУ“.

Ова врста калемљења, која је у народу позната под именом: *„калемљење под кору“*, састоји се у томе, што се калемгранчица завлачи између лике и спољашњег дела бакуље. Употребљава се код свих врсти воћака и то у доба, када се кора од подлоге може лако одвојити — одлубити (месец април).

Примењује се за следеће:

1. Ако се желе калемити дебље подлоге, у ком случају треба уместити 2, 3 па и 4 калемгранчице.

2. Код воћака, које својом висином или својим неугодним положајем отежавају примену других начина калемљења.

3. У случају, ако би се кора, којим другим начином калемљења повредила, а сокови су већ кренули и кора наједрала.

и 4. Даје се почетницима и онима, који су још невешти са радом других начина.

Овде описујем три најважнија начина „калемљења под кору,“ то су:

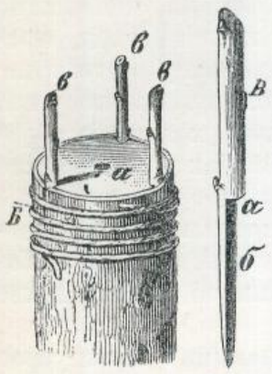

Сл. 1. Обично калемљење под кору.

а. Обично калемљење под кору. Подлога (А) претестери се водоравно и изравња воћарским ножем, па се затим уздуж кора разреже и одвоји с једне и с друге стране (Б). Калемгранчица (В) засече се право и близу сржи (а), после се заклиси у потребној дужини од 2—3 см. (б). потом се калемгранчице (в, в, в,) уместе у расцепљену и одвојену подлогу, пазећи при том, да исте на подлогу добро наседну (Сл. 1). Калем треба увезати и одмах воћарским воском премазати.

Овај се начин може употребити код старијих воћака и то код оних врста, чија је кора јаче дебљине а при том се довољно не одваја, као што су: трешње, шљиве, јабуке и др.

б. Поправљен начин под кору. Код овога начина примање калема много је брже од пређашњег, рана брзо зарасте, а калемгранчица стоји чврсто на подлози.

Подлога (А) пресече се косо (в) а затим се кора на средини подлоге уздуж прореже, па се затим само једна страна одвоји (а). Калемгранчица (Б) засече се косо испод доњег пупољка (ђ), па се потом зашиљасто (у виду троугла) исече — издуби обележена површина тако, да се ивица коре уздужног клиса (е), при намештању калемгранчице, приљуби тачно са неодвојеном кором на подлози (д), а затим се калемгранчица завуче у шупљину (г) испод одвојене коре (а), тако, да се полеђина калемгранчице (б) покрије. (В. показује изглед калема).

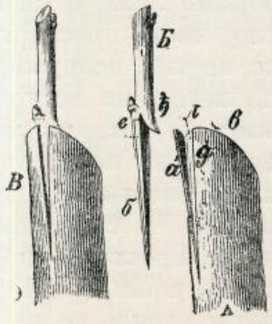

Сл. 2. Поправљен начин под кору.

Овај начин употребљава се код подлога, чија дебљина у пречнику износи највише 2 см. (Сл. 2).

в. Поправљен начин „под кору“ за снажније воћке и гране. За снажније воћке и дебље гране, препоручује се овај начин а разликује се од наведеног само по томе, што се калемгранчица не засеца косо већ више право, иначе је све исто као код напред описаног начина у сл. 2.

Оба ова начина, много су боља од обичног начина, „под кору“, код њих је рана мања а и сраштивање калема много је брже и сигурније.

П. С. Петковић.

ЈАБУКА „ШУМАТОВКА“.

Свима нашим воћарима, а и школованим привредницима, је познато име јабуке *„Шуматовке“*; некима је свакојако познат и сам род као и његове особине.

Ова врста јабуке, бар у колико је мени познато, највише се гаји у околини Алексинца, од куда је и име добила „Шуматовка“, а има је и у неколико сресских расадника, где је до сада дала добре резултате.

Ово је веома лепа јабука, како по стаблу и ластару, тако и по самом роду, који је одличан за трговину и за извоз, јер је чврст и може да издржи и најудаљенији пут.

„Шуматовка“ није крупна јабука, долази у ред осредњих јабука, више је дугуљаста, петељка на самоме роду је дубоко усађена, а по боји је јасно црвена као крв, прошарана ореће пругама које су, кад јабука потпуно сазри, жуте. Сазрева у месецу септембру.

По укусу је мало накисела, но када на дрвету добро сазри, постане слатка са врло мало киселине.

По порасту је стабло бујно и леторасти расту право у вис, кора је црвена са ситним пегицама. Веома је родна јабука; у трећој години по сађењу почне редовно рађати

Поред напред наведених одлика ове јабуке, главна јој је одлика та, што се њени лисни и цветни пупољци не развијају тако рано као код осталих врста јабука, које често пута од пролетних мразева или слане страдају.

Кад се све воћке развију, — олистају и цветају, тек се тада пупољци на „Шуматовки“ почну развијати, и то крајем месеца априла или почетком месеца маја, када нема никакве бојазни од слане и мразева.

Ово је једина врста наших јабука која може успевати на ниским положајима, тамо, где су мразеви и слане сваког пролећа редовне и где им исти не могу нанети штете пошто се доцно развија и цвета.

Да ову јабуку овако ценим и препоручим свакоме за ниске положаје, дало ми је повода то, што сам сâм стекао уверења на пракси и опробао засађивањем и неговањем, да је ово изврсна јабука за ниске положаје.

Наши сресски расадници би требали ову врсту јабуке размножити у што већем броју, а нарочито они чија је област за раздавање воћних садница: равница или ниски положаји, где су мраз и слана чести гости.

Ова врста јабуке дала би изврсне резултате у целом нашем Поморављу, Стигу и Мачви и другим

равницама, где друге врсте јабука успевају, али род не могу да одрже услед напред наведених узрока.

Саднице од „Шуматовке“ могу се добити из среских расадника у Варварину, Алексинцу и Аранђеловцу.

Марко П Тодоровић,
срески економ.

ПРИВРЕДА

БЕРБА ДУВАНА У СРБИЈИ У 1910 ГОДИНИ.

У прошлој години је било под дуваном у целој земљи 2.300 хектара. Дозвољено је било 182.708.000 струкова, а стварно засађено 177.707.895 струка. За бербу је пак стасало и обрано свега 146,041.424 струка Дакле, угинуло је услед разних болести, штеточина, града, суше и поплаве око 18%.

Стварна тежина целокупне бербе износи 1,432.935 кграма осушеног и откупљеног дувана.

По окрузима берба је била оваква:

Нишки је округ дао 644.017 кгр. од које је количине само срез моравски произвео 634.000 кгр. дувана.

Крушевачки округ је дао		348.280	кгр.
Врањски	„ „ „	257.568	„
Ужички	„ „ „	88.405	„
Моравски	„ „ „	66.300	„
Топлички	„ „ „	28.365	„
	Свега	1,432.935	„

Један струк дувански је дао дувана:

у округу Нишком	8	грама
„ „ Крушевачком	12	„
„ „ Врањском	10	„
„ „ Ужичком	14	„
„ „ Моравском	12	„
„ „ Топличком	4	„
Просечно око	10	„

Према овоме, најбољи принос по струку дали су ужички, односно, бајинобаштански, крушевачки и моравски дувани, а најмањи — топлички дувани.

Принос пак по хектару био је овакав:

	кграма	динара
у округу Нишком	643	704.44
„ „ Крушевачком	476	457.23
„ „ Врањском	703	703.97
„ „ Ужичком	670	832.57
„ „ Моравском	817	610.84
„ „ Тонличком	341	404.79

По количини највећи су принос дали окрузи: моравски, врањски, ужички и нишки, а најмањи: топлички и крушевачки. По вредности пак највећи су принос показали окрузи: ужички, нишки, врањски и моравски, а најмањи, опет: топлички и крушевачки.

Пошто је код дувана главно квалитет, па онда квантитет, то се даје врло лако објаснити ово неслагање приноса по количини са приносом по вредношћу.

ЗДРАВЉЕ

НЕ ЗАПАЈАЈТЕ ДЕЦУ РАКИЈОМ.

У недостатку лекара и лекова, као предохрану од зараза и разних других болештима, а често пута и ради некаквог личног уживања и задовољства — наш сеески свет врло често запаја децу ракијом.

А како је тај обичај од неописано штетних последица по здравље нашег подмлатка!

Употреба ракије, нарочито редовно и у већој количини, и одрасла човека доводи до коначне пропасти, а како ли тек може убитачно утицати на млад и још неразвијен организам.

Више од половине извршних злочина у Србији има се приписати утицају алкохола или шпиритуса, кога највише има у ракији, мање у вину и пиву — за то нам даје несумњив доказ статистика.

Ракија је нашем народу омиљено пиће. у југозападном крају Србије још и једино пиће. О њој је распрострањено погрешно мишљење да она телесно снажи и да успешно лечи све болести међутим, алкохол је наркотичан отров, који истина често умирује непријатне осећаје, али је потпуно без вредности у погледу храњивости и снажења. Чак је науком утврђено, да редовна употреба алкохола за дуже време изазива читав низ болести телесних и нервних или душевних.

Употребом алкохола и неосетно се слаби мозак и губи отпорност у свима болестима како телесним, тако и душевним. И још нешто. Алкохол не само да дегенерише и слаби и дух и тело, већ се последице његове по закону наслеђа преносе и на потомство. Деца алкохоричара истина не наслеђују од својих родитеља неку нарочиту болест, али наслеђују наклоност за лако оболевање од свију болести, пате од недовољне развијености и слабе телесне конструкције, притоме страдају лако органи за дисање и варење, о уз то се још појављује шкрофулоза и туберкулоза.

И када је то тако тачно а тачно је, јер је то наука утврдила, онда родитељи, који запајају свој пород ракијом, врше према њему злочин. Они не само што децу своју још из ране младости навикавају на један ружан обичај, из кога се развија опак порок пијанства, већ и свој рођени пород упропашћују тровањем.

Стога, *не запајајте децу ракијом.*

— та.

КАКО СТРАНЦИ ПИШУ О НАШОЈ ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ

ПОЉОПРИВРЕДА У СРБИЈИ[1]

— Интересантни обичаји —

Србија је мала Краљевина и припада оним земљама, које ће учинити напредним Балканско Полуострво. Налази се у источном делу Европе. Целокупна њена површина из-

[1] У енглеском листу „*The Scotsman*“ изашла су два чланка о пољопривреди у Србији, из пера г. Loudon M. Douglas-a, које читаоцима „Тежака“ у преводу доносимо.

носи од прилике 11,931.000 акра; 2,000.000 акра налазе се под шумом и дрвећем; $4^1/_2$ милиона захватају орнице и ливаде, а остатак пашњаци и непродуктивна земљишта. Ова је земља заостала у пољопривредном погледу и ако је природом јако обдарена. Са севера се граничи Дунавом — великим воденим путем. На жалост, за пољопривреду ова је земља претрпела многе нереде политичког карактера и то је у главном узрок, што је пољопривреда прилично занемарена.

Нигде се тај назадак боље не огледа, него код *млекарства*, које је јако заостало. Укупан број говеди у Србији износи од прилике 1,000.000, која већим делом служе за вучу, као и у многим деловима Источне Европе, и за пољопривредне радове место коња. У земљи има око 8.000 бивола, 3,000.000 оваца 500.000 коза и од прилике 900.000 свиња. На овчарство се највише полаже, јер се млеко поглавито добија од оваца. Исто се може рећи и за суседне земље: Румунију, Црну Гору, Бугарску и Турску, где овце, у брдовитим крајевима, поглавито служе за снабдевање млеком.

У Србији обичаји, који су очувани од старина међу сопственицима оваца, и данас постоје. У извесним пределима одржала се је једна врста кооперативне системе т. з. „*бачије*". Реч, која значи у исто време место, где се стадо чува и означава лице, коме је стадо поверено. У селима су ове бачије релативно малих размера, али оне обухватају овце целог краја. У крајевима, где су стада оваца већа, нарочита лица узимљу овце на чување под нарочитим условима, и плаћање се врши у натури. Они примају на себе сву одговорност за стада и старају се за исхрану, склоништа, чобане и т. д.

Скупљање стада почиње концем маја или најдаље до 5. јуна, а сезона се свршава од прилике крајем октобра. На неколико дана пре скупљања стада, сеоски сопственици оваца одреде једно место погодно за скупљање, и између себе реше колико стада могу здружити уједно и како ће се делити млеко и остали производи. На тај начин образују се стада до 800 брава оваца, помешана по кад-кад и са козама, и једно село може да има два, три или четири таква стада, независна једна од других. Спорови, који се могу догодити код ових стада, решавају сопственици који имају највећи број оваца. Начин, којим се одређује удео сваког сопсвеника стоке, примитиван је. За пробу се помузу једанпут стада, и количина, која се онда добије подели се и сваки добија према томе свој део. Други начин састоји се у том: што се проверава број ведара, који сваки сопственик сматра да његово стадо даје, и да овај број призна као свој.

Што се тиче људства, којем се стада поверавају, постоје: главни пастир (мајстор), млађи пастир и неколико пастира. Дужност је главног пастира: да прави сир и масло, који он дели на све сопственике стада, према броју њихових стада. Он се плаћа у натури т. ј. њему се дају осам до девет мужења од целог стада. Помоћник главног пастира (који се зове „ћехаја") располаже целим стадом и одређује часове у којима ће се стадо изводити на пашу и одговара сопственицима за примљену стоку. Ако која овца за то време буде убијена, поједена од курјака или угине од болести, дужност је помоћника главног пастира да изнесе доказе о томе т. ј. парче коже или меса. Његова је награда седам или осам мужења. Под старешинством ових главних пастира стоје више помоћника, који се плаћају у натури — пет до шест мужења — па се та награда по некад спушта на два мужења, са хонораром на крају сезоне од једне фунте штерлинга (25·25 дин.). Сви они добијају храну и обућу; последње дају сопственици стоке по реду. У селима сељаци спремају велике каце у којима се прави сир и масло. На дан скупљања стада приређује се велико весеље. Сваки сопственик доводи своје стадо и предаје га главном пастиру и то бележе на рабошу. У већини случајева овце се скупљају у подне, пошто су се добро напасле и помузе се, добивене количине млека прибележују се, да би се могла учинити правилна подела продуката. У опште узев утврђено је, да за сваких $2^1/_4$ фунти млека, које се добију приликом пробе при скупљању оваца, сопственик има да прими 9 сира и $2^1/_4$ масла на крају сезоне. Подела производа се врши по реду и тај је обичај задржат од незапамћених времена. Кад се договор сврши и утврди се величина удела, сва се стада терају на пашу са великим весељем. Главни пастир иде на чело, око њега сељаци, који певају, пуцају из пушака, и у опште праве велику ларму. Многе су овце окићене цвећем и све становништво, млади и стари, узимљу учешћа у овом општем весељу. Кад се овце срећно дотерају на пашу, весеље се продужује до у ноћ. Идућег дана отпочиње прави посао око стада: прва мужа даје се као награда главном пастиру и његовом помоћнику, после чега сопственици, који имају највише оваца добијају редом своје делове, док и најсиромашнији напослетку не добију своје. Подижу се појате на попаши за смештај судова за прављење масла и сира и сем овога подижу се велики торови, довољно високи, да их овце не могу прескочити. Овце се у почетку сезоне музу три пута дневно а пред јесен два пута, и то се врши са великим формалностима. Овце се уводе у место мужења крај улаза, где седе на столицама пастири који их музу. Пре мужења сипа се мало воде у ведрицу и сисе се наквасе и оперу у води и затим се приступа мужењу, после се благосиља млеко и начини се крст десном руком, за тим се млеко сипа кроз цедило у једну кацу и уготови за прераду.

Главни производи балканских стада оваца су сир, и једна проста врста масла, која се јако цени на Балканском Полуострву. Али по свој прилици да то неће остати тако, кад тамо буду познати модерни сирови и масло (бутер).... Ови су радови на бачијама тако интересантни да ми остављамо то за други чланак.

„The Scotsman" — Loudon M. Douglas.

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ СТОЧАРСТВА

1.

Рђава млекуља може се јаком храном добро угојити, али се снажном храном од ње никада неће моћи створити добра крава музара.

2.

Количина и каквоћа млека зависи у првом реду од расе и индивидуалне способности. Храна долази тек на друго место.

3.

Млечност је наследна особина. Стога, ко жели да има добре краве музаре, мора подмладак узимати од најбољих музара, а тако исто у своме запату држати приплодног бика, који је пореклом од какве одличне музаре.

4.

Гојење стоке у толико је јевтиније, у колико се

за краће време сврши. Увек треба пазити на то да гојазна стока има што већи прохтев за јелом (апетит)

5.

Теле свагда треба прво мајчино млеко да посиса, јер ће га оно једино прочистити. Затим га треба хранити пуним, неоплављеним млеком. Боље је теле вештачким путем хранити него допустити да сиса, само ваља највећу пажњу обратити на чистоћу.

6

Одбијај телад увек постепено, не одједном.

7.

У првој години треба телад што боље хранити; у другој не треба сувише хранити, да се не би угојила. Ово важи нарочито за одгајивање млечне и радне стоке. При одгајивању гојазне стоке треба увек добро хранити.

8.

Незгода је велика за унапређене сточарства, што неки пољопривредник држи већи број стоке но што у ствари може исхранити и правилно неговати; што други најтежу и најбољу телад месарима продају; што трећи најлепше и најбоље јунице продају купцима, који их из земље извозе.

9.

Добар бик неопходно је потребан у добрим запатима. Баш за то што се не обраћа довољна пажња избору најбољега бика и нема онаквога напретка у говедарству, какав треба да буде.

10.

Заједничко, задружно држање и употреба доброга приплодног бика, прва је и главна погодба за напредно говедарство.

М. Н. Лук.

ГЛАСНИК

Како стојимо са рибарством у Србији види се из ових статистичких података:

	Извоз		Увоз	
Год.	кгр.	Вредност динара	килограма	Вредност динара
			сува, сољена, свежа	
1900	51.000	55.868	840 000	341.000
1901	41.000	44 547	435.900	185.000
1902	37.000	40.786	687.000	265.000
1903	35.000	41.668	574.000	231.000
1904	40.644	45.051	733 875	332.981
1905	56.222	62.259	872.654	376.342
1906	53.723	62.625	1,150.218	642.792
1907	110.773	75.318	304.678	242.676
1908	60.275	52.125	465.814	287.436
1909	14.277	12.584	639.193	385.784

Као што се види, ми далеко више *увозимо* но што *извозимо*. Ваљда ће нов закон о риболову учинити томе крај и овој грани привредној дати онако место, какво оно доиста и заслужује у свакоме погледу.

М. Н. Лук.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Прање млекарског посуђа.

За прање млекарских судова има разних начина. Обично се тражи, да се млекарски судови перу врућом водом с додатком соде; затим се добро водом исплачу и оставе на сувом месту да се осуше. Али тај начин прања судова има и једну незгоду: треба за то више времена а и горива, нарочито где су дрва скупа, прилично кошта. Међутим испирањем само хладном водом, не води никаквом циљу. Стога се може препоручити овај прост начин. У хладну воду, којом се хоће да испирају млекарски судови, домете се мало гашена креча. Како креч има више способности од соде, да одстрани киселине и нечистоту, то је онда брже, лакше и јевтиније испирање млекарских судова на тај начин и хладном водом. Само пре таког испирања треба судове најпре старом четком, уквашеном у кречну воду, очистити. Крпа већ није за тај посао. Затим се судови, на тај начин очишћени, исплачу кречном водом и оставе на сувом месту да се осуше. Тако испирање може се учинити по неколико пута узастопце. Креч, као средство за чишћење није ново, али је толико поуздано, да вредност његова у овој прилици неоцењива је.

Гајење дивљих пловака у Енглеској.

У грофовству Кумберланду, у Енглеској, одгаји се годишње по 8—10.000 дивљих патака само на једном пољском добру. Занимљиво је посматрати храњење дивљих пловака: на дати знак пиштаљком долећу патке са свију страна на тисуће. Не распознају се и не разликују ничим од осталих дивљих пловака, до једино по томе, што су свикле на место, где се свакога дана редовно хране. У Енглеској се води велика трговина јајима од дивљих пловака, па и саме пловке находе добру продају. И у Шлеској многи пољопривредници, последњих деценија, баве се гајењем дивљих пловака.

—та.

КЊИЖЕВНОСТ

Шумарски Гласник, *лист за Шумарство и шумску индустрију.* Орган Српског Шумарског Удружења. Уредник *Д-р Ђока Ст. Јовановић,* секретар Министарства Народне Привреде. Бр. 1—2 за јануар и фебруар 1911. г. год. III — изашао је са овом садржином: Привредни План, од Д-ра Ђоке Ст. Јовановића; Експлоатација државних шума у сопственој режији, од М. Др. Марковића окружног шумара; Ограничавање државних шума у 1910. години, од Ј. Гачића; Пробирна сеча, од М. Дивјака окр. шумара. Белешке. Службена кретања. Записници. Књижевни преглед. Лицитације Шумски фонд.

Цена појединој свесци 1·50 динар. У претплати за Србију: за чланове Шумарског Удружења 6 динара, за нечланове 12 динара; за иностранство: за чланове 10 дин., а за нечланове 20 дин. у злату.

Моја педесетогодишњица књижевнога и културнога рада на унапређењу Српске Пољске Привреде. — 1861 — 1911 год. — *Др. Ђорђе Радић.* Мала 8⁰ стр. 32. Штампарија „Доситије Обрадовић". — Београд, 1911. год.

Г. Д-р Радић, који је 25 марта ове године прослављао педесетогодишњицу свога плодноога књижевнога рада, публиковао је ову Споменицу, у којој је изложио свој Curiculum vitae и целокупан књижевни рад. За све многобројне ђаке, пријатеље и поштоваоце г Д-ра Радића, ова Споменица има вредности као лепа успомена на једну ретку прославу, а за онога, који буде писао Историју Српске Пољопривредне Књижевности, она је од особитог значаја, јер ће у њој писац наћи брзо оно, што му је потребно, па да на брз начин прегледа целокупан рад овога у истини вреднога и неуморнога пољопривредног писца.

Г. Радић је ову Споменицу бесплатно разаслао својим пријатељима.

М. Н. Лук.

ЧИТУЉА

Милош Вилотић, земљорадник из села Бојића, среза Поцерског округа Подринског и Члан Утемељач Српског Пољопривредног Друштва, рођен је 1 Новембра 1851 г. а преминуо 18 Марта 1911 год.

Покојни Милош свршио је само основну школу. По смрти свога оца он је прихватио старешинство над великом задругом Вилотића и њоме врло мудро управљао од 1898 године па до своје смрти.

Задруга покојног Милоша, може се казати, да је једина велика задруга у срезу Поцерском која је остала доследна својих предака, и није се делила. За то има највећу заслугу њен вредни и добри старешина пок. Милош, који се био сав посветио земљорадничком позиву и унапређењу своје задруге. Покојни Милош је био миран и повучен радин и ретко је узимао учешћа у политици, нарочито не у онаквој политици, каква се на селу води, која руинише и подрива имовно и морално нашег земљорадника. Сва његова брига била је бољитак његове сложне задруге, којој је био одан и душом и телом.

У колико је пок. Милош био резервисан према политици, у толико је више показивао интересовања за све оно, што је земљораднику користило и имовно га јачало. За такве ствари он је увек био готов и да прими савета и да дâ савета.

Колико је био пок. Милош одушевљен за напредак пољске привреде, најбоље казује његова необична љубав према Српском Пољопривредном Друштву и његовом раду на унапређењу пољске привреде. У знак да цени и пошту је рад Пољопривредног Друштва, он је уписао, преко тамошњег среског економа, свога пок. оца Ранка и пок. брата Милинка, па и себе, за чланове утемељаче Српског Пољопривредног Друштва.

Ово је једина земљорадничка кућа из које су уписана три члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва.

Смрћу Милошевом нестало је и једног од оних наших трезвених сељака, којих је данас на жалост све ређе и ређе.

У Милошу губи Вилотића задруга свога доброг, правичног и вредног старешину, његова околина искусна саветодавца, а Српско Пољопривредно Друштво искрена помагача и пријатеља.

Нека је пок. Милошу лака српска земља и вечан помен међу пољопривредницима!...

ИЗ ДОБРИХ КЊИГА.

Свињче се брзо размножава, брзо расте и стога тражи свињарство и убрзани обрт уложеног капитала.

*

Сваки онај, који ради на побољшавању свињарства и на његовом што већем распростирању, заслужан је за земаљску привреду. У земљи се тада велика количина меса, масти и сланине производи, који служе и за храну становништва и за извоз, којим се велика количина злата у земљу уноси.

*

Боље је и лакше код стоке болест спречити, него је лечити.

ЗАБАВА

Из народне филозофије.

Рекао неко хоџи:

— Хоџа, болан! Чуо сам да те се не боје деца?

— Вала ни ја деце, па нека иде чудо за грдило, — рећи ће мирно хоџа.

—

Запретили негде петлу:

— Богме ћемо те продати.

А он их запита:

— А хоће ли бити и тамо буњишта?

— Хоће, а да како не?!

— Богме, чепркати ми тамо, чепркати ми овамо, све ми је једно, — рече петао.

—

Питао побратим побратима:

— Да ли је боље по смрти оставити сину што, или не оставити ништа? —

— Ни рђавоме остави, ни добру теци. —

—

Питали обневиделу бабу:

— Видиш ли, бако, онај звоник?

— Не, синко!

— А видиш ли на њему црквењака?

— Назирем.

—

Питао Циганин порезника:

— Шта, шта, зар ће и кмет с нама ручати? —

— Хоће кмет, али нећеш ти!

—

Питали Циганина:

— Како знате кад је у вас подне кад немате сата? —

— По трбуху, — одговори хитро Цига.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић", Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЂУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 11. **БЕОГРАД 20. АПРИЛА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ.

Сејање кукуруза. — *Д-р Ур. М. Стајић.*
Пашњаци за стоку. — *М. Н. Лук.*
Храњење пиладије. — *Д-р. Ур. М. Стајић.*
Спречавање бућа у сандуцима за време стратификовања каламова. — *Миодраг Обреновић.*
Искуства за сузбијање пламењаче у Француској. — * * *.
Јавна Говорница: Прављење вештачког сала.
Дали се рентира гајење дувака код нас. — *Др. Ур. М. Стајић.*
Гласник.
Поучне ситнице.
Друштвене и подружинске вести: Прослава седамдесетпетогодишњице.
Нове књиге.

РАТАРСТВО

СЕЈАЊЕ КУКУРУЗА

„Каква сетва — таква жетва".

Сад у јеку сетве кукуруза неће бити на одмет да учинимо неколико напомена: шта треба све да урадимо приликом сејања па да би могли осигурати добру бербу кукуруза.

Прво, на што треба обратити пажњу, то је:

Припремање земље за сетву. — Кукуруз у опште тражи дубоку и трошну орницу, у којој ће моћи свој корен да шири слободно и без препреке. Да се овако земља припреми, потребно је било још у јесен њиву дубоко поугарити — најмање до 30 см. и оставити је преко зиме неподрљану и незавлачену, како би мраз земљу што боље уситнио и трошном направио, а на пролеће, пред сетву, само плитко поорати, како не би опет зимска влага неискоришћена одилазила, која је за прво развиће кукуруза од врло велике важности.

Не треба заборавити и то, да је кукуруз необично благодаран према ђубрењу, те који је домаћин био паметан па је са јесењим угаром и више ђубрета бацио на њиву, тај може очекивати врло добру бербу.

За саму сетву пак треба земљу добро иситнити. Ово нарочито важи, ако кукуруз сејемо сејалицом. Такође треба пазити на време, кад сетвено орање предузимамо. Ако оремо кад је земља мокра, те се бразда кајиша, — није добра за кукуруз, као што није добро ни кад је земља у таквом стању, да се при орању тврдо грудва. За смонице је најтеже удесити доба сетвеног орања, нарочито ако нису у јесен угарене, или ако су угарене, онда је то овлаш и плитко поугарено. Пољопривредници, који марљиво и са вољом срећују своју земљу, познају врло добро особине својих њива, те према томе удешавају и време кад је најпогодније за орање. За већи део земље може се узети да је најпогодније време поорати их, кад испрхну, тј. кад нису ни сувише мокре, ни одвише суве, и онда се приликом орања троше и сипкају.

Избор семена. — Као и код свију културних биљака, тако и код кукуруза, семе игра важну улогу. Ко на семе обраћа пажњу, тај може са великом сигурношћу рачунати да ће за свој кукуруз на пијаци узети сразмерно увек више пара, него онај, који никакву пажњу не обраћа.

За семе се треба постарати још у јесен за време бербе кукуруза, јер се онда најбољи избор може учинити. Приликом избора треба на следеће пазити: прво, да су клипови велики, здрави, ваљкасти; друго, да су до врха испуњени крупним, зрелим и збијеним зрном, и треће, да немају нигде штурих и празних места. Тако пробране клипове треба оплести у венце и оставити их на какво суво и промајно место — у шупу или на таван, где ће довољно бити заштићени од влаге и мишева. Приликом крњења у пролеће треба узимати за семе зрна са две трећине клипа одоздо ка врху, или, што је још боље, само из средине, а зрневље са крајева оставити за кућевну потребу — за људску или сточну храну. Ово одабирање семена најзгодније је вршити зими, кад чељад беспослена седи. Онамо, где се веће површине засејавају кукурузом, па је према

томе природно и више семена потребно, овакво срткаво одабирање прилично би скупо стало; у таквим приликама је онда најбоље да се семе, пре но што се на њиву изнесе, добро на ветрењачи кроз неколико решета прочини и све ситније и покварено зрневље уклони.

Сем ових неколико напомена, које учинисмо у прилог избора семена, да учинимо још једну важну напомену у погледу једноликости семена.

Као што сваки пољопривредник треба да тежи: да има крупно, здраво и зрело семе, исто тако треба да се потруди, да му семе буде и једнолико тј. од једне сорте кукуруза. Ако пак жели да више сората једне године одједном гаји, што није никако за препоруку, онда нека то семе бар одвојено држи и не меша га; јер, као што је познато, кукуруз се необично брзо и лако измеће, па је бојазан, да до године место једне сорте не добијемо неко шаренило, које неће ни за семе ни за пијацу вредети!

Сетва кукуруза. — Са сетвом кукуруза треба почети онда, кад нема више бојазни да ће наступити позни мразеви, јер, као што је познато, кукуруз је веома осетљив према хладном и мразовитом времену и према пролетњој слани. У топлијим крајевима сетва обично почиње половином априла до почетка маја, а у хладнијим половином маја па до почетка јуна.

Начина, како се кукуруз сеје, има повише. Ми ћемо овде да поменемо само неколико главнијих и бољих, који ће за нашег пољопривредника према његовом стању бити најпогоднији.

1. *Сејање врстачном сејалицом на редове.* — Приликом сејања на редове, сејалица се тако подеси (затварањем отвора на сандуку испред појединих левкова) као и при сејању репе, само с том разликом, што је овде раздаљина редова, односно левкова, већа: 50—70 см. Раздаљина реда од реда зависи од сорте кукуруза коју сејемо, да ли је то она сорта, која се више грана и чепи клипове у страну, или она, која мањи простор заузима кад нарасте, и најзад, још од тога, да ли ће какав међуплод доћи између кукуруза, као: пасуљ, дулеци, тикве итд. При првом или последњем окопавању кукуруз се разреди (усами) као код репе у редовима и остави по један понајјачи струк, у раздаљини 50—70 см. Сејање врстачном сејалицом иде веома брзо, али је мана та, што више семена иде него кад се сеје на оцаке, и што се један посао више јавља а то је разређивање које прилично стаје.

2. *Сејање врстачном сејалицом на оцаке или кућице.* — Фабрика *Melichar* у Прагу израђује сејалице, које сеју све пољске плодове у непрекидне редове, а такође и на оцаке — кућице. Кад се хоће да сеје на кућице, онда се све кашике на сејном точку затворе поклопцем и само остави једна, која ће одлагати семе. Сејни точкови са по једном отвореном кашиком оставе се у тој раздаљини, у којој желимо да нам редови буду. Ова сејалица са оваквом конструкцијом сејних точкова врло је погодна за наше прилике.

Сем ове велике сејалице, за коју је потребна јача запрега и која мало скупље стаје, има мањих и јевтинијих ручних сејалица, исте конструкције или сличне њој, које може један човек кретати, а може је сваки инокосни пољопривредник набавити, јер је прилично јевтина.

У Мађарској, на многим местима, сиротнији пољопривредници служе се једном врстом сејалице, која се за плуг утврђује и једновремено за њим у бразду сеје. Таквих сејалица има двојаке конструкције: или се утврђују за осовину од колечки и покрећу зупчастим точком на великој колечки, која браздом иде, или за гредељ од плуга а ставља у покрет непрекидним ланчићем који је натакнут на зупчастом точку на главчини од колечке. У најновије време има један француски систем (Божаков. Види „Тежак“ од 1905. Бр. 20 и 21. Стр. 157) сејалица, који је нешто бољи од горепоменутих, јер се сејни апарат даје боље регулисати. Утврђује се тако исто за гредељ од плуга или обрађивача а покреће, код плуга једним точком који по ледини иде, код обрађивача пак једном полугом. Мана им је за сада та, што су веома скупе.

Маркирање браздилом и сејање на оцаке. — Онамо, где има мала површина земље да се засејава кукурузом, или, где пољопривредник није у могућности да ма коју врсту сејалице набави, може се овај начин сејања врло згодно применити, који се већ у понеком крају наше отаџбине по где где вија. Он се састоји у овоме: пошто се њива у пролеће плитко пооре, или, ако је с јесени два пут угарена, само обрађивачем горњи слој орнице растресе, дрљачом уситни и ваљком или влачком (браном) изравна, — повуку се браздилом уздуж и попреко бразде у раздаљини 55—70 см.; на оном месту где се бразде секу ископа се оцак и у њ баци 3—4 зрна, за тим се оцак покрије земљом и озго притисне ногом, како би земља око зрна боље налегла. Обично при овом послу једни раденици копају оцаке, а други (дечаци, девојчице) спуштају семе у исте и покривају га земљом. Ако је земља сува или иначе по природи лака прави се дубљи оцак, а ако је влажна и тешка онда плићи. Дубина оцака, треба гледати, да не буде већа од 5 см. ни мања од 3 см. — Овај начин сејања и ако је доста срткав ипак је много бољи и рационалнији од многих начина сејања који код нас у пракси постоје, нарочито је бољи од начина сејања у бразду, који је јако распрострањен у Јужној Србији и помоћу кога се семе никад не може да постави: нити на подједнакој раздаљини оцак од оцака, нити на подједнакој дубини у земљи.

Ово су у главном неколико бољих и практичнијих начина сејања кукуруза, које нашем пољопривреднику можемо да препоручимо овом приликом.

СТОЧАРСТВО

ПАШЊАЦИ ЗА СТОКУ.

Приближује се време, да се стока изгони на пашњаке. Паша је нопходно потребна младим грлима, јер се само на њој могу развити лепо и правилно, и очувати своје здравље. Добро коњско грло не може се ни одгајити како треба, ако преко лета нема довољно паше и довољно кретања по таласастом терену;

добру, напредну и правилно развијену телад имамо само онда, кад она проведу довољно времена на чистом ваздуху и на обилној паши; гајење оваца, коза, свиња, па и домаће пернате живине, ни замислити се не може без добрих пашњака са миришљавим зељима и питавим травама. Чист ваздух, свежа и чиста вода, одлична храна коју грла налазе на пашњацима, кретање и слобода, коју на паши уживају, чини те се грла брзо и у ономе правцу развијају, како сваки сточар баш и жели

Стока која се на пашњаке, или и у ограђене испусте поред сточних стаја (сваки сточар ове треба да има) изгони, здравија је, напреднија је и отпорнија према разноврсним болестима од оне стоке, која је осуђена да стално борави у нечистом стајском ваздуху, где се разнежи и постане болешљива и неотпорна Стога се са мало речи не може уопште све оно рећи, што би требао сваки сточар да запамти о важности добрих пашњака. Стока која се на паши довољно креће много је плоднија.

На пашу треба још у стаји поступно привикнути сву стоку, а нарочито млада грла. На добре пашњаке треба изгонити стоку тек онда када збиља има доста и добре траве и зеља, јер ако се раније пусти стока на пашу, она може упропастити пашњак.

На добром пашњаку треба да има увек доста свеже воде, треба да има и заклона где би се стока, у случају непогода и за време одмора, могла склонити и у миру бити. Ваља, дакле, наћи згодно место и начинити наслоне, а није згорег да се на пашњаку нађе и по које дрво или шумица, где се стока за време јаких жега и припека склања и пландује у хладовини.

Стоци на паши јако досађују муве и други инсекти, стога је најбоље да пашњак буде ограђен, и онда се стока може слободно ноћу пустити да се добро напасе, јер јој тада муве и инсекти и дневна жега не шкоди и не омета у искоришћавању бујне паше. У Швајцарској на пр. стока се само ноћу истерује на пашу на Алпе, а дању мирује у сточним стајама, начињеним од дрвета.

На пашу треба изгонити стоку само кад падне роса и дан ослави. По мочарном времену не треба стока да тумара по пашњаку. Пре но што се стока истера на пашу, треба да јој се положи мало сена, да би стомак попунила, а такође је ваља и за време паше прихрањивати зрнастом храном и солити, чији оброк одређивати према каквоћи пашњака и напредовању грла, а ово утврђивати мерењем.

Најзад, не треба пустити стоку да од једноме тумара по целом пашњаку, јер онда више може бити штете но вајде. Најбоље је пустити да добро опасе један део, па онда је преместити на други део, и док она овај опасе, на раније опасеним већ се трава наново подигла.

Пашњаке ђубрути и сваки коров са њих удаљавати а нарочито отровне биљке. С јесени и пролећа пашњаке добро продрљати, да би се ослободили маховине и утабаних места. Слабе пашњаке подсевати смесом семена од трава, које су за сваковрсна земљишта прописане, као и за поједине врсте стоке и свагда се могу, са упутством за рад, добити од Српског Пољопривредног Друштва.

М. Н. Лук.

ЖИВИНАРСТВО

ХРАЊЕЊЕ ПИЛАДИЈЕ.

1. Храњење малих пилића за прве 4 недеље.

Каква је храна најпогоднија за храњење малих пилића, постоје разна мишљења. Нарочито се разилазе у погледу храњења пилића куваним јајима. Такође се не слажу многи у томе: од кога доба треба хранити пиладију зеленишем. У најновије време истакнуто је питање, да ли мале пилиће треба појити или их оставити да трпе жеђ, па је опитима утврђено, да пилићи, који трпе жеђ боље се развијају и брже расту, него они који се уредно поје. Неки од живинара су мишљења пак да пилиће треба појити, али не водом већ млеком.

Коју храну треба давати малим пилићима, најбоље ћемо знати, ако узмемо у обзир шта пилићи, кад нису у затвореном простору, већ на отвореном пољу под вођством квочкиним, радо једу, или шта њихови најближи рођаци — фазани у најнежнијем добу младости једу.

Ко посматра мале пилиће на отвореном пољу кад их квочка води, видеће, како они гледају пажљиво по трави, па чим спазе какву мушицу, црвића или у опште какву бубицу, устреме се и онда је на мах зграбе кљунићем и са слашћу прогутају. Исто се тако хране мали фазанчићи, јаребице и т. д. Дакле ово само казује, каква је храна за пилиће најбоља, и ако се таква храна не може да нађе, да би требало по својству приближну храну наћи. Као најприближнија храна у овом случају била би тврдо скувано јаје, које би по правилу требало да буде прва храна пилића, кад не би имала то рђаво својство што је и сувише тешко сварљиво за још нежан пилећи стомак, и што за последицу има најчешће *затвор* или *жутицу*. Тако Рајзерт вели: „многи пилићи, који су јајетом храњени, оболели су, почели су да избацују смрдљиве изметине и нагло су мршавили. После угинућа секција је показала општу жутицу. Жуч је била препуњена.“ — Боље их је хранити свежим изгњеченим сиром или још боље *јајчеником*. Јајченик се готови, кад се разбију неколико јаја, па се добро измуте, и за време мућења долије извесна количина млека, по том се та маса у пећи загреје док се потпуно не згруша и не очврсне. Обично се узима на 3 јаја 1 лит. млека. Поред ове хране најбоље годе пилићима мравија јаја, црвићи, ларве од мушица и др. инсеката.

За прва два дана по извођењу, пилићи и не требају хране — топлота им је главна храна. После тог времена као прва храна најподеснија је животињска храна, коју смо напред поменули, ако ње немамо, даваћемо им тазе изгњечен сир, или скувана и ситно исецкана јаја у умереној количини, по том, може такође да дође пресан добро печен бајат лебац и куван пиринач, куван криз и у води поквашен и добро исцеђен лебац. Ако смо принуђени да пилиће хранимо првих дана јајима, онда их треба ређе хранити, с тим

да између појединих оброка дође каква друга храна (куван криз, пиринач и др.) После неколико дана можемо приступити храњењу сирковим семеном, са кога је скинута љуска. Пре храњења треба у води покваситн да набубри. После 6 дана, а може и пре, треба им давати умерено сирковог семена, које ће бити прва зрнаста храна, за тим сасецканих глиста, сасецкане цигерице и др. животињске хране. Прелаз ка храњењу крупнијим зрневљем мора да иде постепено, сирково се семе замени овсеном прекрупом, прекрупљеним јечмом, ељдом или пшеницом. Од половине прве недеље зелениш не сме да фали, нарочито за пилиће, који немају слободан излаз. Прво им треба давати салату, ситно сасецкану, доцније може и у главицама, искуване делове варива и врхове од траве.

Овде ћемо поменути још једну веома хранљиву пилећу храну, то је тесто замешено од јечменог брашна и јаја или само од брашна и воде. Пилићи га необично радо једу.

Приликом храњења треба направити овакав распоред: Првих дана треба пилиће хранити свака 2 сата, по том 5 пута дневно. Храну треба мењати овако: јутарња храна треба да буде мека храна, на подне зрнаста и од подна до вечери наизменично: животињска, мека и зрнаста или животињска после сваког храњења. Зелениша мора бити увек између појединих оброка.

Ако су пилићи до три недеље дотерали, онда је потребно, зрнасту храну давати првенствено у вече. Од овог времена треба свести храњење на 4 оброка дневно.

При храњењу треба пазити да пилићи буду сити али не и да се преједу. Претоваривање, као и код сваког живог бића тако и код пилића, изазива болест, а сем тога преостала сувишна храна се квари и пропада. Из тих разлога не треба им више дати него што могу да поједу, нити више спремати, него што је потребно.

Поред добре хране и смишљено удешених оброка, за успевање пилића је такође од велике важности обилно кретање и купање у фином речном песку.

Такође пилићима треба ставити довољно чисте воде за пиће. Воду треба држати у плитким глеђосаним чанчићима. Пре сваког храњења ове судове треба добро опрати и налити у њих чисту воду. Решетка је код таквих тањирића излишна.

2. Храњење пилића од 4 недеље до 3 месеца.

Зрнасту храну треба постепено повећавати. Ако су дневно 4 оброка, онда други и четврти треба да се састоје из чисто зрнасте хране, и постепено да се прелази од прекрупе на цела зрна. За справљање меке хране, од почетка шесте недеља, треба место брашна употребити попарене мекиње; такође нису на одмет скувани и изгњечени кромпири. Анималну храну не треба обуставити, бар сваког дана треба бацити по коју прегршт ситно исецканих гљиста или цигерица. Мекој храни додавати коштаног брашна није баш тако преко потребно, јер у зрневљу и мекињама има увек довољно материја за образовање костију.

3. Храњење преко 3 месеца старих пилића.

За старију пиладију од 3 месеца може се у опште исти начин храњења применити као и код потпуно одраслих кокоши, и могу се комотно заједнички хранити. Но за сваки случај боље их одвојено хранити, јер могу често са старијима и гладни да остану. Где је ово издвајање немогуће, онда их треба засебно хранити у каквом простору, или им дати један мали додатак у зрнастој храни једанпут дневно. Боље је удесити повремено издвајање и онда их хранити три пута дневно јаком храном, пшеничним мекињама, отпатцима од меса, црвима, глистама, пшеницом и т. д. Храном, која изазива гојазност, као што је кукуруз, не треба их хранити.

ВИНОГРАДАРСТВО

СПРЕЧАВАЊЕ БУЂИ У САНДУЦИМА, ЗА ВРЕМЕ СТРАТИФИКОВАЊА КАЛАМОВА.

Дешава се често, да се у сандуцима у којима су смештени каламови у стратификали, појави буђ у покривачу од маховине.

Ова буђ са маховине врло брзо прелази на младе ластариће, који су избили из калама, те ако се не обрати довољно пажње, ластарић иструли а тако исто и они, који после угинућа ластара из главног пупољка, избију из резервних. Ако се не помогне оваквим каламима, буђ убрзо прелази и на калус, образован на спојном месту, који почиње да жути, мекша, иструли и тиме је калам упропашћен.

Буђ се обично јавља на појединим местима одакле се као из каквог центра веома брзо шири на све стране, док се поједине сфере не споје и не обухвате цео горњи слој сандука.

Колико труда стаје мењање, покривање и надгледање заражених каламова знаће сваки, који је се бавио производњом каламова, а ако се овај труд зажали, долази се у положај, да се читави сандуци каламова морају бацити. Да би се спречила појава буђи препоручује се, да се сандуци са наређаним каламима добро залију, запраше сумпорним прахом и покрију мањим слојем чистог туцаног угља и по томе исецканом и прекуваном маховином; да се стратификала удеси тако, да се може брзо проветрити и да сандуци не леже целим дном на земљи већ да се полажу на греде тако, да има испод њих по 15—20 см. празног простора, куда за време проветравања може ваздух слободно да струји.

Поред све пажње ипак се дешава да се појави буђ и почне своје опустошавајуће дејство. Стога је

потребно прегледати с времена на време сандуке, скидати покривач, запрашивати сумпорним прашком и покривати поново искуваном маховином.

Кад буђи нема много, ово је средство довољно, али кад је има више, и кад услед рђавог времена сандуци са каламима морају лежати дуже у стратификали но што је потребно, онда је овај начин лечења скуп, незгодан и што је главно недовољан.

Да би се одбранио овог зла употребљавао сам више срестава и нашао да је следеће најбоље, најјефтиније и најсигурније.

Чим се појави буђ у сандуку, ваља скинути покривач, пажљиво повадити маховину између каламова, узети обичног речног песка и растресајући га, покрити њиме пажљиво калемове целог сандука или само заражено место слојем од 1 см. од прилике, по овом треба ставити слој маховине 7—8 см. од прилике. Овим је цео посао завршен.

Ништа лепше није но разгрнути маховину ових сандука после неколико дана; код полунатрулих ластарића труљење је заустављено — пресечено — а из песка појављују се чисто беле главице нових ластарића избилих из резервних пупољака. **О.**

ИСКУСТВА ЗА СУЗБИЈАЊЕ ПЛАМЕЊАЧЕ У ФРАНЦУСКОЈ.

Поводом великог опустошења винограда од пероноспоре у прошлој години, коіа је не само код нас, него и у Француској, огромне штете нанела виноградарима, француски угледан виноградарски лист „Revue de viticulture“ упутио је свима угледнијим виноградарима у земљи питање: зашто је пероноспора прошле године у толикој мери опустошила винограде и због чега је прскање винограда бордовском чорбом имало тако слабо дејство на пероноспору?

Одговор на то питање тако је поучан и интересантан, да га ми у „Тежаку“ врло радо саопштавамо нашим виноградима.

Тај одговор у главном овако гласи:

У дејство бордовске чорбе на уништавању пероноспоре не може се сумњати. У неким крајевима бордовска чорба није помогла због тога, што је било прскање ретко, штедљиво и недовољно, и што у главном није извршено благовремено. Сем тога што са прскањем није се вршило и запрашивање.

Болест се је јавила у мају, а већина је прскање винограда предузела т к у јуну, кад се није могло ништа да спасе.

Они виноградари, који су отпочели прскање у мају, пре појаве пламењаче, и уз то вршили запрашивање сумпором, ти су спасли не само лозу него и грожђе. Прскање треба предузимати онда, кад лоза има највише услова да прими пероносперу и то траје свега два до три дана. У то доба треба вршити прскање па макар и киша била.

Најважније је прскање пре цветања лозе. Дејство прскања више зависи од времена кад се оно врши, него од броја прскања.

Прскање треба извршити што пре, али с тим, да сваки чокот буде добро и са свију страна попрскан. Домаћин или настојник његов, који овим послом руководи, треба да обрати највећу пажњу на ово.

После цветања лозе, а док су ластари још нежни, треба настојавати, да гроздови буду запрашивани сумпором или прашком од плавог камена Ово је за одржање бербе од преке важности, јер прскањем лозе само, услед спречавања лишћа, не може се грозд по целој површини превући раствором плавог камена, напротив кад се врши запрашивање, облак од прашине подели плави камен подједнако по целом грозду.

Виногради, који су били изложени ветру, добро обрађивани, који су засађени на шпалир, који су добро ђубрени и јаку лозу имали, далеко су мање страдали од пероноспоре. Благовремено везани виногради такође су успешније пркосили пероноспори. Исто тако и стари виногради мање су трпели од пероноспоре него млади.

Соли сребра (сребра нитрат), са којима су се почели вршити безуспешни огледи прскања још од 1899 године, и у прошлој години били су потпуно без дејства.

Упуство за успешно сузбијање пероноспоре.

1. Прскање винограда бордовском чорбом треба предузети *пре но што се је пероноспора појавила у дотичном крају*, без обзира колики су ластари на лози.

2. Прскање треба понављати сваки пут чим је лоза у стању да прими пероноспору т. ј. кад падање барометра стоји у вези са променом температуре.

3 Треба извршити прскање целог винограда што брже, па било какво време, чак и ако је киша.

4. Приликом прскања не треба жалити раствора и треба пазити да чокоће са свију страна буде добро попрскано. Домаћин или његов настојник не треба да иде испред прскача, него иза њих.

5. Свако прскање треба вршити и с једне и с друге стране редова.

6. Где су виногради „на шпалир“ треба за времена повезати ластаре за жицу.

6. После, пошто лоза прецвета, и док су ластари још нежни, треба извршити запрашивање, и то после сваког прскања. Приликом запрашивања треба на 100 кграма сумпорног прашка додати 10 кграма плавог камена, такође у прашку. Сумпор (чист или у смеши) треба дувати у густим облацима тако да се на гроздове нахвата густа павлака праха. Доцније треба запрашивање вршити плавим каменом, а никако више сумпором.

Прскање треба да предузимају сви виноградари једновремено, јер само на тај начин биће успеха.

9. Лозу треба одржавати у добром порасту, јер само као таква може давати велики отпор пероноспори.

Јавна говорница

Прављење вештачког сећа

У 7. и 9. броју „Тежака“ одштампана су два чланка о прављењу вештачког сећа, којима се са свим умесно препоручује пчеларима, да сами праве вештачко сће, јер заиста није могуће с Ђерзоновим кошницама радити без додавања направљеног радиличиног сећа, пошто су пчеле, за време најбоље паше, јако склоне прављењу трутовског сећа, из кога се у кошници належе трутова више но што их треба, те се много меда узалуд на њихово хранење потроши.

Пошто је прављење вештачког сећа за почетнике пчеларе доста трудно и велика им посла задаје, то нека ми буде допуштено да кажем из моје сопствене праксе како ја правим сеће и до каквих сам ја резултата дошао у том послу.

Ја овај посао више од 10 год. радим овако: прво у шерпи растопим восак, који стоји на шпорету, да је непрестано врућ. Сад узмем једну четку мало краћу од ширине сећа, оквасим је у течности направљеној за подмазивање пресе — калупа, мало је отресем од сувишне течности и њом основе ћелија и око оба калупа премажем; држим горњи калуп приправан а други ми помагач у доњи калуп згодним судом насипе врелог растопљеног воска, да цело дно заузме, за тим одмах тихо притиснем горњим калупом, одлијем у шерпу са целом пресом сувишак воска, па све тако потопим у хладну воду у каквом текнету, јер и нагло хлађење воска помаже бржем одвајању сећа од пресе, метем на сто, дигнем горњи калуп и извадим готов сат из доњег калупа. Сад се на дасци сат около ножем од непотребног воска одсече, те остане чист са лепим основима радиличиних ћелија потребне дужине и ширине.

Што је растопљен восак, који се у пресу сипа врући и што се ради брже, то ће и сеће бити тање и у њега ће мање воска ићи а што је хладнији восак и што се доцније са горњим капком притисне, то ће сатне основе бити дебље и воска ће се више потрошити.

Поред течности за подмазивање пресе, која се истим чланком препоручује, из искуства сам се уверио, да је још боља течност, која се прави, кад се прегршт кромпира — најбоље младог — иструже на рендету, па се то прелије врућом водом да у води огрезне, изгњечи руком и кроз сито процеди, па се у тој течности четка за премазивање пресе кваси.

Ово написах у намери, да поменути чланак о прављењу сећа допуним и тиме почетницима овај врло важан посао у пчеларењу олакшам.

24. марта 1911. год. Мионица.

Милив. Ж. Пауновић. учит.

ПРИВРЕДА

ДА ЛИ СЕ РЕНТИРА ГАЈЕЊЕ ДУВАНА КОД НАС?

Код нас се бар у маси одржава мишљење, како је дуван нерентабилна биљка за нашег привредника и како се она гаји само за то, што је наш привредник натеран неповољним економским приликама да је гаји, иначе да су те прилике повољније, дуван се у Србији као културна биљка не би могао да одржи. Овакво мишљење, као што рекосмо, влада у маси народа, па и код једног великог дела наше интелегенције. Како и којим путем је то мишљење продрло у народ, доиста је немогуће јасно определити. Могло би се свакојако да нагађа, али нами изгледа да је највероватније ово објашњење: што је дуван после увођења монопола престао бити предмет слободне трговине и тиме изгубио сваки значај за трговачке шпекулације код нас; што су цене, по којима Монополска Управа откупљује дуване од произвођача, енормно ниске према ценама, по којима дуван продаје, те на први поглед пружа слику ружне и несавесне експлоатације произвођача дувана од стране Монополске Управе; што је дуван још од дана кад је монополисан, постао врло омиљено агитационо средство појединих политичких странака у борби противу присталица и стваралаца монопола на дуван, те је на тај начин у неколико дискредитован у народу као корисна културна биљка; што гајење дувана повлачи за собом прилично велике и строге законске одговорности за опе који га гаје; и најзад, што се приликом откупа дувана произвођачима одбијају од њихова примања сва дуговања држави, општини и приватнима, те им у већини случајева остаје врло мало за подмирење властитих потреба.

Све ове чињенице придоносе, да се о дувану рђаво мисли и у његову рентабилност сумња.

Наравно, да је ова повика и неоправдана и неозбиљна. Неоправдана је због тога, што је монопол ударен на трговину са дуваном а не, културу његову, а неозбиљна је опет с тога, што сваки онај, који говори противу дувана, говори на памет и без довољног познавања ствари.

Ниже изложени податци најбоље ће то утврдити,

Дуван је врло ћудљива биљка и за то тражи повише услова, да би дао задовољавајућу ренту, али ипак ти услови нису тако велики да их и један најобичнији произвођач не би могао да прибави или савлада.

Дуван тражи од произвођача ово:

1, да има своју земљу, и да туђу не узима под закуп за скупе паре;

2. да има довољно радне снаге у кући која ће му дуван средити;

3. да има једну пространу, и најобичније сграђену шупу, у коју ће дуван склањати од олује, влаге, магле, кише и осталих непогода за време сушења и после сушења;

4. да се тачно придржава закона и прописа о монополу дувана.

5. да засади онолико дувана, колико може добро и на време средити;

6. да је вредан, марљив и предан послу, и да колико толико познаје рад око гајења и сређивања дувана. Овај је услов врло важан и од њега у већини случајева зависи рентабилност од гајења дувана.

У погледу *каквоће земље* дуван ставља скромније услове него и једна културна биљка. Он успева онде где остали усеви дају најмањи принос. Најрадије тражи лаку, оцедиту и југу окренуту земљу. У шумским недавно искрченим и у виноградским земљама такође добро успева.

У погледу климе, тражи: благу, топлу и без јаких ветрова климу. Кошаву и северац сноси тешко. У планинским присојним местама дуван изврсно успева. Пример је за то Бајина Башта, која и дан данас даје код нас најбоље дуване.

То су главном услови, које дуван тражи, па да дâ добру ренту. Свуда онамо, где тих услова има, гајење дувана се рентира и плаћа се боље него и један други усев. У Бајиној Башти просечно сваки хектар дувана даје просечно бруто приноса око 800 динара, а има неколико искусних произвођача који хватају од хектара 1000 до 1100 динара. Од сваког бруто при-

носа треба рачунати да је половина *чист принос.* Која данас културна биљка у најплоднијој равници Србије може да дâ чиста приноса 400 до 500 динара од хектара, и то на земљишту, на коме се једва семе од стрног усева може да извуче?!..

У моравском срезу, округа нишког, који сам производи годишње до 800.000 кграма дувана, хектар дувана се је платио у прошлој години 832 динара, што значи да је 1 хектар земљишта дао чистог приноса 416 динара. У овом срезу и у најнеповољнијим годинама чист принос није силазио испод 300 динара.

У Врањском округу, где су земље посне и испране и за гајење осталих културних биљака од врло мале вредности, дуван даје бруто прихода по 1 хектару 703 динара, или чистог прихода 301.50 динара.

Гајење дувана се за данас једино не рентира у у топличком округу, и то опет код оних произвођача, који дуван гаје на сувише испраним, испошњеним и никада нађубреним земљама. Овде је у неколико узрок и врста дувана, која се тамо гаји и која за тамошње прилике, изгледа, да није прилагодљива. Али и ове незгоде ће се уклонити кроз кратко време, чим се уведе повремено ђубрење дувана и унесу сорте дувана, које ће за тај крај приносније бити, на чему су меродавни у овој години већ у велико почели радити.

Дуван се рентира и у нашим најплоднијим равницама, само ако су оне оцедите и ако је у њима земља лака за обрађивање. У околини Варварина, и у самом Варварину, дуван даје од 1. хектара бруто приноса 610 динара, или чистог 310 динара. Принос би био још већи, да нису произвођачи новајлије, услед чега им још у велико оскудева потребно знање и искуство у гајењу и сређивању дувана Производња дувана у Темнићском срезу одобрена је пре две године, које је време и сувише кратко да тамошњи привредници могу ући потпуно у посао.

Према овоме апсолутно је неистинито оно мишљење, да се гајење дувана не рентира и да наша Монополска Управа врши неку несавесну експлоатацију на штету произвођача дувана.

Другом приликом ми ћемо опширније проговорити о овој ствари и изнећемо још и друге добре стране гајења дувана и том приликом додирнућемо и оно шкакљиво питање: где и коме се не рентира гајење дувана и зашто?

=

ГЛАСНИК

Изложба коња.

Крајински Пододбор Тимочког Кола Јахача „Кнез Михаило", на дан 26. јуна ове године приређује у Неготину изложбу коња за округ Крајински.

Изложба садржи шест оделења: оделење кобила разне старости; оделење једногодих ждребади оба пола; оделење трогодаца мушких и женских; оделење четворогодаца мушких (непочишћених) и женских (опасаних); и оделење официрских грла.

За грла из ових оделења одређена је награда од 1000 динара.

Поред побројаних оделења има још оделење угледно, где долазе: кобиле са овогодишњом жребади, двогода и трогода ждребад.

За ово оделење ће се издавати писмене похвалнице.

И најзад оделење продајно, где ће се излагати сва грла за продају.

Упис за ову изложбу почиње одмах а завршава се 22. јуна закључно. Упис врши г. *Јефрем Рашић, трговац у Неготину.*

За ближе обавештења треба се обратити Управи Кола Јахача за округ крајински у Неготину.

—

Држава потпомаже коњарство у Енглеској.

У Енглеској је сада утврђено, да се у земљи годишње ождреби 10.000. ждребади *мање* но пре 10 година отприлике Кад се то утврдило, и кад се узела у обзир и опасност у случају мобилизације војске — онда је држава решила да издаје годишње 1,000.000 за потпомагање земаљског коњарства.

М. Н. Лук

—

Одликовани заслужни пољопривредници.

На предлог Министра Народне Привреде Њ. В. Краљ одликовао је:

Орденом Св. Саве III. реда.

Д-ра Ђорђа Радића, управника Ратарске Школе и пољопривредног књижевника — приликом прославе његове педесетогодишњице књижевнога и културнога рада на унапређењу пољске привреде. Г. Радић је ослобођен плаћања таксе; и

Орденом Св. Саве V. реда.

Милосава Ник. Јагодинца, трговца и економа из Зајечара.

Г. Јагодинац је одличан пчелар и пољопривредник и 3 априла ове године прославио је 75 година живота и 35 година рада на пољопривредном пољу.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Ђумур, ситан дрвени угаљ.

Одлично је средство, које код кокошака спречава поремећаје у органима за варење или, ако су ти поремећаји и наступили, он их одстрањује. С тога сваки живинар треба у близини живинарника, на згодном месту, да намести сандучић пун иситњеног ђумура, па ће га живина већ наћи и врло радо јести, и тада увек здрава бити.

М. Н. Лук.

—

Пролив код кокошака.

Врло се често дешава да кокошке пате од пролива из ма каквог узрока. Тада брзо и јако слабе, слабо носе, а често и угињавају. Један обичан и јевтин лек може свако справити и брзо угушити пролив код кокошака. Треба само узети, рецимо за двадесет кокошака, пола килограма пиринча и овај кувати у два литра воде дотле, докле пиринач не буде упола скуван, а вода не постане пенушава. Одлити сад ову воду и дати живини да ју млаку пије. Да би пак

живина што више ове воде пила, не треба јој давати обичне воде 6—8 сахати пре лечења, јер ће тада добро ожеднити и ову воду од куваног пиринча утолико радије пити. Кад се пиринач охлади, и њега треба дати живини да га поједе. Храну није потребно мењати. Ако би се десило да пролив не престане за један дан, што је врло редак случај, онда исти поновити још једном. Разуме се, да треба пролив лечити одмах чим се је појавио, а не допустити да он узме велики мах и да дуже времена траје. Здравље кокошака и непрестано ношење јаја, биће највећа награда живинару за овај мали труд, и трошкови ће му се богато накнадити.

М. Н. Лук.

—

Митарење кокошака.

За време митарења живинар мора нарочиту пажњу обратити на негу и чување својих кокошака. Обично сваки живинар жели да се митарење што пре, и без икаквих губитака, сврши. На храну треба обратити нарочиту пажњу и треба давати што више семена сунцокретовог. У мѐђу треба додавати од прилике 10% брашна од ланеног семена. Тада митарење иде брзо и правилно и нова пера имају нарочито леп изглед и сјај.

М. Н. Лук.

—

Зелена пића за голубове.

Голубови нарочито воле зелену пићу, а изгледа да то многи не знају. Покушајте и видећете како они прождрљиво гутају зелену салату и др. нарочито кад напоље не излазе или зелене хране зими не могу да нађу. Зелена пића је и за голубове од великог значаја, јер она потпомаже варење и чисти крв.

М. Н. Лук.

ДРУШТВЕНЕ И ПОДРУЖИНСКЕ ВЕСТИ

Прослава седамдесетпетогодишњице.

Наш поштовани старина и неуморни привредник *г. Милосав Ник. Јагодинац* из *Зајечара* прославио је 3 априла ове године у своме дому седамдесетпетогодишњицу свога живота, а тридесетпетогодишњицу свога плодног рада на пољопривредном пољу, а нарочито на пчеларству.

Поводом ове своје ретке свечаности, слављеник је упутио Српском Пољопривредном Друштву писмо следеће садржине:

Српском Пољопривредном Друштву
у Београду

На Цвети ове 1911. године прославићу седамдесетпетогодишњицу мога живота.

Прославићу тридесет-петогодишњицу мога рада на рационалном развићу за све гране српске пољопривреде.

Прославићу тридесетогодишњицу мога рационалног пчеларства.

Пун задовољства што сам до ових својих година доживео.

Пун искуства и добре воље, што и данас на најбољи и вештији начин пчеларим, и почетницима у пчеларењу користим, и плод труда мога очима видим.

Па кад је тако, мислим да овако ретку славу треба јавно прославити.

Са овим обраћам се Српском Пољопривредном Друштву са захвалношћу на досадањој лепој пажњи према мени, и на лепој почасти којим ме је *са своим почасним чланом и чланом редовним почаствовало*, сматрајући за дужност да му ову свечаност моју доставим, коју ћу у кругу мога пчелињака код моје куће у *Зајечару прославити позивајући га на учешће.*

Као одани пријатељ пољопривреде, поздрављам све чланове Срп. Пољ. Друштва, са жељом да под заштитом Њ. В. Краља Петра I. а под руковањем вашим цвета и напредује Српска Пољопривреда.

28. марта 1911.
у Зајечару.

Са највећим поштовањем
Милосав Ник. Јагодинац

Ценећи користан рад г. Јагодинца на развићу пољске привреде у његовој околини Њ. В. Краљ обдарио је слављеника на дан прославе орденом Св. Саве, а Српско Пољопривредно Друштво и остали пријатељи пољске привреде изјавили су своја честитања писмима и телеграфски.

Бележећи овде ову ретку прославу, желимо слављенику: да га још дуг низ година подари Бог крепким здрављем на корист и понос своје околине и српске пољске привреде!

НОВЕ КЊИГЕ.

Г. Иво М. Калуђеровић, агроном са Цетиња, послао је Друштву на приказ своју књижицу: „*Болести и штеточине винове лозе*“.

У књизи се третирају на врло практичан начин горња питања, тако, да она пружа читаоцу подпуну слику болести и штеточина виново лозе.

Нарочито је важно напоменути, да је књига написана кратко и јасно, и да су у њој описане све болести и штеточине, које су најопасније за винову лозу.

Појавом ове књижице допуњен је онај мали број књига, које у нашој књижевности постоје по овом важном питању.

Књига је велика пет штампаних табака, а цена јој је 70 п. дин.

Од криптогамских болести опасне су: Оидијум, пероноспора, антракноза, трулежница, блак-рот, рот-блан (бели гњил), омеготипа и рак.

Од штеточина: ериноза, филоксера, гроздови смотавац, скочац, гундељ, цигараш, маказар, кљунар, зелена буба и лозов дрвоточац.

Осим тога описана је и болест жутица (хлораза).

Као што се из предњег види, обухваћене су све болести и штеточине винове лозе, тако, да ће се у овој књижици наћи објашнење за многе штете у винограду, чији узрок до сада није био познат широј маси виноградара, или бар не у толикој мери, у колико им то пружа ова корисна књига.

Објављујући излазак ове књиге, мило нам је што је можемо топло препоручити нашим виноградарима.

Ђ

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 12. **БЕОГРАД 30. АПРИЛА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ.

Неговање сточне репе. — * * *
Нега кукуруза. — * * *
Нега кобила дојиља — *М. Н. Лук.*
Прскање винограда бордовском чорбом. — *Мил Илић.*
Заламање винограда. — *Мил. Илић.*
Кратке поуке из сточарства — *М. Н. Лук.*
Неколико хитних напомена нашим пољопривредницима. — *Д-р Ур. М. Стајић.*
Корисна искуства за одгајиваче пловака.
Поука: Мудро завештање. *А. Г. Јовановић.*
Дописи: Јабуке и крушке у округу подринском. — *П. С. Петковић.* Допис из Жировнице. — *Б. Радивојевић.*
Књижевност: Споменица за Туринску Светску Изложбу. — Авала. — *М. Н. Лук.*
Из добрих књига. — *М. Н. Лук.*
Забава.

НЕГОВАЊЕ СТОЧНЕ РЕПЕ

Под неговањем сточне репе разумемо: прашење, разређивање, усамљивљање и огртање сточне репе.

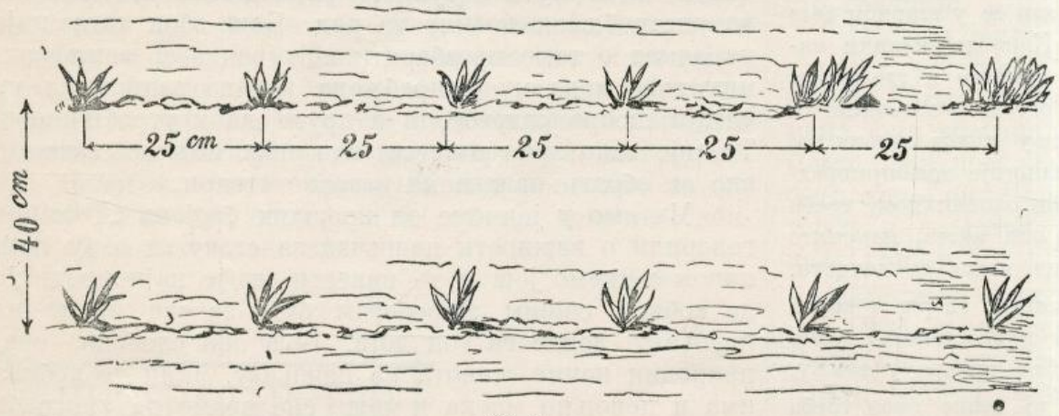

Сл. 1.

Прво прашење долази обично на 8—14 дана, пошто репа никне, и то, кад коров јако навали или кад се земља закори. Оно може доћи и раније, пре но што репа изникне, нарочито после јаке, нарапите кише, кад се земља скори. То је т. з. *слепо прашење.*

Приликом прашења треба пазити да се мотика не приближава корену више од 5 см. даљине, јер могу да се озледе млади коренчићи.

Друго прашење може доћи пре или после разређивања репе, како се кад укаже потреба тј. према количини корова.

Разређивање репе се предузима само онде, где је врстачном сејалицом сејање извршено. Са разређивањем се отпочиње, кад корен репе одебља као сламка (од прилике око другог прашења). Тај посао се врши мотикама од 25—30 см. ширине сечива, и то отсецају се комади земље са репом, тако да остају у реду мале гомилице 2—5 см. дужине, а једна од друге удаљене 25 см. (сл. 1.)

Где је репа сејана на оџаке, тамо није потребно разређивање.

Кад биљчице добију 3—4 листа, отпочиње се са *усмљивањем* репе, т. ј. остави се у свакој гомилици или оџаку по једна биљка, а остале се почупају. Тај се посао мора извршити благовремено. Посао је лак и најбоље га врше дечаци и девојчице. Левом се руком обухвати репа, коју хоћемо да оставимо (обично највећи и најразвијенији струк), а десном почупамо остале струкове, за тим прстима пригњечимо и причврстимо земљу око остављеног струка (сл. 1.).

Трећи праш се предузима одмах после усамљивања, јер је земља онда јако угажена и утабана.

Огртање сточне репе није потребно. Такође и кидање лишћа пре жетве штетно утиче на пораст репе.

НЕГА КУКУРУЗА

Поред свега тога, што се код нас одавна и у велико гаји кукуруз, ипак се нези његовој не обраћа довољна пажња, за то сматрамо да неће бити на одмет, ако у ово време учинимо неколико корисних напомена у прилог правилне неге кукуруза, како би тиме постигли што већу и што бољу бербу.

Кукуруз почне да клија у земљи после 7—8 дана од дана сетве. Ну овај рок не може увек да се узме као тачан, јер може кад-кад време да учини да кукуруз после четвртог дана исклија а може и после две недеље, па може и никако да се не појави, ако рано суша наступи; дакле рано или доцне клијање зависи колико од начина сетве, природе земље и каквоће семена, толико и од времена, које у доба клијања овлада.

Кад кукуруз исклија за једну шаку, шаку и по (10 до 20 см.) треба га ређом дрљачом *подрљати* један или два пута, према томе да ли је корова много и ако је земља јако скорена. У доцнијем периоду развића не сме се никако дрљати. У случају да кукуруз остане наместичав, т. ј да на неким местима не исклија, онда та гола места треба попунити засејавањем пасуља или дулека или опет кукурузом.

После дрљања кукуруз се развија доста нагло и због тога треба приступити у брзо *окопавању*. Пошто је корен у том добу развића још у горњим слојевима орнице, то прво окопавање, или боље рећи прашење, мора бити што плиће, — колико да се набујали коров уништи и скорена површина разбије и уситни како би ваздух слободно продирао у земљу, а опет влага из земље сувише неодилазила неискоришћена у ваздух.

Окопавање се врши руком (мотиком) или коњским окопачем. Окопавање руком или мотиком, које је код нас најчешће, најбоље је окопавање и нема ни једне машине на свету која би могла брижљивије тај посао да врши, само је тешкоћа у томе, што такво окопавање много времена одузима па према томе и много радне снаге тражи, због тога за већа имања, где се кукуруз на велико гаји, окопавање мотиком није за препоруку, јер се не исплаћује. На таквим местима боље је за ту циљ служити се коњским окопачима, који тај посао сврше и брже и јевтиније.

Окопача има разне конструкције али се у главном деле на: коњске окопаче и ручне окопаче. Коњски окопачи налазе најбољу примену онамо где има запреге и где се на већим просторијама гаји кукуруз, и остале окопавине, а ручни, где нема запреге на расположењу и код мањих поседа, — дакле више погодни за сиромашније пољопривреднике. При окопавању једном или другом окопачицом, треба узети једног или два радника, који ће она места, нарочито ближе корену, окопати, која окопач не може да дохвати.

После првог окопавања, ако се земља скори и коров понова навали, треба кукуруз по *други пут окопати*, само онда дубље, јер и корен је онда дубље продро у земљу.

Кад је кукуруз достигао висину до више паса треба приступити *загртању*. Загртање има ту циљ, да се гомилањем свеже земље око струка ново корење изазове, које ће биљци служити за што већи притицај хране и воде из земље, нарочито из горњих слојева, где је више биљне хране у растворeном облику. Код незагрнутог кукуруза ово горње корење нарасте највише 2—5 см. и ту застане, напротив код загрнутог оно се развије у читаву мрежу, што чини да кукуруз у већој количини храну добија и боље причвршћен стоји, — слободно пркосећи ветру и летњим олујама!

Загртање се врши мотиком (руком) или коњским загртачем. При загртању коњским огртачем, који је начин много рационалнији за имућније пољопривреднике, треба узети такође два до три радника, који ће око недовољно загрнутих струкова, пригрнути земљу.

Коњске загртаче као и окопаче могу наши пољопривредници набавити преко Срп. Пољопривредног Друштва, које сваком српском грађанину на услузи стоји и поруџбину на време и солидно врши.

На послетку овде да напоменемо још и то: да ли треба да остављамо на једном оџаку један или два струка и које је од тога двога боље! — Да одговоримо на ово питање узећемо један прост доказ из обичне праксе. Сваком је познато, да биљка боље расте, више плода доноси и брже напредује кад има око себе већи простор за своје развијање, дакле кад је ређе засејана или засађена, напротив биљке, које су густо једна до друге, расту, цикљају али ређе плод доносе, а и што донесу то је штуро, ситно и кржљаво. То се код свију биљака опажа, па и код кукуруза кад се густо засеје или кад се по два струка оставе на једном оџаку, а при том се не побринемо за довољно простора. По два струка на једном оџаку може се само у том случају допустити, ако је њива јака, ако је раздаљина, оџак од оџака, довољно велика, ако се не сеје никакав међуплод као пасуљ, тиква и др. и ако је сорта кукуруза таква, која се не бокори јако и не чепи клипове у страну, — у свима другим случајевима *треба остављати само по један струк на оџаку.*

КОЊАРСТВО

НЕГА КОБИЛА ДОЈИЉА.

Ждребљење кобила увелико је отпочело. На негу кобиле дојиље треба обратити нарочиту пажњу. То ваља чинити баш стога што ситан земљорадник не може радити онако како се ради у Ергелама, но он мора, често пута и сувише рано после ждребљења, да употребљава кобилу за рад. Баш због тога није на одмет о томе прозборити коју реч. Јер земљоради хоће и да му ождребљена кобила ради и да му одгаји добро ждребе, а и друго да у утроби носи. То није тако лако извести, али ипак може се извести, ако се обрати пажња на извесне ствари.

Ми смо у једноме од прошлих бројева „Тежака“ говорили о важности пашњака за стоку, а овом приликом можемо још и то навести, да је најприродније да кобила својим ждребетом буде за све време на пашњаку докле га год доји. Баш она слобода, онај природни начин живота на пашњаку, чини те кобила има и довољно млека и може све време да употреби искључиво на негу и гајење свога ждребета. Паша потпомаже лучење млека, а што год ждребе више млека посиса, боље се и брже развија и напредује. Тако се ради у Ергелама, где се кобиле ређе, или никако употребљавају за рад. Међутим, земљорадник мора да кобилу употребљава за рад, и онда је мора

на други начин и неговати. С тога ћемо ми говорити само о *радним* кобилама.

После ождребљења може се кобила за рад употребљавати већ после месец дана. Главно је да се зна, да она тада не сме вршити никакав тежак и напоран рад. Она сме само умерено радити и лакше послове вршити. Ако би вршили најтеже послове кобилом која доји, онда би њу саму брзо упропастили, а не би ни ждребе одгајили како треба. Треба знати, да се радом свако грло изнурава, а кад ждребе то грло још сиса, онда такво грло мора пропасти. Тежак рад смањује и млечност, па ма како кобилу хранили. Тада ждребе не добива довољну количину млека, те не напредује како треба. Све друкчије стоји, кад се кобила умерено за рад употребљава. Тада је млечност како треба и ждребе се развија брзо и сигурно.

Кад се кобила јаши или преже и на даља одстојања тера, која ждребе уопште не може да издржи, онда се ждребе оставља код куће. Сваки коњар треба да запамти, да је необично штетно ако ждребе дуже времена остане без кобиле. Ту се дешава исто оно што и код деце. Ждребе прегладни и пресиса се кад кобила дође и кад обично у вимену има велику количину млека. Отуда настају болести прибора за варење, (а ждребад ваља чувати од сваке болести) а ждребад су врло осетљива и врло лако добијају болести прибора за варење. Док не огладне, ждребад лако остају без мајке, само ако нису сувише млада. Чим пак огладне, чезну за мајком. Штогод је млађе ждребе, мора чешће да сиса, с тога је утврђено да кобила не треба никада дуже од три часа да буде раздвојена од ждребета. Одрасла ждребад могу бити од кобила раздвојена по пет па чак и шест сахати.

Кад кобила ради, она се често пута загреје и ознојн, умори се. Никада не треба допустити да ждребе сиса јако уморену кобилу. Млеко јако заморене кобиле никада не прија ждребету и изазива пролив, од којега треба ждребад најбрижљивије чувати. Заморену кобилу пустити да се одмори и расхлади, па тек онда допустити ждребету да сиса. Разуман коњар неће никад претерати и заморити своју радну и приплодну кобилу.

Најзад, да напоменемо, да треба обратити пажњу на ждребе које остаје код куће, и тако га затворити да не може никуда изићи. Чим се оно одвоји од мајке, постаје немирно и на све се могуће начина труди да побегне из затвора, који ако није сигуран и нарочито удешен, може бити узрок разним повредама. Ако ждребе има друштва, оно се брзо умири и привикне на одвајање од кобиле, што је и за доцније коначно одбијање од великога значаја.

М. Н. Лук.

ВИНОГРАДАРСТВО

ПРСКАЊЕ ВИНОГРАДА БОРДОВСКОМ ЧОРБОМ.

Време је да се изврши прво прскање винограда бордовском чорбом, јер су се ластари почели да развијају, а гроздићи већ у велико „осекли.“

Да се не би са бербом прошло као лањске године, не треба губити време, већ одмах на посао. Прскалице ваља прегледати, очистити и подмазати зејтином делове од гуме и коже, да би омекшали и правилно вршили своју дужност.

После прегледа прскалице треба се постарати да се набави *добар плави камен.* Плавог камена има по свима бакалницама али није свуда добар: негде је чистији, другим речима јачи, а негде прљавији, т.ј. слабији.

Не треба се обазирати толико на цену, колико на чистоту, јачину плавог камена. Како је по бакалницама плави камен махом врло рђав, то саветујемо сваком, да се обрати Срп. Пољопр. Друштву или С. З. Задруга, код којих ће сигурно, можда незнатно скупље, наћи најбољи плави камен.

Кад смо и са тим готови, да видимо како и колико ваља спремити бордовске чорбе за ово прво прскање.

За 10.000 чокота у винограду, кад се ради прскалицом обичне доброте, требаће за прво прскање 275 до 300 литара бордовске чорбе.

Чорба за прво прскање треба да је јачине $^1/_2$%, т.ј. на 100 литара воде долази $^1/_2$ кгр. доброг плавог камена, а спрема се овако:

Треба узети буре од 350 литара и налити га са 300 литара воде. Једним бакрачетом које хвата 5—7 литара треба одвадити 5 литара воде и у њој растопити $1^1/_2$ кгр. плавог камена. Да би се камен брже растопио треба бакрач метнути на ватру, и кад се вода загреје, камен ће се брзо растопити. Овај раствор ваља сипати у оних 300 литара воде у бурету и добро измешати.

Сад треба направити од 2—3 кгр. креча кречно млеко у каквом суду од 8—10 литара запремине. Ово кречно млеко ваља добро измешати, по томе оставити да се песак и крупнији каменчићи сталоже, и за тим полако сипати у оних 300 литара раствора плавог камена, мешајући при том снажно, док сва течност не добије плаво-небеску боју, т.ј. док не буде неутралисана.

Да би тачно знали колико кречног млека ваља сипати у раствор плавог камена, има једно врло просто средство.

Постоји једна хартија — која се зове Лакмусова хартија. — Она је црвенкасто-плаве боје. Кад се комадић Лакмусове хартије метне у раствор плавог камена, она постане црвена, а кад се метне у кречно млеко, она постане плава. Ова хартија може се добити код Срп. Пољопривр. Друштва или у свакој апотеци, и за један грош кад се узме, довољно је за целу годину.

Ево како се врши проба помоћу Лакмусове хартије:

Онај, који меша раствор плавог камена узме парче Лакмусове хартије, и кад замочи, хартија поцрвени. Други радник сипа по мало кречног млека. Пошто је насуо једно литар два, заустави се; онај други непрестано меша. Кад је добро измешао течност узме друго парче Лакмусове хартије и замочи; ако хартија поцрвени, значи да треба још сипати кречног млека. Други сипа још мало млека. Први опет замочи Лакмусову хартију, и ово се понавља све дотле, док

Лакмусова хартија *после подужег мешања течности не почне да плави и постане плава.* Тада се треба зауставити са сипањем кречног млека и бордовска чорба је готова.

Ако су вода, плави камен и кречно млеко чисти, не треба цедити; али ипак је боље бар кречно млеко процедити кроз какав џак пре но што се сипа у раствор плавог камена, да не би груменчићи или песак из креча сметали при прскању.

Пре но што се сипа чорба у прскалицу, ваља је увек добро промешати.

Згодно је да напоменемо, да вазда, после сваког прскања, ваља добро опрати прскалицу, како резервоар, тако и остале месингане делове, нарочито пужић; сем тога треба подмазати гумене и делове од коже, па ће прскалице много дуже и боље радити посао, коме је намењена.

Милутин Илић

ЗАЛАМАЊЕ ВИНОГРАДА.

Заламање винограда или скраћивање летораста, врши се из више разлога, на име: да се сувишна бујност чокота спречи и иста употреби на већу родност грожђа; да грожђе буде крупније; да се у винограду створи што више промаје и лакше радови обављају; да грожђе и ластари боље и потпуније сазревају; што се ствара мања мета противу ветрова, и тиме чува коље и лика од ломљења и кидања, што остаје мање делова на чокоту за прскање и тиме постижемо уштеду у радној снази и чорби; и најзад, што нас краће притке јевтиније стају, те би и ово био један разлог за заламање винограда.

Заламање винограда вршило је се и раније, као код чокота слабије бујности и кад је родна година, али, заламање винограда на америчкој подлози и после рђаве године, као што је прошла година била, *неминовна је потреба.*

Тамо, где до цветања грожђа, виноград није према бујности понео род, заламање се има извршити пред само цветање на 4.—5. зглавку или од последњег грозда на 3. зглавку.

На овај начин спречена је сувишна бујност ластара а омогућено је стварање више грожђа, и то не само на рачун ластара, већ и на рачун греша.

У колико се заламање високо изврши, у толико је и греш вишљи. Из овога је дакле јасно: да смо стварање греша спустили близу чокота, услед чега греш бива крупнији, сазрева једновремено са грожђем. чиме смо у велико повећали бербу грожђа.

Да укратко поновимо. После рђаве резидбе: код болесне и непотпуно дозреле лозе, код родних пупољака, који слабо терају — разумним заламањем винограда стварамо већу бербу.

Довде смо рекли само о првом заламању у изузетним годинама и случајевима. Друго заламање врши се код винских сората грожђа на 80 см. високо изнад главе чокота, код стоних сората на 1 м. висине, такође рачунајући од главе чокота.

Сва остала заламања врше се на најближем коленцету створеног после другог заламања.

Где нема потребе да повећавамо род ниским заламањем, тамо ће се прво заламање извршити на 80 см. код винских, односно, на 1 м. код стоних сората грожђа.

Заперци — ластари, који са стране чокота избијају, — заламају се на 2, 3 коленцету.

Илић.

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ СТОЧАРСТВА

1.

Стоку треба чешће солити. Нарочито треба онда стоци со давати, кад слабо једе и рђаво вари, јер со надражује животиње на јело. Деси се често да стока, коју гојимо, неће да једе — ту со много помаже. Ако је храна бљутава (куван кромпир, јако закисло сено), онда треба веће количине соли додати, па ће стока радо јести. На једно одрасло грло треба соли дневно давати: код говеди 20—30 грама; код коња 7—15 грама; код оваца и свиња 4—8 грама. Треба посолити или храну или со давати у напоју.

2.

Вода је неопходно потребна за сву стоку. Она се мора свакодневно добром, свежом и чистом водом појити. Свињчету треба дневно 7—8, крави 4—6, волу 4—5, коњу и овци 2—3 пута толико воде колико се суве хране положи.

3.

Измет сточни састоји се углавноме из несварених хранљивих градива.

4.

Кад за време рашћења трава, дуже време буде киша, онда се добива сено које има много ћеличевине — биљне влакнине (целулозе).

5.

Кад за време косидбе откоси кисну, онда вода извуче, исплаче лако растворљива хранљива градива и добивено сено има и тада много више несварљивих градива нарочито ћеличевине.

6.

Нежно лишће мање има ћеличевине, а много више беланчевине, но што има сама стабљика. Стога при сређивању сена треба бити веома обазрив и нарочито обратити пажњу при преврћању да лист не опада, јер кад то бива, добивамо сено лоше каквоће, које је веома мало хранљиво,

7.

Од огромног је значаја за вредност сена као сточне хране, *доба старости трава* које се косе. Млада трава пуна је беланчевине а мање има безазотних градива, нарочито масти и ћеличевине. Што год је трава старија, у толико се више умањује беланчевина а ћеличевина расте. Разуме се, да се тада и биљна маса уопште увећава.

8.

Време косидбе ливадских трава наступило је онда, кад се највећа количина драгоцених хранљивих градива с једне ливаде може сабрати, а то је доба онда, *кад су већина трава отпочеле увелико да цветају.*

9.

Доста фосфорне киселине имају: зрнаста храна и отпатци млинова (мекиње, брашно и т.д.), уљано семе и уљане погачице. Ова су хранљива градива изобилна беланчевином. Мало фосфорне киселине има кромпир, репа, резанци репини.

10.

Много креча има: детелинско сено, грахорица, уопште све лептирнице и добро ливадско сено. Мало креча имају: коренасто и кртоласто растиње, зрно стрнина, кисело ливадско сено, резанци репини, комине од кромпира и већина уљаних погачица.

11.

Масти има највише у уљаним погачицама и у семену уљаних биљака. Скроба има доста у зрну стрнина и кромпиру, а шећера поглавито у разним репама. Целичевине (цулулозе) највише има у сену, слами, плеви — дакле у кабастој храни. Мало је има у кромпиру, репи и т.д.

12.

Воде има много у репи, резанцима свежим, угарњачи и коминама од кромпира.

М. Н. Лук.

НЕКОЛИКО ХИТНИХ НАПОМЕНА НАШИМ ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА

Чистите коров из усева!

Услед ових силних киша, које се ових дана просуше по целој земљи, коров је у усевима толико овладао, да ће нам жита потпуно упрложити и искварити, ако се за времена не приступи плевљењу.

У колико смо се лично могли уверити, данас у Србији неће бити ниједног усева, коме није јал' паламида, јал' аптовина, јал' куколь, јал' горушица, граор, пиревина, уродица, лудица и други штетан коров велике површине захватио. И онде, где су њиве добро обрађиване и семе потпуно чисто било, коров се је почео јављати и жита гушити.

Да не би коров са свим узео маха, те у доба жетве у место жита жели коров, треба још одмах предузети плевљење усева. Овом послу треба приступити што пре, још док је земља ровита и влажна, те се коров лако може чупати заједно са кореном. Рано треба почети са плевљењем још и због тога, што ћемо тиме спречити да коров не веже семе и на тај начин сачувати наше њиве од навале корова за идуће године.

Дакле, ко себи мисли добра и ко жели да за своје жито узме добре паре, тај нека приступи што пре плевљењу корова из својих усева, јер свако даље одлагање биће доцно и од суве штете.

Не мажите воћке катраном!

Многи привредници у борби противу гусеница, машају се и таквих средстава, које не само што не доносе никакве користи, већ напротив наносе огромне штете.

Тако, код већег дела наших привредника одомаћено је мазање стабла од воћака катраном у циљу да се гусеница, кад падне или стресе на земљу, не би могла понова да пење на воћку. Ово средство доиста помаже, али наши пољопривредници не знају, да тиме воћки више штете наносе него што јој користе. Мазање коре катраном и то чешће, можемо воћку толико оштетити, да она најзад мора да угине и са свим се осуши.

Зашто воћки непосредно кору мазати кад има за то далеко бољих начина да спречимо пут гусеници у лишће, који воћки никакве штете не наносе, а при том постижемо боље циљ, који желимо.

Зар није боље опасати стабло воћке гужвом сламе која је с доње стране обмазана катраном, или каквом крпом, која је са спољне стране такође премазана катраном, или најзад кад обмотамо стабло непраном и јако серавом вуном на коју гусеница такође неће да наилази услед опорог мириса серавине. Сва су та средства далеко практичнија и успешнија него мазање коре катраном које је и штетно по воћку, и непрактично за сузбијање гусеница, услед тога, што се катран брзо осуши, те ствара слободан пролаз навали гусеница са земље.

Дакле не мажите воћке катраном, већ их опасујте катранљивим појасевима од сламе или сена!

ПОУКА

МУДРО ЗАВЕШТАЊЕ.

Некакав пољопривредник, (као што јавља лист Земљорадничке Задруге за кантон Луцерн) завештао је пред своју смрт својим синовима неколико правила како треба да живе. Та су правила била записана у његовом нотесу. Ми их саопштавамо и препоручујемо свакоме, да о њима размисли:

1. Остај свагда веран своме позиву, а богати своје знање читањем пољопривредних књига и новина.

2. Ради свагда свежом главом и памети; само трезвена и увиђавна глава и вредне, окретне и снажне руке доносе пољопривреднику плодове труда.

3. О свему, што примиш или издаш, води *дневник* и гледај свагда, да издатке смањиш, а примања повећаш; буди штедљив, али онде где треба — не тврдичи.

4. Не ослањај се на друге, већ ради сам; заступник никада не уради тако добро као твоја глава и твоје руке.

5. Не дугуј никоме, али никоме и не опраштај дугове.

6. Што се може вечерас не одлажи за јесенас; али не крати себи одмора, који ти је потребан, да обедујеш и спаваш.

7. Пази, да ти је у дому и дворишту примеран ред.

8. Нека ти је кућа здрава, удобна и добро саграђена.

9. Чистота и ред су за успешно привређивање толико исто неопходни, као и марљивост, разум и снага.

10. Коров је крадљивац: с тога нека су ти чисте ливаде, њиве, виногради, повртњаци и семе. Побрини се за чисто дрвеће, чисто двориште, чисту ложницу, кухињу, подрум, стаје, чисте судове за вино и млеко, алатке, за чиста јасла, судове за храњење и појење

стоке, чисту храну, чист ваздух у ложници, соби, подруму и стајама, а свагда и за — чисту савест.

11. Подај стоци свакодневно уз храну и нешто соли.

12. Храни ју обилно и добро, па ћеш имати од ње и користи.

13. Сваке године посади по коју воћку и брижљиво ју негуј.

14. Ђубри обилно своје ливаде, њиве, винограде, воћњаке, повртњаке, да што више и жањеш.

15. Кад произвоциш, производи не само много, већ и доброга.

15. Набављај свагда добро, клијаво и чисто семе, најпризнатијих сората, које су прилагођене пределу и земљишту.

17. Уз дом нека ти је и башта, а у њој разумно негуј воћке, поврће и јагоде; па не заборави ни цвеће.

18. Све пољопривредно оруђе, по свршеном раду, смести у сувоту, а све оне алатке, ограде, дрвене делове и т.д., који су изложени непогоди, премажи уљем или бојом, јер је то ипак јевтиније од нових дасака и нових алата.

19. Нека су ти сва оруђа у добром, употребљивом стању; па покушај, кад имаш времена, да их и сам направиш и оправиш; што тиме уштедиш од мајстора, зарада ти је.

20. Домаћи мир и домаћинство треба да волеш; нека је крчми далеко лепа кућа!

21. Не занимај се игром и празним разговорима, већ са својим вршњацима претресај важнија питања из пољопривреде.

22. Буди частан, не лаковеран, нити неповерљив.

23. Ради с вољом, јер рад челичи и тело и дух.

24. Буди скроман, задовољан, живи лепо са својим укућанима, суседима и сељанима; па и са својом стоком поступај благо.

А. Г. Ј.

ДОПИСИ

ЈАБУКЕ И КРУШКЕ ОКРУГУ ПОДРИНСКОМ.

Да би се дошло, до што тачнијег испитивања и утврђивања наших сорти јабука, које спадају у наше зимско-трговачко воће, — добио сам од Министарства Народне Привреде наређење да пропутујем кроз округ подрински и друге воћарске крајеве и том приликом на лицу места испитам време цветања и снимим цветове бојом у природној величини од наших домаћих јабука и то: колачарке, сенабије, ђуле, зеленике, стрекње и др. које су сорте познате као најбоље зимско воће за трговину. Поред тога, да у исто време проучим положаје на којима су засађене поменуте сорте, као и само земљиште.

Овде за сада укратко износим моја проучавања за округ подрински и описујем цветање најважнијих сорти јабука, које су у њему највише заступљене а имају највећу трговачку вредност.

Пре свега могу рећи, да ми у овоме округу имамо врло мало засађених чистих „јабучара". Јабуке су засађене више мање појединачно и виђају се како у непосредној близини села, тако и даље раштркано по брдима. У овоме округу највише је заступљена и размножена „Црвена колачарка", одмах за њом „Сенабија" па тек онда, овде, онде, друге сорте јабука у мањим количинама. Изгледа, да се пољопривредници (млађа генерација) нису довољно обазирали према јабуци и њеној вредности за трговину, већ су највећу пажњу обратили засађивању шљива изданцима а као доказ наводим престаре јабуке, које су још Турци у своје време окалемили као и оне, које су њихови ђедови окалемили, док међутим сразмерно од тога доба није учињен велики напредак у погледу засађивања окалемљених јабука. Као пример за крушке наводим, да сам врло ретко, а у појединам местима нисам никако видео окалемљену крушку „Такушу" млађих година (10—15), већ већим делом, све је много старије.

Само цветање јабука врло је разно, али се у опште може поделити на цветање у *подножју брда* и на цветање на *већим брдима и пропланцима*. Као средина може се узети, да је прво цветање крајем марта и завршава се у другој половини месеца априла, а друго априла и завршава се почетком маја.

Цветови су веома разни и њихов облик као боја цвета, величина, прашници и т. д. показују врло јаку карактеристику дотичне сорте.

Тако код „Колачарке" цветови се појављују више мање упоредо са развићем лишћа, а на круни воћке, такође су равномерно распоређени. Цветни пупољци су затубасти, средње величине и обојени угасито црвено. Листићи крунице испочетка су бледо ружичасти са црвеним пругама, доцније, када се оплођење изврши, ови листићи све више и више губе своју карактеристичну боју и постају скоро сасвим бели. Прашници су раштркани и стоје положено на листићима крунице.

Цветови „Зеленике" такође су више мање по круни равномерно распоређени и развијају се упоредо са развићем лишћа. Цветни пупољци су доста велики и затубасти, угасито јасно црвене боје, са јасно црвеним испрекрштаним пругама по њему. Прашници су збивени у гомилу и стоје усправно. По чувењу изгледа ми, да је размножена из града „Сокола" (срез рађевски), а коју су још Турци калемили.

Код „Ђуле-Ђулабије" цветови се појављују упоредо са развићем лишћа, на родним гранчицама доста су утрпани и на круни нису подједнако распоређени. Цветни пупољци су зашиљасти и доста танки, на доста танкој и прилично дугачкој дршци. Листићи крунице доста су дугуљасти и недодирују се, боје су ружичасто беле. Прашници су усправни али нису збивени.

„Сенабија" има ту особину да са цветањем отпочне врло доцкан. Тако када је колачарка у пуном јеку цветања, онда она тек почне да пупи и цвета. Цветови се појављују само у малом размаку пре развића лишћа а на круни су равномерно распоређени. Пупољци су средње величине и више округласти ружичасте боје као и листићи крунице. Прашници су усправно и доста разведени.

Пошто се „Стрекња" највише налази у ваљевском округу, то сам њено цветање овде изоставио, јер ћу исто тамо проучити.

О положају и земљишту имало би врло много да се пише, с тога ћу о томе доцније посебним чланком проговорити, пошто сада обиђем још и друге воћарске крајеве и дођем до што потпунијег и тачнијег опажања.

Исто тако на јесен изнећу и сам помолошки опис зрелог плода наведених сорти, као и њихову трговачку вредност.

16. априла 1911. год.
Крупањ.

П. С. Петковић.

Жировница, 23. априла 1911. год.

Овамо је пустош од гусеница! Где ће бити вреднији сељак, него што је у Шумадији, и код толике његове вредноће ипак је допустио да му воћњаке поједе гусеница. И ако је у последње време улагао велики труд, тресући воћке и обарајући гусенице на земљу те их газио и мељао, а дрвета катраном омазивао, ипак јој није могао одолети, јер силна и одрасла гусеница све поједе и воћњаке остави пусте и црне као о Св. Сави. Све што је до сада сељак примењивао, било је узалудно и доцкан.

Кад је с конца фебруара требао са воћака да скида гусеничне драњке, он није смео радати због женских празника: беле недеље, Св. Јевдокије (1 марта), деветог уторника (девета недеља од Божића), младенаца (9 марта) и т. п.

Бедни сељак, пробави све то време беспослен, не смеде се наћи нигде у пољу. Приморан од општинског суда морао је по све седети беспослен. Који је од сељака покушао да што у пољу ради, он је ухапшен и са решењем кажњен да плати по неколико динара.

Чим је то празноверно ферије прошло, сељак није знао где ће се пре од силног посла у пољу окренути. Прво је морао да сврши сејање пролећњега јечма, овса, луцерке, грахорице и т. п и док је он све те послове посвршавао већ су дошле Цвети — велика недеља — преко које такође несме ништа радити. Ту је већ и Ускрс — три дана, а сада опет некаква бела недеља. „Не сме се радити!“ — виче биров. Сада бар могаше сељак још мале гусенице са дрвета отрести, потући и дрво катраном омазати, али ни то не смеде од власти.

Прође бела (ускршња) недеља — постадоше црни воћњаци.

Не чудим се, што то чини општинска (сеоска) власт, јер ту обично непросвећени људи долазе, који много шта гатају и верују, но се чудим среској власти која зна да су то гатања, те не забрани кметовима да сељаку у пољу не праве тешкоће.

Много је штете кад сељак седи недељом беспослен, а некмо ли кад седи по неколико недеља беспослен и светкује оне дане којих нигде у календару нема, као што су: бела недеља (пред в. покладе), да му вода усев не однесе и не заспе; чиста недеља, да му се овце не чичкаиве: Јевдокија (1 марта) да му црв не једе воће и кукуруз; младенци (9 марта) да му живи младиња; велика недеља (пред Ускрс) да не дувају велики ветрови; бела недеља (по Ускрсу), да му град не туче усев и воће; Св. Марка (25 марта) да му краве не остају јалове; Св. Јеремија (1 маја) да му змије стоку не уједају; пољобраније (2 маја), због але и града; Св. Јован сланобитни (8 маја) да му слана берићет не убије; недеља по духовима (тројичка) због воде и града.

Дакле, кад је најбоље време да се у пољу ради, тада наш сељак пропусти време узалуд гатајући ово и оно. А кад му је гусеница почела да пустоши шљиваке, он се сада разбира које дане треба да светкује, па да му гусеница не једе воћњаке.

Боже мој! Зар због оних водених (кишних) капљица, које се у небесној висини од хладноће смрзну и нама падну на земљу те усев оштете, криви су за то оволики дани које наш сељак пропушта узалуд!

Чудим се нашим властима и школованим људима, што једном већ не поведу енергичну борбу противу ових већ средњевековних глупости, у којима је наш сељак, иначе веома отресит, огрезао. Јер, штете, које наш сељак од тога трпи, прелази стотину милиона сваке године. Првога, кога треба узети за ово на одговор, то су општинске власти, које не само што трпе те празноверице, већ их нарочито одржавају.

Божа Радивојевић, виноградар.

КЊИЖЕВНОСТ

Споменица за Туринску Светску Изложбу (La Serbie a l'Exposition universelle de 1911 a Turin). Издање Министарства Народне Привреде. Београд 1911. Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије. 8⁰ стр. 340.

Приликом приређивања овогодишње светске изложбе у Турину, на којој је и Србија узела учешће, Министарство Народне Привреде издало је на француском језику Споменицу, чији наслов горе исписасмо. У тој Споменици има 19 чланака и један преглед стања новчаних завода у Србији на дан 31 децембра 1909 године. Ти су чланци: Географија, Историја, Језик, Литература, Јавна Настава од *Л. Зрнића;* Народност, Народна Поезија, Религија, Обичаји од *Д-ра Симе Тројановића;* Политичка и Административна Организација од *Милоша Н. Христића* и *Др. М. Тодоровића;* Министарство Народне Привреде — Организација Пољске Привреде у Србији од *М. Савића;* Земљорадња од *М. Т. Грковића;* Виноградарство и Воћарство од *Д-ра В. Стојковића;* Сточарство од *М. Н. Лукићевића;* Рибарство од *Д-ра Михаила Петровића;* Свиларство од *М. Савића;* Земљорадничке Задруге од *Д-ра Богдана Марковића;* Хипотекарни Кредит од *Д-ра Велизара Ј. Марковића;* Професионална Настава од *Д-ра Косте Јовановића;* Шуме и Лов од *Д-ра Миливоја С. Васића;* Рударство од *Д-ра Дим. Ј. Антуле;* Индустрија од *Д-ра С. Кужеља*; Државне Финансије од *Д-ра Косте Јовановића;* Општинске Финансије од *Д-ра Богдана Марковића:* Саобраћајна Средства. Стање новчаних завода у Србији на дан 31 децембра 1909 од *Н. Станаревића.*

Авала, службени орган Окружног Одбора округа београдског. Власник Окружни Одбор округа београдског. Уредник *Димитрије В. Грудић*, деловођа Окружног Одбора. Београд. Нова Штампарија „Давидовић.“

Овај лист почео је да излази 1 априла ове године. Пред нама је први број, који је веома лепо и прегледно уређен. Поред службених ствари овај лист доноси и кратке поуке из Пољске Привреде, Шумарства, Хигијене, Марвеног Лекарства и т.д., те ће његови читаоци у њему наћи лепе поуке које су написане популарно и потпуно разумљиво. Овај број донео је ове корисне чланке: Шта пољопривредник ради у априлу. — Шуме у београдском округу. — Човек може много и за своје здравље учинити само кад хоће. — Свињска куга. — Шећерна репа. — Значај и утицај шума на природу и човечанство. — Разне белешке.

Препоручујемо читаоцима „Тежака“ да се на овај лист претплате код Окружног Одбора округа београдског (Уредништво и администрација Милошева ул. 2.). Цена је листу 3 дин. до краја године.

М. Н. Лук.

ИЗ ДОБРИХ КЊИГА.

Колумела, један римски писац, који је у првом хришћанском столећу живео, прича у своме делу „De re rustica“ опширно о врстама кокошака, које су у то доба гајене у Риму и земљама које су под Римско Царство потпадале. Међу осталим помиње и кокош са пет прстију (penta dactylus). Може се, дакле, поуздано узети, да је ова кокош из Рима доспела у Енглеску и да се је од ње развила стара енглеска народна раса, позната данас под именом *Доркинг,* коју чак и ми у Србији гајимо.

—

Наша *домаћа кокош* води своје порекло од дивље кокоши зване *банкива,* која има с њом највеће сличности. Тако мисли и *Дарвин.*

—

Прво припитомљавање дивљих кокошака, које су боравиле у близини људских насеља и домова, извршено је у Азији, а можда и у Индији или на Малајским Острвима.

—

Једном припитомљена кокош врло тешко подивља. У Африци има домаћих кокошака, које човек не негује и не храни, и које ноћу спавају по дрвећу у шуми.

—

Несумњиво је, да домаћа кокош долази међу прве животиње које је човек заволео и припитомио. Најстарији писани споменици, још пре 3000 година, помињу кокош као домаћу припитомљену животињу.

—

И у прастаро доба човек је припитомљену кокош гајио због јаја и меса, а где-што и из чистог спорта.

—

Сви стари народи познавали су домаћу кокош; Кинези су је гајили још пре 3000 година, тако исто Асирци, Персијанци и други. У Персији су петла сматрали као свету птицу. Петао игра у науци заратрустриној једну улогу поред пса. Грци су називали петла „персијском“ птицом.

—

И стари Мисирци знали су за домаћу кокош. Још 1500 до 2000 година пре Христовог рођења сликали су Мисирци петла на својим гробним споменицима.

—

Неколико столећа пре Христовог рођења Мисирци су знали за *вештачко пилење* јаја. Ово је већ један доказ, колико је кокош стара домаћа животиња.

—

Римљани су се нарочито бавили живинарством и свугде, где су год стигли распростирали су домаћу кокош. За време Цезарево распрострањена је домаћа кокош у Британији, а у Белгији у то доба приређивани су бојеви петлова, као и код других народа и баш ове представе чиниле су, можда, да се домаћа кокош тако брзо распространи, на чему су Римљани с успехом радили.

М. Н. Лук.

ЗАБАВА

Из народне филозофије.

Питао син оца:
— Да ли је лакше угостити сита или гладна човека.
— Лакше гладна, — одговори отац.

—

Питали Турчина:
— Какве је длаке најбољи коњ?
— Не купуј вранца, прођ' се алата, хвали ђогата, а јаши дората.

—

Говио Ера лонце у врећама, на кобили, па га неко упита:
— Шта то гониш? —
— Ако превали, — ништа!

—

Питали Циганина:
— Ко ти је највећи душманин?
— Празна торба

—

Питао вук вука:
— Шта! Ти дремаш? —
— Јок ја, него нешто мислим о овцама.

—

Питали рају:
— Који вам је до данас био најбољи паша?
— Онај, који није међу нас никада долазио.

—

Питали Циганина:
— Да ли ти је тежа пуна или празна торбица?
— Последња ми је много тежа.

—

Питали дете (коме је био отац Турчин, а мајка хришћанка):
— Шта ти ради отац?
— Клања.
— А мајка?
— Крсти се.
— А шта радиш ти?
— Ја их гледам, па се каменим.

—

Питали Циганина:
— Како се цигански зове зло?
— Оно и само дође у кућу а најчешће гладних година.

—

Питао хаџи-Муја кара Мустафу:
— Кажи ми, хаџија, дина ти, кад може Влах ући у ценет (рај)?
— Онда, кад верно чини измет своме аги 12 година, па га тринајесте ага убије.

—

Питали попа:
— Кад су мале рибе добре јести?
— Онда, кад нема великих као мој рукав.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 13. **БЕОГРАД 10. МАЈА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ.

Поступање са ждребном кобилом. — *М. Н. Лук.*
Два прскања лозе пре цветања. — *Ник. Ранојевић.*
О преради јагода и малина. — *П. С. Петковић.*
Стање културе дувана у Србији у месецу марту. — *Д-р Ур. М. Стајић.*
Дуванска чума. — *Д-р Ур. М Стајић.*
Питања и одговори.
Гласник: Нижа чешка повртарска школа у Моравској. — Пољопривредна изложба у Владимирцима.
Из народа: Лепа прослава.
Поучне ситнице: Број кокошака у Данској. — Да ли је коприва корисна биљка? — Извоз чаја. — Усови (лавине).
Читуља: † Херман Гете.

КОЊАРСТВО

ПОСТУПАЊЕ СА ЖДРЕБНОМ КОБИЛОМ.

Сваки коњар зна, да треба озбиљну пажњу да обрати на ждребну кобилу, и да је негује најбоље, јер ће само правилно негујући ждредбну кобилу добити и добро ждребе — у противном може и једно и друго изгубити. Ждребној кобили потребно је кретање, али што се више приближује дан ждребљења, ваља обратити на кобилу и већу пажњу и штедети је. Она се тада може употребити за лаке пољске послове, али никако је не треба употребљавати за напорне и тешке радове, нарочито не треба је презати да вуче велике терете. Тако исто пред ждребљење треба пазити да кобила не назебе и да се много не зноји. Као што смо горе навели, ждребна кобила треба да се креће, па чак и последњих дана пред ждребљење треба ју пустити да се креће или да се по испусту вâда. Пред ждребљење треба увек кобилу отковати, ако је поткована била, и спремити јој угодно место где ће се ождребити. Она треба да добије засебан простор у стаји, која треба да је пространа, видна и да је умерено топла. Побринути се ваља, да кобила добија доста и чисте простирке. Пред само ждребљење на неколико дана, треба јој оброке хране смањити и то на $^2/_3$ или на $^1/_2$ обичних оброка. Најбоља и најприроднија храна за ждребне кобиле то је овас и сено. — Обоје морају бити чисти и никада не смеју бити буђави и укварени. Ко има, није згорег да ждребној кобили дâ и пшеничних трица (мекиња), јер се зна да оне потпомажу варење а у исто доба утичу веома повољно и на лучење млека, што је од великог значаја, јер од довољне количине млека зависи и развитак ждребета.

Кобила се најрадије ждреби ноћу и најлакше се ждреби, кад је многе очи не гледају, стога треба избегавати да многи присуствују ждребљењу, и пазити да се што је могуће мање кобила узнемирује. Кад је правилно ждребљење, оно се сврши за пола сâта. Ако је неправилно, онда се позна по томе, што болови не попуштају и што се плод не појављује. У томе случају треба тражити помоћ искусног сточног лекара.

Кад је кобила ождребила, ваља помоћи ждребе да се дигне и да сиса, јер ово прво млеко свако ждребе треба да посиса, да би се испчистило онако како је потребно. Нарочиту пажњу обратити на пупчану врпцу, да се она не би запрљала и заразила.

После порођајних мука кобила је изнурена и јако је жедна, с тога јој треба дати млаке воде у којој је размућено брашно или мекиње, јер ће ју то необично задовољити. Не треба је после ждребљења сувише јако и обилно хранити; то треба учинити тек после неколико дана, кад се је кобила опоравила и кад ждребе тражи већу количину млека. Али ако се опази, да кобила нема довољну количину млека, а дешавају се и такви случајеви, онда јој треба јачу храну и обилније давати, и тада је најбоље хранити ју јечменим брашном, куваним ланеним семеном, мрквом, мекињама и у појило јој метати брашна.

Ако и поред добре хране кобила ипак не даје довољну количину млека, те је опасност да ждребе закржљави и да не напредује како треба, онда не

остаје ништа друго него да се ждребе прихрањује крављим млеком. Кобиље млеко није тако масно и нема толико сиревине као кравље млеко, али оно има много више млечног шећера. Стога ако се ждребету мора давати и кравље млеко, онда ово треба водом разблажити и то са $^1/_3$ воде и на литар разблажена млека додати једну обичну кашику ситно истуцаног шећера. Млеко мора бити оне топлоте коју има кад се музе, и ждребе треба свака два сахата хранити мањим количинама.

Напослетку да напоменемо, да се *коза* у новије доба употребљава као добра дојкиња и за децу и за ждребад. Деца се свикну да сисају козу а тако исто и млада ждребад. Познато је, да је козје млеко врло здраво, па и они који га једу напредују веома добро. К томе још треба додати, да козе врло ретко болују од опаких болести и онда оне су као дојкиње и с ове стране препоручљиве. Треба на један сто метнути козу, (и свака два сахата) подметнути ждребе и оно ће се навићи да сиса исто онако као што сиса и кобилу.

*

Деветог дана по ождребљењу води кобилу на Пастувску Станицу да ју опаше који од државних пастува. Такса је 2·55 динара, и за њу има сваки сопственик права три пут да подведе (после првог опасивања има још два повратка) своју кобилу под одређеног пастува. „Уверење о пореклу“, које добијеш, треба чувати, и кад се кобила ождреби, одвести ждребе да га види општински суд и потврди на левој страни „уверења о пореклу“ шта треба, па онда то уверење пошаљи Управи Државног Сточног Завода у Добричеву, да га она такође потврди и разведе податке о твоме ждребету по својим књигама. Тек тако „уверење о пореклу“ има свога значаја и важности. Њега треба чувати и стога што се на изложбе и на трке не пуштају више грла која немају тачно „уверење о пореклу“, нити држава купује од народа грла за Сточни Завод ако немају тачно уверење о пореклу“.

М. Н. Лук.

ВИНОГРАДАРСТВО

Два прскања винове лозе пре цветања.

Пламењача је лане произвела пустош у нашим виноградима, а остаци заражена лишћа с њеном клицом остали су у земљи да послуже као извор за заразу ове године. Уз то свакодневне кише последњих дана, прекидане топлим временом, знатно ће потпомоћи појаву пламењаче у самом почетку, и допринети да она и ове године опустоши лозу у цвету, ако променљиво време не попусти. На промену времена не сме се рачунати, него се с погледом на лањско искуство лоза мора опрскати пре цвета бар два пут.

Прво прскање предузети одмах, чим време допусти, а друго тамо пред цветање лозе. Време другог прскања подесити према појави пламењаче. Ако се она укаже ускоро после првог прскања, са другим прскањем не оклевати; иначе се друго прскање може одложити до пред само прскање лозе. Оба пута прскати не само лишће, него и гроздиће. Деси ли се при том да киша спере чорбу одмах после прскања, треба сматрати као да прскање није ни извршено, и поновити га чим први леп дан допусти.

За прво прскање употребити 1% бордовску чорбу, а за друго прскање повећати на 2%, ако време буде повољно за ширење пламењаче.

Бордовска чорба најбоље квалитетне справља се на најпростији начин растварањем плава камена и гашењем креча у подједнаким деловима воде, и сипањем раствора, плава камена у угашен креч За 100 литара бордовске чорбе јачине 1% треба растворити 1 кгр. плава камена у 50 литара воде, у другом дрвеном суду угасити $^3/_4$ кгр. печена креча прво с мало воде, па кад се угаси долити му остатак воде до 50 литара. После тога постепено сипати раствор плава камена у угашен креч, при чему једно лице треба да меша смесу, док друго сипа раствор плава камена. За 2% бордовску чорбу наравно да ваља на исти начин употребити 2 кгр. плава камена и $1^1/_2$% кгр. печена креча на 100 литара.

Плави камен добавити чист од пузданих продаваца, а креч употребити добро печен.

26. априла 1911.
У Београду.

Ник. Ранојевић.

ПРЕРАДА ВОЋА

О ПРЕРАДИ ЈАГОДА И МАЛИНА.

Као што се јагоде и малине врло радо траже и троше као свежи плодови, исто се тако оне радо кувају и прерађују у разне сокове, компоте, слатка итд. за домаћу потребу.

1. *Вино од јагода.* За вино узимају се искључиво шумске јагоде, јер оне најлепши укус и мирис имају. Узабране зреле јагоде измуљају се и процеде и добивеној шири дода се: на 1 литар шире, 1 литар воде и $^1/_2$ килограма шећера. По том се узме какав балон или буре и у њега сипа на овај начин помешана шира и остави да превире на што већој топлоти (преко 20°) — како би превирање брже текло и како би се задржао природан укус и мирис јагода.

При превирању треба шири додавати чешће раствореног шећера у води, да би суд увек био пун. Чим пређе врење, суд се наново допуни растворeним шећером у води, затвори, а потом на пролеће разлије у флаше.

2. *Ликер од јагода.* Узме се $^1/_2$ килограма потпуно зрелих јагода, па се у каквом суду изгњече и и прелију са $^1/_2$ литра ладне воде, и на њих се исцеди нешто сока од лимуна. Овако справљена смеша се остави један сат да стоји, а затим се процеди сок, — прво кроз сито, па после кроз танко платно и њему дода шећера, колико је потребно.

3. *Сок од јагода.* Узме се 1 килограм узабраних и очишћених јагода (шумске јагоде најбоље су због њихове пријатне ароме и малог садржаја воде) и читаве успу у какву подужу флашу за половину или $^2/_3$ исте, затим се јагоде поспу са $1^1/_4$ килограма добро

истуцаног шећера и ово све добро промућка. Флаша се више пута мућка и остави на какво место где је обична топлота. Шећер постепено са водом из јагода образује врло пријатну и бистру течност — сок; док међутим јагоде скоро сасвим исцеђене осуше се и образују једну суву масу. Затим се сок процеди кроз какво танко платно. На овај начин добивени сок одличног је квалитета.

4. *Слатко од шумских јагода.* Узму се зреле очишћене јагоде, па се на 1/4 килограма јагода дода 1 килограм шећера. Прво се пристави шећер на ватру и добро укува а зато време јагоде оперу у ладној води и оставе да се оцеде, па потом прелију соком из два лимуна и успу у куван шећер, кување се продужи све дотле, док се пробом на тацни не покажу згуснуте капљице шећера. Тада се слатко разлије у стакла — тегле, које се добро затворе и оставе до употребе.

5. *Вино од малина.* Плодови се изгњече и сок процеди, па се на сваких 6 литара овог сока од малина дода 1 литар сока од црних рибизли, 6 литара јабуковаче и 8 литара воде. У ову смешу течности дода се 10 килограма шећера, 15 грама прашка од винског камена и нешто љуске од поморанџи. Ово се све изложи превирању а после потпуног превирања, уклоне се љуске и већ добивеном вину дода се три литра доброг коњака, а затим се разлије у флаше — које треба добро затворити.

6. *Ликер од малина.* У какав балон или други суд метне се 1 килограм очишћених малина, затим се прелије растворeним шећером у води (1 килограм шећера у 1 литру воде) и остави се да стоји три дана. Потом се процеди течност кроз какво врло често сито и томе се дода 1/2 литра алкохола.

7. *Сок од малина* је у трговини веома распрострањен и радо се купује. Највише се за сада производи у Тирингији (Немачка). Начин, на који тамо овај сок справљају веома је погодан и зато га ми овде радо препоручујемо.

Добро зрели узабрани и очишћени плодови, изгњече се у каквом суду дрвеном кашиком, затим се саспу у какав суд и изложе једно 8 дана превирању, Зато се време ова смеша чешће меша и пажљиво покрива, да ваздух не улази, и услед тога се стварала буђ. После овог времена процеди се сок кроз платно или нарочито зато удешене мање цеднице (ако се ради у већој количини); оцеђен сок се сипа у какав повећи суд и у њ се дода на сваки 1 килограм 1—2 килограма шећера, затим се пристави на ватру и добро укува. При кувању треба пену одвајати. Кад се сок дигне са ватре, расхлади се и тако расхлађен разлије у флаше, које треба добро затворити пергамент-папиром и смолом залемити.

Да би сок добио лепу црвену боју, додаје се на 4 дела малина 1 део очишћених коштица од трешања.

8. *Слатко од малина.* На 1 килограм малина узме се 2 килограма шећера и 1—2 лимуна. Сок од лимуна исцеди се на малине и ове оставе да стоје 3—4 сата. За то време се пристави на ватру шећер и кад се почне већ згушњавати, треба га одмах са ватре иставити и у њега сипати малине. Затим се наново суд са шећером и малином пристави на ватру и кува испочетка тихо. За време кувања пену треба скидати и правити пробу на тацни, па кад се покажу згуснуте капљице, знак је: да је слатко укувано, те се по том истави с ватре, мало прохлади и сипа у тегле.

9. *Компот од малина.* Узму се зреле и чврсте малине, па се у каквом суду поређају пажљиво, једна на другу, затим се прелију белим вином и поспу истуцаним шећером и оставе тако неколико часова у хладовини да постоје. За то време на другој страни спреми се добро укуван шећер (два пут више шећера него што је тежина малина) и у њега спусте овако спремљене малине. Малине се кувају два пут до кључања, а по том разлију у тегле.

10. *Пекмез од малина.* За ову прераду најбољи су свежи плодови, али се могу употребити и нешто устојани, само што се они морају нешто дуже кувати.

Пекмез од малина може се правити или са семеном или без семена у плоду.

Очишћене малине изгњече се кроз сито, затим се добивени сок кува, док се не сведе на половину. Онда му се дода већ раније укувана шећера, и то у пола мање, него што је била тежина малина пре кувања. Затим се ова смеша кува све дотле, док се не згусне, а потом разлије још врућ у тегле.

П. С. Петковић.

ИЗВЕШТАЈИ О СТАЊУ УСЕВА.

СТАЊЕ КУЛТУРЕ ДУВАНА У СРБИЈИ У МЕСЕЦУ МАРТУ.

Према извештајима, које смо добили из округа, где је производња дувана одомаћена, можемо закључити: да ће ова година за дуван бити нешто познија од прошле.

У свима окрузима сетва дуванског семена вршена је преко целог месеца марта, почев од 1 марта, па до Благовести (25 марта). Ницање је у почетку било доста добро и правилно, али услед ладноће, која је наступила у другој половини марта, расади су стали и тек су се почели опорављати кад је наступило топло време. Услед овог прекида, расади ће остати позни, и са расађивањем ће се моћи отпочети најмање за 10—15 дана доцније него обично.

Произвођење расада врши се у ладним лејама. Топле или млаке леје су ретке. Ово је и у главном узрок, што се код нас никад не може да изведе рано расађивање дувана, што је за извесне ладније произвођачке крајеве и за турске врсте дувана, које су већим делом доцнозреле, — чешће узрок рђавој берби дувана, нарочито у квалитативном погледу.

С обзиром на то, што се код нас у већем делу произвођачких крајева суши дуван по зидовима, испод стреја итд. где је киши, магли и роси довољно дато маха да дуване у сушењу искваса и покваре, — рано расађивање, а с тим и рана берба и рано сушење су од пресудног утицаја по квалитет дувана. Раним расађивањем могло би се бар то постићи, што би се искористило топло време и онај период лета, у коме најмање кише има. На тај начин успело би се, да буде мање кварежа у дувану услед кише и влаге, него што је данас случај, где главно сушење пада у доба, као у велико навале кише, које, може се рећи, половину бербе упропашћавају и квалитет дувана доводе до ничега.

Меродавни ово увиђају и за то ће предузети у будуће све мере, да се код нас одомаћи производња раног расада и тиме отклоне и све оне штете, које производња дувана код нас од позног расађивања трпи.

Поред ладног времена, које је расадима у толико шкодило, што су застали у порасту, расадима је пак највеће штете нанео *ровац* (ронац, дивљи рак, коњштип) — (Gryllotalpa vulgaris Latr). Сл. 1. Он је многе расаде подрио и

Сл. 1.

дуване изгризао, да су услед тога јако остали проређени и наместичави. У неким местима је и са свим поједине разорио.

Сем ровца, у неким крајевима је и кртица нанела доста штете.

Противу ових штеточина произвођачи се боре хватањем: сипају воду, цеђ и сапуњавицу у ходнике њихове и на тај начин изгонивши их на површину земље, хватају их и убијају.

—

Сетва дувана је вршена обучно на два начина. Сејано је семе стратификовано и нестратификовано.

а) *Нестратификовано семе је сејано овако:*

Семе се измеша у тепсији или карлици равномерно са песком или пепелом, и по већ спремљеној леји посеје се руком или кроз сито и распореди по могућству тако, да једнаке густине по целој леји буде. Овако посејана леја покрије се ситним просејаним ђубретом (прегореним), најчешће овчијим, за 1—1½ см. дебљине, по том потапка се руком или дашчицом, да ђубре боље уз семе прионе, а за тим полије млаком водом.

На један квадратни метар леје оде обично 2—3 грама семена. На неким местима сеју и чешће. У опште, изгледа ми, да код нас сеју дуван гушће, него што треба. Произвођачи то правдају тиме, што расад у току пораста прореде разне штеточине, па је услед тога потребно да буде гушће посејан. Наше је мишљење, да је то претерана бојазан, и да нема потребе толико густо сејати, чак налазимо да је то донекле штетно, јер густо посејан расад и сувише остаје нежан и процикљао, те кад се расади по њиви и остане сваки струк за себе усамљен, лако подлеже суши и осталим непогодама, пошто није довољно очврснуо. За то је код нас и угинуће струкова врло велико и несразмерно, поред све неге и пажње од стране произвођача. Наше је мишљење, да не би произвођачи дувана требали више да бацају семена од 1—2 грама на 1 квадратни метар леје. Овим би несумњиво постигли бољу чврстоћу код расада, и изостао би им онај велики труд око попуњавања угинулих струкова.

Густ расад постаје и кад су леје неравне и на једну страну нагнуте услед чега семе дуванско, приликом заливања, бива спирано у удубљице леја или на нижи крај леје, те кад никне, никне густо и бусевито, где светлост врло тешко продире. У овоме произвођачи такође често греше, наравно на своју личну штету.

б) *Стратификовање семена* је код наших произвођача дувана ирилично одомаћено. Може се рећи да сви бољи и искуснији произвођачи подижу своје расаде већим делом стратификовањем. Стратификовање семена има ту циљ да се убрза клијање, и да се прекрати оно дуго време између сетве и клијања семена. Ово је у осталом, пошто нема топлих и млаких леја, једини начин да се произведе рани расад дувански.

У Врању стратификовање семена називају *ртење семена;* а стратификовано семе — *ртено семе.*

Начина стратификовања семена има повише, и од њих ћемо поменути само најважније, које наши произвођачи најчешће примењују:

1. *начин.* — Семе се измеша са песком, коме је додата извесна колинина прегорела ђубрета, и све то мете се у какав суд: карлицу, сандуче или земљани ђувеч. За тим се овлаш полије водом и остави у топлој соби или поред огњишта, да се присмлачи. После 5—6 дана семе већ почне да пуца и прве клице да показује. У овом стадијуму семе се износи у расадник и сеје у леје.

Овај начин изгледа да је најпоузданији, а за то је ваљда и најодомаћенији.

2. начин. — Семе се завије у платнену кесицу, покваси се у млакој води и загњури се у стајско ђубре које згорева. За то време, док лежи у ђубрету влажи се водом чешће. После 4—5 дана семе је проклијало и готово за сетву. Приликом сетве семе се никако не меша са пепелом, јер цеђ, која се издваја из пепела, јако нагриза нежне семене клице, услед чега семе може лако да изгори и пропадне.

Овај је начин доста несигуран. Прво што при мало непажње може семе лако у ђубрету да сагори, нарочито ако се у ђубре дубље затрпа, или ако ђубре бурно сагорева, те у његовој унутрашњости велика топлота влада, и друго, што нас при овом начину семе може лако да превари, те да покаже веће клице, него што је потребно, које се приликом мешања са песком или ђубретом, услед тога што су необично крте и сочне, лако круне.

3. начин. Пошто се семе веже у кесице, потапа се сваког јутра у млаку воду и оставља у топлу собу или поред огњишта, где је топлота 15⁰—20⁰C.

На овај начин изведено семе проклија после 3-4 дана и већ је употребљиво за сејање.

4. начин. — Повезано семе у кесици, покваси се у води и смести у т. з. фурунџијске амурлуке или у она удубљења на фурини, у којима фурунџије производе мају за симите. Ту је увек равномерна температура око 20⁰C. Семе се два пута дневно кваси млаком водом. Клијавост се покаже најдаље за 3—4 дана и готово је за сетву.

Има произвођача дувана који изводе семе на један доста оригиназан начин. На име: кесицу са семеном, овлажену водом, тутну обично под појас или под пазухо и тако је носе неколико дана, док семе, услед влаге и животне топлоте тела, не проклија.

Сви ови побројани начини, као што рекосмо имају један циљ: да се оно дуго време између сетве семена и клијања по могућству што више скрати, и на тај начин што раније добио потребан расад за расађивање дувана.

Овим стратификовањем произвођачи и у ствари постижу то што желе, јер скраћују време клијања за читаве ¾. Колико је овај посао важан, најбоље показује овај пример: у Врању је посејао један произвођач ове године нестратификовано семе 23. фебруара а показало је клицу на површини леје 17 марта; што значи да је семену требало пуна 22 дана да клицу избаци. Таквих примера има доста.

Према томе, у корисност стратификовања дуванског семена не може се сумњати, само при томе треба обратити пажњу на два главна момента: 1) да се стратификовано семе мора сејати тек онда, кад нема више бојазни од поз-

них мразева и јаких ладноћа, и 2). да се приликом извођења обрати највећа пажња на то, да клице не израсту одвећ велике, те да се у мешању са песком и ђубретом и у сетви не ломе; јер тиме ће у велико бити промашен циљ. По нашем мишљењу најбоље је прекинути стратификовање, чим пукне оматач семена и забели се клица Онда има најмање опасности од хладноће и ломљења клице. =

ДУВАНСКА ЧУМА[1])

— Водњача, Воловодан, Говеђача, Воловод, Аламанка, Метиљ. —

Ова биљка, која је код наших произвођача позната под именом: *„дуванска чума“*, или просто *„чума“*, а у многим произвођачким крајевима и *„метиљ“*, јако

Сл. 1. — Дуванска чума

је распрострањена по нашим дувништима и велике штете наноси дуванима. Неких година појављује се у дувану у толикој мери, да готово за половину смањи бербу. — Сл. 1.

[1]) Orobanche ramosa L., Phelipaea ramosa C. A. Mayer.

„Дуванска чума“ је биљка без биљног зеленила (хлорофила) и за то није у стању да сама себи справља потребну храну, него је упућена да живи на рачун готове хране других биљака. Према томе она је *готованка* или *паразит*, а дуван, који је исхрањује, јесте њена *биљка хранитељка.*[2])

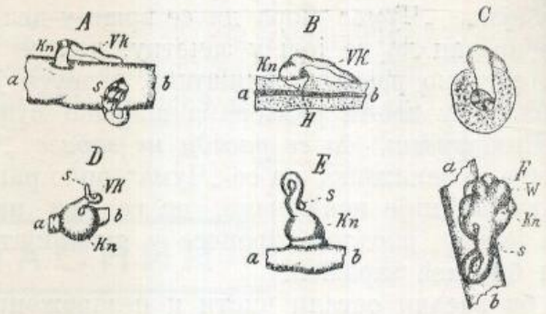

Сл. 2. — Чума на дувану.

А. Клица чумина продрла у корен дувана. — В. Уздужни пресек корена од дувана, на коме се види да је чумина клица продрла до сржи дуванског корена. — С. Изглед попречног пресека корена дуванског са чумином клицом у њему. — D. Е. и F. Изглед даљег развића чуминог.

Својим жилама „Дуванска чума“ је притврђена за жиле дувана, одакле сиса готову храну, што ју је дувански струк за себе припремио. (Сл. 2. показује како се чума притврђује за дуванске жиле).

Пошто је дуван после расађивања потерао, појављују се при основи његових заражених струкова свуд унаоколо јако гранате стабљике чумине, које израсту највише до 30. см. висине. Стабљике су боје жућкасте, а тако исто и љуспасто лишће, које је по њима ретко расуто. На врховима грана почињу, у времену од јуна до августа, да се развијају цветови, у гроздове сложени, са двоуснатом круницом боје беличасте и на отвору обично плавкасте. Круница се после прецветавања при основи кружно одвоји и отпадне, те се на тај начин плод — чаура оголити, који кад сазри, пуца на врху и испушта сићушне црнкасте семенке.

После тога се „Чума“ осуши и угине, а ранене семенке проклијаће идуће године или тек друге, па чак и треће године. Проклијала клица развиће се у „Чуму“ само онда, ако она наиђе на корен дувана, или које друге биљке хранитељке.

Дувански струк нападнут „Чумом“ у почетку закржљави, а по том почиње да се суши, и не доспевшиу већини случајева до цветања. „Чума“ се јавља и у расаду; а познаје се по спопаднутим струковима који заостају приметно у порасту од здравих. Услед овога „Чума“ може бити врло опасна по дуван, ако се у дувништу настани у већој мери. Опасност је у толико већа, што за кратко време избија читав бокор стабљика чуминих, свуд унаоколо дуванског струка, које му нападну цео сплет жила, те брзо подлегне и осуши се. Та особина „чумина“ ствара тешкоће да се она почупа и на тај начин, који је уосталом најсигурнији, очисти из зараженог дувништа.

[2]) Никола Ранојевић: „Два непријатеља дувану.“ „Тежак“. Год. 1905. Стр. 212.

„Чума“ се јавља највише на дуваништима јако ђубреним, па крчевинама и на њивама, на којима се дуван чешће гаји.

Сузбијање и уништавање „Чуме“.

Сузбијање „Чуме“ мора да се врши у два правца: један је правац да се још у зачетку, док се није готованка потпуно развила, уништава, а други је, да се њено даље и у већим размерама ширење сузбија.

1. *Предохрана, да се расади не заразе „Чумом“.*

Пошто је запажено, да се „Чума“ врло рано јавља на дувану то није искључено, да се она на неким местима још са расадом пренесе у дувариште тј. да је расад био већ заражен.

Да би расади остали чисти и незаражени, треба за њих спремати леје на њивама или у баштама, на којима није никада гајен дуван, или бар није гајен за последњих пет година. Нарочито то вреди за земљишта, на којима се јављала чума. Јер, ма колико да је прошло времена од последње појаве чуме на том земљишту, ипак је бојазан да је се одржала која семчица од чуме у земљи, која није изгубила клицавост и која је способна да нам зарази расад.

Природно је такође, да треба одбацити свако ђубрење леја ђубретом, у коме има отпадака од дувана, који су, било на који начин, долазили у додир са чумом.

Исто тако не треба употребљавати дуванско семе за производњу расада, које води порекло из дувништа, у којима је било чуме. И ако начин прибирања дуванског семена потпуно искључује свако мешање са семеном од чуме, ипак налазимо да дуванско семе са заражених њива не треба употребљавати за сетву, а ево зашто: што је врло могуће преношење чуминог семена помоћу ветра на семене чауре дувана, које су длакаве и лепљиве, те се на њима чумино семе може да задржи и прилепи, и приликом комипања чаура, да дође у дуванско семе

Најзад треба припазити и на коров у лејама, јер има велики број коровских биљака које чума такође радо напада и од њихове хране живи. Дакле, треба настојати, да у опште корова ни у лејама ни у близини њиховој не буде; нарочито не спремати леје на земљишту, на коме је било таквог корова, који је патио и заражен био од чуме.

Ако је расад заражен чумом, онда он не показује повољан пораст, нити се нормално може да развија. Обично почне у лејама да кења, па је такав кад се пренесе и на дувариште. Чума се самом природом својом прилагођава својој изнуреној хранитељки, те раније и цвета и веже плод, док њена хранитељка није угинула и тиме је омела у образовању семена.

Ова појава најбоље показује колико је чума опасан и тешко саломљив непријатељ дувана.

2. *Сузбијање чуме у дувариштима.*

а) Најсигурније средство, да се чума истреби из дувништа, јесте: чупање чуме из корена заједно са дуванским струком и спаљивање на ватри. Јер, чума у многим случајевима размножава се и помоћу изданака из корена, те због тога није довољно за уништење њено покидати јој само струкове а корен оставити. Осим тога, чупање само струкова чуминих не препоручује се још и с тога, што чума својим кореном толико испреплете корен дувана, да је немогуће исту одвојити и почупати је, а да се приликом чупања не повреди и дувански струк.

б) Мењањем усева на њиви тј. да дуван не долази често на исто земљиште, може се у неколико сузбити чума, нарочито ако у такав плодоред не долазе оне биљке, које чума радо напада, као што је нпр. конопља. Но, да се чума и сасвим истреби, апсолутно је немогуће. Један научник (Кох), који се овим питањем дуже бавио, вели, да кад би се дуван и сваке пете године гајио на једној њиви, и онда није сигурно да се чума неће појавити у дувану.

Сл. 3. — Два струка дувана спопаднута од „Дуванске Чуме“.

Само, кад се дуже од пет година не гаји дуван на једној истој њиви, нити уопште која друга биљка, коју чума напада, тек онда има изгледа да се чума неће више појављивати.

в) Многи препоручују као добро средство за сузбијање чуме и јако ђубрење.

На добро пођубреној земљи изгледа да ова готованка не може велике штете нанети дувану; чак неки веле, да је и са свим нестане из њиве. Поменути немачки научник, Кох, вели, да се јаким ђубрењем доиста сузбија чума, али за кратко време тј. док снага од ђубрета траје. За други случај пак: да се чума и сасвим истреби јаким ђубрењем, — овај научник тврди, да је то немогуће. Ђубрење у толико утиче на сузбијање чуме, што ђубре хранљивошћу својом чини биљку отпорнијом према истој, те одложи оболевање по

могућству толико, да су штете до бербе врло незнатне.

Према томе ђубрење, по нашем мишљењу, није сигурно средство за сузбијање чуме, не само из предњих разлога, већ и с тога, што на пођубреној земљи и чума боље успева и најзад, што јаким ђубрењем можемо у велико да погоршамо и сам квалитет дувана.

3. *Предохрана да се дувништа не заразе чумом.* Једна биљка чумина може да дâ 100.000—150.000 ситних семенчица, које су врло лаке и згодне да се ветром разносе. Семе је врло отпорно и издржљиво и има јаку клијавост, која може трајати повише година

Семе се може да пренесе на дувниште: дуванским семеном, ђубретом, ветром, стоком и кишом. Кишом може за то, што је лакше од воде и може по њој да плива и да га собом носи.

Због тога треба обратити велику пажњу:

а) *Да ни једна чумина биљчица не остане на дувништу да веже семе.* За то треба чупати и уништавати сваку клицу, чим се из земље појави. Прегледање дувништа треба вршити до саме бербе дувана. Ово уништавање чуме само ће онда бити успешно, ако се то ради сваке године и ако то чине сви произвођачи од реда. Ако један врши требљење, а остали не, — успеха, природно је да неће бити никад.

б) Пошто чума и после бербе дувана продужава да живи на корену обране стабљике, док је најзад мраз у даљем њеном развијању не спречи, — то морамо одмах после бербе дувана стабљике заједно са кореном са њиве почупати, покупити на гомилу и спалити. Пепео од ових спаљених стабљика не треба нипошто растурати по њиви ради ђубрења, већ треба бацати у какву рупу и затрпавати.

в) Као и за расад, тако и за њиву, не треба узимати ђубре, које задржи у себи отпатке од лишћа и стабљика дуванских са заражених дувништа.

г) Пошто чума живи и на другим биљкама сем дувана, то треба обратити највећу пажњу на коров, јер баш међу коровом има највећи број биљака, које чума радо напада. Због тога треба дувништа држати чиста од корова и не дати му да узме маха.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање.

Поједини читаоци „Тежака“ обраћају ми се са питањем: да ли би могли преко Друштва доћи до серума противу свињске куге, који је описан у бр. 15 „Тежака“ за пр. год. и шта ли би коштао тај лек, као и да ли би се могла добити ближа обавештења о томе.

Молим Уредништво „Тежака“, да ми изволи на предње питање одговорити.

С. М Ратковић
срески економ.

Одговор.

Серум против свињске куге справља у своме Бактеролошком Институту у Пешти професор Hutyra. Сто грама стају 12 круна на лицу места. Међутим треба имати на уму ово: Препарати такве природе, као што су серуми противу заразних болести, не издају се ни једном приватном лицу, већ само по поруџбини лекара. А и кад би приватно лице дошло до таквог серума, оно не би било у стању да га употреби како треба, могло би шта више још горе стање проузроковати.

Најбоље је, да се сопственици стоке за такве случајеве обрате своме окружном марв. лекару и окр. одбору, па ће они наћи начина да им помогну.

Д-р Ђ. Митровић.

ГЛАСНИК

Нижа чешка повртарска школа у Моравској (Чешка).

Неће бити без интереса да упознамо своје читаоце са оснивањем једне нове школе у Моравској. То је нижа повртарска школа у Бохоњицу код Брна (Брин).

Школска година траје од 1. фебруара до 23. децембра. Курс је једногодишњи и у вези с интернатом. Школарина износи 40 круна годишње. У интернату, за цело издржавање, плаћа се само 30 круна месечно. Других доплата нема. Вредни и сиромашни ученици могу бити или једним делом или и са свим ослобођени од школарина. Ближе о томе може се сазнати из проспекта, кога управа завода шаље на захтев. Наравно да су предавања на чешком језику.

Како је код нас повртарство тек у повоју, а с дана у дан осећа се све јача потреба за вештачким произвођењем поврћа, бар око већих градова у Србији, то би било врло пробитачно, да се овом школом, која је још и врло јевтина, заинтересују и користе синови оних наших пољопривредника, који се већ, или овим послом баве на примитивној основи, или би се хтели томе послу сада посветити. Да је повртарство врло рентабилна пољопривродна грана, о томе нема сумње, и било би за сваку осуду да и даље издајемо чак и за поврће новац туђину, када то све можемо имати и на своме дому.

—та

Пољопривредна изложба у Владимирцима.

Подринска Окружна Подружина Српског Пољопривредног Друштва, приредиће 24. 25. и 26. септембра ове — 1911. године, општу пољопривредну изложбу за срез посаво-тамнавски у Владимирцима.

На изложби биће заступљене све гране пољске привреде.

За приређивање ове изложбе срез Посаво-Тамнавски, дао је своју помоћ у 2000 динара, која се сума има употребити на награде такмичарима. Српско Пољопривредно Друштво одредило је подружини помоћ за ову изложбу од 1000 динара.

Општине у срезу Посаво-Тамнавском такође су, по препоруци начелника среског и среског економа, унеле извесне суме на име помоћи за ову изложбу, тако да се од општина може очекивати помоћ око 800—1000 динара.

Подружина се нада још на помоћ од Министарства Народне Привреде и округа подринског, како би изложба била што боља и како би се што већа сума могла издати такмичарима на име награда.

Подружина је изабрала и приређивачки одбор у који су ушли: за председника г. Милан Јов. Илић свештеник, а за чланове: г. г. Јован Т. Стојановић срески економ, Ми-

ливоје Богдановић сресни благајник и Драгић Ђаковић председник општине Владимирачке.

Сада ће се изабрати главни одбор за сваку општину.

ИЗ НАРОДА

ЛЕПА ПРОСЛАВА.

Господин *Милисав Јагодинац*, економ и пчелар из Зајечара, прославио је на Цвети 3-ћег ов. месеца *тридесетогодишњицу свога рада на рационалном пчеларењу.*

Ово славље он је прославио у свом ужем породичном кругу, на које је позвао и овдашње рационалне пчеларе, који су код њега научили пчеларити, а који сада врло добро пчеларе кошницама са покретним сећем са по 150 до 200 ројева.

Вредни чича Милисав својим неуморним радом на ширењу практичног знања из пчеларства у овој околини потпуно је заслужио да му се и овим путем честита ова прослава.

Слављеник је био дуго година председник овд. Окружне Пољопривредне Подружине, а сада је редовни члан Српског Пољопривредног друштва и почасни председник овд. Окружне Пољопривредне Подружине.

Желимо, да наш слављеник још дуго година, поживи на понос и дику нашег рационалног пчеларства! —

Ст М. П.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Број кокошака у Данској.

Према последњем попису, од 15 јула 1909 године, у Данској је било *11,800.000* кокошака. По попису у 1903 години било је 11,560.000 кокошака; у 1898 години 8,800.000, а у 1893 години само 5,900.000. У периоду 1893/1903 број кокошака се увећавао годишње са 600.000 грла, а у периоду 1903—1909 само са 40.000 грла годишње.

Да ли је коприва корисна биљка?

Ми смо сви навикли да на коприву гледамо, као на биљку која је штетна и потпуно бескорисна. И доиста, кад се намножи по баштама и у њиви представља један несносан коров. Коприва има двојаких: обична коприва и једра коприва. Овде ћемо говорити о овој другој — једрој коприви. Пошто ова коприва расте поред плотова, у јендецима, у камењу и у опште на просторима, који се тешко могу искористити другом којом биљком, — она нам може бити од прилично велике користи. У пролеће се јавља врло рано, те нам може послужити као прва зелен. Она сразмерно садржи много гвожђа у себи у органској форми, коју човечији организам лако прима и искоришћује и за то је, као млада, изврсна храна за слабе и малокрвне људе и децу. На изложби, коју је приредило Руско Императорско Воћарско Друштво у 1909 години, била је изложена, поред разних осушених плодова и зелени, и велика количина сушених коприва, која је са успехом прокрчила себи пут на тржиштима великих вароши.

Сушење младе коприве је веома лако и за домаћу потребу може се сушити и у обичним пећима за печење хлеба. Најбоље је сушити после пошто се хлеб извади на топлоти 60—70° С.

Осушена млада коприва има исто корисно дејство на малокрвва лица, као и свежа млада коприва.

Вредно је забележити да коприва има одлично дејство на здравље и носивост домаће живине. Живина храњена копривом носи увек и непрекидно. Лети се коприва исецка ножем и даје се живини, било измешана са кукурузним брашном, или сама без икаквих примеса.

Ако желимо да и за зиму коприву оставимо, треба је покосити, повезати у мале снопове (8—10 см. у пречнику) и обесимо је на какво отворено место да се провене, а по том сушимо је у пећи дотле, док се лишће под руком не почне да троши. Овако осушену и ситно истрошену коприву треба повезати у какву повећу платнену кесу и оставити на какво суво и промајно место за зиму. Преко зиме овом истрошеном копривом се храни живива на тај начин, што се прво попари врелом водом и онда помеша са храном. На 10 грла живине довољна је једна варјача коприва.

Још боље носи живина кад се уз коприву дода и црвене детелине, која је на исти начин осушена као и коприва.

Семе од коприва такође се може добро искористити, прво као додатак уз храну за коње, а друго и апотекари га радо купују. У Русији га апотеке плаћају по 45—50 копјејки 1 килограм.

Сем семена у Русији се и стабљика од коприве врло корисно изупотребљава. Од стабљика копривиних се мочењем добива бело и сјајно влакно, које има исту употребу, као и влакно од конопље и лана.

Извоз чаја.

Данас је највећи извозник чаја Индија. У 1908 години било је тамо под чајем засађено 220.000 хектара, а количина за трговину готовог чаја износила је 118 милиона килограма. Од тога је само Енглеска увезла и потрошила 72 милиона килограма; дакле, с главе на главу утрошено је по $1^2/_3$ килограма чаја.

Усови (лавине).

У Швајцарској је до сада запажено 9368 усова, због којих се у сталној опасности налазе 5176 пашњака, 982 друма и 1012 зграда. 3478 усова пролазе кроз шуму. Усовна точила захватају укупно 143.216 хектара, дакле за 3000 хектара више него што износи цео кантон Аргау.

ЧИТУЉА

Чувени воћар и виноградар *Херман Гете* преминуо је 30 априла т. г. у Бадену код Беча у 74 години старости. Смрћу Гетеа воћарство и виноградарство је изгубило једног од својих најозбиљнијих радника.

Вечан му покој души!

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 14. **БЕОГРАД 20. МАЈА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ.

Прскај грожђе. — *Милутин Илић.*
Пепелница. — *Д-р Ур. М. Стајић.*
Први израђивач гвоздених плугова у Србији. — *М. Н. Лук.*
Штеточине на нашем поврћу. — *П. С. Петковић.*
Мешање вештачких ђубрета. — * * *
Либигов закон о најмањој количини биљних хранива. — *Д-р Ур. М. Стајић.*
Питања и одговори: — Парни плуг. — *Д-р Ур. М Стајић.*
Поучне ситнице.
Из добрих књига.

ВИНОГРАДАРСТВО

ПРСКАЈ ГРОЖЂЕ!

Прошла година је многим нашим виноградарима, „убила вољу“ за сваки интензивнији рад у винограду.

Последице прошлогодишње јако се осећају у не знатном роду и рђавом изгледу на бербу у овој години. А то је и морало наступити.

Али, зар за једну рђаву годину ваља напустити посао од кога се ренте има?

Ако се осврнемо на недаће и далеко веће незгоде код виноградара других земаља, где су најопасније болести којих код нас нема, јер нема услова да се развију; ако к томе додамо још и силне новчане жртве око наводњавања винограда, скупље радне снаге око обделавања, издатке за куповину и постављање гвоздених бандера и притака у виноградима; па на крају јевтинија продаја и грожђа и вина но што је то код нас, — онда долазимо до закључка: да је код нас далеко лакше борити се са незгодама, које нас окружавају, према жртвама и незгодама са којима се боре виноградари страних земаља.

Краће речено: производи виноградски нас јевтиније стају, посао у винограду је мање компликован, — рента је дакле већа од виноградарења код нас, но у страним земљама.

Овом приликом скрећемо пажњу виноградарима на прскање грожђа.

Зна се да у свима деловима на лози има пероноспоре, само што ова на свима њима нема услова да се развије. Кад је овако обичних година, шта тек да речемо за ову годину?

Прскање свију делова лозиних већ се врши, али прскање грожђа ретко где.

Ми смо и у ранијем чланку (пр. год.) напоменули, да је прскање грожђа до зрења односно до појаве шарка припомогло, да прошлогодишњи род сачувамо потпуно онако, како смо га очували и др. година.

Прскање се врши са истим процентом плавог камена у односу према кречу као и за прскање осталих делова, с том разликом, што се сваки грозд толико прска док га бордовска чорба не опере.

При овоме ваља имати на уму, да се чорбе не потроши више, него што је потроше они виноградари, који прскајући лишће, траже да ово потпуно поплави.

Прскање грожђа треба извршити бар два пута и то: први пут кад грожђе достигне половину крупноће или почетком јуна месеца; други пут пре појаве шарка или концем јуна месеца.

И прво и друго прскање грожђа, може се извршити једновремено са прскањем осталих делова чокота

У овом случају прскај прво грожђе па онда остале делове.

Милутин Илић.

ПЕПЕЛНИЦА

Од свију болести и штеточина, које дуван нападају, најопаснија је, најштетнија и најраспрострањенија је: *пепелница (шуга).*

Штете, које пепелница, без изузетка сваке године, наноси производњи дувана у целоме свету па и код нас у Србији толико су велике, да оне прелазе у милионе.

Специјално код нас, она просто речено сатире дуване, јер нема ни једне до сада дуванске бербе, која није у половину упропашћена пепелницом. Ко зна шта је дуван и шта се од њега тражи, тај ће најбоље појмити какве штете пепелница проузрокује. Оно, што је код дувана најбитније и што се од њега и у трговини и у фабрикацији нарочито тражи, то му пепелница одузима и уништава. Дуван оштећен пепелницом не само што је изгубио своје драгоцене особине за пушење и потребно својство за правилно ферментисање, него је изгубио и издржљивост, да се дуже може чувати непрерађен на стовариштy, и потребан еластицитет и конац за прераду.

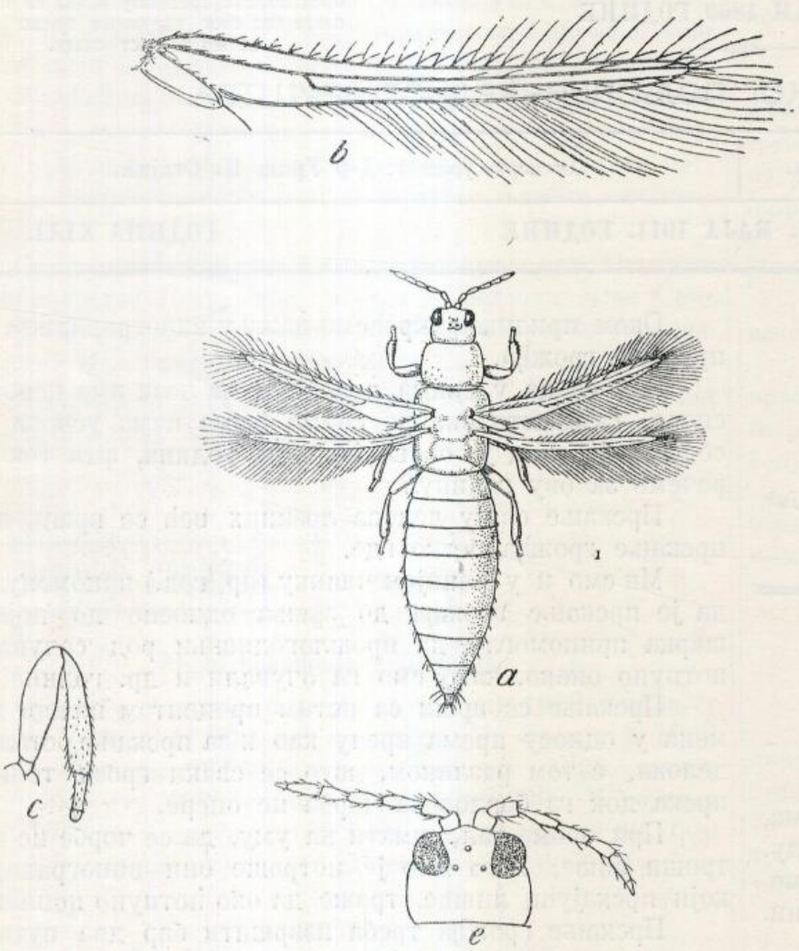

Сл. 4. *Пепелница — трипс.* — Thrips tabaci *Uz.* — a. крилати трипс, b. крило трипсово, c. задња нога, d. предња нога, e. глава.

Због тога, што пепелницу сматрамо као једну од најопаснијих штеточина, код дувана, хоћемо изближе да упознемо све заинтересоване, који се гајењем дувана баве или њима рукују, са њеним начином живота, са начином, на који дуване пустоши, и најзад са средствима, која се данас на пракси употребљавају на сузбијању њеном.

Сл. 5. *Ларва трипсова.*

Пепелница се и данас код нас сматра за болест, која долази од росе т. з. „љуте росе“, или од велике влаге, кад су кишне године. Неки је чак изједначавају са пероноспором — пламењачом, која лишће на лози пустоши. Ова заблуда потиче свакако отуда, што и лишће од дувана, оштећено пламењачом, посматрано голим оком, показује беле мрље као код пероноспоре.

Ван сваке је сумње, да су сва та мишљења у основи погрешна. Пепелница нити је болест, нити последица „љуте росе“ или влаге, већ је то један мали и врло сићушан инсекат — бубица, чија ларва (црвић) живи на дувану и храни се њиме, док му је лишће зелено и сочно, и он је познат у науци под именом: *трипс* — Thrips tabaci Gind. и припада реду инсеката: Thisanoptera.

Поред дувана *трипс* напада и друге културне и дивље биљке.

Гиндеман[1]) је налазио ларве од трипса на листу

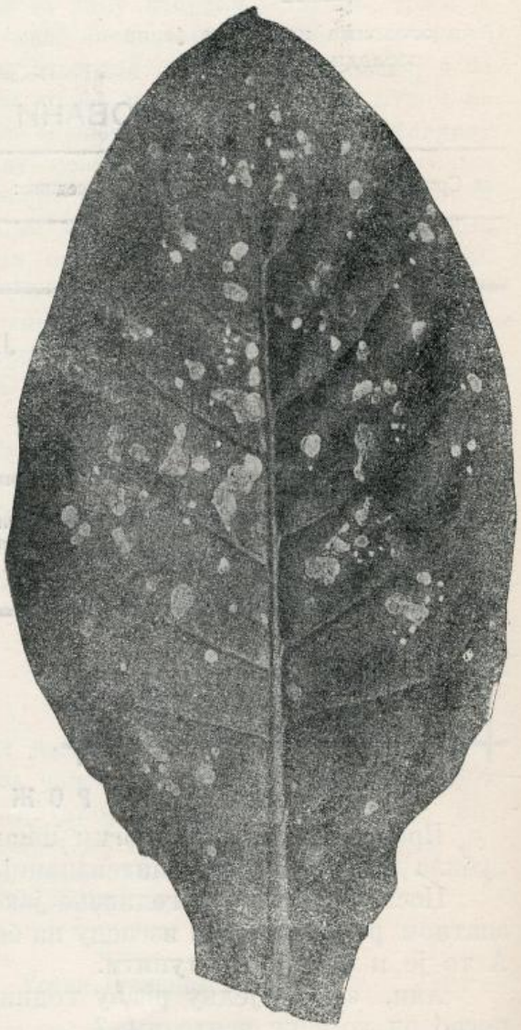

Сл. 6. *Млади „доњи лист“ дувана оштећен пепелницом.*

од кромпира, црвеног патлиџана, татули и т.д. У Америци трипс је нађен и на лишћу од црног лука,. Трипс напада још и лишће од белог лука, диња, разних детелина и бунике.

Има једна врста трипса[2]) која живи на житима и која исто тако велика опустошења прави на лишћу од жита, као и дувански трипс на лишћу од дувана.

---

[1]) R. Gindemann: Die schädlichsten Jnsekten des Tabaks in Bessarabien. Bull. de la Soc. imp des. nat. de Moscou. 1880.

[2]) Thrips cerealium *Halid.* На пшеници, јечму и грашку.
Th. secalina *Lind.* На пшеници, ражи, јечму.
Th. sambuci *Heg.* На пасуљу.
Th. Lini *Ladureau.* На лану.
Th. Pisi *Kübler.* На лози.

Дувански трипс је мала бубица, која се голим оком види, али се не може добро да распозна. Кад се увеличавајућим стаклом — лупом, која два пута увећава, посматра, онда се већ боље може да разпозна и да се види како та бубица отприлике изгледа. Приближна дужина је њена од 0.8—1 мм. Боје је бледо жуте. Очи и задње ивице трбушних прстенова су црни. Облика је дугуљаста са крајевима готово паралелним

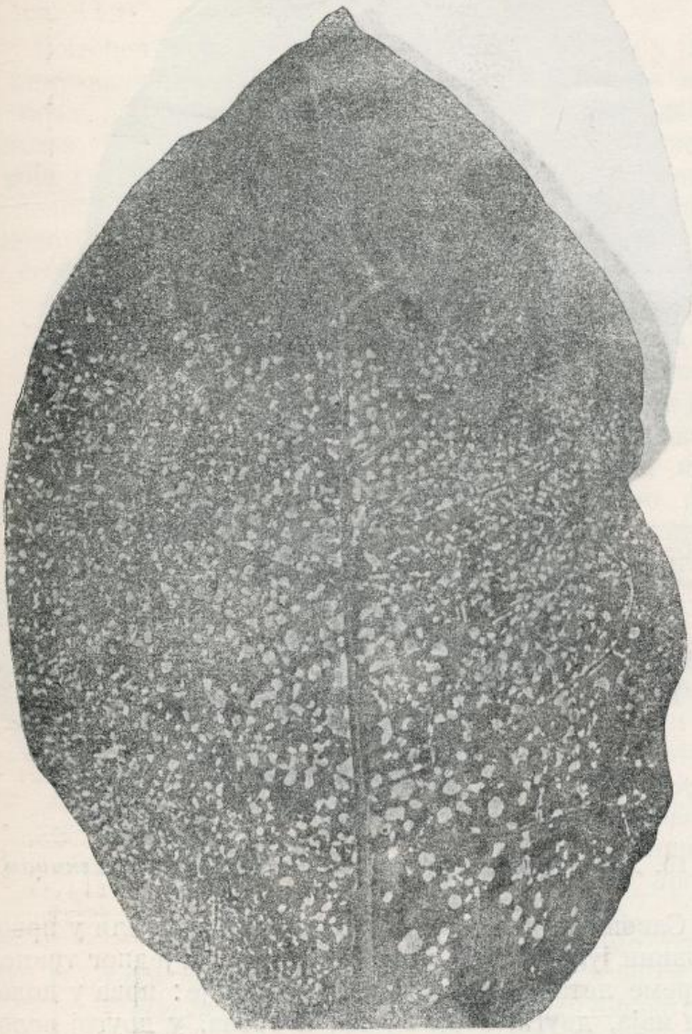

Сл. 7. *Старији „доњи лист“ дувана оштећен пепелницом.*

и око средине трбуха нешто придебљим, одакле се они почињу поступно да сужавају. Кретање је трипса врло живо.

Цело је тело трипса покривено длакама, које су на предњем делу тела краће и ређе, а на задњем, око врха трбуха, дуже и чешће. (В. сл. 4. а.)

Глава трипсова, гледана одозго, готово је квадратног облика; шира је нешто но дужа и са ивицама са стране (образи) областим. На глави, са стране, налазе се велике, црне очи, сложене од многобројних ситних очију. Осим ова два велика, сложена ока, на горњој страни главе (између ова два ока) налазе се мале просте очи. Ових је на броју три, поређаних у виду троугла, од којих је једно напред а два позади. (В. сл. 4. е.)

Између сложених очију, на предњем делу главе, налазе се два кончаста, чланковита пипка, сваки састављен од седам чланака. Они су обрасли длакама, које су при дну пипака ређе а при врху гушће.

Трипс има три пара ногу, које се између себе разликују као и код осталих инсеката. (В. сл. 4. с и d.)

Трипс има два пара крила. Горња су крила дужа. Код мужјака су крила краћа, али ни крила женке не прелазе никако преко трбуха. Горња крила имају два ребарца: једно горње, које почиње од основице крила и свршава се код врха, а друго доње, краће, које је са горњим везано једним попречним ребарцем. Доње је ребарце цело покривено длачицама, а горње у размацима местимично. Доња крила имају само једно ребарце. (В. сл. 4. b.)

Трбух је образован из десет прстенова код женки, а код мужјака из девет. Прстенови су једнобојни. Трбух се завршава дугим, дебелим длакама, којих је бројно више но на осталим деловима тела.

Начин живота. — Чим расађени дуван ојача и истера 5—8 листа, бољих година отприлике крајем маја и почетком јуна, трипс почне да носи јаја на лишћу. Јаја носи на тај начин што својим шиљком, који се налази на задњици, пробуши ткиво листа и у ту рупицу снесе једно јаје. После сваког снесеног јајета женка се одмара неколико сати; после одмора, иде даље на друго место да снесе јаје, и тако редом.

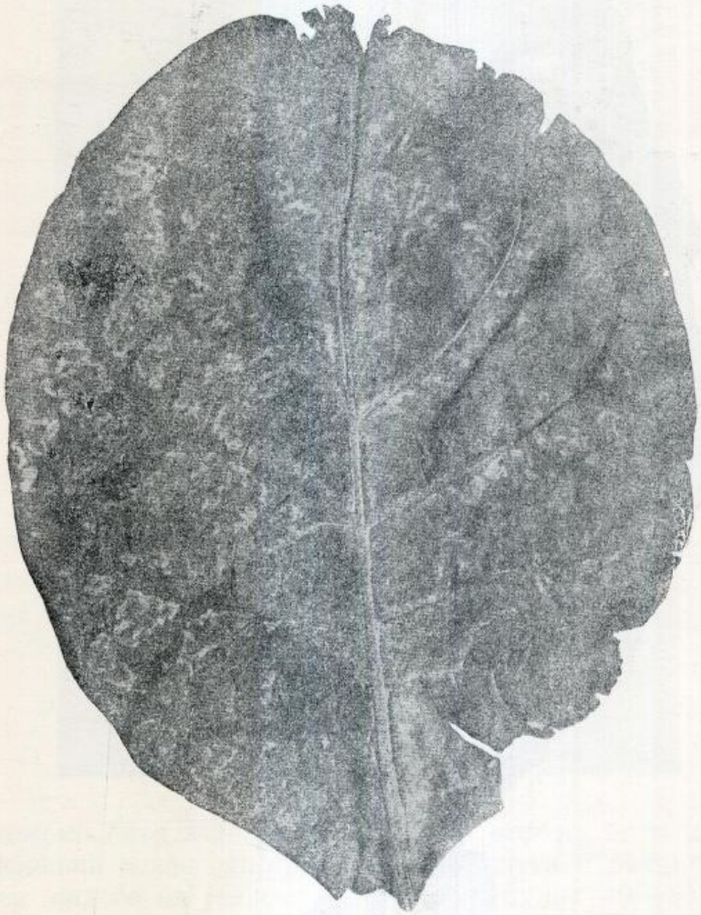

Сл. 8. *„Горњи доњи лист“ дувана оштећен пепелницом.*

Елиптична, црквенкаста, једва 0,20 мм. дугачка јаја леже или дубоко у месу листа (мезофилу), или испод покожице листа (епидерма), или чак само испод спољне покожице (кутикуле). Јаје, на месту где је снесено, остаје све док се из њега не изведе ларва. С поља, на листу, познаје се под лупом лежиште ја-

јета по томе, што је покожица (кутикула) испупчена и изгледа као каква сјајна бубуљица. Лежишта јаја расута су по листу без реда.

Отприлике после 10 дана, пошто је јаје снесено, ларва се испили. Испиљена ларва пробија кутикулу листа. Напуштено лежиште прво показује мрку пегу, па онда белу.

Дужина ларве је мања од 1 мм. (0,8 мм.), и тело јој је сем главе голо — без длака. Глава и вратни штит су црвенкасти. Очи црне. Ноге су голе и безбојне. (В. сл. 5.)

Трбух је дебео и нешто дужи од груди и састоји се из десет чланака.

Уста су као и у савршеног инсекта. Пипци су прљаво жућкасти и састављени из шест чланака. Пошто ларва пресвуче по четврти пут кошуљицу, преобрази се у луткицу, и добија крила, која ју штите. Луткица се миче врло живо и може да се храни.

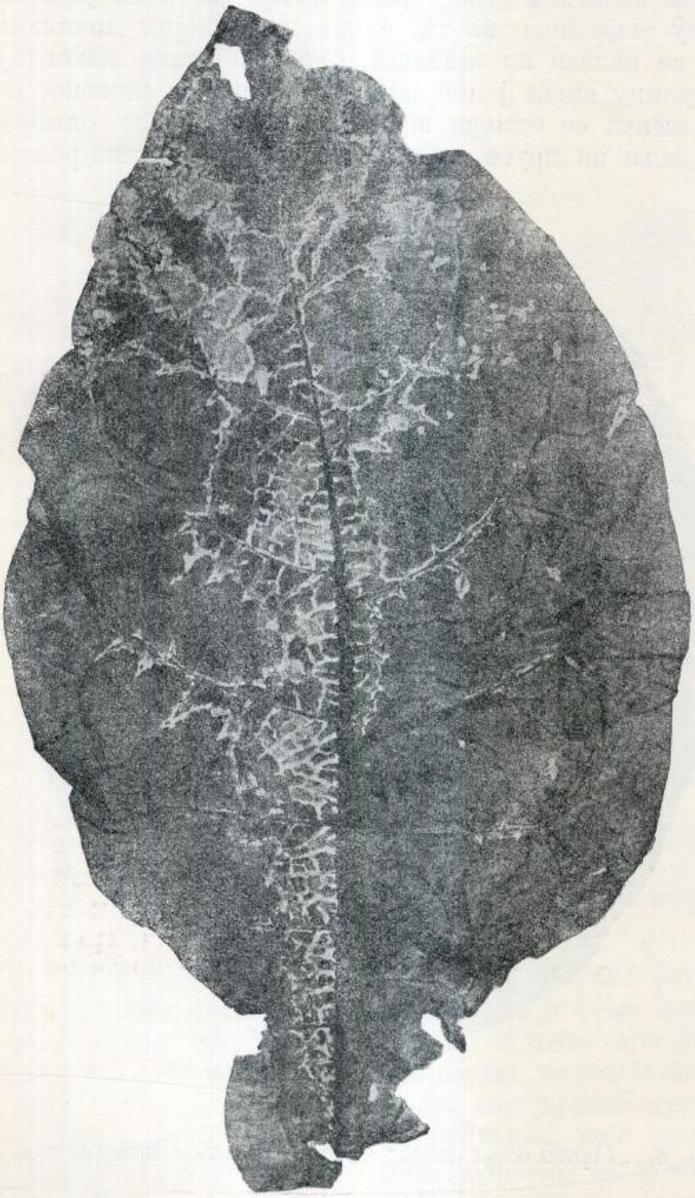

Сл. 9. *„Доњи лист“ дувана, који је доцкан, пред саму бербу, оштећен пепелницом.*

Ларва се развија у савршени инсекат за 37 дана, а од јајета да постане савршени инсекат потребно је 47 дана, на име:

10 дана док се испили из јајета
30 „ за развијање ларве
7 „ претварање у луткицу.

Сл. 10. *Доњи „средњи лист“ дувана оштећен пепелницом.*

Савршени трипс јавља се концем јуна или у првој половини јула и живи неколико дана. Од једног трипса за време лета рађају се три генерације: прва у половини маја, друга, крајем јуна, и трећа, у другој половинн августа. Женке из последње генерације не носе јаја у јесен; оне презиме као савршени инсекти под опалим дуванским лишћем, травом и у земљи, и у пролеће излазе из својих склоништа као прва генерација — да носе јаја.

Поједине јединке трипса проведу цео свој живот на листу дуванском, на коме су се извеле. Ларве највише бораве на наличју листа, чије је ткиво ређе и за то лакше за бушење. Крилати инсекти излазе на лице листа само кад је мирно време и кад је мутна светлост. На рђавом и кишовитом времену трипсови се сакрију на наличју листа око главног и споредних ребара, и не крећу се нигде.

Спољни знаци оштећења од трипса састоје се у карактеристичним пегама по листу. Ове пеге нису увек једнаке и сличне. Оне зависе од висине на којој се лист налази, од старости дуванске биљке, од степена развића инсекта, те према томе показују и велике различности у боји, облику и ситуирању. (Види сл. 6, 7, 8, 9, 10, 11.) На младом листу су обично расејане ове пеге даље од ребара, и округле су, а на старијем пеге су

већином поред главног и споредних ребара и тестерастог су облика.

Оштећења од ларви мање падају у очи, него од одраслих инсеката.

У колико је неко лишће више трпело од трипса, у толико је његова вредност мања. Као безвредносно лишће се сматра оно, које је трипс свуд унаоколо ребара изгризао, те је и оно међуребарно ткање изумрло. (В. сл. 11.)

Оштећење од трипса у главном се састоји у прекидању кружења сокова по листу, услед чега се лист не може да храни, те или изумре или остане слаб и кржљав. Јер, трипс најрадије нагриза оне делове листа, у које храна из ребара непосредно долази. Кад трипс те делове уништи, онда је придолазак хране за даље делове од ребара потпуно прекинут и ти делови сами по себи морају да изумру.

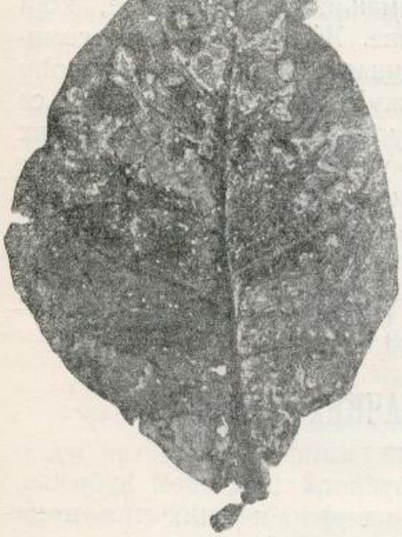

Сл. 11. *Лист дувана угинуо од пепелнице.*

Сузбијање трипса. — Сузбијање трипса на дувану је веома тешко, јер нема за сада ни једног радикалног средства противу овог штеточине, нарочито противу његових ларви, које заривене у листу живе.

Линдеман држи за сигурно, да се дезинфекцијом расада *прашком за инсекте* или *петролеумовом емулзијом* може да сачува преношење трипса из расадних леја у дуваниште. За ту сврху он препоручује следеће:

Кад извадимо расад из леја, треба да га метемо у један омањи сандук и да га јако поспемо прашком за инсекте. После 2 до 3 сата трипс ће угинути. Тек после овакве дезинфекције, треба расад расађивати по њиви. Такође је за ову сврху препоручљиво пре расађивања умочити расад у петролеумову емулзију, и онда га расађивати.

Као даље средство за сузбијање трипса *Линдеман* препоручује: да се доње лишће на дувану, које је јако нападнуто трипсом, почупа и уништи (спали); на тај начин сузбићемо даље размножавање трипса и сачуваћемо горњи део дуванске биљке од даљег пустошења.

Врло добро помаже противу трипса после бербе скупљати са њиве опало лишће дуванско и стабљике и спаљивати у крај њиве. Такође два пута угарење у позну јесен може прилично трипса да умањи, јер се онда трипс излаже мразу и влази, према којима је необично осетљив.

Прскање дувана на њиви петролеумовом емулзијом и нестлеровим раствором прилично помаже, али према досадашњем искуству показало се је и сувише скупо, те због тога и не можемо прскање препоручити, бар све дотле не, док се не нађе неки бољи и јевтинији начин, који неће произвођача много стати.

Као природни непријатељи трипсови су: Triphleps insidiosus *Say.*, који ларве трипсове исисава и Chrysopa (Florfliege), која такође трипсове радо тамани.

ПРВИ ИЗРАЂИВАЧ ГВОЗДЕНИХ ПЛУГОВА У СРБИЈИ

„Плуг крчи пут просвећености“.

И ако код нас још ни до данас гвоздени плуг није истиснуо потпуно из употребе · дрвени плуг и стару ралицу, ипак се мора признати, да се ово прво и најважније оруђе за обраду земље све више и више у народ растура и све више тражи и то најмодернији и најсавршенији гвоздени плугови. Разуме се, да данашњим бројним стањем добрих плугова у земљи не

можемо бити задовољни, као што морамо бити незадовољни и због употребе дрвеног плуга и ралице — јер кад се на једном послу ради пуних 40—50 година, онда збиља треба да су постигнути и видљиви и бољи успеси. Но у осталом како је да је, радити се има још доста. Ми, овом приликом, хтели смо само да нагласимо, да је наш народ радо примио гвоздени плуг и да се он све јаче и јаче у земљи шири. Хтели смо да истакнемо, управо забораву да отргнемо, и *првога* ковача који је, од појаве првога гвозденога плуга у Србији, сам, по оригиналним плуговима, почео израђивати прве гвоздене плугове у земљи и то

са великим успехом. Тај први израђивач гвоздених плугова у Србији, земљорадник је и живео је као ковач у селу Стојнику. Њега ова слика представља у народној ношњи.

Мислимо да не грешимо, што се бар на овај начин, одужујемо првоме израђивачу гвоздених плугова самоуку пок. *Стевану Јовановићу*, ковачу из Стојника, јер је „Тежак позван да свакоме ода заслужену похвалу и да очува спомен људима, који су радили на унапређењу пољске привреде у Србији, а Стеван је схватио значај плуга и израђујући га крчио пут просвећености нашега народа.

М. Н. Лук.

БИЉНЕ ШТЕТОЧИНЕ И БОЛЕСТИ

ШТЕТОЧИНЕ НА НАШЕМ ПОВРЋУ.

И поврће страда од разних и многобројних штеточина, с тога се сваки градинар мора старати како ће ове незване госте уништити или одстранити.

Један од штеточина јесте и наш *„домаћи миш“*, који нам је са своје прождрљивости врло добро познат. Он је од велике штете а нарочито зими, јер трапљено поврће у подрумима, трапу и др., када се намами, немилостиво сатире. Да се мишеви са таквих места уклоне или сасвим униште, треба семе од краставаца или бундева (које врло радо једу) натопити каквим отровним средством и оставити где је поврће смештено. На тај начин моћићемо их са свим истребити и сатрти.

И ако *„кртица“* припада оним корисним животињама које тамане разне штетне бубе, ипак она, прављењем ходника и кртичњака, сматра се у градинарству као доста опасна штетотина. Најопаснија је њена појава у топлим лејама или у обичним лејама у пољу, где је семе посејано. На таквим местима а услед њених кртичњака, многе се биљчице или семе осуши. Да се кртице уклоне са наведених места, треба у њене рупе метути парчад крпа натопљена гасом; услед чега ће се кртице удаљити, јер им је непријатан мирис гаса. Ако и ово средство не помогне, онда треба са ашовом у руци чекати, кад праве кртичњаке, па их тада заједно са земљом брзо извадити и уклонити, на какво друго место, где неће бити од штете.

Птице причињавају штету, једући посејано семе од поврћа. Одстрањују се страшилима, клапарањем, пуцањем и у опште заплашивањем.

Ларва-црв гундеља нагриза и прождире жиле поврћа, услед чега је врло штетна. Нарочито напада и утамањује салату и јагоду. Чим опазимо да каква, градинарска биљка почне да вене, треба исту одмах са кореном исчупати, те да се црв, који се у дубини код жила налази, извади и убије. Утамањивање састоји се још и у скупљању самог гундеља-бубе а и кртица његове ларве врло радо једе.

Бувач. При сувом и топлом времену највише се размножава, а нарочито, ако је још и пролеће суво. Од њега највише страда оно поврће, које је закржљало у порасту, и које оскудева у влази. Док међутим поврће са здравим и чврстим лишћем, мање је изложено његовом нападају. Купус, шаргарепу, роткву и др. чије лишће врло радо једе, треба при сувом времену једанпут дневно залити водом, услед чега ће бувач бити одстрањен. Сем тога, може се лишће нападнутог поврћа чешће прашити сумпорним или кречним прашком, те да се његова ларва уништи. Све направе за хватање бувача, нису ништа друго до сиграчке, које не пружају никакве практичне користи.

Лисне ваши чине такође штете поврћу, нарочито цветовима оних градинарских биљака, које су остављене ради производње семена. У таквом случају, појаве се лисне ваши многобројно, да се од њих цветови скоро и не виде. Исто тако они нападају и младо лишће поврћа. Као најсигурније средство јесте прскање са начињеним раствором од дувана а такође и што чешће заливање хладном водом.

Разне гусенице причињавају такође штете нашем поврћу, а између њих најштетнија је *„гусеница купусара“*, која је у стању да потпуно уништи купус, кељ, келерабу и др. зеље. Да би се спречила појава гусеница, треба хватати и утамањивати лептирове, који су бели, свугде где се појаве. Женка положи у гомилице на наличју лишћа градинарских биљака — поврћу око 200—300 ком. ситних жућкастих јаја, из којих се испиле гусенице. Чим су гусенице измилиле, треба их одмах скидати са лишћа и уништавати. Попрашивање поврћа кречним прашком и др. не помаже много, јер се ова средства обично задрже на горњој површини лишћа, услед чега се гусенице појаве на доњој не запрашеној страни.

П. С. Петковић.

МЕШАЊЕ ВЕШТАЧКИХ ЂУБРЕТА.

Мешање вештачких ђубрета приликом ђубрења, може се рећи, да је једна од врло важних чињеница за успех ђубрења. Данас има у употреби доста велики број вештачких ђубрета, која показују своје врло различите особине кад се међусобно мешају. Те особине

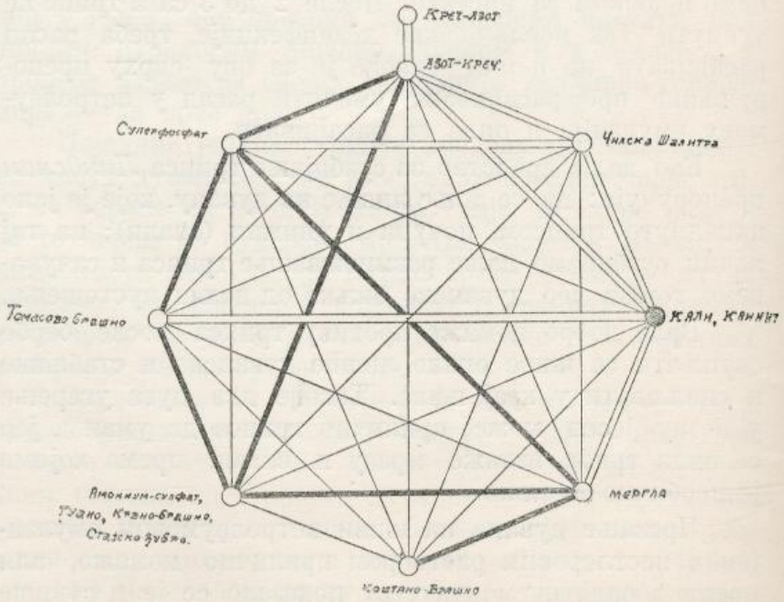

Сл. 1. Шема за мешање вештачких ђубрета.

могу по наш џеп бити и доста штетне ако о њима приликом ђубрења не будемо водили рачуна: које ђубре смемо мешати с којим ђубретом, а које у опште не смемо мешати, већ морамо само за себе бацати на њиву.

Да би се избегле дакле те штете и од вештачких ђубрета имали користи, ми ћемо овде на један врло прост и за сваког пољопривредника разумљив начин представити како то мешање треба да иде.

На приложеној слици, која представља један круг, обележена су сва важнија вештачка ђубрета, којима треба ђубрити земљу, и повезана разно извученим цртама: једноставним, дебелим и двоструким цртама.

Све врсте ђубрета, које су повезане *дебелим* |————| цртама *не смеју се у опште никако мешати;* она ђубрета која су повезана *двоструким* |═══| цртама *могу се мешати непосредно пред само ђубрење на њиви* а никако пре; а она пак која су повезана *једноставним, танким* |————| цртама *могу се мешати кад год хоћемо,* па и онда кад их желимо да чувамо за дуже време. *Пример:* Стајско ђубре са мерглом нпр: не смемо мешати никако.

Кали са чилском шалитром не смемо чувати помешане, али их смемо помешати непосредно пред ђубрење и помешане бацити по њиви.

Коштано брашно не смемо никако мешати само са мерглом, а са осталим ђубретима можемо увек, итд.

Либигов закон о најмањој количини биљних хранива

(закон минимума)

На питање, колико чилске шалитре треба додавати разним културним биљкама приликом ђубрења, — врло је тешко, брзо и кратко одговорити, јер то зависи у већини случајева од разних чињеница и услова. Да може ђубрење азотом да успе, мора на првом месту у земљи бити довољна количина калија и фосфора. Још славни *Либиг* је утврдио, да немање једног само биљног хранива у земљи, може проузроковати слаб принос у жетви, јер биљка узима од свих пружених хранива само онолико, колико то одговара оном храниву, које се налази у земљи у најмањој количини. То вреди не само за хранива у ужем смислу, већ и за све остале услове, које биљка треба за своје развијање и пораст, као: за воду, светлост, топлоту итд.; кратко речено: величина жетвених приноса зависи од оног услова, који се налази у најмањој количини.

У колико се овај закон односи на агрикултурну хемију показао је *Либиг* четрдесетих година прошлога века, а *Вољни* га је после проширио и на агрикултурну физику.

Поред свега тога, што је овај закон познат и признат за научну истину још одавна, међу нашим пољопривредницима се, на жалост, о њему зна врло мало или боље рећи ни мало. Како од познавања овог закона у главном зависи правилна примена вештачких ђубрета у практичној пољопривреди, то ће врло важно бити за сваког пољопривредника да се са тим законом из ближе упозна. Доиста, вештачко ђубре се је тек почело код нас да примењује, али то не значи да ће се на томе и остати. Наше је уверење, да неће проћи много времена, кад ће га морати и најсиромашнији и најнеповерљивији пољопривредник употребљавати за ђубрење својих њива, ливада, воћњака, винограда, градина итд. и за то је потребно да зна сваки пољопривредник: шта је и какав је то *Либигов закон о минимуму.*

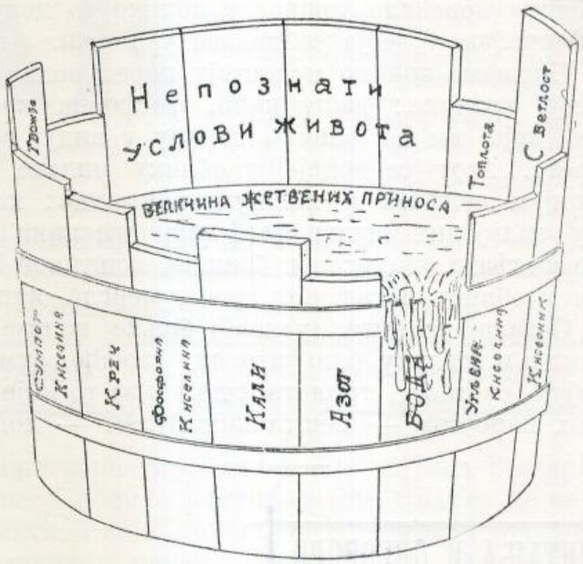

Сл. 2. Либигов закон минимума представљен у слици.

За ову сврху Немац *Добенек* пронашао је један веома згодан начин, помоћу кога се може сваком и најмање школованом пољопривреднику објаснити суштина тог закона. То је т.з. „*чабрић минимума*“.

Замислимо један чабрић, који је састављен из толико дуга, колико има природних услова, који су потребни за рашћење и развиће биљке. Према томе разумљиво ће бити за свакога; *да ће садржина чабрића зависити од оне дуге која је најкраћа. И само продужењем најкраће дуге можемо садржину у чабрићу повећати.*

Ако сад узмемо да садржина чабрића представља величину жетвеног приноса, као што је у слици означено, онда значи да ће величина жетвеног приноса зависити од оног услова, који је обележен на најкраћој дуги, — а то је вода. Дакле, ако хоћемо да повећамо жетвени принос, онда морамо, дотични усев залевати или наводњавати, пошто у води оскудева.

Овде је на слици представљено као пример да је најмање воде, али може место воде да буде најмање: светлости, топлоте или ког биљног хранива, од чије ће количине исто тако зависити величина жетвеног приноса као и од количине воде.

Продужење сваке друге дуге, сем оне најкраће, садржина чабрића неће се повећати. Дакле, додавање оних услова, који биљци стоје довољно на расположење, неће повећању приноса ништа користити. Тако, кад би код нашег примера место воде, која недостаје повећали које од вештачких ђубрета, онда то не би ништа утицало на повећање приноса. Исто тако неће користити ђубрење земље калијем и фосфором, којој недостаје азота.

Продужење најкраће дуге повећаће садржину ча-

бриђа само за толико, колика је разлика у дужини између најкраће дуге и прве иза ње.

Овим се хоће да каже, да по закону минимума, поправљање оног услова, који се налази у најмањој количини, повећава принос само у толико, колико му то допушта онај услов, који одмах за њим долази у најмањој количини.

У приложеног слици долази иза воде азот у најмањој количини, према томе наводњавање услова би у толико повећало принос у колико то допушта она количина азота, која се налази у земљи.

Биљкама обично недостају поред воде још и ова четири хранива: азот, кали, фосфорна киселина и креч, која им се обично додају у виду вештачких ђубрета. Азот се додаје у облику чилске шалитре, амонијум сулфата и калијумцијанамида; кали у облику калијевих соли; фосфорна киселина у облику суперфосфата, Томасовог брашна, коштаног брашна и креч у облику негашеног креча, мергле, итд.

Остала хранива (услове) биљке налазе довољно у земљи и ваздуху (као што су: гвожђе, сумпор, магнезијум, светлост, топлота и др.) и за то није потребно да их нарочито — вештачким путем — додајемо.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питање.

Парни плуг. Ја имам 160 ланаца земље, коју сам орем и обрађујем и засевам житом по 90 ланаца, кукурузом и јечмом 50 ланаца, а ресто ми је земља под ливадама, попашама, детелином и гором.

Па како ја 140 ланаца своје земље морам све плугом да поорем: с пролећа за пролетње усеве, преко лета сву стрњику да подугарим, с јесени ла поорем за озиме усеве, то ми је доста тешко, да са обичним плуговима ову земљу обрађујем, а са задругом сам слаб.

С тога молим Пољопривредно Друштво, да ме извести: има ли *парни плуг,* колико ланаца једног дана може да пооре и са колико надничара, шта кошта такав плуг и да ли се може обдржати без поправке за време сезоне?

Моје је ово земљиште груписано у три комада.

Петар С. Богић
тежак. из Кравља-Дола.

Одговор.

Парних плугова има више система и сви су скупи. Најбољи су за сада Фовлерови парни плугови (Fowler-Magdeburg) и Ховардови (Bedford). И један и други коштају комплет са локомотивом око 35.000 динара. Парни плуг са двема локомотивама, који у осталом и боље и брже ради, кошта око 60.000 динара. Овај плуг може, за 12 часова рада, да пооре:

плуг са 3 раоника 4—6 хект., дубина 40—30 см.
„ „ 6 „ 6—10 „ „ 20—15 „

За овај плуг потребне су две машинисте један орач-крманош и један до два радника.

Плуг са једном локомобилом потребује више радника.

Парни плуг се рентира само онамо, где су имања груписана, и велика преко 800 хектара. Ако желимо да овај плуг добро ради и да се чешће не квари, мора земља бити равна и чиста од камења и пањева.

Ове плугове набављају великопоседници, који располажу великим капиталом. У Србији, сумњамо, да би се и на којем имању овакав плуг могао да рентира. Немачка, чија пољопривреда стоји на високом ступњу културе, и где је велики посед у велико заступљен, почетком ове године имала је свега 3200 парних плугова у употреби. Од тог броја више од половине својина су појединих фабрика плугова, које парне плугове издају под закуп или на „ујам“. Дакле, употреба парних плугова на страни још није у тој мери разграната како се обично код нас мисли.

Вама специјално саветујемо да не покушавате овај плуг набављати, јер је и сувише скуп, а да би од њега имали какве ренте. Ако имате толико имање, које због слабе задруге не можете обрадити на време, ми Вам саветујемо ово: оставите оралије толико, колико можете обрадити, а остало претворите у ливаде и пашњаке и гајите говеда и свиње. Према данашњим пијачним ценама стоке, говедарство и свињарство мора Вам се рентирати. Жита, нарочито стрнине, мање сејте, а сточну пиљу што више. Тако ћете са Вашег имања већу ренту постићи, него да улажете велики капитал у скупоцене справе, које Вам не само неће дати никаква прихода, него Вас могу и материјално руинисати.

Д-р Ур. М. Стајић.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Не држи сувише старе краве!

Једном већем пољском добру, које је израђивало одлично масло (бутер), почеле су стизати жалбе од муштерија, како оно не израђује више добро масло, као раније. Масло се брзо квари и нема више пријатан укус.

Ове жалбе, природно, да нису биле пријатне управи имања, и зато се даде на посао да изнађе узрок овој својој невољи. Пипкала је, испитивала је, тражила је узрок, али без успеха. Најзад се реши да окуша и последње средство. Распрода све старе краве из свог запата и место њих доведе младе краве куповином из туђих запата. И гле! — Овај покушај испаде одлично! Жалбе престадоше јер управа поче израђивати исто онакво одлично масло као и раније.

Дакле, шта је био узрок? Узрок кварењу масла је било рђаво млеко које су старе краве давале.

Дакле, не држите старе краве у својим запатима!

ИЗ ДОБРИХ КЊИГА

1.

Никад не говори својој деци, да су и *позни* кукурузи добро родили.

(Народна изрека у Подрињу).

2.

Како је грана савијена, онако и расте.

(Народна изрека).

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ
ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић. | Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 15. БЕОГРАД 30. МАЈА 1911. ГОДИНЕ ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ.

Сточарење. — *Др. Ђор. Митровић.*
Летњи радови у винограду. — *Иво Калуђеровић.*
Живинарство: Корисна искуства за одгајиваче пловака. * * * — Тежина кокошијих јаја у појединим месецима.
Гајење дувана у Бајној Башти. — *Др. Ур. М. Стајић.*
Јавна говорница. Штитимо природна вина — *Миодраг Обреновић.*
Странци о нашој пољској привреди.
Поучне ситнице.
Књижевност.

СТОЧАРСТВО

СТОЧАРЕЊЕ.

Уз земљорадњу потребно је и сточарство и то из више узрока. Стока, у првом реду, обрађује поља, збира и преноси производе пољске; стока претвара производе земљорадње у савршеније облике: месо, масло, сир, млеко, који су далеко веће вредности од производа земљорадње и који се могу лако и далеко пренети и добро продати. Стока враћа ђубретом земљи снагу која је утрошена на ратарске усеве, те се тако земљиште одржава у снази, а може му се правилним и марљивим радом снага знатно и повећати. С тога су земљорадња и сточарство две нераздвојне гране које заједно представљају снажно стабло пољске привреде. Рад са стоком или сточна привреда зове се сточарење.

Сточарење су у разна времена и у разним крајевима вршило, а и данас се врши, на разне начине. У оним временима и пределима где су сточари имали довољно земљишта за испусте и пашњаке, сточарење се вршило и врши се на прост начин. Стока је држана поглавито за то: да се храна, која расте на пашњацима и испустима, што лакше и јевтиније искористи и претвори у најпрече потребе свакодневног живота. Овај начин сточарења је примитиван, најпростији и даје најмање користи. Код оваког начина сточарења није се много водило рачуна о томе: каква ће се пасмина држати, главно је било што већи број грла; није вођено старање о парењу ни у погледу времена ни у погледу индивидуа које су се спаривале. Мужјаци и женке ишли су заједно на пашу и спаривање се вршило по вољи. Младим грлима није поклањана никаква пажња, она су сисала и расла поред својих матера. На овај начин вршено је, дакле, сточарење без много труда и великог капитала, али су за то и приходи од сточарства били врло незнатни

За данас се задржало примитивно сточарење само у ненапреднијим земљама и то у оним пределима, где има довољно слободног или за ратарство неподесног земљишта и где оскудица свакога саобраћајног средства онемогућава или чини нерационалним сваки други начин сточарења. Не треба примитивни начин сточарења доводити у нераздвојну везу са већим комплексима пашњака и испуста, јер има земаља и предела који су својим положајем, бујношћу траве и разграна, натим саобраћајним везама са тржиштима врло погодни за модерно, рационално сточарење, као што је то на пример у поморским пределима Немачке, Француске и готово у целој Холандији. Исто је тако и у Швајцарској, где се земљиште услед стрмог терена теже дају употребити за земљорадњу, а богаством воденог талога и бујношћу трава омогућава се рационално сточарење до те мере, да народ од тога поглавито и живи.

Други, савршенији ступањ сточарења, појављује се онамо, где је ратарство у јачој мери развијено. Тамо се држи поглавито за привредне услуге; служи дакле у првоме реду за обраду земље и пренос терета и тек у другом реду служи за добијање ђубрета и као извор за народну исхрану. У овом периоду сточарења, који и данас код многих народа преовлађује, стока се држала по стајама или наслонима у близини окућнице и само се у извесно доба године, кад се поља среде, пуштала на пашњаке и испусте ако их је било.

У трећем и најсавршенијем периоду сточарења, који данас преовлађује код свих културних народа, стока се држи поглавито по стајама и испустима, односно по бујним и уређеним пашњацима каквих има у Холандији и Швајцарској и ту се под надзором сопственика негује, храни, спарује и одабира, а све у циљу да се добије што више и што бољих сточних производа. Сточарство овде представља у првом реду јак извор народнога богаства. Овај начин сточарења представник је највише културе, а појављује се онамо: где је насељеност гушћа, где је народ толико просвећен да поима велику вредност сточарства, где су разграната саобраћајна средства и омогућен брз и лак приступ на тржишта. За овакав начин сточарења потребно је имати или бујне и простране пашњаке, као што их неке земље и предели имају, или, онамо где тога нема, потребно је имати вољу и усталаштво да се постарамо и за стоку спремимо довољно како летње зелене тако и зимске суве хране и да је држимо поглавито у стајама и испустима и обилно хранимо. То може постићи сваки вредан сточар засејавањем детелине, граорице, сточне репе, сачме и других пићних биљака.

Код овог последњег начина сточарења које је у данашњим приликама готово једино и рентабилно, морају сточари бити посвећени у многе послове које до сада или нису знали или су их пренебрегавали. Данас мора сваки сточар, ако хоће да од своје стоке има обилне користи, да бди над стоком дан и ноћ. Он мора водити рачуна о привредним подобностима запата кога држи; мора тај запат и поред познатих му одлика све даље испитивати у томе правцу и само од бољих најбоља грла задржавати за приплод и ништа не радити од ока. Он се мора старати да научи како ће сточне производе: млеко, сир, масло, кајмак најбоље сачувати и прерадити их тако, да се дуго могу одржати и да за њих добије што већу цену. Сточар мора водити рачуна и о ђубрету које од стоке добије, скупљати га и чувати да га потом употреби за снажење својих њива и пашњака. Поред свега наведенога сточар мора обратити велику пажњу и на подизање подмлатка. Јер ако се подмладак у прво време, а нарочито у првој години, не гајй како треба, онда је цео запат доведен у питање. Нехат при подизању младих грла убрзо доноси рђаве последице: кржљавост са свима рђавим појавама које запат вуку уназад и цело сточарење чине нерентабилним. С тога у првој години треба обратити врло велику пажњу на негу и храну подмлатка, јер се доцније не може лако надокнадити што се у првој години пропусти.

Др. Ђ. Митровић.

ВИНОГРАДАРСТВО

ЛЕТЊИ РАДОВИ У ВИНОГРАДУ.

Има виноградара, који мисле, ако су свој виноград или османлук орезали или окопали — да су тиме све учинили и да више ту нема послова. То није тако; јер, количина и квалитет рода, као и снага чокота, зависи од правилног поступања са ластарима течајем лета. Међу такве летне радове спада: *Очењивање* — лачење — зелених ластара, *заламање*. Кад се млади ластар прекрати — заломи — на висини до 1 метра, обично за 4—5 листова над најгорњим гроздом, онда се цео сок, који к врховима тежи, скрене у корист развијања гроздова и потпунијег сазревања окаца и прућа — резница. Од уредногa и редовног заламања не само да чокот дуже траје, него се и принос удвостручава. Ластари се почну заламати, кад су већ у пола одрвенили, обично у јуну. У хладнијим крајевима и кад су честе летње кише, ластар спорије одрвени, због тога заламање треба вршити у доба, кад је слабије колање сокова — обично у јулу. Позније заламање мање је штетно, него раније. Побочне огранке — заперке — који доцније избију, такође ваља заломити на једно окце, да би се прут боље развио. Кад лоза потпуно одрвени — сазре — ове огранке ваља скрњити и тиме се помаже, да родна окца потпуно ојачају. Кад се лоза гаји на одрине и шпалире, онда се у место заламања предузима пинцирање по потреби.

Везивање. Кад се лоза гаји на одрине, шпалире, или „редове иза међа“ (у Црној Гори), онда се и старо дрво — кракови — (код шпалира и форме Томери) редовно привезују за жицу или летве. У винограду пак, редовно се млади ластари привезују за коље или за протегнуту, дуж редова, жицу, или се најзад, где нема коља, ластари саставе и привежу.

Са уредним везивањем постиже се: а) грозд се излаже довољном приступу сунчаних зракова; б) ластар се подиже да грожђе не лежи по земљи; в) подизањем и скупљањем ластара олакшава се прашење у винограду; и г) помаже се правилно развиће ластара и жила чокота.

При везивању ваља пазити: а) да се исто изврши кад је вријеме лијепо и кад нема вјетра; б) да се ластари не стежу и да се лишће не уврће и не завија; и в) да се ластари привезују чврсто, како их вјетар не би одријешио и поломио. За везивање узима се: рафија, врбово пруће, зуква — жука (у Црној Гори), а по некад и тање гужве од сламе. Веза треба да је јака и мека. Ластари се привезују на једно-два мјеста и то: у винограду усправно уз притке, а код шпалира или других облика, косо, или положено уз жицу или летвице. Рад се врши једновремено са заламањем.

Прстеновање. Овај се рад најчешће изводи у северним крајевима, где хоће виноградар да добије крупније зрно и да му брже сазре, особито стоне сорте за тргове; дочим на југу прстеновање није толико од потребе.

Под „прстеновањем“ подразумева се рад, кад се испод најнижег грозда изреже кора — прстен — на ластару, и тиме прекине пут колању сока, који иде од врха ка старом дрвету; дочим вода и минералне соли иду на више правилно и ластар се једнако развија. Величина овог прстена, који се скида, зависи од времена кад се прстенује и од јачине чокота: у колико се рад врши раније (одмах послије цветања) и колико је чокот снажнији, у толико и прстен мора бити шири и обратно. Прстен је обично од 2—6 м. м. широк и увијек се пази, да до краја вегетације не зарасте. Да се зрно увећа и сазревање ускори, треба прстеновање извршити у доба најјачег колања сока.

Прстен ваља лагано скинути до дрвета, али дрво се не сме повредити.

Прстеновање ваља извршити само на оним ластарима, који нам при резидби нијесу потребни; а никако на онима, који нам требају за лукове и кондире. Из овога излази, да се прстеновање може само примењивати на оним чокотима с дугачким луковима, или на чардаклијама. Виноградар Гијо савјетује прстеновање само код положених ластара при шпалирској резидби. Ако је форма „кордон“ те је потреба да се главна грана продужи, онда њу не треба прстеновати, већ се сме извршити прстеновање само на споредним ластарима. Сам рад „прстеновање“ врши се, или воћарским ножем, или нарочитим за то удешеним справицама, које, или саме скидају прстен, или само нарежу, а кора се прстима одвоји; или најзад пинцетама Ренеа и Фоњеја које су за то практичне, јер саме по вољи скидају кору.

Кидање лишћа. У оним виноградима који су у долинама, и кад је на чокоту много лишћа те ово јако засењава гроздове — кидање лишћа врло је потребно, јер ваздух слободније пролази између гица и гроздови добијају више светлости. При овом послу ваља бити врло опрезан, јер сувишно откидање лишћа можо бити штетно: 1) што ће се гроздови од велике сунчане припеке „опарити“, и 2) што се по новим огледима преобраћање скробца у шећер врши у лишћу, поглавито у оном које је најближе грожђу. На бујном чокоту може се и више лишћа откинути, дочим на слабијем, само оно пожућело и које јако засјењава. При кидању лишћа не ваља лист откинути са дршком, јер се чине ране на ластарима, већ без дршке. На јужној обали Крима, кад је јесен кишљива, кидање лишћа редовно се предузима, поглавито у виноградима Импер. Ник. училишта — школи за Винодеље и Воћарство — како би прије сазрело и „увенуло“ за прављење слатких и јаких вина. Онде, где се у велико гаје асталске сорте лоза, тамо се, у намери да се добије крупно грожђе за пијаце, предузима још и проређивање зрна и поткидање гроздова. Овај се посао врши неколико пута течајем лета и добива се грозд лепши и зрно крупније.

Подгорица, 19. маја 1911. год. **И. Калуђеровић,** агроном.

ЖИВИНАРСТВО

КОРИСНА ИСКУСТВА ЗА ОДГАЈИВАЧЕ ПЛОВАКА.

1. Узроци угинућа пловчића јесу:

а) Велика топлота.

б) Влажна и загушљива стаја, у којој пловчићи бораве.

в) Кад пловчићи чешће кисну.

г) Оскудица у песку.

д) Плаве ваши у глави.

ђ) Изненадна и нарапита киша.

е) Дуго и тешко извођење.

ж) Јако сунце.

з) Оскудица у чистој и свежој води.

и) Плитки судови за појење.

ј) Рђава приплодна стабла.

2. Дезинфицирај испусте, на којима пловчићи бораве.

3. Износи их на пијацу кад наврше 10 недеља.

4. Побрини се за хладовину, како за пловчиће, тако и за маторе пловке.

5. Чисти стају сваке недеље.

6. Кокошке су рђаве мајке пловчића.

7. Сваког дана простири пловчићима свежу постељу.

8. Не храни пловчиће прве недеље месом.

9. Пре сваког храњења очисти судове у које храну сипаш.

10. Мењај воду у појилима три пута дневно.

11. Угојене пловке лако гину кад лежу јаја.

12. У колико је скорашњије јаје, у толико је боље извођење и јачи пловчићи.

13, Пловке се морају најмање један пут дневно хранити зеленишем.

14. Да би пловке, које се чувају у затвореном простору, имале кретања, треба им растурати зрневље приликом храњења по целом том простору.

15. За пловке треба имати два испуста. Један од њих треба у сваком случају засејати овсем или ражју.

ТЕЖИНА КОКОШИЈИХ ЈАЈА У ПОЈЕДИНИМ МЕСЕЦИМА.

Један немачки живинар мерио је кокошија јаја два пута месечно, па је нашао: да јаја у разним месецима разно и теже. Резултати тих мерења виде се из таблице, коју овде доносимо.

ДАТУМ МЕРЕЊА	БРОЈ МЕРЕНИХ ЈАЈА	УКУПНА ТЕЖИНА	ПРОСЕЧНА ТЕЖИНА	ТЕЖИНА	
				МИНИМУМ (НАЈМАЊА)	МАКСИМУМ (НАЈВЕЋА)
		ГРАМА			
1. септембра	15	920	62·3	—	74, 76, 76
15. „	15	950	63·3	—	75, 76
1. октобра	15	960	64	—	75, 105
15. „	15	960	64	—	75
1. новембра	15	960	64	—	75
15. „	15	950	63·3	—	70, 76
1. децембра	15	940	62·7	—	70
15. „	15	930	62	—	65, 70
1. јануара	15	930	62	47	75
15. „	15	850	56·7	—	—
1. фебруара	15	780	52	—	—
15. „	15	700	46·6	—	—
1. марта	15	920	61·3	—	—
15. „	15	1040	69·3	—	117
1. априла	15	960	64	—	—
15. „	15	920	61·3	—	—
1. маја	15	920	61·3	22	90
15. „	15	890	59·3	—	—
1. јуна	15	870	58	—	—
15. „	15	860	57·3	—	—
1. јула	15	860	57·3	—	—
15. „	15	880	58·6	—	—
1. августа	15	810	54	—	—
15. „	15	820	54·7	—	—
	360	21.580	60		

ГАЈЕЊЕ ДУВАНА У БАЈИНОЈ БАШТИ

Бајина Башта заузима данас врло завидно место у нашој произродњи дувана. И ако количина произведеног дувана преко године у целом Рачанском срезу не прелази више од 100.000 килограма, ипак за то Бајина Башта остаје као једно од најсигурнијих и најбољих произвођачких места у земљи.

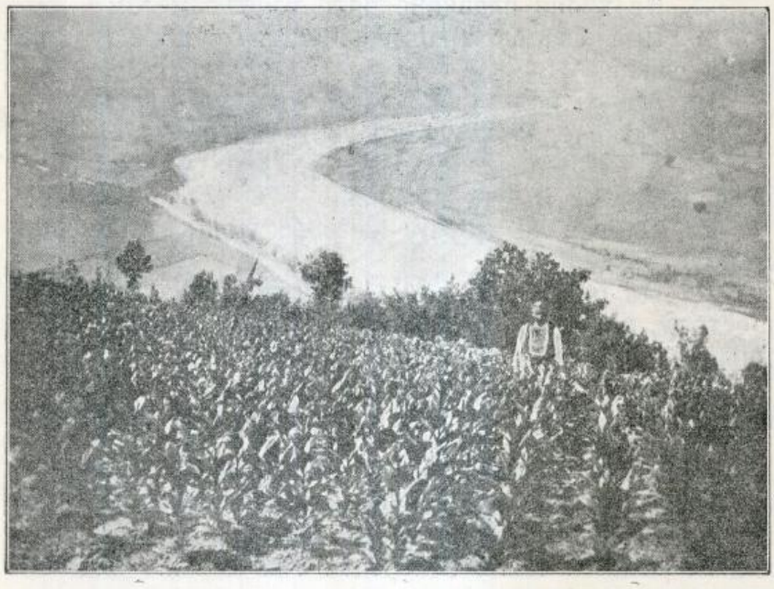

Сл. 1. Дуван на Црвеној Стени. У подножју Црвене Стене Дрина, десно Босна, а лево Бајина Башта.

Дуван, који се тамо одгаји, сматра се као сигурна и солидна роба, којој се увек може наћи купац. Адакалски Турци, који се баве продајом прерађеног дувана на Дунаву, и који су познати као одлични познаваоци дувана, ревносни су купци нашег „Бајиновца".

У Бајиној Башти се од давнина гаји дуван, и сва је прилика да је он пренесен из Босне. Доиста, данашњи „Бајиновац" врло је мало сличан по хабитусу босанским дуванима, чему је свакако узрок поднебље

Сл. 2. Дуван на подножју Вишесаве. У позадини падина Вишесаве засађена такође дуванима.

Бајине Баште, које се приметно разликује од поднебља произвођачких крајева у Босни,

У Бајиној Башти даје најбоље дуване *Вишесава* — планинска коса, која се протеже са севера од Дрине па преко Пилица ка југу. Падина и подножје ове косе начичкани су дуванима. Приложене слике представљају дуваништа око Вишесаве. Једно је на леђима саме косе — на т. з. Црвеној Стени, са које је величанствен изглед на долину Дрине, а друго на подножју косе.

Бајино - Баштанци су одлични произвођачи дувана; према произвођачима из осталих крајева Србије, они су прави вештаци. Нарочито у сушењу дувана, ненадмашни су. Оно освештано правило: *да дуван приликом сушења не сме да ухвати киша, магла и роса*, нашло је код њих примене у пуном смислу те речи. Тој околности има једино да се припише, што је „Бајиновац" квалитативно најбољи дуван у земљи, и што се он сразмерно најбоље плаћа.

За Бајину Башту и околину гајење дувана је права благодет, и није за то никакво чудо, што се тамо с године у годину производња дувана све више шири и хвата корена међу тамошњим становништвом. =

ЈАВНА ГОВОРНИЦА

ШТИТИМО ПРИРОДНА ВИНА.

Пре једно две године, читао сам у једноме стручном листу чланак, у коме један виноградар моли за упуство, како ће да поправи ширу, која му је сувише кисела. У истом броју дат му је одговор и упуство да треба да дода шири *воду* да би се киселина разблажила, а да би проценат алкохола у вину остао исти, ваља додати *шећера*, те би на тај начин киселине у вину било мање и јачина у алкохолу остала иста.

Саветодавац је смео с ума, да ће тај виноградар добити у место првобитне количине вина, много већу, и да ће у своме интересу — пошто му никаква законска одредба не стаје на пут, а међу тим савет је добио од *стручњака* — сав тај буђкуриш продавати под именом чистог вина и тиме обмањивати купце, који ће у место природног вина, добијати нешто, што тек личи на вино.

Другом приликом, један кафеџија, а на основу препоруке, *такође стручњака*, моли да му се пошаље алкохол вински, да би појачао степен јачине вина (који је на сваки начин смањен тиме, што је вину додата вода).[1]

Имао сам прилику да видим често, да сељани, у циљу да би појачали боју вину додају му сок од бурјана, и други, да би му појачали, јачину додају плави камен — сулфат бакра — отровно тело.

Све то пролази опажено или неопажено; што некога заболи глава кад се *препије* или стомак, обично се сматра да је његова сопствена кривица: „не пио брајко, толико, па те не би ни болела", обично му се одговара и тим је све свршено.

Тих несавесних шпекуланата, у почетку било је мало, како је пак свет, нарочито сељачки готов да прими све чиме

[1] И мала деца у Београду смеју се кафеџијама, који једном у години купе неколико стотина кила грожђа, муљају на тротоару и по томе у току целе године продају *„право природно вино из сопственог винограда"*.

може да заради а да не буде кажњен, није ни чудо, што је се то зло „фабрицирање вина“ веома раширило и нагло кужи сељане наших виноградарских крајева, који су пређе са поносом уводили госте у своје подруме а сада.. неће ни да их приме.

Нећу да говорим о другим крајевима, с тога што немам тачних података, али за Крајину, која се некад поносила својим вином и чије је име било чувено у целом свету — у тој истој Крајини данас на жалост са тешком муком и то само код *газда*, који производе вино за своју домаћу потрошњу, може се наћи чисто природно вино — код осталих, који се баве продајом, готово, а са сигурношћу може се рећи, да нема природног вина. За доказ томе нека послужи ово: Прошла година била је врло рђава у погледу грожђа — пероноспора је сатрла све, те готово вина није ни било. Међу тим количина извезеног вина из Крајине не уступа ни најмање извезеним количинама родних година, — али за то је само у Крајини за време бербе и после ње увезено око 10 вагона шећера — а вода је бесплатна.

Оваквим радом штете се приватни поштени произвођачи вина, јер хтели не хтели, не могавши да одолу конкуренцији, гурају се на пут нечасног рада; штети се цео винарски крај јер губи свој углед и поверење; штети се држава, јер јој виноградар плаћа порез на земљиште а не на производњу вина, а штети се и сваки онај који овакво вино купује за личну употребу, јер за новац који се доста тешко зарађује добије буђкуриш, врло често не само непријатан већ и отрован оганизму.

Једини који добијају, то су несавесни шпекуланти произвођачи, који смејући се наивности потрошача, богате се на штету њихова здравља и џепа.

У интересу је општем, да се овоме стане једном на пут. Јако оруђе у борби против оваког несавесног рада то су Винарске Задруге, где се цела берба задругара уноси, брижљиво води надзор о превирању, претакању и нези вина и по свршетку свега продаје.

Оно, против чега не могу појединци да се боре, здружена снага задругара лако савлађује: потрошачи са већим поверењем прилазе, јер су сигурни да ће наћи вино боље но код појединаца, а произвођачи — задругари — уверени су, да ће у задружном подруму, где имају људе вичне око руковања вином, добре подруме, справе и остало што сваки појединац не може да има — од њиховог грожђа добити добро вино, које ће моћи да се продаје по релативно јевтиној цени. Задругари у своме сопственом интересу боре се против несавесних шпекуланата, ако ничим другим оно тим, што их јавно као такве жигоше, и приморава их да се полако придружују задругама, остављајући се фабрицирања вина. Обе стране, па и држава је у добити, и желети је да се број ових произвођачких задруга што више повећа.

Држава треба да помаже развој њихов али никако да им натура своју помоћ, појединци треба да осете потребу и да својом снагом и средствима створи нешто, о чему ће после хтели не хтели водити озбиљан рачун. Тек у случају, да нису у могућности да подмире све потребе, може им држава притећи у помоћ; али никако не мислим, да им треба поклањати подруме и пружати сва потребна материјална средства другим речима гурати их силом на пут задружне производње и продаје.

Како пак има места где принципи задругарства не могу да продру а увек и свуда ће се наћи људи, који хоће сами — на своју руку да раде, то их треба приморати, у општем интересу, или да раде како ваља, или их спречити у опште да раде. За тај надзор — контролу — држава је ту, она *треба да води рачуна* о раду сваког појединца.

Из наведена два примера, у почетку овога чланка, види се да код нас чак и код људи, који се сматрају *за стручњаке*, нису чисти појмови о томе: да ли је додавање воде, шећера или алкохола, вину или шири фалсификовање или не; а шта је остало *са простим* светом, који ће тако исто, било што појмови нису рашчишћени — било да се нечасно користи на рачун другог, поред воде, шећера и алкохола, додавати све што му под руку дође, па врло често и *отровне* ствари, у намери да *поправи* своје вино или обмане наивнога купца.

Дакле, треба једном бити начисто: шта је дозвољено а шта не у свима манипулацијама око вина; треба имати *закон* о томе и старати се о његовом *извршењу*, па ће се оно спречити и винарска индустрија стати на здраву основу и створити сталан и добар извор благостања нашим виноградарским крајевима.

Не треба сматрати, да смо ми у изузетним приликама — не, овако је било у свима земљама, где се производи вино, али су примењене *законске* мере, те је се стало на пут разним злоупотребама.

У циљу да би се обратила пажња меродавнима пишем ово и завршавам са леком, који је наша суседка Угарска предузела, да би спречила фалсификацију вина и пуштање у трговину прављених вина.

У Угарској од пре три године, ступио је у живот закон веома строг, коме је циљ: да спречи фалсификовање и пуштање у трговину прављених вина. Извесне одредбе овога закона, нарочита ограничења, изјава о берби, обилажење подрума, много су строжији него сличне мере за Француску. Законодавац угарски разуме под именом вина — алкохолно пиће, справљено искључиво од сока грожђаног путем превирања. Потребне процедуре за поправку вина или шире дозвољене су у извесним границама одређеним законом, под условом да поправљач нема намеру да фалсификује или вара.

Следећи радови су сматрани као радови око поправке и одобрени законом:

1. Згушњавање шире загревањем изузимајући ширу из околине Токаја и справљање слатког вермута.

2. Сумпорисање шире или вина чистим сумпором.

3. Одклањање сувишне киселине из шире и вина помоћу чистог карбоната калцијума.

4. Бистрење вина следећим продуктима: рибљим мехуром, желатином, танким беланцетом, млеком, танином, шпанском земљом и каолином.

5. Употреба каломела или soflora за поправку боје вина, изузимајући онога који се добија из Токаја.

6. Манипулација болесне шире или вина помоћу шподиума или дрвеног угља.

7. Додавање вину чисте угљене киселине.

8. Додавање гљивица вину или шири за превирање у циљу да се произведе накнадно превирање.

9. Припремање вермута помоћу апсента или других зачинака.

10. Додавање шире или вина комини или талогу винском да би се поправило или произвело накнадно врење, изузимајући у Токајској области.

11. Филтрирање, дистилација или пастеризирање шире и вина, све манипулације у опште које се односе на кон-

сервирање вина или шире, али којима се не уносе никакве стране материје у ове течности.

12. Мешање (copage) али само тако, да вино може бити мешано са другим вином, или шира са широм. Забрањено је додавати вину или шири алкохол или комине, мешање са јабуковачом или екстрактом ликера. Употреба алкохола дозвољена је само као средство за рад у подруму на пр. чишћење буради и флаша, припреме извесних материја за бистрење вина, рад око болесних и покварених вина.

Строго је забрањено додавати вину алкохол у циљу појачавања јачине вина. Додавање шећера може се вршити само пре свршетка превирања шире и то у времену између бербе и 30. новембра исте године и то са дозволом управитеља винодељских школа или инспектора за винодеље, имајући у виду при том извесне прописе предвиђене министарским расписом. Додавање шећера допуштено је само у случају, да се поправи шира која је врло слаба у шећеру рђавих година и тада јој се додаје само толико да се достигне степен шећера средњих година. Ни у коме случају количина шећера додана шири не може да пређе 4 кгр. од хектолитра.

Само употреба рафинираног шећера од репе или шећерне трске допуштена је. Додавање шећера шири или вину у циљу да се справи слатко вино забрањено је.

Строго је забрањено назначавати вина, којима је додаван шећер, „право вино“, „природно“ или ма каквим именом другим, којим би могао да наведе купца да верује да шећер није додаван.

Строго је забрањено додавање ма којих других материја било вину било шири, сем других која нису назначена овде.

Сматрају се као материје чија је употреба апсолутно забрањена: вода, коринтско грожђе, суво воће, биље или биљни делови који садрже шећера или њихове декокције, слатке материје (saccharine, dulcin), глицерин, тамарин, гума и све друге материје које иду на то да повећавају количину екстракта, салицилне киселине, винске киселине, остале киселине, гудронске и остале боје биљног или минералног порекла, екстракти миришљави, есенције, вештачке шире, алуминијумове соли, кухинске соли, баријум, стронцијум, магнезијум, гипс, борну киселину, боракс, остатак од вина, који остаје после дестилације алкохола.

Текст овога закона, који се односи на допуштење и не допуштење манипулације око припреме пића, њиховог остављања и стављања у циркулацију, а такође и правилност за извршење овога закона, морају бити непрестано изложени угледу у штампаним плакатима у свима стовариштима вина, подрумима, локалима за превирање и осталим који служе за припрему, манипулисање, и продају вина.

Ово обзнањивање није облигатно за виноградаре, чији виногради нису већи од 4 катастрална јутра, ако се исти не бави продајом вина у детаљу.

Штампани плакати стављају се на расположење бесплатно заинтересованим, а обзнањени су и стоје стално на углед у општинским кућама свију општина.

Сваки произвођач вина, који продаје вишак који му остаје поред домаће употребе као и онај, који се бави трговином вина, шире, комина грожђа за вино, који продаје вино у детаљу — приморан је да пријави своју бербу у вину и шири, а тако исто и количине које је купио са друге стране и ставио у циркулацију. У тој пријави мора да буде назначено тачно све што се односи на боју шире или вина, квалитет, место куповине и пошиљке, време куповине и експедиције, најзад у случају продаје на gros — т.ј. на 50 лит. име и презиме и стан купчев, за сваки квалитет вина.

Усвојене казнене мере, да би осигурале правилност примењивања овог закона, врло су строге. Они, који раде противно овом закону, кажњавају се затвором од 8 дана до 3 месеца и плаћања 10—1000 круна. У поновном случају минимална казна је 200 круна. Вина, која су узрок овим казнама, конфискују се и на јавним винарским трговима просипају.

У Хрватској и Славонији, бан одређује заклете државне чиновнике за преглед пића. Ови чиновници имају право да уђу у свако доба у стоваришта пића, подруме и остале локале за справљање и манипулацију пића, без полицијских службеника, могу бити са заклетим експертима и приступити званичном прегледу пића, књига, писама ит.д. појединаца, али морају чувати професионалну тајну.

У случају доказа за неправилан рад — супротно законским прописима — узимају аутентичне копије и мустре пића и подозриви материјал који су нашли.

Ове узете пробе, пошто се запечате званичним печатом и печатом сопственика, шаљу се заједно са записником о нађеном стању утврђеном на лицу места, компетентним властима, које после извршених анализа и прибраних података, изричу казне прописаним законом.

Желети је, да се једном и код нас почне озбиљно водити рачуна о ономе, шта је фалсификовано вино а шта природно вино.

М. О.

СТРАНЦИ О НАШОЈ ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ

ПРИМИТИВАН НАЧИН СПРАВЉАЊА СИРА.

У једном претходном чланку ми смо видели, да је, како изгледа, овца главна домаћа животиња, и да се сир и масло справљају поглавито од овчијег млека. Начин, на који се справља сир и масло јако се разликује од начина у осталим земљама. Он показује како се обичаји од старих времена чувају у овим брдовитим крајевима и колико на њих имају мало утицаја модерне методе.

Приликом справљања сира у Србији, количина сиришта се одређује од ока и чим млеко почне да се сири одмах се ова маса бућка помоћу једног великог бућкала на коме се налази извесни број рупа и који је утврђен на крају једног дугачког вертикалног штапа, који се покреће једном хоризонталном полугом. Апарат се креће горе и доле док се не одвоји сурутка. После овога маса се остави да се умири, а по том усирен део се одвоји од сурутка помоћу сита. У оваком стању неусољен — пресан сир се мери и шаље сопственицима стоке по реду, који од њега праве једну врсту тврдог рђавог сира, који није укусан.

Кад се одвоји сир и у каци остане само сурутка, она се помеша са сурутком која је добивена раније и овој се смеси додаје мало скорупа (кајмак) и затим подсири. Овај кисео скоруп (кајмак) сипа се у широке карлице, које се израђују руком; мућкање врши се просто мешалицом. Мућкање се продужује све дотле, док масло не изађе на површину, онда се оно вади и дели сопственицима према њиховом уделу. Масло, као што се већ може претпоставити, има врло непријатан укус

и да би га направили укусним обично се топи и оставља да стврдне, од прилике као што се то ради у северној Африци и Египту. Пошто се масло извади остатак се згреје и остави да се згнусне и затим се сурутка исцеди и од тога се прави једна врста јевтинијег сира. Сурутка, једини продукат који преостаје, употребљава се за омекшавање зрелог сира. Обичај је, да кад неки странац дође у посету да се позове и на ручак и пастири га онда госте колико могу. Гошћење се састоји обично свежим млеком и сиром који се зове „овченик.“ Пошто гост буде овако угошћен од њега се очекује да искаже своју благодарност, говорећи од прилике: хвала вам, стада вам се да Бог дâ хиљадила, ит.д.

У српским брдима постоје у главном три врсте сирева, и то: болничун (?) овченик (?) и стоденик (?), али они више личе на кајмак него ли на праве тврде сиреве. Они се праве загревањем павлаке којој се додаје пшенично или друго које брашно. Најбољи је стоденик који се прави на један начин који се разликује од начина прављења осталих сирева и укус му је бољи.

На крају октобра стадо се дели, овце се враћају сопственицима и делови (од сира и масла), који су добили сопственици стоке, исправљају се т.ј. повећавају или смањују према потреби, пошто се подела врши према уделима.

Последњих година велики је напредак учињен у Србији стварањем млекарника за производњу сира и чине се напори да се нађу страна тржишта за главни сир, који се прави у тим млекарницима и који се зове *кашкаваљ*. Овај се сир прави у Србији од половине маја до половине августа. Он је смеша од овчијег и козјег млека, мало је опор — пали, али нема непријатан укус и у неколико наличи на овчји сир који је дуго година био прављен у лаутеровим брдима у Шкотландији. Обичаји су у овим млекарницима слични са оним по селима, разлика је само у томе, што ови млекарници могу да узму по 4000 оваца под закуп за једну сезону. Млекарници рачунају трошак за сваку овцу од прилике по један шилинг (1·26 дин). Мужење траје од прилике 200 дана; од сваког се брава добија просечно по 70—75 литара млека и ово се млеко у млекарницама употребљава поглавито за прављење кашкаваља. Производи се такође по мало масла као и неки сиреви који се одликују опорим укусом.

Анализа кашкаваља показује да он садржи:

Воде	24.90
Масти	32.95
Протејина	42.25
	100.000

Масло је смоласте чврстине и благодарећи примитивним методима прављења често се ужеже. На чистоћу се не гледа као на неопходно потребу и у појединим крајевима, где влада оскудица у справама за прераду млека, овај се посао врши голим ногама — метод који је Западу одвратан. На жалост до данас је мало учињено да се распространи техничко знање потребно за пољопривреду у Србији. Где су модерни методи прављења били уведени показало се је, да масло и сир од овчијег млека могу успешно да конкуришу истим производима од крављег млека, али да би се имало успеха потребно је, да се млеко скупља и прерађује на чист начин и да се посао врши са потпуним разумевањем, како односно количине, тако и односно разних послова који се при томе врше. У ствари има људи, који иду тако далеко да тврде да кад би производња овчијег млека била распрострањенија, да би и производи од овог млека били популарнији, него ли производи савременог млекарства које се практикује код народа западне Европе.

Итересантан је факт, да је у Србији од незампамћених времена овца главна домаћа животиња. Гајење ова а је захватило таквог корена, да свака колиба у брдима има своје бар 2 или 3 овце, од чијег се млека прави једна врста кајмака и меког сира за домаћу потребу а често се и продаје по малим сеоским трговима, тако, да то служи и као мали приход за сиромашне становнике. У земљи се употребљава овчје млеко за прављење *јогурта* — кисело млеко, тако распрострањено на Истоку. Оно се прави у Србији од прастара времена па до данас. Сматра се тамо за одличан и укусан производ, који се лако вари и врло добро освежава у време лета. Овај се производ прави од обичног овчег млека коме се додаје мало квасца и држи на температури која је приближна топлоти тела. На тој температури остаје 9—10 сати, за које се време оно згусти као да је подсирено. У таквом згуснутом стању оно се једе. Ово је кисело млеко, које се у Западној Европи последњих година јако цени и код кога је доказано да је главни узрок кисељењу Baccillus Bulgaricus.

Познато је да сељаци на Балкану дуго живе и као што смо ми видели то се не би могло приписати чистоћи њихових обичаја или чистоћи њихових млечних прерађевина. То се пре може приписати киселом млеку које они једу много, и које има моћ да сузбија многе опасне организме која се налазе у човечјем телу,

Једног дана ће се Србија пробудити, као и мали народи Источне Европе, и видеће: да имају плодну земљу која је у стању да даје најбоље пољопривредне производе. Да би се ова земља могла што боље искористити, потребно је, да што пре приступи увођењу савременијих метода у пољопривреди и уклањању традиционалних обичаја код сеоског становништва. Нема сумње, кад се ова промена изврши, да ће у брзо наступити преображај ове земље који ће је уврстити међе напродуктивније земље у свету.

„The Scotsman“ — Loudon M. Douglas.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Како се треба чувати за време грмљавине на отвореноме пољу? Ако се у пољу налази какво усамљено дрво, онда се од њега треба држати удаљен за 15 до 20 метара; у том случају дрво ће одвући гром од нас. Будемо ли се од дрвата одмакли даље, онда нас оно не може више да штити и онда смо ми мета грому.

Ако је поље голо — без дрвећа, онда је најбоље или лећи или сести на земљу.

Испод дрвета нипошто се не треба склањати за време грмљавине, па макар до голе душе покисли.

Кртице на ливади, својим уништавањем ларви, црва и других штетних инсеката више нам користи доносе, него ли штете, које нам причињавају прављењем кртичњака и ходника. Јер кртичњаке је лако растурити по ливади, али штетне инсекте и ларве тешко је уништити. Један практичан Немац вели: „Ја преко зиме неколико пута растурам кртичњаке по ливади, како би на тај начин нагонио кртице да свој благодетни посао наново отпочну.“

За уништавање ронца најбољи је месец јуни. У том месецу његова се гнезда налазе у земљи на 10 см. дубине, у којима се налазе до 100 јаја или малих ронаца. Изналажење тих гнезда и уништавање јаја и малих ронаца у њима доста је срткав посао, али за то и веома користан, јер и ако ронца тиме са свим не уништимо, а оно бар учинимо да га сразмерно мало буде, што је ипак велика вајда за баштенске усеве.

Лала у народној привреди. Има око 350 година како су лала и јоргован пренети у Холандију из Турске. Лала је у Холандској доживела величанствену културу, каква се у историји не памти. После, пошто је пренесена у Холандију, убрзо су се појавиле берзе лала, на којима су се нотирале цене луковима, као да су вредећи папири, док није 1637. године наступио „крах лала“, у коме су многи људи дошли до просјачког штапа.

У половини 19 века гајење лала понова је ушло у моду и данас има преко 4000 радника, који свој насушни хлебац зарађују на плантажама лала. Преко 200 фирми баве се извозом лукова од лала, а има 2500 привредника којима је искључиво занимање култивисање лала. Извоз лукова за последњих 10 година попео се је на 18 милиона килограма у вредности 25 милиона круна.

И данас има љубитеља лала, који плаћају ретке примерке са исто тако великим сумама као и у 17 веку. Тако има примера, где се за неки нови варијатет лале плаћа 1000 дин. па и више.

Жеђ на океану. У једној од прошлих година попивено је на лађама „Северо-Немачког Лојда“: 48.069 флаша шампањера, 126.138 флаша црног вина, 118.138 флаша рајнских вина, 18.436 флаша коњака, 20.777 флаша јужних вина, 68.202 флаша ликера, преко два милиона литара пива и 495.485 флаша минералне воде. Кафе је утрошено 200 000 килограма, чаја 17.000, а чоколаде и какао 15 000 килограма; млека пак $1^1/_2$ милион литара.

Паланчански комунизам. У извесним паланкама Енглеске је обичај, да једног одређеног дана цела варошица иде на одсуство. Не само богати грађани, који имају средстава за излете и бање, већ и најобичнији и најсиромашнији радник напушта варошицу и иде са својом породицом у морску или планинску ваздушну бању. По једном прастаром обичају, комунална власт наплаћује од сваког старешине породице извесан улог преко године, који служи као резервни фонд за летње ферије. Тако варош Олдхам, која је центар памучне индустрије, скупи годишње око $4^1/_2$ милиона динара за летње излете. На дан одласка варошко се становништво подели у неколико група и у получасовном размаку одилази на нарочитим засебним возовима у бање. Власт се брине за станове и издржавање у бањама. У доба ферија у празној вароши остаје само полиција, и на свима радњама виде се плакате са натписом: „због ферија затворено.“

Највеће звоно на свету, које је у опште изливено, јесте царско звоно у Москви. Оно је тешко 200.000 килограма, високо је 19 стопа, у обиму има 60 стопа, а дебљина му износи 2 стопе. Њиме није никад звоњено, јер приликом ливења било је напукло, и пошто није за намењену сврху одговарало, преобраћено је у малу црквицу — капелу. Онај део, што је напуклошћу оштећен, служи као улаз у капелу.

Да измериш свињу без кантара.

Узми пантљику и измери обим груди свиње преко ребара, а за тим дужину тела од врха плећи до корена репа. Помножи обим груди самим собом и нађени број помножи са дужином тела, а све то помножи са 87.5. Тако нпр. узмимо једну свињу, чији обим груди мери 1.40, м., а дужина тела 1.20 метара, онда је рачун овакав: 1.4 × 1.4 = 1.96 × 1.20 = 2.35 × 87.5 = 205.625 кграма. Према томе свиња мери 205.6 кграма.

У осталом биће за сваки случај боље, да се овакве пробе проконтролишу на кантару, и онда се тек на њих ослонити.

КЊИЖЕВНОСТ

Изашао је бр. 3—4 (март-април) **Шумарског Гласника**, листа за шумарство и шумску индустрију. Овај је лист *Орган Српског Шумарског Удружења*, а уређује га *Д-р Ђока Ст. Јовановић*, секретар Министарства Народне Привреде.

Овај број донео је слику г. *Д-ра Ђорђа Радића* професора и управитеља Ратарске Школе у пензији, који је 25. марта ове године прослављао педесетогодишњицу свога књижевнога и културнога рада на унапређењу српске пољске привреде. Уз слику иду и неколико веома симпатичних редака о овоме заслужноме раднику.

У поучноме делу доноси овај број веома леп чланак г. *М. Др. Марковића*, окружнога шумара: Експлоатација и регенерација наших државних шума, који заслужује најозбиљнију пажњу меродавних чинилаца.

Поред овога овај број доноси и разне белешке, службена саопштења и извештај о главноме годишњем збору Шумарског Удружења, стању удружења, приходима и расходима и т. д.

М. Н. Лук.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић. | Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 16. | БЕОГРАД 10. ЈУНА 1911. ГОДИНЕ | ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ.

Гајење гусака. — *Јов. Крикнер.*
Жуто лишће — хлороза. — *Милутин Илић.*
Калемљење воћака „очењем“. — *П. С. Петровић.*
Коју прасад треба остављати за приплод? — *Јов. Крикнер.*
Црни црв. — *Др. Ур. Стајић.*
Гајење риба. — *Јов. Крикнер.*
Башта без сунца. — *Јов. Крикнер.*
Поучне ситнице.

ЖИВИНАРСТВО

ГАЈЕЊЕ ГУСАКА.

Пошто гушче изађе из јајета, треба брижљиво удалити све љуске из гнезда, а младу гушчад још бар један дан оставити испод матере, како би се потпуно осушила и постала сасвим чила. Потом се гушчићи поваде пажљиво испод матере, пазећи при томе добро да се мати не узнемири или поплаши, те у намери да њих одбрани, исте кљуном, крилима или ногама не повреди или чак и не убије. Кад се гушчићи изваде испод матере, носе се на неко суво и топло место обично у близини пећи. Пôд се попостеља песком или сламом и огради тако, да не би могли бегати. На влажну и хладну земљу не смеју гушчићи никако да дођу одмах по испилењу, јер могу врло лако да се расхладе и навуку болест, која у њиховом добу старости може бити врло опасна. Првих дана хране се мрвама од хлеба, које су у млеко натопљене и добро исцеђене; гуске не волу мокру храну. Овоме се обично додаје коприва, купус или стругана мрква.

Мали гушчићи морају имати одмах воде, која не сме бити сувише хладна. Вода им се обично даје у каквом ниском суду из кога могу угодно да пију, а да га не превале или у њ ускачу.

После 4—8 дана горњој храни се могу додати пшеничне мекиње, каша од јечма или од кукурузног брашна. При топлом, сунчаном дану гушчиће треба истерати у поље — на детелиште или утрину. Овде се уче гушчићи, под руководством своје матере, да се за храну сами старају, чупкајући кљунићем младу зелену траву. У вече се опет враћају у њихов стан, где спавају под крилима матере, која их од сваке напасти брани.

После 14 дана не хране се више мрвама хлеба натопљеним у млеку.

После 4 недеље, када гушчићима отпочне да расте перје, морају се врло пажљиво из стана да истерују и утерују, како се не би израњавили и искрвавили, те доцније добили рђава и неправилна крила.

После 6 недеља могу се већ хранити зрневљем. Чим им перје потпуно порасте, довољна им је за исхрану само паша, но ипак су јако благодарне ако им се у вече даде и мало зрневља.

Ко жели да му гуске имају и дају лепо перје, мора им прибавити у довољној количини воде за купање.

Дакле, у целом гајењу гусака главна је ствар, да се од самог почетка што боље хране, јер од првих недеља зависи доцнија величина као и брзина напредовања. Ни једна домаћа животиња, која је остављена у првим данима свога живота да гладује и буде пренебрегнута, неће доцније успети и стално ће по величини и снази изостајати иза осталих.

Ни једна врста живине не успева тако брзо и са тако мало труда као гуске, само треба пазити, да их одмах из почетка, док им још перје није почело да расте не изненади киша, јер могу врло лако да се расхладе, разболе и угину.

Најрентабилније и најзгодније је гајити гуске на оном месту, где је у близини каква утрина или ливада а тога у Србији хвала Богу има још довољно. На тај начин гајење гусака моћиће за дуго доносити српском земљораднику приличан приход и то све као споредно занимање, које може да обавља женско или неодрасло чељаде.

К—р.

ВИНОГРАДАРСТВО

ЖУТО ЛИШЋЕ
(Жутица, хлороза).

Жуто лишће у винограду најчешће се појављује кишних година, када се креч у земљи јаче раствара те га жилице више усисавају.

Лишће пожути код оних лоза, чија је америчка подлога усађена на земљи која има више креча који подлога не може да сноси; као и онда: кад сржна жила или већи део споредних жила наиђу на стену; кад жиле наиђу на воду, код непропустљиве здравице; кад се чокот јаче мотиком или другим оруђем повреди; кад се на чокоту приликом резидбе уклањају стари здрави делови и тиме свори већи број рана; кад се повређени делови лозе премазују блатом, односно земљом; кад у земљи нема довољно хране, као и онда, кад се виноград одвише ђубри.

Зна се које сорте америчке лозе ваља садити на колико процената кречњака па да се жуто лишће не појављује. Али и поред овога деси се да по који чокот има жуто лишће — хлоротише — из напред побројаних узрока.

Кад земља није испитана, пре него што је се сађењу винограда приступило, па се жутица појави свуда по винограду, ту лека нема, сем, да се виноград повади, земља испита и потом нови виноград засади на одговарајућој америчкој подлози.

Али, кад у винограду хлоротише по који чокот, а ради смо да искористимо његову плодност и бујност, помажемо се раствором *зелене галице.*

У 100 литара воде растворе се 3 кгр. зелене галице, раствор се овај добро промеша и онда се око чокота откопа земља у виду чиније и у сваку чинију наспе по 4—5 литара, овог раствора.

Тамо где је лишће јаче пожутело, сипа се више 7—8 литара овог раствора.

Један случај, где ме је виноградар упозорио на филоксерну заразу, мислећи да је лишће пожутило од те напасти, дао ми је повода да ово објасним и другим виноградарима, који код чокота бујне и нормалне вегетације појаву жутице сматрају као узрок и последицу филоксерне заразе.

Не садите виноград пре него што вам земљу не испита сресКи економ; не садите ону лозу чије порекло не познајете; чувајте виноград од повреда; не поверавајте резидбу сваком; водите по мало рачуна и о ђубрењу винограда, — па нећете имати жутог лишћа на чокотима, а где се и поред овога жутица појави, раствор зелене галице од 3% повратиће за неколико дана зеленило лишћу

Милутин Илић.

ВОЋАРСТВО

КАЛЕМЉЕЊЕ ВОЋАКА „ОЧЕЊЕМ“ И НЕГА КАЛЕМА ПОСЛЕ ОЧЕЊА

За очење морају бити подлоге довољно сочне, глатке, танке и младе коре која се добро одваја.

Од свих начина калемљења, очење заузима прво место и са одличним успехом се употребљава у воћном расаднику, када су танке подлоге — младице. Лако се врши, пупољак још у првој години даје снажан ластар, који се тако лако и често не ломи, као што је то случај код калемљења на исечак, процеп, под кору и др. За кајсије и брескве, очење је најподеснији и најбољи начин калемљења и помоћу њега можемо их у довољном броју размножити.

Очење се може вршити за све време, док је подлога довољно сочна, и то месеца: априла, маја, јуна, јула, августа и септембра.

За очење, које се предузима месеца априла и маја (код нас се врло ретко примењује), узимају се пупољци са прошлогодишњих летораста, Ово пролетње очење, најподесније је и најбоље за: трешње, брескве кајсије и др. Калемгранчице треба одсећи јануара или фебруара месеца и пажљиво до употребе чувати.

Пролетње очење или очење на *„будни пупољак“*, а летње и јесење очење или очење на *„притајни — спавајући пупољак“*, врши се и везује подједнако а разликује се само по томе, што се код пролетњег очења младари, на којима се предузима очење, савијају и привезују за подлогу и тако оставе све дотле, док пупољак не потера. Кад пупољак потера, онда се младари одреше и прекрате у близини оченог места. И без овога примили би се пупољци, али не би брзо потерали.

Од месеца јуна до јула, предузима се летње очење, где се узимају пупољци са ластара, који су се у току тога лета развили. Прво очење, на спавајући — притајни пупољак, врши се од половине месеца јула па све до поливине месеца септембра. При очењу треба узети подлоге, када код њих сокови почну да се умирују и при том треба старије подлоге очити пре млађих, а младице слабијег пораста пре младица снажнијег пораста. Сем тога, да се оче најпре високе воћке, па онда ниске.

Ако се очење врши у доба, када су подлоге врло сочне, као што је то случај код шљива, дуња, бадема џанарика, магриве и др.; примање и срашћивање пупољака потпомоћиће се а у исто доба спречити да подлога не потера, ако се младари на њој заломе. Ако су ластари на подлози већ одебљали, онда их треба скупити и заједно при врху везати.

Пупољак-окце може се са калемгранчице скинути *„без дрвета“* или *„с дрветом“*. Први начин састоји се у томе, што се изнад и испод одређеног пупољка за очење на калемгранчици засече кора водоравно у дужини 10—15 мм,, па се затим с једне и с друге стране за неколико милиметара засече кора, тако, да се на доњој страни пупољка, на засеку, укрштавају и зашиљују уздужени засеци. Тада се засечена кора заједно са пупољком скине, пазећи да се на унутрашњој страни налази клица без дрвета.

Ако при одвајању пупољка са калемгранчице оставимо парче дрвета које се налази у танком слоју на кори испод пупољка, онда се такав начин назива очење с дрветом, код њега пупољци брзо срашћују и сигурније се примају.

Пошто је пупољак, било на један или други начин, одвојен са калемгранчице, изабере се на подлози коре глатко место, кора се засече у виду ┬, пазећи да се иста скроз прореже а да се дрво дубоко не засече, јер би се у том случају тања подлога могла врло лако преломити; потом се кора одвоји помоћу ножа с једне и с друге стране уреза а затим се одвојени

пупољак што брже намести у одвојени део подлоге, па се тада помоћу рафије, вуненог конца, лике од липе и др. добро увеже. (Сл. 1.)

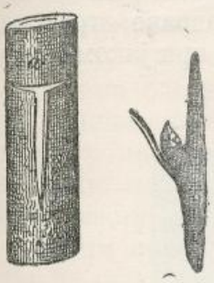

Сл. 1. *Калемљење „очењем“.*

За разне шпалирне облике као: двокраки кордон, двокраку палмету и др. употребљава се очење са два пупољка, када се на подлози у подједнакој висини с леве и десне стране умести по један пупољак, исто онако као и код напред описаног начина. (Сл. 2.)

Да се омогући повољно и брзо примање оченог пупољка, мора се строго пазити и на саму везу. У случају ако је веза олабавила, треба калем јаче везати, а у случају ако се одрешила, треба калем поново везати старом или новом везом.

Пошто на подлози потерају леторасти, то ћемо неке сасвим уклонити, а оне више при врху заломити. Леторасте, који се јаве на подлози од површине земље до оченог места, и од оченог места па навише за 10—15 см., уклонићемо. Неопходно је потребно, да се одмах после очења сва земља у близини подлоге опраши, пошто се приликом очења земља прилично утаба и отврдне.

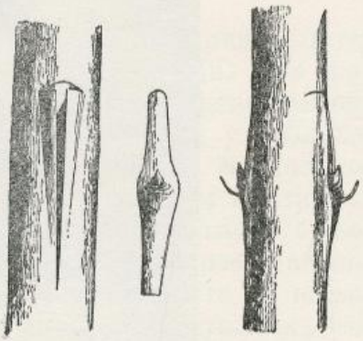

Сл. 2. *Очење са два пупољка*

Младаре — леторасте, који се из калема развију, треба привезати за подлогу (патрљ) или уз летвице и штапове; како се не би поломили од ветра, олује, птица и др. Сем тога, треба на подлози тада, све остале леторасте и гранчице уклонити и на тај начин омогућити пораст калема.

Сл. 3. *Младар-калем привезан за патрљ.*

Код очења на притајни-спавајући пупољак, треба подлогу скратити с пролећа и то најдаље до месеца марта на „патрљ“, када сокови још нису у кретању. До тога времена, треба скинути везу са пупољака. Дужина остављеног патрља, треба да је 10—20 см. служи за привезивање младара, који се из калема развија. Младар се може привезати према својој дужини на 2—3 места. (Сл. 3.)

Сви побочни, непотребни и дивљи ластари и гранчице на патрљу уклањају се, чим достигну дужину око 5 см., јер би у противном они омели примање калема, а многи пупољци услед тога не би могли потерати.

Патрљ се обично сече месеца августа и септембра, јер је тада калем довољно чврст и дрвенаст и може сам за себе стајати.

П. С. Петковић.

СВИЊАРСТВО

КОЈУ ПРАСАД ТРЕБА ОСТАВЉАТИ ЗА ПРИПЛОД?

Једна добра приплодна крмача, оставља сваке године приличан број прасади који су врло различити, тако, да је прилична велика вештина изабрати које од њих треба оставити за приплод, ако се жели да се има успеха и користи у гајењу свиња. До душе сва прасад, временом кад одрасту, оставиће такође за собом потомство, али између свињчета и свињчета велика је разлика, и с тога ће само онај одгајивач имати успеха, који сву ону прасад, која нису за приплод, избаци из запата т.ј. или их прода још као мале, или их одхрани и онда угојене прода или заколе, а за приплод задржи само ону прасад, која су добра.

Па која су то прасад? Како ћемо знати која треба задржати за приплод, а која пак за нешто друго употребити?

Од свињчета се на првоме месту тражи: да добро једе и да се брзо гоји, те с тога треба при избору свиња за приплод обратити пажњу на ту страну. Сву прасад, која слабо једу и од валова беже, треба одмах или продати, или их метнути на храну у циљу клања, а никако их задржати за приплод. Исто тако треба поступити са слабом и кржљавом прасади, јер од њих се никад неће добити здраво и снажнно потомство. Они много лакше подлегну разним болестима, но добро развијена.

Такође треба искључити из реда приплодних грла плашљиву и пргаву прасад, која се при најмањем шушњу плаше, дркте и бегају, јер они никад не доносе добар плод. Исто тако не треба остављати за приплод ни ону прасад која су пореклом од крмаче, која мали број прасади од једном опраси, јер ће и они као и њихово потомство бити малоплодни. На малоплодност, као и на квалитет подмладка може такође да утиче и блиско сродство између мужјака и женке, те при приплоду треба и на то обратити пажњу.

Првенце не треба остављати за приплод, пошто су прасад од крмаче, која се први пут праси, увек слабија и по броју мања, тај је исти случај и са сувише старом крмачом.

То је у главном на шта треба пазити приликом одабирања прасади за приплод. Свакоме одгајивачу треба да служи као апсолутно правило: да најбољу прасад за приплод оставља, а не да их због боље цене продаје а горе да задржава.

К—р

ЦРНИ ЦРВ

(Agrotis segetum Schiff.)

Један од врло опасних непријатеља дувана јесте и *црни црв.*

Он напада највише скоро расађене дуване, а штете, које у дуваништима проузрокује, бивају врло осетне и велике, нарочито ако се у великом броју јави.

Црни црв је ларва једног ноћњег лептира који је познат под именом: *зимска совица, житна совица, клишњак.*

Лептир је прилично велики. Има два пара крила — предња и задња. Дужина предњих крила је 13—18 мм. а кад их у лету рашири 40—42 мм. Боје су жуто сиве до мрко сиве. Задња крила су бела и преливају се као опал. (Сл. 13. и 14. показују лептире зимске совице мужјака и женку.)

Сл. 12. *Црни црв.* — Agrotis segetum. Гусеница зимске вештице.

Лептири се јављају код нас од маја до октобра. Изгледа да њих има више генерација и да је од њих најштетнија она чија гусеница (црв) презимљује. Ларве осталих генерација, код којих н.пр. црв у облику лутке презимљује, изгледа да нису штетне, јер оне затичу дуван већ у једном таквом стању развића, кад му, због тврдоће стабљике, не могу много да нахуде, те се ради исхране морају другим биљкама да навраћају.

Женка из генерације, чије ларве као гусенице (црви) презимљују, носе јаја у августу или септембру на површини земље или на стабљикама и приземном лишћу ниских биљака. После једне или две недеље

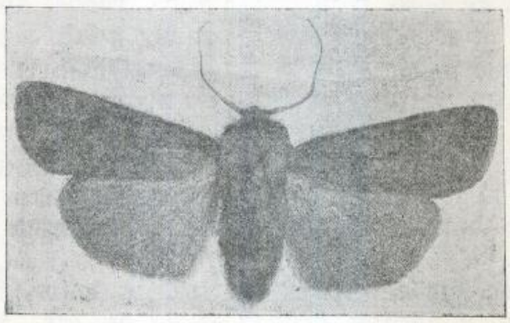

Сл. 13. *Зимска вештица.* — Agrotis segetum Schiff. (мужјак). Лептир црног црва. Нешто увећан).

испиле се из ових јаја ситне гусенице, које, кад поодрасту, зарију се у земљу и презимљују у каквој шупљини.

Црни црв (гусеница) (сл. 12.) је дебео, збивен и прљаво сиве боје. Преко леђа има две линије отворене боје. Трбух је отворено сив, ноге мрко сиве, а глава отворено сива са двема црним, кривим линијама.

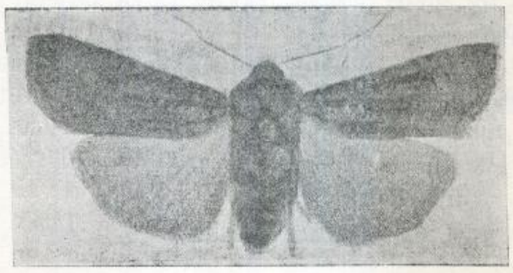

Сл. 14. *Зимска вештица.* — Agrotis segetum Schiff. (женка). Лептир црног црва. (Нешто увећан).

Црни црв се јавља на дувану одмах чим се расађивање изврши, од прилике од почетка маја до средине јула. У позно расађеним дуванима налази се и до краја јула.

Црни црв најрадије нагриза струк дувански одмах изнад земље. Обично прегризе дрвенасти део струка, који је још мек, и поједе кору и срж струка у висини 1 до 5 см. Струк је у толикој мери оштећен да се не може више усправно да држи, већ пада на земљу и угине. Слика 15. показује шта од једног струка остаје кад га овај црв изгризе, Ако струк није много изгрижен, да се може усправно држати, онда се дешава да преболи, и даље почне да расте, али ипак у порасту никад не може да достигне здраве струкове, већ обично остане мали и кржљав и при јаком ветру ломи се и пада на земљу.

Сл. 15. Дувански струк поједен од црног црва.

Дакле, нагрижени струкови по правилу, било раније или доцније, пропадају, и за то је најбоље, такве струкове одмах почупати из земље и место њих, ако није још доцкан, засадити друге.

Често бива да испод оштећеног места на струку избије филиз, који доцније израсте у виду цбуна. Неки произвођачи се тиме користе и оставе само један филиз, а остале поломе. На тај начин добију опет висок струк, и ако нешто неправилан. Нарочито то раде, кад немају расада за попуњавање, или кад је том послу прошло време.

Кад је дувански струк старији, а с тим и тврђи, онда га црв не мари. Онда обично нагриза петељку доњег листа која је мека и сочна. Али обично кад је тако оштећен дуван, онда је знак да ту има једног другог црва (Agrotis saucia) који је веома сличан црном црву.

Црни црв напада дуван обично пред зору. Дању је он сакривен на 2—4 см. дубоко у земљи и недалеко, највише до 5 см., од оштећеног струка. Кад прстима разришкамо земљу око оштећеног струка, наћићемо га уклупчаног у земљи да предањује.

Код наших дувана ретко да се може наћи више од једног црва око једног струка. У Палерму, у Италији, пак, једног дана су нашли само око једног струка 13 црва; а на једној њиви, која није имала више од 3000 струкова, скупљено је једног јулског дана, од 6 до 11 сати пре подне, два килограма црних црва.

Интересантна су нека испитивања која су вршена у Италији са црним црвом. Тако је нађено: да мали црви, од 6 милиметара дужине, израсту:

За 3 дана до 15 милиметара дужине
„ 6 „ „ 23 „ „
„ 10 „ „ 35 „ „

Даље је нађено: *да један црв, који је тежак 0.70 грама, поједе дувана за једну ноћ 0.73 грама; дакле, више него што сам тежи.*

Према овоме појмљиво је, зашто црни црв понеких година, које су за његово развиће погодне, наноси огромне штете дуванима. Таквих година дешава се, да по половину њиве расадом попуњујемо, и на истом месту по три пута расађивање дувана вршимо.

Овим понова расађиваним дуванима црв наноси највеће штете у јуну и јулу, јер они, према осталим раније засађеним, струковима остају одвише мали и и недозрели, — једно, што су доцкан расађени, а друго што им стари струкови заклањају светлост, — те их услед тога као сочније и мекше црв радије једе и напада.

Код нас изгледа*) да овај црв наноси више штете него у другим земљама, где се дуван гаји. Ово долази отуда, прво, што њиве, које су за гајење дувана одређене, остају голе и незасађене доцкан у пролеће те црв, који се у њима налази, немајући за толико време шта да једе, напада дуван са већом жестином него да је био сит и имао за то време какво биље на њиви за исхрањивање, и друго, што је расад веома нежан, процикљао и сочан, услед тога што га наши произвођачи густо сеју, те га црв без по муке нагриза и у сласт једе.

Црни црв се, у времену од почетка јуна до краја јула, претвори у лутку која је мрко црвена и до 20 милиметара дугачка. Она лежи у земљи сакривена неколико недеља а по том се испили у лептира — зимску совицу.

Лептир се може код нас да види свуда; црни црв пак више борави у равници, него на брдовитим положајима. Најрадије живи у ђубревитим, растреситим земљама, и у земљама које су наносом постале. Код нас се највише налази у земљама поред Мораве, а врло је чест и у Бајиној Башти. Напада без обзира све врсте дувана.

Сузбијање и уништавање.

Код нас се црни црв уништава *хватањем*. На жалост овај посао врше наши произвођачи врло немарно и ретко. Неки чак и кад виде да им црв прави велике штете, не предузимају ништа против њега. Најревноснији сатирачи црва су код нас жене и деца, и они га хватају обично око оних струкова, који су већ оштећени. Но, како ово хватање не врше сви произвођачи ревносно, то је и од овог појединачног хватања мала користи.**) Неких година се деси неповољно време за развиће црва, те га прилично нестане, али у главном узев, његова увек има у дуванима, а последњих година изгледа да га има и сувише. Просечна годишња штета од црног црва износи 3—3½% од целокупне бербе.

Најбољи начин да се црв сузбије у дувану, јесте хватање. Овај посао треба вршити не само приликом расађивања дувана, и око оштећених струкова, већ свакад, кад год на њиви око дувана што радимо. У доба, кад црв највише штете прави, треба га ноћу фењером тражити и хватати, пошто он обично ноћу најрадије дуван напада, те га је онда и најлакше наћи и ухватити.

У Далмацији неки произвођачи штите дуван од црва на овај начин: сваки струк дувана, пре но што ће га засадити, утуре у шупљу тулузину од кукуруза (из које је срж извађена) и тако са тулузином засаде у земљи. Тулузина, у виду „манжетне“ — наруквице, вири изнад земље за 2 сантиметра, и штити „врат“ струка дуванског, који црв обично прво прегриза. Лишће наравно остаје слободно над тулузином. Доцније кад струк одрасте, поцепа сам ову наруквицу и њена парчад остану на дну струка.

Овај начин и ако је заметан ипак је врло практичан, и нарочито је онамо за препоруку, где црва много има, и где се дуван од њега ни на који други начин не може да сачува.

Овај начин примењују и талијански произвођачи, само што они место кукурузне тулузине употребљавају цевчице од шевара, а неки пак узимају и цевчице од печене иловаче или лима (плеха).

Многи опет у недостатку овога, бране се од црва на овај начин: сваки струк, пре но што ће расадити, умотају хартијом (лишће остаје слободно), и тако са хартијом засађују у земљу. Овим се штета, веле, од црва може да смањи на половину.

Овде ћемо напоменути још неке начине и средства за сузбијање црног црва, која ће показати шта све људи употребљавају и покушавају да овој напасти дођу главе. Тако за хватање лептирова црног црва (зимске совице) употребљавају лампе. Обично кад је вече тихо запаљене се лампе, на неколико места по њиви, поставе на четвртасто камење или мале сандучиће и ови намажу катраном или каквом другом лепљивом материјом. Зимске совице, које радо налећу на светлост, падају на лепљиво постоље лампе и ту налазе смрт. Лампе се остављају да светле до пола ноћи, докле лептири лете, јер после овог времена они се повлаче у своја склоништа.

У Далмацији су покушавали и ова средства: мазали су врат на струку дуванским екстрактом (густа чорба од искувана дувана), али овај покушај није дао никакве резултате. Исто су ово покушавали и у Италији, али и тамо без успеха. Тамо су вршили пробе и са сумпорним прашком, који су око струка посипали, а и сам струк запрашивали. Вршили су запрашивање струкова и дуванском прашином и прахом од угља, али све је то остало без особитог дејства.

Један Француз сузбијао је црва на тај начин, што је дуван прскао чорбом од куваног жаворњака, као и чорбом од семена кандилке, и вели да је имао успеха.

Један Талијан опет посипао је истуцан нафталин око струкова и вршио убризгавање гаса, карбола и сумпорводоника у земљу пре расађивања дувана, и вели да му је црв у дувану прилично стукнуо.

Други један опет Талијан прича, да му је врло добро помогао противу црва прашак справљен од 75% креча и 25% сировог нафталина. Овај прашак је посипао око сваког струка у виду прстена у полупре-

*) Тек од ове године почео је надлежни Одсек Монополске Управе да прибира тачније податке о штети, коју наносе дувану разне штеточине и болести у појединим произвођачким крајевима у земљи.

**) Црног црва је тешко искоренити још и због тога, што он не живи само на дувану, већ и на другим нашим усевима, као на: кукурузу пшеници, ражи, па онда на ливадама, у повртњацима и т. д.

чнику 7 см. а у дубини 3 см. и по том покривао земљом. Док нафталин одаје од себе свој опори мирис, црв не сме да приђе дувану, а време трајања мириса од нафталина толико је, да дуван у велико одмакне у порасту, и црв му после тога не може никакве штете да нанесе.

Немац *Кирхнер* опет држи, да је гашени креч веома сигурно средство за уништавање црва. Исто тако је, вели, добро средство и суперфосфат (фосфорно ђубре), кад се помеша са 4—5% гаса и њиме пођубри дувариште.

Дубоко орање у јесен, да се ларве и јаја црног црва избаце на површину и изложе мразу и влази, за тим рано расађивање, набијање земље ваљцима и згодан плодород и т. д. могу се сматрати, и ако не у опште, као згодна средства да се црв у земљи прореди.

У борби противу црног црва сматра се, као доста сигурно оружје, и штићење птица и извесних буба, које се црним црвом хране. Међу птицама најжешћи су непријатељи црва: вране, чавке, чворци, клатирепке; од животиња: пољски миш и кртица; од инсеката: једна врста вештице ноћни лептир (Bracon Kollari Rond.) која ноћу напада црног црва. Друга једна вештица убија црва на тај начин, што под кожу његову снесе до 40 јаја (као оно обад код говечета), из којих се испиле ларве, које кад изађу испод коже и оду у земљу да се учауре, — црв угине.

Исто тако и ларве једне мушице (Siphona cristata) живе под кожом прног црва, од којих овај угине.

У најновије доба пронађена је једна врста гљиве (Tarichium megaspermum Wint.) која црва напада у зимском склоништу. Од ње црв угине и мумифицира се. Ова болест је позната под именом „црна мускадина“.

Да ли ће наука успети, да одгајивањем ових паразита створи сигурна средства за сузбијање и уништавање црног црва, изгледа да је то то питање времена, које у напред не можемо одредити.

*

Као што се из свега овога види, данас има много средстава за сузбијање црног црва, али, на жалост, још се ниједно не може узети као савршено и сигурно. Због тога, мислимо да се нећемо ни мало огрешити о своју дужност, ако нашим произвођачима препоручимо онај стари начин сузбијања црва — хватање; јер према свему, изгледа нам, да је тај начин за сада најсигурнији, и да би при њему требали да останемо. Само би овде имали једно да приметимо, а то је: да је интересу свију произвођача, да томе послу приступају са више воље и марљивости, него што је до сада био случај.

Не стоји пак никоме ништа на путу, да и остала средства, у овој поуци побројана, покуша, за која нађе да ће бити од успеха.

РИБАРСТВО

ГАЈЕЊЕ РИБА.

Сваки земљорадник, кроз чије имање протиче ма и најмањи поточић, или на чијем се имању налази ма и најмањи извор, — у стању је да са великим успехом и лепом коришћу гаји рибу. Наравно то мора бити у мањим количинама, а то у толико пре и лакше што се трошкови ако гајења, у сразмери са коришћу коју од тога добија, сасвим губе. По једном рачуну познатог немачког пољопривредног часописа „Praktische Landwirth“, најбоља њива може да дâ, у најсретнијем случају годишње, по хектару 400 кгр. меса (када се вредност добијеног производа ма које друге врсте претвори у месо), док се по хектару водене, површине, која се употреби за гајење рибе, добија око 2000 кгр. рибе, дакле пет пута више. Осим тога гајење рибе даје увек сигурнији принос но земљорадња, сточарство, шумарство, пчеларство и др. Гајење риба је независно од климатских и атмосферских прилика; томе не шкоди ни сувишна суша као ни многа влага; нема бојазни ни од ватре ни од града; не боји се ни сувишне топлоте нити пак хладноће; једини услов јесте вода у довољној количини, а Србија је бар богата потоцима и изворима.

На једном простору од неколико квадратних метара, када се риба рационално гаји, може се толика количина рибе произвести, колика се може сада под обичним, у Србији владајућим приликама у једној реци или језеру од неколико хектара водене површине, да произведе, и у томе лежи главна корист од рационалног гајења рибе.

Многи земљорадници имају на својим имањима потоке, мала језерца, сталне баре, изворе, које они не употребљавају скоро ни за шта друго, до само за појење стоке, а и непомишљајући да они могу, не крњећи корисност коју од поменуте воде на овај начин имају, још много већу имати, ако буду у истој рибу гајили. Безбројни су случајеви у којима земљорадници на своме имању имају воду, која стоји неискоришћена, а која им сваке године може пружити у најмању руку толико користи, колико им је потребно да исплате порез.

Једини већи труд, који би земљорадник при самом почетку гајења рибе имао, јесте тај: да ископа и на тај начин вештачки направи као нека мала језера или базене, односно, да већ постојеће мало преуреди, и на тај начин у потпуној мери осигура гајење риба и заштити их од спољашње опасности и од осталих штетних утицаја.

При гајењу риба у маломе једино су за препоруку скупље врсте риба, и то на првкм месту: шарани за тим пастрмке и најзад сомови. Шарани и сомови живе у водп, чија температура лети достиже обично 20°, а пастрмке пак у води која лети не прелази топлоту од 18—19°. Вода при гајењу ове последње врсте риба, мора непрестано да одилази и долази. За шаране се препоручује као најбоља храна: разни отпатци од земљорадничких производа, као и остатци од јела; од месеца пак октобра до фебруара, они не потребују никакву храну у опште, пошто то време проведу у некој врсти зимског спавања. Сомови и пастрмке захтевају живу меснату храну и једу преко целе године и због тога је њих мало теже гајити.

Гајење рибе треба код земљорадника да преставља једну споредну грану занимања, као што је: пчеларство, гајење свилене бубе, живинарство и др. Земљорадник има само да набави, или купи младе рибе, да их пусти у воду, коју је претходно оградио и очистио, и да их редовно храни и од непријатеља брани.

Вода, у којој се риба гаји, може у исто време бити употребљена и за појење стоке, пошто то ништа не шкоди ни стоци ни риби. Да би пак риба била поштеђена од сувишне врућине а зими опет од претеране хладноће тј. да се вода не би сасвим смрзла, мора дубина базена или језера, у коме риба живи, бити око 1,5 м. Исто тако, у овом простору где се риба, а нарочито још млада гаји, не сме бити пловака гусака, водених птица, жаба, затим треба их још чувати од: мачака, свиња, које рибу, нарочито младу, све ове животиње сатиру.

За препоруку је осим гајења риба код појединаца и задружно гајење риба, оснивањем рибарских задруга и удружења, и т. д. К—р

ГРАДИНАРСТВО

БАШТА БЕЗ СУНЦА.

Сваки се поседник ратосиља баште коју сунце не греје и која се из буди каквих разлога, налази по цео дан у хладовини. Свакој је биљци, за њено напредовање и успевање, потребно сунце, те из тога разлога нико неће да узме башту или комад земље без сунца; а таквих башта и земље има приличан број и то како у вароши тако и на селу. Па ипак такве баште и земља не смеју остати необрађене. Када се добро изабере биље и поврће, које ће се на њима гајити, могу и они исту корист да донесу као и земљиште, које јарко сунце по цео дан својом топлотом и светлошћу озарава.

Ево шта вели један велики пријатељ земљодељства и повртарства из свог личног искуства:

„Ја сам имао један комад земље, који је по цео дан био без сунца, у хладовини. Не само што су га заклањали од сунца: школска зграда, црква и моја кућа, но и са улице су му друге зграде сметале да до њега сунце допре. Само врло мало из јутра га је сунце, преко једне суседне куће, и то само за неколико тренутака, озаравало. Одмах прве године увидео сам, да се са пасуљем, краставцима, бундевама и њима сличним поврћем, не може ништа учинити. Вечита хладовина их је још у зачетку убијала; њима је требало много сунчеве светлости и топлоте. Друге године морао сам покушати са другом врстом биља, и тада сам дошао до сазнања: да салата врло лепо успева. Она је била још укуснија но друга, која је под обилном сунчаном светлошћу успевала. Остала је дуже свежа и била је сочнија. Исто тако врло добро су успевали: першун, блитва и спанаћ. Са купусом и кељом имао сам рђаво искуство, главице нису биле чврсте и остале су ситне, кржљаве. Осим тога су читави ројеви лептирова оставили своја јаја на њима, из којих се доцније излегла маса гусеница, тако да их није било могуће истребити.

Најзад, у сеновитој башти нарочито добро успевају све врсте кртоластих биљака: лукац, празилук, репа, ротква, келераба, целер и др. Може се слободно рећи: да су ове и по квантитету и по квалитету биле боље, но на земљишту сунчевитом. К—р

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Најмлечнија крава у Данској.

Дански пољопривредни лист „Dansk Landbrog“ пре кратког времена био је расписао награду за најмлечнију краву у Данској. Ову је награду, како сад јављају, добила крава „Белинга“, својина једног сиромашног пољопривредника који је имао свега 6 крава.

Крава је црвене данске расе и одликује се врло добрим млечним знацима, као и добром пасмином. Стара је 11 година, мужена је три пута дневно и сваке године је проводила 4—5 месеци на паши.

Просечно је давала млека за 7 година, за које је време тачно вођена контрола од стране једног одбора контролних удружења, — 6678 литара млека и 260 кгр. масла (бутера).

У 1907. години је дала 7961 литар млека са 3·54% масти и 314 кгр. масла; у 1908. години 5491 литар млека са 3.59% масти и 220 кгр. масла; и у 1909. години 7546 литара млека са 3·79% масти и 314 кгр. масла (бутера).

Лековитост јогурта.

Под насловом „Бој бакцила“ изашао је у једном угледном медецинском листу, опис једног експеримента на медецинској изложби у Лондону. У том се опису ово вели: „Бојиште бактерије је била једна флаша млека, која беше инфицирана са неколико милиона тифусних бактерија. Удобан живот ових бактерија у млеку убрзо је био поремећен уношењем у флашу неколико милиона јогуртних бактерија. Најзад отпоче очајна борба између ових двеју врста бактерија. Број јогуртних бактерија, услед повољне ситуације, тако се је брзо почео да множи, да се је за кратко време за неколико хиљада пута увећао. Поред свег отпора, које су тифусне бактерије давале, уништене су биле за нијкраће време, и победилац у млеку остале су јогуртне бактерије.“ Овај пример довољно казује од коликог је здравственог значаја употреба јогурта противу тифусне заразе. У осталом познато је да тифусне бактерије и при обичном укисељавању млека угину, али кад има и јогуртних бактерија, тај процес бива далеко бржи и енергичнији. То исто врше ове јогуртне бактерије и у цревима, јер могу у њима да живе и да се размножавају.

Млекарске Задруге у Мађарској у 1910. години.

У прошлој години било је у Мађарској 597 млекарских задруга (у 1909. години 541) са 55.131 задругара и 88 863 пословних удела. Прерадиле су 75,962.368 митара млека, а произвеле 3,010.252 кгр. масла. Приход се је попео од 9,215.441 (у 1909.) на 12,025.193 круна. Вишак прихода у 2·8 милиона круна дошао у главном од скакања цена млеку и млечним продуктима. Сада у Мађарској нема ниједне млекарске задруге, којој се литар млека не исплаћује са 11 филера. Оснивање задруга за производњу масла скопчано је са великим тешкоћама, јер се рејони, из којих се Пешта и остале провинциске велике вароши снабдевају млеком, све више проширавају. За оснивање овакових задруга, дакле морају се тражити удаљени крајеви са екстензивном пољопривредом, али пошто овакви крајеви обично оскудевају у стоци, то је овде потребан већи сточни капитал, да би овакве задруге могле вегетирати.

Извоз масла из Сибира.

За последњих десетак година извоз масла из Сибира попео се од 7000 тона на 60.000 тона. Сибирска трговина маслом веома је добро организована а и држава јо помаже у свима правцима. Коришћењем дојакошњим искуствима, добивеним на пољу зимотворне индустрије, постигнута је сада савршена конзервација. Железнички возови, којима се масло превози расхлађени су на веома низак степен хладноће. Великим вентилаторима спроводи се топао ваздух, а место њега доводи се хладан у потребној мери. У тако спремљеним возовима преноси се масло до пристаништа на Балтичком мору, где се слаже у огромне хладионице. Отуда опет преноси се парним бродовима, које имају нарочито устројене леденице, махом у Енглеску, па и у остале земље. У погледу увоза масла у Енглеску, Русија долази одмах за Данском, што се пак тиче увоза у Немачку, ту је Русија на првоме месту. Каквоћа је сибирскога масла изврсна и од свега масла, које се довози у Енглеску из Данске, Француске, Италије, Холандије, Канаде, Аустрије, Новога Селанда, Савезних Држава, Аргентине, Шведске и Норвешке — сибирско је масло најпретежније по томе, што садржава у себи најмање воде. —та.

Оскудица у млеку у Паризу.

У разним квартовима Париза осећа се у последње доба јака оскудица у млеку и млечним производима тако, да се у многим продавницама млека не може добити за куповину ни једна кап ове тако важне врсте хране. Било је израчунато да ту јаку оскудицу у млеку осећа скоро четвртина ове велике вароши. Узрок томе треба тражити с једне стране у недовољној количини добивене пиће у прошлој години, а с друге, у пасивној резистенцији железничких управа, што је било од веома штетних последица за довоз млека у опште. То нарочито важи за западну државну железницу, којим долази млеко из Нормандије, као главног извора млека и и млечних продуката за Париз. —та

Задружна продаја јаја у Хановеранској.

И поред свију сметњи од стране трговаца, задружна продаја јаја у Хановеранској стално напредује. Тамо има данас на 140 друштава за продају јаја. Добар пример радиности у томе правцу показује друштво витинческо у округу линебуршком. Када је то то удружење основано у години 1902, имало је свега 80 чланова. На својој редовној скупштини, обилато посећеној и одржатој 13. фебруара ове године коју су походиле и многе домаћице, било је констатовано, да се број чланова попео на 450 и да се количина јаја не само у целини, већ дата и на мање појединим трговцима, непрестано пење. Исто се тако пење и цена, по коју друштво откупљује јаја од својих чланова. У години 1910 продало је то друштво 821.314 комада јаја. По одбитку свију издатака, излази да су чланови за свако јаје добили просечно по 7.42 пфенига, што на нашем новцу износи око 7.7 пара динарских. Друштво боље плаћа од сеоских трговаца за 1—1.5 пару по комаду. При том потребно је напоменути, да су свуда, где су постајала та удружења за куповину јаја од народа, достизаване јајима боље цене и од трговачких посредника. Правац пошиљака друштва витинченског иде за Хамбург. За време летњих месеца шаљу се јаја у огромним количинама у сва околна бањска места.

За освежење крви код живине на живинарницима, чланова, као и зарад набавке најбољих живинарских пасмина основало је друштво неколико живинарских племених станица, те се отуда чланови снабдевају јајима за насад и пиладима за гајење и пасмину.

А би ли се у томе погледу могло код нас шта предузети, те да не остаје још и даље тај и иначе слабо развијен посао у рукама неколико саможивих Јевреја!

—та.

Извоз сира из Швајцарске у години 1910.

Швајцарски извоз сира у прошлој 1910 години опет се попео према години 1909, и то за 0.3%. Повећање извоза за последњих седам година најбоље казују ови бројеви.

1904	257.040 q
1905	277.952 „
1906	280.356 „
1907	281.654 „
1908	306.141 „
1909	313.545 „
1910	314.359 „

Извоз за Немачку, Француску и Италију у неколико се смањио, али се опет повећао за Аустро-Угарску, Русију и Савезне Државе. Цена швајцарским сиревима стално се пење, тако, да ће то бити од пресудна значаја за даљи извоз у што скоријем времену. —та.

Да ли је крава стеона или не

Можемо се уверити на следећи начин: Узмемо сламку па је замочимо у млеко оне краве, за коју хоћемо да сазнамо да ли је стеона. Сламка се извади из млека и са исте пусти само једна капљица млека у напуњену чашу чистом водом. Затим се вода промеша. Ако вода после мешања постане од оне капљице млека мутна, крава није стеона. Падне ли капљица млека на дно чаше, пре него што се са водом размути, крава је стеона. Овим је начином чешки сточар Фрања Пешки, у више прилика дознао да ли су његове краве стеоне. Сама пак појава оснива се на томе, што млеко стеоне краве садржи више у себи лепка, те и капљица од таквог млека не може се тако брзо у води растворити, као од млека краве која није стеона.

М. Б. Лештарић.

КЊИЖЕВНОСТ

Извештај Опсерваторије и Метереолошких Стација у 1910. год. од проф. *Милана Недељковића*, директора Опсерваторије. Београд. Штампарија „Меркур“ Милорада Стефановића 8⁰ стр. 16. Цена?

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ
ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 17. БЕОГРАД 20. ЈУНА 1911. ГОДИНЕ ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ.

Грожђани мољац. — * * *
Зашто бресква ни код нас неће свуд да напредује..? — *Д-р Ђорђе Радић.*
Фризијска раса оваца. — *А. Мијоковић*
Питања и одговори.
Једна опомена домаћицама. — *Д-р Ђорђе Радић.*
Пољопривредне изреке.
Поучне ситнице.
Нови чланови утемељачи Српског Пољопривредног Друштва.
Читуља: † *Стеван Бобић.*

ВИНОГРАДАРСТВО

ГРОЖЂАНИ МОЉАЦ.

Штете, које грожђани мољац наноси грожђу у појединим нашим виноградским крајевима, могу бити врло осетне и велике. С тога сматрамо, да је у интересу свију наших виноградара да се са овим штеточином изближе упознају, нарочито са мерама за сузбијање његово у виноградима.

Начин живота грожђаног мољца. Има две врсте мољца: *обичан мољац* (Conchylis ambiquella *Hb.*) и *крстати мољац* (Polychrosis botrana *Schiff.).* И један и други нападају грожђе.

Зиму презимљује као мрко црвене, до пола сантиметра дугачке лутке, увијене у меурку. Ове беличасте меурке налазимо обично притврђене испод коре на лози и чокоту, у ћошковима ластара (прутова), у сржним шупљинама старих резника, у пукотинама притака и т. д.

Из ових лутки се почетком маја испиле мали лептири, величине 5—8 мм. Лептир обичног грожђаног мољца је беличаст и има преко крила попречан отворено црн појас. Крстати мољац је сиво мрк до пепељаво сив. Предња крила су му затворено мрко и отворено сиво марморирана, са два доста јасна попречна појаса; задња крила су му сива. Лептири излетају у вече кад је тихо време, а обичан мољац и ноћу и онда женке снесу 30—70 јаја, ореће по цветовима на грозду. После 1—2 недеље испиле се из ових јаја ситне гусенице, које се у цветне пупољке зарију и у колико јаче бивају све већи број цветних пупољака паучином обавијају и ждеру. Овом паучином (ткивом) гусенице су прилично добро заштићене од средства за прскање. Одрасла гусеница је дугачка 1 см., по телу је мрко црвена, а глава и вратни штит су јој црни; код крстатог мољца је тело жуто зелено, а глава и вратни штит отворено мрки.

Крајем јуна гусеница се сакрије на каквом склонитом месту и ту се претвори у лутку. После 14 дана половином или крајем јула од лутке постане лептир, који представља другу генерацију грожђаног мољца. Ови лептири носе јаја на већ одраслим бобицама грожђа. Концем августа из ових се јаја испиле мале гусенице (црвићи) које пробуше бобицу и у унутрашњости њеној сишу сок, који је још кисео. Наједене бобице брзо пређу у трулеж. У јесен ове се гусенице скривају на склонита места и ту се завију у лутке и презимљују. Крстати мољац доспева да изведе и трећу генерацију гусеница у септембру, које су исто тако велике штеточине као и гусенице од обичног грожђаног мољца. Ове се гусенице завију у лутке пред саму бербу грожђа.

Штете. — Крстати грожђани мољац, услед тога што се брзо развија и даје три генерације гусеница за годину, далеко је опаснији и штетнији од обичног мољца. При том треба и ту околност узети у обзир, што његове генерације нису тако оштро издвојене, те за време целог лета налазимо гусенице разног доба старости, једна околност, која јако отежава рад на сузбијању мољца. Сем тога грожђани мољац не живи само на грожђу, него и на другим биљкама, које у виноградским крајевима расту, као: на дивљој лози, павиту, јорговану, врзинама, огрозу и разном другом

бобичастом шибљу, те је још теже сузбити га са свим из винограда.

Крстати грожђани мољац воли присојне положаје нарочито шталире. Влажно време, које цветање грожђа успорава или у јесен кад јаче трулење грожђа изазива, прилично иде на руку овом мољцу.

Сузбијање мољца. Успех на сузбијање мољца зависи највише: од начина сузбијања, од средстава, која у борби противу мољца примењујемо, од воље и марљивости виноградара који тај посао врши, и најзад од тога: да ли сви виноградари тај посао врше једновремено, са довољном преданошћу, и са извесним планом.

Средства за сузбијање овог мољца има повише, но ми ћемо овде навести најважнија.

1. Кад се мољац појави у већем броју, свуда између редова чокота треба наместити флаше са широким устима, на половини висине лозе, и исте напунити зашећереним пивом, сирћетом или широм од воћа. Чим површина течности у овим флашама буде покривена подављеним инсектима, треба влаше одлити и допунити свежом течношћу. Ово треба понављати чешће! Неки употребљавају за ову сврху ноћне лампе и лепљиве лепезе, али их ми због скупоће не можемо препоручити нашим виноградарима.

3. Као доста сигурно средство преко лета сматра се прскање гусеница разним убитачним средствима као:

а). Течношћу, која је справљена од 1.5—2 литара дуванског екстракта* (чорбе) и 1·5—2 кграма меког сапуна у 100 литара воде. Сапун се најпре раствори у врелој води и сипа у воду, у коју је већ усут дувански екстракт, и све то добро измеша. Место сапуна можемо узети $^1/_8$—$^1/_4$ литра лизола, који такође добро помаже. На овом месту одвраћамо свакога да приликом прскања меша сапуњавицу са бордовском чорбом.

б). Добро је средство за прскање противу мољца, кад се бордовска чорба измеша са дуванским екстрактом. У том случају на 100 литара бордовске чорбе треба додати 1.5 кграма дуванског екстракта.

в). Једно старо, али врло добро средство за сузбијање мољца, јесте: смеша од 1.5 кграма прашка за инсекте и 2—3 кграма сапуњавице, помешаних у 100 литара воде. Мана му је, што је доста скупо за веће површине винограда. Најзгодније време за прскање овим средством јесте пред само цветање грожђа.

Успех од прскања зависи у главном од избора времена, које треба сам виноградар, сопственим опажањем из године у годину да одреди и утврди кад је најзгодније. То је доба, кад мољац излеће као лептир.

Прскање треба поновити још један пут на 8—10 дана пошто грожђе прецвета, како би ново испиљене гусенице уништили. Приликом прскања треба обратити пажњу на то, да гнезда мољчева добро поквасимо течношћу; за ту су циљ врло згодни криви — на лакат — пискови на прскалицама.

3. За хватање мољчева врло добро помажу три прста широки појасеви, исечени од старих џакова, које треба обмотати око врата чокота и то у времену од почетка до конца јуна, кад мољац обично тражи сакривена места да се претвори у лутку, те се у тој

*) Дувански екстракт продаје Српско Пољопривредно Друштво: 2 литара (кантица) за 4 динара.

циљи подвлачи под ове појасеве. Ове појасеве треба скинути благовремено са чокота, најдаље до почетка или до половине јула и одмах их попарити врелом водом, заједно са увијеним мољцима.

4. У доба, кад грожђе већ окрупња, треба пре-

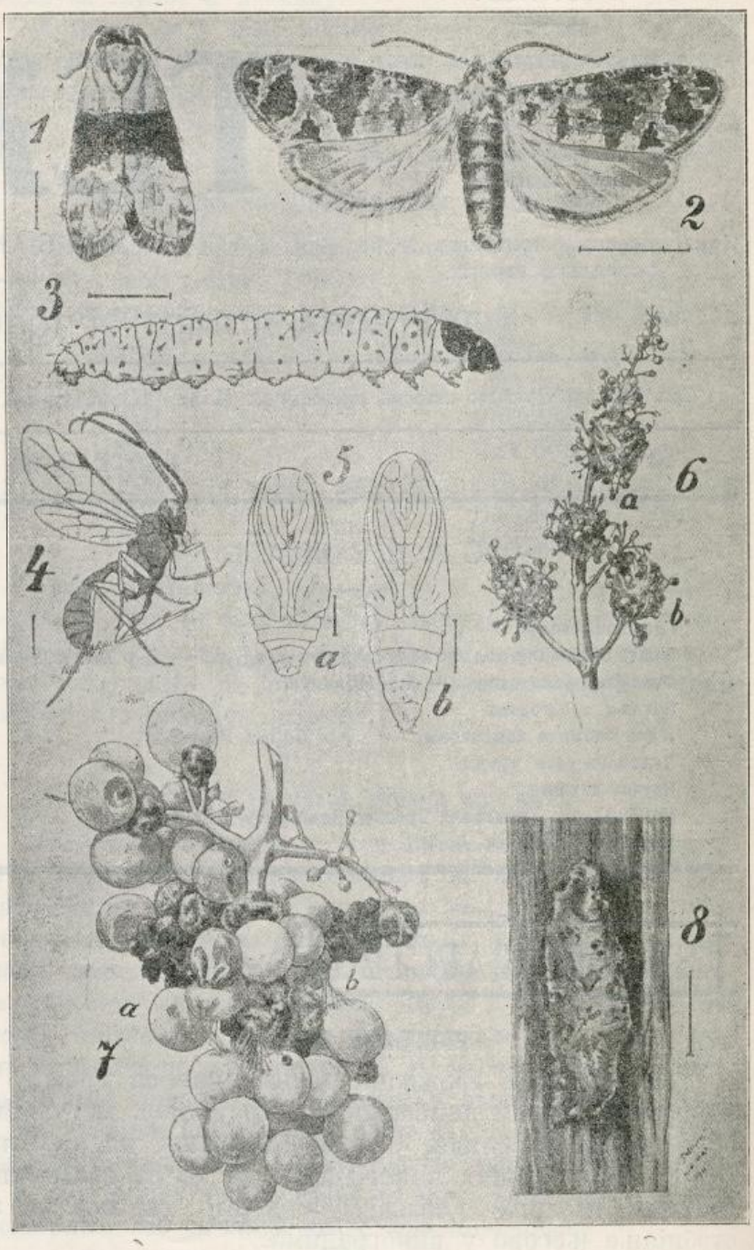

Биолошки развитак обичног грожђаног мољца (Conchylia ambiquella Hb) *и крстатог грожђаног мољца.* — (Polychrosis botrana Schiff.).

1. Лептирица обичног грожђаног мољца са склопљеним крилима, у миру (6—8 мм. велика). — 2. Лептирица крстатог грожђаног мољца са раширеним крилима. — 3. Гусеница обичног грожђаног мољца (1 см. дугачка). — Један опасан непријатељ грожђаног мољца — зоља (Omorgus diformis Gmel), женка; црна, само ноге жуто црвене (5—9 мм. велика). — 5 а). облик лутке једног обичног мољца (5 мм. велика), в) лутка крстатог грожђаног мољца (8 мм. велика); шематички представљене. — 5. Од мољца спопаднути цветови грожђа; код а). вири гусеница из паучине, код b). паучином испреплетани цветови грожђа у клубета. — 7. Грозд оштећен од мољца са грожђаном трулежи; код а). зрно са мољчевом рупом; код b) паучина мољчева. — 8. Меурак (кокона) грожђаног мољца (1 см. дугачак) причвршћен на унутрашњој страни једног иверка од притке. (Све слике, с изузетком 6 и 7, увећане су; црте испод бројева означавају природну величину).

стати са прскањем дуванским екстрактом, јер грожђе врло лако може повући дувански мирис, који се доцније и при јелу осећа.

5. Загртањем винограда, нарочито старе лозе, у јесен, прилично можемо проредити мољца, односно његове зимске лутке. Лозу треба загрнути земљом концем новембра, а најдаље почетком децембра, толико, да цела глава чокота дође у земљу. Одгртање пак, треба извршити у другој половини фебруара — пред саму резидбу. Услед овога већи део луткица мољчевих је већ угинуо и потрулио.

6. Онамо, где услед облика чокота није могуће извршити дубоко загртање, треба пре загртања или најдаље до конца фебруара урадити следеће:

а). Треба главе, као и старије прутове чокота, прочеткати оштром од жице четком, и скинути кору, као и остале отпатке, скупити пажљиво, па или затрпати дубоко у земљу, или спалити

б). Сламу, везе, сасушене гроздове на чокоту, као и орезано пруће треба већ до половине марта изнети из винограда или спалити, како на тај начин не би дали могућност зимским луткама да се изведу у лептире.

в). Приликом резидбе треба прут одсецати одмах изнад окца, како тиме не би стварали патрљке у чију се сржну шупљину, кад се патрљак осуши, завлаче гусенице мољчеве ради завијања у лутке.

7. Велику пажњу треба обратити и на притке и коље у винограду, јер се у њихове шупљине и пукотине врло радо завлачи гусеница мољчева ради завијања. Треба притке пре зиме повадити и положити по земљи тако, да шиљати део дође косо на више, како би на тај начин сакривене лутке мољчеве у њима изложили што више утицају влаге.

Сигурно је средство такође, кад притке загрејемо на ватри на 50—60° С, или кад пукотине и рупе на приткама и кољу очистимо жицом, завлачећи исту свуда, где има лутки од мољаца, или најзад кад се притке попаре кључалом водом.

Најзад, у оним виноградским крајевима, где се грожђани мољац у већој мери јавља, за препоруку је, да у колико је више могуће коље и притке замењују жицом и гвозденим кољем. Исто тако веће растојање чокота приликом засађивања винограда, чини много да мољца мање буде на лози.

Мољац би далеко много опаснији био за наше винограде кад не би имао и своје природне непријатеље, који га необично тамане. Тако од тица су му најжешћи непријатељи: сенице, црвенорепке, ласте, чворци и т. д., а од инсеката: пауци и једна врста зоље, чију слику овде доносимо.

Како је грожђани мољац врло опасан штеточина, то је у интересу сваког виноградара, да се користи овим нашим саветима, које на ово месту препоручисмо.

ВОЋАРСТВО

ЗАШТО БРЕСКВА НИ КОД НАС НЕЋЕ СВУД ДА НАПРЕДУЈЕ И ДА РАЂА?

Ово ми се питање са више страна упућује, па с тога хоћу, ево, на њега и да одговорим.

Нека воћка лепо негде порашћује и цвета, али јој цвет опадне пре но што се у њему заметнуо плод. Ова нам природна појава показује, да на месту, где је воћка усађена, није баш све потаман. По лепом и здравом порасту можемо закључити да је *земља добра*, али да дотичној воћки недостаје нешто *изван земље*, што јој је потребно за оплођавање и одржавања заметнутог плода.

Код нас има; нарочито по виноградима, бресака, али су им плодови већином ситни, шугави и неугледни, а дрва су кржљава, смолоточна и краткога века. Многа културна биљка у неким извесним крајевима и положајима, не напредује због неповољног места, положаја, на коме је сејана или сађена, или, на послетку и због погрешне неге за време порашћивања. У таковим случајвима онда није ни чудо, а нарочито ако је то случај код брескве, да не успева, да не рађа, или да ситне и неугледне плодове дâје, и да је — краткога века.

Бресква, о којој је овде сад баш говор, врло је нежна, осетљива воћка, донесена код нас из топлијих крајева Мале Азије, и с тога она захтева у нашим врло променљивим климатским приликама већу пажњу но што јој наши домаћини дају.

Што ми немамо крупних, слатких, сочних и угледних бресака, као што их на другим местима има, једино смо криви сами, јер не обраћамо на њих ону пажњу, коју бресква захтева и у истини заслужује, нити за њу бирамо место где ћемо ју усадити, нити ју као што треба негујемо. И том случају кога највише осуђујемо? Онога од кога смо узели, било калем-гранчицу, било готову младицу; а он је у нашем неуспеху најмање крив.

Најглавнија је погрешка код нас та, што ми хоћемо по виноградима да гајимо брескву као високо дрво, без неге која јој је потребна, просто, да ју само усадимо, па ма где то било; а да ли је њој ту баш подесно место, на то ми и не помишљамо — то се нас слабо тиче!

Брескви треба, пре свега, *топла земља*, па онда заклон од хладних, северних ветрова. Поред зидова, који су окренути југо-истоку, и код нас ће бресква, *нарочито у полувисоком облику*, много крупније плодове рађати, него на неком *отвореном* месту као високо дрво. У таквом положају и облику, ја сам овде у Краљеву, где је доста оштра температура, имао бресака 400 грана тешких и ванредно сочних и слатких, али је њима указивана стручна нега. Долазили су као на чудо да их виде!

Бресква у нас још није тако одомаћена као шљива крушка или јабука, па с тога морамо на њу обраћати особиту пажњу и дати јој нарочиту негу; она то и заслужује, јер признати морамо, да је бресква *најблагороднија* воћка; она је краљица међу воћкама.

И у самој Француској, где су за брескву све прилике много угодније, но што су код нас, гаје племенитије, крупније сорте, само уз зидове у разним облицима и постижу изванредне резултате, нарочито у Монтрежу код Париза. Али није ни то довољно, *да ју само садимо уз неки југоистоку, или југозападу окренут зид*; и *земља* треба да је добра, а што најглавније, *треба брескву правилно кресати и брижљиво*

неговати, па кад *све* ове услове у потпуној мери испунимо, онда се можемо и ми надати бољем успеху крупнијем, угледнијем и укуснијем роду, а крупније и угледније брескве можемо увек и скупље продати, а осим тога, имао би сваки одгајивач и задовољство да у своме производу ужива, — па и то је добит.

Ја познајем и код нас људи, који су покушавали да сасвим по француском начину подижу и гаје брескву, ала им није *баш сасвим* онако испало за руком, као што то испада француским воћарима; али они зато не треба одмах да клону духом, и треба да помисле, да су наше *климатске* прилике сасвим друкче, но оне у Француској, као и то, да се клима не управља по нашем начину неге, него да ми морамо подешавати негу по клими у којој се налазимо.

Мало више стрпљења, па ћемо и ми полагано доћи до далеко бољих и повољнијих резултата, но што их имамо данас.

У *топлијим* и *сувљим* годинама бресква јаче тера у дрво боље и развија цвет. — *Влажне* и *хладне* године у опште, шкоде брескви; у таковим годинама и слабије порашћује и слабије цвета, па у таковим годинама већи део плода отпадне, који се и онако силом заметнуо. У опште, плодне гранчице у брескве, нису дугога века, а од зиме и влаге повређени цветови врло лако опадају.

Овакових случајева има и у оним земљама, где су услови за брескву много повољнији, но што је то случај код нас; али тамо брескве много обилатије цветају, па онда има шта и да опадне и да остане, а ми морамо и можемо да одржимо заметнуте цветове и плодове — само бољом негом, чишћењем и уклањањем разних штеточина, који и оно мало мало цвета и рода нагризају и кваре, што после хладног и влажног пролетног времена заостане.

Што се пак *кресања* и *подкресивања* грана тиче, разуме се по себи, да вешт воћар неће по *једном* извесном правилу подједнако сећи на сваком месту и у свакој прилици. Али, ко је само иоле вичан воћарству, тај мора из свога сопственога искуства знати, да су и пораст и плодност у једном истом пределу, а у два разна положаја, сасвим различни. Шта више, у једној истој земљи, а у разним годинама, различно се једна иста дрва развијају. Па да ли би ми могли то разно развијање у порасту, на један исти начин регулисати за све прилике? Не би! Ми се безусловно морамо управљати по природи.

Француски воћари, по њиховом казивању и уверавању, немају ни из далека да се толико боре са мезграњем, као ми овде, а исто тако немају ни потребе да се толико брину, да им неће брескве родити, као ми овде; јер у Француској, нарочито у пределима где бресква најбоље рађа, не мезграју дрва тако нагло, као у нас. Воћка, која нагло у дрво тера — мезгра, никад много не рађа, јер јој већина крепости оде у мезграње; на против, воћка, па и бресква, која слабије мезгра, обилатије рађа: краће плодне гранчице увек су родније од дужих.

Ако хоћемо да и у нас брескве лепше и обилатије рађају, а уједно да буду и дужег века, ми се морамо постарати да сазнамо и утврдимо начин, на који ћемо вештачки предупредити нагло мезграње и на тај начин приволети воћку да буде плоднија.

Многи, ја то из искуства могу рећи, наши воћари лисле, да ће спречити нагло мезграње, кад годишње леторасте тако скрешу и скрате, да их само на два окца оставе. А знате ли шта би овом следовало? Сок, који би се иначе поделио на више окаца, јурнуо би сад на она два-три остављена окца, па би се ова услед тога сад још снажније развила и бујније порастила. Сад би се ове бујне гранчице морале поново да крешу и крате. Па шта би смо тиме добали? Ништа! Нити би се мезграње ослабило, нити би се плодност повисила.

То је, драги моји, сасвим погрешно мишљење: да ће се једре гране, *неприродним кресањем,* натерати да рађају. То је стари сасвим погрешан начин, јер се ни једна воћка, а најмање бресква, неда ограничити у свом природном порашћивању *простим скраћивањем летораста* Ми можемо воћки дати други, вештачки облик, па и то не свакој, али ју је у порашћивању не можемо задржати. Али, ако јој дамо обим и облик у опште, који њеној природи одговара, онда можемо вештачким, *правилним* кресањем — учинити чуда! Па с тога, ако хоћеме да нам буду бресква дужега века и да нам рађају угледније и укусније плодове, онда при кресању морамо пажљиво поступити и знати: који начин кресања бресква подноси, а који не подноси.

Чешћим пресађивањем у младости, избором слабијих подлога за калемљење, можемо да задржимо брескву од наглијег мезграња, и онда ћемо ју моћи и слободније кресати и у разним вештачким облицима одржавати. Нарочито баш бресква врло добро подноси пресађивање у младости. Овим пресађивањем ослаби бресква у наглом порашћивању и онде, где је прилике у томе потпомажу; *па кад јој после пресађивања дамо прави облик, а уз то ју и правилно скрешемо, онда нећемо никад имати повода ни прилике, да се пожалимо на неплодност.*

Д-р Радић.

ОВЧАРСТВО

ФРИЗИЈСКА РАСА ОВАЦА.

Један мађарски одгајивач, пише о фризијској овци следеће:

Не би било некорисно изложити појединости о фризијској овци, које сам прибележио при посматрању једног стада донешеног са севера. Ова раса доведена са плодне паше убрзо се одомаћила код нас и задобила овде једну нову особину, нарочито повољну за нас, а та је, да су издржљиве на променама климе.

Дакле, због близине мора, клима је блага у Фризији, њени становници су цивилизовани и баве се по примеру њихових суседа Холандеза нарочито рационалних гајењем стоке, и у томе одличо успевају.

Њима пастир није потребан. Парче од једног до два јутра земље, сваки је сопственик оградио једним шанцем од 2—3 метра дубине, и исти се напунио морском водом. Овде сељак напаса своју краву, своје 2—3 овце и њихове јаганце, од пролећа па све до зиме.

Има сиромашака, који немају ни парче земље, они праве шанац на насипу (друму) где овца привезана за кочић налази себи храну и сиромашку замењује краву.

Тело овце је велико, руно је дугачко, а глава фина са светлом длаком, нема рогова, реп је танак и гладак.

Задњи део тела покривен је вуном дугачком 12 до 15 сантиметара. Кад дорасте, достиже висину 80 до 90 сантиметра (овнови чак и више), а дужина тела од браде па до репа, скоро је иста.

Овца је тешка 65—70 килограма, ован 80 до 90 килограма, а само чисто месо износи скоро 60% живе мере.

Овца ојагњи скоро увек два јагњета а доста често чак и три. Последњи случај није баш увек пробитачан, јер се овца сувише експлоатише кад дојн три јагњета, али је фризијској овци сасвим угодно кад има два јагњета. Јагањци, који су при јагњењу тешки 4—5 килограма брзо се развијају и од 6 месеци тешки су 40—50 кграма и зрели су за приплод. Овца, стара годину дана, ојагњи два јагњета и храни их млеком до краја јесени.

Ово брзо развијање јагањаца и јесте узрок којим се истиче тако чувена особина ове расе. Овца дојн своје јаганце 8—9 недеља, а затим се музе. Њено велико виме означава особину добре музаре — особину, коју потврђују следећи бројеви:

Моја овца	№	49	дала је за	168	дана	193.05 л.	млека
	№	60	„ „ „	„	„	197.27 „	„
	№	65	„ „ „	„	„	251.12 л.	млека
	№	73	„ „ „	„	„	197.74 „	„
	№	133	„ „ „	„	„	194.01 „	„
	5	оваца	су дакле дале			1033.19 л.	млека

Што чини просечно (1033 : 5 =) 206·6 лит., (206·6 : 168) или 1.23 литара дневно, колико даје једна осредња мађарска крава. Да би утврдио стални принос, вршио сам пробну мужу сваки пети дан, која је показала ове податке:

Месец	*дани*	№ марке *49*	*60*	*65*	*73*	*132*
Мај	1—10	29.25	29.25	33.75	29.25	27.00
	11—20	27.50	20.00	35.00	22.50	27.50
	21—30	25.00	27.50	30.00	27.50	25.00
Јуни	1—10	22.00	24.75	33.00	24.75	24.75
	11—20	18.00	21.00	21.50	18.50	18.50
	21—30	16.00	17.00	23.00	17.00	18.00
Јули	1—10	13.00	12.00	17.50	14.00	14.00
	11—20	10.00	12.00	14.50	10.00	10.00
	21—30	7.00	9.00	10.00	7.00	7.00
Август	1—10	6.60	6.60	8.80	6.60	6.60
	11—20	6.00	6.00	5.50	7.00	6.00
	21—30	5.40	5.30	5.00	5.10	3.80
Септем.	1—10	3.30	3.10	4.80	3.70	2.80
	11—20	2.10	1.80	3.60	2.40	1.40
	21—30	0.90	1.00	2.70	1.00	0.80
Октом.	1—10	0.76	0.67	1.70	0.80	0.58
	10—16	0.24	0 24	0.77	0.64	0.10
Укупно	168	193.05	197.28	251.12	197.74	194.01

литара млека.

Интересантно је поменути да се овца № 60 даје мусти на три вимена; да № 73 има браду као коза и да је № 65 ојагњила три јагњета одједаред. Овчије млеко код нас се продаје одједном све.

Приход сира мења се према утицају климе и густоћи млека; било је сира:

493.55	килограма	у Мају
517.—	„	„ Јуну
386.—	„	„ Јулу
261 10	„	„ Августу
192.—	„	„ Септембру
112.—	„	„ Октомбру

Свега 1961.65 кграма од 52 овце за 168 дана.

За један килограм сира ми смо употребили 5.51 литара млека, тако, да је једна овца дала просечно (206.6 : 5·5) 37.56 кграма сира, рачунајући по 90 филера кграм, што представља добитак од 33.80 круне од сезоне.

Стригао сам моје фризијско стадо у 1907 години два пута, не купајући их и то крајем априла и у почетку септембра. Стрижа у јесен изгледа ми потребна у интересу јагањаца. Нисам могао да стрижем овце које су ми приспеле у октомбру, што ми је проузроковало у месецу марту осетне штете, јер јагањци гутајући и чупајући вуну маторе овце, која се нестрижена лако чупа, подобијаше запаљење црева и многи ми јагањци угинуше.

Прва стрижа изнела је 4 кграма просечно, друга 1.5 просечно, тојест, свега 5.5 кграма сирове вуне (непране). Пошто је опрана код „првог мађарског друштва за прање вуне“, продавала се по цену од 3 круне. Губитак при прању износи 46.1%, а чист приход је 53.9%, тојест, од једне овце три килограма опране вуне у вредности 9. круна.

Краљевско мађарски завод за оцењивање вуне, одређује цену вуни.

Овца је дакле дала:

2 јагњета по 55 круна	свега	110.—	круна
приход од млека сирењем	„	37.79	„
приход од вуне	„	9.00	„
	Свега	151.79	круна

*

Фризијска овца задовољава се сваком врстом паше и хране. Она једе траву опаљену од сунца и коприву што расте по ливадама. Када се у пределу Сепеш-пуста појави први снег и траве нестане, она једе и лишће од вење (смреке). Њен начин како пасе разликује се од наших оваца. Она не воле да буде гоњена, она се заустави колико год пута наиђе на траву и не миче се. Ако би је оставили саму, она би ту тапкала ногама (трупкала) пола дана. Фризијска овца тражи добру и чисту воду. Мало истражује зими. До фебруара нисам им друго давао до сламе од ражи свако јутро и вече, а сламу од јечма у подне. Концем фебруара, две или три недеље пред легање давао сам квакој овци дневно по килограм сена.

Са оваквим полагањем (давањем хране) овце су добро изгледале. Као и код остале стоке тако и гајење фризијских оваца не пролази без губитака. Треба дакле рачунати и на угиновање (смртне случајеве),

али ти случајеви нису тако чести, као што се износи да би се извикала ова раса. У моме стаду било је у једној години 5% смртних смртних случајева, али ја убрајам овде и један смртан смртан случај при јагњењу, и један где су једну овцу приштинула шталска врата и сможђила јој једну страну. Фризијска овца не подлежи болести и запаљењу плућа, тој ужасној болести наших домаћих раса. Треба избегавати пуштање јагњаца да пасу по трњацима. Овим обад радо носи јаја у носу овчијем, и ако животиња не успе да се тога отресе, ларва проузрокује болест вртоглавицу. Смеша камено фосилне соли и терпетина сузбија обада. После пролетње стриже фризијска овца често окијавичави, али то прође само по себи, ако бујна киша — пљусак — окваси руно, укажу се ранице по кожи; од тога може да произађе ексцем — кожна болест, но иста се лечи, мазањем живином машћу.

Фризијска овца, прави тип, а не мелез, доста је ретка чак и у Фризији и Холандији; такође његова цена је доста скупа. Одрастао ован кошта у јесен 90 марака (или 108 круна) а у пролеће 120 марака (или 144 круна). Тој цени треба додати још 40 круна за увоз (царину) у земљу и транспорт до Буда-Пеште. Нарочито обраћам читаоцима пажњу, да Фризијска овца тешко подноси транспорт железницом. Пут до Пеште траје 8 дана, који може да проузрокује знатан губитак. Боље је купити јагањце од 3—6 месеци, који се могу добити и у Мађарској по цени од 50 до 60 круна; то је најбољи начин да се запати стадо, а мањи је издатак за куповину и избегава се ризиковање да ће у путу угинути.

Позната су два типа (соја), онај са севера (Источна Фризија) који на глави нема вуне међутии реп је танак и без длаке и већином су сасвим беле. И друга раса (тип) из Wesermarsch-a (Oldendorp округ Wecner) са ћубом вунастом међу ушима и са дебелим репом од 2—3 сантиметра; глава и ноге су цигерасте боје, или затворено мрке. Имају по где где мрље (пеге), што Фризланђани сматрају као знак добре расе музаре. У Фризији нема стада. Један одгајивач има по 3—4 овце и потребан је посредник (сензал) па да се купе, а могу се купити и на пијаци.

Проговорићу још коју реч о одгајивању јагњаца. Да би их очистили од мрље треба их подстрићи у три месеца. Концем петог месеца, треба им дати по четврт литра зоби (овса) свакоме дневно, да би се ускорило њихово развијање. После одбијања треба их оставити на паши што дуже, да би се одржала здрава и постојана раса.

Препоручујем највећу обазривост онима, који желе јагањце из Фризије да пренесу. Продавци нису довољно при продаји савесни у погледу здравља стоке, и купац је изложен ризику чим уђе стока у вагон.

Прошле јесени донео сам са севера 54 овна од по 6 месеци за моју употребу „*Connetille*“ (нека болест)уморила је првих четрдесет дана 27 овнова. Код нас продавац треба да гарантује 60 дана односно те болести.

Протестовао сам и добих одговор да према немачком закону продаваоц не јамчи односно Cannetulla (дотична болест) од тренутка кад стока ступи у вагон; стока путује на ризиковање и губитак купца. Али покушаћемо да учинимо неко побољшање. Израчунао сам да ме сваки ован кошта 83.30 марке. У главноме не би било корисно препоручити, да се купује и израсла фризијска овца, јер цена јој је велика а и смртни случајеви проузрокују осетан губитак. Где је становништво просвећено и трезвено а бави се гајењем оваца може чинити покушаје у виду опита и огледа. Овнови, које сам послао за приплод и на зимовање у једну општину на подножју Високе Татре, ванредно су се развиле, али међу овновима, које сам послао једном газди (сопственику) од 900 јутара земље, било је 50% смртних случајева. 4 овна који су преостали дошли су ми са паше у мају тако мршави, да их је било немогуће продати.

Мојих 40 фризијских оваца, које проводе на једној висини од 900 метара, сачињавају ванредно стадо.

У великим привредним газдинствима гајење фризијске расе веома се рентира, јер је раса врло цењена у Мађарској, даје добар приход (доходак) и одлична је за извоз. 1907 године извезао сам 52 брава чисте крви у Бугарску и 17 комада у Румунију по просечној цени од 70 франака.

Бугарска влада употребила је ову прилику да њиме заснује стадо и заведе ову расу оваца у својој земљи. Председник сталне комисије у Филипољу, Димитрије Стерев, дошао је прошле године лично у наш предео да изабере овнове; његов пастир посматрао је стадо са пажњом и разумевањем за време од шест дана колико је требало чекати док се добила дозвола за извоз.

Стадо, које сам ја донео, налази се код одгајивача Татраје (Tatraalja) које је стално под надзором. Раса ће остати код нас чиста и можемо се надати да ћемо подићи стада у суседним општинама. Осам оваца сачињавају једну фамилију, одгајивачи најбољи у општини брижљиво их чувају. Од чисте крви има два од најбољих овнова за два стада одабрана од најбољих оваца. Ја сам их одгајио у Apasu — Haraszt. — Они произлазе од овце донешене и маркиране под № 65.

А. М.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Питања из пољопривреде.

„Ко пита не скита“
Нар. послов.

Уредништво „Тежака“ ће радо и бесплатно давати потребне одговоре на сва питања из области пољопривреде, која буду наши пољовредници упућивали Уредништву.

Одговори ће следовати одмах, или најдаље у наредном броју „Тежака“.

3. *Питање.* — Добио сам послату ми пресу за прављење вештачког саћа, и ви сте у писму јавили да ће ми овамошњи сресКи економ показати како се лије саће у преси.

Ја сам звао економа и он ми каже: да загрејем восак и да сипам у пресу. Кад сипам, онда се восак залепи за пресу и онда не бива ништа.

Молим, да ми јавите, да ли има нека течност да се намаже преса, па онда да изађе сат.

Молим, да ми јавите: да ли треба чиста вода или нешто друго?

Врање. **Сима Аврамовић,** трг.

3. *Одговор.* — Српско Пољопривредно Друштво обично са пресом шаље и потребно упуство за прављење вештачког саћа. У доба кад сте ви поручили пресу, свакако да Друштво није имало таквих упустава и за то Вас је упутило на среског економа, да Вам он покаже руковање пресом, претпостављајући да он то зна. Но, како се из Вашег питања види, он то није умео или није хтео, што је свакако за осуду.

Да не би Вам дуго разлагали овде: како се прави вештачко саће и каква је течност потребна да се саће за пресу не лепи, шаљемо Вам данашњом поштом потребно упуство, у коме је детаљно изложен цео рад око пресе. Ово је упуство оштампано и у 9 броју „Тежака“ од ове године.

Можемо Вас узгред известити, да је најбоље средство да се восак за пресу не лепи: кад се у 1 литар воде раствори једна добра кашика меда и томе дода 100 до 200 грама шпиритуса или љуте ракије до четврт литра, (шећер не може заменити мед!!) па се тим полије преса пре сипања воска. **Др. Ур. М. Стајић**

4. *Питање.* — У прошлој години цедио сам мед из ђерзонових кошница, који се је после извесног времена (1—3 месеца) ушећерио. У околини Власотинаца цеђен мед такође се је ушећерио и то после 15—25 дана.

Како мед, који није ушећерен, изгледа лепши, лакше се разлива у мање судове, боље се продаје и т. д.

Питам:

Услед чега се мед ушећерује? Може ли се мед одржати дуже време а да се не ушећери. Како и на који начин?

Вел. Бољинце. **Душан Н. Поповић,** економ.

ДОМАЋИНСТВО

ЈЕДНА ОПОМЕНА ДОМАЋИЦАМА.

Има домаћица, које су уобичајиле, да месо и поврће дуже времена, па и по неколико часова, у хладној води држе, па било то с тога, да месо и поврће („зелен“) освеже, или само просто с тога, што су тако навикле да чине. То је посве хрђава навика, јер се на тај начин кваре та јестива, па била она биљног или животињског порекла — то је све једно.

Хладна вода има ту особину и ту снагу, и то у много већој мери но што се обично мисли, да и биљна и животињска јестива „исплâче“, која се у њу метну. Вода из тих јестива извуче ону најфинију и најнежнију особину, која јестиво баш чини укуснијим.

Што бунарска вода има у себи више разних соли тим је и веће дејство, тим јаче упливише на све предмете, који се с њом прерађују. Исто тако и онај креч, који се више или мање у свакој бунарској води налази, много доприноси, да поврће и месо отврдне кад се дуже у таковој води држи.

С тога не треба ни месо ни поврће — нарочито корење: першун, паштрнак и т. п. — *дуже у хладној води држати, но што је потребно да се само испере,*

Многе ће домаћице знати из искуства, да салата кељ, першун и т. д. много од свога мириса и укуса губе, кад се дуже у хладној води оставе, но што је то у ствари потребно. *Искусна домаћица неће никад купити* **опрану** *и много квашену зелен од пиљара,* уверена, да та зелен, која се на тај начин освежава, није скорашња, није „тâзе“.

Узмите један корен скоро ископаног першуна, и један други, који је само пола сахата у хладној води лежао, па пресеците и помиришите и један и помиришите и други, па ћете се уверити: да је у оног скоро ископаног далеко јачи мирис и онда је сигурно, *да ће од овога бити и јача и мирисија* „супа“.

Исто је тако и са осталим поврћем.

И месо, које дуже хладној води полежи, губи много од своје снаге, јер му хладна вода најпитавије делове извуче. Домаћица баца „крваву“ воду, у којој је месо дуже лежало; баца дакле, и просипа оно, што је у месу најбоље и најпитавије било, а што је хладна вода из њега извукла.

Треба дакле пазити, *да се и месо и поврће само водом оперу, а никако не остављати, да дуже времена у води лежи.* **Р.**

ПОЉОПРИВРЕДНЕ ИЗРЕКЕ

Каљаво орање, готово тровање.

Мраз је најбољи орач за смоницу.

Рана сетва вара ретко, доцна — често.

Рани сејач има време пред собом, доцни сејач — иза себе.

Ко о јесени сеје ретко а у пролеће густо, тај нема потребе да амбар проширава.

О Ђурђев дану треба гавран да се сакрије у житу.

Рани овас — тежак овас.

Код конопље не штеди орање, а код лана — дрљање.

Ко хоће репу да сеје, томе мора плуг на жетвеним колима да виси.

Конопљу, хмељ, репицу и кукуруз треба гајити на ђубришту.

Лози, пасуљу и кукурузу — никад није топло.

Вода прави траву

Краве се музу кроз уста.

Чистота у стаји вреди пола хране.

Овце имају златне стопале.

Без велике потребе не трчи на пазар, јер и без тебе је доста беспосличара тамо.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Да разориш осињаке.

Најпростији и најбезопаснији начин да разориш осињаке, кад су се све осице (зоље) повратиле у осињак, треба узети мекану крпу — ма какву — па ју добро наквасити терпентинским шпиритусом, привезати ју на један прутић и завући у осињак. Оно испарење од терпетинског шпиритуса, све ће осице подавити. На тај сам начин ја и једно опасно гњездо *стршљенова* подавио. —ћ.

Пасуљ за семе.

Са оних стабљикâ од пасуља, са којих ћемо зрно да оставимо за семе, не треба да беремо зелене мехунке (боранију) за јело, исто тако, као год што не треба да остављамо мехуне да зру за семе на оним стабљикама, са којих беремо зелене мехунке за јело. Прве су мехунке најразвијеније и оне дају најбоље зрно за сејање, па их с тога не треба за јело брати; а где прве мехунке поберемо, онде не треба оставити оне позније за семе, јер је у њима зрно неразвијено и није добро за сејање. —ћ.

Кисео купус (рибанац), који хоће да се уквари, можеш на следећи начин од квара сачувати: Кад видиш да се по површини купуса хвата плесан (буђа), која свакојако купусу шкоди и непријатан му мирис задаје, а ти најпре скини ону плесан, убриши буре са стране влажном крпом, узми мало љуте ракије и полагано поспи по оном расолу, који се над купусом налази, па ово, кад год будеш купус вадио, повторавај. У опште је довољно, кад овако три до четири пута урадиш Овим додатком ракије, добије купус и пријатнији укус. —ћ.

Против стеница.

Многа се средства противу овога гада препоручују и употребљавају, међу овима и врло скупе прашкове и тинктуре ит.п. Један ме пријатељ, баш ту скоро, уверава, да је у кући, у којој је становао, било врло много стеница и да их је он на следећи начин *сасвим* истребио. Он је, вели узео 2 литра воде и настругао у њу 100 грама љутог (поганог) сапуна, па ово ставио на ватру да вода добро прокључа и да се направи јака сапуњавица. У ову сапуњавицу усуо је ½ килограма соли, па кад се и ова добро растопила, узео је малу четкицу и овом сланом сапуњавицом премазао сва места и пукотине, где се стенице налазиле. Што је вода врелија тим боље. Овако је радио два, три пута, па је и стенице и јаја им поништио. —ћ.

Хранење коња „сечком“.

Многи хране коње *врло ситно* исеченом „сечком“ — сламом, што код коња често проузрокује *колику*, нарочито онда, кад се са оваком сечком помеша прекрупљени јечам или овас. Сечком се коњи зато хране, да се натерају, присиле, да храну боље прожвачу и да ју више убалаве, што поглавито упливише на боље сваривање поједене хране. Али, ако је сечка одвише ситна, онда се поменути циљ не постизава, нарочито ако се сечка — као што је речено — помеша с јечменом или овсеном прекрупом, јармом, јер се у томе случају храна у цревима згрудва, створи затвор, који се врло тешко даје протерати. С тога сечка не треба да буде никад краћа од 2 сантиметра. —ћ.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

Нови чланови утемељачи Српског Пољопривредног Друштва.

Г. Душан М. Спасић, бивши Министар Народне Привреде, да би очувао што трајнији спомен своме поч. оцу Д-р Миловану Спасићу, државном саветнику у пенсији, *оснивоцу* и бив. дугогодишњем Председнику Српског Пољопривредног Друштва на дан његовог трогодишњег помена, а уверен, да ће покојниковој души највише годити, када сећајући се њега учини нешто његовом љубимчету, које је он са толико напора створио, и кроз најкритичније дане провео, очувао и уздигао, — положио је каси друштвеној *сто динара у злату*, уписујући поч. *Д-ра Милована Спасића за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва.*

Г. Спасићу нека је велика хвала на овом дару, а покојниковој души нека даде Бог рајско насеље.

Таса Јовић, надзорник Врањске Бање, ценећи рад Српског Пољопривредног Друштва, на самрти својој завештао је Српском Пољопривредном Друштву 100 динара. Извршилац тестамента покојниковог г. Пера Кушаковић, апотекар из Врања, положио је завештану суму Друштву и тиме покојног Тасу уписао за члана утемељача.

Души рано преминулог Тасе нека Бог подари рајско насеље, а г. Пери Кушаковићу, нека је срдачна хвала на послатој суми.

ЧИТУЉА

† *Стеван Бобић*, начелник Министарства Финансија, дугогодишњи редован члан и бивши члан Управе Српског Пољопривредног Друштва, преминуо је 25 маја а сахрањен 27. маја ове године.

Вечна му памјат и мир пепелу његову.

Претплатницима „Тежака“

Моле се повереници и претплатници *„Тежака,“* да измире претплату за прво полгоће ове године.

„Тежак“ је једини наш пољопривредни лист, чије уређивање и техника зависи једино од одзива његових претплатника, и за то се надамо да ће се претплатници одазвати овој нашој опомени.

Уредништво „Тежака.“

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ
ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин
чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 18. **БЕОГРАД 30. ЈУНА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ.

Нешто о мужи. — *Д-р Ђорђе Радић.*
Зелени кукуруз као сточна храна. — *Мил. Б. Лештарић.*
Мали, али опасан штеточина. — *Д-р Ђорђе Радић.*
Сиви црв. — *Д-р Ур. М. Стајић.*
Потапање зелених калемова. — *Мил. Илић.*
Пчелина жаока као лек. — *Д-р Ђорђе Радић.*
Кукавица. — *Д-р Ђорђе Радић.*
Питања и одговори: *Ушећерени мед.*
Забава: *Лефлер продаје волове.* — Превод од J. Крикнера.
Поучне ситнице
Нове књиге.

СТОЧАРСТВО

НЕШТО О МУЖИ.

Краве муземо два, или три пута преко дана. Мужу треба извршити вешто, пажљиво и правилно. Невеште и непажљиве музиље покваре краву и подивљају.

Искуством је утврђено, да је млеко слабије, кад се три пута преко дана музе, а да је гушће, кад се само два пута музе.

Три пута можемо само онда мусти, кад имамо пиће у изобиљу, да можемо краве музаре обилато хранити. На имању књаза Шварценберга, где се прави чувени сир, краве се редовно три пута преко дана музу, али — тамо има *сваковрсне* хране у изобиљу.

За време муже, треба им и бољу храну дати, јер кад у то доба имају краве пред собом мекиња, јарме (прекрупе) итп , онда се и мирније дају мусти и радије пуштају млеко.

Благо и уљудно опхођење за време муже и с тога је потребно, да крава млеко не задржава и да се не рита, не баца. Има врло доброћудних крава, које се врло лепо и лако, непомично, дају мусти, па ако се и оне при мужи ритну и млеко проспу, биће томе узрок сама музиља, што је краву за време муже ма у чему повредила.

Сису треба целом руком обухватити, а не само са једним или са два прста и палцем, што сам код многих музиља виђао и опоменуо их да тако не раде, јер се тако и теже музе и крава голица, па се узнемири. Увек треба мусти по две сисе на једанпут и полагано хватати по две супротне, а саму мужу треба вршити брзо и мусти све дотле, док се и последња кап измузе, јер је последње млеко најдебље, најмасније и најбоље, па с тога и не треба у вимену неизмужено оставити. Ако се добро не измузе све млеко, које се у вимену налази, онда се остатак угруша, па га је при идућој мужи тешко измусти.

Одмах после муже треба млеко процедити, да се све оно одвоји, што чистом млеку не припада, па га до употребе оставити на *хладно* место, што млеку одржава свежину и чува га од квара. Осим тога, не треба млеко ни много мућкати, нити га много из једног у други суд преливати; таково се млеко после лако квари и груша.

Р.

ЗЕЛЕНИ КУКУРУЗ КАО СТОЧНА ХРАНА.

Зелени кукуруз је одлична храна за исхрану говеди, а нарочито дебеле и млечне стоке. По својој храњивости може се равњати са ливадском травом[1]. Врло је сварљив јер је сочан, те га стока лако и добро искоришћује.

Зелени кукуруз може се давати стоци: у зеленом стању преко целог лета па и до позне јесени, и у слатко превреломом стању преко целе зиме, па чак и преко целе године.

Ако хоћемо да хранимо стоку зеленим кукурузом, онда треба од почетка априла, па до конца маја, да сејемо кукуруз на сачму сваких 14 дана по једно парче земље,

---

[1]) У 100 кгр*)

	азотних	беланчевине	масти	без азотних	целулозе
Ливадска трава има сварљивих хранећих материја.	1.9	1.4	0.4	8.4	4.8
Зелен кукуруз	0.8	0.4	0.6	5.8	3.3

*) Изведено из Hospodářskeho Slovniku Naučného s. 61).

како би на тај начин имали увек зелене хране; кад се једно парче покоси, друго да стигне за кошење. За зимску исхрану стоке треба посејати кукуруз у ово доба. Ако не би имали спремљене земље за сејање овог кукуруза, онда можемо га посејати на јечмишту. Зато је потребно, да се одмах после жетве јечма, стрњика заоре, по могућство добро пођубри згорелим ђубретом и посеје на сачму кукуруз, и то на 1 хектар: 150—200 кграма семена. — По сејању треба дрљачом кукуруз задрљати.

Овако посејани кукуруз, приспеће нам за кошење у другој половини месеца јула или почетком августа, и можемо њиме стоку исрањивати до половине месеца септембра.

Остатак пак, непокошеног и неутрошеног зеленог кукуруза, оставићемо стоци за зиму.

Пошто наши пољопривредници не умеју да очувају зелен кукуруз за зиму, услед тога, што или не умеју, или услед рђавог времена, не могу, то ћемо им овде препоручити један од најбољих начина за остављање зеленог кукуруза за зимско храњење стоке, који се начин са најбољим успехом примењује на уређеном имању Графа Отта Харраха у Трнави, код Храдец Кралова у Ческој. —

Зелени кукуруз се покоси и остави у откосима 2—3 дана да провене. Овако провенут кукуруз превлачи се с реда по откосима (не треба га везивати у снопове) и стовара у нарочито ископану јаму, која треба да је широка 2 метра, дубока од 0.50—1.50 метра, а дугачка према количини зеленог кукуруза. Јаму треба ископати на оцедитом месту, како се вода у њу не би сливала. Ширина јаме треба да је у доњем делу ужа. Приликом пуњења јаме, треба зелени кукуруз што боље набити; у колико се више набија и гази, у толико је мање ваздушне шупљине у јами, а у колико мање ваздуха допире до зеленог кукуруза, у толико овај боље преври, и слађи је за храну.

Кад се јама напуни зеленим кукурузом, онда се кукуруз и даље дене над јамом у облику камаре, у висини до 2 м.

Овако саденута и напуњена јама остави се 2—3 дана да се слегне, а после овог времена загрне се земљом и то са стране 20—30 см. дебљине а одозго по врху слемену 30—40 см. У осталом, што год се више земље набаца на слеме камаре, у толико ће се зелени кукуруз боље слегнути а тиме и слађе преврети. По свршетку затрпавања треба око јаме ископати шанац 70 см. дубине и везати га са одводним шанцем, како би се накупљена вода око јаме могла оцедити.

У овако покривеној камари, настаје превирање које се сврши за 4 недеље. По свршеном превирању зелени кукуруз добије мрко-жуту боју, слатког је укуса и пријатног мириса, те га стога врло радо једе. По свршетку превирања (а то је после 4 недеље од покривања) са зачеља јаме скине се земља у ширини 1—2 метра, па се просто тај део засече секиром или ножем за сено, а кад се потроши засечени део до дна јаме, онда се почне са другим делом ит.д. После сваког вађења треба откривени део покрити снопови ма од кукурузне шаше.

Слатко преврели зелени кукуруз најбоље је полагати стоци исецкан са сечком, у смеси са сламом или сеном, нарочито не треба га самог кравама музарама, јер утиче више на гојазност, него на лучење млека.

На поменутом имању Графа Харраха, исхрањују краве музаре преко целе зиме и лето овако преврелим кукурузом у овом оброку:

20 килограма зеленог кукуруза,
4 „ сена
4 „ сламе и
1½ „ јарме или мекиња.

Препоручујемо свима земљорадницима да сеју кукуруз на показанн начин за зимско исхрањивање стоке, јер ће на тај начин двапут преко године искористити земљиште и добити око 500—600 метара зеленог кукуруза по 1 хектару, са којом се количином стока може преко зиме врло добро исхранити, и тиме велика уштеда учинити у сену, особито ако га је мало и недовољно, као што је то врло чест случај код нашег сељака.

Мил. Б. Лештарић.

НАШЕ ШТЕТОЧИНЕ

МАЛИ, АЛИ ОПАСАН ШТЕТОЧИНА.

Сад баш нађох на крушци мога комшије, овог малог зликовца. То је једна врста *осице* (Lyda piri), која се сад, у месецу јуну појављује. Неких година и раније, у мају, а неких и доцније, у јулу. Она облеће крушкова дрва и носи јајца на доњој страни крушковог лишћа. Осим питоме крушке, облеће она и дивљу крушку, шљиву и бели глог. У поменутим месецима нанесе женка 40—60 дугуљастих жутих јаја из којих се, после неколико дана, излегу ситне, жућкасте гусенице. Чим се излегу, одмах се задружно у прећу упреду и у тој прећи по 20 и више у гомили настане, као што то приложена слика јасно показује.

Из те прће размиле се те гусенице, те грозне штеточине, по оближњем лишћу и обрсте га тако, да остану само голе гранчице. Кад једно лишће обрсте

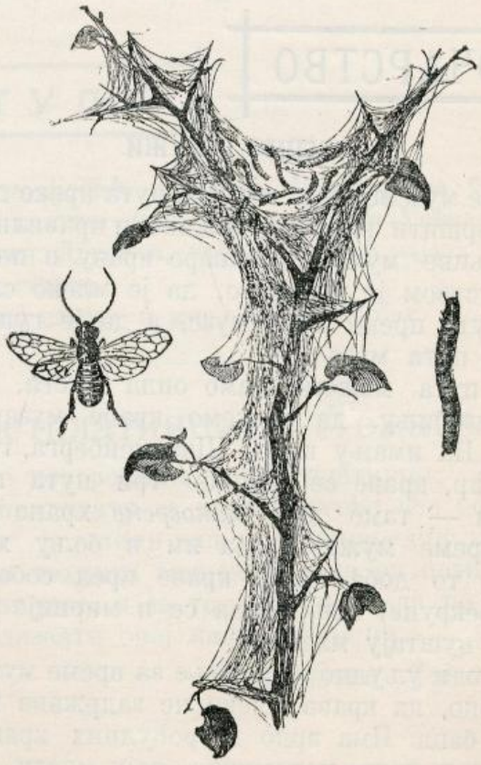

Крушкова осица (Lyda piri)

прећу на друго, њихова прождрљивост не да се описати. Њих 30—40 у стању су, да за 24 сахата једно осредње дрво тако обрсте, да нисмо у стању ни једног читавог листка на њему да нађемо.

Те гусенице могу до 23 милиметра у дужини да порасте.

Средња слика показује упредене гусенице; лево је осица, а десно гусеница.

После 4—5 недеља, пошто су се излегле, смиле доле у земљу, ту се доста дубоко — до 10 сантиметара — завуку и презиме.

Кад се једном наједу и врате у прећу, оне се с почетка комешају, а доцније тако умире, као да су мртве, па и кад би их човек дирнуо, не би се помицале, само би из уста пустиле по неку кап жуте, смрдљиве течности, у знак одбране.

Њих се можемо курталисати само скидањем и спаливањем упредених гранчица, док су гусенице још у прећи, док се нису размилиле, а то се најбоље ради изјутра док не опече сунце. Онде, где су се високо на дрвету упреле, да их рукама или маказама не можемо дохватити, треба узети подуже мотке, па на њих привезати сумпоровите крпе, ове запалити и подтурити под гнезда. Од овог сумпоровог дима, све ће поскапати.

Д-р Радић.

СИВИ ЦРВ

— Agrotis saucia Hb. —

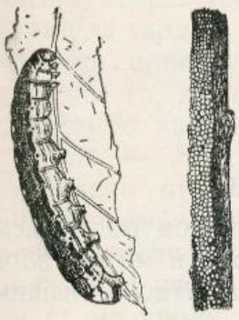

Сл. 16. *Гусеница и јаја сивог црва.* — Agrotis saucia *Hb.*

Овај је црв веома сличан црном црву; услед тога бива да га наши произвођачи дувана тешко разликују од црног црва.

Лептир сивог црва је нешто већи од зимске вештице. Дужина предњих крила износи му 19—20 мм. Предња крила су мрко жута до мрко сива; предња ивица им је обично црвено оперважена. Задња крила су беличаста, проткана мрким ребарцима.

Сиви црв је (гусеница) је затворено сиве боіе са једним редом сивих пега на леђима, испрекидане мрким линијама. Трбух и ноге су сиви, а глава отворено црна.

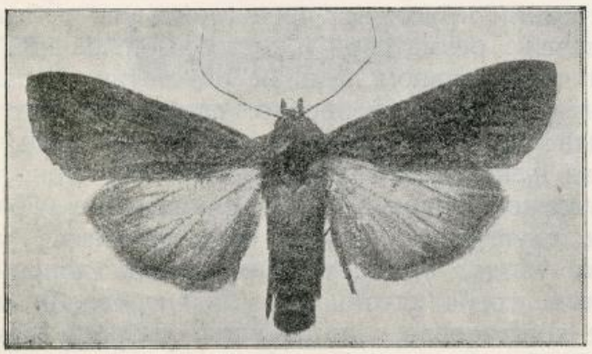

Сл. 17 *Лептир сивог црва* — Agrotis saucia *Hb.* (Нешто увећана).

Приликом претварања у лутку постаје мрко црвен.

Овај је црв прилично распрострањен. Налази се свуда у Европи, с изузетком њеног северног дела.

Као дувански штеточина први пут је запажен у Француској, а у Америци се за њега зна већ давно.

Лептири сивог црва појављују се од маја до септембра, али највише лете у јулу. Ови последњи припадају оној генерацији, чије ларве (црви) нападају дуван од половине маја до почетка јуна. Пошто је овај црв прождрљивији од црног црва и пошто он радије напада лишће него стабљику, то је он опаснији за дуване, него црни црв. Само је срећа, што је сиви црв ређи код нас, те и штете од њега нису тако велике као од црног црва.

Код нас се сиви црв највише јавља у дуванима поред Мораве.

Од њега се бране дувани на исти начин, као и од црног црва.

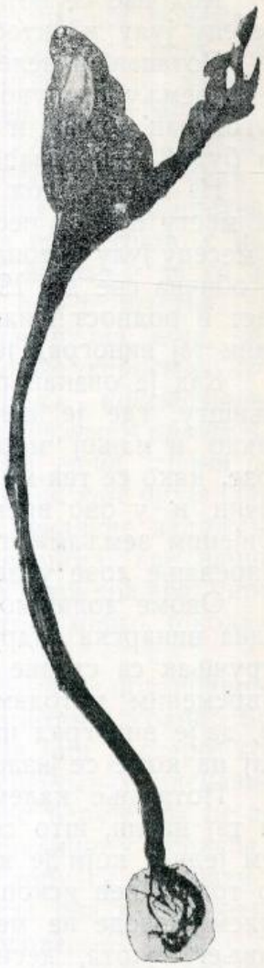

Сл.18. *Дувански струк* две недеље после расађивања наједен од *сивог црва* (Agrotis saucia *Hb*).

ВИНОГРАДАРСТВО

ПОТАПАЊЕ ЗЕЛЕНИХ КАЛЕМОВА.

Важно за виноградаре.

Обнављање винограда зеленим калемљењем, врши се данас само у земљама, где се научним искуствима није обраћала пажња; где се пред очигледним примерима жмурило и где жива реч није помогла, и немајући се зато законског ослонца за забрану оваквог штетног рада — оставило се је, да се сопственици винограда користе својим искуством ове врсте, — које ће их нема сумње скупо стати.

У Француској, Италији и Немачкој не обнављају се виногради зеленим калемљењем, а изузев једног дела Мађарске, не врши се ни у Аустро-Угарској; докле је овај начин рада још у пракси у Румунији, Бугарској и врло често код нашег народа.

Кад о зеленом калемљењу није било речи у своје време, и указано на све рђаве стране његове, те да се бар у неколико упозоре наши виноградари на штетност од оваквог начина рада, указаћемо сада бар на штетне начине потапања зелених калемова који су код нас јако одомаћени.

Код нас се потапање зелених калемова врши у месецу јулу и октобру.

Потапањем зелених калемова у јулу месецу, меће се у земљу потпуно зелена лоза, од које се очекује дуговечан, бујан и родан чокот, — а може ли ово да буде? — показаће један пример из прошлости.

На име: у год. 1896. и 7. подигнут је виноград на месту по све песковитом, окалемљен на зелено и у месецу јулу потопљен. Родност овог винограда била је обична све до 1906. године, а у 1907. и 8. и пораст и родност били су потпуно слаби. У 1909. години тај виноград је потпуно пропао.

Кад је овакав резултат на по све песковитом земљишту, где је донекле притицај спољног ваздуха, макар и мањој мери, омогућавао зрење потопљене лозе, како се тек можемо надати, да нам лоза на овај начин и у ово време потопљена сазри у тешким и збијеним земљама, где је приступ спољнег ваздуха за сазревање лозе у земљи искључен.

Овоме додајемо: да је сопственик овог винограда једна винарска задруга; да је виноградом управљао стручњак са стране доведен; да су сви послови по савременим методама и на време отправљани, а уз то, да је виноград имао и одличан виноградски положај на коме се налазио.

Потапање калемова у месецу октобру врши се на тај начин, што се сви калемови на чокоту отсеку сем једног који је најбољи — најразвијенији. Кад се по том у већ ископану рупу глава чокота положи и калем изведе на месту где је била дотадања глава дивљег чокота, деси се, да се калем сломи и чокот је за ту годину изгубљен. Зато се треба глава чокота, са свима калемовима на њој, да положи у земљу по том да се покуша са извођењем и потапањем најбољег калема, па ако се овај сломи, изводи се други и т. д док се један не изведе потпуно неоштећен, и тек онда се, не исправљајући главу чокота, остали калемови орежу.

Савијање калема око главе чокота непрактично је због тога, што глава чокота брзо почне да трули — а нарочито што жилице, које избију из калема наилазе на ову трулеж услед чега и сам калам пропада. Велика већина пропалих винограда окалемљених на зелено пропали су из овог узрока.

Калемове, који имају јаке урезе од конца — фула — и код којих се урези остали због тога, што дотични калем није на време ослобођен од везе — фула није умесно потапати и то из разлога, што је на том месту изазвана нека врста запаљења које изазива кратковечност чокота.

Све ово штетно утиче и на родност чокота, јер докле потапнице првих година дају више рода, од чокота на зрело окалемљене лозе, дотле — после 5 до 6 године, оне су јако у опадању према зрелим калемовима, за сразмерно нешто већу родност до шесте године. Кад се овоме дода, да су и кратког века, као што рекосмо, и да су на издисају баш онда, кад треба да су у пуној снази, онда се има јасна слика о штетности зеленог калемљења по обнављање нашег виноградарства. Али није само то. На зелено окалемљен и потапљен виноград ретко кад на род стигне пре 4 до 5 пет година, услед чега губимо најмање две родне године, — у сравњењу са виноградима подигнутим зрелим калемовима.

Пошто је бујност винограда подигнутим зеленим калемљењем првих година велика, то је у опште немогуће, или врло тешко, вршити попуњавање празних места у винограду, док исти посао извршити у винограду, подигнутом зрелим калемљењем, врло је лако.

Да је зелено калемљење ствар од опште користи да је овим начином рада обнављање винограда најсавршеније, најбоље и најјевтиније, не би се држање курсева за зелено калемљење у државним лозним расадницима обуставило, и не би се у нашим пољопривредним школама зеленом калемљењу обраћала само у толико пажња, у колико је потребно, да се ученици упознаду са предходним начинима рада на обнављању виноградарства.

Ми нисмо ради, да се наши винограду поучавају у овом погледу својим рођеним искуствима јер су она веома скупа, за то овде указујемо на најглавније рђаве стране у начину обнављања винограда зеленим калемљењем и потапањем ових на сталном месту.

Што поред свега тога овде саветујемо поправку начина рада при потапању зелених калемова, то чинимо само за ову годину и ради оних виноградара, који већ имају зелен калем и намеравају или морају да с јесени подигну виноград потапањем.

Свима новајлијама виноградарима пак, препоручујемо подизање винограда само зрелим, добро сраслим и добро ожиљеним калемовима, на којима сви напреднији народи подижу винограде а и сви они стручњаци од којих ми потребна знања из виноградарства црпемо.

Милутин Илић.

ПЧЕЛАРСТВО

ПЧЕЛИНА ЖАОКА КАО ЛЕК.

„Bienenztng f. Westf.“ доноси у свом последњем броју чланак под горњим насловом, и ми га, због његовог практичног значаја, саопштавамо и нашим читаоцима:

„У медецини је почела у најновије доба и *пчела* да игра важну улогу. Не само да се мед употребљава, него се и сама пчела, или управо њен убод, њена жаока, употребљава против реуматизма и костобоље, па онда против црвеног ветра и сличних болести. Д-р Терц је у народним круговима пренесени и употребљавани начин лечења реуматизма и костобоље пчелиним убодом, научним начином на више од стотину и педесет болесника испитивао и пробао, па је дошао до овог резултата: Мравља киселина, која је при убоду пчелином из њене жаоке улази у човечију крв, може да се употреби против свију реуматичних болести. У лаким случајевима долази се до циља већ после неколико убода, — али у јачим, тежим, повременим болестима, треба стотинама убода употребити. Д-р Терц је констатовао, да нарочито у првом случају, тј. кад је болест слабија, уботи пчела — који се у том случају скоро и неосећају — не могу такмичити са *салицилном киселином и антипирином;* али у оним

случајевима, где та два средства више не помажу, и где је болест постала повремена, хронична, употребио је он пчеле, и то, са мањим изузетцима, увек с успехом. Шта више, што је реуматизам замршенији, јачи, треба се у толико пре лечити пчелама, као што д-р Терц тврди, јер је он дошао на тај начин до успеха и у оним случајевима, где се био развио реуматичан *маразам* (сушица), и у којим случајевима сва друга средства или нису ништа помогла, или су само била од прелазне користи. Особито је нашао, да је и код реуматичних афекција срца лечење с пчелама врло добро било, ако се још није свршио ток запаљења, што често врло споро иде. Дабогме, и при овом лечењу треба бити стрпљив и издржљив. И ако је ово лечење с пчелама у *почетку* скопчано са боловима, ипак се болесник још пре, него што се сасвим и излечи од реуматизма, осећа врло добро, а доцније и не осећа болове од пчелиних убода; а како се с пчелама лечи, умеће да каже и упути сваки лекар".

А председник мађарског пчеларског друштва г. *Кономан Гергељ*, саопштио је у своме листу од пре две године ове случајеве: „Недавно сам дознао — вели он — да је један чиновник често боловао од „црвеног ветра", те је с тога морао дуже времена лежати на уштрб своје званичне дужности и на штету своје породице. Тај човек био је и пчелар. Казаше му, да ухвати неколико пчела и да их метне на лице кад му црвени ветар дође. Ускоро после тога нападне га црвени ветар и он одмах извади неколико пчела из кошнице, пусти их да га „уједу" за лице, и заиста: место да му је лице услед убода пчелиних још већма отекло, нестало је за 24 сахата и отока и црвеног ветра. Тај је човек данас свеж и здрав. Нећу тиме да тврдим, да су пчелини уболи једино средство против црвеног ветра, које ваља употребити; али тврдим то, да је се пчелина жаока и у више других случајева као сигуран лек против црвеног ветра показала. — Ја сам — прича даље г. Гергељ — већ неколико пута патио од реуматизма у коленима и чланковима, па као пчелару, прво ми је било да тражим помоћи од мојих милих пчелица. Узео сам, дакле, неколико пчела, пустио сам их да се на мене наљуте и да ме уболу на местима где ме је болело, па је болова после неколико часова нестало. Ко у ово сумња нека покуша, па ће се уверити да је истина, јер сам на овај начин, са̂м лично, и неке моје пријатеље излечио".

Р.

ПТИЦЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ

КУКАВИЦА.

Кад с пролећа у шуми буква озелени, онда се појави прави претеча пролећа — *кукавица*, која својим кукањем објављује, да је са свога зимовања у наше крајеве приспела. Њено кукање далеко се чује и разлеже, нарочито јутром и вечером, па често до дубоко у саму ноћ. И ако тако јасно кука, опет ју је тешко на грани видети, јер је кукавица преко мере страшљива птица, па чим осети да још се што приближава, одмах прне даље у густу гору, па стога и народ каже за страшљивог и неодважног човека, да је — „кукавица". Ни стотинити од нас, који њено кукање чујемо; нисмо ју још могли негде на грани угледати. Њу је тешко и познати, јер је много слична копцу, и то како по боји и величини, тако и по лету. С тога се у старо доба веровало, па неки народи и данас верују, да се кукавица у копца претвара.

Ми ћемо овде кукавицу да посматрамо с наше стране као пољопривредници, да видимо: да ли нам је она и у колико корисна, или нам је штетна.

Она је у ствари врло корисна птица, која, *нарочито шумарима и воћарима, много користи, јер се она искључиво храни само нашим штеточинама, нарочито гусеницама, које се на шумском дрвећу и на воћкама налазе и бр(те, па шта више, храни се и с оним врстима чекињастих гусеница, које друге птице неће ни да омирише* С тога се кукавице задржавају највише у оним шумама и воћњацима, где највише гусеница има. Кукавица је и врло прождрљива, управо рећи несита птица, па невероватно много шкодљиве гадије потимани.

Са кукавицом су скопчане и многе празноверице. Тако нпр. да прориче, кад ју запитамо, колико ћемо година живити итп. Кукавица је још у старо доба, код свију народа, важила као сигуран предсказивач времена, па и наш народ и данас верује, да ће лето бити кишовито и влажно, кад кукавице с пролећа често кукају. Шта више, у старо доба су веровали, да је кукавица узрок, ако негде, где она кука, потрају дуготрајне кише и настану непогоде, — па су с тога употребљавали сва средства, да кукавице из своје околине растерају.

Кукавица је међу птицама најчудноватија и јединствена с тога, што своја јаја у гнездо других птица носи, па их ту остави, да их дотична птица, у чије је гнездо снела, излеже и младе одхрани, не водећи даље ни најмању бригу о своме потомству. Женка обилази сва дрвећа и жбунове у кругу свога становања и потражује згодна гнезда, па које гнездо за свој циљ за подесно нађе, тамо и снесе, у свако по једно јаје. Но ако види, да у дотичном, њеном укусу одговарајућем гнезду, има већ повише јаја, она онда то једно или више од њих из гњезда избаци, да свом јајету више места направи, па онда снесе ту своје јаје. Као што рекох, она за тај циљ употреби свако гнездо, које јој се свиди да јој је погодно, али најрадије носи у гнездо *сврачка* и *говедарке*, али су њена јаја налазили и у *шевиним* и у *косовим* гњездима. С тога ове мање птице јако мрзе на кукавицу, нападају је и гоне уз јасно цврчкутање, кад би се њиховом гњезду приближавала; али, ако је већ у изабрано гњездо снела јаје, онда је све свршено и дотична га птица, у чијем је гнезду снесено, без даљег опирања, са својима заједно и излеже. Бива, да су кукавичина јаја и по боји и по крупноћи, једнака с оним у гњезду.

Кад се младо кукавичино пиле испили, одмах се опази његова прождрљивост: непрестано разјапљује уста, па дотичне маторке не могу, од јутра до мрака довољно да насите своје незвано, прождрљиво и несито пасторче. Тако обилато храњено мландунче брзо се развије и порасти, гњездо му постане тескобно,

па гура и потискује правне становнике, а по потреби их и избацује из гњезда, тако, да јадни од глади и потреса поскапају, па се оно онда по гњезду само разбашкари, а кад добије своја крила онда остави гњездо и излети самостално у шуму и воћњаке, да наше штеточине пронађе и с њима се исхрањује, — а чим се укажу први знаци да се јесен приближава, одмах се кукавице спремају за пут и одјезде на југ, да тамо презиме, а на пролеће да нам се опет на истребљивање наших штеточина врате. **Р.**

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

4. *Питање.* — У прошлој години цедио сам мед из ђерзонових кошница, који се је после извесног времена (1—3 месеца) ушећерио. У околини Власотинаца цеђен мед такође се је ушећерио и то после 15—25 дана.

Како мед, који није ушећерен, изгледа лепши, лакше се разлива у мање судове, боље се продаје и т. д.

Питам:

Услед чега се мед ушећерује? Може ли се мед одржати дуже време а да се не ушећери. Како и на који начин?

Вел. Бољинце. **Душан Н. Поповић,** економ.

4. *Одговор.* — Сваки природан мед мора се пре или после *стегнути* (гранулисати, кондирати, т. ј. више угрумуљичати но кристалисати), но не мора се сваки *ушећерити* т. ј. да изгледа, као у пролеће у сећу заливен „мед", кад су пчеле пре зиме прихрањиване сирупом (шећерним раствором). Не ће се стегнути само *вештачки мед* од разних сирупа (кромпир, меласа и т. д.), дакле подражаван мед. Публика незнајући, пада баш у противну погрешку, те купује сирупе, буђкурише — мислећи да је то тек прави мед. Баш то што се пред зиму, на неколико недеља после бербе, сваки прави природан мед *стегне*, најбољи је — најпоузданији знак, да је чист пчелињи мед, јер сваки у то доба бистар, течан мед, подозрив је, да није кварен (фалсификован).

Пчела збира с цвећа нектар (сладак водњикав сок) и меша га за време скупљања у устима с пљувачком. Ова садржи у себи ферменте (изазиваче врења) и тиме се изводи претварање нектара у мед т.ј. биљни гумини састојци нектара претварају се у шећер, тршчани шећер у грожђани. Пчела додаје и нешто мало мрављe киселине за боље држање меда. Пчеле збирачице, кад немају довољно места (сећа) за непосредно слагање нектара у љупке (погрешно зване „ћелије"), или су иначе у томе ометене, или журе... предају тај, тако донекле преправљен, слатки сок својим млађим сејама, домаћицама у кошници, ове га наново својом пљувачком натопе, рашире по љупкама од сећа да се испари, па кад довољно испари слажу га на стално место за зимницу и кад довољно дозре заливају воштаном скрамицом.

Према томе можете сами градити закључак... Кад је право доба за одузимање меда т.ј. да ли је боље вадити зрелији (заливен) мед или још недозрео, дакле незаливен. Овај последњи, као и онај, који у себи има више слузастих састојака и почне се *пре* стезати, хоће пре истински и да се ушећери.

На то утиче даље и садржина меда т.ј. од каквог је цвећа збиран. Док ће се липовац и мед с воћа стегнути махом тек после 3—4 месеца по берби, онај од репице, слачице, горушице и др. крсташица (крупифера) пре се стегне, па гдешто и ушећери... често још у кошници, пре но што стигнемо да га повадимо. Тај мед садржи много сумпорасте беланчевине и калија који распадањем својим у меду стварају нарочите соли, а ове чине да се мед стегне и ушећери.

Уопште рани пролећни мед и ако је мање водњикав, с тога што садржи много тих соли, пре се стегне, но потоњи летњи мед.

И светлост утиче на добро незаптиван (херметички незатворен) мед, да се пре стегне.

Али мед јесењи од *црнице*, *црњуше* (Erica carnea) *вриска*, *вреска* (Calluna vulgaris Salisb.) и свију осталих Erica, најпре се најјаче стегне и ушећери, тако, да ни њега, као ни старији ељдовац нисмо у стању (без нарочите вештине) истрести ни на каквој истресалици...

Ко жели да му мед, нарочито муљаник (из простих трмки) остане бистар и течан, мора га прокувати опенити (беланчевина), додавањем креде или усијаног дрвеног угљена, избистрити и сталожити (клијеве соли) или и прецедити. Прокувати на благој ватри (50° целз.) и једнако мешати и то суд с медом, метути у други већи суд с водом, па овај на огањ. Иначе би, као и на јачој топлоти мед могао загорети и изгубити свој укус променити боју, па изгубити и свој лепи, пријатни мирис.

За тачнији пропис (рецепт) о овом дотеривању и бистрењу меда (ако будете желили), обратите се накнадно.

20. јуна 1911.
Београд.

Редован члан С. П. Друштва
Т. Владисављевић.

ЗАБАВА

ЛЕФЛЕР ПРОДАЈЕ ВОЛОВЕ.

Једног мајског вечера стајаше сељак Лефлер пред својом капијом, пушећи на својој лули и размишљајући нешто. Ка њему је ишао сељак Труберт. Он је за собом вукао једна мала кола, и када дође према Лефлеру, он застаде: „Здраво, Лефлеру! Како иде?"

„Хвала на питању, могло би боље бити". — Где ћеш ти са тим колима?"

„Код ковача — шине нису у реду. Чега има новог код тебе?"

„Ничег". — одговори Лефлер.

„Тако. — Ја сам чуо, да хоћеш да продаш један пар волова — ?"

„Зашто не?" одговори Лефлер, и помисли у себи: а због тога је он овамо дошао!

„Које?" запита Труберт.

„Оне две сивоње".

„Колико тражиш за њих?“

„Онолико, колико вреде. — Знаш ли ваљда каквог муштерију?“

„Најзад и мени би требали“, рече Труберт.

„Лепо, онда хајде да их видиш.“

„Није потребно — ја их већ добро познајем. Седам стотина форината, ако хоћеш, даћу ти за њих“.

„Морао бих прво полудети“ рече Лефлер и насмеја се а у себи помисли: овај ме неће преварити.

„Па колико ти тражиш?“ запита га Труберт.

„Када ми ти само толико дајеш, нећу више о томе ни да говорим“, одговори Лефлер. „У понедељак за четрнаест дана је у вароши вашар, па ћу их тада продати“

„Није велика тражња за стоком — нећеш за њих ни толико добити“.

„То ћемо видети“, рече Лефлер и пљуцну. „Седам стотина форината је сувише мало“.

„До вашара је још шеснаест дана; рачунај храну за то време — и она кошта новаца — боље ти је, дај их одмах мени. Нико ти неће платити више, а и не мораш ваздан на вашару да ђоњаш.

Када Труберт толико много говори, помисли Лефлер, то он хоће пошто пото да купи волове. Зато нека више и плати. — И рече: „Они не једу бадава, они то одраде. Ја се не морам журити са продајом. Када више недаш...“ и слегну раменима.

„Урлих има такође један пар на продају“, рече Труберт.

„Па онда купи од њега“. Лефлер се окрете и оде у кућу. Ваљда сам пао на теме да се дам преварити од једног Труберта, рече у себи.

После две недеље, одведе Лудвиг, Лефлеров стари слуга волове у варош на вашар. Већ у 7 сати изјутра стајаху волови на вашару, а око 9 сати дође и Лефлер. Труберт је имао право, на вашару није била велика тражња за воловима; у дугим редовима стајаху волови, а купаца беше врло мало. „Да ли је већ когод питао за цену?„

Лудвиг климну главом. „Волф из Белау-а их је гледао, али су му били сувише скупи. Он је у крчми код „Града Прага“, ако желите да са њиме говорите.“

„Ја ћу мало да прођем по вашару, па ћу онда бити код „Града Прага“, ако ме ко тражи пошаљи га тамо“, рече Лефлер Лудвигу.

„Добро“.

Лефлер пође по вашару, од шатре до шатре. И овде нема ничег, рђав вашар... „Лепи, леми, туткалише,“ викаше један продавац. „Најбоље средство на свету! Нема више разбијених лонаца; даље са дротарима! Ево овде видите седам парчади, господо, једно је велико, друго мање, треће још мање и тако све до последњег које је најмање... молим лепо, гледајте сад, из њих ће да буде тањир — ево једно и још једно парче ...ха тако... што је мало пре било разбијено сад је читаво Изволите, изволите, цела ствар кошта само 30 крајцара. Коме се чини и сувише јефтино може и више да плати. Ко жели још једну флашицу?“

„Дајте ту комендију овамо“, рече Лефлер, извади новац из џепа и узе флашицу.

„Упуство је унутри спаковано.“

„Добро, добро“ рече Лефлер и оде даље.

„Свеже смокве, тазе смокве шеснаест крајцара, изузетно само данас, јер је понедељак па нов живот почиње. Шеснаест крајцара читав венац!.“

То је јефтино, помисли Лефлер, али од тога се добија зубобоља.

„Здраво Лефлеру“, рече му Труберт, који беше баш тог момента приспео са села, „је си ли продао твоје волове?

„Ако сам их већ продао, немаш шта да се бринеш“.

„Море дај их мени за седам стотина форината“.

„Ваљда сам будала, сада, када сам их већ толико дуго хранио — мислиш ваљда, да је неко нашао храну на путу.

„Гле ово шарено пругасто одело није ружно; а и шеснаест форината није скупо, баш би га могао купити. Али са собом нисам понео новац. У кеси имам свега три форинта ..“ рече Лефлер.

„Ја ћу ти узајмити“ додаде Труберт.

„Не правим дугове“ рече Лефлер, остави Труберта и оде у крчму. У крчми, пуној дима, сеђаху сточарски трговци, Волф и још неки.

„Но, Лефлеру, како је?“

„Хвала Богу, може се“ одговори Лефлер, седе и поручи ручак и пиво.

„Купио бих оне твоје сивоње, али су ми сувише скупи.“

„Онда нема ништа од пазара“ промрмља Лефлер и испи своје пиво. Неко време сеђаху они тако скупа и разговараху о које чему, а Лефлер непрестано чекаше да Лудвиг дође, да јави продају или да пошаље неког купца. Али већ изби 2 сата, Лефлер испи већ трећу чашу пива, у кафану долазаше све више и више света, али ни један од оних који би волове купио.

„Хајде да играмо коју партију жандара, да нам прође време. Ја нећу више на вашар, данас нема ништа од пазара“, рече Волф.

„Добро“.

Крчмар донесе карте и отпочеше да играју у четворо После једног сата Лефлер је добио 65 крајцара.

„Ово је ужасно досадна игра“ рече Волф.

Крчмар, који је ту стајао, насмеши се и рече: „Хајдемо у засебну собу, мало фарбла?“

„То је сувише опасно. И немам код себе пара“, рече Лефлер.

„Шта ти имаш да говориш! Ти увек добијаш...“ Нису требали много да га наговарају. Одмах затим сеђаху у засебној собици. Лефлер добијаше, једну, две, пет, седам форинти. Затим се окрете срећа. Он губљаше. Зној га обли по челу, јер баш сад извади последњу пару из кесе. Поче да пада у ватру, и за часак изгуби сто форинти. На сату изби четири.

„Ја морам мало на вашар“, рече Волф. „Да престанемо“.

„Бога ми ја немам новаца да платим“, рече Лефлер.

„То ми се допада.“

„Заборавио сам кесу, могао би сваки да каже.“

„Бога ми! Морате чекати док продам волове — или да играмо даље.“

„Плати ти прво ово. — Него чуј, дај ти мени волове за петстотина форината.“

„Је си ли ти при свести?“

„Па колико иштеш?“

„Осам стотина“.

„Нећу!“

„Седамстотина.“

„Пет стотина и педесет — или ми одмах дај мој новац — то је моја последња реч“.

„Додај још педесет — и овако ми остају само пет стотина“.

„Најзад добро, теби за љубав,“ рече Волф и насмеши се.

Лефлер прими новац, плати цех, изађоше на трг, и Волф узе волове.

Лудвиг рече: „Молим вас, газда, имао бих мало посла у вароши, око седам сам код куће!

„Добро — и ја имам још нека посла.“ И оде да купи оно шарено одело. Но оно већ беше продато. Љутито узе Лефлер друго и потражи Лудвига да му пакет са аљинама однесе кући, али га не нађе. Псујући крете се кући, вукући сам пакет. На друму, спази своје сивоње, и човек, који их вођаше, беше Лудвиг...

Лефлер викну слугу по имену, али Лудвиг беше мало наглув. Лефлер пође брже да га стигне, но он га не стиже и дође у село сав задуван, баш у моменту, када је Лудвиг излазио из дворишта Трубертовог. „Шта ћеш ти ту?“ викну он љутито на слугу.

„Труберт је сивоње купио од Волфа за седам стотина форината, па је мени дао једну форинту да му их кући доведем.“ „Првога можеш да купиш твоје прње,“ раздера се Лефлер. А Лудвиг у себи помисли: Лефлер је попио коју више...

С немачког
К—р.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Врло добро ђубре за руже, без сумње је *чађавица.* Из оџака треба настругати чађи и прелити је кључалом водом да се растопи, јер се у хладној води не може растворити. Кад се ова чађава вода охлади, онда ваља с њом руже заливати. И старије се руже од ове чађавице подмладе, веселије порашћују и крупније цветове рађају.

—ћ.

Грашак и пасуљ, и у опште свако вариво, не може да поднесе скорашње, несагорело ђубре, јер у земљи, која је скорашњим ђубретом ђубрена, буја и грашак и пасуљ, и боб, и сочиво много у лозу, у стабло, а не замеће рода. За грашак и пасуљ, најбоље је ђубре — пепео. Где га има у довољној количини на расположењу, онде се може пепелом нађубрити цела она леја, која је одређена за сејање грашка, пасуља и боба, а где га нема много, онде се у сваку кућицу (оџак) метне по једна прегреш и земљом добро измеша. На овај начин ђубрена земља издаје много више мехунака и код грашка, и код пасуља и код боба.

—ћ.

Да сађен арпаџик не тера у семе („бикове“), треба га преко зиме у близини пећи, или огњишта, кроз неколико недеља добро осушити. Добро и скроз осушен арпаџик, неће никад терати у семе, него ће се развити у лепе крупне главице — лукове.

—ћ.

Кидање лишћа са репе.

Кад је година влажна, кишовита, онда се лишће са сточне репе, за исхрану стоке, може кидати већ у месецу јуну; а кад је година сушна, онда се лишће не сме кидати пре половине месеца јула, јер је у сушним годинама оно потребно да земљу око репе закриљују и одржава јој потребну влагу. Доцније пред саму јесен, кад настане хладније и влажније време, можемо све лишће, до самих срчаних листова, покидати и стоци дати, што је домаћину за изхрану стоке много поможено. Боље је да се лишће тако корисно употреби, него да на репи пожути и пропадне.

—ћ.

Да салата не тера у семе.

Кад преко лета наступе топли, суви дани, онда салата иде врло брзо у семе. Тек што јој се развила главица, а она се већ испучила да стабљика пробије, да „прорасти“. Ми можемо у тим данима и обилно заливати, али ће салата у топлим данима пре или после, морати прорасти. Од тога ју можемо задржати на следећи начин: Сваку главицу, чим почне да се завија, треба до саме земље, оштрим ножем усећи у жилу, од прилике до половине. Кад се човек у томе послу мало извежба, онда то врло брзо иде; за четврт сахата може усећи до 60 и више главица. Овим се радом делимично спречава наглији ток сокова у главицу да ова не може убрзо да потера у семе, да „прорасти“, него да се лагано само развија. Ја сам то увек радио, нарочито код финијих сората, и увек с успехом.

—ћ.

НОВЕ КЊИГЕ

Казнени Законик и Кривични Судски Поступак Краљевине Србије, протумачени одлукама опште седнице и одељења Касационог Суда. Средио Гојко Никетић. Са предговором Др. Душ. Суботића секрет. Минист. Правде. Београд. Књижар издавач Геца Коп. Стр. XXXI + 397 + CXVI.

У књигу је поред Казн. Законика и Крив. Поступка ушао и Додатак, који садржи ове законе и уредбе: Закон о пороти, Полицијску Уредбу, Закон о истражним властима, Закон о јавној безбедности, Закон о министарској одговорности, Закон за мерење, Опис и идентификовање криваца, Закон о условном отпуштању, Правила о притвореницима код окружних судова, Правила о држању реда и чистоће у судским притворима, и Закон о среским и градским судовима.

Књига ова има 38 штампаних табака, махом ситнога текста. Цена јој је 10·— дин., у платненом повезу 12·— дин·, а у фином кожном 14·— динара.

Претплатницима „Тежака“

Моле се повереници и претплатници *„Тежака,“* да измире претплату за прво полгође ове године.

„Тежак“ је једини наш пољопривредни лист, чије уређивање и техника зависи једино од одзива његових претплатника, и за то се надамо да ће се претплатници одазвати овој нашој опомени.

Уредништво „Тежака.“

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ЗАПИСНИЦИ СЕДНИЦА

УПРАВЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Записник

XIV. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 5. маја 1910. године у Београду.

Присутни: председник г. Влад. Кушаковић, п.председник г. Аца Живановић, чланови г.г. Алекса Поповић, Александар Мијоковић, Мирко Миљковић, Јоца Марковић, Сретен Јевтић, Коста Тодоровић, Dr. Урош М. Стајић и Огњан Луковић.

Као гости присуствовали су г.г.: Dr. Ђорђе Митровић, Јован Александровић, Максим Николић и Dr. Милош Радосављевић.

Бележио, у одсуству секретара, члан Dr. Урош М. Стајић.

— Чита се записник прошле седнице. Одбор налази да су у записнику погрешно прибележене примедбе г. Тодоровића и за то решава: да се у записнику те погрешке исправе и тако поправљен записник на идућој седници прочита.

— Износи се на решавање програм рада Српског Пољопривредног Друштва за 1910. годину, који је у прошлој седници почет да се претреса.

Заступник секретара чита тачку по тачку из програма, које председник ставља на гласање.

Тачке, 1, 2 и 3 примају се већином гласова. Г.г. Алекса Поповић и Аца Живановић изјављују, да се не слажу са одлуком Одбора и да ће поднети своја одвојена мишљења.

Тачка 4. прима се једногласно.

Тачка 5. прима се већином гласова. Г г. Алекса Поповић и Аца Живановић изјављују, да се не слажу са одком Одбора и да ће поднети своја одвојена мишљења.

Тачка 6. прима се једногласно.

Тачка 7. прима се, само да се изостави из последњег става реченица: „какве приређује... итд.“ до краја.

Тачке 8. и 9. примају се.

Тачка 10. прима се, само да се изостави реченица: „по већ утврђеном... итд.“ до краја.

Тачка 11. прима се, само да се изоставе речи „најакутнија“ и „пољске“.

Тачка 12. прима се са овим изменама да реченица „као са себи сродним“ гласи: „као *и* са *свима* себи сродним“; да се реч „установом“ замени речју „корпорацијама“ и реч „га“ речју „их“; и да се реченица „и по могућству материјално“ са свим изостави.

Тачке: 13., 14. и 15. примају се без измена.

— Износи се предлог уредника „Тежака“ о хонорисању штампаних радова у 1—12 броју „Тежака“. — Решено: да се ова тачка дневног реда остави за идућу седницу.

— Чита се оставка секретара друштвеног г. Dr. Ђорђа Радића. — Прима се к знању.

— Председник чита писмо Господина Министра Народне Привреде, којим моли Друштво, да од своје стране изабере једног свог члана за „Главни Савез Кола Јахача“. — Решено: да се од стране Српског Пољопривредног Друштва изабере г. Dr. Ђорђе Митровић, редов. члан Друштва.

СЕКРЕТАР — *Dr. Ђ. Радић*

ПРЕДСЕДНИК — *Влад. Кушаковић*

ПРОГРАМ РАДА

Српског Пољопривредног Друштва у 1910. год.

I

С обзиром на то, што су материјална средства Српског Пољопривредног Друштва, услед нерационалног финансирања раније Управе, врло оскудна и већим делом ангажована у продајни материјал, који се тек има да уновчи, то ће главна сврха данашње Управе у овој години бити: да ради на санирању друштвених финансија и довођењу буџета у равнотежу, и на уновчавању продајног материјала, који се у друштвеним магацинима налази.

(Засебно мишљење Аце Поповића и А. Живановића, сваки за се).

II

Пошто се је рад Српског Пољопривредног Друштва у прошлој години, услед финансијских тешкоћа, које су произашле из напред наведених разлога, свео искључиво на посредничке и комисионарске послове у набавкама: справа, алата, семена итд. — између наших пољопривредника с једне, и фабрика, заступништава фабрика и семенарских продавница с друге стране, и тиме Друштво у велико одступило од свога програма рада, из прошле и ранијих година, то да не би и у будуће падало у такве грешке, које могу бити фаталне по целокупан рад друштвени — да се одабере један ужи одбор од неколико чланова, који ће израдити пројекат реорганизације Друштва на модерној и савршеној основи. Кад се овај пројекат претресе у седницама Управног Одбора, да се изнесе онда збору на одобрење идуће године.

III.

Да Управа друштвена у овој години не приређује никакве изложбе нити даје помоћи својим Подружинама за приређивање изложаба, све док се друштвене финансије не поставе на здраву основицу.

IV

Да Управа из своје средине изабере једног члана, који ће у току ове године прегледати све подружине у земљи, и у виду једног извештаја изнети њихово стање, мане и недостатке као и мере, које би требало предузети у погледу њихове организације да би одговориле циљу коме су намењене.

V

Управа Српског Пољопривредног Друштва, у заједници са Главним Савезом Земљорад. Задруга, приредиће, према већ утврђеном плану, још ове године низ популарних и практичних предавања и курсева у народу из важнијих грана пољске привреде.

(Примљена, одвојено мишљење А. Поповића и А. Живановића).

VI

Друштво ће још ове године приступити са Г. С. З. З. заједничком извођењу огледа са вештач. ђубретима, према већ споразумно утврђеном плану.

VII

Према начелном решењу XXXIX главнога годишњег збора од 24. фебруара 1908. године, Друштво ће наставити рад на припремама за приређивање једне Земаљске Опште Пољопривредне Изложбе, у ком циљу да се допуни раније изабрани одбор.

Сем овога, Управа ће изабрати неколико чланова, који ће израдити план за обласне пољопривредне изложбе.

(Прима се са изменом).

VIII

Управа ће и надаље потпомагати Управу Музеја сарадњом и прибирањем објеката за Пољопривредно Одељење овога Музеја.

IX

У погледу посредовања у набавкама пољопривредних потреба за друштвене и подружинске чланове и остале пољопривреднике у земљи, нарочито семења и пољопривредних справа и машина, Друштво ће се придржавати у границама кредита, са коликим ће у овој години располагати. Првенствено ће радити на томе, да се у што већој количини истуре заостале справе, машине и семење, а у колико их не буде на стовариштy, вршиће најнужније набавке и то поглавито по поруџбинама или у споразуму са Г. С. З. З.

X

Наставиће се и на даље проучавање стања и развића пољске привреде у земљи.

XI

Да се о идућем годишњем збору Српског Пољопривреног Друштва одржи *Пољопривредни конгрес*, на коме ће расправљати питања из привреде. У тој сврси Управа ће позвати дотичне секције да изаберу теме и одреде референте за то.

XII

Друштво ће и надаље одржавати најтешње везе са Шумарским Удружењем, као и са свима себи сродним корпорацијама, и потпомагати их морално.

XIII

Друштво ће најревносније настати ширењу практичног пољопривредног знања путем свог органа „Тежака“ и то у смислу утврђеног плана са Г. С. З. З.

XIV

Место досадашњега „Пољопривр. календара“ Друштво ће са Г. С. З. З. приредити заједничко издање за идућу 1911. год. пољопривредног и задружног календара, који ће носити име „Земљорадник“ календар Срп. П. Д. и Г. С. З. З.

XV

Поред редовног издавања „Тежака“ и заједничког издавања календара „Земљорадника“, Друштво ће настати према материјалним средствима, са коликим ће у овој години располагати, да се у овој години изда и „Пољопривредни Гласник“, у коме ће се штампати оригиналне расправе и радови из пољске привреде. Сем тога да се у овој години издаду и једна или две „Практичне пољопривредне поуке“, ако такође буде било средстава за то.

ЧЛАНОВИ ОДБОРА ЗА ИЗРАДУ ПРОГРАМА РАДА:

Влад. К. Кушаковић, Срет. Јевтић, Dr. Урош М. Стајић, Огњ. П. Луковић, Dr. Ђока Ст. Јовановић.

ОДВОЈЕНА МИШЉЕЊА

Алексе Љ. Поповића и Аце Живановића, чланова Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва на нацрт програма рада Српског Пољопривредног Друштва у 1910. години.

Код тач. I

Налазимо, да се не може тврдити, да је ранија Управа Српског Пољопривредног Друштва нерационално финансирала. Што је уложено и сада се налази већа сума новаца у продајни материјал: плави камен, справе; пошто се зна, да се мора сваке године благовремено да набави повећа количина плавога камена, па је тако и у прошлој години урађено, али, како је година била таква, да се није показала потреба за плави камен, то је велика количина, од набављене, остала у магацину и она има да се употреби у овој години; а и справа мора бити увек у већој количини на стовариштy, и што није прошле јесени издато више него обично, то се има да припише изванредним политичким приликама, у којима се тада наша земља налазила, те су се привредници уздржавали, где су год и колико су год могли, од издавања новца. Налазимо, да друштвене финансије нису болесне, те да их треба санирати, нити да је равнотежа у буџету поремећена, те да је треба поправљати, јер на овогодишњем друштвеном збору утврђен је друштвени буџет за ову годину без икаквих дефицита, који би изазивали поремећај равнотеже. Како је, даље, у тачки IX-ој програма изложено да ће Управа настојавати, да се истуре заостале справе, машине и семење, то смо мишљења, да цела ова прва тачка програма треба да се избрише.

А. Живановић
Алекса Љ. Поповић

Код тачке II

Налазећи, да Српско Пољопривредно Друштво није од-

ступило од свога програма рада, правилима друштвеним предвиђеним, када је поред осталих послова, које је оно вршило, као што се то јасно види из годишњега друштвеног извештаја за 1910. годину, радило и на набавци справа, семења и т. п. и протурило их у народ, мишљења смо, да нема никакве потребе, да Српско Пољопривредно Друштво треба реорганизирати и да се због тога треба да бира какав одбор за израду пројекта реорганизације Друштва и с тога, треба и ова тачка сасвим из програма да отпадне.

А. Живановић
Алекса Љ. Поповић

Код тачке III

Како је буџетом за 1910. год., који је усвојио и одобрио редовни овогодишњи збор Српског Пољопривредног Друштва, у главном обележен обим и правац рада садашње Управе друштвене за ову годину, и како у буџету овоме није предвиђено, нити је Управи стављена на расположење ма каква сума новаца за приређивање какве изложбе — мишљења смо да нема ни места стављању у програм Управин, да она у овој години не приређује никакве изложбе и с тога тај део треба избрисати. Тако исто, не може се у програм рада унети одредба, да Управа Српског Пољопривредног Друштва у овој години не даје помоћ ни својим подружинама за приређивање изложаба, када је у буџету за ову годину та помоћ предвиђена. Друштво и ове године ужива државну помоћ, која је и њен једини новчани извор којим оно располаже и уживајући је, Управа је дужна, да из те суме помаже и подружине, како је буџетом за ову годину и предвиђено, и с тога у овоме смислу треба учинити и исправку код ове тачке програма.

А. Живановић
Алекса Љ. Поповић

Записник

XV. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 7. маја 1910. год. у Београду.

Присутни: председник г. Влад. Кушаковић, п.председник г. Аца Живановић и чланови: г. г. Алекса Поповић, Dr. Ђока Јовановић, Коста Тодоровић, Dr. Урош М. Стајић и Огњан Луковић.

Бележио: члан, Dr. Урош М. Стајић.

— Износи се предлог уредника „Тежака“ о хонорисању радова штампаних у 1—12 броју „Тежака“. — Решено: да се по предлогу уредника хоноришу.

— Председник реферише Одбору о извршеној анализи „Гусина“ и моли га да одобри издатак од 30 динара за плаћање анализе. — Одобрава се.

— Износи се на решавање молба г. Виће Матића, држ. економа из Мионице, да му Друштво уступи 100 килограма плавог камена на продају. — Решено: да му се уступи тражена количина на продају.

Записник

XVI седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 20. маја 1910. године у Београду.

Били су присутни: Председник г. Влада Кушаковић, подпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Александар Мијоковић, Коста Тодоровић, Милосав Ж. Петровић, Сретен Јевтић, Dr. Урош Стајић, Огњан Луковић. — Као гост присуствовао је редовни члан г. Јован Александровић.

Бележио секретар Dr. Ђ. Радић.

— Председник извештава Управу, да је редовни члан

г. Димитрије Путниковић
учитељ

умро 17. о. м. — Примајући ову тужну вест знању, чланови Управе устајањем и са: „Бог да му душу прости!“ одаше покојнику своју пошту.

— Чита се записник XIII. седнице. — Прима се.

— Износи се на решавање питање о набавци прскалица и рафије. — Председник извештава Управу, да је Друштво и даље хтело да набави прскалице „Крајина“ из фабрике Браће Гоњевца, које је до сада набављало, али да је комисијски утврђено, да је фабрика овом приликом покушала да Друштву да у место прскалице „Крајина“, ону под именом „Жупа“, коју је Друштво још раније као посве неупотребљиву одбацило; као и то, да су прскалице „Привреда“ и „Крајина“ из овд. фабрике Браће Пинкас-Штајна такође незадовољавајуће, то је, с обзиром на врло велику тражњу набавио за сада 30 комада прскалица од Милана Јовановића казанџије из Новог Сада, које је одређена комисија прегледала и нашла да су врло добре како по материјалу од ког су израђене, тако и по исправности у функционисању, а по цени од 21.— круну франко Београд, то моли Управу, да му овај поступак одобри. Исто је тако била велика потреба и за рафију, па је и од ње набавио 1000 килограма по цени од 69.— динара и моли, да му Управа и овај поступак одобри. — Примајући ово саопштење знању, Управа одобрава напред поменуте извршене набавке и овлашћује председништво, да може још набавити потребан број прскалица и потребну количину рафије, колико то буде за овогодишњу потрошњу довољно.

— Саопштава се реферат г. Спасоја Недељковића рачуноиспитача о извршеном раду на увођењу новог, двојног књиговодства. — Прима се знању.

— Износи се на решавање молба друштвеног благајника и књиговође, да Друштво задржи г. Сп. Недељковића до краја године, да би их могао упутити и у оним радовима новог књиговодства, који се до сада још нису појављивали, као у састављању првог закључног годишњег рачуна друштвеног примања и издавања, који се има уз годишњи извештај друштвеног рада поднети Главноме Збору. — Решено: да се г. Недељковић у поменутом циљу до краја ове године задржи са досадањим хонораром од 50 дин. месечно.

— Износи се на решавање питање о друштвеним чиновницима. — Узев за основу данашње друштвено материјално стање за решавање овога питања, решено је: да се звање друштвеног администратора као непотребно укине и

услед тога да се администратору г. Свет. Гавриловићу откаже служба на два месеца у напред, а благајнику сведе плата на 1000 до 1200 динара годишње, и да се с тога и благајнику г. Павлу Стојановићу откаже служба на два месеца у напред и распише стечај за благајника, који може бити сталан или хонораран. Остали званичници да остану у друштвеној служби и даље са платама, које су им буџетом за ову годину предвиђене.

— Подноси се израђен елаборат по питању Царинске Управе, који су израдили и Друштву на даљу употребу поднели члан Управе г. Алекса Љ. Поповић и администратор г. Свет. Гавриловић. — Решено, да овај елаборат проуче председник г. Влад. Кушаковић, члан Управе г. Коста Тодоровић и секретар Dr. Ђ. Радић, па да га са својим мишљењем Управи поднесу.

— Саопштава се писмо г. Министра Народне Привреде од 6. о. м. ТБр. 3732., којим моли Друштво, да и оно од своје стране одреди једног свог представника у Одбор, који ће имати да спреми српско Одељење на Туринској изложби. — За свога представника, у поменути Одбор, Управа бира друштвеног председника г. Владу Кушаковића, о чему да се г. Министар извести.

— Износи се на решавање молба крушевачке Окружне Подружине, да јој Друштво уступи извесне предмете за награђивање курзиста у овој години. — Решено: да се тражени број књига, друштвеног издања, и календари на поменути циљ уступе Подружини бесплатно као „Поклон Српског Пољопривредног Друштва“, а остали предмети да се од Подружине наплате.

— Износи се на решавање молба Јастребачке Млекарске Задруге, да ју Друштво материјално помогне у циљу приређивања изложбе о прослави свог десетогодишњег рада. Решено, да се Задруга извести, да Друштво у овим приликама нема могућности, да би ју у поменутом циљу могло потпомоћи.

— Чита се протест члана Управе г. Јоце Марковића на решење Управино односно обновљења уговора са друштвеним секретаром г. Dr. Радићем. — Пошто је питање о секретару решено, то се преко овог протеста прелази на дневни ред.

Записник

XVII. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 10. јуна 1910. год. у Београду.

Били су присутни: Председник г. Влада Кушаковић и чланови Управе г. г. Јов. Ф. Вшетечка, Александар Мијоковић, Коста Тодоровић, Милосав Ж. Петровић, Dr. Ђока Јовановић, Сретен Јевтић, Dr. Урош Стајић и Огњан Луковић. — Као гости присуствовали су редовни чланови г. г. Јован Александровић и Макса Николић.

Бележио секретар Dr. Ђ. Радић.

— Чита се записник прошле седнице. — Прима се.

— Уредник Пољопривредног Календара за идућу 1911. годину г. Алекс. Мијоковић подноси на одобрење програм за садржину Календара, како га је у споразуму са Главним Савезом Земљорадничких Задруга саставио и утврдио. — Прима се и одобрава.

— Износи се на решавање питање о прештампавању V. Практичне Пољопривредне Поуке: „*О гајењу пољских усева*“ од г. г. Паје Тодоровића и Благоја Тодоровића, коју су Поуку писци за II. издање прерадили и по примедбама одређених рецензената поправили и допунили. — Пошто је ово дело доста велико и са многим сликама, то га у овој години није могућно штампати, него се оставља за идућу годину и с тога да се за штампање овога дела стави потребна сума у буџет за идућу годину.

— Секретар извештава Управу, да се по расписаном стечају за увођење напреднијих начина рада, а по предмету *за производњу најранијег поврћа у већој размери*, није нико као такмичар до одређеног рока пријавио. — Прима се знању.

— Секретар моли Управу, да одреди лица, која ће саставити текст за стечај за увођење напреднијих начина рада, а по предметима које је Главни Збор по предлогу друштвене Управе одобрио и то:

а) *за производњу семена од луцерке детелпне;*

б) *за одгајивање једног рудног артиљеријског коња* и

в) *за напис једног опширног дела о градинарству.*

— Решено: да текст за ове стечаје напише секретар и Управи на одобрење поднесе. Одобрени стечаји пак, да се обнародују у „Тежаку“ и „Пољопривредном Календару“, а осим тога да се умоле и дневни листови који излазе у Београду, као и они у унутрашњости, да они ове стечаје приме и обнародују.

— Саопштава се реферат г. Борислава Тодоровића о раду г. професора Мацалика „*о испитивању вуне српских оваца*“, који је рад г. Тодоровић на српски превео и за штампање спремио. — Решено: да се овај рад у „Тежаку“ као додатак штампа, а г. Тодоровићу, који је изјавио, да за превод никакву награду не тражи, изјави благодарност на уложеном труду око превода и спреме за штампу.

— Износи се на решавање питање о исплати извесног рачуна Државној Штампарији у износу од 448·10 динара. — Како је акт од 20. априла прошле године Бр. 2244., којим се Државној Штампарији препоручује, да слог од чланка „Плуг и његова употреба“, који је у „Тежаку“ штампан, задржи и у засебну књигу од 3000 примерака одштампа, потписао подпредседник г. Аца Живановић и администратор г. Светозар Љ. Гавриловић, то да г. Живановић објасни: за чији је рачун и по чијем овлашћењу та поручбина, за коју се поменута сума од Друштва потражује, учињена и у засебну књигу из „Тежака“ одштампана, како би се по томе предмету могло донети потребно решење, а Штампарија да се умоли, да за исплату тога рачуна причека.

— Уредник „Тежака“ предлаже хонорисање штампаних радова у 13. до 16. броју. — Одобрава се по предлогу и утврђеној норми, а књигу хонорара да овере чланови Управе г. г. Сретен Јевтић и Огњан Луковић.

— Саопштава се позив Хрватско-Славонског Господарског Друштва, да и наше Друштво пошље од своје стране свога представника на њихову Годишњу Главну Скупштину, која ће се одржати 17./30. о. м. у Загребу. — Да се на позиву захвали, а скупштина депешом поздрави.

— Чита се молба лесковачког Школског Музеја, да му Друштво пошље збирку ствари, модела, слика ит.п. — Да се Управа Музеја извести, да Друштво нема могућност, да би се овој молби могло одазвати.

— Чита се предлог пиротске окружне Подружине, да

се они чланови подружинске Управе, односно чланови Подружине одликују златним и сребрним медаљама за грађанске заслуге и Похвалницама, који би се потрудили да Подружина добије што више чланова, или јој учине извесне услуге на постизавању њених циљева. — Предлог се усваја с тим, да се лица, која би Подружини учинила поменуте услуге, одликују друштвеним Похвалницама.

Записник

XVIII. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 13. августа 1910. год. у Београду.

Били су присутни: председник г. Влада Кушаковић, подпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Јов. Ф. Вшетечка, Алекса Љ. Поповић, Dr. Ђока Јовановић, Сретен Јевтић, Јоца Марковић и Огњан Луковић. Као гост присуствовао је редовни члан г. Макса Николић.

Бележио секретар Dr. Ђ. Радић.

Чита се одговор Његовог Величанства Краља на честитку, коју Му је Председништво упутило 29. јуна о. г. о рођен-дану. Одговор гласи:

„Председнику Српског Пољопривредног Друштва
г. Влади Кушаковићу.

Вредном и заузимљивом Српском Пољопривредном Друштву топло захваљујем на срдачној честитци.

Петар".

Примљено са задовољством знању.

— Председник извештава Управу о смрти редовних чланова г. г. *Андре Јовановића* инспектора Министарства Народне Привреде у пенсији и *Јевђе Маринковића* окружног шумара. — Примивши ову тужну вест знању, чланови Управе устајањем и са „Бог да им душе прости!" одаше покојницима своју пошту.

— Председник извештава Управу, да се г. *Владимир Ковачевић* из Брчке у Босни уписао за члана утемељача овога Друштва и положио суму од сто динара. — Прима се с благодарношћу знању.

— Чита се записник прошле (XVII.) седнице. — Прима се с тим, да се овај, као и претходни XVI. записник, који је у претпрошлој седници прочитан и примљен, не штампају у „Тежаку" дотле, док се и записници XIV. и XV. седнице не прочитају и одобре, па онда по реду у „Тежаку" штампају.

— Приступа се избору друштвеног благајника. — Пошто је секретар прочитао имена пријављених конкурената, који су се за ово место према расписаном стечају пријавили, и пошто је претходно решено да се бира стални благајник, то се на позив председника приступило гласању и већином гласова буде изабран досадашњи благајник г. Павле Стојановић са годишњом платом од 1200 дин.

— Чита се оставка секретарова. — Прима се и решава: да се распише стечај за секретара са годишњом платом од 2000 до 3200 динара. Рок за пријаве одређује се до 15. септембра закључно.

— Саопштава се писмо Главног Савеза Земљоградничких Задруга, којим се тражи: да се све тачке споразума, које су обострани делегати у својим записницима утврдили, без икаквог ограничења и од стране овога Друштва приме, као што их је примио и Савез. — Решено: да се Савез извести, да Друштво својим допунама није ни у колико изменило суштину самога споразума, него је тим допунама по неким тачкама, само јасније и опредељеније изражен текст дотичних тачака; нити су тим допунама учињена каква ограничења у извођењу учињеног и примљеног споразума. А ако Савез налази за потребно, да се још ближе обавести о назорима Друштва, изволеће позвати председника Пољопривредног Друштва, који је овлашћен да му и усмено да потребна обавештења.

— Саопштава се решење Првостепеног Суда за град Београд по предмету учињене похаре друштвене касе. — Прима се знању.

— Износе се на решавање молбе смедеревског Окружног Одбора, да га Друштво потпомогне при приређивању Пољопривредно-Занатлијске изложбе, коју приређује у Смедереву месеца септембра о. г. — Решено: да се на име помоћи даду 3 муљаче као „награде Српског Пољопривредног Друштва"; да се на послугу уступе извесни покретни стелажи, корпе за смештај воћа и грожђа; тегле за мед; живинарске и пчеларске справе и слике, које имају служити за углед, а да се сви ти предмети по употреби имају вратити Друштву у исправном стању.

У исто време Управа одобрава поступак подпредседников, што је по молби истог Одбора послао друштвеног књиговођу г. Мих. Петрића у Смедерево, да се о спреми за изложбу, са Одбором споразуме, на коме је путу г. Петрић провео 3 дана и решава, да се г. Петрићу накнади путни трошак, а на име дневнице да му се изда по 10 динара дневно, а кад буде време да се за изложбу отпочне спремати, онда да се г. Петрић, по молби Окружног Одбора, пошље у Смедерево и да за цело време трајања изложбе тамо буде.

— Износи се на решавање предмет о враћеном плугу, који је државни економ округа пиротског за Јанаћка Ђорђевића из Пирота пре две године набавио. — Пошто је цео овај спор образложен: како и на који је начин плуг набављен, као и то, да је тек после две године изупотребљен Друштву враћен као неупотребљив за рад, то је решено, да се државни економ извести, да му се тражена замена не може учинити, а враћени плуг да му се ставља на расположење.

— Износи се на решавање молба чачанске Окружне Подружине, да јој Друштво новчано притече у помоћ за приређивање изложбе, коју је у своме програму рада за ову годину предвидила. — Решено; да се Подружина извести, да ће јој дати на име помоћи за награде три комбиноване муљаче, које ће Подружина дати излагачима, а на којима ће се означити, да су награде „Српскога Пољопривредног Друштва".

— Износи се на решавање молба г. Паје Тодоровића, да му Друштво уступи бесплатно 30 комада књижица „Садашње стање америчких подлога", као писцу исте књижице. — Решено: да му се, као и осталим писцима што се даје, тражени број поменуте књижице изда бесплатно.

— Износи се на решавање молба г. Адама Прибићевића уредника „Српског Кола" из Загреба, да му Друштво бесплатно уступи неколико комплета „Тежака" ранијих година. — Одобрава се.

Записник

XIX. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 1. септембра 1910. год. у Београду.

Били су присутни: Председник г. Влада Кушаковић, подпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Александар Мијоковић, Милисав Ж. Петровић, Сретен Јевтић, Јоца Марковић, Dr. Урош Стајић и Огњан Луковић.

Као гости присуствовали су редовни чланови г. г. Максим Николић и Милан Ђурић.

Бележио секретар Dr. Ђ. Радић

— Чита се записник прошле — XVIII — седнице. — Прима се.

— Председник предлаже да Управа изабере лице, које ће за време пољопривредно-занатлијске изложбе, коју смедеревски Окружни Одбор од 19. до 26. септембра о. г. у Смедереву приређује, одржати јавно предавање из сточарства. — Решено: да се умоли редовни члан г. Милан Ђурић, професор винол.-воћарске школе у Букову, да се тога позива прими. Госп. Ђурић, који овој седници присутан беше, изјављује, да се прима. Господину Ђурићу издаће се на име дневнице по 10 динара дневно, а путни трошкови одобриће му се по рачуну, које буде Друшву поднео; потребно пак одсуство да му се издејствује код г. Министра Народне Привреде.

— Износи се на решавање предмет о штампању „Тежака“ за ову и „Пољопривредног Календара“ за идућу 1911. годину у некој од бољих приватних штампарија. — Овлашћује се Прееседништво, да у споразуму с уредницима потраже понуде од неколико штампарија и да штампање оној уступе, која буде поднела најповољније цене.

— Саопштава се реферат друштвеног економа: да је на стовариштy нестало крњача, а сада се у велико траже и моли, да може поручити 10 обичних и 5 двогубих крњача, који се највише траже. — Одобрава се.

— Износи се на решавање молба „Клуба Живинара за варош Алексинац и околину“, који тражи новчану помоћ за награђивање излагача на III. обласној живинарској изложби, коју приређује у месецу октобру о. г. у Алексинцу. — Решено: да се Клубу да 1000 динара помоћи с тим, да се ова сума искључиво само на награде употреби, и код већих награда да се означи, да су награде Српског Пољопривредног Друштва.

— Чита се писмо рудничке Окружне Подружине, којим извештава Друштво, да је у намери да организује сеоске Читаонице, па моли, да ју Друштво у томе помогне, да јој пошље правила за оснивање сеоских читаоница и уступи за читаонице „Тежак“ и друга друштвена издања бесплатно. — Решено: да се за израду правила умоли члан Управе г. Dr. Урош Стајић, а кад се Читаонице установе онда ће и Друштво помоћи те Читаонице уступањем „Тежака“ и осталих својих књижевних издања. Што се пак оснивања Удружења за заједничку набавку пољопривредних справа тиче, што се у писму наводи, да се Подружина упути на Главни Савез Српских Земљорадничких Задруга и од њега упутства потражи.

— Секретер подноси реферат о пријављеним такмичарима за подизање угледних пчеланика, којих је на броју 17 и моли Управу да ове пријаве узме у поступак, пошто се је 7 такмичара више пријавило, но што се расписаним Стечајем тражило. — Управа одређује свога члана г. Александра Мијоковића да пријављене пчеланике обиђе, оцени и своје извешће по томе Управи поднесе, на основу кога ће Управа о издавању одређених награда своје решење донети. Г. Мијоковићу да се увек придружи и државни економ дотичног среза у коме се пчеланик налази. Госп. Мијоковићу одређује се на име дневнице по 10 динара дневно, а за подвоз признаће му се по рачуну, који буде Друштву поднео; среском економу пак, који буде с г. Мијоковићем ишао, одређује се дневница по 6 динара дневно, без подвозних трошкова кад путује са г. Мијоковићем, а да му се подвозни трошкови по рачуну накнаде, кад не путује са г. Мијоковићем.

— Чита се извештај г. Тиме Владисављевића као друштвеног изасланика и члана комисије за оцену сириштa г. Ђоке Димитријевића из Ниша. — Прима се к' знању с тим, да се сачека дефинитиван резултат хемиске анализе о квалитету Димитријевићег сириштa и онда реши о набављању и препоручивању истога за оне потрошаче, који се преко Друштва за сириште обраћају; а на напис, који је изишао у 190. броју „Трговинског Гласника“ противу Друштвене Управе, да се напише и пошаље исправка.

— Износи се реферат друштвенога економа о старој жици, која се у друштвеном магацину налази, а која је заостала од бившег друштвеног живинарника у Роготу. — Решено: да се прода јавном лицитацијом.

— Износи се на решавање молба Боже Радивојевића из Жировнице, да се ђацима школе жировничке, који су учествовали у хватању лептирова од „глоговца“, на име награде поклоне књиге пољопривредне садржине. — Решено, да се управнику поменуте школе пошље известан број Календара ранијих година, да их ђацима на име награде разда.

— Износи се на решавање молба М. Стојковића, да му Друштво плати 10 динара за продате пилиће о прошлој живинарској изложби. — Решено да му се исплати.

— Износи се на решавање молба осипаоничке Земљорадничке Задруге, да јој Друштво уступи своја књижевна издања по спуштеној цени. — Решено: да јој се сва друштвена издања уступе у пола цене.

— Износи се на решавање питање г. Никодија Стаменковића економа среза тимочког о оснивању једног Удружења за растуривање пољопривредних справа у народ. — Да се упути Главном Савезу Српских Земљорадничких Задруга.

— Износи се на решавање предмет о продаји књига и календара из ранијих година, који се налазе још непродати код економа среза темнићског. — Одобрава се продаја у пола цене.

— Саопштава се извештај Ужег Одбора о прегледу и стању друштвене имовине на дан 31. децембра 1909. године. — Прима се к знању с тим, да се поднесени биланс хектографише и члановима Управе на расматрање разда.

— Благајник подноси реферат о стању друштвене благајне за месец о. г. — Прима се к' знању и одобрава.

Записник

XX. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 17. септембра 1910. год. у Београду.

Били су присутни: Председник г. Влада Кушаковић, подпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Јов. Фшетечка, Алекса Љ Поповић, Александар Мијоковић, Коста Тодоровић, Мирко Миљковић, Милосав Ж. Петровић, Милан Јовановић, Dr. Ђока Јовановић, Сретен Јевтић, Dr. Урош Стајић и Огњан Луковић.

Бележио секретар Dr. Ђ. Радић.

— Председник извештава Управу о смрти дугогодишњег редовног члана господина

Милисава Миловановића

начелника министар. народне привреде у пенсији.

Примајући ову тужну вест к' знању, чланови Управе устајањем и са: „Бог да му душу прости!“ одаше драгом покојнику своју пошту.

— Чита се записник прошле седнице. — Прима се.

— Приступило се избору друштвеног секретара. — — Пошто су прочитане молбе и документи пријављених конкурената, и пошто је претходно решено да секретару буде годишња плата 2500 динара, то је председник позвао присутне чланове да гласају за пријављене кандидате, и већином гласова буде изабран г. Максим Ж. Николић дипломирани агроном.

— Председник позива Управу да изабере 3 члана, који ће као изасланици и представници Српског Пољопривредног Друштва отићи на пољопривредно-занатлијску изложбу у Смедерево, коју приређује округ смедеревски од 19 до 26. о. м. — Решено: да као друштвени представници оду председник г. Влада Кушаковић, секретар г. Dr. Ђорђе Радић и члан Управе г. Милосав Ж. Петровић, који ће се на изложби задржати 3 дана и којима ће се издати на име дневнице по 10 динара дневно, а подвознина по рачуну који буду поднели.

— Благајник извештава Управу, да се г. Лазар Лазаревић из Бождаревца ср. посавског, округа београдског, уписао за члана утемељача и да је положио улог од 100 динара. — Прима се с благодарношћу к' знању.

— Уредник „Пољопривредног Календара“ за 1911. г. Александар Мијоковић износи понуде позватих штампара за штампање Календара и моли Управу, да одреди број примерака, у колико ће се Календар штампати и штампарију у којој ће се штампати. — Решено: да се Календар штампа у 5000 примерака у новој штампарији г. Љубе Давидовића по понуђеној цени од 250, односно 160 динара од штампаног табака.

— Уредник „Тежака“ г. Dr. Урош Стајић извештава Управу, да је по усменом споразуму уступио штампање „Тежака“ штампарији г. Љубе Давидовића почев од 24. броја, по цени од 80 динара по броју, односно табаку и моли, да Управа овај поступак одобри. — Пошто је г. Стајић разлозима објаснио шта је, и зашто је овако учинио, то му Управа овај поступак одобрава с тим, да овај споразум важи само до 1. јануара идуће године. Календар пак да се у будуће штампа у државној штампарији (почев од 1912. године) из кредита од 3000 динара, који Друштво код државне штампарије за штампање „Тежака“ има.

— Секретар извештава Управу, да је рок расписаном стечају за подизање ђубришта истекао 1. о. м., и да се до тога времена само 5 такмичара пријавило а по стечају треба да се пријаве 25, па да се пријаве могу узети у поступак, — то је решено, да се по овоме предмету не може ништа предузимати, а да се збору учини понова предлог за продужење овога течаја.

— Уредник „Тежака“ предлаже хонорисање штампаних радова у 17. до 23. броју. — Одобрава се по утврђеној норми и предлогу уредника а књигу хонорара да овере чланови Управе г. г. Милан Јовановић и Огњан Луковић.

— Износи се на решавање молба алексиначког живинарског Клуба, да Друштво од своје стране одреди лица, који ће држати предавање из живинарства на Конгресу, који би се, према клупском решењу, имао одржати за време изложбе, коју Клуб приређује од 14. до 17. октобра о. г. у Алексинцу. — Како је време за сазивање Конгреса и сувише кратко, то је решено да се Клуб извести, да се могу држати само предавања из живинарства и у том циљу умољен је члан Управе г. Dr Урош Стајић да држи предавање „о важности живинарства с привредног гледишта“, а председник клуба г. Петар Трифунац „о расама, које су се за Алексинац и околину до данас као најбоље показале и с каквим успесима“. Даље је решено, да као представник Српског Пољопривредног Друштва оде у Алексинац на изложбу подпредседник г. Аца Живановић. Господину Живановићу и г. Стајићу одређује се дневница по 10 динара дневно, а подвознина ће им се признати по рачуну, који буду Друштву поднели.

— Чита се молба чачанске окружне пољопривредне Подружине да јој Друштво упути г. М. Петрића за уређење изложбе. Решено да се г. Петрић упути а да г. г. Кушаковић и Ј. Марковић заступе Друштво на овој изложби. На име дневнице одређује им се по 10 динара дневно и подвоз по рачуну.

Записник

XXI. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 20. октобра 1910. год. у Београду.

Били су присутни: Председник г. Влада Кушаковић, подпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Алекса Поповић, Александар Мијоковић, Сретен Јевтић, Dr. Ђока Јовановић, Dr. Урош М. Стајић и Огњан Луковић. Као гости били су присутни г. г. Јован Александровић и Максим Николић.

Бележио, у одсуству секретара, члан Управе Др. Урош М. Стајић.

— Записник прошле седнице није се могао прочитати, због одсуства секретара Друштвеног.

— Председник реферише о путовању изасланика друштвеног г. Аце Живановића у Смедерево и Алексинац ради детаљног утврђивања програма изложбе у тим местима и моли Управу да одобри овај поступак председништва као и трошкове за тај пут. Управа прима ово к знању и одобрава учињене трошкове око путовања.

— Председник позива чланове Управе, да донесу одлуку: хоће ли Друштво и ове године прославити своју славу

„Св. Краља Милутина“ и колику суму одобрава председништву да сме утрошити на ову цељ. — Решено: да Друштво прослави своју славу на већ уобичајени начин.

— Заступник секретара подноси Управи предлог Ужег Одбора о набавци 185 комада сакових плугова и резервних делова од истих. Управни Одбор налази да Ужи Одбор није поступио по ранијој одлуци одборској, у којој је изрично казато да се набавке имају вршити искључиво по поруџбини. Ужи одбор налази да је то немогуће учинити нарочито у погледу набавке плугова, јер сви пољопривредници у земљи навикли су да сакове плугове набављају од Друштва, као искључивог заступника сакових плугова, и то одмах. Сем тога Ужи Одбор налази да је апсолутно немогуће раскрстити са укорењеном традицијом, која се од вајкада одржава и у Друштву и код пољопривредника, у погледу набавке справа и алата пољопривредних, где се је од Друштва увек тражило да има своје стовариште свих пољопривредних потреба, како би у сваком моменту могао задовољити потребу пољопривредника.

Управни Одбор, и ако увиђа умесност ових разлога, ипак остаје при томе да се Ужи Одбор треба да држи поменуте одлуке Управног Одбора у погледу набавака алата, семана и осталих потреба. — Решено: да се ова набавка одобри. По овом има одвојено мишљење г. Коста Тодоровић.

— Поводом дискусије, која је вођена о набавци плугова, решено је да се питање о споразумном раду Српског Пољопривредног Друштва и Главног Савеза Земљорадничких Задруга понова стави на дневни ред и то још у идућој седници.

— Председник чита писмо г. Павла Тодоровића, управитеља Сточарске Школе, у коме моли Друштво да га извести колика је продајна цена његове књиге „Садашње стање америчких подлога“. — Решено: да референт за књижевне радове поднесе своје мишљење о томе, и онда да се изнесе на решавање у идућој седници.

— Износи се на решавање молба г. Влад. Рашића, пароха вражогрначког, да Друштво уступи за вражогрначку народну читаоницу сва своја издања бесплатно. — Решено: да се читаоници изда бесплатно од оних књига, којих Друштво има на стовариштy сувишно.

— Износи се на решавање молба г. Милана Недељковића, професора Универзитета, да се ове године о друштвеној слави одржи пољопривредни конгрес. — Решено: да се због краткоће времена не одржи (чл. 47. правила) тај конгрес о слави, већ по могућству приликом збора Српског Пољопривредног Друштва, због чега се ово питање има изнети на идућој седници на решавање.

— Чита се акт Управе Топчидерске Економије, у коме нуди Друштву на продају семе од грахорице. — Решено: да Друштво не може откупити понуђено семе, али да ће сваког оног који се обрати Друштву за такво семе, упутити Управи да од ње набави.

— Износи се на решавање молба Васе Верагића из Тометиног Поља (округ ужички), у којој моли Друштво да га извести да ли да поступи по стечају „за пошумљавање земљишта мешовитом шумом“, пошто има замљишта за то. — Решено: пошто је рок пријавио протекао (1. августа 1910. г.) то да се молилац одбије и о овоме извести.

— Износи се на решавање молба манастира Лепчинца, да му Друштво уступи бесплатно своја издања за његову књижницу. — Решено: да се манастиру изда бесплатно од оних књига, којих Друштво на стовариштy има сувишно.

— Износи се на решавање извештај Ужег Одбора о стању друштвене имовине за прошлу годину. — Решено: да се тај извештај стави као прва тачка дневног реда за идућу седницу.

— Чита се молба г. Милутина Радосављевића, артиљ. капетана, у којој моли Друштво, да му један ручни прекрупач уступи по спуштеној цени. — Решено: да му се прекрупач може уступити само по цени коштања, а нипошто по спуштеној.

— Чита се оставка г. Максима Николића, новоизабраног секретара Друштвеног на положај секретара. — Решено: да се оставка прими к знању и да се распише нов стечај са новим одредбама: да кандидат влада којим страним језиком — немачким или француским; да поднесе квалификације о свршеној вишој гимназији и о вишој пољопривредној школи на страни, и да годишња плата може бити 2500 дин.

Г. г. Алекса Поповић и Коста Тодоровић пошто се не слажу са горњом одлуком, изјавили су да ће поводом овог питања поднети одвојено мишљење.

ОДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ

Косте Н. Тодоровића, поводом учињене набавке плугова.

Још у почетку овогодишњег рада у одбору Срп. Пољ. Друштва начелно је решено, да се престане са набавкама на велико и да се набавке сведу на минимум.

Ово је решење била природна последица ранијега схватања једне групе људи, којој сам и сам припадао, а која је у новом одбору имала већину, па је разуме се могла и на делу да изведе оно, што је раније сматрала за потребно.

Циљ је био, да Срп. Пољ. Друштво постепено скине са себе улогу посредника у набавци алата и справа и да исту преда Земљорадничком Савезу као позванијем, а оно све своје време и сву своју снагу посвети обавештавању и поучавању нашега пољопривредника.

Како се ова велика набавка — вагон плугова — из основа не слаже са напред изнетим, то ја — остајући још увек на ранијем становишту — гласам против ове набавке и подносим горње одвојено мишљење.

16./XI. 1910. г. Београд. *К. Н. Тодоровић.*

ОДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ

Косте Н. Тодоровића, поводом решавања о „оставци“ ново-изабранога секретара Г-на Макс. Ж. Николића.

На једној од прошлих седница Одбора Срп. Пољ. Друштва решено је, да плата секретару има да буде 2500 дин. год. После овога решења приступило се избору друштвеног секретара и за истога буде изабрат г. М. Ж. Николић, који је у својој понуди Друштву тражио већу плату. На моју тадању примедбу, да избору г. Николића за секретара нема места, јер је г. Николић тражио већу плату, одговорено ми је од стране Председништва, да ће се г. Николић примити и са платом од 2500 дин.

После краткога времена изјаснио се г. Николић у једном писму г. председнику: да нашу понуду одбија и да се не може примити за секретара Срп. Пољ. Друштва.

У место, да је председништво на дневни ред прве идуће седнице поново истакло недовршену тачку прошлог дневног реда — избор секретара, оно је на дневни ред ставило једну апсурдну тачку: оставка секретара г. М. Ж. Николића и дозволило да се о истој гласа.

Пошто г. М. Ж Николић никада није био секретар Друштва, јер на то није дао свој пристанак, то он није ни могао подносити оставку на тај положај.

Ово је председништво врло добро знало, али је ипак, увидевши да ће предлог продрети — па ма био и апсурдан — дозволило, да се о њему гласа. Тако је одбор већином гласова огласио једно обично саопштење г. М. Ж. Николића председнику Срп. Пољ. Друштва као његову оставку — а ово све само зато, да се избор секретара Срп. Пољ. Друштва одложи до даљих прилика.

Изјавио сам, да ћу поводом тога поднети своје одвојено мишљење, што овим и чиним.

16./XI. 1910. г. Београд. *К. Н. Тодоровић.*

Записник

XXII. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 16. новембра 1910. год. у Београду.

Били су присутни: председник г. Влад. Кушаковић, председник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г.: Јован Вшетечка, Александар Мијоковић, Јоца Марковић, Сретен Јевтић, Dr. Ђока Јовановић, Коста Тодоровић, Dr. Урош М. Стајић, и Огњан Луковић. — Као гост је био присутан г. Мика Спасојевић, економ из Шапца.

Бележио, у одсуству секретара, члан Управе Dr. Урош М. Стајић.

— Председник позива члана Управе Dr. Ур. Стајића да прочита записник прошле седнице. — Решено је, да се овај записник прочита заједно са ранијим записницима, који нису до сада читани и који се имају средити кроз најкраће време.

— Председник реферише Управном Одбору: да је бивши секретар г. Dr. Ђорђе Радић, коме је у одсуству истекао и рок његова уговора, изјавио да се неће више враћати на своју дужност у Друштво. Како г. Dr. Радић није предао ни библиотеку ни остало што је на руковању имао, нити је средио материјал за годишњи извештај, који једино он треба да напише, то председник моли Одбор за решење шта у овом случају има да ради. — Одбор решава: да се г. Dr. Радић писмено позове, да преда дужност и да напише годишњи извештај.

— Председник износи на решавање питање о споразумном раду Српског Пољопривредног Друштва и Главног Савеза Земљорадничких Задруга. Поводом овог питања развила се је дуга дискусија о томе: до кога је кривица што је тај споразум остао неостварен и да ли треба покушати и по трећи пут преговоре са Г. С. З. З. по том питању.

Говорници су се сви у томе сложили да кривицу за неуспели споразум носи Г. С. З. З., који није хтео да пристане на онако незнатну редакцију, коју је Управа Друштвена учинила у циљу солиднијег рада и која ни мало није променила суштину споразума.

Г. Коста Тодоровић говорећи у том смислу, сажаљева што Г. С. З. З. није био предусретљив идеји споразума. Тражи да се, како записници, тако и сва преписка, која је вођена поводом овог питања, са једним малим коментаром, штампа у „Тежаку“, да јавност види како је Савез био неискрен и како њему, а не Друштву, није било стало до споразумног рада.

Г. Dr. Урош Стајић и ако је очекивао бољу предусретљивост од стране Г. С. З. З. у овом питању, ипак налази, да је у интересу саме идеје, покушати и по трећи пут преговоре са Савезом, па ако се и онда Савез не одазове, онда сâ свим прекинути са њим свако зближење и објавити цео рад на споразуму јавности. У смислу овом говорио је и г. Влад. Кушаковић, Огњан Луковић и г. Јов. Вшетечка.

После ове дискусије стављено је на гласање предлог г. Тодоровића и г. Dr. Стајића и већином гласова решено је: да се сваки рад на остварењу споразума са Г. С. З. З. прекине и да се записници као сва преписка по томе, са једним малим коментаром, објави у „Тежаку“.

Г. Г. Dr. Урош Стајић, Влад. Кушаковић, Јован Вшетечка и Огњан Луковић изјавили су: да се не слажу са таквим решењем и да ће дати своја одвојена мишљења.

— Износи се на решавање молба г. Павла Тодоровића о продајној цени његове књиге „Садашње стање америчких подлога“. — По предлогу референта за књижевне радове г. Dr. Уроша Стајића, решено је: да продајна цена по комаду буде 0·40 дин.

— Износи се на решавање молба дугопољске основне школе: да јој Друштво уступи сва своја издања бесплатно. — Решено је: да се школи пошљу бесплатно сва она издања, која Друштво има сувишно на стовариштy.

— Износи се на решавање молба г. Милана Ђурића проф. Винод.-воћарске Школе: да може за рачун Друштва откупити све фотографске снимке награђених грла на пољопривредној изложби у Смедереву. Решено је: да се молиоцу не може учинити по молби, из разлога што Друштво нема материјалне могућности за то.

— Чита се молба г. П С. Петковића воћара, да му Друштво откупи 200 ком. његових књига „Калемљење воћака“. — Решено је: да му Друштво услед буџетских тешкоћа не може у овој години откупити књиге, и да се са таквом молбом обрати идуће године кад ће Друштво бити у могућности да то учини.

— Износи се на решавање молба г. Милана Недељковића проф. Универзитета, да се о идућем годишњем збору одржи Пољопривредни конгрес, на коме би поред осталих предавања и молилац реферисао: О мерама државним, самоуправним и приватним, којима би се народна привреда у Србији унапредила. — Пошто је и Управа Друштва намеравала да о идућем Годишњем Збору сазове Пољопривредни Конгрес, то се радо одазива предлогу г. Недељковића и решава: да се преко листа „Тежака“ објави сазив конгреса, и да се позову сви пољопривредни стручњаци, да поднесу Друштву на 15 дана пре одржања конгреса своја предавања, која том приликом мисле држати.

— Председник реферише Одбору по молби Окружне

Пољопривредне Подружине, да јој уступи похвалнице за награђене излагаче бесплатно. — Решено је: ако има материјалне могућности, да им се похвалнице уступе одмах бесплатно, ако нема, онда идуће године.

— Чита се реферат г. Александра Мијаковића, изасланика Друштвеног, о прегледу пчеланика, према расписаном стечају, и награђивању такмичара. — Решено је: да се извештај прими к знању и да се оштампа у „Тежаку", заједно са актом Господина Министра Народне Привреде, којим извештава Друштво да је изволео наградити предложене такмичаре, које Друштво није могло наградити.

— Износи се на решавање хонорисање радова, штампаних у „Тежаку". — Решено: да се хонорисање изврши по предлогу уредника „Тежака".

— Износи се на решавање молба г. Светозара Дамњановића, економа из Смедерева, у којој нуди Друштву 4000 кграма ражи „голијат", по цени од 40 дин. 100 кграма. — Решено је: да се ова молба одбије, пошто Друштву не треба ражи.

— Читају се честитке са славе Друштвене. — Решено: да се све честитке штампају у „Тежаку".

— Чита се молба економа среза зајечарског: да му Друштво уступи на почек бодљикаву жицу. Решено: да му се жица изда на почек, с тим да исту Управник расадника има платити у почетку 1911. године.

— Износи се на решавање молба г. Милана Живковића и комп. из Београда, да Друштво изврши пробе са руским плугом друштва „Исток" и о употребљивости плуга за наше прилике изда уверење. Решено: да се плуг практички испита на имању Топчидерске Економије, за коју се циљ одређује стручна комисија коју састављају г. г. Александар Мијоковић, Сретен Јевтић, и управник Топчидерске Економије г. Dr. Милан З. Влајинац. По извршеној проби комисија ће поднети Друштву свој стручан извештај.

— Износи се на решавање молба Главног Одбора на Цетињу за прикупљање помоћи емигрантима из Старе Србије и Скендерије, да им Друштво притекне у помоћ. Решено: да Друштво није у могућности да притекне прилогом, али да се прима да скупља прилоге и да ће у том смислу учинити апел на све добре Србе преко свог листа „Тежака".

— Чита се молба г. Геце Кона књижара из Београда, да му Друштво откупи извесан број књига, „Говори и расправе политичко-економске" од К. Стојановића. Решено: да му се одговори: да Друштво нема буџетске могућности да оно купи те књиге.

— Чита се реферат уредника „Тежака" о сређивању и шкартирању Друштвених клишета. Решено: да се тај предлог остави за идућу седницу.

— Износи се на одобрење реферат друштвеног економа о учињеним издацима за друштвену славу. — Решено: да се сви учињени издатци одобравају у суми од динара 300.

Г. Dr. Ђока Јовановић тражи од председника, да се од сада у дневном реду стављају увек питања на председништво и једну тачку за предлоге чланова Одбора. Решено: да председништво у будуће то чини.

ОДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ

г. г. Владе Кушаковића, Јов. Вшетечке, Dr. Уроша М. Стајића и Огњана Луковића, поводом питања о споразумном раду Српског Пољопривредног Друштва и Главног Савеза Земљорадничких Задруга.

Не слажемо се са одлуком већине чланова Управног Одбора: да се прекине свако даље преговарање са Главним Савезом Земљорадничких Задруга по питању о споразумном раду, из следећих разлога:

1. Што је повод за раскидање са Савезом безначајан, и с тога сматрамо да би се исти могао лако отклонити споразумним попуштањем обадвеју страна.

2. И ако налазимо, да је од стране Савеза неупутно, што због безначајних маленкости жртвује једну врло корисну идеју по целокупни наш привредни живот, ипак сматрамо, да баш у интересу те идеје, треба Друштво и по трећи пут да покуша са преговорима на остварењу предложеног споразума, па ако Савез и онда не буде предусретљив, онда значи да њему није до споразумног рада са Друштвом, нити у опште до каквог зближења. У таквом случају Друштво је разрешено свију обзира према Савезу као и свију обавеза према збору пољопривредника, који је Друштву и Савезу ставио у задатак споразуман рад на извесним питањима.

3. Што ће Друштво обнављањем преговора са Савезом, показати, да је увиђавно и да је идеју о споразуму прихватило искрено и без задњих намера и што ће тиме демантовати све оне гласове, који се у јавности одржавају, како је Друштво криво за све оне несугласице, које између њега и Савеза постоје што се између тих двеју важних корпорација не може доћи до споразумног рада.

Из ових наведених разлога ми гласамо против и не слажемо се са решењем већине: да се прекине сваки преговор са Савезом у питању споразумнога рада.

чланови:

Влад. К. Кушаковић,
Јов. Ф. Вшетечка,
Dr. Ур. Стајић и
Огњан П. Луковић.

Записник

XXIII. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 15. децембра 1910. год. у Београду.

Били су присутни: председник г. Влада Кушаковић, ппредседник г. Аца Живановић, и чланови г. г.: Алекса Поповић, Јован Вшетечка, Сретен Јевтић, Dr. Ђока Јовановић, Коста Тодоровић, Dr. Урош М. Стајић и Огњан Луковић.

Као гости су били присутни г. г. Мика Спасојевић и Макса Николић.

Бележио: Dr. Урош М. Стајић.

— Председник саопштава Одбору да је дугогодишњи редовни члан г. Никола Вељковић, окружни шумар у пензији преминуо. Одбор прима ову тужну вест к знању и са устајањем и „Бог да му душу прости", одаје покојнику последњу своју пошту.

— Као друга тачка дневнога реда је бирање друштвеног секретара према расписаном конкурсу од 26. октобра 1910. г. Бр. 4.383. Председник саопштава Одбору; да су се за секретара пријавила два кандидата: г. Јован Марковић, окр економ у пензији и г. Миодраг Обреновић, агр. инжињер. Моли Одбор да једног од кандидата изабере за секретара.

Г. г. Коста Тодоровић и Алекса Поповић, налазе да г. Обреновић није поднео документа о свршеној вишој пољопривредној школи, која се конкурсом тражи, и за то предлажу да се бирање секретара одложи за идућу седницу, док кандидат не поднесе та документа.

Већина чланова, налази да је излишно одлагати питање о секретару, нарочито онда, кад имају уверења да је г. Обреновић доиста свршио вишу пољопривредну школу и да се његова документа налазе у Министарству Народне Привреде која је председништво тражило, али их није могло добити из разлога што су моментано затурена.

После дуже дебате предлог г. Алексе Поповића је стављен на гласање и већином гласова је одбачен и решено је да се приступи бирању секретара одмах. Г. Алекса Поповић је изјавио да ће поводом овакве одлуке поднети своје одвојено мишљење.

За секретара друштвеног је већином гласова изабрат г. Миодраг Обреновић агр. инжињер.

— Председник ставља на решење Управном Одбору питање: са колико ће се процента отписати по књигама друштвена имаовина, према поднесеном извештају Ужег Одбора о прегледу друштвене имаовине. — Решено: да ужи одбор са председништвом поднесе писмени предлог Управном Одбору колики тај проценат отписа треба да буде, и онда да се донесе дефинитивно решење и изврши отпис.

— Уредник „Тежака“ чита свој писмени предлог о шкартирању старих и изупотребљених клишета и о изради једног новог албума употребљивих клишета, где ће ова бити сређена по појединим гранама јер налази, да је садањи албум скроз погрешно израђен и по њему се ниједно клише не може да нађе кад затреба. — Решено је: да председништво са уредником нађе лице и погоди се са њим да среди клишета и изради албум какав се жели.

— Председник саопштава Одбору писмо бившег друштвеног секретара г. Dr. Ђорђа Радића, у коме он извештава Управу Друштва, да не може доћи да преда дужност што је болестан, а и кад неби га болест спречавала налази да је излишно да долази, јер није никакав инвентар примао. Одбор је решио: да се г. Радић преко полиције позове да инвентар којим је руковао преда Управи, а ако не може лично доћи, онда да одреди једно лице одавде, у коме има поверења, да предају у његово име изврши.

— Председник извештава Одбор. да стручна комисија за проучавање ужичког округа још ни до данас није поднела извештај и ако је проучавање свршила још пре годину дана и за то време је већ два пут позвана да извештај о свом раду преда Друштву. — Решено је: да се члановима те комисије и трећи пут упути писмо да извештаје пошље.

— Износи се на решавање набавка тријера, која је погрешно извршена. Председник реферише, да на основу досадањег ислеђења није могао да утврди, до кога је кривица, што су место Кригерових тријера набављени Мајерови тријери. Може да буде једна од двеју грешака: или да је Друштво, односно секретар његов, извршио погрешно набавку, или да је фабрика погрешно послала место Кригерових, Мајерове тријере. — Одбор решава, пошто је нужно да се утврди до кога је кривица, да се од дотичне фабрике тражи у препису писмо друштвеног секретара, у коме је поруџбина извршена, и да се по пријему писма цео овај предмет поднесе Одбору на решење

— Председник извештава Одбор: да је г-ђа Ана Коларовска овд. бабица, мајка пок. Ђорђа А. Коларовског бив. инж. агрономије положила 100 динара Друштву, којим је уписала свог сина пок. Ђорђа за утемељача.

Одбор прима ово к знању и одаје благодарност даровательки са устајањем, а покојнику са: „Бог да му душу прости!“ И уједно да се биографија покојникова изнесе у „Тежаку“.

— Чита се молба г. Андре Врвића марвеног лекара, којом моли Друштво да му уступи на почек 1 ручну пресу и 1 ручни прекупач. — Решено је: да се г. Врвића молба не уважи, пошто Друштво принципијелно никоме не даје нити справе, нити семе на почек.

— Председник чита писмо Министарства Народне Привреде у коме се моли да Управа Друштвена изабере једног члана за сталну Сточарску Комисију при министарству, на место г. Мирка Миљковића, који је премештен из Београда. — Једногласно је од стране Друштва изабран г. Dr. Милан З. Влајинац, управник Топчидерске Економије за члана Сталне Сточарске Комисије.

— Чита се писмо г. Мирка Глигоријевића држ. срес. економа, којим моли Друштво да му откупи 40 килограма семена од купуса по 12 дин. од 1. кгр.

— Решено је: да пошто Друштву не треба такво семе, да се молба одбаци.

— Чита се молба Јежевичке Читаонице, да јој Друштво уступи „Тежак“ бесплатно. — Решено: да јој се „Тежак“ уступи у пола цене.

— Чита се молба „Правничког (студентског) Друштва,“ да му Друштво уступи бесплатно сва своја друштвена издања и „Тежак“. — Решено: да се уступе она издања бесплатно, којих има на стовариштy сувишних, а „Тежак“ да му се шаље бесплатно.

— Чита се молба г. Димитрија Николића држ. окр. економа, да му Друштво откупи 300 примерка његове књиге: „Ђубрење културних биљака калијумом и азотом по Шнајдевинду и калцијумцијанамидом“. — Решено: да се откупе 300 ком. тих књига, са 30% рабата. како је молилац предложио.

— Председник реферише: да је Хидротехничко Одељење Министарства Народне Привреде упутило један примерак пројекта закона о водама, да га Друштво у року од 10 дана прегледа и поднесе своје мишљење. — Решено: да се пројекат упути секцији за законодавство и да се Министарству Народне Привреде одговори: да се у одређеном року апсолутно не може дати тачно и исцрпно мишљење.

— Председ. реферише да је г. Министар Народне Привреде дао Друштву поред одређене помоћи још 3000 дин. као ванредну помоћ за 1910. год. — Прима се ово саопштење к знању и да председништво изјави своју благодарност у име Друштва г. Министру Народне Привреде.

Записник

I. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 13. јануара 1911. године у Београду.

Присутни су били: председник г. Влада Кушаковић, п.председник г. Аца Живановић и чланови Управног Одбора: г г. Сретен Јевтић, Dr. Ђока Јовановић, Dr. Урош Стајић и Огњан Луковић.

Бележи секретар: Мподраг Обреновић.

Председник извештава о смрти:

1. Г. Dr. Марка Николића, државног хемичара и редовног члана Српског Пољопривредног Друштва.

Одбор прима знању ову тужну вест и у устајањем са: „Бог да му душу прости“ одаје покојнику своју пошту.

2. Уредник „Тежака“ реферише о штампању „Тежака,“ и предлаже: да се од сада „Тежак“ штампа у приватној штампарији.

Решено: да се измени хартија и узме погоднија за илустрације, да „Тежак“ добије корице у боји, и да се потражи понуда за штампање од приватних штампарија.

3. Секретар чита молбу г. Ђорђа Стојановића, ср, економа из Смедерева, којом моли, да му Друштво откупи 200 ком. његових књига „Практичне поуке о гајењу винове лозе.“

Решено: да се откупи 300 егземплара са рабатом од 30%.

4. Г. Ж. Цветковић, учитељ, основао је народну читаоницу у Моравици, и моли Друштво; да му учини попуст у цени „Тежака“ и „Пољопривредног Гласника“, а по могућству учини поклон од већ штампаних издања.

Решено: да му се „Тежак“ даје у пола цене, а сувишак од друштвених издања бесплатно.

5. Савез Занатлиских Еснафа намерава да приликом прославе 25 годишњице приреди изложбу, и моли Друштво за одговор, да ли би и оно узело учешћа у раду око приређивања.

Решено: да Управни Одбор донесе одлуку после годишњег збора.

6. Драчка Земљорадничка Задруга моли Друштво: да је матријално помогне у зидању дома.

Да ие се одговори: да је услед финансиских тешкоћа немогуће мруштву одазвати се овој молби.

7. Дрдржавни економ ср. Моравског извештава Друштво о несталом тестаменту Стојана Вучковића, који је све своје имање био оставио Пољопривредном Друштву.

По прочитању писма решено: да се умоли председништво, да преда овај предмет на мишљење а по том и на рад каквом бољем адвокату у Пожаревцу.

8. Окружна Подружина чачанска извештава Друштво о престанку функционисања двеју среских подружина у Гучи и Моравици.

Да се нареди окружној подружини Чачанској, да предузме мере прописане чл. 64. друштвених правила, т.ј. да по престанку среских подружина, све њихово имање има се предати окружној подружини на чување, до обнављања истих или сличних среских подружина.

9. Председник подноси предлог, да се изберу два референта за пољопривредни Конгрес, који ће реферисати Конгресу „о организацији опитних станица у иностранству, и о употреби вештачких ђубрета на страни и код нас“ и други, који ће реферисати „о раду на оснивању Пољопривредног Одсека у прошлој години, с обзиром на резолуцију донету на прошлогодишњем Конгресу“.

Решено: да се замоли г. Б. Милутиновић да реферише Конгресу „о организацији Опитних Станица у иностранству и о употреби вештачког ђубрета на страни и код нас,“ а по другој тачки: да се умоли г. Dr. Врајинац да се прими за референта.

10. Председник предлаже да се изабере један одбор, који ће прегледати поднете реферате и предавања за идући Пољопривредни Конгрес.

Решено: да Друштвени секретар поднесе реферат о пријављеним предметима.

11. Председник предлаже да се позову чланови секција на збор 16. ов. м. ради решавања по чл. 17 пословника. — Усваја се.

Записник

II. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 21. јануара 1911. год. у Београду.

Били су присутни: председник г. Кушаковић, п.председник г. Аца Живановић и чланови Управе: г.г. Јов Ф. Вшетечка, Сретен Јевтић, Dr. Урош Стајић и Огњан Луковић.

Као гост био је присутан г. Максим Николић.

Бележио секретар Миодраг Обреновић.

12. Читају се записници прошлих седница.

Примају се.

13. Председник предлаже да се одреде награде за радове и за уређење Пољопривредног Календара.

Решено: да се за чланке плати по 70 дин. а за белешке по 50 и да се уреднику Календара дâ на име хонорара 200 дин.

14. Одређивање дана годишњег збора.

Решено: да се годишњи збор одржи на дан 27 фебруара 1911. и да се то објави преко „Тежака“ са дневним редом.

15. Секретар чита молбу г. Павла Петковића, економа среза мачванског, којим моли Друштво: да откупи 200 ком. његових књига „Каламљење воћака“.

Решено: да се откупи 200 егземплара са рабатом од 30%.

16. Секретар чита молбу ђачке читаонице Сточарске Школе у Краљеву, којом моли: да јој се „Тежак“ уступи бесплатно а тако исто и све књиге друштвених издања.

Решено: да јој се „Тежак“ уступи бесплатно а тако исто и све књиге друштвених издања, које се у сувишку налазе.

17. Секретар чита молбу г. Тиме Владисављевића семенара овд. којим моли Друштво: да му уступи по цени, по којој продаје подружинама извесна семена и ручне сејалице.

Решено: да се извести г. Владисављевић. да Друштво жали, што се не може одазвати његовој молби, јер би такав поступак био у противности са начелима друштвеног рада.

18. Чачанска Окружна Подружина извештава Друштво да ће 30 ов. м. држати годишњи збор и моли, да јој друштво пошаље свога изасланика.

Решено: да се тога дана Подружина поздрави депешом и да се извести: да услед и сувише великог посла немогуће је одазвати се жељи Подружине.

19. Секретар чита предлог ужег одбора о отпису друштвене имовине по књигама, који гласи „У књиге Српског Пољопривредног Друштва уведена је Друштвена имаовина све онако како је по билансу на концу 1909 утврђено.“

„Ако би се ту проценат отписао, умањио, или сасвим изоставио, и на тој новој основици књижење извршило, то би требало све досадање рачунске књиге бацити и новим заменити, што би друштвену касу скупо стало. Поред ове штете отворио би се посао, који се не би могао свршити пре три месеца, — зато смо учтивог мишљења, да се све садање књиге друштвене имаовине приме овако како је урађено“.

Председник
Кушаковић
Чланови:
Сретен Јевтић
Dr. Ур. М. Стајић

Решено да се овај предлог прими.

20. Секретар чита реферат економа друштвеног о набавци рафије и сумпора.

Решено: да се распише конкурс за набавку у количинама, које престављају средњу годишњу потрошњу, а по добитку цена изнети најповољније понуде управном одбору на одобрење.

21. На основу чл. 43 правилника председник предлаже следећи дневни ред за Главни Годишњи Збор.

1-во Председник отвара збор.

2-го Подноси се извештај о раду Друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и расходу и извештај о стању целокупне друштвене имаовине.

3-ће Председник подноси на решавање: писмене предлоге Друштвене Управе, Подружина и појединих чланова, који су поднети Управи најмање 15 дана пре збора.

4-то Подноси се на одобрење предрачун прихода и расхода за текућу годину, која почиње 1 јануара 1911 год.

5-то Бирају се према чл. 20 Друштвених правила, нови чланови Друштвене Управе, на место оних, који одступају.

6-то Бирају се редовни, почасни и дописни чланови.

Решено: да се овај дневни ред прими с тим, да се позову Друштвени чланови и сви остали пријатељи Друштва и српске пољске привреде, да изволе доћи на овај збор а Пољопривредне Подружине да пошаљу своје изасланике.

22. Председник предлаже, да се на основу чл. 47 Друштвених правила одржи Пољопривредни Конгрес.

Решено: да се Конгрес одржи 28 фебруара, 1, 2 и 3 марта у Дому Српског Пољопривредног Друштва. Да се отвори Конгрес и почну предавања у 8 часова пре подне са следећим дневним редом:

1-во Председник Друштва отвара Конгрес.

2-го „О раду на оснивању Пољопривредног Одсека у 1910 години“. — Референт г. Dr. Милан Влајинац, редован члан Друштва.

3-ће „Ширење употребе вештачког ђубрета и на страни и први покушаји у нас“. — Референт г. Бор. Милутиновић, редован члан Друштени.

4-то „Утицај народних самоуправа на развитак пољске привреде у нашем народу“. — Референт г. Михаило Рашковић, редовни члан Друштвени и окружни деловођа округа Крајинског.

5-то „Стране расе живине с погледом на њихово гајење у нашој земљи“. — Референт г. Радомир Нешић редовни члан Друштвени и Управник ратарске школе у Шапцу.

Да се позову Друштвени чланови пољопривредници и љубитељи српске пољопривреде, да изволе доћи на Пољопривредни Конгрес и узети учешће у раду. На Конгресу имају право дебатовања и гости.

Записник

III. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 10. фебруара 1911. год.

Били су присутни: председник г. Кушаковић, п.председник г. Аца Живановић и чланови управе: г.г. Јов. Ф. Вшетечка, Александар Мијоковић, Dr. Ђока Јовановић и Dr. Урош Стајић.

Као гост присуствовао је г. Dr. Ђока Митровић.

Бележио секретар: Миодраг Обреновић.

23. Чита се записник прошле седнице.

Прима се.

24. Секретар чита предлог буџета за 1911.

Прима се.

25. Секретар чита следеће предлоге Управе за главни збор:

а) Предлог за редовне чланове.

Прима се.

б) Предлог за почасне чланове.

Прима се.

в) Продлог о измени друштвених правила, којима се регулишу дужности и одговорност књиговође и благајника услед измене у књиговодству.

Прима се.

г) Предлоге о наградама и стечајима за напредније начине рада.

Примају се.

д) Предлог г. Милана Грковића о обустављању расписивања стечаја.

Решено: да се изнесе пред Главни Годишњи Збор.

ђ) Предлог г. Кушаковића о давању награда члановима управе за долазак на седнице.

Решено: да се изнесе пред Главни Годишњи Збор.

е) Предлог г. Борисава Милутиновића о измени у начину продаје пољопривредних справа, алата, семена и т.п,

Решено: да се изнесе пред Главни Годишњи Збор.

ж) Предлог Ваљевске Окружне Подружине о смањивању чланског улога на 3 динара.

О овоме је, а према сличном ранијем предлогу решено: ако чланови Подружине плаћају по 6 динара добијају „Тежак“ у пола цене и Календар бесплатно, ако плаћају по 3 динара, не добијају ни једно ни друго.

26. Секретар чита састављен извештај о раду друштвеном у прошлој години.

Прима се и решава: да се заједно са годишњим извештајима Подружина штампа у нарочиту брошуру.

Записник

IV. седнице Управе Српског Пољопривредног Друштва, држане 24 фебруара 1911. год.

Били су присутни: председник г. Влада Кушаковић, п.председник г. Аца Живановић и чланови управе г.г.: Јов. Ф. Вшетечка, Александар Мијоковић, Сретен Јевтић и Dr. Урош Стајић.

Као гости присуствовали су: г.г. Dr. Милан Влаинац, Бора Милутиновић, Макса Николић, Радослав Спасовић и Dr. Коста Поповић, редовни чланови друштва.

Бележио секретар Миодраг Обреновић.

27. Председник отвара седницу и извештава о смрти друштвеног члана утемељача Миливоја Ђурђевића, учитеља из Макаца.

Прима се к знању ова тужна вест и присутни чланови устајањем и са: „Бог да му душу прости" одају покојнику своју пошту,

28. Секретар чита записник прошле седнице.

29. П.председник г. Аца Живановић предлаже: да се изнесе пред збор, као предлог управин, да се приликом прославе педесетогодишњице живота и рада Друштвеног 1919. приреди Земаљска пољопривредна изложба, и да би требало почети припреме око исте.

Прима се.

30. Секретар чита извештај о раду друштвеном за 1910.

Прима се.

31. Секретар чита пројект буџета за 1911 год.

Прима се.

32. Секретар чита молбу Ваљевске Подружине, да јој се за оснивање Подружинске библиотеке и читаонице у Ваљеву изда од књига друштвених издања по један примерак бесплатно.

Решено: да јој се изда.

33. Секретар чита молбу економа ср, Пчињског, да му се за рачун среза издаду на почек пољопривредне справе у вредности 3000 динара.

Решено: да им се дâ, али претходно да срез тражи од г. Министра финансија одобрење буџета и да сресни одбор да обавезу, којом гарантује за плаћање.

34. Чита се саопштење економа среза Неготинскнг о муљачи, коју је израдио Аранђел Микић из Рогљева.

Решено: да се умоли Управа Винодељско-Воћарске Школе у Букову, да испита израду и подобности те муљаче и потом да изволи известити Друштво. У овом смислу јавити сресном економу да упути Микића са муљачом Школи.

35. Чита се молба економа среза Заглавског за 300—400 књига друштвених издања, које би раздао курзистима.

Решено: да му се пошаљу друштвена издања, која се налазе у сувишку а приближно траженом броју.

36. Чита се одговор адвоката г. Марјановића из Пожаревца, који се односи на тестамент пок. Стојана Вучковића, економа из Породина.

Решено: да се преко сресног Начелника умоле г.г. Dr. Јован Лилић, лекар из Крагујевца и Мијаило Игњатовић, свештеник из Жабара, да даду свој одговор по овоме питању, и да се види: да ли је још ко потписао тестаменат, о коме је реч.

37. Чита се предлог уредника „Тежака" за сређивање друштвених клишета.

Решено: да секретар Друштвени и уредник „Тежака" нађу погодно лице и погоде са њиме за овај посао, резултат да саопште и поднесу управи на решење и одобрење.

38. Чита се молба Николе Стефановића за мишљење и помоћ за оснивање пољопривредног удружења у селу Брежанима срез и округ Пожаревачки.

Решено: да се молба поднесе сресном економу на извештај и мишљење.

39. Чита се молба сресног економа г. Петковића: хоће ли се прегледати ђубриште Саве Арнаутовића из Причиновића.

Решено: да се изнесе пред Збор, приликом обнављања стечаја.

40. Чита се молба Мике Калеића из Паланке, да се награди за подизање дударе.

Да му се одговори: да за подизање дударе нису раописани стечаји.

41. Чита се молба сресног економа из Владимираца: да се откупи од Митра Јевтића из Брдарица 1000 кгр. семена грахорице по 15%.

Решено: да му се одговори, да за сада семе од грахорице није потребно, али ако се укаже потреба да ће му се Друштво обратити. Тражити мустру.

42. Чита се мишљење г. Dr. Велимира Стојковића, на питање окружног одбора окр. Врањског: треба ли и где подићи фдбрику за консервирање и прераду воћа.

Решено: да се умоли г. Аца Живановић да спреми одговор окружном одбору.

43. Чита се молба г. Милисава Куртовића: да се читаоници Бање Ковиљаче изда по један примерак књига од издања, које Друштво има на расположењу.

Решено: да Друштво изда читаоници сва своја издања бесплатно а овоме да се извести г. Куртовић.

44. Чита се молба Окружне Пољопривредне Зајечарске Подружине, која моли, да јој се дâ помоћ за плаћање економа потребног за подружинско угледно имање, или да јој се одговори, шта ће да уради за тим имањем.

Решено: да се одложи доношење одлуке после Збора.

45. Чита се молба Народне Библиотеке из Породина: да јој друштво уступи своја издања бесплатно.

Решено: да се Библиотеци издаду сва Друштвена издања бесплатно.

46. Председник извештава: о добијеним повластицама за подвоз око доласка на Годишњи Збор и Конгрес од Дирекције железничке, Бродарског Друштва и Дунавског Паробродског Друштва, и одобреном десето-дневном осуству чиновницима Министарства Народне Привреде за долазак у Београд.

Записник

V. седнице Управног Одбора Српског Пољопрвредног Друштва, одржане на дан 5 марта 1911. год.

Присутни су били: председник г. Влада Кушаковић, п.председник г. Аца Живановић и чланови управе г. г. Александар Мијоковић, Милан Грковић, Милош Лукићевић, Dr. Урош Савић, Dr. Милан Влаинац и Петар Матејић.

Као гости били су г. г. Михаило Рашковић и Сима Радовановић редовни чланови.

Бележио секретар Миодраг Обреновић.

47. Председник отвара седницу и извештава збор да је:

Г. Драгомир Рајовић, почасни члан друштвени и државни саветник, преминуо 2 ов. м. у Црквеници на Јадранском Мору.

Ову тужну вест присутни примају к знању и устајањем и са; „Бог да му душу прости“ одају покојнику последњу пошту.

48. Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

49. Г. Кушаковић предлаже: да приликом прославе 50 годишњег књижевног рада г. Dr. Ђорђа Радића, 25 ов. м., Друштво узме видно учешће и манифестује своје признање и захвалност слављенику г. Dr. Радићу.

Решено је: 1-во да се приреди ванредан „Радићев број Тежака“, који ће изићи на дан прославе 50 годишњице. Овај ће број бити на финијој хартији, штампаће се у 2000 примерака и раздати бесплатно.

„Радићев број“ Тежака донеће на првој страни слику и биографију г. Радића и биће попуњен чланцима, који се односе на Радићев рад на пољу пољопривредне књижевности.

2-го Да на дан прославе оде председник са секретаром Друштва и да лично честитају слављенику јубилеј у име Друштва.

3-ће У назначеном ванредном броју „Тежака“ после биографије слављеникове, доћи ће захвалност Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва Dr. Радићу у име свију чланова друштвених и српских пољопривредника на досадањем књижевном раду на пољској привреди.

4-то Да се у част јубилара у дому друштвеном одржи свечана седница, на коју ће бити позвани и сви редовни чланови из Београда.

50. Г. Кушаковић предлаже: да на основу одлуке Главног Годишњег Збора треба отпочети преговоре са Главним Савезом Земљ. Задруга о споразумном раду.

Решено: да се Друштво обрати писмом Савезу, у коме ће бити назначена одлука Главног Збора и да се замоли Управа Глав. Савеза Земљ. Задруга за одговор: хоће ли или не, да отпочне преговоре о споразумном раду са Друштвом.

51. Секретар чита понуду ливнице „Балкан“, који нуди 200 прскалица „Балкан“ са ценом од 35 динара по комоду.

Г. г. Сретен Јевтић и Миодраг Обреновић, као чланови комисије за преглед ове прскалице, реферишу о њеном саставу и раду.

Решено гласањем: да Друштво у овој години продаје само две прскалице Верморелову и Нехвилову, а ливници „Балкан“ да се да следећи одговор:

Да ове године Друштво неће узимати њихову прскалицу „Балкан“ с тога, што још није довољно опробана, већ да ливница да известан број својих прскалица на расположење Друштву, које ће их упутити државним установама на пробу и тек до године, после добивених резултата Друштво може узимати нову прскалицу „Балкан“ ако се покаже на раду као добра.

Г. г. Кушаковић и Живановић одвајају своја мишљења, не слажући се са овим решењем.

52. Утврђивање програма рада за текућу годину а према усвојеном буџетском предлогу за 1911.

Решено: да се изабере ужи одбор у који улазе г. г. Аца Живановић, Милан Грковић, Милош Лукићевић и Dr. Милан Влајинац, који ће саставити програм рада и да поднесу свој реферат I-вој наредној седници, која ће се одржати 12. ов. месеца, а председништво да поднесе истом приликом предлог о повишици плата друштвеног административног особља.

53. Секретар чита молбу Народне Основне Школе Горачићке, да јој Друштво пошаље неколико пољопривредних књига и коју алатку за поклон најодличнијим ђацима.

Решено: да јој се пошаље 30 разних пољопривредних књига друштвеног издања, које се у сувишку на стоваришту налазе и алатке им се не могу давати.

54. Секретар чита молбу економа среза Млавског, да се према приложеном списку даду читаоници Црквеничкој назначене пољопривредне књиге по ма колико спуштеној цени.

Решено: да им се све тражене књиге, које Друштво има пошаљу са спуштеном ценом од 50%.

54.-а) Износи се поново молба Пољопривредне Подружине Зајечарске, за помоћ за исплату једног економа за своје углгдно имање или у противном упуство, шта ће да ради са тим имањем?

Решено: да се умоли г. Аца Живановић да да своје мишљење и свој одговор поднесе Управи друштвеној.

Одвојено мишљење г. г. Кушаковића и Аце Живановића по тач. 51-ој овог записника.

„У интересу помагања домаће индустрије мишљења смо, да Друштво треба да откупи бар 50 ком. прскалица и да оно изврши пробе за свој рачун и да стално бди на томе, да се у земљи при једнаком квалитету фаворизира оно што је домаће“.

Влада Кушаковић
А. Живановић

Записник

VI. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане 11 марта 1911. год.

Присутни су били: председник г. Влада Кушаковић, п.председник г. Аца Живановић и чланови управе г. г. Јован Вшетечка, Александар Мијоковић, Милан Грковић, Dr. Ђока Јовановић, Сретен Јевтић, Dr Урош Стајић, Dr. Милан Влаинац, Dr. Ђока Митровић и Петар Матејић.

Као гости присуствовали су редовни чланови: г. г. Бора Милутиновић, Максим Николић и Радосав Спасовић.

Бележио секретар Миодраг Обреновић.

55. Чита се записник прошле седнице.

Прима се и решава: да се понуда ливнице „Балкан“ и извештај комисије о прегледу преправљене прскалице „Балкан“ стави на дневни ред прве наредне седнице.

56. Г. Сретен Јевтић пита: да ли је резолуција по теми: „О утицају самоуправа на развитак пољске привреде,“ послата Господ. Министру Народне Привреде.

Председник му одговара, да се разрађује и да ће се послати у најкраћем времену Господину Министру.

57. Чита се програм рада за текућу годину, састављен од ужег одбора, изабратог на предпрошлој седници у томе циљу.

Секретар чита тачку по тачку, које се све

Примају.

58. Чита се предлог председника за повишење плата административном особљу и служитељима Друштва.

После многих и различитих предлога решава се:

а) да треба плате повисити;

б) да се повишење не изврши, док се не реши питање о државној помоћи Друштву.

59. Секретар чита предлог редовних чланова Друштвених: г. г. Синише Протића и Проке Михаиловића, да се претплата „Тежака" смањи на 2 дин. годишње.

Решено: да се овај предлог за сада одложи и изнесе на идући Главни Збор на решење, приликом решавања питања о реорганизацији Друштва.

60. Чита се предлог уредника „Тежака" о хонорисању радова у „Тежаку" до броја 6. закључно.

Прима се.

Том приликом г Dr. Ђ. Јовановић предлаже: да се смањи норма за хонорисање радова у „Тежаку".

Решено: да г. Dr. Ђока Јовановић изнесе свој предлог на прву наредну седницу.

Записник

VII. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане на дан 14 марта 1911 год.

Присутни су били: п.председник г. Апа Живановић и чланови управе: г. г. Александар Мијоковић, Милан Грковић, Милош Лукићевић, Dr. Милан Влаинац, Dr. Урош Стајић, Dr. Ђ. Митровић, Dr. Ђока Јовановић и Петар Матејић.

Као гости били су: г г. Бора Милутиновић и Максим Николић, редовни чланови.

Бележио секретар Миодраг Обреновић.

61. Чита се записник прошле седнице.

62. Секретар покреће питање о уређењу друштвене библиотеке.

Г. Лукићевић пита кад и на који начин ће се уредити.

П.председник моли г. Лукићевића да поднесе предлог о уређењу библиотеке, пошто то питање није на дневном реду.

Решено: да г. Лукићевић изнесе свој предлог на првој наредној седници.

63. Г. Лукићевић пита: чије су кокошке, које се налазе у дворишту друштвеном, и ако нису друштвене, моли за наређење да се исте уклоне.

П.председник одговара: да су кокоши приватна својина једног друштвеног службеника, али да ће му се на захтев г. Лукићевића наредити, да их одмах уклони.

64. Приступа се претресању програма рада за 1911. годину.

Секретар чита 1. тачку програма рада, која гласи:

„Да би Друштво што боље одговорило своме задатку, неопходна је потреба, да се изврши реорганизација самога Друштва и то из темеља. С тога ће управа, сходно решењу Главнога Збора, у току ове године проучити све што је потребно за реорганизацију Друштва и постављање овога на потпуно здраву и солидну основицу; израдиће према томе нова правила и поднеће их на одобрење Главном Годишњем Збору."

Решено: да се одреди одбор, који ће разрадити нацрт измене друштвених правила.

Гласањем решава се, да у тај одбор уђу: г. г. Dr. Урош Стајић, Dr Милан Влаинац, Dr. Ђорђе Митровић и Миодраг Обреновић.

Секретар чита 2. тачку програма који гласи:

„Сматрајући, да је неопходна потреба, да се што свестраније испитају прилике у којима се развија наша пољска привреда и да се истражују начини, како да се уклоне незгоде и сметње, које њеном унапређењу стоје на путу, и како да се уведу и изведу мере, које иду у прилог развоја наше пољске привреде, друштво ће ове године продужити испитивања пољопривредних прилика и проучавање биља и животиња по свима односима у окрузима Чачанском и Рудничком. Ова испитивања и проучавања вршиће Друштво помоћу својих стручњака а по нарочитим прописима, које ће саставити, како би се једнообразно проучила цела земља.

Извештаје ове, као и ранији извештај о проученим пољопривредним приликама у округу Ужичком, публиковаће Друштво чим се буду за штампу средили.

Кредит парт. 2. 4000 дин."

Решено: да се одреди одбор за састављање упуства за проучавање пољопривредних прилика у назначеним окрузима. Предходно да се види, да ли ово упуство већ постоји, у томе случају да се пошаље на мишљење члановима одбора а у противном, да га они саставе.

Гласањем решава се, да се умоле: г. г. Радомир Нешић, Управитељ Ратарске Школе у Шапцу, Александар Јовановић, Унравитељ Сточарског Завода и Милан Ђурић професор Винодељско-Воћарске Школе у Букову, да се приме за чланове овога одбора.

Секретар чита тачку 3. програма рада друштвеног, која гласи: *„Српско Пољопривредно Друштво радиће у овој години на што већем распростирању савршених и савременијих пољопрередних справа, машина и алата, бринући се о растурању најбољег семена културних биљака, плавог камења, рафије и свих других земљорадничких потреба Стојећи на томе гледишту, да Друштво треба народу да пружи истински потребне му машине, справе и алате правилно и солидно израђене, Друштво ће продавати само оне, за које има поуздано уверење да су солидно израђене и да се могу код нас применити и све ће подвргавати строгом стручном испитивању. То ће бити и са семењем, плавим камењем и др. артиклама, тако да ће се код њега моћи добити најбоља роба по умереној цени.*

Кредит парт. 3.67000 дин".

Решено да се састави одбор. Гласањем изабрата су за чланове одбора: г. г. Александар Мијоковић, Сретен Јевтић и Борислав Милутиновић.

Секретар чита тачку 4. програма рада, која гласи:

„Како је досадањим радом Српског Пољопривредног Друштва учињен велики напредак у подизању луцеришта и како је расписиваним стечајима за напред-

није начине рада, покренута и доста знатна производња семена од луцерке, коју производе наши земљорадници и у самој земљи продају, то ће Друштво, потпомажући и на даље производњу семена луцеркиног у земљи а с обзиром на опасност од вилине косице, које не сумњиво у томе семену има, предузети у току ове године најживље старање, да све произведено семе у земљи буде рационално пречишћавано и тек као потпуно ослобођено од вилине косице продавано у земљи. У томе ће циљу Друштво у споразуму са Господином Министром Народне Привреде набавити неколико најсавршенијих справа за издвајање семена вилине косице из луцеркиног семена. Пречишћавање ће предузети Друштво како у Београду, тако и у унутрашњости преко државних економа, пречишћено семе подвргнуће се најсавеснијем испитивању, па ће га само Друштво тада откупљивати и препоручивати за продају у земљи".

Решено; да се разрада ове тачке стави у дужност председнику.

Секретар чита тачку 5. програма рада који гласи:

„У току ове године Друштво ће приступити оцени свих такмичара по расписаним стечајима за напреднији начин рада, којима је рок у 1911. години, као и оцени радова оних пољопривредника, који би били за награде предложени по чл. 58. друштвених правила.

Партија 2. поз. 1. кредит 3000".

Решено: да се стави у дужност председништву разрада ове тачке.

Секретар чита тач. 6. програма рада, који гласи:

„Како ће се ове године држати у Београду Свесловенски Конгрес Пчелара, то ће и Друштво узети учешћа у овоме Конгресу и том ће приликом (почетком августа месеца) приредити у својим просторијама Земаљску Пчеларску Изложбу.

За део који се односи на Конгрес решено је, да се изаберу два члана, који ће допунити број чланова одређених од стране г. Министра Народне Привреде.

Гласањем изабрати су: г. г. Сретен Јевтић и Dr. Урош Стајић. За део, који се односи на пчеларску изложбу бира се одбор и решава се: да се умоле г. г. Влада Кушаковић, Александар Мијоковић, прота Милош Марковић, Милош Пајевић, Милан Маринковић, Милош Лукићевић, Петар Матејић и Јован Лакић, да се приме овог избора.

Записник

VIII. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 16. марта 1911. године.

Били су присутни: председник г. Влада Кушаковић, п.председник г. Аца Живановић и чланови г. г. Милан Грковић, Милош Лукићевић, Dr. Ђ. Јовановић, Dr. Милан Влајинац, Dr. Урош Стајић, Dr. Ђока Митровић и Петар Матејић.

Као гости присуствовали су: г. г. Бора Милутиновић и Dr. К. Поповић редовни чланови.

Бележио секретар: Мподраг Обреновић.

65. Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

66. Г. Лукићевић тражи, да се записници седнице штампају у додатку „Тежака".

Прима се.

67. Г. Лукићевић пита зашто се не подносе месечни извештаји благајне.

Председник, одговара да му се редовно месечни извештаји подносе на потпис, и да ће се у будуће достављати одбору.

68. Председник саопштава, да га је прота г. Милош Марковић умолио, да може своје кошнице држати у дворишту друштвеном.

Прима се саопштење и одобрава молиоцу, да може држати кошнице у дворишту друштвеном.

69. Приступа се продужењу разрађивања програма рада за 1911. г.

Секретар чита тачку 7. програма, која гласи:

Друштво ће ове године о друштвеној слави 30. октобра приредити поучну изложбу свежег и прерађеног воћа, свежег и прерађеног поврћа, млекарских производа, дувана и свих ратарских производа. Изложба ће трајати три дана, одређени стручњаци проучиће изложбене предмете и поднети извештај Друштву, који ће се публиковати у друштвеном листу „Тежаку".

Кредит парт. 2. позиција 1. 10.000 динара.

Решено: да се одреди одбор за припреме око приређивања изложбе 30. октобра. Гласањем изабрати су чланови тога одбора г. г. Влада Кушаковић, Лукићевић, Милан Јованић, Dr. Вељa Стојковић, Dr. Коста Поповић и Бора Милутиновић.

Секретар чита тачку 8. програма рада, која гласи:

У току 1911. Друштво ће морално и материјално помагати приређивање подружинских, обласних, окружних и среских изложаба у целој земљи. На ове изложбе Друштво ће изашиљати стручњаке, који ће држати популарна предавања из свих области пољске привреде.

Решено је: да се у случају, која подружина, округ или срез, јаве за помоћ око приређивања изложбе, изнеће се Управном Одбору на решење; а да се ново ослобођени окрузи заинтересују за приређивање једне обласне изложбе у Нишу.

Секретар чита тачку 9. програма рада, који гласи:

Од својих књижевних издања Друштво ће у току 1911. год. издавати:

а) *„Тежак" три пута месечно као и до сада, водиће при томе рачуна, да он буде строго популарно уређиван, да доноси кратке, популарно написане поуке из целокупне пољске привреде, дописе о стању пољске привреде у народу и забелешке о свима пољопривредним важнијим догађајима, који би послужили као градиво за увођење нових мера за унапређење пољске привреде.*

Већи чланци као и они, који се не могу сасвим

популарно написати, штампаће се, по могућству, као додатак „Тежаку“ а у хитним случајевима штампаће се и „поучни листићи“ и растурати.

Друштво ће се старати, да се „Тежак“ што више растура и чита, и да се стекне што већи број претплатника, како би могао бити што илустрованији и што боље уређиван, и у овом погледу нада се на најусрднију помоћ од стране државних чланова и г. г. економа.

б) *„Пољопривредни Календар“, који ће се благовремено издати и бити тако уређен, да буде неопходно потребна ручна књига земљораднику за целу годину; а кратки поучни чланци да имају трајну вредност.*

в) *„Пољопривредни Гласник“. Издаће се једна већа свеска, у којој ће бити изворни радови; који ће се бавити решавањем појединих акутних питања из наше пољске привреде.*

г) *„Практичне пољопривредне поуке“, ако их буде било према ранијем расписатом стечају и стечају, који ће се у току ове године расписати за преко потребне, најкраће и потпуно разумљиво написане практичне поуке.*

д) *Друштво ће у току 1911. год. издати као засебно своје издање, „Рад I и II Конгреса Српског Пољопривредног Друштва“, у коме ће бити штампани реферати и целокупна дискусија по њима и донесене резолуције.*

Кредит парт. 2. поз. 1. 13.500 дин.

Г. Лукићевић подноси писмени предлог да „Пољопривредни Календар“ и „Пољопривредни Гласник“ уређује референт за књижевне послове и уредник „Тежака“, кога Друштво плаћа и да тај посао врши бесплатно.

Овај се предлог гласањем одбија, из разлога што уредник „Тежака“ не би био у могућности, из недостатака времена, да ове послове прима на себе.

Dr. Ђ. Јовановић предлаже, да се ови послови повере уреднику „Тежака“ али да му се за то да хонорар.

Из истих разлога и овај се предлог гласањем одбацује.

Г. Dr. Ђока Митровић предлаже да се рад I и II Конгреса да административном особљу друштвеном да га среди и изнесе на једну од идућих седница.

Решено: да се сачека превод стенографских бележака ово годишњег Конгреса, да се оба по том изнесу на једну од идућих седница, те да се види, могу ли се одмах штампати, или ће се направити извод у виду записника, који ће се као такав штампати.

Гласањем решено: да се умоли г. Милош Лукићевић да се прими за уредника „Пољопривредног Календара“, а г. Dr. М. Влајинац за уредника „Пољопривредног Гласника.“

Секретар чита тачку 10, програма рада, која гласи:

Друштво је ставило себи у задатак, да потпомаже па и само приређује јавна предавања из свих грана пољске привреде и да сваки згодан моменат користи, да усменом речју и демонстрацијама шири знања из пољске привреде. Целокупну камату свих друштвених фондова употребиће Друтво за ову сврху.

Кредит партија 2. поз. 12.500 дин.

Гласањем се бира одбор за израду правилника за предавање.

У тај одбор улазе: г. г. Милан Грковић, Милош Лукићевић и Бора Милутиновић.

Чита се тачка 11. програма рада, која гласи:

Да би што јаче разгранало свој рад у народу, Друштво ће најживље радити на томе, да оснује своје подружине и у оним окрузима, у којима ове још нису основане, и да организује рад са подружинама тако, да оне с њим буду у сталном и непрекидном контакту, и да се сви покренути послови споразумно и заједнички изводе.

Све подружпне уживаће од стране Друштва и материјалну потпору у принципима друштвеног буџета.

Кредит партија 2. поз. 1. 8000 дин.

Решено је: да одбор, који је се примио да изради пројект за реорганизацију Српског Пољопривредног Друштва има у виду и реорганизацију подружина.

Ради прегледа старих и оснивања нових подружина одређује се г. Аца Живановић.

Секретар чита 12. тачку програма рада, која гласи:

Полазећи са тога гледишта да се и најмногобројнији сталеж у Србији — земљораднички — треба сталешки да организује и да има своју „Земљорадничку Комору“ сличну установу онима, каквих налазимо у свима просвећеним државама на западу, у којима је далеко малобројнији земљораднички елеменат, Друтво је вољно, да у току ове године свестрано проучи питање о остварењу, „Земљорадничке Коморе“, која би према нашим приликама била основана, и у томе циљу израдиће и пројскат закона о оснивању „Земљорадничке Коморе“ и учини све што до њега стоји, да би што пре овај пројект био усвојен.

Решено је: да се умоле г. г. Милорад Драшковић, Dr. Богдан Марковић, Dr. Милан Блаинац и Милун Лукић да се изволе примити за чланове одбора за израду пројекта за оснивање Земљорадничке Коморе.

Чита се тачка 13. програма рада, која гласи:

Друштво ће код меродавних радити да се одлука II Конгреса у дело приведу, и нарочито ће се заузети, да се питање о оснивању Пољопривредног Одсека на нашем Универзитету што пре и онако рети, како је Конгрес то тражио.

Решено: да председник изврши одлуку Конгреса што пре.

Чита се тачка 14. програма рада, која гласи:

Друтво ће у току ове године отпочети припремне радове за држање једне опште Земаљске Пољопривредне изложбе у 1919. год. и у том циљу ступиће у везу са меродавним државним факторима, како би се ова замисао, по одлукама Главних Годитњих Зборова могла у дело привести.

Решено: да председништво о овој тачки размисли и на једној од идућих седница поднесе извештај и предложи лица за одбор.

Чита се 15. тачка програма рада, која гласи:

Друштво ће и ове године одржавати пријатељске везе са свима удруженьима у земљи, која раде у истом смислу, као и са сличним удруженьима словенским, нарочито југословенским и другим на страни.

Решено: да председништво поднесе предлог управи, са којим друштвима треба ступити у контакт.

Чита се тачла 16. програма рада, која гласи;

Друштво ће о идућем главном годитњем Збору Српског Пољопривредног Друштва држати Пољопривредни Конгрес, на коме ће се расправљати акутна питања из целокупне области пољске привреде и пољопривредне политике, с тога ће примати до 1-ог јануара 1912. поједине реферате и радове на преглед и евентуално стављање на дневни ред Конгреса.

Решено је: да се преко „Тежака“ објави пољопривредни Конгрес и умоле стручњаци, да пријаве своје теме Управи друштвеној, које мисле изнети на Конгрес.

Овим се завршава разрада програма рада за 1911 г.

70. Решавање о помоћи подружинама за 1911. год.

С обзиром на рад и активност подружина у пр. години и послатим програмима рада за ову годину решено је да се изда:

Крушевачкој подружини помоћ од		400.—
Пиротској	„ „ „	400·—
Жичкој	„ „ „	400·—
	и за изложбу	2000.—
Рудничкој подружини помоћ од		500.—
	и за изложбу	600.—
Моравској подружини помоћ од		200.—
Београдској	„ „ „	500.—
Тимочкој	„ „ „	400.—
Подринској	„ „ „	500.—
	и за изложбу	1000.—
Крајинској подружини помоћ од		400.—
Чачанској	„ „ „	500.—
Нишкој подружини помоћ од		500.—
Ужичкој	„ „ „	400.—
Ваљевској	„ „ „	400.—

а подружинама: Топличкој, Крагујевачкој и Лесковачкој, да се не издаје никаква помоћ.

У исто време решава се,а према питању Зајечарске Пољопривредне Подружине за помоћ (плата економу 720 дин.) на име издржавање угледног имања, да Подружина то имање изда под кирију или у крајњем случају прода, пошто истом циљу служи окружна пољопривредна станица, из ралога што Подружина и Друштво немају материјалне могућности, да ово имање одржавају.

71. Секретар чита понуду ливнице „Балкан“ за продају прскалица и извештај комисије о прегледу исте.

Решено: да се питање о прскалици „Балкан“ одложи за идућу седницу, а да се прскалице, по ранијој одлуци Друштва набаве са стране.

72. Секретар саопштава пристанак одбора среза пчињског да даје гаранцију за справе.

Решено: да се известе, да окружни одбор тражи одобрење од Господина Министра Финансија, да се може задужити за справе.

73. Секретар чита преолог г. Лукићевића о уређењу друштвене библиотеке.

Решено: да председништво предузме мере за уређење библиотеке.

Записник

IX. седнице Управног Одбора, држане 4. априла 1911.

Присуствовали су: председник г. Кушаковић, п.председник г. Аца Живановић и чланови г. г. Сретен Јевтић, Милан Грковић, Др. Милан Влајинац, Др. Урош Стајић и Петар Матејић.

Бележио Миодраг Обреновић.

74. Секретар чита записник прошле седнице. Прима се

75. Г. Петар Матејић пита, да ли се води рачун о томе, да ако чланови управног одбора не дођу на 6 узастопних седница губе право на чланство управног одбора; наводи г. Др. Вељу Стојковића за пример.

Председник одговара, да једини узрок, који спречава г. Стојковића да не долази на седници тај је, што је г. Стојковић у иностранству.

76. Секретар извештава о смрти

Бранка Јевремовића, трговца
члана утемељача С. П. Д.
† 17 марта 1911.

Милоша Вилотића
члана утемељача С. П. Д.
† 18 марта 1911. и

Милосава Петровића
секретара Мин. Привреде у пензији
редовног члана С. П. Д.
† 25 марта 1911.

Примајући ову троструку тужну вест знању, чланови управе устајањем и са „Бог да им души прости“ одаше покојницима своју пошту.

77. Преправка садањег отвореног великог магацина.

После прегледа зграде решено је, да треба учинити следеће радове:

1-во Озидати зидове са 1/2 цигље.

2-го Ставити плафон, патос, прозоре и врата.

3-ће Зграду с поља фуговати а изнутра малтерисати.

4-то Г. г. Сретен Јевтић, Др. Милан Влаинац и секретар друштвени да нађу инжињера, коме ће се платити до 250 дин. за планове предрачун и надзор за време рада, да прегледају и проуче планове и предрачун, па ако нађу, да је план и предрачун повољан, да се одмах распише лицитација за ове оправке и доправке, а протокол лицитације поднесе одбору на одобрење.

78. Регулисање питање друштвеног особља, према буџету примљеном за ову годину.

Решено је: 1-во да се повишице даду од 1. маја.

2 го да плате особљу и служитељима буду следеће:

Секретару	3240 дин.	годишње
Благајнику	1320 „	„
Књиговођи	2520 „	„
Економу	2400 „	„
Писару	1800 „	„
и служитељима		
Спасоју	1380 „	„
Ђорђу	1080 „	„

79. Секретар чита понуду ливнице „Балкан“ у вези са ранијом понудом, а затим извештај комисије о прегледу прскалице.

Решено: да Друштво упоредо са прскалицом „Аустрија“ и Вермолеровом препоручује и прскалицу „Балкан“; да је према понуђеним условима а према потреби узима; да се свака прскалица пре продаје прегледа и да се исплата фабрици врши као што је и сама понудила; да Друштво у току године изводи пробе са овом прскалицом.

80. Секретар чита понуду фабрике Браће Гоћевац и извештај комисије о прегледу прскалице „Крајина“.

Решено: из разлога што назначена прскалица у погледу израде и рада није показала задовољавајуће ресултате, Друштво је не може препоручивати и продавати ове године.

81. Секретар чита предлог г. Др Ђоке Јовановића о смањивању норме за хонорисање радова у „Тежаку“.

Одбор налази услед тога, што чланци у „Тежаку“ треба да буду кратки, поучни, практични и савремени, норма ни у колико није велика, нити је треба смањивати.

82. Секретар реферише о стању у коме се налази питање о резолуцији по теми о живинарству, одржаној на овогодишњем Конгресу.

Решено: пошто никаква резолуција није поднета Конгресу на пријем, — јер је се Конгрес пре закључио но што је одређени одбор могао да поднесе резолуцију, — не може се сматрати ни да икаква резолуција по томе предмету и постоји; штампати предавање са осталима, а ставити идућем Конгресу у задатак, да донесе резолуцију по овоме питању.

83. Чита се молба Владе Х. Илића да му Друштво дâ на послугу потребне предмете за приређивање млекарског једномесечног курса.

Решено: да му се одговори, пошто Друштво сада ради правилник за предавање, тек кад исти буде готов, моћи ће му се одговорати а за сада тражене справе и нема у своме магацину.

84. Секретар чита писмо Вајмарског Друштва за историју и агрикултурну литературу, којим извештава, да ће се у Бечу 20. маја (п. н.) у 11 часова пре подне, у сали више техничке школе, приредити свечаност у славу и знак признања проф. Др. Гиду Крафту почасном члану друштвеном, преминулом 21. фебруара 1907., те моли Друштво, да изволи послати свог изасланика.

Решено: да се умоли г. Радомир Нешић, Управитељ Ратарске Школе у Шапцу, да оде на ову комеморативну прославу као изасланик друштвени, да узме учешће у говору и ода захвалност и пошту друштвену великом покојнику.

За пут и све трошкове одређује му се одсеком 200 динара.

85. Секретар чита оставку члана управе г. Др. Ђоке Јовановића, а један члан саопштава оставку члана управе г. Лукићевића.

Решено: да председник и г. Грковић умоле г. г. Лукићевића и Ђ. Јовановића, да повуку своје оставке, пошто се налази, да је њихово присуство као чланова управе потребно за извршење пројектованих радова у овој години.

86. Секретар чита оставку г. Јоце Марковића члана управног одбора.

Пошто је г. Марковић сада заиста толико спречен послом, да му није могуће долазити на седнице ова се оставка прима знању.

87. Секретар чита одговор г. М. Лукићевића, којим извештава Друштво, да услед тога што је избор за уредника „Пољопривредног Календара“ за 1912. год. у супротности са његовим предлогом, изнесеним на прошлој седници, не може да се прими за уредника.

Примљено знању и решено да се умоли г. Др. Милан Влајинац да се прими за уредника „Пољопривредног Календара“.

88. Секретар чита одговор г. Драшковића, да не може да се прими за члана одбора за израду пројекта у циљу оснивања Земљорадничке Коморе.

Прима се знању и решава да се умоли г. Коста Стојановић мин. на расположењу да се прими за члана овог одбора.

89. Одређивање накнаде трошкова председнику и секретару друштвеном за одлазак у Краљево на прославу 50-годишњег књижевног рада Др. Ђорђа Радића.

Решено да им се дâ на име трошкова по 10 динара дневно и призна подвозни трошак по рачуну.

90. Чита се молба Подружине Рудничке, да јој Друштво набави повеље за своје чланове.

Решено: да уредник „Тежака“ са секретаром учине избор и поднесу своје мишљење, на једној од идућих седница.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЂУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 19. **БЕОГРАД 10. ЈУЛА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ.

Пероноспора. — *Миодраг Обреновић.*
О чишћењу воћака. — *Д-р Радић.*
Кратке поуке из сточарства: Циљ хранења домаћих животиња у опште. — Хемијски састав животињског тела и животињских производа. — *М. Н. Лукић-Дević.*
Говедарство у Швајцарској. — *Мих. Бончић,*
Српски цин-кукуруз. — *Бор. Милутиновић.*
Гласник.
Поучне ситнице.
Друштвени и подружински послови: Записници седница.
Конгреси. — Позив на Свесловенски Конгрес Пчелара.
Додатак „Тежаку“: Вештачко одгајивање матице, са 14 слика у тексту. Превод од *М. Обреновића.*

ВИНОГРАДАРСТВО

ПЕРОНОСПОРА.

Лањске године ова болест винове лозе оштетила је виноградаре у Србији са неколико десетина милијона динара, упропастила много чокота и прети да и ове године почини доста зла, смањивајући бербу и сатирући већ ослабљену лозу.

Српски виноградари имају пред собом опасног и веома јаког непријатеља, и да би могли да га победе прво и прво треба да га добро познаду.

О пероноспори је се доста и доста писало, али ипак недовољно, јер код нас још постаје неодређени појмови о самој болести, њеним последицама и начину спречавања. Велим спречавања а не лечења, с тога што се чокот који болује од пероноспоре не може излечити, али се може спречити њен даљи развој па и сама појава.

Пероноспора се опажа у свима топлим и влажним деловима Европе и Америке. У Француској је први пут запажена 1878. год. Између 1880. и 1890. готово сви Европски виногради били су десетковани овом болешћу.

На сваки начин пак, и ова, као и многе друге болести, донета је из Америке, у времену кад је се почела уносити америчка лоза, издржљивија према филоксери у борби, у којој је Европска лоза подлегла.

Пероноспора напада све зелене делове лозе и развија се у *унутрашњости* њихових ткања.

Први знаци пероноспоре опажају се на лишћу: то су прљаво беличасте мрље, на доњој страни листа, које по некад покрију целу ту страну. На одговарајућим местима на горњој страни појаве се жуте пеге, чије жутило — умирањем тога дела листа — постаје све загаситије, док се лист не смежура, сасуши и отпадне.

Ове пеге, на доњој страни листа, лако могу прстом да се отару, и тиме разликују пероноспору од друге једне ништавне болести — Еринозе — код које се испупче поједини делови листа а на супротној удубљеној страни покривени су жућкастим маљама које се могу отрти. Ова последње лисна болест проузрокована је убодом једног инсекта и ни у колико није опасна по организам лозе.

На младим ластарима пероноспора се појављује око коленаца у облику дугачких загаситих мрља, одакле отпадне лист а сам ластар се сасуши, у најбољем случају не сазри и лоза угине преко зиме.

На цветовима ређе се опажа и тада проузрокује рђаво и недовољно оплођавање; на зеленим гроздовима опажа се прво као нека прљаво бела навлака, слична оној на лишћу, зрнца потамне, смежурају се, омекну и опадну. Ако пероноспора нападне зрна грожђа кад су почела да мењају боју — да црвене — онда се не опажа овај прљав прах на површини, већ загасите мрље које ускоро покрију целу површину, покожица испуца и зрно пропадне.

Вина произведена од болесне лозе, чак и у случају ако је грожђе могло да сазре, услед сувише ве-

лике количине азотних — беланчевинастих — једињења веома се лако преврћу и подлежу многим болестима којим вино од здравог грожђа може да одоли.

Отуда се објашњава оно, што многима изгледа чудновато, од куд се сад вина много теже чувају, лакше преврћу и кваре, но вина од старе наше домаће лозе, која су се са много мање пажње, поклоњене свима радовима, одржавала много боље.

Пероноспора напада такође и пупољке, омета њихово сазривање, што доприноси да пупољци много лакше преко зиме измрзну, но код здраве лозе.

Из овога што предходи, види се да су штете од пероноспора огромне: ништећи листове — који су у исто време плућа и уста биљкина — спречава стварање шећера у грожђу, те ово остаје недовољно слатко и кисело: спречава нормално сазревање ластара и пупољака те тиме шкоди и берби друге године, смањује живот — век — лози, тако, да после неколико узастопних година са јаком пероноспором, чокот подлегне борби и лоза угине, као што су на жалост многи виноградари могли да опазе, да им је ове године доста чокота сасушило се и угинуло, а врло вероватно, може бити још више но ове године, биће тих случајева идуће године, јер је и ова 1911., врло повољна за развијање пероноспоре.

Гљивица која проузрокује ову болест (peronospora или plasmopora viticola) размножава се на два начина: у току топлог дела године ситним заметцима спорама, а у јесен јајима или зимским спорама.

У пролеће, зимске споре које су презимиле у лишћу, или чак и делови мицелијума, разнете ветром падну на горњу страну листа и кад нађу повољне прилике за развијање одмах почну да клијају. Те повољне прилике јесу: влага и топлота.

У капљици росе или капи кише нарочито кад их сунце загреје јаје или спора почне да се развија пружи један коренчић „мицелијум“, који се спусти између ћелија лисних и чим доспе у унутрашњост почне да се грана у свима правцима, обавијајући унутрашње ћелије пружајући сисаљке које црпе храну намењену биљки, од чега нападнути делови — у недостатку хране — слабе, пожуте и угину.

На супротној, доњој страни, листа, наскоро ће се појавити прљаво бео прах. Под микроскопом овај прах изгледа као мноштво ситних гранчица од којих свака на врху носи по неколико малих летњих заметака — спора — које ветар веома лако разноси по околним виноградима, док не падну на горњу површину листа и почну да клијају под истим околностима под којим и зимско јаје.

Са једног листа средње величине при јакој зарази пероноспоре, ових гранчица има толико, да могу лако да произведу 50—60,000.000 спора. Дакле онда, кад се болест на листу опази, свако лечење тог зараженог дела листа је немогуће, јер је пероноспора већ у последњој фази — фази размножавања — и већ је извршила свој посао на том месту листа.

То размножавање спорама бива преко целог лета али да би могла да презими ова гљивица употребљава други начин размножавања. На крају лета мицелијум у унутрашњости листа почиње да задебљава на извесним местима, образује полне органе, који после оплођења дају једно јаје — зимску спору — обложено јачим обмотачем, који ће га сачувати од непогоде и зимских мразева.

Из овога што претходи, разумеће се лако, зашто су виногради у низини јаче нападнути од пероноспоре, но они који се налазе на странама брда.

Код нас се пероноспора обично појављује у другој половини априла и почетком маја, а кад је пролеће хладније онда и доцније.

Дешава се по некад да се ширење пероноспоре уз једаред заустави. То се опажа кад топлоте нагло наступе или кад дуже време дувају суви и топли ветрови.

Све наше лозе нису подједнако осетљиве према пероноспори, једна од најосетљивијих је багрина, обично се на њој и опазе први знаци пероноспоре.

Као што смо раније напоменули, последице пероноспоре опажају се и у идућој години, јер пупољци на једногодишњем ластару, који имају да даду родне гранчице, нису могли довољно да се развију услед болесног стања целог чокота.

Кад смо се упознали са начином живота пероноспоре биће много лакше борити се против ње.

Орган лозин у коме се налази мицелеум (жилице) пероноспоре болестан је и *не може се* лечити.

Једини пут, којим морамо поћи, то је да *спречимо* клицање спора, да их уништимо пре но што су се показали први знаци болести. Овај начин, при коме се организам не лечи већ се спречава сама појава болести, зове се *превантиван*, а као најбоље превантивно средство до сада показале су се бакарне соли — отровна тела.

Изгледа, да је ово средство случајно пронађено: виноградари у Медоку (Француска) да би сачували од пролазника грожђе на чокоту поред пута, прскали су лозу смешом плавог камена и креча растворeном у води, те су приметили да пероноспора нема дејство на тако опрскан чокот.

Г Мијарде, професор на универзитету у Бордо-у, први је објаснио дејство бакарних једињења: бакарне соли које се налазе на горњој површини попрсканог листа, лако се растварају у капљицама росе или кише која падне на лист, и довољно је, да у тим капљицама има 2 до 3 десета милијонитих делова бакра па да убију спору и спрече свако њено клијање.

Споре се развију и почну да клијају у капи воде на *горњој страни листа*, дакле, ту страну треба и прскати.

Превантивно средство — бордовска чорба — треба да пријања што боље на лист, да му покрије што већу површину, али не цео лист, јер би тиме спречила правилно функционисање лисних органа, стога треба да буде расута у што ситнијим капљицама на листу.

О томе како се припрема бордовска чорба, већ је говорено на овом месту (види број 12 „Тежака“.)

М. О.

ВОЋАРСТВО

О ЧИШЋЕЊУ ВОЋАКА.

Занемарена и изнемогла воћка, има да се бори за свој опстанак са разним незгодама. Кора јој отврдне, дрво оболе обрасте маховином, лишајем и другим наметницама, које ју сишу и даве. У кратко речено: животари јадним животом и корача брзим кораком својој пропасти, своме крају.

Ко своје воћке, од малена још, с пажњом негује; ко своје воћке преко целе године чисти кад год се потреба укаже, а с јесени и кречом премазује, тај неће имати потребе да их од старе коре, тога скровишта силних ситних штеточина, чисти; тај неће имати потребу, да маховину, ту изелицу најбољих сокова, са својих воћака скида, — свега тога неће бити код чисто одржаване воћке.

Али, ко своје воћке кроз читав низ година није чистио, па га на послетку већ једном и сама савест на то нагони, да своје воћке очисти, тај треба при чишћењу да простре поњаве око воћака, како ће све одозго на поњаве пасти; све што падне, треба лепо и пажљиво покупити и сагорети, јер испод отпале старе коре, има увек ситних штеточина, које су се кроз читав низ година услед домаћинове непажње, ту одомаћиле. Кад се воћка на овај начин очисти, онда ју треба одмах и окречити, па ма у које то доба године било.

Свима онима, који се на неплодност својих воћака жале, топло препоручујем, да своје воћке, пре свега очисте од сувишних, у густо стојећих грана и огранака како ће на тај начин добити више ваздуха и светлости. Код мене, на пример, за тај посао не постоји никакво правило, да то чиним с јесени или с пролећа; ја чистим и разређујем; ја то чиним преко целе године, кад год за потребно нађем. После тога, треба изнемогле воћке и пођубривати; па и то се може чинити преко целе године. Ако све ово не помогне и воћка не отпочне повољније да рађа, онда не остаје друго ништа, него тако неродној старијој воћки оставити само неколико главнијих грана, а остале све посећи, пазећи при том, да се воћки одржи уједно и леп облик круне.

Ја и опет напомињем, да плодност неродних, старијих воћака, треба подстаћи *најпре чишћењем* и уклањањем свега, што се на њој као узрок неродности налази; за тим долази пођубривање и тек на послетку кресање. А воћку, која се већ мора кресањем на родност присиљавати, није вредно више ни одржавати, нити се око ње трудити, него ју треба другом заменутити.

Чишћење и *опет чишћење*, први је услов за одржавање свежине, живота и родности код воћака. **Р.**

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ СТОЧАРСТВА

1.

Циљ хранења домаћих животиња у опште.

— В. Ренер. —

Познато је, да животиња којој се храна никако не даје — угине од глади. Међутим угинуће од глади наступа тек после неколико недеља, а кад-кад тек после неколико месеци. За ово време живи животиња од своје масти и свога меса, јер непрестано мале количине од њих сагоревају у свима живим телесним деловима. Као што се зна, живо животињско тело има топлоту од 37⁰ до 40⁰ С. Ма који мртав предмет, коме се вештачки ова топлота да̂, па се онда самоме себи остави — отпушта своју топлоту све дотле, докле се сам не изједначи са топлотом своје околине, дакле докле се, као што се то каже, није охладио. Напротив топлота живог тела одржава се на истој висини, и ако оно непрестано испушта своју топлоту у хладнију околину. Да се ово последње доиста дешава, види се на пр. из тога што стаја, у којој стока борави, баш и на хладној зими изгледа као загрејана и утолико више у колико је већи број стоке. Кад тело, дакле, непрестано топлоту испушта, па опет се његова топлота одржава на истој висини, онда је то могућно само тако, што оно бива непрестано „загревано“, јер маст и месо у њему сагоревају.

Ово сагоревање даје и снагу, силу за извршивање многих вољних и невољних покрета. Помислити само на рад срца, које исто онако као шмрк (пумпа) неуморно тера крв у различне делове тела и опет је усисава; на дисање и тако даље. Као што се силина паре, која покреће парну машину, производи сагоревањем угља, тако постаје и снага која је потребна телу, сагоревањем масти или меса.

Као производи овога сагоревања јављају се угљена киселина и вода, а при сагоревању меса сем тога и урин, сумпорна киселина, фосфорна киселина и тако даље. Угљена киселина и велики део воде појављују се у издисаном ваздуху, а остала градива излучују се из тела у мокраћи.

Животиња, која се храни, такође производи непрестано снагу и топлоту и излучује производе сагоревања, али штеди маст и месо свога тела, јер потребно јој „гориво“ узима из хране коју је појела. Она храна, која је управо довољна за производњу потребне телесне топлоте и снаге, и чијом употребом животиња нити опада нити напредује — зове се *храна за одржавање тела* или *храна за самоодржање*. Од ове хране за одржање тела нема пољопривредник никакве користи, изузев само ђубре које добива. Али, пољопривредник држи своју стоку за то, да му она ма какву корист пружи. Млада стока треба да расте т.ј. она треба да ствара месо, кости, крв; одрасла, на гојење метута стока треба да се угоји, да постане масна т.ј. она треба да произведе и набаци телесну маст; млечне краве треба млека, врло много млека да дају, а радна стока треба пољопривреднику снагом својих мишића да послужи. Све ове привредне користи може животиња само тада дати, ако добива много више хране но што јој је потребно само за одржање живота — другим речима, ако буде добијала сем хране за одржавање тела још и *хране за производњу — производне, продуктивне хране.*

Чудновата је појава, како могу у животињском телу из сасвим најразличнијих хранљивих градива постојати тако сасвим различни животињски производи. Представити само себи читав дуги низ хранљивих градива, из којих крава млеко ствара, или помислити само на то, како теле од овога течног млека ствара чврсто месо и још чвршће кости. Нешто смо ближи ствари кад хемијски састав испитамо како ових животињских производа тако и ових хранљивих градива.

2.

Хемијски састав животињског тела и животињских производа.

— В. Ренер. —

Посматрајмо најпре *млеко*. 7/8 млека вода је. Испа-

римо млеко опрезно, пазећи да не загори, онда нам остаје само 1/8 чврстих градива — тако звана сува градива. Ова сува градива садрже углавноме сиревину (казејин), албумин масло — маст, — млечни шећер и млечни пепео. Два од ова градива, сиревина и масло, опште су познати, јер се у сваком домаћинству справљају од млека или и употребљавају. Албумин (беланчевина) је у млеку растворен, он се не згрушава као сиревина кад се млеко укисели, него остаје тако растворен и у киселој сурутци. Загрејемо ли сурутку, онда се албумин одваја у пахуљицама и може се сад лако приметити. Да у млеку има шећера, примећује се већ и по његовом слатком укусу. Из млека се може и чист шећер направити. Такав *млечни шећер* може се на пример купити у апотекама и дрогеријама. Да у млеку има и пепела, можемо се уверити, ако потпуно сагоримо млечно суво градиво Хемичар нам може да покаже, да је млечни пепео састављен из разних м нералних градива. У њему има на пример кухињске соли, калијеве соли, гвожђа, креча, фосфорне киселине.

И *месо* има сличан састав као и млеко. Месо има 50 до 75%, а кад-кад и више воде. Суво градиво састоји се поглавито из познатих месних влакана, даље налази се у њему више или мање масти, мале количине једнога градива сличног шећеру, и оно приликом сагоревања оставља малу количину минералних градива (калија, гвожђа, креча, фосфорне киселине и др.). Градиво месних влакана, познато под именом мишићна влакнина, (мишићни фибрин), показује у хемијском погледу, велику сличност са сиревином и млечним албумином, и ако су по спољашњим изгледима различни. Тако на пример нађу се, при хемијском растављању ова три градива исти основни елементи, на име угљеник, кисеоник, водоник, азот и сумпор. Има још читав ред градива која показују сличан хемијски састав сиревини, млечном албумину и мишићном фибрину. Између осталих овде долази једно градиво, које је главни саставни део беланцета у кокошињем јајету, и по коме се цео овај ред градива назива *беланчевином*.

И *кости* састоје се из воде (око 20%) и сувог градива. Суво градиво садржи — што зависи од стања уређености гра — више или мање масти, а остатак се састоји из 1/3 градива сличних беланчевини, која при кувању с водом дају лепак, и 2/3 пепела, који се у главноме састоји из фосфорне киселине и креча.

Наведени примери могу бити довољни. Они су нам показали као саставне делове животињског тела и животињских производа: воду, беланчевине (назвате и протејинским градивима), маст, шећер и шећеру слична градива и, најзад, минерална градива.

М. Н. Лук.

ГОВЕДАРСТВО

ГОВЕДАРСТВО У ШВАЈЦАРСКОЈ.

Између свију држава на земљиној кугли говедарство је и млекарство на највећем врху савршенства у *Швајцарској*. По последњем статистичком бројању стоке године 1906, нађено је стање говеди 1,494.144 комада у вредности за 628 милиона франака, који су расподељени на 214.520 притежаоца. По прорачуну проф. Др. Лаура годишњи бруто доходак од говедарства прелази 1/2 милијарду франака. Годишњи доходак сам за се од млекарства износи вредност од 333, од производње меса 149 милиона франака; а вредност рада од говеди процењена је на 29 милиона франака. Са сувишком производње од говедарства Швајцарска снабдева своје (комшије) суседне земље. Године 1908-ме увезла је Швајцарска волова за клање и телади у вредности за 28,9 милиона, меса у вредности за 19,3 и путера у вредности 9,9 милиона франака, свега за 48 милиона; али те исте године извезла је млека у вредности 37,5, сира у вредности 49,3 и говеди за приплод и запат у вредности 10,6 милиона франака, свега за 87,5 милиона франака. Она има три главне расе говеда (*сименталер* говеда са планина Алпа, *швицер* говеда мрко-црвена (браун) и *фрајбургер* говеда са црним флекама) која су за поправку европског говедарства од врло великог значаја. Од свију раса највећма се распространила сименталерска, по јужној и средњој Немачкој, Саксонији, по Русији, Србији, Бугарској, Румунији. Што тако лепо цвета и напредује швајцарско говедарство има се приписати природним величанственим бреговима и под Алпима добрим пашњацима; а сем тога срећна подела својине у земљи. Просечно долазило је 1906 г. на сваког сопственика по 7 комада говеда, тако да је сам сопственик или надзорник могао лично свако говедо да надгледа и негује. Али при овим срећним природним и економским предусловима једва би се до тако добрих резултмта доћи могло да и законодавац и управа (власт) кантонска није се умешала и заузела ревносно и са разумевањем за домаће говедарство. О историском развитку и садањем стању ове бриге за домаће говедарство пише Др. Данил Рештајнер врло детаљно и пажљиво у својој књизи од 268 страна: *„Die Staatlichen Massnahmen zur Förderung der Rindvehzucht in der Schweiz“. Zürich.* И ми ћемо на овом месту изнети само неколико од мера предузетих од стране државе, које су важне и могле би послужити за углед за побољшање говедарства у Србији.

По закону од 22 декембра 1893 г. сваке године уноси се у буџет државни позиција (дотичноме министру) на подизање говедарства земаљског најмање 400.000 франака. А године 1908-ме издати су појединим контонима из касе државне на субвенције 288 182 франк. као премије онима земљорадницима који одгаје најбоље *бикове* за приплод. 96.032 фор. премије за најбоље приплоде *краве* а 107.047 фор. премије онима одгајивачима, чије су књиге о запату фамилије најтачније вођене. Сем тога, поједини кантони троше знатне суме на ове и сличне циљеве, тако н пример кантон Берн у 1908 г. издао је 125.000 фр., Фрајбург 26.806. Санкт-Гален 60.120. и Цирих 54.211 фр.

Од државе признатих за јаван приплод, одређених бикова, тражила су 9 кантона, а 6 кантона завели су принудно одабирање за сву гајећу стоку, изузимајући варош Базен; и само у 4 кантона немају још премија и за краве за приплод. Сваке године врши се изложбена пијаца нарочито за сој мрко-црвених говеда а у Берну за сој шарених говеда и том приликом раздељују награде и дају помоћна средства и од савеза и од кантона; тако се исто ради са приплодном стоком (говеда) у Ваду, Фрајбургу, Берну и Цириху. Фрајбург и Санкт-Гален чак награђује оне алписке економије (газдинства) што рационално одржавају и обрађују алписке пашњаке на којима млада говеда лети по цео дан проводи. Ова последња мера могла би лепо и корисно да се примени на суватима у Златибору

Копаонику, Жељину и т. д. доста сличним алписким пашњацима, а заслужује нашу пажњу и изложба младих говеда да се што већма одомаћи и распространи у Србији, као што ради у 15 кантона швајцарске, где се сељак ободрава на лепо гајење младе стоке (телади) а не да се за љубав млека телад касапину продају да их варош, још љигавог меса поједе. Клање, тек од неколико дана отељеног телета требало би забранити, и по угледу на Швајцарску а нарочито кантон Цирих оргинизовати са премијама (наградама) подстицај за одгајивање добрих телади.

Вон.

ПРИВРЕДА

СРПСКИ КУКУРУЗ ОДЛИЧАН ЗА ФАБРИКАЦИЈУ ХАРТИЈЕ

— огледи у француској. —

Српски цин-кукуруз

(le maïs géant de Serbie).

Под тим насловом приказао је у априлу месецу *Dr. Heckel*, директор Ботаничке Баште и Колонијалног Музеа у Марсељу, Француском Пољопривредном Друштву једну врсту српског кукуруза, који је већ две године у јужним департманима Француске гајио и са њом огледе вршио.

Посредством наше Извозне Банке и нашег конзула у Марсељу, Dr. Heckel је дошао до једне врсте нашег кукуруза, који, судећи по опису испитивача, мора да је наш стишки жути, кукуруз, или чак и производ дугог мележења између нашег долинског кукуруза и американског белог, звани „коњски зуб", који је пре извесног броја година у Србију, пренесен али се није могао чист да очува.

Ево како Dr. Heckel описује тај наш кукуруз који је одгајио на добро нађубреној њиви (стајским и вештачким ђубретом):

„Српски цин-кукуруз одликује се својом висином „струка, која може да иде у нашим*) јужним де„партманима до 3 и 4 m.; стабла се одликују ве„личином пречника (дебљином) и носе 3 до 4 „конична клипа од 20 до 25 см. дужине, покри„вени крупним зрневљем *жуте и олако црвен„касте боје*. Зрно подсећа својом величином на „американске врсте „Коњски зуб и Куцко". Кли„пови су много шири на основи но на врху".

Интересантно је код ових огледи Dr. Heckel-а, да они нису вршени искључиво у погледу количине плода, но је главно ту оцена квалитета и квантитета шаше.

У Француској, као и у другим културним земљама појавила се поодавно бојазност, да ће сиров материјал (дрво) за фабрикацију хартија понестати и поскупити, или чак да ће та врста индустрије довести у питање опстанак шума, које играју тако важну и познату улогу у самој земљорадњи. Из тих разлога све што у себи садржи довољно целулозе, предмет је пажње индустријалаца хартије. Слама већ одавна даје ону жуту (пуну ситне неискуване сламе) хартију, чија је вредност мала и која се виђа по нашим бакалницама Шаша није била у употреби, ма да су Американци у Сједињеним Државама покушали без успеха (20—30% произведене вредности) са својим сортама да дођу до једног индустријског продукта.

Ти американски покушаји и навели су Dr. Heckel-а да покуша са европским сортама у том правцу. У том огледању пажњу његову привукао је, нарочито, наш српски кукуруз, који је због његовог великог пораста назвао циновским. Из тих огледа излази, да наш кукуруз поред обилног зрна даје и велику количину шаше, богату у целулози. С тога је тај кукуруз гајио идуће године, у већој мери по јужним департманима (од семена директно добивеног из Србије), а од добивене шаше извршио један индустријски опит за производњу хартије.

На анализи, стабла српског кукуруза дала су 51% целулозе, али због извесних индустриских тешкоћа у изради хартије својствена шаши, треба очекивати, по уверењу фабрике, *40% производа* од употребљеног материјала шаше. Дакле, 10% више од најбољег американског (30%).

Добивена хартија, од које се један мали примерак налази у нашег Министарству Народне Привреде, доста је чиста, нарочито кад се узме да је рађена у маломе; боја је бело сивкаста, али може бити још беља тако да фабрикант већ сад предвиђа могућност *да добијено тесто меша до 1/3 са другим тестима за добијање фине хартије;* најзад квалитет добивеног продукта је одличан. Тако хартија, онака каква је добивена у оном малом индустријском опиту, оцењена је од стране марсељских трговаца, као одлична јака хартија за паковање у вредности од 20 до 30 франака 100 килограма, способна да прими и штампање.

И ако је тешко веровати у *српску* индустрију хартија, у којој би, *бар за сада*, играо и кукуруз улогу, ипак, није од мањег интереса констатовати *да је шаша, добивена из семена кукуруза српског порекла, дала највећи проценат целулозе и вероватно највећу укупну количину истог продукта по хектару а при тамошњим приликама.*

Од интереса би било даље знати: како се српски кукуруз у погледу целулозе и зрна одржава под Француским климатима тј. подлежи ли дегенерисању и у колико? Ако би се огледом констатовало, да наш кукуруз под француским поднебљем, губи, у другој или трећој генерацији, знатно своје особине; онда би Србија, од евентуалне употребе овог кукуруза у француској индустрији хартија, постала у најмању руку, лиферант приплодног семена исто онако, како је то Русија са ланеним семеном за западне европске земље*).

Ова интересантна појава реферата, за коју има заслуге и наша Извозна Банка, скренула је пажњу и нашој Пољопривредно-Хемијској Огледној Станици

*) Француским.

*) Наш конзул из Марсеља већ се је обратио пре 4 дана Извозној Банци, да ова преко Српског Пољопривредног Друштва набави 10.000 килограма семена „српског-цин-кукуруза" за рачун једне француске фирме. Наше Пољопривредно Друштво прихватило је ову поруџбину са највећом збиљом и извршиће је у најкраћем времену.

Министарства Народне Привреде, да од идуће године уђе дубље у ово питање и изведе начисто: Које су наше сорте кукуруза, у погледу целулозе најинтересантније. Евентуално, ступиће Станица и у директну везу са страним агрономским станицама како би могла изближе да прати развој овог по нас тако интересантног питања.

Износећи ове интересантне податке о могућој индустријској употреби шаше за производњу хартије ми констатујемо: да је кукуруз и без овога сматран за једну интересантну индустриску биљку и употребљаван (било семе, било шаша) за разне индустријске продукте. Но о овоме биће говора други пут.

Б. Милутиновић.

ГЛАСНИК

ПРОИЗВОДЊА МЕДА У ХОЛАНДСКОЈ.

Холандска је са својих медених колача на далеко позната и у том погледу она је велики конкуренат француској и белгијској роби. Мед, који се у Холандској произведе, већином се у земљи потроши, а један мали део извози се за Немачку. Медени колачи справљају се по правилу од увеженог меда. Медени се колачи јако троше, док сам мед у земљи ређе. Пчеларство је слабо развијено и већи део пчелара налази се у пустарама (хајде) око Северног Брабанта и Гелдерна. По статистичким податцима Холандија је у 1910 години бројала свега 200.000 кошница. Те године меда је било доста, али не баш најбољег укуса. Овај добар принос меда има се приписати благој зими. Због тога је те године и сразмерно врло мало денатурисаног шећера утрошено за исхрану пчела. Према конзуларним извештајима, од јесени 1909 године до краја пролећа 1910 године, утрошено је денатурисаног шећера укупно 200.000 килограма у вредности 90.000 динара у целој земљи.

Трговци меда жале се, да трговина с медом не иде тако добро као ранијих година. Извоз меда из Холандије износио је у 1908 години 58.000 кграма, у 1909 години 28 000 кграма, и 1910 години 78.000 кграма. Увоз на против износио је: у 1908 години 2,646.000 кграма, у 1909 години 2,989.000 кграма и у 1910 години 2,658.000 кграма. Од овога увезено је из Сједињених Америчких Држава 943.000 кграма, из Француске 308.000 кграма, из Немачке 156.000 кграма, и из Белгије 113.000 кграма. Годишњи принос од пчеларства био је 1·5 милион кграма меда и 160.000 кграма воска.

Удружење, које се највише пчеларским приликама у земљи бави, јесте „Die Vereenügung ter bevordering der byenteelt in Nederland", чијем се труду има да захвали, што је се пре кратког времена у Утрехту одржао веома посећен пчеларски конгрес. Према извештајима са тог конгреса види се, да су холандски пчелари веома добро организовани и здружени, и да се све новине и проналасци, као и трговински односи између појединих држава, одмах саопштавају пчеларима. Ова удруженост холандских пчелара је дело овог друштва, које броји око 4.000 чланова, који су у 68 разних места највећу делатност развили. Друштво издаје и један пчеларски лист, звани Maandschrift voor Buenteelt". Такође је у Холандији јако распрострањен пчеларски лист „Praklisch Eimker", који издаје H. A. Beil у Dinxperloo-у.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Руже треба калемити кад је преладица и облачно време, Подлогу, на 8 дана пре калемљења треба добро заливати, како би мезгра што сочнија била. Калемгранчице треба узимати од здравих и добро развијених ружа које су цветале. Окца из средине калемгранчице су најбоља. Чим се калемгранчица одсече, треба са ње покидати све лишће, како би што више остало воде у калему. Окалемљена места треба завезати рафијом.

Са ружа треба уклонути прецветале цветове пре но што завежу семе, јер онда леторасти јачи буду и боље одрвене.

Расквоцану кокош коју не требамо за насад, најбоље можемо одучити од квоцања, ако је затворимо у каквом простору, у коме има само једно седало. Ту јој треба придружити каквог ватреног петла. Хранити је треба умерено са што више зеленила. После неколико дана кокош ће престати са квоцањем.

Да мраве сузбијемо у пчелињаку најбоље је средство: посипати мравињаке гасом (петролеумом), или око самих кошница, које много трпе од мрава, свуда посути пепела или ситно истуцаног нафталина.

И пчеле без матице износе мртве на поље и уносе цветни прах у кошницу. У први мах су обезматичене пчеле љуте и брује јако, после се примире и отпочну да граде матичњаке; ако не успеју у том послу, онда кошница отрутови т.ј. пчеле раденице почну да носе јаја. Пчеле таквог народа обично и сувише уносе цветног праха у кошницу.

Пчеле се навикну на пљачку кад се просипа око кошница мед или шећерна вода, или кад се извађено саће оставља по пчелињаку да отворено и непокривено лежи.

У повртњаку треба штедети жабе и корњаче, јер оне велики број штеточина утамане. Гуске су у повртњаку штетне, исто тако и кокоши, док су пловке врло корисне, јер врло радо прождиру пужеве, црве и разне гусенице.

ДРУШТВЕНИ ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

Записник

X. Седнице Управног Одбора, држане 5. маја 1911. године.

Били су присутни: председник г. Влада Кушаковић п.председник г. Аца Живановић, чланови управе г. г. Сре-

тен Јевтић, Др. Ђока Митровић, Др. Милан Влајинац и Др. Урош Стајић.

Као гости присуствовали су редовни чланови г. г. Милун Лукић, прота Милош Марковић, Др. Богдан Марковић, Бора Милутиновић, Максим Николић и Др. Коста Поповић.

Бележио секретар Миодраг Обреновић.

91. Председник отвара седницу и извештава чланове појединих одбора о њиховом наименовању, молећи их, да почну рад на остварењу појединих тачака програма рада за ову годину, наглашујући, да овим чином Друштво предаје на извршење одборима разраду појединих тачака програма рада.

Прима се.

92. Г. Кушаковић моли одбор, да Друштво набави за председника једну годишњу карту I кл. за подвоз на државним железницама.

Решено: да се прими молба г. председника, но с тим, ако је могуће, да карта гласи на једног члана Пољопривредног Друштва, тако, да би могли чланови, који путују, по разним друштвеним пословима користити се, а у немогућности овога, да гласи лично на председника.

93 Секретар чита писмо г. Милана Јованића, којим извештава Управу, да се не може, због својих приватних послова, примити за члана одбора око припреме за приређивање изложбе о слави друштвеној 30. октобра т. г.

Прима се.

94. Председник реферише о потреби набавке плавог камена, кога Друштво има у свом магацину још само око 3000 кгр. а тражња је из дана у дан све већа.

Решено је: да се најкраћим путем позову лиферанти да поднесу понуде према условима, који ће им се одмах послати за набавку 20.000 кгр. плавог камена. Оферти ће се отворити 7. ов. м. у подне и истог дана на седници управног одбора решити, код кога ће се узети.

95. Секретар чита писмо г. Пере Кушаковића апотекара из Врање, којим извештава Друштво, да као извршилац тестамената г. Тасе Јовића бив. надзорника Врањске Бање, шаље Друштву 100 дин. и уписује пок. Тасу за члана утемељача.

Прима се ово извешће, одбор одаје пок. Таси устајањем и са „Бог да му душу прости“ своју пошту и г. Кушаковићу своју захвалност.

Уписати пок. Тасу за члана утемељача.

96. Секретар чита молбу Љубомира Марковића тежака, да му се да накнада од 25 дин. за једно стабло гусака, изложено на изложби 1907 г. које му нису враћене.

Решено: да се нађу акта по овом предмету и да се изнесе на решење првој наредној седници.

97. Г. Пера Кушаковић апотекар из Врање, благајник „Културне Лиге“, моли да Друштво уступи Врањској Народној Библиотеци своја издања бесплатно.

Решено: да се од свију издања пошаље по један примерак бесплатно.

98. Секретар чита писмо Народне Банке, којим извештава Друштво, да даје Жичкој Пољопривредној Подружини, на име помоћи око приређивање изложбе, 500 дин., са молбом, да јој се јави колико и каквих ће се награда образовати из ове суме.

Решено: да се захвали Банци; да се упути писмо Подружини Жичкој са молбом, да назначи податке, које Банка тражи.

99. Председник извештава, да је г. Нешићу за одлазак у Беч поред 200 дин. одобрених од Управног Одбора, додао још 50 дин., правда свој поступак и моли да га управни одбор прими.

Одобрава се поступак председника.

100. Секретар чита молбу библиотекара Врбничке библиотеке, да јој се даду књиге друштвеног издања бесплатно.

Решено: да се молба пошаље среском економу на мишљење и по повратку да се узме у поступак.

Записник

XI. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане 7. маја 1911. год.

Били су присутни: председник г. Кушаковић, п.председник г. Аца Живановић, чланови управе г. г. Милан Грковић, Сретен Јевтић, Др. Милан Влајинац, Др. Урош Стајић, Др. Ђока Митровић и Петар Матејић.

Као гости били су редовни чланови г. г. Борисав Милутиновић и Максим Николић.

Бележио секретар Миодраг Обреновић.

101. Секретар чита записник IX и X седнице.

Примају се.

102. Набавка плавог камена.

Секретар саопштава, да је на основу одлуке донете на седници од 5. о. м. расписана лицитација за набавку 20.000 кгр. плавог камена. Друштво је се обратило најбољим фирмама (6) и добило понуду само од једне (г. Давида Симића и Комп.) Предлаже, да се отвори оферт те фирме.

По отварању решено је: да се ова понуда не може примити, с тога, што је рок за испоруку од 4 недеље, према стању у коме се налазимо, сувише дугачак.

Г. Аца Живановић објашњава да је плави камен апсолутно потребан и да се мора набавити ма по коју цену, иначе се ставља у питање опстанак нашег виноградарства, које преживљује услед пероноспоре веома критичне моменте.

Решено је: да се плави камен набави што пре.

Председник предлаже, да се Друштво обрати Министарству у овим заиста критичним тренутцима по винодеље у земљи.

Г. Грковић одговара, да је Министарство у немогућности да помогне Друштво у овим тренутцима.

Председник пита на који начин да се изврши та набавка.

Решено: да Друштво пошаље једног или два члана да одмах оду на центар продаје, закључе по најповољнијим условима и одмах експедују два вагона за Београд.

Председник пита колико ће ићи њих.

Гласањем решава се, да Друштво пошаље двојицу својих чланова и бира г. г. председника Кушаковића, или секретара и Борисава Милутиновића, да изврше овај посао.

На име трошкова одређује им се по 30 дин. дневно с тим, да им се признаду подвозни трошкови.

103. Секретар чита молбу г. Мил. М. Ђорђевића, да се пошаље план за живинарник такмичару г. Добросаву Брачинцу трг.

Како је у стечају назначено, да се оставља такмичарима извршење и подизање живинарника, не може се послати никакав план, али како би требало расписати услове за подизање живинарника решено је, да се умоле г. г.

Аца Живановић, Милош Лукићевић и Др. Урош Стајић, да се приме овога посла.

104. Секретар чита молбу Љубомира Марковића земљоделца, да му се да накнада за једно стабло гусака изложено на изложби 1907. г. које му нису враћене.

Како је Друштво заиста примило известан број гусака, које су приликом транспорта измешане биле, те их није могло изложити, већ их је продало јавним лицитацијама и новац унело у своју касу, из кога је извесним такмичарима извршена накнада, решено је: да се молиоцу на име оштете преко Подружине Жичке пошаље дин. 25.

105. Секретар друштвени покреће питање о штампању записника Конгреса и Збора из прошле и ове године.

Решено: да се штампа, и то предавања у целини а дискусије по њима у изводу; све штампати гармондом.

Да би штампање ишло што брже и боље да се умоли г. Др. Ђока Митровић да се прими сређивања материјала, који се односи на предавање о живинарству и утицају самоуправа, г. Бора Милутиновић, о свему што се односи за хем. ђубре и његову употребу; г. Др. Милан Влаивнц, да припреми материјал, који се односи на његово овогодишње предавање о Пољопривредном Одсеку, а г. Др Урош Стајић за предавање по питању о Пољопривредном Одсеку одржаном на Конгресу 1910. г.

106. Секретар покреће питање о штампању извештаја комисије о проучавању ужичког округа.

Решено: да се радови, који су примљени до сада, даду на рецензију г. г. Грковићу и Митровићу, да се умоли г. Мијоковић да одговори коме је предао извештај г. Виће Матића, који му је био дат на прочитање.

107. Секретар чита акт Министарства Привреде, којим пропраћа молбу Шабачке Стрељачке Подружине, да је ослободи плаћање 10·50 дин., колико дугује Друштву за узето семе од гледичије.

Решено. како Друштво не производи ово семе већ га и само купује, то не може испунити захтев те Подружине.

108. Секретар чита писмо Министарства Народне Привреде, којим извештава, да даје Друштву 1000 дин, као помоћ за пчеларску изложбу пројектовану у овој години. Прима се знању са захвалношћу.

109. Уредник „Тежака“ предлаже, да се по одређеној норми хоноришу радови од. 7. до 12. броја „Тежака“.

Прима се предлог с тим, да списак овере г. г. Сретен Јевтић и Петар Матејић.

Записник

XII. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 13. марта 1911. год.

Присутни: п.председник г. Аца Живановић, чланови г. г. Милан Грковић, Сретен Јевтић, Др. Милан Влајинац, Др. Урош Стајић и Петар Матејић.

У осуству секретара бележио г. Др. Урош Стајић.

110. П.председник г. Аца Живановић, реферише Одбору, да се ни један од предузимача није пријавио према расписаном стечају за оправку павиљона, ма да су и поред огласа у Српским Новинама позивани и писмено да поднесу понуде.

Решено: а) Да се оправка павиљона изврши у режији.

б) Да о извршењу воде надзор г. г. Сретен Јевтић, Др. Милан Влајинац и Миодраг Обреновић, они такође да набаве и грађу.

б) Да се узме један палир, потребан број зидара и цимермана и потребан број осуђеника из Казненог Завода.

г) Врата и прозоре да изради столар по погодби.

КОНГРЕСИ

СРПСКИМ ПЧЕЛАРИМА

— Позив за Свесловенски Конгрес Пчелара —

Према решењу I Свесловенског Пчеларског Конгреса који је одржан у Софији у јуну месецу прошле 1910. године а у споразуму са члановима главног одбора Свесловенског Пчеларског Савеза, II Свесловенски Пчеларски Конгрес ће се одржати у Београду 6, 7 и 8 августа ове 1911 године.

Овим се позивају српски пчелари, да узму што живљег учешћа са расправама на овоме конгресу. За конгресе имају вредност расправе ове врсте: 1. Опажања из пчелијег живота, 2. Чињени практични огледи и упоредни резултати са разним справама и кошницама, са шпекулативним прихрањивањем са тачно изнетим начином рада, 3. Статистички податци растења или опадања броја кошница у појединим местима, околинама, или целој земљи, 4 Случај појаве пчелије куге или какве друге болести, 5. Чињена физиолошка, биолошка и бактериолошка истраживања, 6. Огледи са медоносним биљем, 7. Хемијске анализе пчеларских производа и најпростији начин распознавања фалсификата.

Скреће се пажња српским пчеларима, да је отворен упис у чланство Свесловенског Пчеларског Савеза, чланарина је 5 динара. Српски пчелари треба да се покажу, да су достојни лепог имена и гласа који они свугде уживају. Треба сад да после осмогодишњег мртвила које је било међу нама овладало, дамо доказа, да код нас има животне снаге и способности за рад и да с правом можемо ући у коло словенских другова. Треба нам се једном освестити и удружено прионути на посао, како би се што пре надокнадило оно, што је за ових 8 година изгубљено. То ћемо доказати само тиме ако се у што већем броју упишемо у Свесловенски Савез, и на овај конгрес изиђемо. Ову прилику не треба пропустити, јер ће Београд доћи опет на реду тек после 6 година.

Пријаве и чланарину треба слати блајнику српског одељења савеза г. *Мићи Петровићу трг. Београд* (Сава), а реферате г. *Радомиру Нешићу, инспектору Министарства Народне Привреде, Београд*. Моле се референти да њихови реферати буду што краћи и разговетнији, а исти ће се примати најдаље до 15 јула ове године.

Одбор за приређивање Свесловенског Пчеларског Конгреса.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

Додатак 19 броју „Тежака“

ВЕШТАЧКО ОДГАЈИВАЊЕ МАТИЦА

Преведено из „Vie á la Campagne“

ПРЕВЕО

М. ОБРЕНОВИЋ.

— СА 14 СЛИКА У ТЕКСТУ —

У БЕОГРАДУ

ШТАМПАРИЈА „ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ“ ЧИКА ЉУБИНА УЛИЦА БРОЈ 8.

ДИМИТРИЈА ГАВРИЛОВИЋА (ПРЕЋЕ А. СТАНОЈЕВИЋА)

1911.

ВЕШТАЧКО ОДГАЈИВАЊЕ МАТИЦА

(ПРЕВОД С ФРАНЦУСКОГ)

Одгајивање матица природним путем тј. помоћу пчела, не даје увек довољан број матица — нарочито за трговину. Из тог разлога тражили су пчелари начин, да могу да произведу већи број матица. Тај начин састоји се у томе: што се јаким безматкама дају вештачки матичњаци, у које се метне мало каше из природних матичњака, а затим у тако приуготовљене ћелије ставе се црвићи пчела радница. Пчеле негује те црвиће, као да су се излегли из правих матичњака, метне у рам кошнице безматке, која служи за производњу матица. Тако ће све матице угледати свет и пчелар ће бити у могућности да их све очува и употреби.

Одгајивање матица на овај начин назива се „вештачким одгајивањем," он није ништа друго до директна последица — у неколико *дотерана* — природног одгајивања тј. искоришћавање инстинкта пчела, да створе матицу, кад је немају.

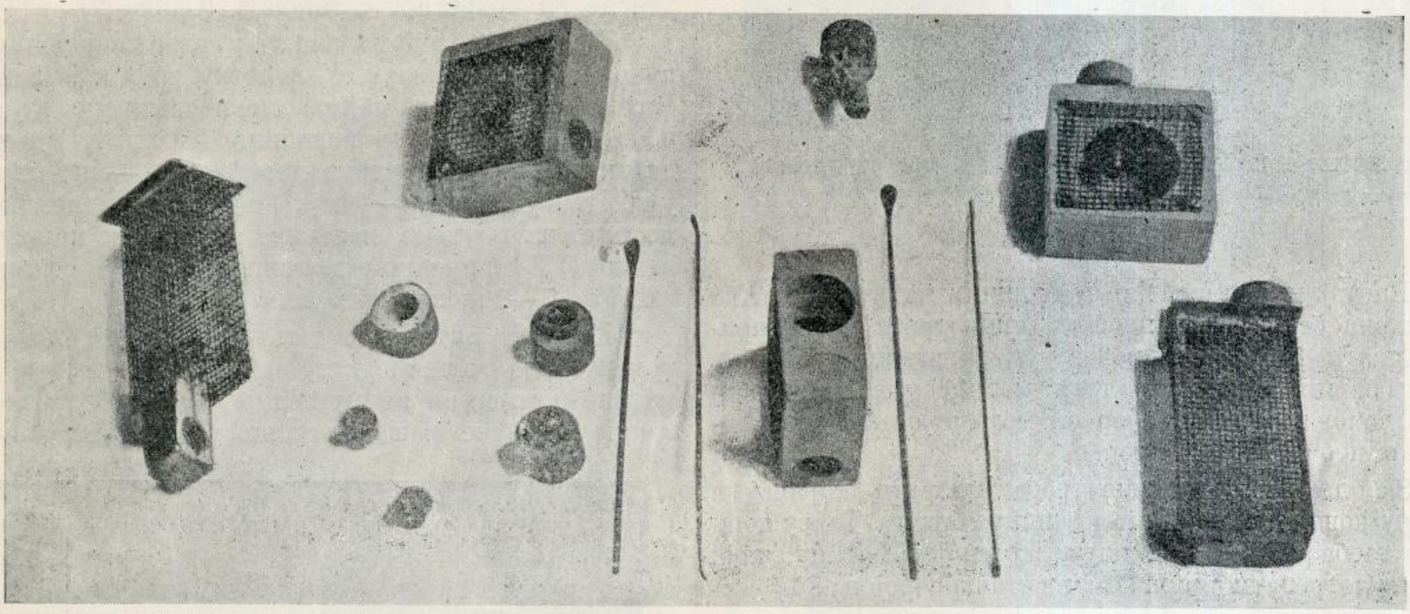

Алатке и материјал, потребни за вештачко одгајивање матица Вештачке ћелиице од воска и дрвени ваљци, у којима ће се вршити одгајивање матица; мале кашичице за вађење каше из природних матичњака и за полагање на дно вештачких ћелијица; мале игле, савијене и спљоштене на крајевима, за вађење црвића; кафешчић за затварање покривених матичњака, из којих ће изићи младе матице.

Слика 1.

које би оне саме саградиле. На тај начин се постиже интезивно одгајивање матице.

Међутим, не треба мислити да ово иде баш тако глатко као што на први поглед изгледа, јер се матице веома нерадо трпе, и убијају своје супарнице, пре но што би и изашле на свет. Мало даље показаћемо начин, на који може да се спречи ово убијање, стављајући сваки матињак у нарочити кавешчић, који се

Припрема потребног материјала. За вештачку производњу матица потребно је следеће: 1) вештачке ћелице од природног воска, 2) мали дрвени ваљци, на једној страни избушени, да би могли да приме вештачку ћелицу. Ова парчад дрвета — ваљци — потребни су, да би се помоћу њих могли матичњаци да премештају, а да се при том не додирују прстима, кад матичина ћелица буде готова и дође време да се

употреби. На горњој страни ови ваљци имају гвоздени шиљак, којим се утврђују забадањем за оквир или доњи део сатоноше рама; 3) једна врло мала заокругљена кашичица са дугачком дршком, помоћу које се може узимати из природног матичњака каша и унисити у вештачку ћелију, 4) једна мала челична игла са повијеним и спљоштеним крајем, помоћу које се може да извуче црвић из ћелије а да се не повреди и да се по том положи у вештачку ћелију, у коју је већ метнута каша. Ова као и предходне алатке, морају бити од поникловаког челика. 6). Кавези за извођење матице — мали кавези — од исплетене жице, који на горњој страни имају отвор, кроз који пролази матичњак, а на доњој затварач од дрвета, са малим вратанцима и 7) један оквир удешен за то, да се за њ' могу учвршћивати кавези за извођење матица.

Најбоље време за овај посао то је мај, јуни. Матице треба изводити у време најјаче паше, онда су пчеле најактивније, црвиће матица тада обилно храни те се могу добро и брзо да развијају.

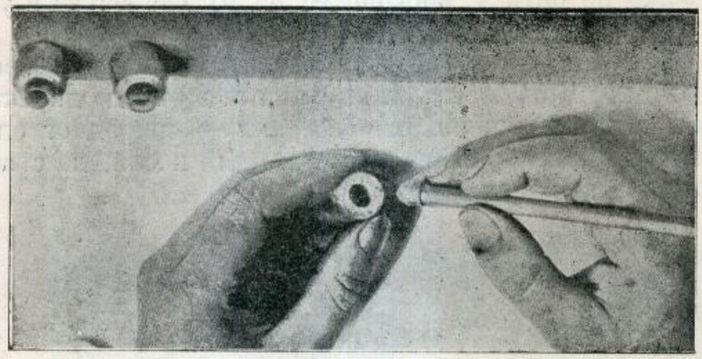

Завлачење вештачке ћелијице у удубљење на дрвеном ваљку.
Слика 2.

На тај начин добиће се одлични матичњаци. Ако је главна берба меда прошла, онда треба добро прихрањивати безматку одређену за производњу матице. Не треба никада производити матице у времену кад нема довољно трутова, јер би матице остале неоплођене и цео посао би пропао.

За одгајивање матица треба изабрати најбољу и најјачу кошницу, која има одличну матицу. Такву кошницу треба обезматити, одузимајући јој матицу, која ће се употребити приликом вештачког ројења.

Тога ради треба узети сат, на коме се матица налази и ставити га у једну празну кошницу. Поред овога рама ставити још два рама са пологом и пчелама из других кошница; добро их окадити и додати два рама са празним ћелицама а остатак празнине у кошници допунити сатним основама. Овако припремљену кошницу ваља ставити на место какве јаке кошнице у пчеланику. Ову промену места ваља извршити у доба дана, кад је већи део пчела на паши. Раднице се враћају на место, где им је била стара кошница, улазе у нову кошницу и ту образују нов јак народ. На овај начин пчеланик ће добити једну нову и јаку кошницу.

Вратимо се сада обезматиченој кошници. Она ће ускоро опазити, да јој нема матице и показиваће приметне знаке опште забуне.

Пошто су пчеле разумна бића, оне неће очајавати, већ, како имају црвиће разне величине и старости, даће се одмах на посао — одгајивању матица, од којих би једна имала да замени стару однешену матицу. Одмах ће почети да граде матичњаке из материјала околних ћелија. Пошто су уништиле или пренеле у празне ћелице јаја или црвиће из покварених околних ћелија, почеће да хране црвиће у матичњаку кашом за матице. Два дана после обезматичавања ваља прегледати кошницу. По томе треба извући једно за другим три рама који имају најбоље почетке матичњака, перушком шчистити пчеле у ту исту кошницу, а рамове ставити у једну малу помоћну кошницу. Ако је температура на пољу 12⁰—15⁰ С ваља ставити на под кошнице млаку цигљу, да би се избегло расхађивање полога; за тим пренети ту помоћну кошницу у собу, у којој је температура 20—25⁰, где ће се наставити посао. Ако је време топло и лепо онда се све то може да ради и на пољу.

Полагање матица у колевке — вештачке ћелије.

Треба имати при руци какав повећи сто и почети посао овако: Узети једну за другом вештачке ћелице и помоћу једног мало заокругљеног штапића, завући их у издубљење на дрвеним ваљцима, који се по томе утврде на покретног сатоношу. (Слика 2).

Каша за матице налази се у довољној количини у природном матичњаку. У почетку рада који ћемо описати, треба извући најпре црвића матице из матичњака и помоћу мале кашичице извадити један мали део каше — од прилике десети део — и ставити је у вештачку ћелицу — која ће постати колевком нове матице, па по томе пажљиво положити црвића у ту ћелицу. У природном матичњаку остаје од прилике каше за 7—9 вештачких ћелица.

Кашу из матичњака ваља узимати на овај начин: помоћу мале челичне игле пажљиво се извуче црвић матице и стави на ивицу ћелије, по том се малом кашичицом извуче каша и стави у вештачку ћелију и

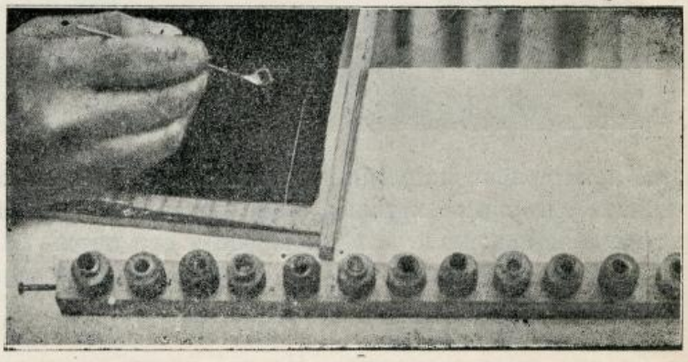

Вађење каше из природног матичњака.
Слика 3.

кад је ћелија тако припремљена, положи се црвић матице на дно те нове ћелице. Овако треба снабдети и остале вештачке ћелице кашом и у сваку ставити црвиће пчела радница. (Слике 3 и 4).

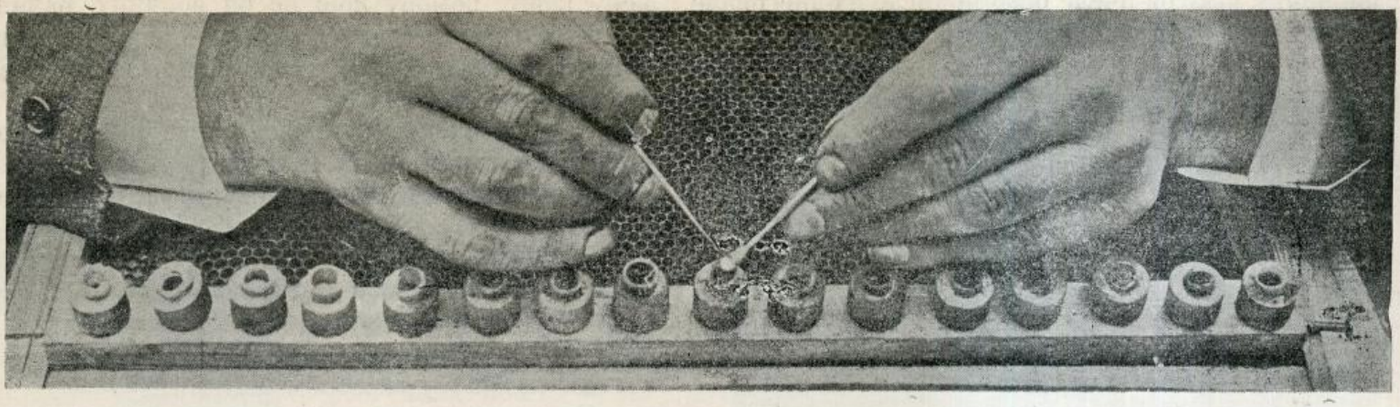

Полагање каше из природног матичњака на дно вештачких ћелијица.
Слика 4.

Преображавање црвића раденице у матицу.

Ови црвићи радница — да би се постигли добри ресултати — не смеју бити старији од 2 дана. Извежбан пчелар лако их распознаје по величини, али мало невештији треба да раде овако: треба да ставе у средину пологa, какве јаке кошнице један празан сат. Матица чим нађе празан сат одмах почиње да поси јаја у њему, о чему се можемо уверити већ сутра дан. Трећег дана из јаја се излегу црвићи, који се четвртог дана већ лако распознају на дну ћелице. Тада их ваља употребити.

Да би се црвићи могли лакше да изваде из ћелија треба ћелије оштрим ножем подрезати до близу нивоа на коме су црвићи. Нож, пак, да боље сече ваља замочити у врућу воду. (Слике 5 и 6).

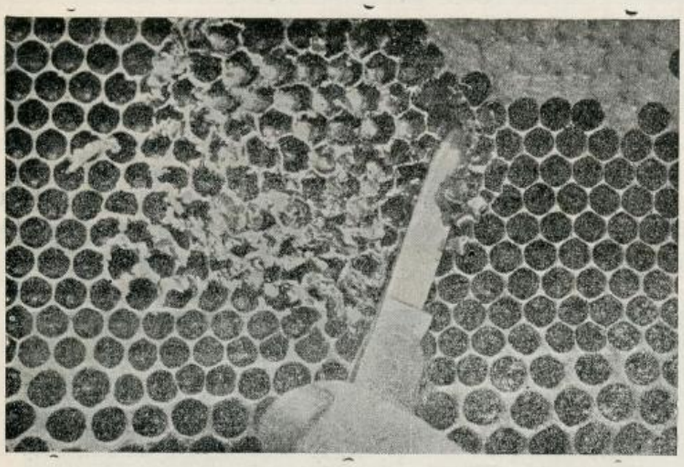

Да би се црвићи лакше извадили, ваља оштрим ножем сасећи горње делове ћелијица.
Слика 5.

Малу спљоштену иглу ваља по том пажљиво завући испод црвића и полако, да се не повреди, извући га са дна ћелије, заједно са нешто мало каше, која се на дну ћелије налази. На исти начин и са толико исто пажње ваља спустити црвиће на дно вештачке ћелице. Да би се црвић што мање повредио треба приликом вађења подметнути иглицу под део тела који је савијен. И при најбољој пажњи дешава се, да се по који црвић повреди, стога треба бити до крајности пажљив. (Слике 7 и 8).

За овај посао треба припремити више вештачких матичњака но што је потребно, да би се доцније могао да учини што бољи избор.

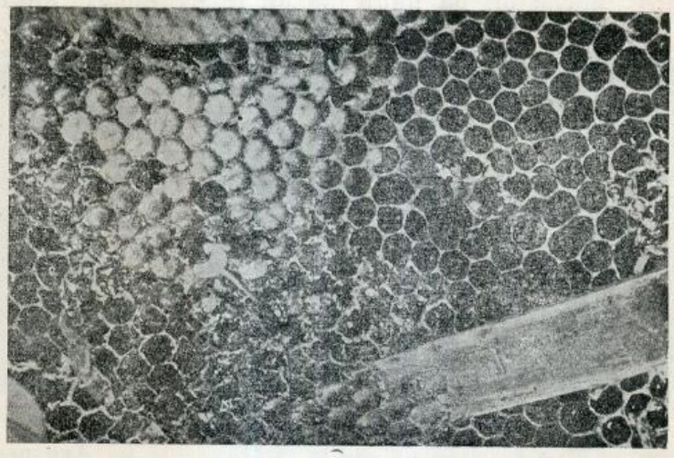

Да би сасецање ћелијица ишло лакше, нож ваља загрејати у врућој води.
Слика 6.

Додавање будућих матица обезматиченој кошници.

Пошто су сви вештачки матичњаци снабдевени црвићима, ваља ставити сатоношу са утврђеним вољцима у помоћну кошницу и ову донети до обезматиче-

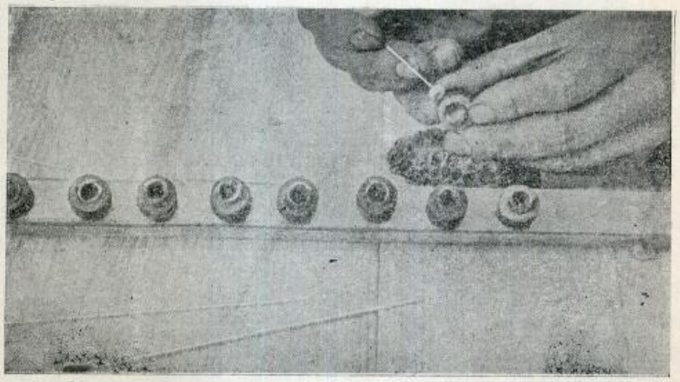

Пренашање црва пчеле раденице у вештачки матичњак.
Слика 7.

не те у њу положити сатоношу из помоћне кошнице. (Сл. 9 и 10). Ову кошницу треба сада снажно

прихрањивати, како би пчеле брзо подигле и однеговале мале црвиће, који су овако пренешени. У доброј, средње

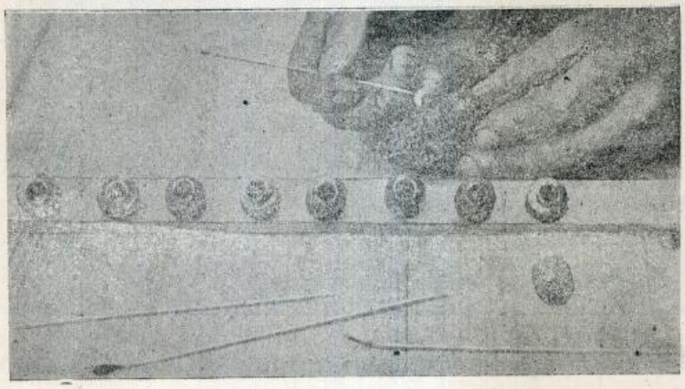

Полагање црвића на дно вештачке ћелијице.
Слика 8.

јачине, кошници, може да се однегује до 40 матица.

Кад би поглед пчеларев могао да продре у кошницу, могао би да види какав је чудноват инстинкт

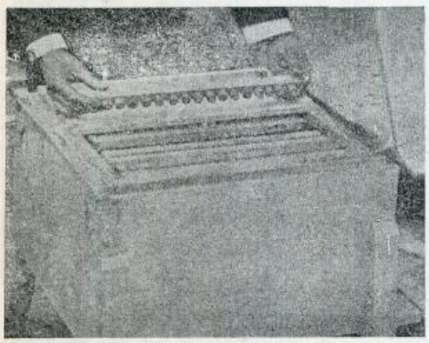

Стављање вештачких матичњака у кошницу. У средину кошнице ваља метути сатоношу са ћелицама.
Слика 9.

пчела, односно колику необичну пажњу и негу поклањају овим малим створовима које је пчелар метнуо у колевку: неке дају будућим матицама нарочито спремљену кашу, помоћу које ће од обичних радиличиних црвића одгајити матице, док друге, прикачене на ивицу матичњака, шире и продужују зидове његове према развићу црвића. (Слика 11).

Ускоро младе матице су развијене и њихове ћелице заклопљене. Тада наступа метаморфоза, и онда је већ моменат да се матичњаци метну у кавешчиће. (Слика 12).

За један дан ларве матица опреду кокон а шест дана по томе изилази инсект из чауре. По својој природи матице се никако не трпе, те да би се избегло међусобно убијање треба удесити тако, да се свака матица излеже у засебном кавешчићу.

На четири дана, пошто су матичњаци затворени, ваља добро надимити обезматичену кошницу и полако извући рам за извођење матица.

Сваки матичњак ваља откачити, држећи за дрвени ваљак тако, да врх матичњака буде окренут на ниже и завући га у кавешчић за извођење матице. (Сл. 13).

Све те кавешчиће са матичњацима ваља ставити у нарочити за то припремљен рам.

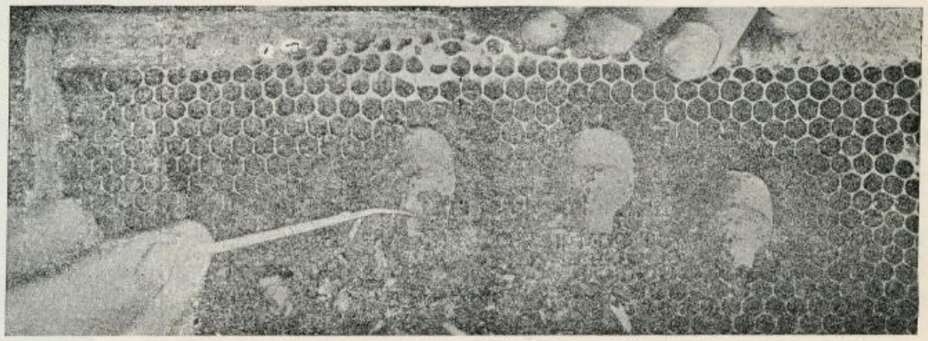

Ако немамо сатоноше, можемо вештачке матичњаке, снабдевене кашом (храном) и црвићима, метути у сât са пологом.
Слика 10.

Тај рам — оквир — за извођење, преграђен је дрвеним летвицама, за које се кавешчићи учврсте један до другог.

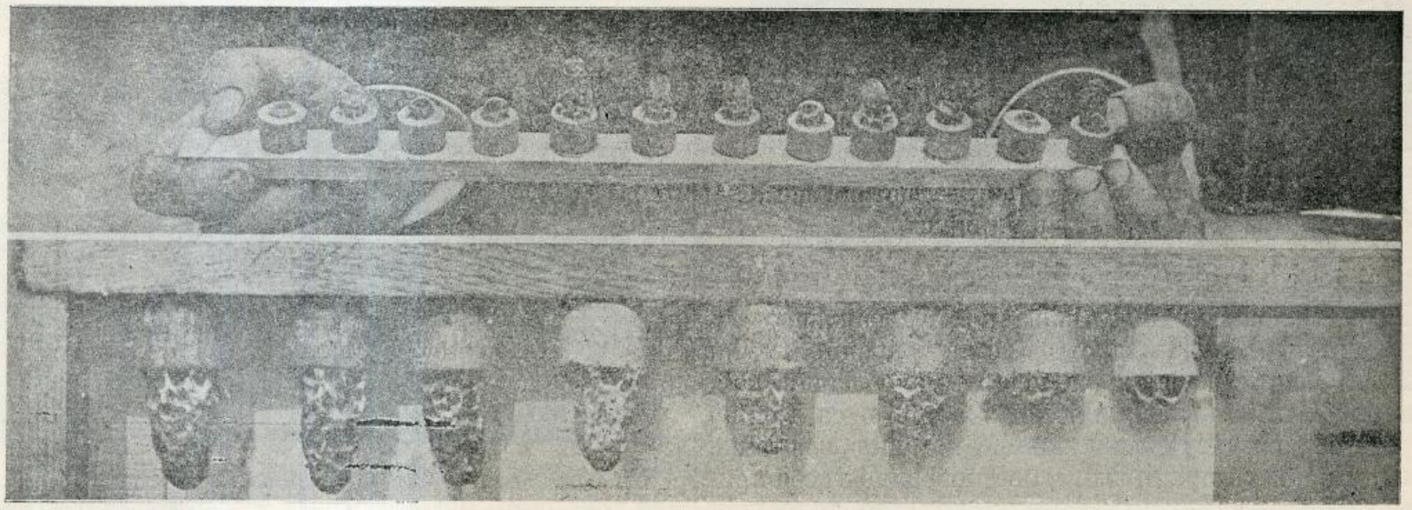

Сатоноша снабдевен матичњацима разне старости. Горе сатоноша из кошнице, која није прихрањивана. Доле сатоноша у своме природном положају у кошници.
Слика 11.

У обезматиченој кошници остави се само један матичњак слободан, из кога ће једна млада матица изићи и заменити ону, која је тој кошници била одузета.

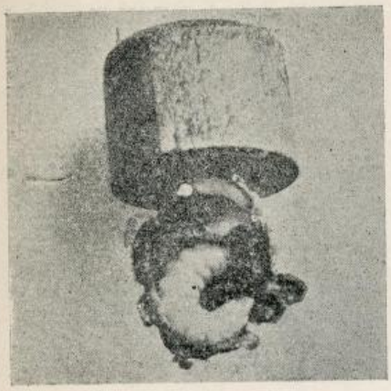

Црв матице у затвореном матичњаку.
Слика 12.

Рам за извођење треба метнути у средину полога обезматичене кошнице, где ће, благодарећи природној топлоти пчела ускоро излећи се нове матице.

Петнајест до шеснајест дана пошто је јаје снесено, младе матице ће угледати свет. Кад се преображај ларве у савршеног инсекта доврши, младе матице прогризу доњи део матичњака и изађу. (Сл. 14).

Цео преображај траје 15 до 16 дана и иде овако: у облику јајета 3 дана, 5 до 6 дана у облику црвића, један дан траје опредање чауре, два дана одмор, за један дан се изврши преображај, матица се одмара три дана и по том изилази.

Млада матица рођена у слободи биће у скоро оплођена, остале пак, које су се излегле у кавешчићима биће такође ускоро, као што ће се из идућег дела видети.

Вештачки произвеђене матице могу се употребити на више начина.

1-во Ако у пчеланику има једна или више кошница без матица, треба ставити у средину народа једну младу матицу затворену у кавешчић да би је пчеле примиле без негодовања. У том циљу треба размаћи два сата и између њих ставити кавез са младом матицом. Сутра дан може се кавез отворити и пустити матица у слободу. Може се — што је још боље, — оставити пчелама да саме изведу матицу из кавеза. Пошто је матица добила мирис кошнице, затворити доњи отвор кавеза парчетом воска пчеле ће га прогристи и примити матицу код себе.

Затворен вештачки матичњак. Приликом рада држати матичњак тако да врх буде окренут на ниже.
Слика 13.

Ако је време лепо, млада матица биће ускоро оплођена, о чему се може пчелар уверити 5 до 6 дана доцније прегледајући, да ли у ћелијама има јаја. У случају да је млада матица при свадбеном путу угинула, треба је заменити новом на исти начин.

2-го Ако у пчеланику има слабих, старих матица, треба их заменити на исти начин новим.

3-ће. Младе матице могу се употребити за вештачке ројеве. У том циљу, треба повадити рамове са пологом и пчелама из неколико јаких кошница, образовати нове кошнице без матица, којима ће се после једног дана додати млада матица као и у предходним случајевима.

И старе и нове кошнице треба прихрањивати снажно десетак дана, да би се подстрекла матица на што веће ношење јаја.

4-то Младе матице могу се употребити за резерву дотичног пчеланика или за продају.

За тај посао ваља имати једну или више великих кошница, које се могу поделити на неколико одељења, или што је још боље више малих помоћних кошница са 4—5 рамова. Ове мале кошнице снабду се сећем и пчелама из јаких кошница у којима треба да буде полога разне старости, и пошто се добро накаде, стави се у средину матица у кавезу.

Младе матице пошто су оплођене, могу се употребити за намењени циљ, мали обезматичени народи здружити или придружити слабијим кошницама.

При шиљању матица — продаји — треба имати нарочите кавезе, са више одељења, која су у вези и у неколико од њих стави се меда. Матицу прате 10 до 15 пчела на путу.

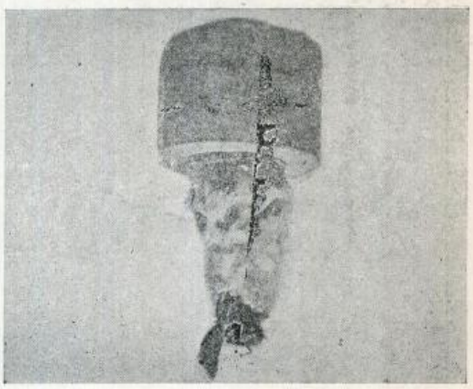

Излазак матице из матичњака.
Слика 14.

Добре стране вештачког одгајивања матица.

Вештачким одгајивањем добија се много матичњака, који су обично бољи од природних. Ови се матичњаци, благодарећи дрвеним ваљцима, могу преместити и сместити, без икакве опасности по црвић матице који се у њима налази.

Одгајивањем на овај начин добија се знатан број матица, које ће бити одличне стога, што су пореклом из најбоље кошнице у пчеланику.

Ова серија младих матица угледа свет онда, кад је пчелару потребна, и из великог броја, пчелар је у стању, да изабере и употреби најбоље.

Надзор матичњака је у многоме упрошћен, пошто су употребљени црвићи исте старости.

Најбоља пак страна је у томе, што се може вршити ројење, а да се не мора остављати кошница за дуже или краће време без матице, пошто се млада матица додаје обезматиченој кошници готово одмах, чим се стара уклони. Младе матице ће у брзо бити оплођене и размножавање пчела, неће тако рећи, ни бити прекинуто.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић. | Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 20. БЕОГРАД 20. ЈУЛА 1911. ГОДИНЕ ГОДИНА XLII.

Под Највишом Заштитом Његовог Величанства Краља

ПЕТРА I.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

приређује у част доласка словенских пчелара

ове године од 6. до 14. августа закључно

У БЕОГРАДУ,

У ПРОСТОРИЈАМА СВОГА ДОМА,

ПЧЕЛАРСКУ ИЗЛОЖБУ

Отварање Изложбе на Преображење (6. августа) у 9. часова пре подне,

а затварање 14. августа у 5 часова по подне.

Програм изложбе:

I. Оделење.

Кошнице разноврсних система — пуне и празне,

II. Оделење.

Пчеларске справе:

а) Справе за рад око пчела;

б) Справе за вађење меда (истресалице, цеднице и тако даље);

в) Справе за топљење и цеђење воска;

г) Справе за израду вештачког сећа;

д) Судови за држање и преношење меда.

III. Оделење — Пчеларски производи.

1. Сировине:

а) Мед вађен на истресалици, цеђен, и у сећу;

б) Восак природан.

2. Прерађевине:

а) Прерађевине од меда, као разна пића: медовина, ликери, сирће, ракија и др., затим колачи с медом, воће укувано и иначе конзервирано у меду, рецељ и др.

б) Прерађевине од воска, као: вештачко сће, бељен восак, свеће, модели од воска итд.

IV. Оделење — Средства за пчеларску наставу:

а) Пчеларска књижевност,

б) Слике и снимци,

в) Препарати.

V. Оделење — Грађа за проучавање пчеларских прилика:

а) Статистика,

б) Карте и дијаграми.

VI. Оделење

Медоносне биљке, свеже и сушене (хербарије).

VII. Оделење

Непријатељи пчела.

Болести пчела.

VIII. Оделење — Угледно оделење (ван награде).

Разни системи кошница, справа и осталог прибора и материјала пчеларског, оригинали, модели, цртежи и пројекти.

Награде:

Премија Народне Банке . . . . *300* динара.

Награда Београдске Задруге . . . *100* динара.

4 награде Народне Банке, по *50* дин., *200* динара.

Награде Министарства Народне Привреде:

6 награда: по 1 преса за израду вештачког сећа са прибором, у вредности 70 дин. Укупна вредност награда . . . . . 420 д.

12 награда: по 1 истресалица за истресање меда, у вредности 45 д. Укупна вредност награда 540 д.

2 награде: по 1 топионица за топљење воска, у вредности 45 динара. Укупна вредност награда . . . . . 90 д.

Награде Српског Пољопривредног Друштва:

3 награде: по 1 топионица, система „Ричеа", у вредности по 69 динара. Укупна вредност награда . . . . . 207 д.

3 награде: по 1 истресалица за истресање меда, система „Бурдан и Беноа", у вредности 50 динара. Укупна вредност награда 150 д.

3 награде: по 5 комада кошница „Полошки" са 20 оквира, по моделу А. Ж., у вредности 80 дин. Укупна вредност награда . 240 д.

Награде Српског Пољопривредног Друштва:

2 награде: по 5 комада кошница „Полошки" са 16 оквира, по моделу А. Ж., у вред. 75 динара. Укупна вредност награда . 150 д.

100 награда: у кошницама „Полошкама", по моделу А. Ж., пчеларским капама, справама и пчеларским књигама. Укупна вредност награда . . . . . 1000 д.

10 награда: по 1 „Лајансова" аутоматична дуваљка, у вредности 10 динара. Укупна вредност награда . . . . . 100 д.

20 награда: по једна „Прокопова" дуваљка, у вредности 5 динара. Укупна вред. награда 100 д.

Сваки награђени излагач, поред материјалних награда, биће награђен и дипломом или похвалницом, ако Оцењивачки Суд досуди, да излагач и такву награду заслужује.

На овој изложби може учествовати сваки српски пчелар, као и занатлија, који се бави израдом кошница пчеларских справа итд.

За Изложбу треба се пријавити непосредно Српском Пољопривредном Друштву или државним и срескимекономима најдаље до 15 јуна ове године, те да би се благовремено могао израдити и штампати каталог Изложбе.

Бланкети за пријаве, као и флаше за мед, могу се добити код државних економа бесплатно.

Предмети за Изложбу могу се шиљати непосредно Српском Пољопривредном Друштву или предавати државним економима.

11. маја 1911. године
у Београду.

Управа
Српског Пољопривредног Друштва.

САДРЖАЈ.

Пчеларска Изложба у Београду.

Сунцокрет. — *Д-р Ђорђе Радић*

Кратке поуке из сточарства: Састав хранљивих средстава. — Сваривање хране. — *М. Н. Лукићевић.*

Берба воћа. — *П. С. Петковић.*

Паковање и пренос свежег воћа. — *П. С. Петковић.*

О прскању и запрашивању винограда и справљању бордовске чорбе. — *Б. Бошковић.*

Дуготрајна ужа за везивање снопова. — *Д-р Ур. М. Стајић.*

Поучне ситнице.

Гласник.

Читуља.

РАТАРСТВО

СУНЦОКРЕТ.

Семе од сунцокрета има у себи уља, које је за јело врло добро и здраво и које се употребљава за фабриковање најфинијих сапуна итд. Енглески и немачки пољопривредници сеју сунцокрет близу пчеланика, јер пчеле у цвету његовом налазе доста материјала за мед и восак; зрном се живина храни, која се од њега добро и брзо гоји; зелено лишће даје стоци добру пићу, а танка влакна, која се у стабљици налазе, мешају са свилом и ткају мараме; осим тога прави се од тога влакна и хартија, и на послетку сува стабљика даје врло добар материјал за гориво, јер даје жестоку ватру.

Сунцокрета има две главне врсте: са белим и црним семеном и великим и малим цветовима — „погачама", „колачима". Има га и са пуним цветом.

Сунцокрет је у Европу донешен из Америке око године 1569.

Сунцокрет захтева јаку, ђубревиту земљу, коју треба дубоко узорати и уситнити. За сунцокрет треба земљу у опште исто тако приуготовити, као и за кукуруз; а и сеје се исто тако као и кукуруз; исто тако и обрађује.

Берба настаје онда, кад листићи у венцу око погаче почну да вену, што обично наступа месеца августа или септембра; сунцокрет сазрева за 160 до 180 дана. Берба се овако извршује: најпре се одсеку погаче са мало дршке, па се онда повежу по 3—6 комада (према величини погача) у свежње и тако се повешају негде под кров, да се суше и дозревају, само се од птица и мишева причувати морају, јер ови врло радо једу семе. После извесног времена „искомиња" се семе из погача и очисти од плеве.

Са једног јутра можемо, према приликама и сорти сунцокрета, добити 500—1000 килограма семена и 2000—2500 килограма стабљика.

Семе има у себи 25% уља. **Р.**

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ СТОЧАРСТВА

3.

Састав хранљивих средстава.

— В. Ренер. —

У хранљивим средствима наилазимо иста или врло слична градива, као и у животињским производима.

Воде има у тако великој мери у многим хранљивим средствима, да се врло лако може исцедити. Али и из хранива, која на први поглед изгледају сасвим сува, као што је сено, слама и зрно, испари воде $^1/_{10}$ до $^1/_6$ њихове тежине, кад их дуже времена загревамо на нешто већој топлоти од 100° С.

Иста *беланчевинаста градива* која налазимо у животињском телу, налазимо природно и у хранљивим средствима животињског порекла, на пример: у месном брашну — мишићна влакнина (мишићни фибрин). У хранљивим средствима биљног порекла тражимо збиља узалуд млечну сиревину, мишићни фибрин или албумин јајета. За то у њима има других беланчевинастих градива, који су поменутим животињским хемијски тако слична, да су у многоме и слична имена добили. Тако у семену пасуља и грашка има биљне сиревине (легумин), у пшеничним зрнима биљног фибрина (биљни лепак), у соку зеленог биља, корену и кртолама биљног албумина (биљна беланчевина). Количина беланчевинастих градива у разним хранљивим средствима врло је различна. Докле, на пример, месно брашно за храну има скоро до $^3/_4$, меке уљане погачице имају скоро $^1/_2$ беланчевине, дотле ње има у кромпиру и репи тек 1%.

Маст (уље) појављује се у понеком семену у толикој количини, да се може помоћу згодних цедница исцедити. Тако из ланеног семена цеди се ланено уље, из кокосораха добива се палмин. Па и у отпацима уљаних фабрика — тако зване уљане погачице — има прилична количина масти Напротив има хранљивих средстава, која могу само траг од масти показати, као на пример коренасто и кртоласто рашће.

Позната је појава *шећера* у разним врстама репе, зеленом кукурузу и другим биљкама, које се у зеленом стању за храну употребљавају. Место шећера има кромпир и разна зрнаста храна, познато *скробно брашно*, које се краће *скроб* (штирак) зове. По хемијском саставу скроб је сродан шећеру. Скроб се може такође лако у извесне врсте шећера преобратити. Приликом прављена слада од јечма ствара се на пример из скробног брашна сладни шећер. Скроб и шећер спадају у исти ред градива, који носе назив *угљени хидрати*.

Неколико других, мање важних градива, као амиде, биљне киселине итд. нека су овде само поменуте.

Сва ова наведена градива затворена су унутра у биљци у врло ситне, мајушне кесице, које се само под микроскопом могу видети. Ове ситне кесице добиле су незгодан назив ћелице Зидови њихови су од веома ретке нежне кожице. У извесним деловима биљке задебљавају ове кожице и постепено здрвене се. Маса више или мање здрвењених ћелличних кожица зове се *ћеличевина*, *целулоза* (биљно влакно). Што је чвршће и простије хранљиво градиво, у толико има више ове целулозе; што је мекше и нежније, утолико има мање целулозе у њему. Сламе имају целулозе око 40%, ливадско сено 20—30%, кромпир и репа само 1% и још мање. — Никако целулозе немају обична меласа и она хранљива средства, која су животињског порекла.

Досада наведени саставни делови хранљивих средстава, сем воде, сагорљиви су. Они се сви обухваћају под именом *сагорљивих или органских градива.* Сва хранљива средства при сагоревању остављају више или мање *пепела* или *минералног несагорљивог градива*, у коме има калија, катрана, креча, магнезије, гвожђа, фосфорне киселине, хлора итд. Најзад да напоменемо *надражујућа градива* или *зачине,* којих има скоро у свакоме хранљивом средству, и ако у веома малој количини, и која томе градиву дају добар мирис и укус. **М. Н. Лук.**

4.

Сваривање хране

— В. Ренер. —

Као што је познато, храна, пошто ју је стока појела, доспева у желудац и црева. Али ако састојци хране треба

да покажу и своје хранљиво дејство, морају они доћи на само место употребе, морају бити доведени до жљезданих ћелија вимена у циљу стварења млека, до (мускула) мишића у циљу своје производне снаге, до различних делова тела за образовање и нагомилавање масти, до сваке поједине телесне ћелије у циљу развијања топлоте и снаге. Пренос од црева до ових места употребе — потрошње, предузима крв. Крв кружи кроз унаоколо затворене крвне судове (жиле), који цело тело па и зидове желудца и црева преплићу. Кроз дуварове крвних судова, па и кроз зидове, који су тањи од папира, најсићушнијих као коса утанчаних жилица може само вода, и што је у њој растворено, пролазити. Од састојака у храни мало је њих у воду растворљиво, на пример шећер. Други састојци морају тек постати растворљиви. Овај задатак узима на се *прибор за варење*. За овај циљ он је постављен жљездама које луче сокове за сваривање, слуз и др. и у шупљину канала за сваривање изливају, где се и храна налази. Сокови за сваривање (пљувачка, желудачни сок, жуч итд.) садрже тако зване енциме, врло чудновата беланчевиста градива, која она хранљива градива, која у води нису растворљива, преобраћају у растворљива.

О овоме може се сваки лако на овај начин уверити. Узети у једну обичну кашику за јело пун врх од ножа штирка — скроба — и овоме додати једну кафену кашчицу воде. Скроб се не раствара у води. За тим загрејати, мешајући непрестано лагано штапићем, ову садржину у кашици на пламену шпиритусне лампе или на врелом шпархерду, докле скроб с водом не буде образовао чврсту кашу (куван лепак од скроба). Кад се обрне кашика или епрувета (ако смо у њој ово радили) не сме каша или никако цурити или највише сме бити отегљива — у сваком другом случају сувише је воде додато. Пошто се каша охладила додати јој мало пљувачке (пола напрстка потпуно је довољно) и промешати све штапићем. За време од 1 до 2 минута постане каша сасвим житка. Скроб је енцим пљувачке преобратио у једну врсту шећера, која је лако у води растворљива. Слично овоме може човек претпоставити сваривање и осталих хранљивих градива. Само не треба веровати, да варење баш тако просто бива и да се извршава таквом брзином, каква се видела у горњем опиту.

Ако сокови за сваривање у желудцу и у цревима треба на храну да утичу, мора се храна што боље са соковима измешати. То бива прво жватањем. Потребно правилно жватање може се разним мерама помоћи, на пример храњењем сувом храном; код коња тиме, што се овас или друга снажна храна меша са крутом сечком. Даље, мешање хране бива такође у желудцу и цревима. Вода, које увек има у желудцу и цревима, омекша храну више или мање, а милијуни микроскопски ситних гљивица (бактерије) упијају се у зидове ћелијица, једних их делом раскину а другим преведу у врење. Стомак — желудац и црева изводе нарочите покрете, услед којих не само да се храна даље креће, но ови покрети храну тару и са соковима за сваривање, који растварају, сасвим добро измешају.

Може прибор за варење свој задатак како хоће испуњавати, ипак вазда остаје један део хране несварен. То долази отуда, што су то тешко сварљиви састојци, као што је чврста, здрвењена целулоза, (биљно влакно) или што су то градива, која су иначе сама за се лако сварљива, али су тако обавијена здрвењеним ћеличним кожицама (опнама), да до њих не могу да допру сокови за сваривање. Докле сварена градива бивају сад зидовима прибора за варење посисана и у крв преведена, дотле несварена градива, услед сходних покрета црева, полако се у цревима креће и најзад бивају као *поган* — ђубре — из тела излучени. Сем остатака хране има у погани још и мала количина сокова за сваривање који нису понова усисани. Ако се испита храна коју је животиња појела на садржину хранљивих градива, а тако исто и избачена поган, онда се може израчунати, која су градива и колико је сварено. Такви огледи већ од пре педесет година вршени су на за то основаним огледним станицама у великом броју и то на овцама, говедима коњима, свињама итд. На овај начин добила се представа о степену сварљивости појединих хранљивих градива као и разних хранљивих средстава, па су на основу ових огледа израђене таблице, у којима су означене просечне садржине сварљивих градива појединих хранљивих средстава. Може се мислити, да између хранљивих градива, најмањи степен сварљивости има целулоза и да ће хранљива средства укупно узев утолико теже сварљива бити, уколико имају у себи више целулозе. И заиста сагорљиво градиво млека и других животињских производа сварује се тако добро као потпуно, оно од коренастих плодова и неких врста зрна за $^9/_{10}$ и више се свари, докле се у сену тек пушто више од 50—60% а у слами још мање но половина свари.

М. Н. Лук.

ВОЋАРСТВО

БЕРБА ВОЋА.

Време сазревања појединих врсти и сорти воћа, врло је различно. Према добу сазревања воће се дели на: летње, јесење и зимско воће.

Јабучасто је воће зрело, када плодови добију живописно-јасно боју, кад семенке у њима постану мрке, и када се дршка лако одваја од родних гранчица и понеки плодови почну са дрвета падати на земљу.

Коштичаво је воће зрело, чим месо постане меко, сочно и сјајно и кад се мирис потпуно покаже.

Летње и јесење воће треба за неколико дана раније брати, јер се онда дуже очува, и постане сочније и укусније.

Код зимског воћа немамо сасвим тачних знакова за одређивање зрелости, а код неких сорти, врло је тешко одредити право време бербе. Зимско воће може остати на дрвету све дотле, докле се год не појаве слаби мразеви, а и ако остане на јачем мразу, за неколико степени испод нуле, неће му много шкодити. Док међутим, ако се воће раније обере, и то још у незрелом стању, тада је далеко већа штета.

Чим је воће сазрело, треба га при сувом времену брати а никако при влажном; јер на влажном времену обрано воће брзо трули и није за чување. Исто тако, не треба воће брати у подне, када је најјача жега, јер тада узабрани плодови доцније врло лако увену и смежурају се. Поред тога, не сме се воће трљати руком или крпом, јер би се са њега скинула „воштана навлака — пепељак“, услед чега воће постаје неиздржљиво и изгуби свој леп изглед.

Воће се бере руком, нарочитим берилом, или со тресе. Особите сорте воћа (асталско воће), трговачке

и воће за сушење, бере се руком или берилом, а за кување, за јабуковачу и ракију, може се и трести.

За брање воћа узимају се обично корпе исплетене од врбовог прућа, у којима може да стане по 10 килограма плода (Сл. 1.), и које су изнутра обложене саргијом или чистим крпама Ове корпе при берби треба обесити на стубе — мердевене, или на круну воћке, тако, да су берачу обе руке слободне. Пошто при брању отпадне известан број плода на земљу, то треба око стабла посути дебљи слој сламе или сена, како би се на тај начин сачували од убивотина и повреда. Сваки плод треба за себе узабрати и пажљиво га у корпу спустити, пазећи да на сваком плоду остане дршка, јер у противном такво воће губи од своје трговачке вредности. Зато се узимају и нарочита „берила" којима се плодови врло лако и са дршком беру. (Слика 2).

Сл. 1. — Корпа.

Чим је корпа напуњена воћем, треба је испразнити и то пажљиво вадећи руком плод по плод, а не одједанпут изручити.

За бербу воћа треба спремити и какве практичне стубе — мердевене, које ће допирати до саме круне воћке, тако да се са ње све воће може обрати. За ову сврху најподесније су т.зв. „*америчке стубе*. (Сл. 3).

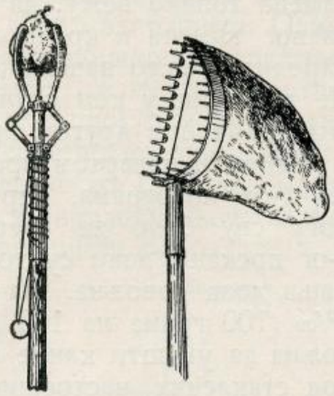

Сл. 2. — Берила.

Сл. 3. — Америчке стубе

Воће се тресе помоћу дрвених кука, када се грана по грана закачи и тресе Да се плодови сачувају од већих повреда, треба и овде около стабла посути сламу или сено.

Ако се жели воће употребити за справљање јабуковаче, тада се оно може скупљати и у џакове. За сваку другу употребу треба воће купити у корпе.

Воће, које је само по себи са воћке отпало, треба сваког дана са земље купити и одатле уклањати.

П. С. Петковић.

ПАКОВАЊЕ И ПРЕНОС (ТРАНСПОРТ) СВЕЖЕГ ВОЋА. (ЈАБУКЕ И КРУШКЕ).

Са паковањем свежег воћа за транспорт, стојимо исто тако рђаво као и са бербом. Наше рђаво узабране и повређене јабуке и крушке, донете на трг у џаковима или колима, немају никада своју трговачку вредност и издржљивост.

Под оваквим погодбама, не може се ни мислити о извозу свежег воћа, на стране тргове; за то се мора паковању воћа за транспорт обратити највећа пажња, јер наше домаће јабуке, ваљано узабране и добро упаковане, заиста могу заузети угледно место у иностранству.

За паковање воћа узимају се, корпе, сандуци, ковчежићи и бурад. (Сл. 1). Да ова преносна средства имају своју практичну вредност, морају бити сразмерно и јевтина и издржљива. Сем ових, употребљавају се и друга средства, али су прва најподеснија.

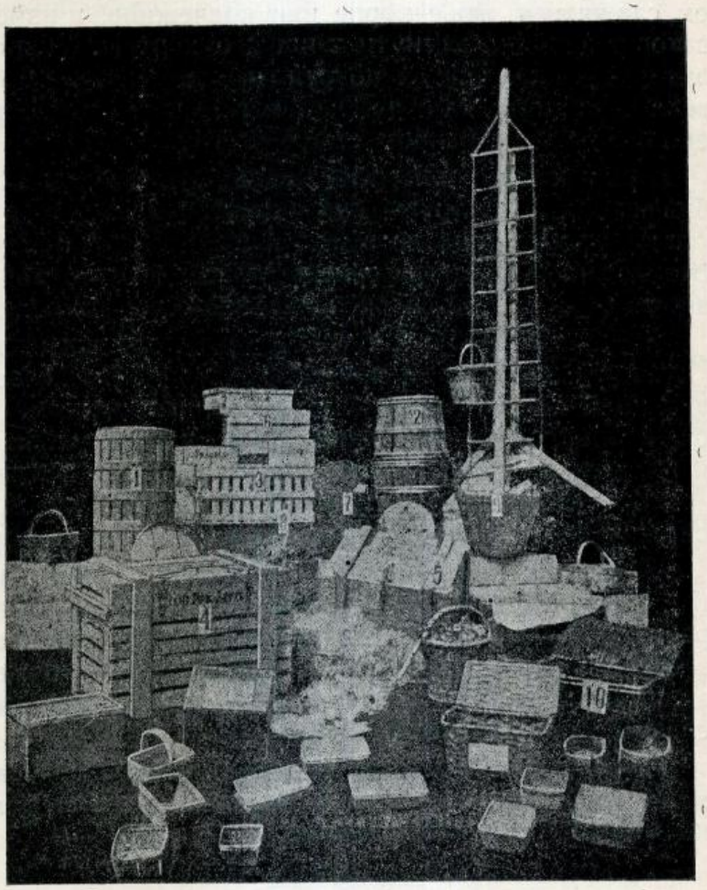

Сл. 1. — Судови за паковање и пренос свежег воћа (јабуке и крушке). 1. Ваљкасто буре. 2. Буре за паковање воћа (облика винског бурета). 3. Француски сандук (за тежину до 25 килограма). 4. Сандук од летава (за тежину јабука до 50 килограма). 5. Сандук за тежину до 25 килограма. 6. Сандук за паковање. Остали судови на слици служе за паковање коштичавог воћа.

Корпе од врбовог прућа, услед своје мале тежине спретности и приступа ваздуха, врло су згодне за паковање и пренос воћа; а при том су сразмерно и врло јефтине. Нарочито за наше прилике, ове корпе треба на првом месту употребити за пренос воћа, као што се то већ ради код паковања свежих шљива за извоз у Немачку.

Сем корпи, препоручују се за пренос воћа такође и бурад, која су начињена са отворима између дуга, ради приступа ваздуха. Ова бурад могу бити истог

облика као и винска бурад, само нешто спљоштенија.

Препоручљиви су за пренос и сандуци, нарочито за боље воће, начињени од дасака или летава. Само су они за сада доста скупи. И код њих се мора оставити међу простор за приступ ваздуха.

Било да се за паковање свежег воћа употребе корпе, бурад или сандуци, неопходно је потребно, да се воће добро упакује и да чврсто стоји. За паковање свежег воћа у корпама за издржљиве сорте, треба узети суву и чисту сламу. Сено међутим даје воћу непријатан мирис. Лишће од винове лозе такође је препоручљиво. Хартија је врло подесна, нарочито за финије сорте.

Код зрелог воћа, бољег квалитета, треба претходно увити сваки комад по наособ у хартију, па потом сложити у мање корпе или ковчежиће, и између сваког реда воћа, метнути тањи слој хартије. Изврсне сорте крушака, чије је потпуно зрење нагло и брзо, треба два пут хартијом обавити, па да на одређено место у исправном стању стигну.

При паковању воћа треба пазити, да плодови дођу збивено један уз други, без икакве повреде, и да не остане између њих празан простор. На овај начин искористимо и простор корпе и, уштеде се средства за паковање, а и само воће није изложено повредама.

Код корпи и буради треба прво обложити дно и дуварове сламом, па воће поређати у круг, пазећи да је чврсто намештено По том тај први сложен ред воћа покрије се танким слојем сламе, да се плодови не би гњечили а затим долази други ред воћа, па сламе и тако све до врха. При врху се последњи ред воћа покрије нешто дебљим слојем сламе, а затим затвори.

У сандуцима се паковање врши исто тако, само што се воће слаже у редовима попреко. Поклопац треба добро заковати. На сваком упакованом колету са свежим воћем треба прилепити цедуљу — етикету са натписом: *„Пази, свеже воће!“* и експедирати железницом као брзовозну робу

Пренос воћа поштом, рентира се само онда ако је оно најбољег квалитета. Паковање се врши у малим корпама иди ковчежићима.

П. С. Петковић.

ВИНОГРАДАРСТВО

НЕКОЛИКО КОРИСНИХ НАПОМЕНА О ПРСКАЊУ И ЗАПРАШИВАЊУ ВИНОГРАДА И О СПРАВЉАЊУ БОРДОВСКЕ ЧОРБЕ.

Код нас је врло мали број радника — прскача, који су вични правилном прскању и сумпорисању винограда. Понеки од прскача пуштају толико јаке млазеве бордовске чорбе, да лишће више перу него што га прскају, те оно код прскања остане непопрскано, јер се сва чорба сцеди на земљу. Услед оваквог силног прскања често се ивице листа спрже, а делом и цео лист. Други пак прскачи, пролазећи брзо редове, остављају много лишћа непопрсканог или недовољно попрсканог, те се болест на њима брзо развије. Наопслетку прскање у унутрашњост, чокота обично не врше никако, нарочито код старијих винограда, где је већи број ластара и обим винове лозе већи, услед чега маса лишћа остане непопрскана, па и сами гроздићи, који због тога врло брзо подлегну пероноспори.

Код обичних прскалица регулисање млаза бива притиском ваздуха у цилиндру, пумпајући левом руком са прекидима; код аутоматичних прскалица одређује се притисак манометром до одређених граница. Било да се употребе једне или друге, потребно је прскати у финим млазевима, правећи брз покрет руку, а прскање вршити одоздо на више, како би се и доња површина листа, поред горње, добро попрскала. Код аутоматичних прскалица, где је прскачу једна рука слободна, може се њоме помоћи и ластаре у неколико раздвојити, да би лакше унутрашњост чокота попрскао.

* * *

При справљању бордовске чорбе мало се води рачуна. Многи међу мању количину креча него што треба, те справе чорбу „киселу“, у којој је бакар слабо везан и лако се спира, услед чега лишће изгори и опрли; други опет прећу границу неутралисања и справе чорбу јако „алкаличну“ а бакар из плавог камена толико вежу, да нема брзог дејства. Количине плавог камена и креча не могу се тачно по тежини одредити, јер то зависи од квалитета и чистоће њихове. Не треба ни у ком случају смањити дозу од $1\frac{1}{2}$—2 килограма при другом прскању плавог камена, која у трећем и четвртом прскању може поднети и од $\frac{1}{2}$ до 1-ог килограма, јер јачу дозу честе кише не могу сву брзо да сперу, док у времену 3-ег и 4-ог прскања дани су топлији и кише ређе, па је и мања доза довољна. Ма да се зна, да је и чорба од 1‰ (100 грама на 100 литара воде) па и мања, довољна да уништи клице пероноспорине код опита испод стаклених настрешица где киша није допирала те је чорба остала недирнута — ипак у пракси није исти случај, и за прскање је потребна јача доза. Употребом „лакмусове“ хартије може се сазнати тачна граница, до које треба кречно млеко сипати у плави камен. Но услед тога, што лакмусова хартија приликом реакције добија плаву боју, коју је тешко разликовати од боје бордовске чорбе, која је исто тако плава, то је за ову циљ боља од ње бела „фенолфталинска“ хартија која добија *кармин црвену* боју, када је чорба добра*).

* * *

У почетку смо поменули да је потребно и унутрашњост чокота прскати бордовском смешом ради унутарњег лишћа и грожђа. Нарочито је плод за нас важан. Њега иначе у овој години мало има и берба се своди на $\frac{1}{3}$ обичне бербе, са малим изузетцима, па га треба, у колико га има у винограду, и сачувати. Лањска година дала је видног доказа од рђавог прскања винограда а нарочито младих гроздића, јер се болест јављала и на цвету и на зрнима.

*) Ову хартију може сваки виноградар по врло ниској цени добити преко Српског Пољопривредног Друштва или руковаоца *лозног расадника у Јагодини*. Ако се нема ни једне ни друге хартије, може се по, знати добро справљена смеша, када се у чисту стаклену чашу сипа чорба-па остави 2—3 минута у миру и кад талог спадне и над њим остане потпуно чиста вода, онда је чорба добра.

И код обичних и код аутоматичних прскалица рад је у унутрашњости чокота непотпун, јер млаз близу бије, капљице се гомилају и малом цвету младим зрнима, код невештог прскања, доста квара нанесу. Да би рад био потпунији, мора се прибећи запрашивању винограда одмах по прскању, тј. додати сваком прскачу по једног обичног радника, који ће да запрашује, у кратком размаку, већ попрскану унутрашњост чокота. На овај начин, ако чорба местимично и капље, капљице ће се брзо губити, чим дођу у додир са прашком који се при запрашивању употребљује. Као најбољи прашак за запрашивање, који је у 1910. години у пракси показао у француским виноградима одлично дејство и сачувао грожђе од пероноспоре, састоји се:

1.) Из једног дела плавог камана ситног у праху,
2.) Из једног дела гипса у праху,
3.) Из једног дела сумпорног цвета; и из
4) 20% од целокупних горњих прашкова лако угашеног живог креча.

Плави камен треба с пажњом и ситнити а негашен креч само водом попрскати и неколико пута преврнути да се у прах раскока, па га од камења одвојити и измешати са осталим прашковима, а затим запрашивачем унутрашњост чокота добро запрашити. Овим се допуњује онај недостатак код обичног и невештог прскања и истовремено растура се сумпор против плесњи (андиума), који ће се и у овој години јавити, ако се на време не растури сресто против њега.

Одмах по цватњи, а најдаље до 15. јула, мора се извршити треће прскање са запрашивањем' па ће се тек онда моћи с правом очекивати берба.

13. јула 1911. године. **Башковић.**
Јагодина.

ПОЉОПРИВРЕДНЕ МАШИНЕ И АЛАТИ

ДУГОТРАЈНА УЖА ЗА ВЕЗИВАЊЕ СНОПОВА

— Једна врло практична алатка за земљораднике. —

Ни један посао не пада теже земљораднику, него прављење ужа и везевање снопова. Прављење ужа је скуп посао и тражи вешта раденика. Ко тога нема, томе и жито на време неповезано остане и радници му на њиви дангубе.

Код нас ужа за ову сврху праве од: пшенице, ражи, конопље, врбовог прућа, зукве итд. Око овог посла проведу најмање три до четири раденика, а на великим имањима, где се жетелицама жање и где се једног дана обори по неколико хектара жита, потребно је неколико десетина раденика — ужара, који, поред тога што журе и брзо отправљају посао, ипак не могу да спреме онолико ужа, колико је за тај дан потребно.

Једном речју, питање о ужима је највећа главобоља земљораднику у време жетве.

Једном немачком велепоседнику, Волфу, који се је са овим тешкоћама у својој дугогодишњој пракси имао доста да бори, испало је за руком да коструише једну нарочиту врсту ужа, која могу да трају по неколико година. Њихова је добра страна: што са њима везивање снопова иде веома брзо и што тај посао могу да врше и невештији раденици, па чак и дечаци и женскадија.

Ужа има две врсте и изгледају као што слике 1 и 2 представљају. Једно има на дашчици папучицу у коју се углављује чвор, а друго само отвор у виду лука. Дашчице за које се уже закачиње од гвожђа су црвено лакиране, да не би рђале и да би што боље падале у очу, и лако се не губиле. Уже је дугачко 1.60 метара, дебело ½ сантиметра у пресеку, зелено обојено, и противу мишоједине, трулења импрегнирано. Од средине до краја има 8 чворова. Дашчице не представљају никакву опасност за стоку, јер су веома чврсте и тешко се ломе. Тако исто су и за вршалицу безопасне, јер су пљоснате и савитљиве.

Руковање овим ужима је веома просто: уже се положи по земљи, озго се мете жито (или слама, сено, детелина, дрва, конопља, лан) стегне се чврсто и испред једног чвора уметне у отвор дашчице. Одвезивање снопа иде брже него код ужа од сламе; један једини потез довољан је да се сноп одвеже.

1000 оваквих ужа стају на лицу места 25 динара.

Конструкција ових ужа је веома проста, и за то мислимо, да ће се код нас наћи мајстора, који ће ова ужа израђивати јевтино и у већој количини.

Ко се буде интересовао за ова ужа, може их набавити преко Српског Пољопривредног Друштва.

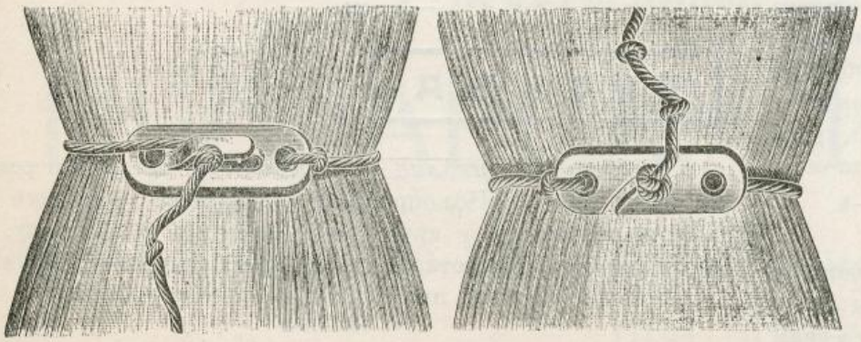

Сл. 1. 2. — *Дуготрајна ужа за везивање снопова*, лево са папучицом, десно са отвором на дашчици.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Врло јевтино и добро сирће.

Врло је јевтино, а при том и врло добро и здраво сирће за домаћу потребу, добија се на следећи начин: Како сад већ настаје потрошња воћа, не треба љуске и остале отпатке од јабука и крушака бацати, него их остављати и у шпархерту добро осушити, али пазити да не изгору. Кад накупиш повећу количину ових „сушака“, онда их сасипи у буренце, или неку стаклену флашу са широким грлом, па налиј на шушке устојане воде, најбоље кишнице, па изнеси то на сунце, да неко извесно време постоји. То ће да преври и укисне и добићеш изванредно сирће, које је и много боље, и пријатније и здравије од сваког куповног које је

на разне начине, па више пута и шкодљивим стварима, фабриковано. У кући треба сваку и најмању тварчицу корисно употребити. —ћ.

Леп за пукнуто гвоздено посуђе.

Кад гвозден лонац или шерпења пукне, треба пукотину премазати следећом смесом: Узми један део ситног сумпора, два дела нишадора и један део ситних гвоздених пилотина (од бравара). Све ово добро измешај, водом размути, да буде као погушћа каша, па овом кашом пукотине замажи. Пре употребе можеш још мало пилотина додати. Ова ће смеса брзо отврднути и одолеће и ватри и води. И пукнуте плоче на шпархердима, пукнуте гвоздене пећи и њихови саставци, овим се лепом замазују. —ћ.

Против крвотока.

Истина старо, али сигурно и поуздано средство против крвотока из носа, ово је: чим крв из носа почне тећи, одмах дигни главу у висину и ону руку, одговарајућу носдрви, из које крв тече. Тако на пример, ако тече крв из десне ноздрве, дигни главу и десну руку, па ће крв у брзо престати. —ћ.

Хељдина је слама нездрава храна.

При храњењу стоке хељдином сламом, треба да будемо опрезнији. Свако оно говече, на пример, које се много храни хељдином сламом, губи длаку око врата и на репу; исто се то опазило и код оваца, па се мислило да је шуга. Али кад се хељдина слама с ражном, јечменом, или овсеном сламом помеша, онда речених последица нема. —ћ.

Дал је гуска млада ил' матора?

Један ми пријатељ ставио ово питање: „Како могу при куповању очупаних, закланих гусака познати: *дал је млада, или је матора?*“ Ево одговора. Ко хоће о томе да се увери, нека, просто узме једну бочку иглу (шпенадлу) и нека оном њеном главицом притисне у гускину кожу. Ако главица при лаком притиску уђе у кожу и остави дубину у њој, онда буди сигуран, да је гуска млада и да ћеш имати сочну печеницу; а ако главица и при јачем притиску само угне кожу, без да остави у њој дуб, знај да је гуска матора. —ћ.

Да стеона крава не побаци.

Стеоној крави немој никад преко мере давати сирове хране, па ју добро причувај, нарочито, од сирове детелине од које, не само да добије „надун“, него лако и побацује. Исто ју тако немој вијати, туђи или иначе злостављати, јер су то све узроци, да крава побацује. Стеона крава треба да се храни више сувом, крепком храном и да се, у сваком погледу с њом благо и уљудно поступа. —ћ.

Јаја са меком љуском не долазе увек од оскудице у кречу, или пак, како се у нашем народу верује, од „осољених кокоши.“ У већини случајева узрок лежи у са свим нечем другом. Најчешћи је узрок, што кокоши носе мекољуска јаја, запаљење јајног канала. У таквом болесном стању јајни канал није у стању да обложи јаје тврдом љуском. Том злу можемо стати на пут, ако кокош ореће храним, како би је тиме натерали да мање носи. Главна храна за то време треба да буде зеленош.

Мекољуска јаја носе и кокоши, које су одвише угојене; за то таквим кокошима треба смањити оброк, да би омршавиле.

Без обзира, који је узрок овој ненормалности таквим кокошкама треба створити што већи простор да се, што је могуће више, крећу. =

ГЛАСНИК

ЗЕМЉОРАДЊА У МАКЕДОНИЈИ.

Главна пољопривредна грана је у Македонији ратарство. Земља ни приближно не даје оне приходе, које би могла да дâ Узрок томе треба тражити у по све примитивном обрађивању земље и оскудици пољопривредног знања македонског сељака. Од не мањег су утицаја ту и несређене политичке прилике и никаква безбедност и заштита приватне својине.

Покушаји, за последњи низ година, да се у тој земљи унапреди пољопривреда, може се рећи, да су остали без резултата.

Свилобуба, која се гаји веома примитивно, да је годишње 400.000 кграма меурака, у вредности 4 милиона динара. Највећи део се извозе у Италију и тамо прерађује.

Култура мака с године у години постојано расте. Ова биљка даје необично добре приносе сељаку, јер се, како опијум тако и семе маково, јако траже и добро плаћају.

Извоз кожа: нарочито јагњећих, јарећих, па козјих, овчијих, говеђих, јарећих зечијих, — који додирује све европске тргове, па и саму Америку, — веома је јак. У 1909. години достигао је цифру од неких 4,300.000 дин.

После Немачке, Аустрија је најјачи купац ових кожа.

Култура дувана заузима велике површине зиратне земље, јер су услови за дуван врло повољни у Македонији. Веома су на цени на страни дувани око Драме, Ксантија, и Кавале. Дувани из околине Кавале, Сереза и Зихна и једног дела Драмске области, извозе се на страну под именом „басма“.

Кријумчарење дувана је веома развијено, нарочито у Албанији. Отоманска режија и трговци — дуванџије главни су купци македонских дувана. =

ЧИТУЉА

† *Милисав Николић — Јагодинац,* трговац и редован члан Српског Пољопривредног Друштва, преминуо је 25 јуна ове године у кругу своје породице у Зајечару, у 76 години свога живота, а сахрањен 26 јуна тек. године.

Бог да му душу прости и мир пепелу његову.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић. | Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 21. БЕОГРАД 30. ЈУЛА 1911. ГОДИНЕ ГОДИНА XLII.

Под Највишом Заштитом Његовог Величанства Краља

ПЕТРА I.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

приређује у част доласка словенских пчелара

ове године од 6. до 14. августа закључно

У БЕОГРАДУ,

У ПРОСТОРИЈАМА СВОГА ДОМА,

ПЧЕЛАРСКУ ИЗЛОЖБУ.

Отварање Изложбе на Преображење (6. августа) у 9. часова пре подне,

а затварање 14. августа у 5 часова по подне.

Програм изложбе:

I. Оделење.

Кошнице разноврсних система — пуне и празне,

II. Оделење.

Пчеларске справе:

а) Справе за рад око пчела;

б) Справе за вађење меда (истресалице, цеднице и тако даље);

в) Справе за топљење и цеђење воска;

г) Справе за израду вештачког сећа;

д) Судови за држање и преношење меда.

III. Оделење — Пчеларски производи.

1. Сировине:

а) Мед вађен на истресалици, цеђен, и у сећу;

б) Восак природан.

2. Прерађевине:

а) Прерађевине од меда, као разна пића: медовина, ликери, сирће, ракија и др., затим колачи с медом, воће укувано и иначе конзервирано у меду, рецељ и др.

б) Прерађевине од воска, као: вештачко сће, бељен восак, свеће, модели од воска итд.

IV. Оделење — Средства за пчеларску наставу:

а) Пчеларска књижевност,

б) Слике и снимци,

в) Препарати.

V. Оделење — Грађа за проучавање пчеларских прилика:

а) Статистика,

б) Карте и дијаграми.

VI. Оделење

Медоносне биљке, свеже и сушене (хербарије).

VII. Оделење

Непријатељи пчела.

Болести пчела.

VIII. Оделење — Угледно оделење (ван награде).

Разни системи кошница, справа и осталог прибора и материјала пчеларског, оригинали, модели, цртежи и пројекти.

Награде:

Премија Народне Банке . . . . *300* динара.

Награда Београдске Задруге . . . *100* динара.

4 награде Народне Банке, по *50* дин., *200* динара.

Награде Министарства Народне Привреде:

6 награда: по 1 преса за израду вештачког сећа са прибором, у вредности 70 дин. Укупна вредност награда . . . . . 420 д.

12 награда: по 1 истресалица за истресање меда, у вредности 45 д. Укупна вредност награда 540 д.

2 награде: по 1 топионица за топљење воска, у вредности 45 динара. Укупна вредност награда . . . . . 90 д.

Награде Српског Пољопривредног Друштва:

3 награде: по 1 топионица, система „Ричеа", у вредности по 69 динара. Укупна вредност награда . . . . . 207 д.

3 награде: по 1 истресалица за истресање меда, система „Бурдан и Беноа", у вредности 50 динара. Укупна вредност награда 150 д.

3 награде: по 5 комада кошница „Полошки" са 20 оквира, по моделу А. Ж., у вредности 80 дин. Укупна вредност награда . 240 д.

Награде Српског Пољопривредног Друштва:

2 награде: по 5 комада кошница „Полошки" са 16 оквира, по моделу А. Ж., у вред. 75 динара. Укупна вредност награда . 150 д.

100 награда: у кошницама „Полошкама", по моделу А. Ж., пчеларским капама, справама и пчеларским књигама. Укупна вредност награда . . . . . 1000 д.

10 награда: по 1 „Лајансова" аутоматична дуваљка, у вредности 10 динара. Укупна вредност награда . . . . . 100 д.

20 награда: по једна „Прокопова" дуваљка, у вредности 5 динара. Укупна вред. награда 100 д.

Сваки награђени излагач, поред материјалних награда, биће награђен и дипломом или похвалницом, ако Оцењивачки Суд досуди, да излагач и такву награду заслужује.

На овој изложби може учествовати сваки српски пчелар, као и занатлија, који се бави израдом кошница пчеларских справа итд.

За Изложбу треба се пријавити непосредно Српском Пољопривредном Друштву или државним и среским економима најдаље до 15 јуна ове године, те да би се благовремано могао израдити и штампати каталог Изложбе.

Бланкети за пријаве, као и флаше за мед, могу се добити код државних економа бесплатно.

Предмети за Изложбу могу се шиљати непосредно Српском Пољопривредном Друштву или предавати државним економима.

11. маја 1911. године
у Београду.

Управа
Српског Пољопривредног Друштва.

САДРЖАЈ.

Пчеларска Изложба у Београду.
Кратке поуке из сточарства: — *М. Н. Лукићевић.*
Прерада поврћа. — *П. С. Петковић.*
Питања и одговори.
Из народа. — *Жутица на лози. Живко М. Јосиповић.*
Јавна говорница.
Исправка
Поучне ситнице.
Гласник.
Књижевност.

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ СТОЧАРСТВА

5.

Употреба сварених хранљивих градива у телу.

— В. Ренер. —

Један део хранљивих градива распада се и сагорева у свима живим деловима тела *за одржавање живота и за покриће потребне снаге и топлоте за одржавање живота.* За покриће ове потребе способна су сва сагорљива градива. За производњу исте количине снаге и топлоте потребне су и врло различне количине појединих хранљивих градива, на пр. 2.2 пута толико скроба колико масти. Као *произвођачи снаге* заузимају најодличније место међу свима хранљивим градивима, угљенихидрати. Кад угљених хидрата нема у довољној количини, онда сагорева такође и маст хране или тела и само онда, кад и ова не би могла попунити целу потребу снаге, долазе и беланчевине као произвођачи снаге.

Сварена хранљива градива могу бити употребљена такође и за *наслагање масти* у телу Да ово бива с машћу хране, не изгледа чудно. Треба само себи представити, да се маст слаже непромењена на згодним местима у телу (на пр. под кожом).

То изгледа да је збиља случај. Разни испитиваоци посматрали су, при огледима са псима и свињама, да њихова телесна маст, кад су их дуже времена хранили ланеним уљем, добија управо својство као ланена маст, а напротив при храњењу чврстим овчијим лојем, тешко да се је могла од ове више разликовати. Познато је такође, да је свињска сланина код свиња, које су храњене већом количином хране у којој има много уља (кукуруз и др.), мека, а често уљаста.

Тело животињско може такође и из беланчевинастих градива и угљених хидрата да створи маст. Још пре 30 година *Сокслe* је ово доказао огледима на свињама. Један од огледних брава набацио је за време огледа 22·18 кгр. масти у телу. Како је он за ово време у храни добио само 0·34 кгр. масти, морао је он 21·84 кгр. масти створити из угљених хидрата и беланчевине. Из беланчевине могло је бити произведено највише 3·68 кгр, масти, тако да је из угљених хидрата онда морало да се образује 18·16 кгр. масти. Из врло екзактних огледа, који су са одраслим воловима чињени на огледној Стацији у Мекерну а под руковођењем *Келнера*, знамо такође, *колико* масти може да се створи из појединих хранљивих градива, кад се она додају у чистој форми једној основној храни која је одмерена у довољној количини. При овим огледима дао је 1 кгр скроба и 1 кгр. сварљиве целулозе округло по 250 грама масти, 1 кгр. шећера само $^3/_4$ ове количине, 1 кгр. сварљиве беланчевине 0·94 пута толико, 1 кгр. сварљиве масти напротив просечно 2·2 пута толико (474—598 гр.). Можда чудновато изгледа, да из 1 кгр. сварљиве масти из хране, не постаје такође 1 кгр. телесне масти него само нешто више од половине. И остала хранљива градива требала би, по своме хемијском саставу, да дају бар дуплу количину масти од оне коју смо горе навели. Зашто то не бива? Једење хране, сваривање хране, пренос њен у прибор за варење и у крв — све то представља један рад, који тражи снаге. Ова снага развија се тиме, што се један део сварене хране распада и сагорева и тај део изгубљен је за стварање масти.

Што је казато за постанак телесне масти, у свему важи и за *маст у млеку или масло* (бутер). Зна се и за масло (бутер) да и оно бива чвршће или мекше, према томе да ли је у храни била већа количина чврсте масти или уља. Исто тако као што *телесна* и *млечна маст* (бутер, масло) могу у животињском телу постати из беланчевина, масти и угљених хидрата, исто тако из ових може постати и *млечни шећер.*

Сасвим друкчије стоји са производњом *животињске беланчевине* — мишићног фибрина, фибрина и албумина у крви, лепљивог градива костију, сиревина и албумина у млеку, енцима и шлајма (слузи) органа за варење. Ни једно једино од ових градива не може у животињском телу бити произведено од другог материјала него само од беланчевинастог градива. Оно истина је, да за то није потребно баш исто беланчевинасто градиво, на пр. крава музара не мора у храни добивати сиревину, младо грло које расте и месо ствара не мора добивати мишићни фибрин, но може свака врста животињске беланчевине бити образована од произвољних беланчевинастих градива, али никад од масти и угљених хидрата. Према томе нема ниједне једине врсте животиња, која би могла напредовати а да јој се у храни не дају беланчевинаста градива. Пре свега морају све животиње производити сокове за варење у којима има беланчевинастих енцима и слузних градива. Томе треба додати још и потребу животиња за беланчевином, која је упозната на овај начин. У читавом низу огледа храњене су животиње разних врста само мастима и угљеним хидратима и то у толикој количини, која је потпуно покривала потребу животиње у снази и топлоти, па шта више делимично тако се далеко ишло, да се је и телесна маст стварала. И ако ове животиње нису ни мало беланчевине у храни добивале, излучивале се оне у мокраћи градива, која могу постати само од распадања беланчевине. Из ових огледа поуздано се може закључити, да се под свима приликама једна извесна количина беланчевине у животињском телу распада и сагорева и да се она одузима из оставе у телу, ако се не приводи довољна количина храном. Сем тога животиње које расту траже велике количине беланчевине за стварање телесне масе, а краве музаре за производњу млека. Али не сме се веровати, да су масти и угљени хидрати потпуно безначајни за стварање беланчевине. Ниједна животиња не производи *само* беланчевину; више има она да поред тога производи снагу и топлоту, а под извесним околностима да ствара телесну маст, маст у млеку и млечни шећер и за овај циљ могу такође и масти и угљени хидрати да дају материјал. Ако њихове количине не могу да подмире потребу, онда се за то узима и један део беланчевине и тада је тај део потпуно изгубљен за стварање животињске беланчевине. Пољопривреднику је у интересу, да штеди скупа беланчевинаста градива. Стога треба он да тако удеси исхрану своје стоке, да беланчевинаста градива буду, у колико је то највише

могућно, употребљена у животињском телу за оне сврхе, за које су неопходно потребна.

И *вода* и *минерална градива* у храни, припадају хранљивим градивима. Що душе не могу она ни снагу ни топлоту дати, нити се претворити у маст, као што то могу сагорљива градива. Али где се телесна маса ствара, било то месо, крв или кости, или течност, као што је млеко или ма који сок за сваривање, ту се употребљава вазда велика количина воде и одређена количина минералних градива као неопходно потребан грађевински материјал. Сем тога вода служи за растварање сварљивих хранљивих градива и за њихов пренос у телу, као и за растварање и пренос производа распадања и соли, које кроз бубреге или другим путем бивају избачени из тела.

О хранљивој вредности *зачинака* и градива за *надражај* не може се стога говорити што се налазе у храни у врло малој количини. Оне праве храну укусном и пријатном, повећавају прохтев за јелом код животиња, и својим надражујућим дејством на нервни систем доприносе добром осећању животиња.

Несварљиви састојци у храни разуме се да немају никакву хранљиву вредност. Али би било неистинито, кад би им се порицао сваки значај за животиње. Они чине те се испуни орган за варење и тиме доприносе да животињама створе осећај ситости. Сем тога они су, услед своје крутоће, одлично способни да надраже нерве желудачне и цревних зидова и на тај начин да потпомогну нарочите важне покрете органа за варење. Сем тога, бар за наше домаће биљождере, од не малог је значаја и здрвењена, често скамењена целулоза оних природних хранива, која је доста имају, наиме *кабасте хране* (сена и сламе).

М. Н. Лук.

ПРЕРАДА

ПРЕРАДА ПОВРЋА

У главном, поврће се прерађује као *„укувано* и *осушено.“* Остали начини омањег су значаја и о њима овде нећемо говорити.

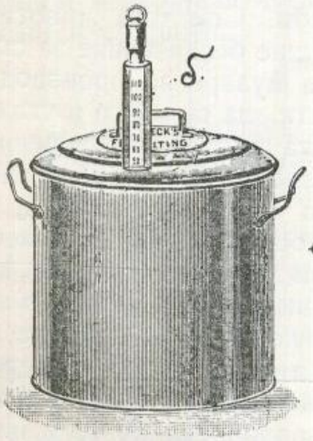

Сл. 1.
Веков Суд.

Сл. 2.
Направа, којом се учвршћују тегле.

За кување поврћа потребни су нарочити судови, јер без њих укувано поврће не би било добро и издржљиво и лако би се укварило. Као најпрактичнији суд за кување поврћа јесте тзв. *„Веков суд“* (Сл. 1. и 2.) Он се састоји из једног празног простора у који се смештају тегле. Тегле се учвршћују нарочитом направом (сл. 2.) — помоћу федера (а) и једног топломера (сл 1. б).

У овај суд, могу се метути стаклад разне величине, те је отуда он врло практичан за намењену сврху (сл. 2. в.). Практична страна ових тегли је та, што се између заклопца и стаклета може уместити танак колутић од гуме; који искључује сваки приступ ваздуха у њих.

Употреба овога суда састоји се у овоме. Пошто је поврће смештено у стаклад, иста се учврсте на направи помоћу федера, па потом спусти у суд за кување и овај пристави на ватру. Пре тога, треба у суд насути хладне воде и то до ивице тегле, а ако су смештена два реда, онда се успе вода до ивице тегле другог реда. Пошто је поврће укувано, тада се суд са ватре дигне и остави на страну да се охлади.

Сем овог суда препоручује се још и *„суд за парење“*, (сл. 3.) који је врло практичан и просте конструкције.

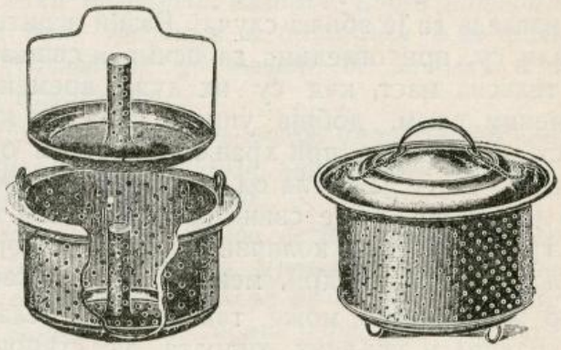

Сл. 3. — Суд за парење.

За укувавање поврћа, може се употребити: грашак, пасуљ-вишња, зеље (купус, кељ, келераба и др.) и патлиџан.

1. *Грашак.* Од њега се могу кувати зрна, као и мехунке од шећерца. У колико су зрна млађа и мања, у толико је њихов мирис и укус јачи; а у колико су крупнија, у толико су више брашњава. Са благим раствором соли, растворене у води, треба грашак прелити у тегли, и према величини мехуна или зрна, кувати 30—45 минута, при топлоти од 100° С. После 5—6 дана треба опет грашак кувати, при истој топлоти али тада само 15 минути.

2. *Пасуљ-вишња.* Даје најлепши производ. Ножем треба вишњу, пошто се претходно добро очисти од влакна, ситно исећи а затим у суд за парење спустити и ту држати 5 минути. После парења, вишњу треба метути у хладну воду да се добро охлади, а затим сместити у стаклад и прелити благим раствором соли. По том се стаклад спусте у суд за кување и ту кува 1 час на топлоти од 100° С. После 5—6 дана, треба вишњу понова кувати на истој топлоти, али тада само 20 минути.

3. *Зеље.* (Купус, кељ, келераба и др.). Претходно

треба добро очистити и одвојити дршке са лишћа. Парење је овде неопходно потребно, јер поврће њиме добије пријатан укус и мирис. Парење траје 10—20 минути а затим се поврће спусти у какав суд са хладном водом, где се добро охлади. Потом се зеље сипа у стаклад која треба до врха напунити, па прелије благим раствором соли. Кување траје један час, при топлоти од 100° С. После 5—6 дана опет треба кувати зеље такође за један час при истој топлоти.

4. *Патлицан.* Цели и зрели плодови најподеснији су и најбољи за ову врсту прераде Плодови се сместе у стаклад и прелију соком од других цеђених зрелих патлицана, па се кувају у суд 15—20 минута на топлоти од 100° С.

За *сушење поврћа* неопходно су потребне сушнице, и сваки други начин сушења, само је узалудан труд и посао, јер отуда добивено поврће брзо се и лако квари Као најјевтинија сушница за сушење поврћа, у мањој количини и за домаћу потребу, јесте *„Гајзенхајмска сушница“* (сл. 4.) која се намести на

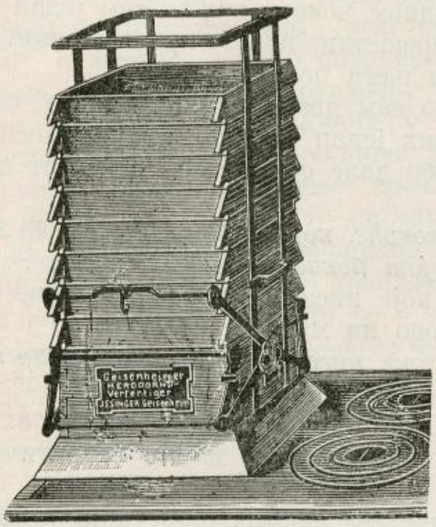

Сл. 4. — Гајзенхајмска сушница.

шпархерд и спровођењем топлоте из шпархерда кроз сушницу суши се поврће. Ову сушницу, као и напред описане судове може сваки, коме буде потребно, набавити преко Српског Пољопривредног Друштва у Београду.

Пре сушења треба вишњу од влакна добро очистити и на ситне комадиће исећи. Купус треба исећи ножем у виду рибанца — резанаца (сл. 5.). Зелен треба такође очистити и врло танко исећи.

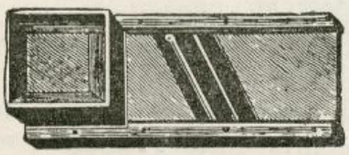

Сл. 5. — Нож за сечење купуса.

После тога, треба поврће парити у суду за парење и то 5—7 минути, а затим га у хладној води добро расхладити.

Овако очишћено и напарено поврће, треба сместити у сушницу и сушити при топлоти од 90° С. Лесе треба сваких 10 минути мењати и пазити, да се поврће не пресуши.

П. С. Петковић.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

5. *Питање.* — Част ми је овим умолити Вас, да ме изволите известити: *Како и на који начин могу сачувати грашак од жишка*, јер имам већу количину која је одређена за семе?

11. јула 1911. године.
Крагујевац.

Св. Стевановић.

5. *Одговор.* — И одговору на питање г. Св. Стефановића из Крагујевца, па који ће начин сачувати грашак за семе од жишка, морам да додирнем и питање о томе кад и како жижак напада грашак. То бива кад се на грашку заметну махуне. У то време належе жижак на младе махуне, полажући на њих јаја. Из положених јаја излегу се ларвице, које проврте махуну, па се увуку у зачетак зрна, и у његовој се унутрашњости до зрења грашка потпуно развију и претворе у луткице. У обраном зрелом грашку налазе се и зрна с луткицама жишковим, али се она ни по каквим знацима не могу разликовати од здравих зрна. Тек у јесен или у току зиме, а ако се грашак чува на хладном месту онда у пролеће, из луткица се изведе жижак, и пошто проврти кошуљицу зрна изађе напоље, У прва два случаја жижак се увуче у какву пукотину да у пролеће за време цветања грашка излети у поље и положи јаја на младе махуне. Жижак, дакле, не напада зрео грашак, него његове младе махуне.

Према томе нема бојазни да ће жижак напасти зрео грашак у зрну. Грашак ће постати жижљив од жишка, који је већ у њему. Да жижак доцније не поквари таква зрна, и да се у исто време спречи излетање жишка, треба грашак ускоро после бербе изложити топлоти од 60° С. Грашак издржава топлоту до 70° С, не губећи моћ клијања, а на топлоти од 50 до 60° С жижак у грашку угине. За уништавање жишка топлотом могу се веома згодно употребити хлебарске пећи, пошто се из њих извади хлеб, и очекне да топлота спадне на 60° С. На тој топлоти изложити грашак у подесним сандуцима или судовима, и оставити га док се пећ не прохлади.

14. јула 1911. године.
у Београду.

Ник. Ранојевић.

6. *Питање.* — Учтиво молим уредништво „Тежака“, да ме извести следеће о сумпорисању винограда:

1. У које доба *године треба извршити* сумпорисање *прво, а у које друго?*

2. време дана: *из јутра — по ладовини, роси*; — *преко дана — по сунцу или с вечера?* и

3. колика количина сумпора се утроши за прво, а колика за друго сумпорисање (мех је набављен од Српског Пољопривредног Друштва) *на 1.000 чокота?*

Пошто више њих стручњака — винодељаца, не слажу се, нарочито у 2. тачки, јер г. П. Т. Ђ. препоручује ми да сумпорисање вршим по сунцу (од 8 изјутра до 4. сата

у вече), г. С. М. економ препоручиваше ми по роси — изјутра, а г. Ж. Ј. у Р., у колико се сећам, с вечери ми саветоваше сумпорисање.

С тога налазећи се у недоумици, а знајући, да Уредништво „Тежака“ даје радо своје стручне савете, то унапред захваљујући уредништву „Тежака“ на услузи и молим да ми одговори на горња постављена питања преко свога листа.

13. VII—1911. године.
Ман. Студеница.

Благодаран
Мих. Поповић, јеромон.

6 *Одговор.* — Гасови, који се развијају из сумпора на температури од 25—30° С, дејствује и као лек и као предохрањујуће средство против оидијума. Сумпор у прашку не дејствује директно посредством ових гасова. који ће се у толико јаче развијати, у колико је *већа површина сумпора под утицајем топлотних и сунчаних зракова* тј. у колико је сумпор ситнији, и у колико је растурање боље извршено.

Да ли ће сви делови лозе бити запрашени или не, не мења ствар, пошто је циљ сумпорисању да се у винограду створи нарочита атмосфера, која ће имати у себи ових сумпорних гасова, чак за неке сорте препоручује се, да се само земља, а не чокот, запрашује сумпором.

Из овога, што претходи, јасно ће се увидити, да се запрашивање може извршивати у *ма које доба дана* само кад нема ветра и кише, — кад је време тихо и суво.

Приликом рада треба се базирати на исти принцип као и при прскању бордовском чорбом т.ј. да је сумпор ситнији и растурање што магловитије. Из првог разлога употребљава се сумпорни цвет а не млевен сумпор, а из другог разлога, треба употребити запрашивач, који растура што боље сумпорни цвет, као што је, на пример, *Верморелов запрашивач*, (који се може добити код Српског Пољопривредног Друштва).

Запрашивање ваља вршити код нас у нормалним годинама два пута: 1-ви пут за време цветања са 25 до 30 кгр. сумпорног праха по хектару (без обзира на број чокота), и 2-ги пут на 10—15 дана пре но што грожђе почне да мења боју, са 30—25 килограма по хектару.

Код нас се оидијум врло ретко појављује с пролећа, с тога није потребно ни запрапрашивати пре цветања. Запрашивањем за време цветнња, знатно се помаже оплођавање гроздних цветова.

М. Обреновић.

ИЗ НАРОДА

ЖУТИЦА НА ЛОЗИ.

— Практични огледи једног државног економа са зеленом галицом. —

У 16. броју „Тежака“, од ове године, а под насловом „*жуто лишће*“, видео сам, да се препоручује као сигуран лек противу жутице, раствор зелене галице.

Још у месецу мају ове године обратио ми се један свештеник с питањем: „Шта може бити узрок да му се у винограду на понеким гицама појављује жутило?“ Пре неколико година читајући „Тежак“ од 1899 године, ја сам летимично наишао на чланак „*Прскање винограда против пероноспоре, од Г. Љуб. Новаковића*, и на страни 162. наиђем, да се противу жутице употребљује зелена галица, ја сам на основу тога извеизвестио и поменутог свештеника и показао на који начин да чини опит, пошто ја нисам имао прилике да то средство сам опробам.

Читајући горњи напис „Жуто лушће“ а који је баш пао у оно време, када је жутило на чокоту почело нагло да се појављује, свугде па и у овдашњем расаднику, ја сам на дан 20 јуна спремио раствор зелене галице, и отпочео пробу овим редом:

1, Неко чокоће спремио сам за заливање, ископавши испод сваког чокота рупу за 20 см. дубине и на сваки чокот сипао по 2 кгр. раствора;

2, Неко чокоће нисам хтео заливати, већ сам га са истим раствором (без креча) прскао;

3, Неко чокоће нисам хтео заливати ни прскати већ сам га оставио како је и било;

4, На једном чокоту нашао сам један лист који је био сав изрешетан, просто пропао, везао га рафијом ради знака и њега попрскао:

5, Нашао сам два потпуно једнака болесна чокота и од њих један заливао а један нисам.

Ове пробе дале су следећи резултат данас после 20 дана:

1, *Оно чокоће, које је заливано са по 2 литра зелене галице још показује знаке жутила;*

2, Оно, које нисам заливао, већ само прскао, не показује готово ни мало жутила;

3, *Оно, које нисам хтео ни заливати ни прскати оно је готово рећи пропало с лишћем;*

4, Онај лист, који сам обележио, и ако је био испрогоревао ипак су му се ивице повратиле у зелено стање;

5, Од она два чокота, онај, који је заливан, готово је се повратио у зелено стање, а други, незаливан, сагорео је.

Што заливање није имало великог дејства сматрам за узрок то: што услед велике суше није било у земљи довољно воде која би раствор спирала и односила у жиле чокота, но је већи део раствора остао упијен у горњим слојевима земље и ту се је спекао, не допрвши, услед оскудице у води и киши, до жила.

Што је прскање раствором галице, брже дејствовало од поливања, тумачим тиме, што је раствор на лист дошао непосредно, те га је исти могао одмах да апсорбује, док приликом поливања раствору је требало дуже времена (услед оскудице у води) док је прошао кроз земљу и допро непосредно до корена лозе, да га овај може апсорбовати.

Сматрам за потребно да резултате ових мојих огледа саопштим читаоцима „Тежака“, са изјавом: да је најуспешнији лек противу жутице раствор зелене галице.

11. јула 1911. године.
у Сопоту.

Живко М. Јосиповић,
Срески економ.

ЈАВНА ГОВОРНИЦА

Г. ПЕТРУ М. МАТЕЈИЋУ,

економу срез аврачарског.

Ваш чланак *„Прскање винограда бордовском чорбом“* у бр. 3. *„Авале“* прочитао сам тек данас. У том чланку Ви категорички тврдите: „да су многи привредници из среза врачарског а вероватно (!) и из целог округа доста настрадали овога пролећа са првим прскањем винограда, јер су чорбу справљали на начин који је објављен у бр. 13 „Тежака“, органу Српског Пољопривредног Друштва, а у чланку „Два прскања винове лозе пре цветања.“ Писца тог чланка нисте означили, и ако је изишао под мојим потписом. А одмах затим додајете, да је „сво младо лишће на чокоћу после два до три дана поцрнело и увенуло“, што је опрскано чорбом справљеном на начин, како сам га у свом чланку предложио. Као пример за то наводите из целог среза врачарског само „неке сељаке из Белог Потока,“ а штетно дејство бордовске чорбе приписујете томе, што сам при справљању чорбе предложио сипање раствора плава камена у угашен креч. При томе сте сасвим изгубили из вида, да сам за растварање плава камена и гашење креча препоручио подједнаке делове воде, као и то да сам 2% бордовску чорбу за друго прскање предложио условно, ако време за ширење пламењаче буде повољно. Прочитајте мој чланак још једанпут, па ћете се о томе уверити.

При свем том, Ви се ипак обраћате привредницима овим речима: „оставите нама школованим привредницима да испитамо и проверимо овај нови начин“ справљања бордовске чорбе, па ако се покаже добар и користан, ми ћемо вам га препоручити.“ Дакле ви сада не искључујете добро дејство бордовске чорбе, справљене на начин показан у мом чланку, а у почетку свог чланка изрично сте тврдили, да је њоме ове године оштећена лоза. Али такво Ваше дословно тврђење значи још и ово г. Матејићу, да Ви мени одричете сваку компентентност у том питању, јер нисам економ, и према томе ја по вашем схватању не могу никога поучавати о заштити винове лозе прскањем бордовском чорбом. Ја то од Вас примам г. Матејићу. Али пошто Ви онаквим писањем можете унети забуну у једно питање, које на Западу давно нашло примене, а које сам стеченим искуством и из праксе препоручио нашим привредницима, то излазим с предлогом да полемику коју сте повели, предамо на оцену једној анкети од 5 лица. У анкету да уђемо нас двојица, а остала 3 члана да буду привредници с факултетском спремом. Једног од њих предложићете Ви, другог ћу ја именовати, а њих двојица нека изаберу трећег члана. Анкети ће бити задатак, да оцени начин справљања бордовске чорбе и предложене њене концентрације за прва 2 прскања, како сам то изложио у свом чланку, тако исто да испита случајеве неуспеха, које наводи г. Матејић у свом чланку, као и узроке због којих је у наведеним случајевима оштећена лоза. Рад анкете с потписима свих 5 чланова да се оштампа у „Тежаку“ и „Авали.“

Пољопривредно Друштво молим, да г. Матејића писмом извести о том предлогу за образовање анкете, чим се овај одговор оштампа у „Тежаку.“ Ако г. Матејић не пристане у року од 10 дана на овај предлог сматраћу га још и за неозбиљна човека.

28. јуна 1911. године.
у Минхену.

Ник. Ранојевић.

Примедба уредништва. — Пошто је ово питање ширег значаја то уредништво „Тежака“ потпупуно дели мишљење г. Ранојевића, да се оно треба да реши на начин, какав је овде предложен. Рад анкете уредништво ће радо објавити преко „Тежака“.

Уредништво.

ИСПРАВКА

ГОСПОДИНЕ УРЕДНИЧЕ!

У „Тежаку“, од 20. јуна т. г. бр. 18. оштампано је питање г. Симе Аврамовића из Врања о прављењу вештачког саћа, као и одговор на исго од стране уредништва. У томе одговору између осталога стоји: „...У доба кад сте Ви поручили пресу, свакако да Друштво није имало таквих упуства и зато Вас је упутило на среског економа да Вам он покаже руковање пресом, предпостављајући да он то зна. Но, како се види из Вашег питања он то није хтео или није умео, шта је за сваку осуду...“

Како сам то ја тај сресни економ, на кога се то односи и који је требао да дâ молиоцу упуства, то сам принуђен да учиним следећу исправку:

Не стоји да нисам хтео дати молиоцу газда Сими тражено објашњење о употреби пресе; шта више ја сам на његов позив одмах дошао у његов дућан, где је била преса тек донешена из поште, и ту му објаснио рад са истом. Том приликом сам му превео и упуство штампано на немачком језику, које му је Друштво са пресом било послало. У том упуству до ситница је и врло јасно описан цео рад са пресом, али он као почетник није могао одмах све да појми, нити је имао спремљен материјал да би му и практично показао израду саћа, због чега смо то оставили за доцније док спреми потребан восак и остало шта је било у упуству изложено.

После тога прошло је више месеци а газда Сима није ме позвао, и тек из његовог питања у „Тежаку“ видим, да је он покушавао сâм на своју руку и без мога знања да прави саће па му исто није испало, и кривицу за свој неуспех на мене бацио. У томе је дакле цела ствар и ако има до кога кривице, она је до самога газда Симе А да је све овако било, надам се, да ће и сам газда Сима као частан човек признати, зашта молим уредништво да му се обрати.

10 јула 1911 год.
Врање

С поштовањем
Петар Бунушевац,
економ среза пчињског.

Из питања г. Симе Аврамовића упућено уредништву, види се: да према упуству, које му је сресни економ дао, није могао да излије добро саће на преси. На основу ове

констатације, ми смо били у праву да учинимо онакав прекор г. Бунушевцу, пошто сматрамо да је он дужношћу својом позват, да у свима оваквим случајевима притиче својим саветима, који се неће састојати само у усменим обавештењима, него и у очигледним показивањима. Ако пак ствар доиста стоји овако, како је у исправци представљена, онда ми радо повлачимо учињени прекор и пристајемо да г. Бунушевцу за то дамо пуну сатисфакцију с наше стране. Ово ћемо учинити у толико пре, што г. Бунушевца познајемо као једног врло спремног и необично агилног младог пољопривредног радника.

На овом месту морамо изјавити своје жаљење на г. Аврамовића, што у свом писму није представио ствар, како је у истини била, те је својим неверним представљањем дао повода Уредништву, да учини онакав, и ако индиректан, ипак неоправдан прекор.

Уредништво „Тежака“.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Чишћење и кресање трешања најбоље је вршити у јулу и августу. У другим месецима овај посао предузимати штетно је, јер можемо изазвати смолоточину. =

И восак може да експлодира!

Један американски пчелар је пре кратког времена имао веома рђаво искуство са топљењем воска, које га је могло и очњег вида да стане. У једном суду, приликом топљења, био је загрејао восак до кључања, и у њ нагло сипао воде. У тренутку восак је експлодирао и опекао непажљивог пчелара страшно по лицу и рукама.

Узрок експлозији је могао бити само овај: Познато је, да тачка кључања воска далеко више стоји од тачке кључања воде. Кад сад воду сипамо у восак, који је загрејан до своје тачке кључања, вода обично потоне на дно суда, услед тога што је тежа од воска, али чим дође на дно она се нагло претвори у пару, и избаци у ваздух јако угрејани восак.

Да не би изазвали експлозију, треба прво сипати воду у суд и онда метути восак да се топи. Восак иначе не треба јако загрејавати, јер онда постаје крт.

Горети шећер по одајама, здраво је.

Поред многих других дезинфекционих средстава, која наш народ често употребљава, као што су пара од винског сирћета, вење и др., често се на много места пали и шећер. То се чини колико због пријатног мириса, толико још и више ради прочишћавања самога ваздуха, нарочито по одајама у којима се находе болесници. Најновијим посматрањима утврђено је, да се паљењем шећера производи мрављ киселина, која уништава многе штетне микробе. Спаљен шећер испод стакленог поклопца, под којим су се такође налазили бацили тифусни и туберкулозни, имао је дејство уништавања бацила ових последњих за време од пола часа. Други пут метуто је под поклопац смрдљиво и натруло месо. Паљењем шећера уништен је онај гадан задах. Стога је паљење шећера и кађење потпуно — на своме месту — за сваку препоруку. —та.

ГЛАСНИК

Колико се у Европи сеје шећерне репе?

Према објављеном извештају Међународног Удружења за Статистику Шећера, у целој Европи је ове године засејано шећерном репем 2,174.000 хектара, према 1.992.400 хектара у прошлој — 1910 — години. Дакле, површина под репом повећала се је за 181.600 хектара или 9.1%.

По државама је просторност овако подељена:

			Више у 1911 години.		
	хектара		хектара		%
Аустро-Угарска	397,200	+	27,500	+	7,4
Немачка	496,800	+	23,200	+	4,9
Француска	225,400	—	3,300	—	1,4
Русија	787,000	+	119,600	+	17,9
Белгија	60,000	—	5,300	—	8,0
Холандија	55,700	+	6,000	+	12,1
Шведска	27.300	—	8,000	—	22,1
Данска	24,000	+	1,800	+	8,1
Италија	60,000	+	18,000	+	45,6
Шпанија	20,000		—		—
Швајцарска	800	+	200	+	33,3
Румунска	12,000	—	1,300	—	10,0
Србија	5,300	+	2,300		—
Бугарска	1,700		—		—

Поводом ових цифара, вредно је поменути, да у Русији рапидно расте производња репе, јер пре неколико година површина под шећерном репом повећала се је била са 21%, а сад опет са 18%. Нагло повећавање се опажа такође у Италији и Мађарској Исти је тај случај и код Србије. Код ње изгледа, да ће се у идућој години култура шећерне репе повећати са преко 50%, јер друга фабрика у Ћуприји, надамо се, да ће бити готова са инсталацијом до краја године, и у идућој години у велико отпочети рад. =

Одложена изложба

Трећа пчеларска изложба у Вуковару, која се требала одржати у августу ове године, одложена је. =

КЊИЖЕВНОСТ

Кад и како треба брата шљиве за сушење? Предавање, држано на XV. Конгресу Земљорадничких Задруга 28 и 29 августа 1910 год., од *Д-р Вел. Н. Стојковића* Београд. Штампарија „Доситије Обрадовић“. 1911, 8⁰ стр. 35. Цена 0·40 дин.

L' Ovicultura in Serbia *(Овчарство у Србији)*, од Dr. Ettore Mascheroui. Bologna, 1911, 8⁰ стр. 55.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЂУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОД. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 22. **БЕОГРАД 10. АВГУСТА 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ.

О избору говеди за гајење. — *Др. Ђорђе Радић.*
Шта треба да ради виноградар, с градом оштећеним виноградом? — *Др. Ђорђе Радић.*
Кад треба воће брати? — *Др. Ђорђе Радић.*
Кратке поуке из градинарства: — *„Медљика“ на пасуљу.* — *О сејању спанаћа преко лета.* — *Др. Ђорђе Радић.*
Хлеб од пране и непране пшенице. — *Др. Ђорђе Радић.*
Процењивање воћњака и винограда. — *Срета Поповић.*
Питање и одговори: *Расађивање купуса у јесен.*
Из народа.
Забава: *Орлово гнездо.*
Гласник.
Поучне ситнице

СТОЧАРСТВО

О ИЗБОРУ ГОВЕДИ ЗА ГОЈЕЊЕ.

Циљ гојења је: производња меса и сала. Гојењем се може храна, под подесним околностима, најбоље искористити, нарочито онде, где постоје природни пашњаци и ливаде, или где су извесне индустријске гране спојене са пољском привредом.

Но и без тих индустријских грана, у обичном обрту пољске привреде, гојење је знатна чињеница, нарочито гојење говеди, односно корисног искоришћавања утрошене хране. Тако се, нпр., не исплаћује код млечне стоке онај вишак хране, који се преко обичног оброка, дакле преко потребе даје, док се, на против, тај вишак гојењем одређених грла, врло добро исплаћује.

То је велика погрешка, што се у многим домазлуцима без прекида више стоке држи, но што се у ствари може добро да исхрани. У тим домазлуцима треба стоку смањити, како би се и у оскудним на пићи годинама, добро могла исхрањивати. Ту треба обрт тако подесити, да се у бољим годинама, по могућству, известан број грла и гојити може. На тај би начин био принос од домазлука за цело много већи.

Што се пак избора грла за гојење тиче, то је опште позната ствар, да се за гојење узимају изнурени теглећи волови и краве. Оно је свакако боље, да се они теглећи волови што пре узму за гојење, у којих је корак лаган и тром; па ако су та грла још и млада, она ће се, не само брже угојити, него дати и изврсно месо. Оне краве музаре, које су у давању млека попустиле, треба такође гојити. Бикове, који су дуже времена за приплод употребљавани и нису више за то способни, али су се у месу још одржали, најбоље је одмах продати. Но ако су у телу ослабили, онда их треба неко време мало боље прихранити, па их онда продати. За приплод неспособне и изнемогле бикове, не треба никад штројити, јер је то врло несигурно и опасно

Кад за гојење немамо довољно своје стоке, а имамо за тај циљ довољно хране, онда ћемо морати потребан број докупити. И ту мора домаћин добро отворити очи, да се при куповању стоке за гојење, не превари у оцени. — Стара, дуго употребљена и изнурена грла, не треба да узима, јер ова грла потроше несразмерно многу храну, док им се у „товлењу“ — гојењу нешто позна. Стара мршава грла, немају ни тако добар прохтев да једу као млађа, а у њих су и жиле већ у тој мери огрубиле, отврдле, да им месо, и поред најбоље гојазни, не може бити укусно. А опет сасвим младу стоку куповати за гојење, не може се препоручити с тога, што је она за тај циљ сразмерно скупа.

Најбоље се гаје седмогодишња или осмогодишња грла, која су тањих костију, која имају ниска и широка прса и помеку кожу. Што се пак њихове величине тиче, да нису ни превелика, а ни премала. Велики, крупни волови, врло се споро гоје, а потребују при том и много хране, а мали опет нису често с тога добри, што су због хрђаве неге у младости закржали и остали мали; на њих утрошена храна се не испла-

ћује. Осредња грла пак, најбоље изупотребе на њих утрошену храну.

Ако су за гојење одабрана грла сва на једном месту, онда треба домаћин да обрати сву своју пажњу на ваљано гојење. Према храни, од које домаћин има више или мање на расположењу, разликујемо гојење: *сеном, гојење на паши, гојење кромпиром или репом, гојење сплачинама* (помијама) и *гојење житом* (зрневљем).

Сено се ретко употребљава као храна за гојење, а кад би га за тај циљ и хтели употребити, морало би бити сасвим питомо, врло добро; и кад би се за тај циљ употребило, као главна храна, онда би се морало додавати и жита, нарочито у другој половини времена, одређеног за гојење. Сено је у осталом врло добар „зачинак“ при гојењу.

Гојење *истеривањем на пашу*, само се онде с успехом употребити може, где је, по положају, на пашњацима врло бујан пораст трава; на слабијим пашњацима, не можемо говече угојити. На пашњацима с бујном и питомом травом, може стока врло добро да се угоји; у ње је особито месо, а исхрана врло јевтина, право рећи — најјевтинија Ако не би паша довољна била, онда се стока мора у стаји дорањивати зеленом, или добром сувом пићом. Слабе паше ни стога нису добре ни подесне за гојење, што стока, да се може добро најести, много мора тумарати, тражећи себи по великом простору довољно хране, а то знатно смета гојењу.

Слично овоме стоји ствар и са гојењем *зеленом пићом*, којом се циљ само онда може постићи, ако се говедима може давати много и лако сварљиве зелене пиће. С тога треба зелену пићу косити онда, кад одпочне да цвета, па ју онда помешати добрим сувим сеном, и у мањим јој оброцима, али чешће давати.

У новије доба највише се употребљава *репа* за гојење, а много ређе *кромпир*, који је истина за гојење врло добар и подесан, али је скуп. Репа је много јевтинија, па се с тога за речени циљ, много радије и употребљава. По себи се разуме, да се уз репу мора дати и јарме (прекрупе), од ма кога зрневља, или, у место тога, пшеничних мекиња (трица). Многи домаћин греши у томе, што, у циљу гојења, много репе стоци даје, у ком случају не може говече поједину репу добро да свари, несварену избалега, добија пролив и т.д.; а то све смета гојењу.

Гојење *сплачинама* (помијама) врло је пробитачно и с тога, што се при том и повећа количина сламе може потрошити. На ситно исецкану сламу — „сечку“, или плеву, треба с врелим помијама прелити, па ће то говеда у сласти појести и лако сварити. При крају гојења на овај начин, треба давати и прекрупљеног зрневља — јарме.

Гојење искључиво само *зрном*, не може се препоручити с тога, што је врло скупо — најскупље, а да би домаћин од таквог начина гојења могао имати сигурне и стварне користи. Али при крају, ма ког начина гојења, потребно је и свакојако целисходно и корисно, да се гојење зрневљем, нарочито кукурузном јармом, ускори и унапреди.

Р.

ВИНОГРАДАРСТВО

ШТА ТРЕБА ДА РАДИ ВИНОГРАДАР, С ГРАДОМ ОШТЕЋЕНИМ ВИНОГРАДОМ?

Са више страна дознајемо, да је град многе винограде оштетио, па нам то даде повода да ово напишемо.

На ово питање мораће се различно одговорити, и то према томе: у *које време* и *како је* виноград оштећен.

Прошле године је Шампањ у Француској одмах с пролећа, како је чокот потерао, сасвим тако од града потучен, да за бербу није било никакве наде. Али су се Французи одмах досетили, те су потучене винограде одмах орезали, услед тога потераше нови ластари и понеше рода, којим се је претрпљена штета прилично надокнадила. Да су били оставили оштећене винограде неорезане, онако испребијане, ластари би, наравно без рода, и даље подрашћивали, а тиме би се храна из земље само узалудо трошила, јер не би било ни грожђа, ни ваљане лозе за идућу годину. Орезавши пак очишћене ластаре, имало је чокоће толико снаге, да су из њега нови ластари потерали и заметнут род одржати могли. Тиме је, дакле, обоје постигнуто: добивено је нешто рода, а и боља лоза за идућу годину.

Ми би желели, да овај поступак наши виноградари запамте за сваки несрећни случај, кад би их опет елементарна непогода снашла, да им град одмах с пролећа винограде потуче, јер се напред наведеним начином могу знатно помоћи.

Другче, а и много неповољније ствари стоје, ако град винограде касније потуче; јер у том, као и у другим сличним случајевима, не само да потпуно орезавање не би од користи било, него би могло оштету тим повећати, што после орезивања порасла лоза не би могла до зиме очврснути, па би преко зиме прозебла; јер оно времена, што би нам још до јесени преостало, не би довољно било, да лоза за идућу годину дозре. О новом плоду пак не може, наравно, ни говора бити.

Но ако се на овај начин и не узмогне виноград оживити и опоравити, зато га опет не треба напустити и оставити без рада и неге, јер би иначе још касније до рода дошли.

Ако је био град силан, а уз то још и холуја, онда ће бити, не само грожђе уништено и млада лоза утучена, него ће и ластар на старијој лози бити испреламан, одеран и сљуштен. Овако озлеђеном чокоћу треба одмах после града оштрим ножем помоћи; треба сљуштен ластар или старију лозу орезати и пригладити, јер ће у противном случају рана, које кишом које сушом све даље ићи, те ће се претворити у „рака“, од кога много чокоће пропадне.

Многога виноградара, кад погледа свој градом смрвљен виноград, па не надајући се од њега те године никаквом роду, обузме и савлада жалост и туга у толико, да неким начином омрзне на њега, као да је он тој несрећи крив, па га већ до пролећа и не погледи. Тај виноградар, само ће претрпљену штету

својом немарношћу повећати. Ту, драга браћо, не остаје друго, но радити с виноградом као с болесником, коме треба помагати да оздрави, да се што пре опорави и да опет рађати почне.

Ко ствар овако схвати, тај не само да ће, као што рекосмо, лозу орезати и приглађивати, него ће свој оштећен виноград и нађубрити; он ће му дати моћи и снаге да што пре оздрави и да се опорави. — „Зар још и ђубре да бацам" — одговориће нам неко; али, да овако ђубрење није бадава, осведочићеш се за годину или две, кад свој нађубрени виноград упоредиш са виноградом свога суседа, исто тако потученим, али ненађубреним; опазићеш велику разлику и захвалићеш нам се, што смо те на то ђубрење опоменули.

Ово је једини начин, којим се градом озлеђени виноград помаже да што пре и обилато рађа.

Р.

ВОЋАРСТВО

КАД ТРЕБА ВОЋЕ БРАТИ?

Поступно настаје време за брање разнога воћа.

Писали смо о томе предмету у више маха и упућивали наше пољопривреднике: *како* при брању воћа треба да поступе, и којих правила да се при томе придржавају, па да укусно, сочно, мирисно и слатко воће добију, па и опет зато многи у томе и дан-данји греше и *незрело*, или *презрело* воће беру.

Укус, мирис, сочност и сласт код појединих врста воћа, зависи *искључиво* од времена: *кад* се воће убере.

При брању воћа, нарочито онога, које ће се остављати за зиму, од највеће је важности уграбити право време, *кад* га с дрвета треба убрати.

Свака поједина врста воћа, па међу врстама и свака поједина сорта — одлика, има опредељено и ограничено време *кад* сазрева. Неком воћу потребно је дуже, а неком краће време да сазре, што у свима случајевима треба да знамо, ако желимо, да нам предузеће добро испадне, да праву циљ постигнемо. Сваки зна, да је незрело воће кисело и да је онда непријатно, да није за јело; оно нема ни сласти, ни мириса, којим се по природи својој одликује. Али је исто тако штетно и по укус и по мирис плодова, кад се оставе, да на воћки презре. Нарочито је то случај код летњег и јесењег воћа — код летњих и јесењих јабука и крушака. Оставите нпр. јабуку „мирисавку" и „бедрику", које су по природи својој врло сочне, да на дрвету презре, оне ће изгубити сок и постаће брашњаве. Опробајте то исто с крушком „караманком", па ју оставите на дрвету дуже но што треба, оставите ју, дакле, да презри, па ће те се уверити, да тада ни налик нема онога мириса ни укуса, као што би све то имала, да је мало раније, дакле у своје време убрана.

И оне поменуте јабуке и крушка караманка, онда су стигле за брање, кад тек отпочну на дрвету да жуте; боја семена овде није меродавна, као што се у опште држи, да оно мора бити мрко, односно црно. Код већине ранога воћа, обично је семе непотпуно развијено, и с тога ретко кад да је у јабука мрко, а у крушака црно.

Сваки онај, који је позван да бере воће, било одмах за употребу, или за оставу, мора добро проучити разне степене, кад је које воће зрело; јер убрати летње воће у своје право време, ту треба искуства, познавање воћа и вештине.

Свако воће има само један врхунац зрелости, и тај врхунац треба за сваку сорту воћа понаособ проучити. Све летње воће краткога је трајања, т.ј. оно брзо сазре, презре и нестане га, и с тога му је врхунац зрелости сасвим тачно обележен „Врхунац зрелости" је онај тренутак, кад плод поједине сорте воћа *потпуно* сазре, т.ј. кад се у њему, по особини сорте, потпуно развије мирис, укус и сласт; дакле то је онај тренутак, кад се киселина у плодовима претвори у шећер, и кад се у појединој сорти потпуно развије природан мирис и укус. Код летњег воћа траје тај врхунац зрелости 3—5 дана, а после тога почне воће да кисне, добије накисео, труо и непријатан укус, што предсказује трулење из средине. У овом тренутку изађе воће из врхунца своје зрелости, пређе у трулеж и онеспособи се за јело.

Као главно правило за брање воћа, мора служити ово: најпре треба брати оне плодове са присоја, т.ј. с оне стране, која је највише изложена сунцу, јер на тој страни најпре плодови сазревају; после неколико дана треба *поступно* брати и оне с других страна воћке, како који буду сазревали, јер сви плодови на једној истој воћки, па ни на једној истој грани, не сазревају у једно исто време.

Јабучасто воће (јабуке, крушке и др.) онда је за брање зрело, кад се петељка од гранчице, на којој је плод прирастао, лако одлама. Да би при брању воћа добро и правилно поступили, треба плод само подићи; ако се плод при том дизању лако од гранчице одвоји, онда је зрео; пазите и ово: *да се петељка не сме на другом ком месту силом откинути ни увртнути, него се мора до саме гранчице, баш онде, где је за гранчицу прирасла, одљуснути.* У противном пак случају, кад плод још није дозрео, можемо га слободно из његовог висећег положаја дизати, *неће* се лако баш одљуснути. И мирис је доста поуздан и сигуран знак зрелости, а накисео мирис, као што сам мало пре рекао, предсказује наступајуће трулење; недозрео а иначе здрав плод, нема никаквог мириса.

Даље треба и на то пазити при брању воћа *за остављање*, да се, ако је икако могуће, само онда бере, кад је време суво; дакле, не само да га не треба брати кад је време кишовити, но ни онда, док је још росом орошено, него треба причекати, да га сунце осуши.

Што је напред речено, важи само за летње и јесење воће, њега, дакле, не смемо оставити да на самом дрвету презре, но да дозре већ убрано.

Другче стојимо са „зимским" воћем, које се најдуже држи, као што су нпр. јабуке: „ђулабије", „срчике", „будимке", „шаренике", „попадије" и др. Ове зимске јабуке морамо што дуже оставити на дрвету, да се потпуно развију, јер пре времена убране хоће да се смежурају и да изгубе мирис, што је код неких сората драгоценије и од саме сласти. На зимско

воће може, шта више, и неколико мразева од 1°—2° Р. да падне, а да му то и најмање може нахудити.

И то је један од најглавнијих послова при брању воћа, да се оно, које се мисли дуго да одржи, пажљиво *руком* убере, у корпу лагано послаже и без трескања до места однесе, где ће се за доцнију и најдоцнију употребу оставити. Убијено, или иначе повређено и оштећено воће, па ма оно иначе и најчвршће било, склоњено је трулењу. *Исто тако треба оваки плод и да има своју петељку;* то доприноси његовом спољном угледу.

И разним „берилима“ може воће лепо и без повреде да се бере, *али ја ипак увек предпостављам брање руком, докле се год може дохватити.*

За пренашање убраног воћа за оставу, најбоље су *плитке* корпе — „крошње,“ које треба са нечим, нпр. сламом, застрти, да се плодови, нарочито крушке, при преносу сигурније од повреде очувају. Крушка и најмање повређена, хоће одмах на повређеном месту да се квари, да трули, док „убијене“ јабуке могу убој дуго да одрже, без даљих штетних последица.

Нарочито морам напоменути, да се зимско воће, кад се с дрвета убере, неко време испарава и отпочне да зноји; с тога се мора дотле, док то испаравање и знојење траје, на неком хладовитом месту на танко распоредити, растурити, па тек пошто се испали, изноји, онда се оно здраво пробере и на сместиште, зимниште однесе.

Ко овако буде поступио, имаће увек добро, укусно, мирисно и здраво воће у свако доба године.

Р.

КРАТКЕ ПОУКЕ ИЗ ГРАДИНАРСТВА

„МЕДЉИКА“ НА ПАСУЉУ.

И на пасуљу се ова болест појављује по лишћу у виду пепељаве и медљане превлаке. Та превлака смета биљци да се развија, јер јој запуши шупљике, па услед тога не може биљка да се испарава, ни из ваздуха храну да усише и онда болује. Указује се највише у месецу јуну и јулу, као што се је и ове године у велико појавила. Медљика долази услед једне гљивице, која се у след нагле промене времена на пасуљу, грашку и бобу појављује. Онде је има највише, где је земља влажна, а положај затворен и загушљив. С тога треба пасуљ, грашак и боб да имају довољно сунца и промаје, па онда ће се ова болест ређе појављивати. Више од три реда пешака, или два реда вишње (тачкаша), не треба никад на једну обичну леју од 1·25—1·30 метара ширине сејати, само да буде више промаје и да сунце између појединих жбуница што више може упливисати, па ће се овој болести, услед које пасуљ и остало поменуто поврће слабије и крњљавије плодове рађа, стати на пут.

Баш сад, овога лета, виђао сам где је медљика тако обузела пасуљ, да је почео да се суши. У том случају треба заливачом у јутру рано, пре сунца, полити водом оболео пасуљ. На тај ће се начин с пасуља спрати медљика и он ће се повратити и до саме јесени лепо и обилато рађати.

О СЕЈАЊУ СПАНАЋА ПРЕКО ЛЕТА.

Спанаћ је добродошло поврће преко целе године. Доцне у јесен сејемо га за рану пролетњу употребу, а рано с пролећа за летњу потрошњу, али га је вредно сејати и сад преко лета, за јесењу потрошњу, тако, да га преко целе године у свежем и младом листу имати можемо. — Одређену леју треба дубоко прекопати и сагорелим ђубретом *добро* нађубрити али тако, да се ђубре по леји сасвим подједнако растури. После тога се прелије леја у води размућеном говеђом балегом. Кад се леја просуши, онда се приступа сејању. За сејање треба узети добро и здраво семе *зимскога* спанаћа; на квадратни метар треба посејати 10 грама семена. Спанаћ бива лепши и добије знатно крупније лишће, ако се посеје у врсте; врста од врсте треба да је удаљена 10 сантиметара. Семе треба даском у земљу притиснути па га покрити сасвим као земља сагорелим ситним ђубретом. На овај начин посејано семе ниче за неколико дана; ако се после сејања залије, ниће пре. Кад никне треба га проредити, да не буде одвише густ; у густог је лишће ситније и тање, а у ређег је лишће крупније и дебље, меснатије, што се од *доброг* спанаћа управо и тражи. Са проређивањем одмах се у једно и плеви за време топлих дана, треба га обилато и заливати, па ћемо и за познију употребу добити лепог и здравог спанаћа, који не само да храни, него и крв у човеку чисти.

Р.

ДОМАЋИНСТВО

ХЛЕБ ОД ПРАНЕ И НЕПРАНЕ ПШЕНИЦЕ.

Код нашег народа преко Саве и Дунава стари је обичај, да пшеницу перу пре, но што ће ју млети, а то с тога, да се с ње спере сва нечистота, па било то макар и сама прашина, а да не споменемо сњет (гâр) и другу нечистоту, која је на зрно прионула.

Опрану пшеницу најпре добро осуше, па онда самељу. Од тако опране пшенице добијемо врло танке, посве лаке мекиње (трице), по хемијској садржини сасвим дугче од оних, од непране пшенице добивених. Мекиње од пране пшенице немају оних састојакâ, које имају мекиње од непране пшенице, јер су ове двојином масније, имају више соли и азота, док у мекињама од пране пшенице ни трага од азота нема, али су оне пуније биљног влакна

Ево, зашто је то:

Мекиње од обичне, непране пшенице, састоје се из *две*, једна на другој лежеће кожице пшеничнога зрна; спољна је кожица дрвенаста, нерастворљива и од природе одређена за то, да чува клицу у развијању од спољних повредâ. *Унутарња кожица обавија зрно и садржи у себи азота, алкалија, масти и оне мирисљаве делове пшенице.* Од праног жита добивене мекиње, састоје се само из спољне кожице, и у тим мекињама има врло незнатног удела унутарња кожица.

Према горенаведеном лако је објаснити *онај мирис и већу хранећу снагу у хлебу, који је умешен од*

тако званог „црног“ брашна, т.ј. од брашна, добивеног од неопране пшенице, јер утом брашну има масти и мириса *Мирис се јако осећа, кад се пшеница пере,* он онда ветри, па с тога у праној преници и нестане оног пријатног мириса, јер га прањем пшеници одузмемо.

Брашно од пране пшенице боље је, па је и од њега умешен хлеб бељи, док је хлеб од непране пшенице црњи, али је зато слађи, питавији, миришљавији и дуже се држи од „белога“ хлеба. **Р.**

ПРОЦЕЊИВАЊЕ ВОЋЊАКА И ВИНОГРАДА.

Често пута, било поводом куповине и продаје земљишта под воћем, било ради процењивања штете причињене самовлашћем, потребно је да се зна: *шта стаје поједина воћка или лоза, те да би се бар приближно могла оценити целокупна вредност.*

При оцењивању вредности воћке или лозе узимају се у обзир ове околности: старост, врста и каквоћа дотичних дрвета. Према томе, а по цени коју у тој околини има дотично воће, узме се годишњи принос и то принос просечни, пошто свака воћка не рађа сваке године и не увек у једној количини и каквоћи.

На последњем међународном земљорадничком конгресу у Бечу исказивали су о томе своја гледишта најчувенији капацитети. Тако је професор Грос одредио годишњи просечни принос и расход у крунама (динарима):

	Годишњи просечни принос	Принос од земљишта под воћком	Трошак око одржавања	Чист принос
За крушке . . .	4·59	0·60	0·60	3·39
„ трешње . . .	4·22	0·30	0·60	3.32
„ шљиве . . .	1·60	0·30	0.60	0·70
„ јабуке . . .	3·60	0·40	0·60	2·60
„ орасе . . .	4·29	0.44	0·60	2·25

И сада према чистом приносу израчунаћемо цену појединим воћкама.

Пример:

Јабука, која достиже старост око 60 година, треба да се прода у својој 20. години. Годишњи просечни принос износи дин. 2.60 што ($10 \times 2.60 : 4$) одговара 4% = дин 65, који је износ права вредност дотичне јабуке.

На тај се начин израчунавају и остале врсте воћа.

Исти критеријум ваља задржати и при оцењивању лозе.

Да наведемо један пример процењивања штете у винограду.

Непознато лице пшчупало је око 300 ком. лозе на америчкој подлози у винограду једног угледног београдског грађанина. Виноград је у атару општ. м. мокролушке. Како није могао бити пронађен учинилац дела, то је штету имала да сноси сама општина по оцени вештака обеју страна, и тужиоца и туженога. Као заклети вештаци при оцењивању вредности поништене лозе узели смо у обзир ова факта:

1. Вредност засађене лозе; и

2 Старост њезина и изгубљени принос (тек би ове године прородила).

Лоза је била у другој години, калемљена и ожиљена американка, прокупац. Истакао сам мишљење, коме су пришла и она друга два вештака, да сваки такав чокот вреди 2·50 динара.

Како се код нас у сличним приликама, оцењује и лоза и воће веома разнолико, много пута скроз површно, па отуда и неправично, то неће бити на одмет да се чује и ово наше немеродавно мишљење.

Срета Поповић.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

7. *Питање* — У неким местима расађују купус у јесен и исти се углавичи већ у пролеће, те стигне тако раније за потрошњу.

Молим уредништво за следећи одговор:

1. У које време треба сејати семе за расад?

2. Кад треба расађивати купус?

3. Треба ли га у јесен добро загрнути или га оставити не загрнут?

4. Ако би се загрнуо у јесен, кад га треба идуће године одгрнути?

Надајући се, да ће ми уредништво или преко „Тежака“ или путем писма горње објаснити, ја га молим да изволи примити уверење о мом поштовању.

3-VII—1911.

Забојница (Крагујевац)

Војислав Т. Прокић,
економ из Забојнице у срезу гружанском

7. *Одговор* — Да би се раније с пролећа добиле главице од купуса, треба семе купуса посејати месеца августа ради производње расада, и добивени расад расадити месеца септембра или најдаље почетком октобра. На изриљаним и добро спремљеним лејама, треба начинити омање јендечиће-ровове и то у правцу од истока ка западу, како би бедеми, који су окренути југу и западу, штитили зими већ примљени расад од северног леденог ветра и уједно спречили јако продирање сунца расаду, а нарочито за време топлих дана. На овај начин успори се брзи пораст купуса, те је отуда сигурнији да не пострада од мраза.

Чим наступе јачи мразеви, треба купус у овим јендечићима покрити овлаш сувим лишћем од шумског дрвећа, лишће се уклања с пролећа, кад пређе опасност од јачих позних мразева.

У пролеће, када наступе топли дани, овако засађен купус почне брзо да се развија и за кратко време углавичи се. Главице овога купуса нису тако чрсте те с тога их треба одмах сећи за употребу, јер би се иначе брзо укварилe. За ову сврху треба производити расад од оних сорти, чије су главице чврсте и издржљиве.

Поред овог купуса, још је боље за зимску и пролетњу употребу гајити и друге врсте, као што су; „*Шумарица — раштањ* и *проколац.*

Шумарица је врло добро зимско поврће, које се гаји и у брдским крајевима. На зими је издржљиво. Не пробира положај, али тражи јаку и снажну земљу. За употребу узима се само лишће, које је крупно, сочно и дебело. За људску храну пре мраза није добро, јер

је тада тврдо и опоро, за то га треба брати после неколико мразева, пошто се укрти и постане сочно. Сеје се августа, а расађује месеца септембра и то у растојању од 0·80—1. метра. Да би се лишће брже развијало и дуже до пролећа трајало, треба ове струкове при врху мало заломити.

Проколац. На подужој стабљици од 50—90 см. висине, налазе се унаоколо поређане ситне главичице, које су изврсне за јело. Тражи више отворен положај и снажно земљиште. Време сејања и производња расада, скоро је исто као и напред описаних врста. Расад се сади у растојању ред од реда 50—60 см. За време суше треба ову градинарску биљку добро заливати. Већ месеца септембра, при доброј нези, образују се са стране мале главичице. Да би се добиле што крупније главичице, треба стабљику месеца октомбра, при врху нешто скратити, те да храна више одлази у њих а за употребу беру се најкрупније главичице а ситне оставе док се потпуно не развију. Ова биљка врло је издржљива на зими, и с тога се врло радо гаји и употребљава као свеже поврће

Семе ових градинарских биљака може се набавити преко Српског Пољопривредног Друштва, у Београду.

П. С. Петковић.

ИЗ НАРОДА

БИРИЋЕТ У ТОПЛИЦИ И ДОБРИЧУ

Прокупље, јула 1911. год.

Стрмна жита, већином су дозрела и већ су оборена — пожета. Нажањ је чест а и тежина снопова задовољавајућа, те ће принос бити такав, да се бољи пожелети не може. У овоме погледу, јечам је узео превагу над осталим стрмнинама, јер ће бацити по снопу и до 15 кгр.; зрно јо код свију добро развијено, једро и тешко. Местимично има по мало и главнице.

Кукуруз је свуда одличан и не памти се, да је скора овакав био. Огртање је довршено скоро. Рани је кукуруз искласао и исвилао, средњи сад одсеца род, а позни тек покрио орање.

Варива су напредна и обећавају врло добар принос. Зрна од боба и грашка има за јело.

Градинарски усеви веома лепо изгледају и добро напредују.

Дуван обећава задовољарајући принос. За његово развијање време је погодно. По где где пати од строке и кречаве болести а и црв га је доста проредио.

Бостан се овамо у највећој размери гаји а особито у Добричу, где су чувене лубенице. Завезао је одлично и заметци се правилно и брзо развијају, те ће ускоро бити готових диња и лубеница за употребу.

Ливаде по нижим местима окошене су одавно, а по планинским местима сад се врши косидба у велико. Сено је лепо ухваћено и има га у изобиљу. На ливадама раније покошеним имаде отаве, која ће дати врло добар откос.

Воћњаци су страдали пр. године од гусеница, па зато су мало рода бацили. Крушака и шљива има прилично а осталога воћа по мало. И ако је гусеница пр. године упропастила воћњаке, због чега нема воћа онолико, колико се очекивало, опет је дозвољено, те је гусеница и ове године појела сав лист у доста места среза добричког.

Виногради, који су пр. год. боље очувани од пероноспоре, родили су добро а остали рђаво. Штета у приносу од винограда у пр. години, подстрекла је виноградаре, да су ове године прскали своје винограде и по 4—5 пута, како би сачували грожђе да не опадне као минуле године.

Предива се у добричкоме срезу прилично гаје а особито конопља за фабрику у Лесковцу и Врањској Бањи. Конопља је свуда довољно нарасла, и даће одличан принос.

Жира има растовог овде онде а буковог још ређе.

У опште узев, ова је година берићетна. Ништавна је штета од града, који је падао 18. јуна по томе, што је ухватио мали простор под усевима.

Влаге, како у ваздуху, тако и у земљи има у довољној количини а и време је лепо са сунцем, што све благотворно утиче на усеве.

Бик са три јаја.

Игњат Стојановић, из Пискања, у срезу прокупачком, уштројио је четворо-годога бика Василију Милосављевићу, из Гр. Коњуше, истога среза, и том приликом нашао је: да је бик у једном делу кесе имао два, а у другом једно јаје. Сва три јаја, била су подједнако развијена, и свако на својој жили висило.

Бик је расе домаће, на краве није никако пуштан, нити је он показивао наклоњености за краве.

Збиља ово је једна реткост код нас.

Дувани у округу топличком.

Ове ће године дувани дати одличну бербу, јер је време веома погодно за њиховв напредовање. Благо сунце са умереном влагом, како у ваздуху тако и у земљи, утицаће, повољно на њихов пораст. Ова ће година накнадити оно, што је изгубљено у приносу прошле године.

Панађур Мраморски.

На дан 13., 14. и 15. јула ове године, био је панађур у Мрамору, среза добричког, округа топличког, на коме је продато стоке, и то:

Говеда	536	грла
Коња	89	„
Бивола	16	„
Оваца	132	брава
Јарића	9	„
Прасади	4	„
Свега:	786	комада.

Цена је била: воловима 100—350, кравама 80—240, теладима 40—100, коњима 50—400, кобилама 100—350, ждребадима 60—160, биволима 100—200, овцама 7—15, јагањцима 3—5, јарићима 6—10 динара, све од комада.

Промет је у опште био задовољавајући

Прихода је пало бруто 446·90 динара.

П. М. Радосављевић.

ЗАБАВА

ОРЛОВО ГНЕЗДО

Ендргарзден звало се једно мало село, које је било потпуно осамљено, јер је било окружено све самим

високим стенама. Земљиште на коме је оно било подигнуто, било је равно и плодно, али га је пресецала широка река, која је се сливала близу села у један басен, који се могао видети из велике даљине.

У тај басен бејаше дошао на чамцу човек, који је први у долини почео да крчи себи пута и места. Име му је било Ендре, а садашњи становници овога села били су његови потомци. Неки су говорили да је побегао на овај крш због неког убиства, због чега и изгледају сви становници овога села мрачни; други су напротив доказивали да за то носе кривицу стеновити окомци, који не пуштају да продиру сунчеви зраци у долину после пет сати после подне.

Изнад села висило је једно орлово гнездо. Било је намештено на врху једне огромне стене горе на планини. Сваки је могао видети, када је женка орлова почињала да леже на јајима, али се нико није могао успети до гнезда. Орао се је вијао изнад села, стрмоглавио би се одједном у долину час на какво јагње, час на какву младу козу, а једном је чак шчепао и једно дете и однео га са собом своме гнезду. Стога у селу није владала безбедност, докле год је орао вио своје гнездо на врху оне стене. Међу сељанима кружила је прича о томе, како су у стара времена била два брата, који су достигли гнездо и разорили га; али у ово доба нико није био кадар да донде допре.

Где год би се двојица у селу срели, говорили би о гнезду орловском и погледали би у вис на стену. Знало се тачно, када су се у новој години млади орлићи излегли, где су се стрмоглавили и нанели штете, а причало се ко је последњи покушао да се испне до гнезда. Младићи су челичили ноге од рана детињства да би достигли дрвеће и брегове, а највише се вежбаху у борењу, не би ли једном достигли гнездо као она два споменута брата, да га разоре.

У оно време, о коме је овде реч, најјачи младић у целом селу звао се Лејф. Он није водио порекло од Ендре, беше кудраве косе и малих очију, терао је свакојаку шалу са сваким. Већ у младим годинама хвалио се, да ће једном да се успуже до орловског гнезда, али су старци говорили, да он то не би требао тако гласно да говори.

Ово га је толико распалило, и пре но што је зашао у своје најбоље године, предузе пењање на врх стене. То је било у ведро пре подне једне недеље, у почетку лета; младунци су требали баш тада да се излегу. Многобројни свет беше се сакупио испод стене. Старци су га одвраћали, а младићи су га бодрили и соколили. Али он је слушао само своје срце, затим учини један скок, и већ је висио о једном стаблу неколико лаката изнад земље. Ово је дрво расло из једне пукотине у стени, и он отпоче да се пуза овом пукотином. Мало камење одроњавало се испод његових ногу, шљунак и земља котрљали су се доле, а иначе је владала најдубља тишина; само је река у дну текла потмулим, сталним жуборењем ка своме ушћу. Све је стрменија и стрменија стена, дуго већ виси о једној руци, тражи ногом ослонац и не може да гледа према гнезду. Многи, нарочито жене, окретоше се, говорећи, да он то не би учинио да је имао живе родитеље. Али он ипак нађе чврст ослонац, затим је опет тражио час руком, час ногом. Одједном ослонац попусти, он склизну, али је опет висио чврсто. Тада се подиже једна висока стасита девојка, која је седела усамљена на једном камену. Причало се, да су се заверили још као деца, ма да он није имао никакве родбине међу сељанима овога села. Она испружи руку у вис и повиче из свег гласа:

„Лејфе, Лејфе, зашто то чиниш?“

Сав се народ окрете према њој, а отац јој стајаше близу ње, али га она не познаде.

„Па скини се“ повика она „ја те волим, а тамо горе нећеш ништа стећи.“

Видело се да се он мало промисли, али је то трајало тренут два, па се поче даље пузати. Његова рука и нога биле су опет чврсте, и стога је дуго ишло добро, али се на скоро умори. Као какав весник котрљао се један мали камен и сви они, који су стајали ту, пратили су га очима, док није пао на земљу. Неки нису могли више издржати, већ одоше. Девојка је пак стајала право на камену, кршила руке и гледала у вис.

Лејф опипа руком испред себе, затим му се, она је то добро видела, рука одједном опусти, он се брзо дочепа другом, али и ова му оклизну.

„Лејфе!“ викну она тако гласно, да јој се глас разлеже преко стена, па затим и сви остали повикаше у један глас.

„Омакао се“ повикаше и испружише руке у вис према њему, како људи тако и жене. Он је заиста клизао, скидао је са собом песак, камење, шљунак, клизи, клизи постепено, све брже и брже; људи се окренуше, па затим чуше иза себе на стени тутњаву и ломљаву, а одмах после тога чуше како нешто тешко паде, као какав велики комад мокре земље.

Када се опет прибраше, да се могоше окренути, лежао је он ту сав измрцварен, да се није могао познати. Девојка је лежала преко камена, а отац је однесе кући.

Младићи који су Лејфа понајвише навукли на такав корак, нису се усуђивали ни једном руком да га дирну и да му помогну. Нико није смео ни да га погледа. Најзад старци морадоше да му приступе. Најстарији од њих рече, кад га дохвати:

„Ово је било лудо!“ Али додаде и погледа на стену „ипак је добро што је то тако високо, те не може сваки да допре донде.“

Бјернстјерн Бјернсон.

ГЛАСНИК

Израда пољопривредних справа у Русији.

Године 1905 израђено је у Русији пољопривредних справа и алата у опште за 18 милиона рубаља, године 1906 — за 20 милиона рубаља, 1907 — 24 милиона, 1908 — 29·6 милиона, 1909 око 40 милиона рубаља.

Према податцима из год. 1908 било је у Русији 500 фабрика за израду пољопривредних справа, у којима је било 25.529 радника. Од пољопривредних справа највише је израђено плугова, затим жетелица, сејалица итд.

Године 1908 било је у Русији 11 акционарских дру-

штава за израду пољопривредних справа, с капиталом од 13·5 милиона рубаља. —та.

Продукција вина у свету у год. 1909.

Француска	је	произвела	. .	54,446.000	хектолитара
Алжир	„	„	. .	8,229.000	„
Тунис	„	„	. .	252.000	„
Корзика	„	„	. .	267.000	„
Италија	„	„	. .	41,398.000	„
Аустрија	„	„	. .	4,500.000	„
Угарска	„	„	. .	1,925.000	„
Португалија	„	„	. .	3,100.000	„
Немачка	„	„	. .	1 900.000	„
Русија	„	„	. .	2,400.000	„
Швајцарска	„	„	. .	1,010.000	„
Турска	„	„	. .	1,500.000	„
Грчка	„	„	. .	2,200.000	„
Бугарска	„	„	. .	1,200 000	„
Србија	„	„	. .	650 000	„
Румунија	„	„	. .	1,700.000	„
Сав. Државе	„	„	. .	1,500.000	„
Мексико	„	„	. .	11.000	„
Аргентина	„	„	. .	1,100.000	„
Чила	„	„	. .	2,300.000	„
Бразилија	„	„	. .	400.000	„
Аустралија	„	„	. .	142.000	„

—та.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Да спречиш трулење лукова од зумбула.

Љубитељи зумбула, нарочито они, који хоће да их у цвету преко зиме имају, могу лако доћи у неприлику, да им усађени лукови иструну и циљ осујете. Да то не буде, треба лукове пре сађења поређати на сунце, да се добро осуше, затим их сувом крпом утрти, па их онда метнути у слану воду, да у њој 3 сахата постоје. После тога времена их из воде извадити, на сунцу добро осушити и онда усадити. Р.

Ваши код младе стоке.

Млада стока страда од разнога гада, што је узрок да неће да напредује. Најпростије је средство за вашљиву младу стоку смеса: од два дела ланеног уља и једног дела гаса. Овом смесом треба вашљива места неколико пута намазати и добро протрљати. Самог гаса употребљавати за овај циљ, као што неки чине, не може се препоручити, јер је сам гас за младу, као и за старију стоку шкодљив, а ланено уље може се и без гаса употребити. После треба она места сапуном добро опрати. Р.

Против мрава.

Мраве можемо у кући најлакше похватати, кад узмемо један тањир па га добро премажемо сировом сланином, коју мрави врло радо једу; овако премазан тањир метнућемо на оно место, где се мрави највише задржавају. Они ће се гомилице накупити по тањиру и ту ће се позалепљивати. Кад се накупе, ми ћемо их шчистити у кључалу воду, где ће поцркати, па то, према потреби, и повторити. На тањир треба прислонити неколико дрвених шипчица у наоколо, које ће мравима служити као мост за прелаз на тањир. — Растерати можемо мраве, кад у њихова скровишта успемо ситнога камфора, или камфорске ракије. Р.

Јагоде и малине

много су укусније и мирисније, кад се јутром пре сунца поберу и до употребе на хладно место оставе. Овако убране и остављене, не само да су укусније и мирисније, него се и дуже држе без квара. Р.

Против мишева.

Мишеви су велике штеточине и на дому и на пољу; то је једна најезда, које се човек може курталисати. У најновије доба препоручују против мишева тако звани „пештански“ квасац, који се у бакалницама купује. Од овога квасца, кога мишеви радо једу, треба направити ситна зрна, па их побацати онамо, где се мишеви највише задржавају. У близину треба метнути и плитке тањириће с водом. После поједеног квасца мишеви јако жедне, па се и воде напију, услед чега се надују и поцркају. Р.

Гвожђе као ђубре за воћке.

Гвожђе је изврсно ђубре за воћке, нарочито за крушке, а у земљи, у којој нема гвожђа. Искусни и мислени воћари мешају са осталим ђубретом, које ће употребити за ђубрење воћака, гвоздене пилотине. Француски воћари заливају своје воћке раствором зелене галице, и добијају на тај начин много крупније плодове. Р.

О чувању семења.

Настаје време, да се збира разно семење, коме треба обратити особиту пажњу, јер од тога зависи његова клијавост. Пре свега треба прибрано семе на танко прострти, да се у хладовини, или на промаји, добро осуши, па тек онда га треба у кесице или врећице сасути и на сувом, промајном месту чувати. У обешеним кесицама боље се семе очува, него у положеним. У влази, не само да семе убуђави, уплесниви, него изгуби пре времена и своју клијавост. —ћ.

Заливајмо дрвеће поред пута.

Дрвеће покрај пута највише је изложено суши, те с тога најчешће наилазе на њ' разни инсекти. Због тога врло брзо изгуби лишће. Тако исто бива и са дрвећем засађеним близу домова, које се по кашто и залије, али не у довољној мери а више пута када је већ и касно. С тога не треба губити из вида, да дрвеће поред домова, а нарочито оно поред пута, треба чешће залити, ако смо ради да се одржи. То нарочито важи за млада дрвеца. Не заборављајмо, да се само снажно дрво успешно опире непријатељима. —та.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ
НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА
1869. год. ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСИ
ПОШТА БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин
чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина. осн. школе, чита, онице, војници сталног кадра, ђаци. манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве, школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

за Срп. Пољопр. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић. | Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 23. БЕОГРАД 20. АВГУСТА 1911. ГОДИНЕ ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ:

Берба и чување јабука, крушака и шљива у остави. — *Бошковић.*
Значај коже за оцену стоке. — *Срета Поповић.*
Шумарица. — *Д-р Радић.*
Упуство за израду јоргута — *Срета Поповић.*
Одржање плодности земље. — *Срета Поповић.*
Маторење живине. — *Срета Поповић.*
Рад око пчела у месецу августу. — Утицај гајења пчела на здравље — Топљење воска. — *Крикнер.*
Коњарство у Немачкој. — *Бончић.*
Пожар. — *Анри Бошлен.*
Поучне ситнице.

ВОЋАРСТВО

БЕРБА И ЧУВАЊЕ ЈАБУКА, КРУШАКА И ШЉИВА У ОСТАВИ.

Два нераздвојна и врло важна питања без сумње су, берба и чување плодова

Како брање плодова игра важну улогу у трајашности обратих плодова, описаћемо прво брање, па онда тек чување плодова.

Немогуће је одредити датумом време берби за ову или ону сорту воћа, коју смо намерни да у „остави“ чувамо, јер то зависи од многих узрока. Искуство нам препоручује да се берба изврши онда, када су се плодови потпуно развили, али пре потпуног зрења т. ј. од половине августа до 15. октобра. Опити су толико пута показали да се обрано воће не очува добро, ако се остави на воћки да потпуно сазри. Плодови, који и најдоцније стижу, губе од свога укуса и мириса, ако се оставе да на дрвету потпуно дозру. Исто тако бива ако се плодови оберу раније и док се нису још добро развили. У том случају се покожица збрчка, изгуби сочност и мирис и плодови тешко зру. Један знак, који даје могућност, да се одреди време берби, јесте: лако одвајање петељке од родне гранчице приликом брања. При мањем додиру ако се плод одвоји, знак је, да се може узабрати, иначе га треба оставити.

Бербу не треба вршити у свако доба дана и по рђавом времену, јер је посао прљав и плодови су изложени већем квару. Најбоље је суво време и чист дан од ручка до 4 часа по подне т. ј. у најтоплијим часовима преко дана *

При брању плодова треба бити обазрив и бербу вршити зрно по зрно и остављати их лагано, да се не повреде, у плитке корпе обложене сеном, сламом, сувим лишћем и т. п. и то највише у три реда један на други, јер ако буде више редова, онда ће тако дебели слој нагњечити доње редове.

Обрани плодови носе се одмах у оставу за доцнију употребу или се поређају на суве лесе или у чисту сламу у сувоти, или на промају да у неколико провену, па их тек онда ваља унети у локал за чување.

Локал, где се воће чува, дакле „ôстава“, треба да испуни извесне услове, па да се са сигурношћу може у њој воће дуже очувати.

Услови за добру оставу су ови:

1.) Да је температура у њој стална и умерена;

2.) Да је полу-мрачна тако, да сунчана светлост никако не допире унутра;

3.) Да је без промаје; и

4.) Да је потпуно сува.

Ако је температура променљива и нестална, топлота утиче на сок у воћу и изазива врење у плодовима, па се воће квари. Температура не треба да буде

* Изузетак чини шљива, њу ваља брати изјутра, до 10 часова пре подне, јер је онда много сочнија, укуснија и боље се очува. Тако обране шљиве оставе се 24 часа а потом се сваки плод умочи у жидак раствор гуми-арабике заједно са петељком, положи на рођу мрежу да се осуши, па се тек онда уноси у оставу и ређа на стелаже, или се пакује слојемично у мањим сандуцима са сувом струготином од смрче или бора. Пре употребе шљиве се оперу у хладној води и тек онда употребљују. На овај начин плодови су свежи, јер нагло испаравање спречено је слојем умарабике.

већа од 6^0—7^0 C, јер би се сок из воћа брзо испарио, те би се ово збрчкало и изгубило ону тражену сочност, а и чување би се јако отежало. Испод 0^0 C воће се смрзне и губи укус и мирис, па брзи и труне чим се топлота повиси. Сунчана светлост не сме да продире у унутрашњост оставе због тога да се не би сок изложио врењу, и услед тога, плодови покварили. Такође промаја утиче штетно на воће, јер кисеоник из ваздуха, који се промајом уноси, убрзава зрење плодова и утиче па киселину у месу воћа, те ово постаје бљутаво а доцније лако и у трулеж прелази.

Врењем плодова ствара се угљена киселина (угљендиоксид) као и при врењу шире, и у већим оставама треба бити обазрив, па свагда оставу опробати свећом, да се не би ко год при улазу угушио. Ако свећа не гори, треба врата отворити и у оставу не улазити, докле се не проветри.

Да би се кисеоник из оставе у неколико отклонио, треба сагорети с времена на време сумпора или дрвеног угљена (ћумура), који горењем развијају антисептичне гасове подесне за чување воћа.

Сви услови, које смо укратко објаснили допуњују се још и сувотом локала, која је важна чињеница при чувању воћа.

Влажан локал развија разне врсте плесни на плодовима. Без сумње у већим локалима свагда се налази и већа количина влаге у ваздуху, која се ствара испаравањем сока у воћу, и која је штетна за плодове. За то њу треба у неколико отклонити растурањем (живог) негашеног креча на разним местима по локалу, у неколико већих чинија. Када се обичан креч распадне у прах, онда га треба новим заменити.

Приликом избора места за подизање оставе треба пазити на то, да оно буде окренуто северу.

Величина пак оставе подесиће се према количини воћа.

Полице (стелаже), на којима ће воће лежати, поређају се свуд дуж зидова оставе и то у висини од 50 см. изнад пода па до тавана. Раздаљина полице од полице треба да је 30 см., а ширина полица 50 см. Полице су боље оне, које су саграђене од тврдог, белог дрвета, јер се лакше перу и мање влаге упијају у себе. Полице се праве од летава 4 см. широких а између две летве оставља се простор по 1 см.

На овако спремљене стелаже ређају се с пажњом плодови за оставу: на видном и лако уочљивом месту ређа се воће, које ће раније сазрети, па онда др. сорте; стране воћа, које су мање обојене окрећу се на лице; крушке се окрећу тако, да им дршке буду горе; јабуке да леже на дршци; шљиве да леже на јаче обојеној страни; а плодове уопште треба толико удалити један од другог да се не додирују.

Главна нега око воћа у остави састоји се у томе, да се воће чешће обилази и прегледа при чему се зрели плодови скупљају за употребу, а натрули уклањају, да не би трулеж прешла и на здраво воће.

26. јула 1911. године
Јагодина

Бошковић

СТОЧАРСТВО

ЗНАЧАЈ КОЖЕ ЗА ОЦЕНУ СТОКЕ.

Да је кожа врло важан орган тела, излишно је нарочито наглашавати. Кожа као спољни покривач тела чува организам од разних спољних утицаја и стоји у тесном односу с другим органима, нарочито у погледу измене материја. Осим тога она је још и важан регулатор телесне топлоте.

Здрава кожа, у обичним приликама, неприступна је бактеријама као узроцима разних заразних обољења. Отуда и долази неопходност уредног неговања и чишћења — тимарења — стоке. Особине коже значајан су вођ не само са оцену племенитијих грла, већ за оцену здравствености и начина исхране дотичних грла у опште. Па из тих разлога и јесте за препоруку, да сваки пољопривредник обраћа нарочиту пажњу на изглед коже, када има да цени вредност дотичнога грла, а нарочито њезину дебљину, еластичност, гипкост, као и на нежност и сјај длаке.

Мека и еластична кожа знак је доброг искоришћавања хране, гојазности и полне стасалости, док је нежна, танка кожа знак финије расе. Длака здравог и напредног грла, као и вуна ситне стоке, вазда је глатка, и сјајна. Каде се грло добро храни и има потребну негу, кожа му постаје еластична и у поткожном ткиву слаже се дебљина, лој.

Неразвијена и закржњана грла одликују се дебелом и грубом кожом. Такву кожу находимо махом код наших планинских говеди и свиња, и ствара се под утицајем климатских промена.

На супрот томе стајска, музна стока, одликује се редовно нежном кожом, покривеном кратком, сјајном длак м.

Но опет када је кожа код стоке одвећ танка и нежна, није ни то добар знак То значи, да је дотично грло одвећ разнежено, да нема у себи довољно отпорне снаге за случај разних обољења — а нарочито туберкулозе.

Стога при оцени стоке нека нам кожа дотичних грла буде главно мерило њезине вредности. Груба, неугледна кожа је знак дегенерације; грла с таком кожом рђаво храну искоришћавају. Груба кожа одговара само спрежној стоци, јер је, будући напољу, чува од свију непогода.

—та.

РАТАРСТВО

ШУМАРИЦА.

„Шумарица“ је једна врста зеља, купуса, које наш народ у српском приморју много гаји и за себе, и за своју стоку. У средњој Европи гаје шумарицу искључиво за исхрану стоке, а у јужним крајевима, нарочито на обалама јадранског мора, где најбујније успева, гаје ово зеље на великим просторијама у пољу и употребљују лишће — као што напред рекох — и

за своју и за сточну исхрану. Лишће беру на тај циљ *преко целе године*, и лети и зими, јер и кад снег на њу падне, даје врло укусно лишће за јело. У Далмацији је то у многим крајевима „народно“ јестиво, јер по селима, где домаћин и једну стопу празнога земљишта до куће нађе, усадиће струк раштања. И код нас врло добро успева, што из сопственог искуства знам.

Шумарица је двогодишња биљка, па се од ње и друге године бере лишће све дотле, док стабљика не потера у семе, јер је онда лишће суво и тврдо. Али и стабљика даје изврсну храну за краве музаре, као и лишће. И свиње врло радо једу шумарицу.

Као двогодишња биљка, она даје и с пролећа друге године врло добру храну баш у оно доба, кад друге зелене хране још нема.

У доброј земљи, а где има довољно влаге, порасти шумарица и код нас и преко два метра високо. Она у опште воле влажније поднебље, па зато и најбоље успева у долинама у крај рекâ и потокâ, у планинама, где су чешћи талози итп. У опште узев, шумарица успева у свакој, па и лошијој земљи, само ако има довољно воде за заливање или наводњивање. Нарочито јој добро угађају исушени ритови и баруштине. И у чврстој, влажној смôници још врло добро успева онда, кад је ваздух довољно топал, иначе јој у таковом земљишту хоће лако да труне корен; а у посве лакој, песковитој земљи успева само онда, ако је ваздух влажан и магловит, или ако има довољно воде за наводњивање.

И шумарица, као и свако друго зеље, воле добро нађубрену земљу.

За време пораста, морамо шумарицу, као и кукуруз, окопавати и огртати.

После добро обрађиване шумарице, на истој њиви најбоље успевају пролетњи, јари усеви. У осталом, може после шумарице на исту њиву доћи опет шумарица.

За *ђубрење* је најбоље овчије ђубре. На бујно развијање шумарице добро дејствује и говеђе ђубре, нарочито кад се помеша с пепелом.

Шумарица или раштањ

И на „новини“, разораним испустима и пашњацима врло добро напредује шумарица.

Шумарица се сеје, сади и обрађује исто тако, као и купус.

За *извођење семена* треба изабрати најлепше и најразвијеније струкове и пустити их да пусте цвет и оду у семе. Кад већи део мехунака сазре, треба стабла, са жилама заједно, из земље извадити, па их наопачке под кров обесити, да се семе добро просуши и боље дозре. Кад неке мехунке — оне најдоње — почну лако под прстима да пуцају, онда треба стабљике скинути и све мехунке добро истрљати, а семе, с оном плевом заједно, сасути у ланену кесицу и негде у хладовини, али на промаји, обесити и чувати до употребе. Тако ће семе одржати своју клијавост 5—6 година.

При расађивању треба на то пазити, да струк од струка па један метар раздалеко дође, како ће се сваки струк моћи добро и снажно развити и што крупније лишће рађати. Ја сам имао по 40—50 сантиметара дугачко, 30—35 сантиметара широко и врло дебело, меснато лишће.

Ја ову биљку нашим пољопривредницима топло препоручујем, јер од ње имају и зими „тазе“ зеља, кад другога нема.

Зато, што се у јужним крајевима листом шумарице, или *раштања*, како ју по негде зову, храни већином народ, а стабљиком краве, постоји тамо у народу ова пословица: „Шумарица даје ручак мамици, а вечеру кравици.“

Р.

МЛЕКАРСТВО

УПУСТВО ЗА ИЗРАДУ ЈОГУРТА.

Како се јогурт, као здрав млечни напитак, почео и код нас у већој мери израђивати, то неће бити без интереса да изложимо овде неколике напомене, које иду прилог што савршенијој изради његовој.

На многобројна питања, која су постављана с разних страна о најцелисходнијем и најправилнијем начину израде јогурта, стизали су једновремено и најразличнији одговори. Ми ћемо се у овој прилици уставити само на једноме, који нам се чини као најпрактичнији и који још уз то понајбоље одговара намењеноме циљу. То је упутство М. Мореса стручног учитеља и хемичара млекарске школе у Фридланду, које су упуство донели и многи млекарски листови како немачки, тако и словенски.

Да је у првом реду потребно снабдети се беспрекорном и чистом културом јогурта, ствар је јасна до очигледности. Јер, ако та култура није сасвим чиста, ако у себи садржава мноштво страних, штетних или излишних бактерија, онда је сасвим бесцељно и приступати изради јогурта, наравно јогурта *доброг*, који би свестрано одговарао намењеном циљу.

Као културе мање подесне јесу оне у прашку, јер се сушењем јогуртове бактерије у знатној мери ослабљавају. Много је боље узети културу у течном стању, па из те материје припремити матични квасац, мају, а то се ради на овај начин:

Употребићемо, од прилике, 2—3% чисте културе, то јест, на један литар млека 20—30 с.м³ чисте културе у течности. Обично се она у трговини добива у малим бочицама или затвореним цевима и то у количинама, колико је потребно за један литар млека. За сами почетак употребићемо један литар збираног, с павлаком скупљеног млека, које треба загрејати на температури 80% Ц. најмање пола часа и расхладити на температури од 50% Ц. Томе се млеку дода чиста култура, па по том добро промеша. Такав квасац треба затим добро покрити и оставити 5—6 часова на то

плоти од 40—50%. Чим се млеко тако укува и спреми, онда га ваља оставити на хладно место обично до сутрашњег дана, када смо наумни израђивати јогурт. Напомињемо, да тиме јогуртовом квасцу ни најмање не уди то, што му је киселина повећана, која се добива дугим кишељењем и сувишним расхлађивањем, јер су баш праве бактерије јогуртове узрок, због тога се изазива у млеку та киселина (50—50° по Soxhlet-Henkel-у). За израду јогурта најпре се загреје млеко на 80—90° Ц. м то у времену оо 15 минута. Кувати млеко за тај посао излишно је и често узрок непријатном укусу. Ваља употребити млеко обичне топлоте. Само за лица, која имају болесне органе за варење, може се употребити или помешано млеко скупљено с павлаком и топлим млеком или само с павлаком. Згушњавање млека помоћу паре, такође није за препоруку, јер то такође није услов доброг јогурта. Загрејано млеко треба расхладити на температ. 50° Ц, па му се онда додати 2—3, највише 4—5% добро измешане маје, па се за тим све добро измешати. Дакле на 10 литара млека употреби се обично 1/4 највише 1/2 литра спремљене маје. Громуљице које се стварају на површини, одстрањују се полако, а процеђено млеко насипа у боце широких грла.

Јогуртове бактерије најбоље се развијају на топлоти од 40—50° Ц. Када се уредно одржава топлота 45° Ц. у току од 5 часова одржаће се јогурт за дуго чист, те неће бити потребна нова маја из чисте културе за читавих неколико седмица, па и месеца. Када је већа топлота од ове поменуте, онда се Bacilus bulgaricus задржава у своме развитку. Такве се врсте јогурта врло често појављују на тржишту и ничим се у погледу укуса не могу разликовати од доброг јогурта. Па и друге се, непотребне, бактерије често развијају у тако прегрејаном јогурту. Ако ли је пак топлота мања од 40° Ц., онда настаје друга опасност: размножавају се други микроорганизми упоредо са развитком угљене киселине. Најзад, потребно је овде нагласити, да се у случају веће топлоте често одваја сурутка која квари изглед јогурту. Дакле строго одржавање потребне топлоте за израду доброг јогурта *неопходно је.* Чим се јогурт на означеној топлоти почео грушати, треба га одмах расхлађивати. У томе случају није довољно истаћи боце утицају хладна ваздуха, већ их треба метути у хладну воду а по потреби и у хладионицу.

Справљање јогурта није ни тежак, ни заметан посао. Што се тиче материјалне стране, ствар овако стоји. Када је цена млеку 0.20 дин. а јогурта 0·50 дин. за један литар, онда је ту добит већа но при изради ма које врсте млечних производа.

—та

ПРИВРЕДА

ОДРЖАЊЕ ПЛОДНОСТИ ЗЕМЉЕ

(W. J. Spillman, U. S. Depl. Agr. Farmers' Bul.)

Публикација агрономског одељења Савезних Држава, под називом „Soil conservation," наилази на опште интересовање и заслужуја нарочиту пажњу, јер се бави питањем: којим правцем треба упутити земљорад у Савезним Државама, да би се избегла криза, која је на помолу.

У Савезним Државама у последње доба производња хране не одговара у пуној мери потрошњи, која се с дана у дан нагло повећава. Та потреба не може се више измиривати дојакошњим начином — обрађивањем пустих утрина, већ се мора прибећи интензивнијем земљораду. У првоме реду мора се повећати број стоке и посветити нарочита пажња томе, да се земља ојача, да се хумус земљишта повећа. Земљорад се мора специфицирати према природним односима дотичних предела а у исто време и земљорадничко становништво култивисати и усавршавати у свима пољопривредним пословима.

Разлика ситуације Савезних Држава и европских покрајина велика је; Савезне су Државе извозиле оне продукте, који су јако утицали на плодност земљишта, док их је Европа увозила и на тај се начин богатила плодношћу Америке. Америка је дошла у стадијум да и сама осећа потребу, али нема откуда да исту подмири и плодност својих земаља повећа, јер оних пређашњих огромних и неразораних пустара нема више.

Како изгледа, ни Европа неће моћи баш свуда повећтвати родност својих земаља, пошто ће ту потребу осећати у једнакој мери и друге земље. Амерички фармер, бар за сада и у најближој будућности неће имати наде на увоз артикала потребних за снажење свога земљишта, али ће учинити знатан корак унапред, када престане извозити хранљиве материје, које ће морати употребити за своје ослабљено земљиште.

— та.

ЖИВИНАРСТВО

МИТАРЕЊЕ ЖИВИНЕ.

У месецу августу, а често већ и у јулу, отпочиње код живине мењање перја, које бива на тај начин, што старо перје отпада а на његово место расте ново. Код неке живине то бива полако и постепено, док код неке наступа од једном, нагло, тако да им скоро све перје одједном одпадне.

Митарење живине само по себи је потпуно природан и свакогодишњи догађај, али ипак за то живина у то доба треба нарочиту негу, те с правом многи стручњаци сматрају митарење као неко полуболесно стање живине. Ако погледамо једну кокош за време митарења ми ћемо се одмах о томе уверити: већ њен спољашњи изглед показује нам жалосно стање у коме се она у то доба налази. Тромо и смућено седе шћућурене, у пола наге кокоши по угловима и ћошковима; тек око подне се силом истерају на поље из кокошарника, да се после кратког времена опет натраг врате. Ни јело им не прија, једу врло мало. Петлови врло слабо, или никако, кукуричу, а кокоши престају да носе јаја.

Као што рекосмо, живина у ово доба захтева нарочиту негу, која се састоји у храни и начину поступања. Ако митарење падне у топле дане, онда оно бива много лакше, јер топло време у многоме потпо-

маже и олакшава митарење. Но оно може да наступи и позно у јесен, у месецу новембру, и тада не треба се чудити, ако по неко грло после тога закржљави или угине. За сваког одгајивача треба да је прва брига да митарење што више убрза и олакша; да гледа да кокош што пре дође до свога перја. Његов лични интдрес треба на то да га гони, јер што брже прође митарење, у толико ће кокош почети пре да носи јаја, а као што је сваком земљораднику познато; зимска су јаја „златна јаја.“

Ако је време у доба митарења хладно, кишовито и ветровито, то морамо кокошима наћи добар заклон и прибежиште. Но није довољно само кокоши склонити негде у шупу. већ на против, код њих треба вештачки произвести и кретање и разоноћење, а то се врло лако постизава, ако им храну не дајемо на гомили, већ је разбацамо по целој шупи, и уз то је помешамо са доста ситне сламе и песка, како би кокошке морале чепркати и зрневље тражити. Шупа или и која друга зграда, где се живина за време митарења смести, мора се нарочито чисто држати. У шупи мора бити и довољно песка како би се кокоши имале у чему купати.

Храна за време митарења игра такође важну улогу. Кокоши тада не једу много и стога оно мало хране мора бити одличног квалитета. На жалост, на селу се у то доба кокоши највише пренебрегавају. Обично се мисли: кад кокош не носи јаја, не треба ни да једе. На против, у то доба, храна мора бити таква да гоји и даје топлоту. Храна мора да садржи нарочито довољно азота и креча. Најбоље је давати им наизменце јечам и пшеницу, а осим тога подгрејану меку храну са брашном од костију.

Ако се са живином на овај начин поступа за време митарења, ова ће митарење лако претурити и никаквих рђавих последица неће бити. К—р.

ПЧЕЛАРСТВО

РАД ОКО ПЧЕЛА У МЕСЕЦУ АВГУСТУ.

Пчеларска 1911. година приближује се крају и исход није задовољавајући. Од Тројица на овамо није било добрих киша, суша је била огромна а жега тако велика, да је старци не памте, те је све по пољу изгорело и сасушено. Пчеле нису могле нигде да нађу хране ни за себе а камо ли да за пчелара још преостане. Но то не сме пчелара да баци у бригу, он се мора бринути за пчеле за идућу годину како би му овогодишњу штету надокнадиле.

Сва избачена саћа треба још једном дати пчелама да их изсишу, али само за кратко време и онда их (саћа) треба обесити на промајном месту или их, што је још боље свако за себе увити у папир од новина и у један сандук спаковати. само треба пазити да мишеви не дођу до њих. Хартија од новина је нарочито за препоруку због мољаца. Но што је најглавније, то је да се саћа не смеју дуго повлачити, јер ако мољац своја јаја унутра снесе, онда не помаже ни хартија од новина.

А сад треба пчеле полако за зиму спремати. Све што је слабо, кржљаво и неплодно треба уништити и крајем овог месеца или најдаље почетком идућег месеца, ако нема паше, треба отпочети храњење.

За храну се обично препоручује шећер т. ј. шећерни раствор. Шећерни раствор не сме бити сувише густ из следећих разлога: што од сувише густог раствора пчеле умажу ноге и крила, те им се ове улепе и услед тога морају да угину; што се сувише густ раствор кристалише и онда не може да пружи пчелама као храна никакве користи. Обично се на 1 кгр. шећера сипа 6/8 литра воде, но не сме се на ватри дуго да крчка, јер онда сва вода испари. Вода не мора ни да кључа, довољно је да дође до степена кључања и онда се може одмах са ватре скинути, пошто је шећер тада већ истопљен и потребан раствор добивен. Најзад још треба напоменути, да хране треба увек у довољној количини дати. Боље је, да читав килограм преостане, него да 1/4 недостане, јер услед тога може да угине цео народ Количина зависи од величине народа.

УТИЦАЈ ГАЈЕЊА ПЧЕЛА НА ЗДРАВЉЕ.

Искуство је показало, да се пчелари не могу пожалити на здравље а исто тако и на краткоћу живота. По њиховом тврђењу то долази из три узрока:

1). Што се при раду око пчела крећу по чистом ваздуху;

2). Што је по здравље врло користан пчелин отров који пчелари за време рада око кошнице удишу а по неки пут и пчеле им саме својим уједом у тело преносе; и

3). Што једу мед

Да је кретање по свежем ваздуху здраво, то не може нико спорити.

Да је пчелин отров, који је у медецини познат под именом апис, користан по здравље, то је науком доказана ствар.

А да је мед не само врло хранљив но и лековит, о томе се данас у целом културном свету пишу читаве научне расправе, а употреба меда препоручује се свуда. Стална употреба меда, наравно у умереној количини, утиче повољно не само на уста и грло и врат но и на стомак и црева. Цело тело се користи! Варење се потпомаже, квалитет крви побољшава. Одлично сресто против кашља, промуклости и стомачног катара јесте сваког јутра и после ручка по једна кашичица чистога меда. Врло хранљив и за децу препоручив јесте хлебац намазан медом.

ТОПЉЕЊЕ ВОСКА.

Како се добро цена за восак може постићи само ако је он чист, мирисав и по могућству жућкаст, то да би се сви отпатци и мала парчад воска из кошнице могли по добру цену продати, и они морају имати све ове особине и бити у једном грумену, а то се постиже на овај начин. Узме се један сандучић, чији је задњи зид вишљи од предњег и покривен једном стакленом плочом. На предњем зиду је, на дну, направљен испуст у који је углављена једна кратка цев. Сандучић је изнутра обложен плехом а дно је ка средини напред т. ј. ка оном испусту нагнуто како би

течан восак могао отицати. У овај се сандучић помећу комадићи воска, и он се стави на сунце, услед чега се у овом, помоћу стакла, затвореном простору, развија јака топлота, восак се топи и кроз онај отвор и цев цури напоље у суд са водом, који се испод цеви подметне, одакле се после охлађен вади. **К—р**

КОЊАРСТВО

КОЊАРСТВО У НЕМАЧКОЈ

Немачко коњарство у земљи тежи да испуни ова два главна задатка. На првом месту да за војску спреми сваке године потребне ремонте, а после, тек, да одгаји, довољан број коња за рад, таквог квалитета, какав треба њихова све интензивнија земљорадња и њихова варошка теретна кола.

Што се тиче коња за потребу војске, јахаћих и прежућих, немачка земљорадња могла је до данас сву потребу да подмирује у земљи. Тако године 1909. у Немачкој Царевини приведено је Ремонтској комисији 27,278 коња, од којих је изабрано и купљено 14.047, дакле нешто више од 50%. Средња цена плаћена је за ремонте од пруског војног министарства године 1909-те 1065 марака, 1908-ме 1045 и 1907-ме 1025 марака. Саксонска војена управа плаћала је 1909. год. просечно 1037 марака за још недорасле ремонте, а 1135 за потпуно израсле топлокрвне, и 1.350 за потпуно израсле ладнокрвне ремонте. Највише коња за војску даје источна Пруска, где је мали и средњи сељачки сталеж разгранат, нарочито у Литави, где сељак са страшћу и разумевањем и неуморном бригом гаји топлокрвне коње. Тако у години 1909. беше комисији приведено у источној Пруској око 15.108 коња, и од те количине купљено је 8.520, дакле 56 од сто. И баварска, саксонска и виртембершка војна управа своју главну набавку у коњима врше у источној Пруској. После источне Пруске долазе за добре ремонте ове земље: Хановеранска, ту је комисији приведено 2744 а откупљено 1268, Шлезвиг-Холштај са 1919 приведених, и откупљених 1069, Познанска са 2083 приведених а откупљених 822 и западна Пруска са 1466 приведених а откупљених 544 коња. Тешка артиљерија запрегнута је са хладнокрвним коњима из околине Рајне и Шлезвига набављених.

У царевинском већу приликом претресања војног буџета по овој партији, било је међ члановима партија препирке о томе каква и које величине земљорадничка газдинства учествују у одгајивању коња, која су то газдинства што се интересују за одређене цене ремонтске комисије. Ово питање, као и оно о унутарњој колонизацији, решено је на основу пребројавања и упоређивања оних газдинства што се баве произвођењем и одгајивањем ждребати у пруским сеоским општинама на малим имањима и у срезу и округу на великим газдинствим. Рачун је из 1907. године дао резултат, да на малим сеоским газдинствима у Пруској има 4 пута више коња но на великим газдинствима у срезу и округу; и да од 8 ново-ождребљених ждребади 7 долазе на мала газдинства а само 1 на велико сеско газдинство. А у чувеним местима што се баве гајењем коња ова сразмера пење се више у прилог сељачког газдинства. Тако, у источној Пруској на малим сеоским газдинствима било је године 1907. од 322.500 комада 37.500 ждребади а у сеским великим газдинствима износио је целокупан број коња 140.000 а од тога само је 4.700 комада живо ождребљених ждребади. У округу званом *Гумбина*, главном месту у немачкој држави, где се гаје хладнокрвни коњи, од 100 коња долазе на сеоске општине 13,7 а на сеска велика газдинства само 4,7 живо ождребљених ждребади. Само у Познањској, где пољски земљорадници, како мали тако и велики, велику љубав за гајење топлокрвних коња показују, може се наћи и на великим газдинствима изврсних ждребади, али ипак не могу да достигну ону цифру у производњи, коју скупа чине мала сељачка газдинства.

Да се ова грана производње може и код нас да развија с успехом, доказ су горе наведени статистички податци за целу Пруску, којима се утврђује: да гајење и производња добрих коња лежи у рукама малога сеоског газдинства. Само наше вредно друштво, по нашем мишљењу, греши кад приређује овако честе утакмице у Београду, а по окрузима врло ретко. Јер гајење хладнокрвних коња пре неколико деценија био је специјалитет само у провинцијама немачким, на Рајни, у Елзас-Лотрингији и Шлезвигу и некојим окрузима Баварске, а сада се оно развило по свој Немачкој царевини, тако да је стара постојбина у производњи ове врсте коња потиснута. Сила, која гони на овакво развиће јесте потреба за јаким радним коњима услед интензивнијег засејавања поља житом, кромпиром, и другим окопавинама. Последица тога беше та, да многи земљорадници у источној Пруској, који су се поглавито бавили гајењем коња за војску, ово напустише и отпочеше производњу белгијских и рајнских коња, тако да данас у овој чувеној провинцији коња за потребу војске, више се ождребе хладнокрвних ждребади но на самој Рајни.

После велике борбе између самих земљорадника Источне Пруске, за производњу коња за војну употребу и производњу коња за рад и терет, у прошлој години решено је ово питање тако, бар што се Литаве тиче поспгурно, да се и даље продужи са производњом коња за војну потребу, те су се морали избацити 70 комада набављених хладнокрвних пастува.

По једноме прорачуну проф. Натузијуса, данас производи Немачка око 67.000 ждребади од хладнокрвних коња. Од тога долази 67% на Пруску, 19,5% на Баварску, 10% на Елзас-Лотрингију а само 2% на Баденску. Од пруских тако званих Schrittpferden производе данас: Источна Пруска 16%, провинције на Рајни 15%, Шлезвиг-Холштајн 14%, Саксонска и Шлезија свака по 13%, Бранденбург 9%, Вестфален 7%, Хесен-Насау 6%, Западна Пруска, Поморанска и Познањска свака по 2%, а само Хановеранска 1%.

Према оваквом стању ствари управа пастувског завода у Пруској попела је број хладнокрвних пастува од 239 у години 1888. на 785 у 1910. год., и тако проценат опасаних кобила од 10,4% у 1888 повисила данас на 24%.

Према каквоћи земљишта и подели имања најподесније су области за производњу коња за немачку кавалерију и пољску артиљерију биле и остале до сада Литава, Хановер, и Холштајн, а што се је данас и у овим областима распространило и гајење хладнокрвних коња може се рећи да је добро дошло и то подузеће, јер Немачка је увезла у 1909. год. тешких раденичких коња у вредности за 52,442.000 марака а платила је за овакву врсту коња, коју и сама може производити 26 милиона Белгијској и скоро 18 милиона марака Данској држави.

Воп.

ЗАБАВА

ПОЖАР.

Вунени покривач, којим се био увио, почео је да гори, гужва сена, која му је била под главом, букнула је у пламен, и Стеван, стари овчар, имао је само толико времена да узме своју лулу и да осмуђене браде скочи са постеље. Волови и краве уплашено и у залуд трзали су уларе, којима су били везани за јасла; на другом крају штале коњи су узнемирено рзали и тукли ногама; једна млада ждребица ужасно је вриштала. Он отвори врата на штали па брзо поодрешива и волове и коње који у трку истрчаше на двориште; после оде у обор и истера овце, и најзад отрча пред врата куће, у којој му је господар са породицом спавао, и узе да виче:

— Ватра!... Ватра!...

Онда се врати на двориште, ухвати једног коња, завиличи га уларом, баци му се на леђа и појури у варош као из пушке!...

Пимул, сеоски газда, скочи са кревета, навуче чакшире и онако босоног сиђе у двориште. Жена му, обучена само у краткој сукњи, истрча за њим водећи два дечка. Слушкиња трљајући очи питаше се у чуду:

— Боже мој, да ли је могуће?

И сви петоро стајаху пред житницом, која је у пламену буктала. Ватра је у почетку беснила само унутра, али убрзо пламени језици лизаху високо уз зидове. И није дуго потрајало, а пламен проби кроз кров и захвати суседне зграде.

Ноћ је била мрачна, али се услед пожара видело као у подне. Са својих седала скочише ћурани и ћурке на пространо двориште. Кокош, уплашена и изненађена шћућурила се испод једнх старих кола. Патке су узнемирено трчале. Волови и краве устумарали се у суседном пољу. Овце се збиле у гомилу и непрестано блеје. Коњи ударили у један луди трк.

Пимул и његови стајали су тако неко време и гледали како пожар бесни: било је некорисно и покушавати штогод против ватре. Међутим како је и кућа била у опасности, то се Пимул најзад одлучи:

— Треба изнети што пре ствари из куће.

Пимулово имање находило се на два колометра од села а на читав час од вароши. Уз кућу су му биле житница и штале а позади рибњак. Тврдица као и сви сељаци, Пимул беше осигурао против пожара само житницу и жито. Није хтео да плаћа осигурање за старе кућевне ствари, налазећи да то не вреде. И ето сада где је њих требало спасавати.

И сви се дадоше на посао. Износили су душеке, јастуке, покриваче, и бацали их на гомилу тамо на двориште. Половина стари избачена је кроз прозоре. Сваки је радио за двојицу. А кад је било све изнето из куће, Пимул седе мало да се одмори и рече својој жени:

— Био сам луд да не осигурам и кућу. Сад бисмо мирно посматрали ватру, и чак бисмо је могли распаљивати да се све што пре претвори у пепео.

Међу тим ватра се је била ужасно разбуктала. Кроз кровове житнице и штале пламен је лизао високо у небо. Негде је пламен био прав, оштар и суктао је далеко у вис. као да је хтео да запали мрачну ноћ. На другим местима, опет, пламен се с муком пробијао и цепао се у праменове, којима се ветар играо. Жито је страховито прскало у житници, и кроз чађаве отворе, које је ватра на њој местимице направила искакало је на двориште. Није се само ту на двориштy видело као у по дана, далеко пожар је бацао своју светлост, и у суседству су петлови почели да кукуричу, мислећи да свиће.

У најближој околини узбудио се свет. Једно двaестак људи и жена дотрчали су на место пожара са ведрицама воде. Било је већ време да се штогод уради, јер пожар беше дохватио калкан на кући и ћерамида од силне јаре поче да прска. Пимул прислони уз кућу некакве мердевине, испе се горе и пљускаше воду из ведрица, које му непрестано додаваху. Свет је једнако придолазио и са додавањем пуних ведрица ишло је брже. Жене су узеле да склањају ствари под шупу; тамо су разгледале тканину и платно и као мало изненађене рекле су Пимуловици:

— Нисмо знале да имате тако много платна. И како је добро!

Она на то није ништа одговорила, него је онако збуњена трчала и преносила ствари.

Неколико старијих људи босоноги раздрљених груди стајали су недалеко од житнице, посматрали пожар и вртели главом понављајући често:

— Овакав пожар није у селу нико запамтио!...

А стари Стеван још је јурио друмом, који је водио у варош. У једном тренутку му прође кроз главу мисао да скрене коње у јаругу, не би ли тамо скрхао врат. Чинило му се, да је право да животом плати штету коју је своме газди причинио.

Пимул му је, збиља, увек говорио:

— Страдаћемо ми због те твоје навике да заспиш са лулом у зубима.

На што му је. опет, Стеван одвратио:

— Мани ме, Бога ти! Још се ти ниси ни родио кад сам ја почео да пушим ноћу, па, хвала Богу, до сада нисам ни једну сламу запалио!...

А чича Стеван је волео своју лушу од свега. Никад га човек не би могао видети без луше у зубима. И вечером кад би легао, попушио би једну лушу пре него што заспи. А тога вечера тек што ју је запалио и бацио машину, њега ухвати сан. Мало затим па вунени покривач поче да гори. И више није било помоћи.

Галопирајући на коњу он помисли:

— Баш сам већ остарео. Чим легнем а ја заспим.

Силом у трку уђе у варош. Пред касарном ватрогасаца он скочи са коња и утрча унутра вичући:

— Брзо! У Шевињу је пожар!...

Трубач ђипи са свога кревета па онако сањив узе да дува у трубу, на чији глас сви поскакаше. Двоја кола са пумпама беху одмах запрегнута, и кад ватрогасци поскакаше у њих, јурнуше у трк. Трубач, који је седео у првим колима, свирао је непрестано улицама, којима су кола пролазила, свет се избудио и много сањивих глава појавило се на прозоре, питајући се уплашено, где се појавио пожар.

Ватрогасци су брзо дојурили у Шевињи. Тамо су имали мало муке док су узаним сеоским путем провукли своја кола до Пимуловог имања, и чим су дошли на лице места, одмах су пали на посао. Било је већ крајње време, да се пожар озбиљно гаси: баш тада нагореле греде у слемену старе житнице попустише и са праском падоше у огањ, који је под кровом беснио упињући се да пробије напоље. И сад је пламен слободно лизао у мрачну, густу ноћ.

Пимул сиђе са мердевина. Један од ватрогасаца га замени у послу. Остали се распоредише. Две пумпе почеше да раде и онда наста озбиљна борба између ватре и воде. Мали рибњак, из кога су црпели воду, као да је хтео да каже бесноме пожару:

— Е сада да видимо ко је јачи!

Раније се Пимул често решавао да га затрпа, налазећи да не вреди много. Међутим је те ноћи он послужио добро. Његова иначе тиха и мирна вода напустила је тада своју каљаву постељу и кидисала на бесни пламен, који се под њеним ударима увијао као змија у процепу. И тај се рибњак борио целе ноћи. Отео је од пожара зидове житнице и штала, а тако исто спасао кућу.

Пред зору је био потпун господар бојнога поља.

Кад је ватра била готово већ угашена, Пимул сиђе у подрум и изнесе неколико флаша ракије. Служећи ватрогасце рече им у шали:

— Треба мало исплакнути грла! Она су нам пуна чађи и дима.

Међутим нико није видео Стевана Пимул, у осталом, није имао кад на њега ни да мисли. А Стеван је непрестано јурио на своме коњу. Он се вратио из вароши истим путем, али није свратио у Шевињи, него продужио друмом. Раздрљених груди, разрогачених очију, непрестано је шибао свог коња и јурио кроз ноћ. Сељани, који су били будни, уздрхтали су од страха,, кад су га кроз прозоре од својих кућа спазили. Било је жена, које су се плашљиво неколико пута прекрстиле.

А кад се коњу најзад досадило да јури тако у маглу, сам је се окренуо и дотрчао кући, носећи на својим уморним леђима збуњенога и готово ван себе чича Стевана.

Кад се је коњ зауставио у дворишту, чича Стеван се освести. Скочи на земљу и упути се чађавим рушевинама.

Пимул га беше смотрио и само учини:

— Говорио сам ја теби да ћеш нас ти једном упалити. И ето тако је и било.

Стари овчар хтеде да се брани, извињава, али му се грло беше стегло и он не могаше ни речи да пребаци преко зуба. Поћута тако стојећи пред Пимулом па се онда упути житници и поче да плаче. И док су му сузе падале у врућ пепео, он је несвесно пунио своју лулу дуваном, и запалио ју је последњом жишком коју је нашао на згаришту.

Анри Башлен.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

КАКВО ЋЕ БИТИ ВРЕМЕ.

За земљорадника је од великог значаја да зна у напред, какво ће време бити, јер се према времену мора да управља у распоређивању својих послова. Нико неће на пример почети да коси изјутра своју ливаду када зна, да ће у подне ударити киша. По извесним знацима, као што је то у науци и пракси донекле доказано, може се са већом или мањом сигурношћу закључити какво ће сутра време бити: кад дим иде у вис право као свећа и када из димњака лако излази, када облаци мирно и полако путују од истока ка западу, када мушице после сунчевог заласка високо по ваздуху јуре; када увече месец јасно беласасто сија, када се на небу види лепо млечни пут, када мишеви увече по пољу трче; када паук вредно ради на својој мрежи (паук је тако добар и сигуран предсказивач времена, да се може слободно на 8—10 дана у напред рачунати, да ће бити лепо време, ако паук дуго и са великим концима на својој мрежи ради). Ветровито ће време бити: када сунце жуто сијајући зађе а црвено се роди, када звезде много трепере. Кишу треба очекивати: када вечерње небо жуту боју има, када по пољу пауци бегају са својих мрежа и траже уточишта по ћошковима у заклону, када ласте сасвим ниско лете. Ведро небо предсказује лети топлоту а зими хладноћу, а облачно пак обрнуто лети хладноћу а зими топлоту.

Тибетски сир.

(Berl. Molk. Ztg. 1910. бр. 46)

По часопису „Konserven Zeitung“, настао је пресељењем Далај Ламе на британско земљиште, живљи саобраћај између Тибета и Индије, па на тај начин и с Европом. Каравани доносе најразличније, доселен непознате производе и израђевине тибетске. Између осталога доноси се и сир, који се справља од млека тибетске овце. Тај је сир веома мастан и без оког обичног мириса, којим овчји сир обилује. Сир се тај израђује у таблама, које износе по један метар у квадрату. Тај се сир суши у нарочито за то подигнутим сушницама. Осушене табле домородци секу на ситне четвртасте коцке, које буше и по 50—100 комада нижу на канап. Када се тај тибетски сир иструже, може згодно да замени онај познати нам већ сир пармезан. Уз то је тај тибетски сир још и врло јевтин.

—та.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ
на основу највишег решења од априла 1869. год. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
ЊЕ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин, на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина, осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, црквe школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић. | Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 24. БЕОГРАД 30 АВГУСТА 1911. ГОДИНЕ ГОДИНА XLII.

ПОЗИВ

ЗА ВАНРЕДНИ ЗБОР.

На основи чл. 45. друштвених правила, позивају се сви чланови Српског Пољопривредног Друштва на

ВАНРЕДНИ ЗБОР,

који ће се одржати

у Дому друштвеном, у Београду, 25 септембра 1911 год.

ДНЕВНИ РЕД:

1. Бирање подпредседника;
2. „ пет чланова управног одбора.

Отварање збора у 9 сати пре подне.

Београд, 30 августа 1911.

Председник Срп. Пољопр. Друштва
Влад. Кушаковић.

САДРЖАЈ:

Позив на Ванредни Збор.
О целисходном обрађивању наших њива. — *Д-р Ђорђе Радић.*
Гајење патака за клање. — *Јов. Крикнер.*
Како ваља неговати кајсију? — *Д-р Ђорђе Радић.*
Упутство за сушење шљива на обичној домаћој сушници. — *Драг. Спремић.*
„Купусњак" на карфиолу. — *Д-р Ђорђе Радић.*
Туберкулоза код говеди и људи. — *Д-р Ђорђе Митровић.*
Питања и одговори:
Општинска детелишта. — *Допис од Марка Н. Тодоровића.*
Средство противу перонос поре. — *Допис од П. М. Радосављевића.*
Гласник.
Поучне ситнице.

РАТАРСТВО

О ЦЕЛИСХОДНОМ ОБРАЂИВАЊУ НАШИХ ЊИВА.

Јесен нам корача у сусрет, а с њом и време да земљу спремимо, било за јесење сејање, било да ју само угаримо и тако у узораној бразди за пролетње сејање оставимо.

Мислен пољопривредник зна, шта све упливише на растење и успевање његових усева; он зна, да је осим ваздуха, топлоте и влаге, свакој биљци потребно и станиште, потребна је *земља*, која ће бити у стању да прими у себе сва она органска и неорганска тела, која су за успевање и растење његових усева потребна и да та тела одржи, да их раствори и усеву као готову храну спроведе; он зна, да многе земље имају већ у себи за биљну храну потребног органског и неорганског метеријала, али не зависи само од хемијског састава тих земаља, него и од његових разновидних својстава, да узмогну те хранеће материје у растворeном облику спроводити усеву као храну. Иоле мислен пољопривредник зна, да механично мрвљење земље у дубљину, повишује њену плодност тим, што у *дубље* измрвљеној уситњеној земљи *дубље* продире и ваздух, и топлота и влага, па у таквој земљи сваки усев бива и напреднији и плоднији.

Па и поред свега тога, што нас наука и посведневно искуство уче: *да дубље орање знатно упливише на развитак и плодности наших усева*, опет зато има у нас још много и много пољопривредника, који су, занешени неким старим, варљивим предрасудама, противни дубоком орању, доказујући, да ће дубљим орањем своје њиве ослабити, да ће му дубље заорано ђубре пропасти, да ће му у дубље узораној њиви усеви боловати — и томе подобне бесмислице, које сам из уста многих наших пољопривредника слушао; али хвала нашим млађим школованим пољопривредницима, који су прегли, да своје старије од тих предрасуда одвикну и о користи их дубоког орања *на својим сопственим њивама* увере.

Сваки мислен пољопривредник мора признати, да је дубље орање корисно за сваки усев, а нарочито за оне, који јаке и дугачке жиле имају, који су склони полегању, који се више година узастопце на једној истој њиви сеју итд., а што неки и данас још верују, да је дубоко орање усевима шкодљиво, то је, без сумње с тога, што они нису *у своје време и као што треба* своје њиве подубљивали, што су на једанпут хтели да их подубље и што нису пазили, *како* су то радили. Такав погрешан рад многе је застрашио од дубоког орања, али дубоко орање у своје време и као што треба извршено, за сваки је усев корисно, па и стрна жита, која своје жиле не пуштају много дубоко у земљу, боље напредују и богатије рађају у дубље узораној њиви. Све је то са јаким основима и доказима утврдило свакодневно искуство. Ваљано обрађивање земље, целисходна измена плодова, умножавање ђубрета повећаним сејањем пићних биљака — главна су средства за осигурање жељене добити од уложеног труда у земљорадњи.

Настаје питање: *кад* треба дубоко орати? Дубоко треба орати или одмах после жетве, или пред саму зиму за идући пролетњи усев, сад било подривачем, који је Српско Пољопривредно Друштво више пута препоручивало, било обичним плугом, то је у овој прилици све једно, само ако се ваљано уради. Смрзавањем и открављивањем на изменце, дроби се земља преко зиме, па је сад и ваздух у стању да у ту издробљену земљу дубље продире и благотворно на јачање земљино да упливише Подводна и не пропустљива земљишта пак, треба најпре на ма који начин осушити, па их онда преоравати; другчије се циљ неће постићи.

Сваку дубоку узорану њиву треба пред прво засејавње добро нађубрити, а нарочито онда, кад се при подубљивању оранице мало више мртвице захвати и на површину изнесе. Ако смо пораније пре сејања ма на који начин дубоко узорали, онда се немамо чега плашити, да нам посејани усев неће имати довољно влаге; шта више, кад би наступила и већа влага она ће у дубље узораној земљи пре усанути, него у плиће узораној; што год је ораница дубља, тим ће у сваком случају много боље одржавати потребан ступањ влаге у земљи. Без обзира на то, што жиле сваког усева у дубље узораној и уситњеној земљи лакше у дубљину продиру, много упливише и дубље продирање ваздуха на боље развијање посејаног усева, јер и ваздух оплођава земљу, не само ђубре. Докле год ваздух у земљу продире, дотле се и у земљи нагомилане ствари, које ће усеву за храну послужити, приуготовљавају. Кисеоник, који се у ваздуху налази, остварује то приуготовљење; спојен с водом и топлотом, кисеоник раствара у земљи органска тела, па се услед тога стварају нова растопљива и ветрећа једињења, која биљкине жилице усисавају. Производи трулења: угљена киселина, шалитрена киселина, нишадор и вода, ускоравају растварање, расипање минералних делова у земљи, па их растопљене биљке усисавају и себе на тај начин исхрањују.

Јачи уплив ваздуха на саставне делове земљине, *услед дубљег преоравања*, ускорава приуготовљење потребне биљне хране, трулењем животињског и растапањем минералног ђубрета; на тај начин потпомаже бујнији пораст и богатије оплођење дотичнога усева, а с друге стране опет потпомаже ветрење ђубрета; ако земља не би биљкама била довољно закриљена. На тај су начин неке њиве, нарочито лаке пескуше, велике штете претрпиле, што су *у невреме* дубоко

оране, што нису биле довољно нађубрене и што хрђаво засејане, па је с тога усев још у почетку кржљаво потерао и није био у стању, да за времена њиву закрили и од суше заштити. Предузети огледи уверили су нас, *да је у дубокој, а у своје време узораној и нађубреној земљи двојином више усева и плода било, и да је ту, разуме се, и двојином више жила у земљи остало, које су временом иструлеле и дотичном усеву као храна послужиле.* — Што су год већи дохотци, у толико ће бити и више материјала за умножење ђубрета; а што год бољег и више ђубрета домаћин буде имао, тим ће се више користити минералним тварима, које се већином још у неисцрпљивој количини у земљи налазе, а за све то највише му помаже ситнење земље — *дубљим орањем.* Што је земља тежа, збијенија, у толико је потребније дубље орање и онда је сваки усев боље осигуран, онда је стварно увећан и капитал који лежи у земљи и на послетку је боље осигуран уложен труд и новац богатијом жетвом.

Р.

ЖИВИНАРСТВО

ГАЈЕЊЕ ПАТАКА ЗА КЛАЊЕ.

Гајење патака у Србији не заузима ни близу оно место, које би требало по својој корисности и лакоћи да има. Патка је, узета искључиво за клања и јело, најбоља од све наше пернате живине, и стога ју треба сваки српски земљорадник као врло корисну да гаји. Извежбан одгајивач може од 5 патака, за годину дана да одгаји до 100 младих патака, са мало труда и трошка. Прода ли их после 10—12 недеља као живину за клање, када оне просечно теже 2 кгр., то он онда добија око 200 кгр. меса, а то је таман 15—20 пута толико, колико износи тежина првих 5 патака.

Ко хоће да гаји патке, мора да се побрине на првоме месту за потребно склониште, које се састоји их једног кокошарника, који не треба да је сувише светао. Под мора увек да је сламом покривен како би био стално сув. Главна је ствар, да патке јаја увек у кокошарнику носе, јер их је иначе врло тешко наћи, пошто оне свуда по целом дворишту носе јаја, а често их и крију. Најбоље је по угловима кокошарника од сламе направити гнезда за ношење јаја, и патке из кокошарника не пуштати пре него-што снесу јаја.

Као храна даје се: овас, јечам, кукуруз, но оне су јако прождрљиве и једу апсолутно све. Ако одгајивач има на расположењу какав поток, језеро или буди какву воду онда му више ништа друго не треба. Али као што знамо, није свако у тако срећном положају да има воду на расположењу, а ипак би радо гајио патке, то онда, пошто је патка животиња која је и са малим задовољна, она се задовољава и са тим ако се у дворишту намести или укопа какав већи суд са водом или се у земљи ископа повећа рупа и обложи цигљама, па се онда у исте сипа вода тако, да патке могу ту да се купају и пију воду. Но воду треба чешће мењати да се не би усмрдела, пошто патке пију и смрдљиву воду, те могу од тога да се разболу.

У погледу расе, коју треба изабрати за одгајизање, најбоље је изабрати ону, која се брзо гоји и даје много меса. Најбоље је гајити Пекиншку пловку, која је, као што јој име каже, пореклом из Кине. Осим ове расе још су за препоруку Руапка и Ајлсбершка пловка.

Јаја се обично подмећу кокошци или ћурки, пошто су патке рђаве лежиље. Лежање траје 28—30 дана. После овога почиње најглавнији посао, али у исто време и најпријатнији, а то је нега пачића. Од другога дана по испилењу даје се пачићима као храна потопљен хлебац у млеко са нешто мало обичног песка. После 3—4 дана наступа промена у храни. Сада се помеша један део мрва од хлеба, један део кукурузног брашна и један део пшеничних мекиња са нешто мало песка и воде. Ова се храна даје само недељу дана, па се онда из овога изоставе мрве хлеба а на њихово место може се давати по мало исецкане зелене хране, као и нешто мало животињске хране. Пачиће не треба пуштати прве две недеље у воду, али им за то не треба недостајати чисте воде за пиће. После неколико недеља навикну се младе патке на храну старих патака. Тада је најважнија ствар да у храни не смемо бити штедљиви, јер целокупан доцнији доходак младих патака, зависи од првих недеља.

Чим патке буду 8 недеља старе, треба отпочети са гојењем. Патке се затворе у један омањи простор, који мора бити миран, полумрачан, умерено топао и довољно промајан. Патке ће у толико брже и боље бити угојене у колико их мање узнемирујемо. Хранење бива на тај начин, што им се три пута дневно, у чистом посуђу доноси следећа храна: 3 дела крупног кукурузног брашна, 1 део мекиња, 1 део исецкане зелене хране, 10% месне хране и нешто мало песка. Све то помешано заједно. Појење треба да дође увек пре храњења.

Патке, у доба када су старе 10—12 недеља, достигну највећу дебљину и онда их треба продати или клати, јер после тога времена почну да слабе и губе јешност. Ако се патке по овоме упуству хране, она ће после 10—12 недеља тежити 2—2½ кгр.

К—р.

ВОЋАРСТВО

КАКО ВАЉА НЕГОВАТИ КАЈСИЈУ?

„Прођо' Левач, прођо' Шумадију, ал' не нађо'" — ни једну добро однеговану и крупну кајсију!

Кајсија спада, без сумње, у ред најплеменитијих воћака, и опет ју зато слабо налазимо у колу осталога воћа код наших сеоских домаћина, а као год што се добра бресква добро цени и плаћа, исто тако и кајсија има својих љубитеља, па још и више но бресква, јер се од кајсија кува изврстан пекмез, који се у свако доба скупо плаћа.

Кајсија, или, као што ју народ у неким крајевима зове *натиперка, армелин* или *шефтелија*, донешена је у Европу из Мале Азије, још за време Александра Великог, а данас је имамо у више од 30 сорти и одлика, које се по крупноћи, облику, боји, сласти и ми-

рису једна од друге разликују. Неке од њих могу у истој сорти и са истим особинама да се размножавају из коштица, не морају се калемити, до само у младости пресађивати 2—3 пута с једног места на друго, док се друге калемити морају, да би их могли одржати у истим особинама. Ми их калемимо најсигурније преко лета на „мртво око“, а за подлогу узимамо из коштице изведену ситну врсту кајсије, јер је ова издржљивија, а можемо узети и бадем, или неку шљиву, најбоље белицу или ценерику. Али, најбоље рађа и према сорти најкрупније плодове рађа, кад се накалеми на кајсију; онда и раније сазревају, а уједно и раније стижу на род.

Кајсија је међутим, воћка осетљива, па у хладнијим крајевима хоће у цвету лако да озебе, па ју с тога, да би били сигурнији, калеме на шљивове, из коштице изведене дивљаке — подлоге. Овако накалемљена кајсија, истина, обилатије, али ситније плодове рађа и краћег је века.

Што се *земљишта* тиче, кајсија најбоље успева на трошном, плодном и дубоком земљишту, које лежи пре југу, те је од хладноће заклоњено. На таковој земљи рађа обилато скоро сваке године узастопце. Па и на земљишту, које кајсији баш не годи, можемо ју одгајити, да нам ипак роди лепим обилатим родом, ако ископамо 80—100 сантиметара дубоку и 150 сантиметара широку рупу, па ју испунимо добром, плодном и шљунком измешном баштенском земљом, па у ту земљу кајсију усадимо. Не треба ђубрити, јер се од ђубрета појављује *рак-рана* и *смолоток*, две, за кајсију врло опасне болести. Ну, ако се баш узмора ђубрити, онда нека се при сађењу нађубри горњи слој земље са добро сагорелим буњиштем (компостом), а никако чистим стајским ђубретом, па ма оно и најзрелије било.

При сађењу треба главну, дебелу жилу — „срчаницу“, до главе скратити, да се остале жиле што већма у земљи разилазе. При јесењем сађењу, што је боље и сигурније, не треба и круну кресати; то треба оставити до пролећа; а кад се сади с пролећа, онда треба одмах и гране на круни скресати, а при том пазити, да се круни осигура леп, правилан облик. Пресеци с с пролећа на скресаним гранама пре зарасту, те се не може изродити рак-рана.

За ниско, патуљасто дрво, треба кајсију одмах више земље калемити; за полувисоко у висини од једног метра, а за високо дрво у висини од једног и по метра.

Ко хоће да има лепше, угледније и крупније плодове, треба месеца маја у густо заметнуте плодове проредити: оне ситније откинути, а крупније оставити.

Као што напред рекосмо, страда кајсија од нагле промене времена, а највише од јаке зиме, с тога се на кајсији, као и на брескви појављује *смолоток*, болест, која воћку слаби, па, према размери, коју болест обухвати, хоће воћка и да пропадне. Да се болест спречи, треба с пролећа сваку воћку прегледати, па сва попуцана и смолоточна места до здравог дрвета исећи и замазати катраном или калем-воском.

Опака је болест код кајсије *„парализа“*; болест, која је *само* кајсији својствена; ни једна друга врста воћке не болује од ове болести. На једанпут видимо да се лишће на једној грани спаруши и та се грана осуши, док су све друге здраве. То бива и с пролећа кад је кајсија у цвету, или кад је у роду, и тако сваке године једна по једна грана изумире, док цела воћка не пропадне. Узрок овој болести није нам до данас познат, па нам с тога нису позната ни средства да ју можемо спречити.

Кад земљу око кајсије окопавамо, треба да пазимо, да не копамо дубоко, јер кајсијине жиле прилично плитко испод земље леже, па би се могле повредити. Непажња при окопавању, у многоме је случају узрок, да се дрво пре времена осуши.

Ко са кајсијом овако буде поступао, може поуздано очекивати од ње боље, угледније и здравије плодове, које ће у свако доба моћи скупље продати и од њих већега прихода имати, а и сам у своме лепом производу уживати. Р.

ПРЕРАДА ВОЋА

УПУТСТВО ЗА СУШЕЊЕ ШЉИВА НА ОБИЧНОЈ ДОМАЋОЈ СУШНИЦИ

Кад смо такве среће да и данас сушимо шљиве на обичној сушници, коју смо требали давно заменути бољом и савршенијом то, да би бар колико, толико, само сушење на овим сушницама извели што боље и што правилније и тиме од сушење постигли веће користи, то је потребно да се при сушењу придржавамо ових упустава:

1. На два дана пред сушење треба загрејати сушницу што боље, те да се из ње испари сва влага, рђав и загушљив задах, који би иначе шљиве кварио.

2. Пре сушења треба лесе што боље очистити, а по могућству добро опрати од ђубрета и старог пекмеза.

3 Брати и трести шљиве само по лепом времену и то потпуно зреле и здраве. Шљиве поређане на леси држати 1—2 сата на сунцу, да се просуше од влаге.

4. Пре но што ћемо шљиве метути у сушницу, треба сушницу отворити и држати је отворену да се излади, како нам не би шљиве дошле одмах на велику топлоту. Кад се сушница излади, треба лесе унети у њу, и ради сваке сигурности, треба убацити прво доњу лесу па за тим остале и онда сушницу затворити и ватру у фуруни одржавати врло малу, тако, да топлота буде умерена. На овој топлоти треба држати шљиве 6—8 сати, да се постепено загреју, јер тада много мање пуцају и цуре.

5. Пошто се сушница за кратко време брзо напуни паром, која је веома штетна по шљиве, јер ове не суши но кува, то је потребно да се овај засићени ваздух пусти напоље а нов свеж унесе унутра. Ради овог испуштања ваздуха напоље и довођења свежег унутра потребно је, кад већ немамо нарочити отвор, оставити отворена за 1 или 1 и по шаку оба доња и горња затвора.

6. После 6—8 сати треба ватру појачати али тако, да топлота у сушници не буде много велика, но за неколико степени већа но што је била. На овој топлоти држати опет шљиве 6—8 сати, не затварајући

потпуно речене отворе. За ово време од кад смо метнули шљиве у сушницу, треба тазе лесе ређати на резервне лесе.

7. Кад су шљиве на овај начин и на овој топлоти пробавиле 12—16 сати, онда их извадити напоље да се охладе, а на њихово место у сушницу унети шљиве са резервним лесама.

8. Кад су нам се шљиве било на један или други начин охладиле, онда, ако су резервне лесе биле у сушници после 12—16 сати, пошто су у сушници провеле, треба као и претходне извадити на поље да се охладе а на њихово место метути раније извађене шљиве. Кад ово буде, онда топлоту постепено знатно појачати. Како пак топлота у сушници није свуда једнака, но негде јача негде слабија, то је потребно приликом уношења леса вршити промену места да горња леса дође у средину а ова на њено место, да доња леса дође испод средње а ова на место доње, пазећи при том, да се лесе приликом убацивања окрену тако: да онај крај, који је пређе био напред сад дође позади. Ако немамо резервних леса, онда се исте лесе, које су биле напољу, на исти начин и истим редом уносе чим се охладе.

9. Пошто су шљиве на овој топлоти издржале још 6—8 сати, треба их прегледати и опет лесе измењати тако: да сад горњака дође на место прве изнад доњаке, доњака испод горњаке, а горњака на дно, а остале лесе по потреби само окренути, затим сушницу затворити, али ипак отворе и даље оставити, само сад у пола мање.

10. Кад смо овако шљиве после овог времена и по други пут окренули, онда треба ватру појачати. После кратког времена приметићемо да су шљиве почеле нагло да се смежуравају и скупљају. Кад ово приметимо, онда треба остављене отворе потпуно затворити и ватру нагло појачати тако, да топлота буде што јача те да шљиве на овој топлоти добију ону сјајну боју, која чини шљиве лепим и на око допадљивим.

11. Кад су шљиве довољно суве, треба их изнети из сушнице и сипати на асуру у што мање слојеве и не дирати руком док се не оладе. За ово време треба их чувати од прашине и нечистоће, па за тим, кад се охладе, пребрати их.

12. Осушене шљиве сипају се у магазу — чардак, и т. п. и то само на чист под и не дозволити, да на њих пада прашина и остала нечистоћа.

Радећи овако по овим упуствима, потписати јамчи да ће успех у сушењу шљива (и ако не баш онакав какав би могао бити на Главиниићевој сушници) бити врло добар.

Драг. Ј. Спремић
срески економ

ГРАДИНАРСТВО

„КУПУСЊАК“ НА КАРФИОЛУ.

Има већ неколико година, да се ова штеточина појављује на карфиолу и раном купусу; па ево га и ове године, највише на карфиолу. То је гусеница лептира *„купусњака“* или *„зељњака“*, коју гусеницу, у природној величини, баш на самом сирцу карфиола, наша приложена слика верно показује.

Ову ћемо гусеницу наћи и на купусу и на карфиолу у месецу јулу, августу, септембру, па и у октобру чак, где нам развијене и неразвијене још „сирчеве“ од карифола нагриза и погани.

Често их тако избуши, нагризе и опогани, да се не могу ни зашто употребити.

Ових гусеница можемо се само на један начин опростити, и то једино збирањем, кад се у поменутим месецима на карфиолу појаве. Са збирањем треба се пожурити, док се гусенице још сасвим не увуку у сирчеве, јер кад се увуку, онда их никако није могуће повадити, док не би сирчеве исекли.

У наведене месеце треба карфиол, струк по струк прегледати, па ако нађемо и најмање погани од гусеница, сигуран је знак, да је гусеница ту на струку негде скривена; одмах ју треба потражити, на земљу бацити и ногом згазити. Али ако се гусеница већ у сирац увуче, онда не остаје ништа друго, но да одмах сирац одсечемо и од њега бар оно употребимо, што није покварено, што се употребити може. Ја сам, ево сад (друга половина јула) на неким струковима мога карфиола нашао по 10 и више гусеница, па сам их све истребио, те сам карфиол од штете и даљега квара сачувао.

МАРВЕНО ЛЕКАРСТВО

ТУБЕРКУЛОЗА КОД ГОВЕДИ И ЉУДИ.

Велики немачки научењак Д-р. Роберт Кох, који је и пронашао бацил туберкулозе и врло много радио на на испитивању ове болести, изјаснио се је на међународном конгресу за туберкулозу 1901 год. у Лондону, да се туберкулоза говеди не преноси на човека. Још одмах на самом конгресу појавила се од стране научењака велика опозиција овоме тврђењу. Од тога доба ово је питање посведневно испитивано и у научним делима и часописима претресано. Огромна већина стручњака била је убеђења, да се туберкулоза говеди може пренети на човека, па је то и примерима доказивано. Међутим енглеско министарство привреде одредило је одмах једну комисију од седам стручњака, којој буде стављено у задатак да путем научних испитивања одговори на ова три питања:

1) да ли је туберкулоза људи и стоке једна и иста болест;

2) може ли се ова болест пренети са човека на стоку и обрнуто и

3) под којим се условима врши евентуално преношење туберкулозе са стоке на човека и које су погодбе парочито повољне а које неповољне за то пренашање.

Одређена комисија радила је пуних 10 година. Она је расветлила многа нејасна питања и с времена на време давала кратка обавештења. И тек пре кратког времена, после десетогодишњег рада комисија је завршила свој рад и одговорила је на постављена јој питања.

На прво питање комисија је одговорила да су бацили туберкулозе код људи и крава две врсте једног и истог бацила, и да болести које они проузрокују, изгледају потпуно сличне. Обе врсте туберкулних бацила имају исти облик и код извесних осетљивијих животиња, као на пример код шимпанза, дају потпуно исте резултате.

На друго питање одговорили су: да се туберкулоза преноси са домаће стоке на човека и обрнуто, али то преношење не постоји између човека и кокошију. Међутим комисија је дошла до резултата: да туберкулозу плућа код људи увек проузрокује бацил човечје туберкулозе, а да су врло, врло ретки случајеви где се код плућне туберкулозе човека појављује онај други бацил, који проузрокује туберкулозу код стоке.

На треће питање комисија је одговорила: да се туберкулоза крава већином преноси на младу децу посредством млека и да се та туберкулоза развија у цревима од чега деца обично брзо умиру. Пренос туберкулозе с крава на децу могућан је и онда, кад је виме потпуно здраво, само ако је крава иначе туберкулозна. За ове краве тврди та комисија да су исто онако опасне за децу као и кад им је виме туберкулозно.

Комисија је даље мишљења да експериментална испитивања треба и на даље продужити, али тај посао поверити једном стручњаку.

На основу овог комисијског извештаја предузеће енглеска влада врло строге мере у погледу прегледа говеђег и свињског меса и завести строгу контролу над месом и маслом, јер у Енглеској умире годишње око 60.000 људи од туберкулозе.

Наше варошке општине требало би да почну водити рачуна о томе: чиме им се подмладак храни, јер кравари који лиферују млеко држе већ културније сојеве крава које су нежније и туберкулози подложније. Код наше земаљске расе говеди био је један ништаван процент туберкулозе, али све већим уношењем страних културних раса, почела се туберкулоза развијати и код наше домаће стоке а нарочито у државним заводима. Томе злу треба за времена статати на пут.

Ђ. М.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

8. *Питање.* Купио сам пролетос од извесне семенарске трговине у Пешти семе од пасуља под именом „Цар Виљем“, коју сте сорту Ви још поодавно преко „Тежака“ препоручили као родну и са мехункама без кончића, а која треба, по Вашем причању да буде *пешак*. Не могу рећи да није родан, шта више, врло је родан — само је летос на њему било мало „медљика“, о којој сте у 22. броју „Тежака“ од 10. о. м. писали, — мехунке су врло лепе, меснате, пуне, без кончића, и то је све истина; али, овај пасуљ, ког сам ја добио под наведеним именом, *ни ти је пешак, ни ти је вишња*. Врло је редак струк који је *без лозе*, дакле као *пешак*, него је већина струкова *пустила лозу*, али тако кратку, да се не може рећи *ни да је вишња*. Да нисам ја у куповини преварен, или шта је томе узрок? Молим Вас, објасните ми Ви, као наш најбољи специјалиста у томе, путем „Тежака“ ово моје питање, како би и други знао на чему је, ако би му се овако што догодило. Надам се одговору и поштујући Вас

12. VIII. 1911.
В.

Јов. Ж. Петровић
в. учитељ.

8 *Одговор.* Ову ћемо ствар брзо расправити и на Ваше питање одговорити. Пре свега морам Вас уверити, да нисте хотимично преварен. У овом случају узимам семенара у заштиту, јер је и он то семе добавио од другога, није му, дакле, могао знати порекло, па га и Вама дао. Ево у чему је ствар. *Све сорте пасуља, без разлике, веома су наклоњене на међусобно оплођавање — мелезење,* кад су у непосредној близини једна до друге посејане. Али ти мелези не испадају увек добро; *већином* имају неку махну; не природе ни од једне ни од друге сорте, с којима су се мелезиле, неку од њихових добрих особина, него увек испадне нешто треће. Обично наслеђује *пешак,* као нижи, од *вишње*, као више сорте, по неку особину, али никад у потпуном облику; па и цвет бива разнобојан. Тако је и сорта „Цар Виљем“, од које сте Ви семе добили, морала бити у непосредној близини неке вишње, па је од ове насљедила ту особину, да пушта лозу, али је то насљедила у непотпуној мери, и сад је постало оно што Ви велите: „нит је пешак нит је вишња“. То је сад махна коју ће Ваш „Цар Виљем“ задржати за увек, ако га будете размножавали и даље из семена, које сте од њега пожњели. Другог лека нема, него да то семе потрошите и не узмете га за даље сејање; али пазите на ово, што ћу овом приликом да вам кажем: Кад у будуће будете сејали више сорти пасуља, немојте да сејете непосредно једну од друге, нарочито немојте да сејете пешака до вишње, него, између две врсте пасуља, неко друго, несродно поврће, нпр. кромпир, црвени патлиџан идр., па нећете добити сличне мелезе, као што је испао ваш „Цар Виљем“; ако ме у томе не послушате, увек ћете добити „полутане“ — недоношчад.

20. VIII. 1911.
Краљево.

Dr. Ђ. Радић.

9. *Питање.* Какав циљ има облагање новоусађених воћака свежим ђубретом, што Ви препоручујете? И да ли треба то ђубре покрити земљом, да му азот не изветри. Молим за одговор.

Сава Миловановић
свештеник.

9. *Одговор.* Облагање новоусађених воћака свежим ђубретом, има тај циљ, да воћки одржава благу влагу, која јој је после сађења потребна. У овој бла-

гој влази после сађења, жиле много боље порашћују и напредују. Ђубрење је овде споредна ствар, па и ако од азота нешто и изветри у овом случају ништа не мари.

D-г Ђ. Радић.

*

Молим Вас, господине уредниче, да ми дозволите, да овом приликом учиним неке исправке.

Одговарајући на 7. питање у 22. броју „Тежака", препоручује писац и „*проколац*" као врсту *купуса* за зимску употребу и вели, „да и њега треба сејати у исто време као и купус и шумарицу," т.ј. у месецу августу. И једно и друго је погрешно речено односно проколца. Проколац у нашим крајевима **НИКО** и не познаје. Проколац *није* „врста" *купуса,* него је једна одлика кеља (врзине), која на својој подужој стабљици рађа као орах ситне главичице, које се, већином на западу у финим кухинама, као додатак уз друга јела кувају, а никако није за храну у ширем смислу. Ко би, дакле, хтео проколац да сеје, тај га мора посејати *најдаље* до половине месеца јуна, ако жели до зиме да има од њега вајде.

Друго. Исти писац у 9. броју „Тежаку" од 30. марта о. г , а у чланку: „Сејање и расађивање поврћа," вели: да је *лук*(ац) поврће, *које се на месту сеје, где ће до употребе и остати.*" Не знам, шта је писца навело, да у такову погрешку падне, кад је то бар опште позната ствар, да се од семена луковог најпре изводи „арпацик", па овај тек идућег пролећа на одређено место сади, да се за употребу у главицу развије. — Даље, у истом чланку, вели: „да се *шаргарепа,* као и ротква, сеје „на рупице." То је из основа погрешно, и ја бих писцу био веома обвезан, кад би ми он само *један једини пример* навео: где је он то видио, да се шаргарепа сеје „на рупице." Сам то није никад чинио, то сам уверен. — Даље, опет у истом чланку наводи: „да неке градинарске биљке треба „пикирати," да добију многобројне жиле", па вели, „да се то *нарочито* препоручује код келерабе, салате и целера." И та је препорука из основа погрешна. Пикирање може се препоручити и има томе места *код цвећа,* али код наведеног поврћа — *никако,* и писац треба да зна, кад је већ о томе сео да пише, *да пикирана келераба потера тога истога лета врло радо у семе, услед чега одрвени и није ни за јело, а семе од те келерабе није поуздано;* дакле од тога пикирања — *две штете само.* И пикирана салата избија *пре времена* у семе; а пикиран целер рађа много споредних жила на штету главице. Целеру се при вађењу из изводнице имају пре сађења само у неколико скратити жилице и ништа више, а и то треба знати, да нерасађиван целер, много лепше, чистије главице рађа, а пикиран добије само више споредних жила, од којих, *добра* главица целера, треба да је сасвим чиста.

У интересу саме ствари, нашао сам, господине уредниче, за потребно, да ове исправке учиним, да се при извођењу поменутог поврћа не би, по оној препоруци грешило.

20. VIII. 1911. Dr. Ђ. Радић.
Краљево.

ДОПИСИ

ОПШТИНСКА ДЕТЕЛИШТА.

Варварин, 20 августа 1911.

Још прошле године, с пролећа, приликом држаних предавања по срезу, скретао сам пажњу земљорадницима: да је за земљорадника веома корисна биљка детелина за исхрану стоке, и као зелена храна а и као сено — сува храна.

Да су предавања донела користи, види се из тога, што су многи земљорадници још истог пролећа засејали по неколико ари земље детелином, коју сам набављао од Пољопривредног Друштва. У овоме срезу поред осталих села постоји село Бачина, које има врло много земље своје: већи део је под ситном шумом, а има и зиратне земље коју даје под закуп, или наполицу.

Земљоранунци имају доста крупне и ситне стоке, а немају довољно пашњака, нити сенокосних ливада.

Да би општина помогла оскуднима за храну и да би са свог имања имала што веће користи, општинска управа у договору са потписатим донесе решење: да земљиште од 4 хектара засеје детелином „Луцерком", те да пружи могућности својим грађанима да имају зелене хране за стоку у својој општини.

На основу таквог решења одмах је с пролећа приступљено раду, земљиште је прошле јесени подугарено, пролетос је поново преорано и засејано са 100 кила семена од детелине „Луцерке", које је набављено од Пољопривредног Друштва.

Пре неколико дана обилазећи срез видео сам: да детелиа одлично напредује, једанпут је већ кошена, а кроз неколико дана косиће се и други пут.

За ову годину детелиште није дато под закуп јер је још мало. Идуће године ће га општина поделити на 20 парцела и онда ће сваку парцелу давати под закуп за једно лето.

Сада се продаје детелина, 1-ар засејан детелином, која је у другој или трећој години, за целу летњу сезону до зиме, за 3—4 динара, те према томе општина Бачинска има да узме сваке године 1200—1600 динара чистог прихода са 4 хек., а да не улаже никакав рад. А земљорадници пак имаће користи, што имају у своме селу да купе зелене и суве хране — сена за стоку, те ће тако имати користи и општина и земљорадник.

Марко Н. Тодоровић
срески економ.

СРЕСТВО ПРОТИВУ ПЕРОНОСПОРЕ.

Г. Милић В. Милојевић, монополски контролор, школован пољопривредник и редован члан Српског Пољопривредног Друштва, који живи у Прокупљу, пронашао је начин: како да се сачува лишће и грожђе на чокоћу од перено-

споре, а да се не мора винова лоза предохрањивати бордовском чорбом или каквом другом смесом.

На начин г. Милојевића, ове је године сачувана једна чардаклија „Прокупца“, која је родила врло добро и грожђе сазрело, а на лишћу нису примећени трагови пероноспоре, док међутим, на чокоћу, које је било код поменуте чардаклије, које је преко године прскано неколико пута, видело се лишће, које је било заражено пероноспором.

Радујемо се овоме проналаску г. Милојевића, јер ће од овога бити велике користи и управо спас винодеља, пошто је пероноспора равна филоксери. Могу виногради бити поштеђени од филоксере, али кад их пероноспора покоси, грожђа неће бити.

Господин Министар Народне Привреде, требао би пристојно да награди г. Милојевића за овај проналазак.

Пав. М. Радосављевић.

Примедба Уредништва. — Ми ћемо се необично радовати, ако је ова вест истинита и ако се практички утврди: да је начин предохране пероноспоре г. Милојевића бољи од прскања бордовском чорбом.

Г. Милојевић, ако жели да му се труд достојно награди, треба са својим проналаском и наше стручњаке изближе да упозна и да им пружи могућност да тај проналазак практички провере. Утврдили се дјејство његова начина предохране, Уредништво се нада, да заслужена морална и материјална награда проналазача неће мимоићи.

ГЛАСНИК

Производња дувана у округу топличком.

Произвођача дувана у округу топличком за ову годину има 373 на броју, и они су расадили 5,135.267 струкова дувана на површини од 50·29 хектара

По долинама и у опште на јачим њивама, расађени су српски дувани (ситан и крупни просечан).

На слабијим њивама, вишим и сувљим местима, расађени су дувани произведени из турскога семена.

Година је била погодна за гајење дувана, те су дувани свуда дали задовољавајуће резултате.

Јулска суша задржала је дуване у порасту, те је због тога изгубљено у квантитету — тежини, а то је баш и добро, пошто дуван чини изузетак од осталих културних биљака, јер се код свију тражи да буду крупније и тада су боље и рентабилније, док међутим, код дувана је обратно: у колико су ови слабији и ситнији, у толико су бољи и ароматичнији, дакле, у колико је изгубљено на тежини, у толико је добивено у квалитету — каквоћи.

Српски дувани показали су се издржљивији наспрам пепелнице, због чега их треба претпоставити страним врстама дувана.

У опште узев, овогодишња берба дувана у округу топличком задовољавајућа је.

Пав. М. Радосављевић.

Друштво за заштиту животиња.

Ово хумано удружење, од како је се реорганизовало, одпочело је своју агилнију радњу. Овај и овакав рад одмах је се осетио, јер и саме наше власти, устале су за ред и заштиту животиња по улицама, те се тако сваким даном, све мање виђају оне уобичајене грозоте, и ако се где, где и десе, ту је полициска власт, да несавесника казни и стоку заштити.

Друштво напредује и сваким даном све већи број грађанства, улази у чланство овога Друштва. За ово највећа заслуга припада племенитој и милостивој Леди Пацет, супруги енглеског посланика Сер Рефа Пацета, на српском двору, која својом дарежљивошћу и милосрђем помаже Друштво а тиме и немуште пријатеље човечанства.

За ово кратко време Друштво је издејствовало код власти ове наредбе: противу претоваривања стоке; о забрани ношења обешене живине по трговинама и улицама; о забрани туче животиња. Постављене су *таоле саветне* на свима стрменитим улицама. Друштво држи сваког четвртка у 5 часова по подне, своје редовне седнице, добротом Леди Пацет, у енглеском посланству, и свака седница доноси новину за заштиту животиња. Сваки и најсиромашнији грађанин, треба да приступи овоме друштву, пошто је чланарина *само 6. динара годишње*, за коју се добија и лист „Заштитник“.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Птичији сат.

Да нам певачице својом песмом не само причињавају задовољство, но да нам оне могу и као часовник послужити а нарочито ноћу, о томе нам врло лепо говори Fr. Wöhlbier у познатом немачком часопису „Ueber Land und Meer“. Са почетком мрака, тако око 9 часова, јавља нам ноћ црни кос, са својим „тук, так, цициер, так, тактак“, да су све певачице полегале; он је одсвирао повечерје. После десет часова већ се појављује прва певачица, шева. Она је соло певачица, никада у исто време не певају више шева. Њен је глас врло мелодичан, јасан, чист и при томе врло јак. Шева пева, а време брзо пролази. Одједном се захори нешто у шуми, то шарени гласник шумског певачког хора, зеба, свира појутарје. Око два сата она отпочиње буђење и не престаје све донде, докле се све птице певачице из слаткога сна не пробуде. Око $3^1/_2$ часа одјекује свуда по пољу пуђкурикање препелица. Око 4 часа кос је понова будан и отпочиње са својом песмом и свирком, у исто време излећу и сенице из својих гнезда, те невероватном брзином и лакоћом цврчкуђи скачу са гранчице на гранчицу. А када се сунце полако на истоку почне да диже, досадашњем концерту придружују се и остали певачи и певачице који нису тако вредни и који се не управљају по сату.

К—р

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ
на основу највишег решења од априла 1869. год. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин, на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина, осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић. | Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 25. БЕОГРАД 10 СЕПТЕМБАР 1911. ГОДИНЕ ГОДИНА XLII.

ПОЗИВ

ЗА ВАНРЕДНИ ЗБОР.

На основи чл. 45. друштвених правила, позивају се сви чланови Српског Пољопривредног Друштва на

ВАНРЕДНИ ЗБОР,

који ће се одржати

у Дому друштвеном, у Београду, 25 септембра 1911 год.

ДНЕВНИ РЕД:

1. Бирање подпредседника;
2. „ пет чланова управног одбора.

Отварање збора у 9 сати пре подне.

Београд, 30 августа 1911.

Председник Срп. Пољопр. Друштва
Влад. Кушаковић.

САДРЖАЈ:

Позив на Ванредни Збор.
† Вучко Богдановић. — *Ж. Шокорац.*
Додавање метабисулфит калија... — *Б. Бошковић.*
Како ћемо убрзати дозревање грожђа. — *Д. С. Б.*
Упутство за конзервирање воћа и поврћа. — *М. Јованић.*
Потреба нужника на селу. — *Ж. Кововић.*
Огледи са сушницама разних система на Шљиварском Курсу у Чачку. — Извештај „Тежаку". — *Младен Ђ. Протић.*
Берба ораха. — *Пав. М. Радосављевић.*
Из добрих књига.
Гласник.
Поучне ситнице.
Пошта.

† ВУЧКО БОГДАНОВИЋ,

бив. Председник Српског Пољопривредног Друштва*)

И опет се сруши један од најачих стубова опште нам пољопривредне куће.

И опет смрт леденом руком својом заустави куцање једног племенитог и родољубивог српског срца.

Један од заслужних чланова нашег Пољопривредног Друштва, *Вучко Богдановић,* испустио је своју племениту душу далеко од миле му домовине, али опет у српском завичају у Делинцима, на обали Српских Јадрана, куда је ради лечења отишао.

Голема туга, која непреболним болом савијаше душе свих другова, познаника и пријатеља милога нам покојника, приликом сазнања тужна гласа о изненадној и прераној смрти Вучковој, беше увећана и том жалостивом околношћу, што им не беше могуће лично отпратити драгог им Вучка до вечне му куће, пошто је сахрањен у месту, где је испустио своју добру душу.

Покојни Вучко био је примеран чиновник, искрен друг, ватрен родољуб, поштен човек, њежан супруг, мудар отац, постојан карактер и неуморни сатрудбеник у радовима за унапређење наше пољске привреде.

С ових корисних особина и неизмерно милостива срда и благе нарави, пок. Вучко веома је и поштован и омиљен био у свима круговима часних људи, с којима је у додир, било по службеном било по приватном послу, долазио.

Вучко Богдановић рођен је 1854 године у селу Планиници (окр. тимочком).

По завршетку петог разред гимназије ступио је у нашу ондашњу Земљоделско-Шумарску Школу и школовање у њој свршио је с одличним успехом.

По свршетку овога школовања постављен је за шумара у Брзој Паланци, а по томе за практиканта Министарства Финансија.

Вучкови стручни радови брзо су на се привукли пажњу нашег Пољопривредног Друштва, те га је још у младим годинама изабрало за својега редовног члана.

Ну опет зато, он је подуже чекао на указно звање, које је добио 11. априла 1881., постављењем за писара Економије Топчидерске.

Али она зла коб, коб, која од искони прати наше школоване пољопривреднике, и која је позната под именом „депласирање", правећи од шумара финансијере, од правника шумаре од пољопривредника порезнике итд., није мимоишла и милог нам покојника.

Већ од 12. јануара 1885 године премештен је и он из своје пољопривредне струке коју је жарко волео и за коју је неуморно радио, у финансијску струку, у којој је као писар, руковалац државних хартија од вредности и благајник Управе Државних Дугова, провео све до 22. октобра 1895 године, када је опет враћен струци својој као Управник Економије Топчидерске.

Од тога времена па све до пезионисања његовог, пок. Вучко служио је непрекидно у нашој пољопривредној струци, као управник поменуте Државне Економије, Државног Сточарског Завода, секретар, инспектор и напослетку и као начелник Пољопривредног Одељења Министарства Народне Привреде.

У овоме положају пензионисан је 1. јануара ове године.

У свима овим положајима показао се Вучко као вредан, искрен и способан службеник државни, а вазда, и у свакој прилици, одликовао се неуморним радом и старањем за бољитак наше пољске привреде, држећи се постојано девизе; да је у пољска привреда темељ снаге народне и извор моћи државне.

Стручним радовима својим, као сарадник, а потом и уредник „Тежака", и као дугогодишњи члан Управе Срп. Пољопр. Друштва истакао се заслужни покојник толико, да је први из реда својих школских другова изабран за председника истога Друштва, па је и на томе положају оправдао наде у њ' полагане.

За стечене заслуге за бољитак наше пољске привреде одликован је Вучко од наше државе разним орденима.

Након себе оставио је мили нам покојник од чаме му и смрћу његовом уцвељене породице супругу и јединца сина, Милана, студента философског факултета.

Рад Вучков за унапређење пољске привреде наше послужиће као светао пример нашем пољопривредном подмлатку, а заслужно име његово живеће вечито у успомени искрених пријатеља српске пољске привреде.

А из ожалошћених срдаца свих познавалаца Вучкова рада извијају се тужни узвици:

Бог да нам те прости, мили Вучко наш!

Живко А. Шокорац.

*) Овај некролог, и поред све добре воље Уредништва, није могао раније ући у „Тежак" услед задоцнења клишеа слике покојникове.

Уредништво.

ПОДРУМАРСТВО

ДОДАВАЊЕ МЕТАБИСУЛФИТ — КАЛИЈА ПРИ МУЉАЊУ И СПРАВЉАЊУ ЦРНОГ ВИНА.

Употреба калијевог метабисулфита извршена је први пут у Француској од чувених Француских винара Martinand-a и Andrieu и данас је у употреби у свима виноградарским крајевима. Његова је употреба најача кишних година, када је грожђе труло, и у оним крајевима, где се вино не може добро да очува, већ се преврће, цикне и подлеже разним винским болестима.

Додавање метабисулфита шири треба извршити најдаље у року од 48 часова по муљању, а да доза од 20% кључка не прелази. Пре додавања треба метабисулфит растворити у млакој води, па онда тек шири постепено додавати.

Употребом метабисулфита калија добија се следеће:

1) Вино је сачувано од свију болести: превртљивости, оксидације, отегљивости, цикнулости и др. с тим, да се оно чува у чистим судовима.

2) Прелом вина не може се појавити, јер је то признато као најбоље предупређавајуће средство;

3) Више се боје из кожмуре у вину растварају и вино добија јачу и лепшу боју.

4) Бистрење је лакше и вина су око половине новембра потпуно бистра, укуса су пријатног и финог, јер су дивље главице, које врење изазивају, додавањем метабисулфит калијума, сем питомих, уништене. Познато је, да гљивице врења спадају у групу гљива зв. „saccharomyces и постоје три врсте: ellipsoïdeus, pasteurianus и apiculatus (облика тела пчелијег, откуда и име). Две последње сматрају се за дивље, а прва за благородну — питома, која даје вину фини укус и сву количину шећера претвара у алкохол;

5). Вино је 4|10—8|10 јаче у алкохолу, што долази услед чистог и потпуног превирања;

6). Напослетку, вино добија пуноћу и свежину, што долази од оксидације и губљења јабучне киселине, која се налази слободна у вину.

Додавање метабисулфата шири утиче на боју, и вино све до првог отакања, боје је чађаве; али одмах по по првом отакању, боја се поврати и вино је тек онда лепе, затворене рубин боје, својствене фином и добром вину.

Справљање црног вина, додавањем метабосулфита калија код нас је већ опробано и резултати су били сјајни и код здравог и код трулог грожђа, па га зато радо сваком препоручујемо.[1])

Метабисулфит се може добити преко Српског Пољопривредног Друштва у Београду и цена му је незнатна.

4. септембра 1911. г. Бошковић.
Јагодина

Очи господареве више учине од његових руку.
Господарева нога ђубри њиве.
Рад има горак корен, али сладак плод.
Ко испосни своје њиве, испоснио је и свој џеп.

[1]) На овај начин државни лозни расадник у Јагодини прави већ познато вино, зв. *„Јагодински бордо“*.

ВИНОГРАДАРСТВО

КАКО ЋЕМО УБРЗАТИ ДОЗРЕВАЊЕ ГРОЖЂА НА ЧОКОТУ И САЧУВАТИ ОД ТРУЛЕЖИ?

У нас се већином гаји лоза по виноградима на одстојању редова и чокота од 1—1·20 мет. Ово је недовољно одстојање, да би род могао добро сазрети, нарочито за сорте које су по природи бујне, као: Смедеревка, Адакалка, Скадарка и. т. д.; а при том накаламљене на бујној подлози, и засађене на плодном земљишту. Да би и у овим виноградима грожђе боље узрело, и сачувало се од трулежи, која је неизбежна, нарочито кишних година, треба за време зрења (почетком септембра) откинути око чокота све старо лишће и заперке, (на 25—35 см. висине од земље) који заклањају гроздове, и на овај начин изложити приступу ваздуха и светлости плод до саме бербе.

Овим радом добија се бољи квалитет бербе, а чокоту је довољно горње лишће, ради исхране своје и свога плода; међу тим довољан приступ светлости и ваздуха утиче повољно на претварање скробца у шећер, и умањавање киселине у зрну, којом обилују нарочито виногради окренути северу, и који су засађени позним сортама Такође и трулеж се мање јавља на грожђу, пошто се утицајем светлости и ваздуха влага око чокота мање задржава.

Д. С. Б.

ПРЕРАДА ВОЋА

УПУТСТВО ЗА КОНЗЕРВИРАЊЕ ВОЋА И ПОВРЋА У БОЦАМА ЗВ. „УЛТРЕФОРМ“.

Стакла и *поклопци* имају се пре употребе у топлој води (додавши нешто соде) темељно опрати и за тим са хладном водом оплакнити.

Гумене прстене нарочито чисто држати и њих ваља пре употребе (са содом) млаком водом или шпиритусом опрати; треба имати на уму да гума масти и зејтине врло лако прима.

Треба добро пазити да стакла и поклопци нису оштећени, нарочито на оном месту где са гумом долазе у додир, како би стакла после кувања остала чврсто заптивена. Оштећене гуме такођер се не смеју употребљавати.

Затварање стакла. — Пошто се стакло скоро до горе напуни воћем, зељем, месом и др., положи се гумени прстен на ивицу боце и поклопи поклопцем Затим се затварач углави у горње издубљење стакла, чиме је тај посао довршен.

После кувања — односно пошто се боца потпуно охлади, треба затварач скинути.

Постизавањем безваздушног простора код „Ултреформ“ боца, што је у осталом битан услов за одржавање садржине у добром стању, бива на врло лак и сигуран начин: Кувањем се ствара пара која заузима горњи — празни део боце; немајући ту довољно простора, она делом излази између стакла и

поклопца, а делом се задржава и у боци. Када се пак боца охлади, сгусне се пара и претвори у воду, те на тај начин простор који је дотле био испуњен паром, остаје безваздушан.

За доказ да је то постигнуто, треба боцу подићи, хватајући само за поклопац и ако исти остаје уза њ, онда је то са свим сигуран знак, да је кување — *стерилизирање*, пошло за руком, т.ј. да се кувани предмет не може кварити.

Стерилизирање је од свега најважнији посао; њиме се постизава уништавање свију клица, које би иначе у боцу где има ваздуха, за кратко време проузроковале квареж. Стерилизирање се може вршити у сваком суду; да боца не би пресла, положи се на дно суда једна дашчица, па се по њој поређају боце и у суд се наспе толико воде, да стоји на 4—5 см. испод горње површине боце. Суд се најзад покрије и метне на пећ, са слабијом али подједнаком ватрем, како би кување лагано текло. Ако стерилизирање треба да постигне тачку кључања т.ј. 100° Целзијевих, онда кључање треба да буде умерено.

Време стерилизирања (кувања) од велике је важности, оно је врло различито и зависи од самог воћа, поврћа, од зготовљења — зрелости ит.д.

На основи дугог и многоструког искуства, добивена је следећа таблица, која показује време кувања разног воћа, поврћа, зеља, меса ит.д.

За кување може се употребити сваки суд — најбоље широке шерпе — које су толико дубоке, да боце стоје до грла у води натопљене.

После стерилизирања остају боце још у води, док се ове не оладе, затим се изваде, и онда се затварач као непотребан скине. Ако пак тада поклопац није чврсто припијен уз боцу, него се лако може скинути, онда се стерилизирање мора поновити. Свакако је за препоруку, да се после пет дана стерилизирање, које траје само кратко време, понови.

Пошто је све готово, оставе се боце на сувом, хладовитом и по могућству мрачнијем месту; јер су влажна места — као н.пр. подруми, шкодљива.

Отварање стакала бива на врло лак начин: Повуче се подужени део гуме, како би ваздух у боцу могао да продре; чим ваздух уђе, може се боцу без икаквог труда затворити. Искључено је, да се при тој манипулацији боца, поклопац или гума може покварити односно оштетити. Отворене боце не треба ни у ком случају да стоје дуго у топлом простору.

Општа правила за кување воћа ит.д.

Претходно кување. — Пошто се воће спреми и очисти, може се исто одмах метнути у боцу; али како се по неко воће после дужег кувања смањи и скупи, те се услед тога често пење и тиме ствара празнину на дну боце, то је за препоруку, да се тврдо воће пре стерилизирања кратко време кува у води, са мало шећера и затим тек стерилизира и то краће време него обично.

Време кувања у „Ултреформ“ боцама

ПРЕДМЕТ		у обичном лонцу са водом: на ст. Целзијев.	у обичном лонцу са водом: минута	у лонцу „Дуплекс“ на 100° Целз. Види доњу примедбу.
јабучасто воће	јабуке, меке љуштене	90	30	15
	јабуке, тврде полуљушт.	90	40	20
	крушке, „ сасвим	90	50	25
коштичаво воће	шљиве, меке	85	20	10
	шљиве, тврде	85	30	15
	трешње вишње, меке	90	20	8—10
	кајсије, бресквe, тврде	90	30	10—15
	купине, малине	80	15	5
	јагоде	80	20	10
	воћни сокови	90	10—15	8—10
	смокве, поморанџе	90	15—20	10
	зелени ораси	100	20	10
	воћни пекмез, шира ит.д.	90	10—20	5—10

Време кувања у „Ултреформ“ боцама

ПРЕДМЕТ		у обичном лонцу са водом: на степени Целз.	у обичном лонцу са водом: минута	у Дуплекс“ лонцу
Поврће	Зелени грашак	100	75-100	50
	Зелена боранија	100	90	45
	Карфиол	100	60	30
	Шаргарепа	100	90	45
	Цвекле	100	10	5
	Печурке	100	75—80	30—40
	Црвени патлиџан	100	30—60	15—30
	Краставци	75—80	10—20	5—10
	Келераба, спанаћ	100	60—70	30
	Шпаргла	100	100	45
Месо	Телеће	100	60	25
	Кувана говеђина	100	60	20
	Живина	100	75	25
Рибе	Пастрмке, шаран	100	30	10—12
Млеко	Некувано	100	60—90	30—45
	Кувано	100	10—20	10
Поново стерилизирање, ако се које стакло отвори или разбије.		75—100	10—30	5—10

То претходно кување најбоље је вршити у емаљираном лонцу, док воће не омекша, а затим се одмах метне у стакло.

Пуњење у боце. — Пошто су боце очишћене и воће спремљено, сложи се исто што гушће и лепше до врха у боцу, како би се после избегли празни простори између воћа, што не утиче толико на здраво одржавање воћа, колико на спољни изглед и лепоту. Главни је услов да боце буду чврсто заптивене и да предмет који је унутра, буде свеж и чист.

Раствор шећера. — Одмах после пуњења успе се у стакло раствор шећера; пошто се тај раствор с обзиром на сигурност, да је стакло добро заптивено не чини никакав битан утицај на одржавање воћа, то се он управља више према каквоћи воћа и према личном укусу.

Исто се тако за преливање може узети и чиста вода, без икаквог додатка шећера, што је нарочито важно за она лица, која пате од шећерне болести. Воће се може у осталом и у сопственом соку, без шећера, конзервирати.

За крушке, трешње, брескве, шљиве ит.д., т.ј. за све слатко воће довољно је $^1/_8$—$^1/_4$ кгр. шећера, за кајсије до $^1/_2$ кгр. — на литар воде.

Раствор шећера добија се на тај начин, што се он у води раствори и затим на ватри укува и опени.

Добро је означити садржину и дан самог стерилизирања на самом стаклу.

Упутство (рецепти) за кување воћа, воћних сокова, пекмеза ит.д.

За све воће без разлике важи правило, да се оно пре кувања добро опере у чистој води, да буде подједнако зрело — не презрело, а у неким случајевима и не сасвим зрело.

Јабучасто воће.

Јабуке, се ређе конзервирају.

Крушке, а тако исто и —

Дуње се ољуште, крупније се воће исече на делове, а мање остаје читаво. Да воће после љушћења не би поцрнело, то се оно до самог стерилизирања остави услабом раствору воде са сољу или лимуном. Ради лепшег изгледа добро је кришке дуња бланжирати т.ј један, или два пута променути ладну и врућу воду.

Коштичаво воће.

Кајсије ољуштене или неољуштене, а

Брескве ољуштене, преполовљене и коштице извађене. Употребљава се бледо и тврдо воће. Код кајсија треба више, а код бресака мање шећера.

Шљиве — могу да се ољуште, али и не морају, тако исто могу да се преполове, оперу и прелију са мање шећера. Ако се воће не преполови, треба га на више места пробости.

Трешње и *вишње* добро се оперу, петељке се скину а и коштице могу, али не морају да се изваде. Раствор шећера зависи од сласти воћа.

Јагоде захтевају велику пажњу при кувању; нарочито је за то подесан плод са лепим црвеним месом, средње величине. Плодови се добро и што је брже могуће, оперу, ослободе петељака и загреју у раствору шећера од $^1/_2$ кгр. шећера и 1 лит. воде до 50° Целзијевих. У том раствору остају до сутрашњег дана, кад се на исти начин загреју; то се још 1—2 пута понови. Тек тада се плодови метну у боце прелију горњим шећером и онда стерилизирају.

Малине и *купине* справљају се на исти начин као и јагоде

Огрозди се после прања на неколико места прободу; за њих се употребљава раствор од $^1/_2$ кгр. шећера и 1 лит. воде, Стерилизирање бива два пута са размаком од 3—5 дана. Незрели су плодови бољи него зрелији.

Рибизле се справљају као и огрозди.

Код горе поменутог воћа, као јагоде, малине ит.д. добро је додати известан део од њиховог природног сока раствору од шећера.

Ораси (зелени) прободу се на неколико места, затим се оставе неколико дана у чистој води, која се сваког дани мења, док потпуно не поцрне. Раствор се прави од подједнаких делова шећера и воде

Мармелади (пекмези од воћа) праве се од потпуно зрелог воћа — кувањем и то на тај начин, да буде потпуно меко. За ту сврху врло је подесно употребити суд за парење, у коме воће воду не додирује, али на које пара дејствује (Ови судови за парење, којима се дно покрије, мећу се у суд за стерилизирање). Пошто је воће потпуно меко, процеди се и укува у обичним судовима, додавши од прилике $^1/_2$ кгр. шећера на 1 килограм процеђеног пекмеза, после свега тога настаје стерилизирање, које је означено у претходној таблици.

На тај се начин справљају и остали пекмези, као од: бресака, јабука, трешања, шљива, јагода, рибизла, малина итд.

ОГЛЕДИ СА СУШНИЦАМА РАЗНИХ СИСТЕМА НА ШЉИВАРСКОМ КУРСУ У ЧАЧКУ.

— Извештај „Тежаку“ —

На расписани стечај Министарства Народне Привреде са наградама за најбољу сушницу, пријавио се већи број утакмичара са својим моделима.

Комисија за оцену тих модела поднетих уз пријаве, нашла је: да треба на утакмицу пустити само три утакмичара и то: г.г. Косту Главинића, М. Атанацковића и Д. Буринчића. Но овај последњи повукао се из утакмце по својој жељи последњег дана, о чему је комисија у Чачку телеграфски извештена. Према томе за награду учествовали су само г.г. К Главинић и М. Атанацковић са својим моделима.

Уз напред поменуте две сушнице подигнути су још и ови системи сушница: „Босанка“ сушница звана и „Хавелкина“,*) сушница Д-ра Велимира Н Стојковића, секретара Министарства Народне Привреде.

Но ова последња два система нису учествовала у утакмици за награду по решењу саме комисије, која их је унапред искључила по жељи последњег утакмичара.

Сва четири модела (сем Буринчићевог) подигнути су о трошку Министарства Народне Привреде, а на имању Окружне Пољопривредне Подружине у Чачку.

Претходна упоредна прва проба сушења шљива извршена је 30-ог јула и то само на сушницама г.г. Главинића и Атанацковића, том приликом није се могло доћи ни до каквих одређенијих резултата, јер се сушница г. Главинића упалила после ложења од 7 сати на топлоти од 60° С. — Плех, који покрива ложиште саме пећи, прогорео је и пустио пламен у сушилиште, услед чега су лесе и ражњеви почели горети.

---

* У Босни постоји само сушница „Босанка“. То је земаљска сушница, коју су Босански привредници у току времена побољшали. За Хавелкину сушницу у Босни се не зна, и чуди нас да се у Србији за њу зна!?.. Ур.

Услед овога изненађења, а по жељи конструктера г. Главинића, који је лично присутан био кад се ово десило, лесе из целе сушнице одмах су избачене и фуруна је направљена од бољег и јачег плеха, који је сам конструктер донео собом из Београда, по преко овог плеха није метнуто блато, као што је први пут чињено.

Сушница г. Атанацковића није никако могла дати потребну топлоту, јер се и сама ватра у ложишту гасила.

Г.г. конструктери су били лично присутни и под њиховим надзором вршени су сви послови.

Комисију за оцену ових сушница састављала су г.г.: Душан Томић професор Универзитета, Миливоје Савић, инспектор Министар. Народ. Привреде и Dr. Велимир Стојковић, секретар Министар. Народ. Привреде.

Поред поменутих чланова комисије на окупу се налазило и 30 државних економа из шљиварских крајева наше домовине, који су лично радили на пробама ових сушница све послове по упутствима самих конструктера и под надзором комисије.

Главна проба сушења шљива предузета је 2-ог августа у подне.

За огледе су употребљене шљиве „Ранке“ (Дреновке).

Резултат је био овакав:

Главинићева сушница, која има једну пећ спроведену испод три реда леса, и то: испод сваког у виду линије на цик-цак, која почиње од левог краја, спреда гледане сушнице, где је лежиште, а завршава се у оџаку на десној крајњој страни, гледана позади.

Сушница Главинићева примила је сирових шљива на свих 18 леса кгр. 449, и после 25 часова сушења дала је 55 килограма сувих шљива, за које је време утрошила 364 килограма сувих букових дрва. Сушење је било разнолико, тако: да су се по два пута лесе морале вадити, окретати и мењати час доле час горе, јер су услед неједнаке топлоте, која је долазила од пећи и спроводног канала за топлоту, најдоње лесе прегоревале, док вршне нису имале ни из близа потребну топлоту за сушење. Код доњих — вршних и оних у средини леса јавило се је т.з. „кување“, услед чега је требало шљиве пребирати, хладити и лесе беспрекидно мењати, да би се отклонило местимично прегоревање, које је код ове сушнице било неизбежно.

После 25. часова сушења последње шљиве, које су биле у овој сушници, скинуте су и ватра је у ложишту потпуно загашена, јер су и све лесе из сушилишта избачене. Но, од тога часа, кад је рад на овој сушници потпуно обустављен, протекло је још пуних 26 сати и тек тада се је Главинићева сушница понова упалила, али не у сушилишту над ложиштем саме пећи као раније, већ у крову код оџака (димњака). Што значи, да су се оне гредице до димњака запалиле у времену сушења, али услед тога, што су биле увијене сировим блатом, дејство ватре показало се тек после 26 сати времена.

Поред наведеног, приступ свежег ваздуха у сушилиште и струјање истог кроз лесе, као и испуштање паре, која се из шљива издвајала. било је врло слабо.

Цурење пекмеза из шљива било је одвећ јако. Према свему овоме сушница овакве конструкције не може се ни у ком случају препоручити за наше прилике.

Сушница г. Милована Атанацковића ни у поновљеној проби није се могла загрејати више од половине потребне топлоте, због чега су лесе са загрејаним шљивама избачене напоље из сушилишта, и после 24 сата конструктер је успео да извесне преправке изврши поглавито још и с тога, што се код његове сушнице појавила ватра у крову и таванским гредама, која је кроз димњак тамо дошла.

Овај модел г. Атанацковића, с погледом на наша ситна газдинства, а нарочито на сиротнију класу сељака било би за препоруку ако му се ове садање техничке мане отклоне, јер је израда веома проста и јевтина. Остане ли и даље оваква каква је сада, није никако упоупотребљив, а још мање препоручљив.

Босанска сушница показала је неочекивано добру функцију, само је незгодна с тога, што у сушилиште прима само 8 комада леса, услед чега и сирових шљива малу количину прима, те би се знатно мале количине шљива у једној зони сушења могло на њој прерадити. При том и сама сушница, посматрана као зграда, гломазна је и потребује за израду већу количину материјала но остале досадашње наше сушнице.

Модел г. Dr. Велимира Стојковића, јесте у пуном смислу новитет за нашу земљу.

Досадашње сушнице домаће и друге немају, ни по спољшности, ни по унутрашњости никакве сличности са овим моделом.

Идеја, коју је конструктер ове сушнице дао, одлична је. Сушница за сада има својих техничких недостатака, а кад се све то допуни, можемо се надати веома повољним резултатима, јер рад на сушници обавља се са 40 леса, које су за један налог употребљене, према чему је и знатно велика количина сирових шљива у сушилиште убачена.

Ако се на истој задрже главне садање добре особине, које су при раду запажене, као што су: могућност брзог загревања, јака вентилација и сушење за 12 до 16 сати једног налога, онда је очекивати, да ће ова сушница за наше имућније земљораднике бити од велике вредности. Сиротнија класа не би могла исте подизати због њене цене, која је знатно већа но код досадашњих сушница.

У колико сам извештен са поуздане стране, комисија ће ових дана опробати и модел г. Д. Буринчића, само не у Чачку већ у Београду. Сушница ова покретна је и снабдевена већим бројем леса. Ближих података нема, сем толико, да ће иста коштати преко 1.500 динара, како ми сам конструктер на Пчеларској Изложби рече. Судећи по овоме, сушница неће бити за препоруку, нарочито за наш сеоски привредни свет.

Комисија за оцену ових модела није потпуно завршила свој рад, према томе резултате њеног досадашњег рада она свакако неће за сада ни објављивати, већ доцније, кад изврши накнадне пробе са шљивом званом „пожегачом“.

Према свему досадањем сушница, звана „Босанка“, показала се као најбоља за наше прилике, но како и она има својих уочљивих мана, сматрам да ово питање о изналажењу што бољег модела сушнице за наше прилике треба и на даље оставити отворено, тим пре, што стечајем одређене награде за ову циљ остају

у државној каси не издате, јер такмичари нису испунили услове, да би се иста могла ма коме од њих издати.

15. августа 1911.
Чачак.

Млад. Ђ. Протић
држ. економ.

ВОЋАРСТВО

О БЕРБИ ОРАХА.

И берба ораха спада у један веома важан посао. У овоме погледу, у нас се грешило па и данас се греши, по томе, што се ораси недозрели и пре времена млате, па још онако неосушени износе на трг и продају, због чега се јако уди овоме артиклу, јер језгра рано обраних ораха брзо уплесниви и смежура се тако, да ораси нису ни за какву употребу.

Једно због овога а друго и зато, што ораси ове године нису добро родили у свим крајевима, ваљало би на бербу обратити озбиљну пажњу, па оно што има, да се обере онда, кад то буде потпуно стасало за бербу, јер ће се такви ораси лакше и боље уновчити.

Да би се одговорило овоме смеру, бербу ораха треба вршити онда, кад су ови зрели, а они су зрели онда, кад им љуска — клапина сама пукне и ораси сами из ње испадну, које треба скупљати после сваког ветра из јутра, па их остављати где на суво и промајно место, ради сушења. По кад-кад орахе ваља мешати, да се не убуђају, а најбоље не држати их, док се не осуше, у дебелим слојевима.

Само зрело убране и добро осушене орахе, треба износити на трг ради продаје. Ово зато, како би наши извозници куповали добру робу, која својим квалитетом може да издржи утакмицу на светским трговима са страним орасима.

Пав. М. Радосављевић.

ИЗ ДОБРИХ КЊИГА

1.

Праотац једне чувенене породице у коњарству, *Еклипс*, постао је укрштањем.

Праотац чувенога шортхорнског запата говеди, *Фаворит*, такође је производ укрштања између галовске краве и шортхорнског бика.

2.

У сточарству треба разумети, да су две јединке (индивидуе) *једнаке* само онда, кад су оне и анатомски и физиолошки једнако саграђене.

3.

Најбржи успеси у изједначавању запата постижу су парењем у сродству. Но парење у сродству обезбеђује успех само тада, кад га изводи најумешнији и најразборитији одгајивач.

4.

Свако грло, које је сувише дугачко, тешко се храни и никада није онако производно и употребљиво, као кратко грло. Ако се дугачко грло хоће добро да храни, онда оно мора имати врло велико заобљавање ребра одмах испод лопатице, мора, дакле, имати што је могућно шира леђа.

ГЛАСНИК

Овогодишњи испитни успех ученика Школе за Винодеље и Воћарство у Букову.

У почетку школске године било је ученика:

	држ.	прив.	свега
у I разр	27	4	31
„ II „	25	4	29
„ III „	18	5	23
Свега	70	13	83

По узрасту, ученици ови имали су:

Година	I разр.	II разр.	III разр.	свега
14	1	—	—	1
15	6	1	—	7
16	10	11	3	24
17	5	7	3	15
18	5	5	5	15
19	2	4	9	15
20	—	—	3	3
Преко 20	—	1	—	1
Свега	29	29	23	81

По занимању њихових родитеља било је:

Од родитеља:	I разр.	II разр.	III разр.	свега
Свештеника	1	—	1	2
Држ. чиновника	1	—	1	2
Опш. и прив. чинов.	1	—	—	1
Наставника	1	—	—	1
Трговаца	—	4	3	7
Земљорадника	25	25	18	68
Свега	29	29	23	81

Од ових ученика у току године напустило је школу 2
отпуштено 1
Свега 3

Ти су ученици били:

	I разр.	II разр.	III разр.	свега
Државних	2	—	—	2
Приватних	—	—	1	1
Свега	2	—	1	3

Испит је обављен за време од 21. до 25 inc. јула, према распореду.

Тако је од свих ученика полагало испит из

	Држ.	Прив.	Свега
I разр.	25	4	29
II „	25	4	29
III „	18	5	23
Свега	68	13	81

По положеном испиту ученици су у годиш. резултату изнели:

Успех	I разр.	II разр.	III разр.	свега
Одличан	3	6	13	22
Вр. добар	14	14	9	37
Добар	6	6	—	12
Слаб	6	3	1	10
Свега	68	29	23	81

Према томе:	ученика
Свршило је школу	22
Прешло у старији разред	49
Полажу разредни испит	5
Понављају разред	5
Свега	81

Од свршених ученика у трогодишњем резултату изнело је

Успех:	ученика
Одличан	4
Вр. добар	17
Добар	1
Свега	22

Од ученика са одличним и врло добрим успехом изнело је владање у последњој години:

	ученика
Примерно	17
Добро	5
Свега	22

Отуда је, према чл. 14. закона о нижим пољопр. школама за пољску привреду и чл. 88. правила за извршење истога закона, награђено 12 ученика.

Добили су:

I награду: муљачу за грожђе и воћарски прибор, награда Министарства Нар. Привреде, *Милисав Митровић*, из Негришора, среза драгачевског, округа чачанског.

II награду: муљачу за грожђе, награда Министарства Нар. Привреде, *Чедомир Вучетић*, из Цветојевца, среза крагујевачког, округа крагујевачког.

III награду: Саков плуг *Маринко Јовановић*, из Калиновца, округа ваљевског.

IV награду: Саков плуг, *Велимир Динкић*, из Власотинаца, округа врањског.

V награду: Саков плуг, *Милутин Јанчић*, из Лапова, округа крагујевачког.

VI награду: Саков плуг, награда из фонда, Dr. Љ. Радивојевића, *Богић Петровић*, из Гладње, округа моравског.

VII наградраду: Саков плуг, награда из фонда Dr. Љ. Радивојевића, *Синиша Агатоновић*, из Милутовца, округа крушевачког.

VIII награду: Саков плуг, награда из фонда Dr. Љ. Радивојевића, *Милоје Пејовић*, из Статовца, округа топличког.

IX награду: прскалицу „Верморел“, *Захарије Ратковић*, из Баште, Стара Србија.

X награду: прскалицу „Верморел“, *Милан Младеновић*, из Коњуха, округа крушевачког.

XI награду: прскалицу „Верморел“, *Душан Милошевић*, из Брусника, округа крајинског, и

XII награду: воћарски прибор са берилом и широмером, *Драгољуб Паруновић*, из Власотинаца, округа врањског.

Књигама, подарцима Срп. Пољопр. Друштва и Министарства Нар. Привреде, награђено је за одличан успех у наукама и примерно владање, у I. разр. 3 ученика, у II разр. 6 ученика и у III разр. 9 ученика.

Награде су раздате ученицима 31. јула, после благодарења, и тада је завршена школска година.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Колико је врсти биљака познато?

Пре 2200 година знао је Теофрастус око 500 разних врста биљака, а 300 год. доцније, око почетка нашег рачунања времена, Диоскоридес је набројао око 600. 1650. год. познавао је Баухин 5266 врсти биљака, а око половине 18 века знао је Лине свега 8551 врста. 1819. год. пак набројао је Кандоле већ 30.000 врста. 1845. год. знао је Линдлеј око 90.000 врсти биљака, а 1855. год. износио је број биљака, које је познавао Духарте, око 125.000. Седам година доцније Сакардо је попео број познатих врста биљака на 174.000, а данас пак, према извештају професора Шарла Бесеј-а, са универзитета у Небраски, тај број износи одприлике 210.000. Ових 210 000 познатих врста биљака, представљају од прилике нешто мало више од половине врста биљака, које на земљи постоје и чији број, по мишљењу Бесеј-а, износи око 400.000. К—р

Живина и шума.

Где има шуме, треба у њу слободно пуштати живину, нарочито кокошке. Оне налазе у шуми за се одличну хрину под шумским лишћем и уништавају врло велику количину штетних црвића и буба. Кокоши, које по шуми тумарају или живе и јаја су им необично укусна. Оне су врло корисне по шуму, па и по младе засаде. У шуми налази кокош заштите од ветра, сунца, кише и т. д. те и с те је стране врло саветно да се кокош у шуме пушта. Чувати је само треба од тица грабљивица М. Н. Лук.

ПОШТА

Г. Сави Петровићу, економу из Рајца. — За ствари, које се односе на изложбе у Турину и Лондону, обратите се Трговинском Одељењу Министарства Народне Привреде. Оно ће Вам дати најбоља обавештења. Српско Пољопривредно Друштво са поменутим изложбама нема никакве везе.

Г. Хр. Морарцалијеву, агрономy, Дојран, Турска. — За ручну и моторну пресу за цеђење уља обратите се фирми: *Слуцки и Комп., Београд.*

„Тежак“ ће Вам се од сада слати на адресу, коју сте означили

И у будуће редакција Вам стоји на расположењу, да вам за свако питање из области пољске привреде даје обавештења.

Са српским поздрављем
Уредништво „Тежака.“

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ
на основу највишег решења од априла 1869. год. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина, осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић. | Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 26. БЕОГРАД, 20 СЕПТЕМБАР 1911. ГОДИНЕ ГОДИНА XLII.

ПОЗИВ

ЗА ВАНРЕДНИ ЗБОР.

На основи чл. 45. друштвених правила, позивају се сви чланови Српског Пољопривредног Друштва на

ВАНРЕДНИ ЗБОР,

који ће се одржати

у Дому друштвеном, у Београду, 25 септембра 1911 год.

ДНЕВНИ РЕД:

1. Бирање подпредседника;
2. „ пет чланова управног одбора.

Отварање збора у 9 сати пре подне.

Београд, 30 августа 1911.

Председник Срп. Пољопр. Друштва
Влад. Кушаковић.

САДРЖАЈ:

Позив на Ванредни Збор.
Како треба поступати са стеоним кравама. — *Јов. Крикнер.*
Уништавање вашију код свиња. — *Јов. Крикнер.*
Утицај хранења на каквоћу млека код крава. — *Драг. Дероко.*
Калупљење дувана. — *Пав. М Радосављевић.*
Прављење сока — парадајса од патлиџана. — *Пав М. Радосављевић.*
Општински кошеви. — *Пав. М. Радосављевић.*
Потреба нужника на селу. — *Ж. Ковановић.*
Копач (Забава). — *К. П*
Гласник.
Поучне ситнице.
Књижевност

СТОЧАРСТВО

КАКО ТРЕБА ПОСТУПАТИ СА СТЕОНИМ КРАВАМА?

Да би се имало што више користи од гајења говеди, мора се нарочита пажња да обрати нези младунаца. Од дана оплођења краве мора отпочети брига око неге младунчета. Стеоним кравама мора се обратити особита пажња. Оне се морају нарочито хранити. Стеоној крави треба давати суву храну, која је богата беланчевином, и зелену, која ће дати крв. Умереним и редовним давањем доброг сена, добре зелене траве са нешто снажне хране (зрневља), тело се младунчета у утроби материној нормално развија. Стеоној крави не сме се давати храна која надима као ни сувише хладна храна, јер услед тога може лако да наступи побацивање. По киши, магли и мразу не треба стеону краву терати на пашу. Стају, у којој борави стеона крава, треба држати чисто и под постељати са довољно чисте и суве сламе. Пôд не сме бити сувише стрм, јер при лежању помера се материца назад услед чега може лако да наступи побацивање.

Мужа не сме да траје дуго. Неке краве дају млеко све до самог телења, али се ипак та особина не сме искоришћавати и сувише и крава до самог дана телења мусти па чак, као што неки раде, мужу помоћу сувишне хране повећавати. Последица је тога редовно: или слабо теле или крава доцније после телења даје мало и слабог млека. У 7 или 8 месецу бремености мора мужа постепено да престане. Када мужа престане треба крави давати само половину уобичајене снажне хране (зрна), а чим она сама престане да даје млеко, иста се са свим изостави. Храна не сме да буде кабаста да желудац надима, јер то отежава дизање, а и сувише пун бураг гњечи зачетак. Плеснива или иначе укварена храна не сме се давати.

На чистоћу тела краве треба обратити такође велику пажњу. Пре телења треба из стаје уклонити све што би могло повредити било матер или теле.

Поступили се по свему овоме, може се са сигурношћу очекивати да ће теле доћи на свет: здраво, чило и добро развијено.

УНИШТАВАЊЕ ВАШИЈУ КОД СВИЊА.

Према извешћу „Удружења немачких одгајивача свиња“, као одлично средство за уништај вашију и осталог гада код свиња јесте: скоруп. Успех од тога је одличан. Свињу треба помоћу једне четке намазати скорупом и већ после пола часа све су ваши мртве. Ово мазање треба поновити после два или три дана.

Као једно друго добро сресто за уништавање вашију код свиња, препоручује се: свињска маст помешана са разблаженом карболном киселином. Тело свиње треба добро намазати овом смешом. Ово се има за недељу дана, сваког дана понављати, како би се уништиле и оне ваши које се за ово време из јаја излегу. И сива живина маст која се растањи са зајтином, дејствује добро. Затим помаже и прање са цеђом од пепела. Најзад, као врло сигурно сресто за уништај вашију и другога гада код свиња, препоручује се: креолин или лизол, помешан са водом у сразмери 1:20 (5%) (на један део лизола узме се двадесет делова воде) са извесним омањим додатком шпиритуса. Сва ова средства треба на 3—4 дана после прве употребе обновити.

К—р.

УТИЦАЈ ХРАНЕЊА НА КАКВОЋУ МЛЕКА КОД КРАВА.

Многобројни резултати огледа, који су вршени да се докаже: какав утицај има хранење на каквоћу млека, показали су, да проценат масноће млека не стоји ни у каквој мери са храном датој кравама, кад се даје у довољној мери, а права је чињеница, која утиче на производњу масноће у млеку, индивидуалитет и карактер појединог на особ грла.

Сви покушаји, који су чињени да се повећа проценат масноће у млеку давањем хране кравама, која садржи доста масноће у себи, остали су без успеха и дали резултате са свим супротне, тако, да је у неким случајевима *проценат масноће* под утицајем оваквог храњења *смањен* у место да се је увећао.

Но и поред свега овога, што храна не може имати никакав утицај на производњу масноће па дакле и на истрајност и каквоћу масла.

Навешћемо извесну храну, која је по једном огледу, публикованом у „Mark lane express Agricurtaral Journal“ 10 окт. 1910., од утицаја на каквоћу масла. Тако ливадска трава, детелина, лепо сено и репа имају добар утицај на каквоћу масла. Међутим стари пашњаци, укварено сено, лишће од репе, колачићи од палмовог ораха, утичу на тај начин на каквоћу масла да оно постаје тврдо.

Меко масло је произведено од млека оних крава, које су храњене овсем, кукурузом, мекињама, колачићима од репице и сунцокрета, уз то се подразумева увек и лепо сено. Краве, које су храњене многом сламом, репиним лишћем, кромпирима и остацима из фабрика у којима се прерађује шећерна репа те краве производе млеко горког укуса.

Добар начин хранења састоји се у томе, што ће се кравама, по могућству давати што различитија храна која има тај добар утицај, да добрим утицајем једне хране ублажи и отклони рђав утицај друге хране. На тај начин мешајући храну може се добити производ масноће, односно масла, много бољи, него иначе, кад би давали само једну, те једну храну.

Драгољуб М. Дероко.

КАЛУПЉЕЊЕ ДУВАНА

Калупљење дувана је врло важан посао, коме се мора озбиљна пажња да поклони. Од срећености дувана по класама зависи, да ли ће се дуван скупље или јевтиње платити; пошто се при откупу дувана плаћа и срећеност, т.ј. ако је дуван класиран како ваља, онда се боље плаћа и обратно.

Пошто је дуван приуготовљен за калупљење, онда калупљење треба вршити овако:

Прво ваља одредити локал за калупљење, који треба да је што виднији и наћи место, где ће се чувати скалупљени дуван. Ово место треба да је: суво, чисто и промајно.

Чим је одређена зграда за калупљење и нађено место за калупљење, треба унети велики астал, па исти поделити на шест подједнаких делова; одељке одвојити цртама — линијама креде или угљена и обележити са: ванредна класа, I класа, II класа, III класа, IV класа, и фурда, а у одељење, где ће се дуван чувати у истивама, ваља унети клупе, астале или што друго, па и тамо обележити места, где ће се која класа дувана остављати.

Кад све буде спремљено, онда једно лице, које се разуме у дувану, уноси у локал за калупљење по неколико низа дувана, па код сваког маркираног места скида са низе по 30—40 листова дувана и оставља раденицама да га калупе. Скинуто лишће узима од реда и сваки лист добро прегледа, па га онда меће у класу обележену на столу, за коју налази, да заслужује, који посао понавља све донде, докле се не доврши започета низа, а за њом узети другу, трећу итд., докле се калупљење не доврши.

Одређеним раденицима за калупљење, треба казати, који ће коју класу да узима у рад. За ову сврху није потребно, да се употребљавају скупљи раденици и у опште они, који могу да врше какве теже послове, не, овде се могу корисно да употребе и изнемогла лица која нису способна за теже земљорадничке послове а нарочито деца.

Ако се буде имало довољно корпи или каквих других судова, где би се остављао класиран дуван понаособ, онда се само дању може дуван да класира а калупљење се може и обноћ да изврши наспрам светлости.

Раденик, који ће да врши класирање, треба да има добро развијен вид, да уме доста добро да разликује боју и каквоћу лишћа, а класирање ваља отпочети са првом бербом зато, што је дуван те бербе посан и скоро увек сув, и тек са свршетком ове прећи на другу, трећу, четврту, пету и на послетку на шесту бербу.

Дуванско лишће се класира овако:

Фурда. — У фурду ће доћи лишће из свију берби, даље, које је зелено, прегорело, сувише флекаво, буђаво, труло, много поцепано, јако прљаво и лошији подбир.

IV класа. — У ову класу долази лишће из прве бербе — подбира, које није ушло у фурду, и лишће из друге бербе, као и лишће из свију берби, које је поједено од пепелнице

III класа. — У трећу класу стављаће се лишће из прве бербе, које је по мало прљаво или нешто поцепано.

II класа. — У ову класу долази лишће из четврте бербе које није ушло у III класу, а то је оно сасвим лепо, чисто и потпуно зрело лишће, и лишће из пете бербе, које има по мало мрких тачкица и белих пегица.

I класа. — У прву класу има се ставити све боље лишће из пете бербе, као и лишће из шесте бербе; и

Ванредна класа. — У ову се класу меће лишће из пете и шесте бербе, које је особито лепо и које квалитетом премашује све класе.

У опште узев лишће, од половине струка дувана па ниже, лошије је, а оно на више све је боље у колико се иде више.

Одређени раденици за калупљење, узимају дате им класе у рад, па лишће сортирају по боји величини на: мало, средње и веће и затим *узимају лишће једне боје и величине па га полажу на дашчицу или колено тако, да увек дође лице доле наличје горе*, корен у поље а врх к себи, где се сваки лист притисне левом руком код корена а десном се руком превуче преко дршке па к себи, да се на листу исправе повијени крајеви и збрчкана места. Ово се продужава све дотле, докле се не скалупе код крупнијих дувана 10—15, а код ситнијега лишћа 12—18 листова, па се веже калуп. Везивање калупа код српског дувана, „просечана“ врши се овлаш, а код турских врста дувана, боље је, да се калупи прошивају. Лишће се калупи мало с малим, средње са средњим, а крупније са крупнијим и све се оставља опет у исту класу где је и одређено.

Скалупљен дуван не треба држати дуго у локалу за калупљење, како се не би влажио од сувишне паре и топлоте, већ га ваља чешће износити (чим се накупи 15—20 калупа) у зграду за чување, где га ређати на одређено место у истиве. При ређању дувана у истиве, треба калуп добро растрести, како би у њ лакше продирао ваздух и мраз, и одузимао му заосталу влагу.

Сваку врсту дувана, ваља засебно калупити и чувати, којом приликом поред осталога, обратити пажњу и на боју лишћа па исто сортирати и по боји.

Дуван у дугачким истивима ваља ређати у два реда док достигну висину 40—50 па и 60 см., а по том сваки истив покрити дашчицом.

При ређању дувана у истиве, ваља обратити озбиљну пажњу на то, какав је дуван, па ако је добро сув и посан, онда треба калупе преклапати за једну половину један преко другог, а ако је дуван влажан и јако мрсан, онда преклапање треба да буде веће тако, да врхови лишћа вире и на једном и на другом крају преко дршке. Овако је ређање нужно, да се дуван не би убуђао, јер у колико су калупи јаче преклопљени у толико је јаче испаравање.

Дуван се чува у истиву све донде, докле се не јави долазак откупне комисије, те се на неколико дана пред комисијски долазак удењчи.

Ако наступи влажно време, онда дуване у истиву треба растресати према потреби.

Зграда за чување дувана у истивима треба да има прозоре, како би се могли отварати за време ведрих

дана и ноћи, а затварати, кад је магла и кишно време. Ово зато, како би се дуван проветравао и чувао од квара.

Пав. М. Радосављевић.

ПРЕРАДА ПОВРЋА

ПРАВЉЕЊЕ СОКА — ПАРАДАЈСА ОД ПАТЛИЏАНА.

Патлиџан се као плод врло радо употребљава лети, но пошто се као такав не може за зиму сачувати, то се од њега справља нарочити сок звани у народу „парадајс". Он се справља на разне начине али је од њих најбољи долеописани начин:

За прављење парадајса употребљава се потпуно зрео патлиџан. Убрани патлиџани оперу се у хладној води, очисте од петељака, исеку на ситне кришке и мету у спремљен суд за кување.

Кување патлиџана врши се све дотле, докле се кошуљица — кожура не почне да скида са меса и не хвата за лопатицу, којом се патлиџани мешају на ватри да не загоре. Скувани патлиџан ваља скинути с ватре и оставити да се охлади.

После свршеног хлађења, патлиџан треба процедити на какво често сито, па сок вратити у суд за кување и исти дотле кувати, док се добро не згусне.

Кад је сок добро укуван, опет треба суд скинути с ватре и оставити га, да се охлади, а по том, сок разлити у спремљене боце — флаше, запушити их плутом и повезата врз плуте дунст папиром, па их метнути понова у суд за кување, у коме има сламе или плеве, како боце једна другу не би додиривале и лупале се. Суд налити водом покрити га каквом поњавом и ставити на ватру. Кување на ватри треба да траје 1 сат, а по том скинути га и оставити да се све охлади.

Пошто се боце охладе, онда се поваде, добро очисте и оставе где на сувом месту, где ће се чувати све до употребе.

Пав. М. Радосављевић

ЗДРАВЉЕ

ПОТРЕБА НУЖНИКА НА СЕЛУ.

Живећи и сам на селу и бавећи се пољопривредним послом, запамтио сам да је редак домаћин, који је подигао нужник. Кућна чељад за вршење нужде тражи какво заклоњено место — позади куће, млекара. или које друге зграде, а нарочито ако је вотњак одмах до куће, онда тамо.

Колико је ово штетно и непромишљено, слабо који сељак и зна. Да је то, пре свега, неугледно он не може да увиди с тога, што су тако од вајкада и његови старији радили, и што и данас све његове комшије тако раде. То је грешка, у коју се сељак толико уживео да му изгледа са свим обичан поступак. А да је то, осим тога што је неугледно, још и врло штетно, о томе му треба дуго и много причати.

Сељаку је потпуно непознато, да је бобичавост код његових свиња последица остављања измети (погани) на отвореном пољу — тамо где допиру свиње. Потребно је, да ма ко од кућне чељади има у стомаку глисту пантљичару (а тога има много), па ће свака она свиња, која његове измети нађе и поједе, неминовно добити бобице.

Да објаснимо како то бива:

Човечја пантљичара састоји се из више чланака. Кад ови чланци дозру, откидају се и болесник их заједно са својим изметима избацује напоље. У овим чланцима налази се мноштво ситних јаја пантљичаре. Кад свиња нађе и поједе ове измети заједно са чланцима, онда се из јаја у њеном желудцу излегу врло ситни црвићи (ларве пантљичарине), који продру кроз ткање органа за варење, растуре се по мишићима свињчета, ту се учауре и — то су бобице. Кад се поједе недовољно печено или кувано месо бобичаве свиње, добија се пантљичара, чији се чланци кидају и испадају са изметинама напоље а свиње их једу те добијају бобице. И то тако непрестано иде.

Кад би било нужника, разуме се, да свиње не би имале прилике да добијају бобице. А кад не би било бобичавих свиња, не би било ни пантљичаре код човека.

Осим тога, они силни ројеви мушица, које се лети окупе на људску поган, која је, услед дугога стајања на ваздуху, препуна заразних клица разних болести, разлећу се после одатле, па неке одлазе у млекар и падају на млеко, сир и др. што тамо за јело нађу; неке у кућу, па се размиле по хлебу и другим намирницама; а неке падају на усне детета, које спава у хладу. Свугде тамо сеју, са погани покупљене, заразне клице, од којих се смок квари а код чељади развијају заразне болести.

Сељак не треба да чува торове у очи Ђурђева дана од голих жена, које јаше на вратилима, да му ове не набаце „чини", да му се смок квари, нити је потребно, да тражи врачаре да детету „гасе угљевље од урока", већ нека подиже нужнике.

Па и онај несносан смрад, који се лети око куће осећа, као и они чести случајеви да човек виђа кућну чељад како чучи око плотова, толико су одврати, да других разлога осим тих не би ни требало, па да се увиди да је то штетно и неугледно.

Но, кад већ истичем потребу за прављењем нужника, хоћу овде да поменем и неке околности, које треба да имају на уму они, који се реше да нужнике подигну.

Сељаков нужник, не само да не треба да буде од тврдог материјала, већ је, на против, са економскога гледишта баш потребно, да буде мали и од лакше грађе тако, да кад се напуни базен (рупа) може лако нужник да пренесе на другу ископану рупу, а она пуна да се претрпа земљом. После годину дана имаће се из прве рупе ђубре за градину, са којим се по снази не може да мери ни које друго. Руковање овим ђубретом неће бити одвратно јер ће изгубити смрад и онај првобитни облик. Кад се друга рупа напуни, са њом се поступа као и са првом, а нужник се пренесе на прву испражњену.

Из овога се види, да се подизањем нужника постижу две користи. Прва: што је чистота око куће већа а болести код стоке и чељади мање, а друга: што се дође до одличног ђубрета.

Остаје ми да напоменем још и то, да нужник треба подићи што даље од бунара, иначе ће течност из нужника да допре до бунарске воде и да је загади, а то је врло опасно за оне, који овакву воду буду пили.

Ж. Ковановић.

ОПШТИНСКИ КОШЕВИ

Ово је једна од најстаријих установа у нас, која је установљена у смеру: да се притекне оскуднима у помоћ онда, кад година храном омане, или кад привредници без хране остану другим каквим случајем, као што су: пожар, поплава, или каква друга елементарна непогода; да се најзад путем позајмица помогне и онда, кад на својим њивама не нађу ни толико хране, колико ће им требати до нове, и најзад, да се нађе храна у кошевима као готовина у случају опште државне потребе.

Наши стари поклањали су велику пажњу општинским кошевима, те је свако село имало свој сеоски кош напуњен храном, са којом су паметно руковали и брижно ју чували, да им се нађе као готовина за поменуте случајеве.

До душе, установа општинских кошева и данас постоји. Од своје вредности ништа није изгубила. Сва је разлика на жалост у томе, што су данас општински кошеви махом празни, а на већини места још и не подигнути.

Оно, што су новчани заводи за грађане, то су општински кошеви за пољопривреднике, јер су ови намењени, да им послуже као штедионице. И доиста, које општине имају напуњене своје кошеве храном, те су и у могућности, да своје житеље осигурају храном бар за неко време у случају глади. А ово би могле да учине и све остале општине, само кад би мало већу пажњу обратиле на важност ове установе и њен племенити задатак, и кад би поле било мало више воље и заузимљивости. Ово тим пре, што је општинским судовима и поверено извршење закона о општинским кошевима.

И ако су општински кошеви у понеким местима, где су и у колико били уређени, за време поплава и сличних случајева, веома корисно послужили, у погледу давања прве помоћи оскуднима у храни, опет се њима не поклања она пажња, коју они у пуној мери заслужују. А да је тако, доказ је тај, што и данас има пуно места, где општински кошеви још нису ни подигнути.

Летина је на пољу под ведрим небом. Родност зависи од времена и непогода. Па баш зато, што се не зна, да ли ће година бити родна или не, општински су судови законом позвани, да се старају да у општинским кошевима увек имају довољну количину хране, како би могли притећи у помоћ својим житељима кад им ова буде затребала.

Па и она храна која је прикупљена и у кошеве — амбаре смештена, не чува се како ваља, јер од како је прибрана и у кошеве остављена, нико у њих није ни завирио, а о лопатању — превртању ни помена, због чега се храна много искварила и постала скоро неупотребљива. Све се ово види и зна, као и то, да ће се покварена храна морати да замени новом и здравом и да ће се недостатак од мишева, који храну упропасте, имати да попуни равномерним разрезом од свију пореских глава, — опет се на ово нико не осврће.

Има пуно хране издате на позајмицу под погодбом, да се после прве бербе врати заједно са процентом који закон налаже, али ово стоји и данас на дугу.

По закону о општинским кошевима, сваке године, храна се прикупља и од приновљених пореских глава, но ово је само „мртво слово на хартији“, јер се о извршењу тога ретко ко стара.

Не само да је немарности у погледу збирања и чувања хране, већ и оно, што се по књигама води као готовина у кошевима, несигурна је количина, јер од како је храна метута у кошеве, ретко је где и кад премерена, а још мање се водило рачуна о каквоћи исте. Зато и није никакво чудо, што је храна махом свуда упропашћена, те ће морати понова да се приступи уређењу општинских кошева, како би нам се нашли у невољи.

Ова је година била беритетна скоро у целој земљи, а особито је кукуруз свуда добро родио, а од 1-ог новембра законом је наређено да се храна скупља у општинске кошеве, те би надлежни требали да учине све шта ваља, да се ово кошевско питање једном приведе крају.

Стару храну требало би прегледати, па ако се нађе да је неупотребљива, требало би је раздати улагачима у размену за нову, чисту и здраву храну. Улагачи стару и неупотребљиву храну, могу да употребе за исхрану стоке.

Овај чланак написасмо зато, што је сад време овоме послу и радоваћемо се, ако се прикупи сва храна како од оних лица, која ову још нису уложила у општ. кошеве, тако од позајмичара и приновљених пореских глава.

Пав. М. Радосављевић

ЗАБАВА

КОПАЧ

Родитељи су нам помрли за неколико дана, приповедао је Шарл Варкен; завештали су нам као наследство у једној сеоској кући неке бедне остатке од намештаја Дугова није било. Чак смо нашли сто тридесет и девет динара и шесет пара у готовом новцу, поред незнатног накита који је вредео неколико златника.

То су били остатци великога имања, које је мој отац упропастио у разним пословима, поводећи се за својом живом уобразиљом. Кад је требало утврдити, шта ће да се ради са заоставштином, састао се породични савет. Ту је дошао ујак Анселм са своја два рођака, ујном и два пријатеља наше куће, који се баш нису много бринули за нас, али су волели да брљају и располажу туђом имовином. Расправљало се, већало се, па се напослетку одлучило да нас пошљу у сиротињски дом.

Ујка Анселм је говорио:

— Свако од нас има својих брига и на друге нема кад да мисли. Зато је најбоље, да се деца још за времена помире са судбином: нека још сад иду у сиротињу, кад се и онако ње неће никад ослободити.

Он је говорио као човек који је сит свега, па и милосрђа, и његово је расположење дохватило све присутне. Наш рођак Можар, који је имао страшну гуку на левом образу, постарао се да чак направи досетку.

— Куд би им био крај, да су то учинили још онога дана, кад су се родили, рекао је он.

После тога су нам изабрали тутора и туторовог заменика. Тутор је био ујак Анселм, а заменик наш рођак Можар. Они су са пуно жара дали обећање да неће водити бригу о нама и да ће нас што пре послати у сиротињски дом.

* * *

Мој брат и сестрица су били сувише млади, да би могли разумети куда их породични савет шаље; али сам ја већ био напунио десет година и знао сам толико да су деца из сиротињског дома чудновато одевена и да се бедно хране. Зато сам и бризнуо у плач кад су се рођаци упутили у кавану, да тамо доврше своја саветовања. Ми смо, сирочићи, морали стајати на кућњем доксату и чекати.

Видећи ме уплакана, мала Павлија и Ђорђе, као слутећи шта им се спрема, дадоше се у писку. Чак и Христина, добра слушкиња, одана и разрока, није могла одолети очајању. И док смо ми тако плакали сви четворо, очајнички, зато што смо били слаби и што нас је судбина гонила, прође поред наше куће један сиромашак, копач, носећи на рамену ашов и мотику.

Био је то космат човек, са дежмекастим лицем, које је имало боју старога, човек код кога су светле зенице одавале детињу душу. Њега је копкало зашто смо ми тужни, па је отворио капију и попео се до нас на доксат. Објаснити му није било тешко, пошто је Христина била врло речита. Тако је он дознао за непуних десет минута, из бујице речи, које је Христина просула, у каквом смо ми бедном положају.

Доброга копача је наша судбина тронула. Погледао нас је својим очима вернога пса, па је затим додао одмахнувши главом:

— Штета, да се таква деца пошљу у сиротињски дом. Посматрао је кућу која је била угодна, башту која је била велика — мерила је скоро два хектара — и напослетку је главом дао знак да не разуме.

— Кад би било човека који зна да ради земљу, деца би сигурно живела боље него као сирочад.

Он се удари по челу не би ли се чега паметног сетио. Пошто је мало постојао, замишљен, натовари опет будак и мотику на раме и пође пут каване, у коју су наши рођаци отишли. Знам да је говорио рођацима, који су јели прженог шарана, али ни дан данији не знам каквим се разлозима послужио. Тек он се врати веселога лица и објасни нам:

— Не бојте се, децо, нећете ви још ићи у сиротињски дом пошто се нашао човек, који се разуме у обрађивању земље и који ће се овде настанити. Тај сам човек, децо, ја, Никола Шастања.

Ова вест је одушевила наше просте душе. Она ни старој Христини ни малој Павлији није изгледала ни мало чудновата; што се мене опет тиче, осетио сам како ми се сузе суше таквом брзином, као да је вечерњи поветарац био најмекши убрус. Христина нам је на брзу руку зготовила мало чорбе, испржила нам јаја и кромпира. Копач је за себе био донео из крчме један литар вина. Насекао нам је хлеба, као прави отац, па нам је после причао разне приче које су биле очајно нејасне, али које су нас при свем том јако занимале.

Сутра дан копач је већ почео да ради башту. Имао је право када је говорио, да се разуме у обрађивању земље. Засадио је сваковрсно воће и поврће па је после продавао, носећи их на пијацу на колима која је узимао под најам.

Постепено се он тако окућио. Кућу је узео под мало дужи најам, закупио необрађену земљу, која се граничила са нашом баштом. Сада је свега било, хранили смо се разноврсним јелима, па нас је после дао у школу. Све је то он чинио, као да нам је слуга. Волео нас је нежно и силно, онако како нас је отац волео, ако не и више. Све што је зарађивао потрошио је на нас. Можете мислити како смо тек ми њега волели. Прошло је много времена. Кад сам навршио 16 година, отишао сам у учитељску школу, где сам учио доста добро. Најзад је дошло време, када је ваљало полагати испите. Поред осталих имао сам да положим завршни и најтежи испит.

Тога дана сам дошао у школу у фином оделу, са шеширом који је имао велики обод и новим ципелама. Копач је дошао за мном и повукао се у један угао, да ме види кад прођем. Сиромах човек се ипак није могао тако склонити, да га ја не приметим. Одушевљен својим успехом, разнежен помишљу да је тај добар човек био творац сваке моје радости, моје будућности пришао сам тамном кутку, где се згрчио био, загрли сам га и пољубио неколико пута у сред лица. Гомила мојих другова окружила нас је и пљескала.

Сузе су ударили старом копачу. Док сам га грлио, он је кроз плач говорио пригушено:

— Ах, господине! Ах, господине! Да није било вас, ја бих и данас био прост радник који ради туђу земљу, скапава на сунцу и киши, умире од глади. Ви сте мени, заједно са братом и сестрицом, дали мир и срећу. Јер ја живим срећан од онога дана кад сте ми допустили да живим заједно са вама у вашој кући... да срећан... Ах, господине, то вам не бих заборавио, да живим хиљаду година.

Тако је говорио добри копач. Моји другови, мислећи да сам ја краснога човека спасао беде, бацали су у вис своје шешире, кличући одушевљено.

Ж. А. Рони.

ГЛАСНИК

Жетвени принос у Темнићу у 1910. год.

Мислимо, да ће читаоце „Тежака“ интересовати да сазнају: какав је принос био у прошлој 1910. години у Темнићу, и колика је површина земље била култивисана. Срез темнићски по своме географском положају спада у полубрдске крајеве Он има велику моравску долину, и омања брда, која су већим делом таласаста, а на самој граници среза темнићског, левачког и беличког, налази се планина „Јухор“.

У равници поред реке Мораве, највише се гаји кукуруз и јечам који одлично успевају и дају врло добар принос, сем година кад су велике кише, услед чега вода надође и Морава поплави моравску долину, но и у тим случајевима страда само јечам, који се после преоре и засеје кукурузом, који напредује одлично после водоплава.

У брдским положајима се гаји: пшеница, јечам, овас и раж. Виногради и воћњаци, који се налазе већином у брду, одлично успевају, и принос је добар кад су зато године погодне.

Да би се видело, колико је којих усева засејано и на којој површини, као и то: колики су принос дали поједини пољски усеви у 1910 год., износимо овај табеларни преглед:

ВРСТА УСЕВА	ЗАСЕЈАНО		ПРИНОС		ЦЕНА ЗА 100 КИЛА		УКУПНА ВРЕДНОСТ	
	ХЕКТ.	АРА	1 ХЕК.	УКУПНО	ДИН.	П.	ДИНАРА	П.
Кукуруз	5835	60	1000	5835000	5	—	291750	—
Пшеница	1198	45	800	958760	14	—	135226	40
Раж	473	30	650	307645	10	—	30764	50
Јечам	2118	45	750	1588500	10	—	158850	—
Овас	352	50	500	176250	10	—	17625	—
Крупник	39	05	500	19525	10	—	1952	50
Пасуљ	207	45	150	31117	20	—	6223	40
Кромпир	118	55	5000	592750	10	—	59275	—
Купус	129	70	4000	518800	5	—	25940	—
Црни лук	96	05	3000	288150	10	—	28815	—
Бели „	67	50	2000	135000	10	—	13500	—
Поврће	28	85	2000	57700	10	—	5770	—
Бостан	80	30	3000	240000	5	—	12045	—
Бундеве	12	—	10000	120000	2	—	2400	—
Сточна репа	6	60	20000	132000	1	—	1320	—
Детелина	328	10	4000	1312400	5	—	65620	—
Пиљне биљке	30	10	2000	60200	1	—	620	—
Конопља	324	90	500	172456	50	—	86225	—
Дуван	81	—	1000	81000	100	—	81000	—
Ливаде	688	—	3000	2064000	5	—	100000	—
Пашњаци	845	—	1000	840000	2	—	16900	—
Виногради кал.	510	70	Услед перноспоре није било рода.					
„ дом.	75	60	„ „ „ „ „					
Шљивари	1517	70	100	151770	10	—	15177	—
Јабука бр. дрв.	23471	—	1	23471	10	—	2347	10
Крушке „ „	13509	—	1	13509	10	—	1350	90
Дуње „ „	3400	—	2	6800	10	—	680	—
Брескве „ „	1400	—	5	7000	5	—	350	—
Кајсије „ „	5210	—	6	26050	10	—	2600	—
Ораси „ „	5960	—	10	59600	20	—	11920	—
Трешње „ „	5700	—	2	11400	10	—	1140	—
Вишње „ „	9350	—	1	9359	5	—	450	—
Целокупна вредност приноса							**1,178.480**	**80**

Примедба. Принос је свуда узет просечно по хектару, изузетци нису узимати у обзир.

Из овога прегледа се види: да принос није био задовољавајући какав би требао да буде; но према времену, како је било у прошлој години, ипак се може рећи да је био задовољавајући.

Киша и ладноћа су ометали напредовање свих усева, а нарочито воћа и грожђа није било ни колико за домаћу употребу.

Варварин.

Марко Н. Тодоровић,
срески економ.

Нови закон о маслу у Данској.

Нови закон о маслу (бутеру) ступа ових дана у живот. Главне су му одредбе:

Масло, намењено извозу, не сме да садржи више од 16% воде, не сме да буде бојено анилином, нити да буде конзервисано другим чиме сем кујнском соли. Мора бити справљено од павлаке или из млека, који су загрејани били најмање на 80° Ц.

Мора да буде снабдевено земаљским знаком (два укрштена рога), а млекаренце за извоз, подлеже контроли. Знак се сме употребити само са масло, а за другу робу не. Употреба овога заштитнога знака подлежи надзору министарства земљорадње, а оно може да примора млекарнице, које подлеже контроли, да своје масло испитују у пољопривредном опитном лабораторијуму, или иначе, кад то буде приредила организација млекарница. Млекарницама, чије се масло покаже неподобно за извоз, може да се за извесно време одузме право на употребу заштитног знака. Тај се знак не сме употребљавати за исландско данско-западно-индиско и иностранo масло.

Страно се масло сме да продаје на велико и на мало само у оригиналним завојима с прописним знаком, из кога се може одмах да увиди, да је масло из иностранства. У малопродаји мора такво масло да носи натпис *„страно“*, а исти натпис да носи и хартија за завијање.

У унутрашњем саобраћају, мора масло, које садржи 16—20% воде, бити означено као „водено“ — на етикети и на хартији за завијање, а масло с преко 20% воде, у опште се искључује из продаје.

А. Ј.

Извоз коња из Енглеске.

Енглеска је позната као културна и у сваком погледу веома напредна држава. Па и коњарство је најразвијеније у Енглеској. Енглески одгајивачи производе све типове коња у толиком броју, да поред подмирења земаљских потреба претиче један велики број који се продаје страним државама.

У 1910 години извезено је из Енглеске 59.150 коња и продато за укупно 32,355.950 дин. или просечно по 340 дин. један. — Овде нису урачуната она скупоцена грла за приплод од којих се по једно продаје за стотине хиљада динара. Од извезених коња највише их је отишло у Белгију (30.206), па затим у Холандију (19.957) и у Француску (2.354). Огроман број извезених коња у Белгију и Холандску употребљава се за клање, отуда им је и просечна цена доста мала. За Француску се извозе коњи бољега типа и њихова је просечна вредност 1575 дин.

Наше је коњарство јако заостало, али се свим силама ради да се подигне и унапреди. Наши одгајивачи, мора се признати, раде с великом вољом и приличним разумевањем, али ће се таквима и труд наградити, јер цена коњма стоји врло високо.

Ђ. М.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Да растерамо гљисте.

Обична гљиста, која се по повртњацима налази, живи само у доброј, трошној и нешто влажнијој земљи, где има довољно црнице, којом се поглавито и храни. Неиструли делови земље, којом се гљиста хранила, излазе из ње у виду веома танких кобасичица, које гомилице виђамо по површини земље, где се гљисте налазе. У недостатку добре црнице, која би гљистама за храну могла послужити, нава-

љују оне и на најнежније жилице наших културних биљака у пољу и градини, шта више и на оне у саксијама, у којима гајимо племените цвеће, и на тај су начин те гљисте штетне. — Против ових штеточина, сигуран је лек овај: На један литар воде, треба узети једну шаку на треници истрвеног дивљег кестена, мало га само у тој води прокувати, па оставити да се охлади. Кад се охлади, треба овим уварком она места прелити, где се гљисте налазе. Исто тако треба овим уварком залити и оно цвеће у саксијама, кад би приметили, да у њима има гљиста. —ћ.

Од мркве (шаргарепе) се свиње гоје.

Да је мрква за коње врло питава храна, то је позната ствар, али је мрква добра храна и за свиње, те с тога у најновије време у велико сеју сеју мркву, поглавито у Ческој и Шлезији, искључиво само за исхрану свиња и уверавају, да се мрквама храњене свиње врло брзо и добро гоје. —ћ.

О храњењу стоке детелином.

Енглези, Швајцарци и други напреднији сточарски народи, који на своју стоку много више пазе него што се пази код нас, пазе и на храну, којом своју стоку хране, као и на начин, како ју хране. Тако они својој стоци никад не дају чисту, сирову детелину, него ју увек мешају овсеном, јечменом, па и пшеничном сламом, јер казују, да стока није у стању да сварује тако снажну храну као што је сирова детелина, без присмесе неке суве пїће. Они на сецкалици исеку најпре детелину, па онда и сламу, узму $^{2}/_{3}$ детелине и $^{1}/_{8}$ сламе и с том сламом своју племениту и красну стоку хране, која при оваквој храни врло добро напредује, никад се не преједе и не побољева. —ћ.

Покварено масло.

Покварено масло — бутер, може да се поправи и за мешење употреби, кад се најпре у млеку, па онда у чистој хладној води добро измеси и испере. —ћ.

Против „пикца“.

Има једна врста пужа *голаћа*, кога у јужним српским крајевима зову *„пїкац“*, који се по повртњацима и виноградима, неких година, у већој количини појављује и поврће брсти и штети, исто тако и млади ластар по виноградима. Ови пужеви само ноћу из земље, где су преко дана скривени, излазе и на поврће и ластаре наваљују, а чим почне да свиће дан, одмах се под земљом скрију и ту предане. Ми смо против овога штеточине скоро сасвим без одбране, јер сва средства, која се против осталих врста „голаћа“ употребљавају, као посипање леја струготинама, јечменом плевом итп., осташе против „пїкца“ (Helix pomatia) сасвим безуспешна. Најбоље и једино средство, које се против њега показало, то је *обична со*, којом треба леје посути, на којима се „пїкац, појави, јер се после тога средства силество мртвих пїкаца на посутој леји налазило. —ћ.

Да коштице пре никну.

Да коштице од трешања, шљива, бресака идр. пре и сигурније никну, треба их метнути у наквашене мекиње (трице) у један лонац, па их тако држати на топлом месту за једно 14 дана пре сејања. Овако спремљене и посејане коштице ниће ће и пре и сигурније. —ћ.

Кравама не треба давати дражећа средства.

Краве које неће да „воде“, не треба на то присиљавати давањем надражавајућих средстава. Њихово је дејство у опште сумњиво! Краве, које неће да воде, треба посведневно, по неколико часова, пустити да с биком проходају, прошетеју. Ако су краве иначе нормално развијене и здраве, онда ово средство обично помаже. —ћ.

КЊИЖЕВНОСТ

Анализа Пољопривредних производа од † *Милана Ј. Бајића*, агрикултурног хемичара Министарства Народне Привреде. Издање Министарства Народне Привреде 1911 год. Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије. 8⁰. Стр. 200. Цена?

Покојни Бајић није стигао да за живота среди и публикује своје радове, које је марљиво вршио у Лабораторији Пољопривредне Хемијске и Огледне Станице при Министарству Народне Привреде Смрт га је сувише рано одвојила од посла, те је он оставио у аманет своме другу, хемичару г, Р. Мајсторовићу, да све његове радове публикује. Министарство је примило на себе да ове анализе публикује и тако сад имамо драгоцене податке, без којих смо досада били. У овој књизи сређени су ови податци: Нечистоћа и тежина пшенице из 1898 год. — Преглед тежине и нечистоће пшенице из 1899 по окрузима. — Преглед тежине пшенице из 1898 по окрузима. — Преглед уродице и нечистоћа пшенице из 1898 г. по окрузима. — Преглед нечистоће и тежине пшенице из 1899 г. по срезовима. — Хектолитарска тежина и нечистоћа пшенице из 1900 г. — Табеларни преглед хектолитарских тежина, нечистоће и тежине зрна по срезовима пшенице од 1900 год. — Табеларни преглед тежине и нечистоће пшенице из 1900 год. по окрузима. — Хектолитарска тежина, тежина зрна и нечистоћа пшенице из 1901 год. — Хектолитарска тежина, тежина зрна и нечистоћа пшенице из 1902. — Хектолитарска тежина ражи, јечма, овса и крупника. — Хемијске и механичке анализе пшеница из 1898, 1899, 1900, 1901, 1902 и 1903 године. — Анализе овса, ражи, јечма, крупника, хељде и проса. — Анализе сочива, грашка и боба. — Анализе кукуруза — Анализе пасуља из 1900 г. — Анализе млека — Анализе кромпира из 1903 год. — Анализе сира. — Анализе јабука. — Анализе шљива из год. 1898, 1899 и 1900. — Анализе трешања. — Анализе грожђа. — Анализе разних врста српског и страног шећера. — Анализе воска. — Анализе меда. — Анализе шећерне репе из 1899, 1900 и 1901 године. — Анализе шире и грожђа. — Анализе вина. — Анализе ракије комовице и шљивовице анализиране 1902 и 1899 год. — Аналице српских вина из 1901 године. — Анализе чоколаде и какао. — Анализе земаља држ имања „Алија Шарвац“. Анализе живих пескова у Србији. — Анализе воде —

Податци су врло прегледно сређени по табелама, и лако је наћи оно што се тражи. Техничка израда је одлична.

М. Н. Лук.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ
на основу највишег решења од априла 1869. год. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина, осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 27. **БЕОГРАД, 30 СЕПТЕМБАР 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ:

Гајење шпаргле — *П. С Петковић.*
Како Вестфалци своје прасице негују? — Dr. *Ђор. Радић.*
Попуњавање празних места у винограду. — *Мил. Илић.*
Ђубрење винограда. — *Мил. Илић.*
О разговору код пчела. — Dr. *Ђор. Радић.*
О голубијим јајима. — Dr. *Ђор. Радић.*
Слепило код коња. — Dr. *Ђор. Радић.*
Жути црв. — Dr. *Ур. М. Стајић.*
Забава: Тврдице.
Гласник. Пољопривредни напредак Данске. — *Драгољуб Дероко.*
Поучне ситнице.

ПОВРТАРСТВО

ГАЈЕЊЕ ШПАРГЛЕ.

У западним земљама шпаргла се у толикој мери гаји, да је постала врло разграната градинарска биљка. Она се тамо врло радо троши као људска храна и виђа се на столу и најсиромашнијег грађанина.

Код нас напротив шпаргла је ретко поврће и сматра се више мање као деликатес. Троши је једино имућнији сталеж, али због скупоће и он ређе. Земунске пиљарице, који су једини произвођачи шпаргле, тако је скупо цене, да се и богатији морају лишавати задовољства да шпарглу једу.

Због тога, што је шпаргла врло здраво и хранљиво поврће, које би се могло више трошити код нас кад би се у већој количини производило и што је култура њена далеко лакша него што се мисли, ми ћемо овде изнети у кратко како се она гаји, е да би се и код нас одомаћила и заузела у нашој кујни место које заслужује.

Одређено земљиште за гајење шпаргле, пре свега не сме бити подводно, јер би у том случају биљке пропале. Земљиште, које вода топи за кратко време, (мање од 14 дана) не шкоди шпаргли ништа. Сем тога, у близини леје где је шпаргла засађена, не сме бити воћа, ђбуња и томе подобно, што би бацало сенку и правило ладовину, јер услед ладовине умањује се загревање земље, услед чега шпаргла у квалитету знатно губи.

Шпаргла тражи дубоко разрађену, трошну, топлу и снажну земљу а пре свега *песковиту иловачу*. Тешке земље за културу шпаргле треба прво поправити, мешањем са песком, кречом и др. средствима, која учине земљу лаком и растреситијом.

Одређено земљиште треба *с јесени* изриљати у у дубини за 65 см. или још дубље, при том добро нађубрити коњским ђубретом. После тога изриљано земљиште се подели на леје, чија ширина треба да је 1·24 м., при чему треба пазити, да су леје окренуте од севера ка југу. У свакој леји ископају се по два шанчића у дубини 30—40 см; удаљени један од другог за 30 см.

С пролећа чим се земља загреје, треба у направљеним шанчићима начинити од земље мала испупчења у висини за 10 см. Пре но што се отпочне са сађењем шпаргле треба претходно земљу добро измешати са сагорелим ђубретом или „компостом“. Приликом сађења шпаргле треба пазити, да жилице на све стране буду подједнако распоређене (види сл. 1 б) и тек онда покрити их за 10 см. дебљине са добро издробљеном и ситном земљом. Посађене биљке треба да су у реду удаљене 60 см. једна од друге и да стоје у троуглу према другим редовима.

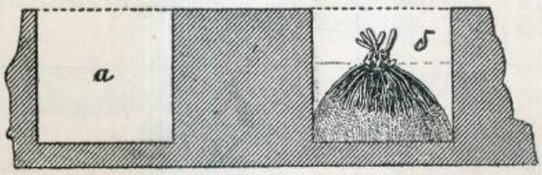

Сл. 1.

За сађење најбоље су једногодишње саднице а могу се употребити и двогодишње, али трогодишње

никако. Од трогодишњих садница добија се неједнак сâд а и биљке брже изумиру; док се једногодишње садице боље примају, подједнако напредују и дужег су живота.

Код сваке посађене биљке треба забости по један кочић, да би се знало место где је посађена.

У колико се посађене биљке нису примиле, треба празна места идућег пролећа попунити.

С јесени, треба избачену земљу са стране измешати са добро сагорелим ђубретом, најбоље компостом толико, колико да се шанчићи затрпају и изједначе са горњом површином земље.

У идућој, *другој години*, треба земљу одржавати чисто и сваке треће недеље биљке нађубрити у води разблаженом осоком. С јесени, биљке се покрију сагорелим ђубретом у висини за 10 см. а затим се преко овога навуче и остатак земље тако, да засађена места добију облик гребена — банка. На овај начин онај простор, на коме је била избачена земља, постаје сада пут, а гребени постају леје (види сл. 2.) Преко зиме банци се покрију сагорелим ђубретом или компосом у висини за 10 см.

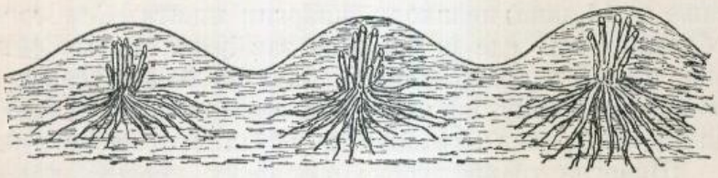

Сл. 2.

С пролећа, *треће године*, треба ђубре мотиком добро прекопати, пазећи да се биљке не повреде, а земља затим намести и поравња опет у виду банка. И ове године треба биљке заливати разблаженом осоком у води.

Доста ђубрета, заклоњен положај и лако суво земљиште јесу главни услови за повољно успевање шпаргле.

Ђубрење са разблаженом осоком у води и пепелом преко лета, врло је корисно.

Тек у трећој или четвртој години отпочиње берба: сечењем њених кртих, сочних и задебљалих изданака.

Шпаргла се сече два пута дневно, и то: рано у јутру и после подне. За време топлих дана може се дневно сећи и три пут, а ако је време хладно само једанпут. Берба шпаргле у повољним приликама траје до конца јуна месеца.

При сечењу треба пазити, да шпаргла — изданци не буду сувише дугачко, нити сувише кратко осечени; јер у првом случају ослабе њени матичњаци, а у другом, наступа трулеж. Као најподеснија дужина за сечење шпаргле може се узети 22 см

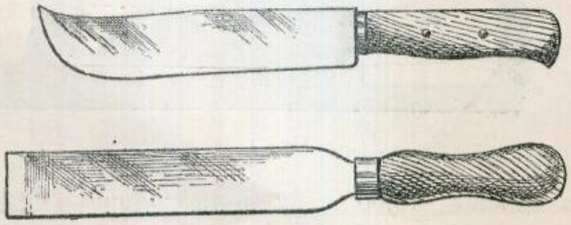

Сл. 3. Ножеви за сечење шпаргле.

За време бербе, потребно је обратити нарочиту пажњу на то, да се поред сваког изданка, који је почео излазити из земље и кога треба осећи, начини толика рупа, колики је и сам изданак, пазећи да се млада стабљика, на којој се он налази не повреди, јер би у противном наступила трулеж.

Пошто је за сечење потребна веома велика пажња и извежбаност, треба за ову сврху узети нарочито зато начињене ножеве (сл. 3.), са којима се не могу жиле повредити. Њима се може и мање извежбани радник служити,

По свршетку бербе треба цео простор, засађен шпарглом, нађубрити осоком разблаженом у води.

П. С. Петковић.

СТОЧАРСТВО

КАКО ВЕСТФАЛЦИ СВОЈЕ ПРАСИЦЕ НЕГУЈУ?

Већини штованих читаоца биће познато, да су *вестфалске шунке* најчувеније и у трговини најскупље. Оне су најсочније и најукусније, што не долази само од саламуре и сушења, него, и то поглавито, од ваљане неге свиња још у младости. Куд би ми отишли, кад би на исхрану наших свиња још од прве младости, боље припазили?

Вестфалци су тврдо убеђени, да немар у гајењу младе живине, нигде нема тако очевидних хрђавих последица, као код прасади. Ако је свињче у првој години закржљавило, било то са недовољне хране, било због непажње домаћинове преко зиме, онда га неће поправити ни најбоља доцнија нега, ни најпитавија храна. Ко довољно не пази на одојче и младо још прасе, тај од њега никада неће имати ни крмка ни крмачу како ваља.

Као год што нам Енглези служе за пример за подизање и негу коња, тако нам Вестфалци могу за пример служити за подизање и негу ваљаних свиња, зашто наш шумадијски сој све услове има, да трговини буде први над првима. Само више воље и труда, па се и то може постићи.

Вестфалци, при одгајивању својих прасади, држе се ових правила:

Прво је, што чине, то, да се прасицима свакодневно простире нова простирка, од које треба да има, не само доста, него да је увек и сува, да прасици увек на меканој и сувој простирци леже, а кад настане цича и зима, онда треба и прасад у топлије стаје сместити.

Одојчад се оставе код матере 3 недеље, за које се време не хране ничим другим, до матерњим млеком. После три недеље сместе се одојчад негде у засебно, преграђено место, из ког ће, кроз изрезане отворе, моћи да дођу до матере. У тој прегради имају прасици у плитком валовчићу прекрупљеног, ујармљеног овса, ког увек могу јести, колико им је год воља; па кад се овса наједу, а они прођу кроз оне отворе, рупе, мајци — да се насишу.

После четири недеље одлуче се прасици од мајке сасвим, па им се онда даје овсена прекрупа с кисе-

лим млеком, са ког се најпре, разуме се, скине павлака. При томе треба пазити, да ова храна не буде много изложено сунцу, јер у киселом млеку, које је веома изложено сунчаној припеци, ствара се нека отровна материја, од које прасици могу да оболе, па, богме, и да угину. У то кисело млеко може да се дода и мало јечмене прекрупе и обарених кромпира.

При оваковој нези и храни, порашћују прасици као „из воде“, па кад се после 5—6 месеци своје старости отпочну да хране обичном храном, тада се шире и заокругљују — да их је милина погледати, те се развију у колосалне браве и продају скупље од свију других свиња.

Па зар и ми не би могли тако радити и веће користи имати? Само воље и оданости послу, па се све учинити може!

Р—ћ.

ВИНОГРАДАРСТВО

ПОПУЊАВАЊЕ ПРАЗНИХ МЕСТА У ВИНОГРАДУ.

Попуњавање празних места у винограду, сађење, дакле, калемова на места, где су се чокоти посушили, ретко се где врши и то само с тога, што су резултати рђави, а рђави морају бити, кад се не изводе пажљиво.

За празна места у винограду морају се одабрати што бољи калемови, добро срасли и добро ожиљени; да се јамићи ископају ашовом што шири; да се, пошто се жиле подрију земљом, јамићи пођубре згорелим ђубретом *и где нема могућности да се заливају, да се овај посао изврши сад с јесени а не с пролећа,* јер ће се од кише, отопљеног снега и др. падежа земља боље приљубити уз жилице, довољно се наквасити, и такав калем мора се примити.

Преко лета, ако су околни — суседни чокоти јако будни, треба скратити ластаре околних чокота на 50—60 см. висине, да би новоусађени калемови имали више светлости и промаје.

Оваквим начином рада на попуњавању винограда избећиће се „наместичави“ виногради.

ЂУБРЕЊЕ ВИНОГРАДА.

Виногради се морају ђубрити бар сваке четврте године добро, да би се, поред обилног рода, могли добро одржавати.

Најлакши је начин растурање ђубрета по винограду, прекопавати виноград одмах по ђубрењу тако, да се ђубре са земљом измеша и покрије.

Други, бољи начин је: кад се ископа уздуж између редова јарчић 40—50 см. дубине у који се ђубре наспе, разреди и покрије.

Трећи, најбољи начин је: кад се око сваког чокота откопа земља за 20—30 см. дубине, па се у тој дубини ђубре наспе, разреди и покрије.

За ђубрење се употребљавају разне врсте ђубрета, но наши виноградари нека употребе згорело ђубре са ђубришта или буњишта.

Милутин Илић.

ПЧЕЛАРСТВО

О РАЗГОВОРУ КОД ПЧЕЛА.

Ко се већ није чудом чудио, кад је, стојећи пред пчелаником, посматрао живахно и весело кретање и живот наших највреднијих *пчела!?* Ко се није дивио гледајући, како се ти мали створови разумевају, како сваки од њих тачно распознаје своје обиталиште, па кад која пчелица случајно залута у туђу кошницу, како ју одмах познаду и отерају. Тада нам се и нехотице намеће питање: којима се средствима пчеле разумевају, који ли им знаци и обележја служе? А још нам је чудноватија њихова свест о задружној заједници, кад изгубе своју *матицу.* Једва прође 10 минута, а већ чета од 40—60.000 глава сазна, да им је нестало воће — матице, па јаучећи и јадикујући растумарају се и болно зује по целој кошници, по градини и по кући за изгубљеном својом владарком, да ју нађу. — Да је матица, како неки мисле, доиста окружена почасном стражом, онда нам не би то било тако чудновато; могло би се мислити, да је та почасна стража по целом пчеланику тако брзо раструбила глас, да им је нестала владарка, али те страже, која би одређена била за њену службу, у опште код пчела нема. Истина је то, да матицу за време лежења пчелиних јајашца, свуда, где год се појави, пчеле хране, те ју некад и прате на путу, али ју мало за тим опет нађемо усамљену у неком кутићу од сећа, где се одмара или хлади, а да се за њу ни једна пчела не брине.

Средство, којим се пчеле распознају између себе и којим познају своју матицу, свакојако је — *мирис.* Опште је мњење пчелара, да свака матица има свој особити мирис, као што га имају и пчеле, и то, рекао бих, да матица шири особити мирис, с којим, може бити, излучује неку фину, веома миришљаву течност, која даје целом народу једнако осећање, једнаку вољу.

Многе се веома чудне и занимљиве појаве у кошници дају само тим објаснити. Кад је добра паша за мед, па кад се пчеле кући враћају, мирише силно од етеричног уља, накупљеног цветног нектара, па им онда донекле ишчезне њихов особити мирис; с тога им је онда могућно без погибије променути кошнице, нарочито у великој навали на лету кошнице. Тиме се даје протумачити и занимљива појава, да пчела натоварена слатким товаром, сме за време ове паше, без своје погибије, ући у сваку кошницу, па се оној задрузи и приволети. Овај се покушај не да у друго време, т.ј. кад нема на пољу добре паше, без борбе на живот и смрт, ни помислити. Кад би н.пр. хтели слабе народе да спојимо и од њих да направимо један јак народ, онда им само треба дати једнак мирис, било димом или чим другим, па ћемо их лако сјединити. Матице, које су у туђу кошницу уметнуте, а које су дотле без матице биле, треба неколико дана пре тога затворити у нарочити кавезчић, који се с матицом заједно уметне одмах у кошницу, и то по свој прилици само зато, да све пчеле, мало по мало, поприма њен мирис и тиме се с њом спријатеље, иначе ју пчеле, скоро редовно, неће да приме. Како матични мирис, који ми, наравно, слабо осећамо, дај-

ствује на пчеле, види се по томе, што пчеле из народа чувају по више дана оно место, где је матица становала, или га потраже и облећу, па шта више и сам празан кавезчић, пошто је већ из кошнице извађен, знају у пчеланику наћи још и око њега облетати. Често се догађа, да пчеле још и мртву своју матицу, кад пред кошницом на земљи лежи, препознају и њушкају, али се не примире код ње, а то је знак. да мирис није једино средство, које служи за распознавање матица и пчела радилица.

Исто је тако занимљив и говор матичин, који се састоји из особених, једносложних гласова, што их она од себе пушта у кратким одморима. Ти гласови јављају читавом народу у кошници, да је матица будна, а можемо их више пута јасно разабрати, кад уво примакнемо кошници. Сваки пчелар познаје већ такове гласове: чуо их је по излету роја „првенца“; тада се јављају гласови једне већ слободне, а друге још у „матичњаку“ затворене младе матице, док стара матица пушта звукове налик на „тит, тит“. Сви се ти гласови дају добро чути и на неколико метара далеко.

Ти матичини звуци дају јој повода, да се, кад у ваздуху лепрша, држи у заједници на окупу. Кад пчеле, било у кошници, било у рају, не чују те гласове, одмах знају, да им је нестало матице.

Чудновато је, да кад се биљком *матичњаком* натрља кошница, да се онда народ без матице дуже времена задржава на окупу; а само за време обилате паше не осећају да немају матицу, од велике журбе са сакупљањем меда. Рој пак, врло радо улази у кошницу, која је натрљана матичњаком, ако с таком кошницом станемо у сред роја који се лепрша, а гранчицом од матичњака трескамо по ваздуху. Овако хватање роја увек успешно испадне, ако пчеле следују својој матици; али бива, да јој неће да следују. У том случају иде она њима. Дешава се, да овај лов роја не испадне за руком, кад се матица са неколико пчела сместила на друго место. Ту се пчеле, преварене мирисом биљке, врате из кошнице, у коју су се већ биле сместиле, па се сакупе све око своје владарке.

Из свега напреднаведенога, дакле, закључујемо, да се пчеле и њихова матица између себе двојако споразумевају и распознају: мирисом и звуком матичиним. Али и пчеле саме дају од себе разне гласове, с којима казују не само једна другој, него и своме власнику — пчелару: да су у некој опасности. да су жалосне или радосне, да су срдите ит.п.

Пчелар треба те гласове да разуме, и онда је при неговању својих пчела много задобио.

Тако на пример: Кад се кошници приближује каква опасност, онда се пчеле на лету ужурбају, и са неким кратким, испрекиданим „ци! ци!“ означавају, да се нешто непознато приближује кошници; оне тим цијукањем опомињу и остале пчеле, које се у кошници налазе, да су у опасности и да буду спремне. После тога одлете с лета и полазе у сусрет ономе предмету који им се приближава, па га облећу с неким јасним, отезајућим и певајућим гласом, што је знак сумње. Ако би се тај предмет јаче приближавао кошници, онда пчеле почну срдито да цијуче, а тиме призивају и остале пчеле у помоћ за одбрану. — У мирном стању, њихов је разговор тих, једва чујан. — Кад пчелу притиснемо, она пушта од себе тужећи глас; казује свој бол. — Кад куцнемо на једну здраву кошницу, нарочито зими, а при том прислонимо уво на кошницу, чућемо, да су пчеле то куцање с негодовањем осетиле, што изјављују убрзаним и јасним зујањем, које се после утиша. А кад куцнемо на болесну кошницу, и она ће нам казати да је куцање осетила, али тихим, нејаким жубором. И тако пчеле имају за сваку појаву своје нарочите гласе, свој међусобни разговор, којим се споразумевају. — Р.

ЖИВИНАРСТВО

О ГОЛУБИЈИМ ЈАЈИМА.

Нека нам се дозволи да напишемо нешто о птици, коју пољопривредници у опште не држе за корисну, нарочито сељаци, јер веле, да им голубови и на њиви и на кровињари чине штете.

Али, кад се узме, да голубови свакога месеца редовно носе по два јајета, из којих се по двоје младих излегу, па да то бива и зими, ако се домаћин, или љубитељ голубова, побрине, да их настани у топлом голубињаку, — онда се мора признати, да голубови добро исплаћују храну коју потроше.

Љубитељима голубова добро ће доћи, ако им саопштимо искуство чувеног француског голубара *Лавала*, о начину како се може успешније радити око расплођавања голубова. У часопису „Midi agricole“, он саопштава ово:

„Моје двадесето-годишње искуство научило ме је: како се дају сачувати голубија јаја, да буду плодна.

1) Голубија јаја не подносе пренос на колима, и

2) ако голуб, или голубица не легну на јаја лети 5—6, а зими 8—10 дана, пошто су снесена, онда губе плодност, т.ј. из њих се неће никад излећи млади.

Ја сам добио од голубарског завода по три пута јаја шкотских голубова. Била су ми послата поштом у маленој дрвеној кутији, напуњеној дрвеним пилотинама или памуком. Примљена јаја оставио сам 24 сата, да се мало смире, јер је ово неопходан услов за успех јаја, која су се возила, а да буде од њих плода. Оплодни, а путовањем у неколико растресени заметак треба да се поново састави у једну целину.

Ова су јаја била добро оплођена, о чему сам се сам уверио, прегледавши их четврти или пети дан, пошто сам метнуо под голубицу да их излеже. Ипак од тих јаја није било никакве користи.

Други сам пут дао донети у рукама јаја енглеских голубова, сложена у памуку у дрвеној кутији. Пут није био далек (неких 5 сати), а носилац је слабо дрмао с кутијом, у којој су била јаја. Покушавао сам и друге разне начине за паковање јаја у котарчице и кутије — све узалудно; не добих младих голупчића.

Ја овде не говорим по туђем причању, већ по свом дугогодишњем искуству, па се може и други сам о свему овоме да увери, јер опити нису ни тешки, ни скупоцени.

Голубови легу 20—22 дана (има и изузетака), па

с тога и неће дуже да леже на јајима, ако се до тога времена млади не излегу.

Голубија јаја лако се узмуте. Ја сам по некад грешио што сам чистио голубињак, док је голубица лежала на јајима, јер сам дирнуо у гнездо, па су се јаја уздрмала и узмутила. Јака грмљавина, или велика олуја, превернула је голубије јаје на гнезду испод голубице, те се није излегло.

Закључујем овим саветом, кога дајем љубитељима голубова. Бива, да голубица, која не носи јаја, седи на празном гнезду без престанка, као квочка која се расквоца па хоће да леже. То су вам голубице неплодне; подметните јој туђа јаја и она ће их излећи. Стари голуб парњак, до сада их је чупао и узнемиравао на гнезду; а чим опази у гнезду младе, одмах ће их отпочети да хране, заједно са голубицом. И ова голубица постаће плодна, носиће оплођена јаја и излећиће младе. Па и ако не буде носиља, излећиће нам младе из туђих јаја. Ја сам то више пута покушавао и увек с успехом.“

Р—ћ.

МАРВЕНО ЛЕКАРСТВО

СЛЕПИЛО КОД КОЊА.

Свакоме ће сточару бити познато, да од свију домаћих животиња, највише подлежи слепилу — коњ. У главноме има четири узрока, који код коња проузрокују очне болести. Први узрок лежи у томе, што су у многим коњушницама високо намештене јасле, у којима се коњима сено полаже. У свима обичним коњушницама, стоје јасле тако високо, да коњ мора, кад усправи и уздигне, да укочи врат, да би могао сено из јасала дохватити. Услед тога врло се често догађа, да осје и друге разне бодљикаве и оштре ствари из сена упадну у око и ту се толико задрже, да их коњ, само сузењем, не може из ока да истера. Због тога наступа запаљење, услед чега врло често наступи случај, да се око повреди и поквари у тој мери, да коњ или врло мало, као кроз маглу, или ни мало не види.

Други узрок лежи у оном испарењу, које се ствара у коњушници од мокраће, а које је испарење врло оштро и силно; оно чисто нагриза, па кад упадне у коњушницу још и јача светлост — е, онда је још и нешто горе. Развијање тога силовитог испарења — амонијачног гаса — шкоди и нашим очима и натера нам сузе, па тако исто шкоди и коњским очима. Коњ је, до душе, врло обазрив, обазривији но сва остала домаћа стока, али опет не тако као човек. Због те велике обазривости, коњ захтева, да у коњушници буде увек довољно светлости. Ако се у коњушницу пропусти светлост само с једне стране, она онда дејствује само на једно око, док је друго око мало осећа, јер је засењено. Ово неједнако утицање светлости шкоди и једном и другом оку. Ако се коњ намести тако, да буде главом окренут дувару, дакле заклоњен од светлости, што је његовој природи противно, онда, чим се изведе из стаје на поље, на јачу светлост, она му забљешти, а то хрђаво утиче на његове очи. С тога је најбоље, да коњушница буде тако саграђена, да светлост у њу продире одозго, тако, да пада на целу предњу половину коњскога тела. Коњушница треба да је увек светла, па и ноћу осветљена, јер коњ не спада у оне животиње, које би вољно подносиле мрак и помрчину. Може бити да помрчина гове стоци која се гоји, али коњ'ма то никако не прија. Због онога испарења, мора коњушница имати и довољно одушке за придолажење свежега ваздуха. Али то испарење може се и ослабити или уништити чистотом и брижљивом негом. Има коњушница, у којима се ни најмање не осећа то испарење — смрад. За то се не употребљава гипс, тресет или зелена галица, него само чистота. Ту је и патос тако удешен, да има свој нагиб, да се осока, мокраћа, на њему не задржава нити се у њега упија, већ одилази из стаје напоље.

Трећи и најглавнији узрок слепилу лежи у самом природном саставу коњскога ока. Коњско око стоји под оштрим углом према ноздрвама; зато коњи гледе или виде на све стране далеко више, него што је кадро човечје око да гледа и да види. Да би се запрегнути коњи сачували од плашње, од нагле плашње од предмета који им у сусрет долазе, направљени су са стране на „оглавама“ *наочњаци*, који су тако намештени, да стоје према очима у положају, да се коњи не плаше. Проналазач ових наочњака, имао је сигурно у виду људско око, кад их је за коње измишљавао, да им спречи плашење. За човека су наочњаци, нарочито кад су очи болесне, врло подесни, а код коња су, на против, врло штетни. Није никако потребно, да се на оглавама мећу коњ'ма наочњаци. Мисли се, да многа зла долазе од богзна чега, а оно, кад се дубље ствар испита, долази од самих тих наочњака. Од плашења могу се коњи на други начин сачувати, поглавито благим поступањем и привођењем разним предметима још у младости.

Четврти последњи узрок коњској слепоћи, то је — бич. Много се пута из непажње, а често и у љутњи, удари коњ крајем бича по оку, услед чега наступа запаљење, коме је последица слепило. Догађа се то, до душе, и мимо воље и код оних служитеља, који иначе коње не може бити боље чувају и негују. Но не може се ни порећи, да је бијење бичем код неких несавесних људи ствар обичаја, јер ти људи мисле, да јечам своје дејство покаже бијењем, и то не само по сапима, него и по глави, те услед таквог „миловања“ јадно створење ударе и по оку, које се поболе, а после и за навек затвори.

„В“.

БИЉНЕ ШТЕТОЧИНЕ

ЖУТИ ЦРВ

— Пуцкало (Agriotes lineatus L.) —

Жути црв је такође опасан непријатељ дувана.

Овај је црв ларва бубе *пуцкала*, која је нами свима добро позната по оном свом карактеристичном пуцкању кад је извернемо на леђа.

Поред ларве пуцкала има још ларви и од неко-

лико других буба, које су пуцкалу сродне и чије ларве исто тако нападају дуван.

Сл. 19. *Жути црв.* (Agriotes lineatus S.). Дужина 18 мм.

Жути црв напада дуване одмах по расађивању, од почетка маја до половине јуна, дакле, у оно доба, кад је дуван најнежнији, и кад тешко одолева нападима гладних и прождрљивих црва.

Жути црв нагриза дувански струк одмах изнад земље, прогризе дрвенасти део струка и улази у срж, који поједе и шупљи до на 5 см. висине изнад корена. Пошто је дрвенасти део већим делом оштећен, то биљка услед слабог придоласка сокова у горње делове, почне да вене и најзад потпуно угине.

Врло је ретко, да се струк, чију је срж жути црв избушио, опорави и прездрави.

Штете, које овај црв у нашим дуванима сваке године проузрокује, могу бити врло велике — од 2 до 3% од целокупне бербе. Према овоме по величини штете само га црни црв претиче.

Слика 20. Жути црви на ражи, ждерући горњи део биљке. Десно изнад њих буба пуцкало.

Изгледа, да се жути црв не јавља сваке године у истом броју, као што је то случај код црног црва Примећено је, да му сушне године боље годе, нарочито у погледу прождрљивости и одржавања.

Од почетка јуна, по правилу, почиње жути црв да се губи из дувана; онда се већ један велики део њихов почиње да припрема за учауравање. Црви, који се после половине јуна јављају, не могу дувану много да нахуде, јер је дувански струк већ толико ојачао, да га не могу лако прогризавати.

Бубе, после своје појаве — лети, брзо се завуку у земљу, да тамо носе јаја.

Сузбијање жутог црва. И ако је овај штеточина доста опасан по дуван, наши произвођачи дувана слабо што предузимају противу њега. Они се задовољавају и са тим, ако приликом рада у дворишту ухвате по гдекојег црва и убију, али да тај посао врше редовно и систематски, врло је ретко. Струкови, на којима се нађу ови црви, обично су изгубљени за бербу, и за то произвођачи на њихова места обично засаде нове струкове, ако томе послу случајно још није прошло време.

У Северној Италији жутог црва обично уништавају на тај начин, што дувариште праше нарочитим гвозденим грабуљама и том приликом велики број ларви овог штеточине избаце на површину земље, које одмах скупљају и уништавају.

Други један, доста поуздан, начин хватања жутих црва јесте помоћу парчади од кромпира. Из кромпира се уклоне пожем сва окца и онда исече на неколико парчади. Ова се парчад у одговарајућој даљини овлаш затрпају у дувништу. Жути црви необично воле кромпир и у њ се одмах заувуку. Кад се ова парчад после два до три дана изваде из земље, може се нахватати велики број жутих црва.

Има још повећи број средстава за сузбијање и уништавање овог штеточине, која овде не можемо сва да помињемо, јер нека су од њих прилично скупа, а друга опет траже веће знање и вештину приликом руковања.

Велика тешкоћа око сузбијања жутог црва састоји се највише у томе, што он не живи само на дувану, већ и на осталим усевима, као: на житу, кромпиру, кукурузу итд. који се код нас гаје. (Види сл. 20 и 21) Али ипак, кад се он редовно треби на показани начин, може се прилично да утамани по дуванима.

Сл. 21. Струк нападнут од жутих црва. Црви у доњем делу корена мање штете наносе, него они који се испод саме земље налазе.

ЗАБАВА

ТВРДИЦЕ.

Једнога вечера стари се сељак Петар врати кући доцније но обично. Тужан и замишљен приђе он ватри ништа не проговоривши. Није се осврнао ни на своју жену, која је, седећи на ниској столичици, налакћена на колена, секла кромпир за кување. Мрак се полако спуштао на целу собу. Крај ватре, где се у једном лонцу кувала вода, чучале су две огромне и замишљене мачке са полузатвореним очима.

Напољу је био ужасан мраз. Брежуљак преко пута куће обавијала је густа модра магла, а мрак, густ као тесто, покривао је долину, у којој се по где где блистала слана као најлепши бисер. По каткад би се чула лупа дрвених папуча како ударају о тврду, смрзнуту земљу.

— Петре! Узвикну његова жена дрхтавим гласом... Хеј, Петре!

Али се Петар не окрете. Он је обавио руке око сувих ногу, погнуо главу над колена, па је нешто дубоко премишљао.

— Чујеш ли? викну поново његова жена гласом, који је сада у помрчини звонио још оштрије... Хеј, чујеш ли? Кромпир је промрзао.

Кад Петар ни на то ништа не одговори, она испружи своју ћошкасту главу из мршавих рамена, па онда настави тужним, молећивим гласом:

— Кромпир је промрзао, кажем ти! Дабоме! Ја сам знала. Ти ниси хтео да направиш добар трап. Заинатио си се...

Али Петар ништа не одговори. Мирно, као да је од камена, седео је он на својој столици.

— Шта ти је ако Бога знаш?... Петре!... Зар не чујеш?

Пренеражена ћутањем свога мужа она дрекну:

— Кромпир је промрзао! Чујеш ли ти глупаче!.. Шта је теби вечерас?

У том тренутку неко залупа на врата и одмах после тога на прагу се појави просјак, чија се једна, мршава и молећива појава оштро оцртавала. Док Петар и његова жена неповерљиво испружише главе, које су личиле на главе тице грабљивице, просјак јекну дрхтавим гласом:

— Молим... Смилујте се...

Поглед сељаков био је немилосрдан.

— Иди, лењтино! рече он. За нераднике нема у овој кући ничега.

Просјак продужи тужним гласом:

— Молим вас, добри човече! Тако је хладно! Ноћас се човек може тако лако на путу да смрзне!...

— Шта се то мене тиче... одлази!

— Допустите ми само да преноћим... Дајте ми само мало сламе у штали. Само за неколико сати.

— У штали!

Петар прсну у смеј.

— Како можеш тако нешто да помислиш, пријатељу? Поред мојих крава да спаваш? Одлази!

— Смилујте се... Од јуче нисам ништа јео!

— Одлази!

— Мој се друг јуче смрзнуо у јарку крај друма... Зар и ја исто тако да погинем.

— Иди! Одлази што пре!

— Смилујте се!

Глас му је био слаб и тужан. Петар скочи.

— Торњај се кад ти кажем? Да ниси лењтина, ти би имао толико да се наједеш, имао би где да ноћиш. Тако ти и треба. Мислиш ли ти да ја радим само за то да бих хранио лењтине и давао стан бескућницима! Иди! Чувај се да се не разјарим. Затварај врата, јер ми почиње да бива хладно.

Слежући раменима просјак пребаци свој празан џак на раме и рече просто:

— То није право! То није лепо. С Богом!

Он после тога затвори врата и оде друмом говорећи неке неразумљиве речи.

— Е ово је страшно глупо! прогунђа Петар и онда рече својој жени заповеднички: закључај врата, па нека онда ударају колико хоће!

Жена га послуша.

— Ово је права несрећа, рече она тихо, навлачећи гвоздену полугу на врата. Зар није боље да овакве лењтине цркну? Кад би човек морао да нахрани све мангупе који овуда прођу, онда хвала лепо! Хоће да спава у штали! Но, то би нам само требало. Да нам краве добију којекакве болести,

Пошто је сада у соби био сасвим мрак, она запали свећу, седе опет на столичицу и продужи прекинути посао.

Петар се био усправио, па је укоченим погледом посматрао како пламен захвата комад по комад дрвета.

После неколико минута, жена отпоче:

— Петре! Хеј! Човече! Ја сам ти казала да нам је кромпир промрзао. Јеси ли ти глув! Зашто ми ништа не одговараш кад те питам?

При слабој и дрхтавој светлости свеће она је гледала свога занемелог мужа, који је, као укочен, седео крај ватре.

— Зашто не говориш? Тебе нешто тишти. Ниси као што си обично.

— Ништа ми није, одговори Петар напослетку.

— То није истина. Тебе нешто мучи. Ти си болестан... Све ми се чини да си у лицу необично црвен. Али не, ниси црвен, већ модар.

— Ништа ми није, уверавао ју је сељак, али се видело да се напреже при говору.

— Па ипак.. Ти си модар у лицу, готово плав.

— Плав сам?

— Да, потпуно плав.

— Ја просто не знам шта ми је. Дабоме да се не осећам најбоље. Зуји ми у ушима... у глави ми бруји. Кад сам мало пре прелазио преко Тодорове ливаде, мислио сам да ћу да паднем. Али то није ништа. Мало ћу да проходам, па ће ми одмах боље да буде.

Петар покуша да устане, али није могао. Учини му се као да му се цело тело претвори у олово. Чудновата немоћ обузе му снагу, поломи му руке, скрха му кичму. Његове слабе влажне руке нису више могле да ухвате наслон од столице. Језик му отказа послушност, а сви предмети око њега почеше да се окрећу, добијајући чудноватe живе облике. Изгледали су као духови... Један мали црвен пламичак појави се одједанпут пред његовим очима, поче да игра у круг и онда се изгуби у тамној ноћи, која је, како је изгледало, долазила из унутрашњости земље.

Он уздахну. Грло му је било суво, дисање тешко.

— Мени се чини да ћу да умрем. Да, тако је... ја ћу да умрем!

— Иди, молим те, како можеш тако нешто да кажеш, рече му жена.

— Да, да... ја ћу да умрем.

— Ћути, Бога ти, теби се само мало врти у глави. Добио си вртоглавицу.

— Ја ти кажем да ћу да умрем. Немам ја вртоглавицу. — Смрт је у мојој глави! Положи ме доле иначе ћу да се угушим.

Она га спусти на под, подметне му јастук под главу, па му онда састави ноге, које су се већ почеле да коче.

— А сада слушај, рече Петар пригушеним гласом. Пази да разумеш и запамтиш све што будем рекао. Приђи ближе, јер врло тешко говорим.

— Жена се наже над самртниково лице.

— Чујеш ли ме?

— Чујем те!

— Ствар је у овоме!... Гробље је сувише мало... ја знам да је оно мало.

— Добро.

— Али ја знам и то, да га општина хоће да прошири. Знам да ће она да откупи Тодорову ливаду.

— Добро.

— Али Тодор о томе ништа не зна. Пази, дакле, шта ту треба учинити. Слушај: Ти ћеш да купиш Тодорову ливаду. Она готово ништа не кошта... Сам камен... Са двеста динара доста си је платила.

— Али ако је каменита ја је нећу да купим.

— Слушај... кад је купиш, ти ћеш је поклонити општини!

— Ти си полудео, Петре! Да поклоним ливаду општини. Ти тако говориш зато што си болестан!

— Буди мирна.. Ти ћеш је поклонити општини под погодбом, да ти она за то свагда уступи на гробљу један простор од пет квадратних метара. То вреди пет стотина динара. Разумеш ли? Потрошићеш две стотине динара, да за то добијеш пет стотина. Зарадићеш дакле три стотине динара. Али мораш да се журиш. Одмах сутра отиди до Тодора. Сутра да одеш, немој да оставиш за доцније.

— Пет стотина динара! Пет стотина динара!

Жена се изгуби у премишљањима о суми, коју јој спомену муж, непрестано рачунајући колико ће се ту зарадити.., Она није ни опазила да јој је муж престао да говори. Она није чула тихо самртничко крчљање које је долазило из његовог грла, није видела како му се прсти грчевито стежу, како му се ноге опружаіу, а очи тако упадају, да се само беоњача види. Њој наједаред сину једна мисао кроз главу:

— Али шта ће бити ако општина не прими поклон? питала се она уплашено, па онда викну:

— Петре!

Она се наже над њим, спусти своје кошчате руке на груди свога мужа, па га онда поче вући.

— Петре!... Петре!

Али Петар није одговарао. Био је мртав.

Октав Мирбо.

ГЛАСНИК

Пољопривредни напредак Данске.

Мала Данска, својим пољопривредним напретком од последњих двадесет и пет година па на овамо, привукла је пажњу и дивљење целога света.

На обрађеном земљишту од 2.800.000 ектара и са становништвом од два и по милијона на простору и под поднебљем ни мало благословеним и обдареним од природе, ова је мала земља знала, да постигне на пољу пољске привреде такав напредак, којим је у велико олакшала живот свог становништва.

И нехотице нам се ставља питање на који је начин могла Данска овако колосалне напретке да учини. Истина је, да су Данци вредни и штедљиви радници; али ово је и у других народа, који нису дошли до оваквог благостања.

Мислимо, да је овоме највише допринела држава потпомажући земљорадничка удружења. Често пута се чује да држава не може много да потпомогне привредни живот, и у овоме има донекле и истине, јер је држава и сувише оптерећена и на другој страни; али је истина и то, да правилно и мудро државно настојавање може да донесе много напретка. Ово се најбоље да видети настојавањем данског државног апарата на побољшању пољопривреде. Данска је влада основала јединствен систем пољопривредног образовања, затим потпомагала оснивање пољопривредних задруга, основала је опитне пољопривредне станице, основала кредитне земљорадничке заводе и многим, многим, другим средствима потпомогла и данас још увек потпомаже земљорадничке интересе

Из података једног енглеског листа (Mark lane express Agricultural Journal од 12 септ. 1910. год.) видимо, да у овој земљи постоје 2328 задруга земљорадничких различитог обележја, 1116 кооперативних млекарника и 35 кооперативних касапница. Сем тога држава стално обавештава земљораднике о стању тргова суседних земаља водећи нарочито рачуна о Енглеској, том најбољем данском потрошачу.

Будући да је обрађивање земље у Данској јединствено интензивно, земљорадници употребљавају вештачко ђубре у великој количини. Треба само знати са каквим знањем и каквом интелигенцијом расправља дански земљорадник питање о различитој корисности појединих ђубрета и њиховој вредности и приносу. Снабдевање вештачким ђубретима врше поглавито и само земљорадничке задруге.

Знатан је огроман прираштај стоке у Данској. Из једне серије података доносимо само цифре о прираштају свиња. Тако је јуна 1909. год. било 1,466.915 комада, дакле за 10.000 више него 1903. год.. Овај вишак је на сваки начин мали кад се упореди са повећавањем које је било пре 1903. год.. У 1881. год. било је 527.000 ком. свиња, а у 1903. год. 1.457.000.

У погледу млечних производа даће нам довољно јасну слику цифра о износу извоза масла у 1909. год., која износи ни мање ни више него 89.212.500 кгр. према 88.913.000 у 1908. и 85.615.000 кгр. у 1907. год.

У Данској за сад има 150 апарата за мужење, а по свему је веровати да ће се овај број ускоро повећати.

Ето тако је у малој Данској!

Драгољуб Дероко.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Јаме — рупе — за воћке.

Знамо, да се воћке могу садити и с јесени и с пролећа. Знамо и то, да је свака земља у дубини збијена и да кроз њу тешко пробијају жиле, што много смета правилном порашћивању воћке, па се с тога морамо постарати, да што даље око корена земљу уситнимо. За пролетно сађење учинићемо то најбоље, ако јаме с јесени ископамо. Зимска смрзавица добро земљу издроби, а осим тога земља се преко зиме и напије довољно влаге, која ће младој воћки врло добро доћи. За јесење сађење пак, треба бар месец дана раније јаме ископати.

—ћ.

Ко чува своју њиву, чува и она њега.

Сиромах није онај, који мало има, него онај, који много захтева.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

Додатак „Тежаку“

СПИСАК

НАГРАЂЕНИХ ИЗЛАГАЧА ЗА ПРЕДМЕТЕ ИЗЛОЖЕНЕ НА ПЧЕЛАРСКОЈ ИЗЛОЖБИ

КОЈУ ЈЕ ПРИРЕДИЛО

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

на дан 6-14 августа 1911 год.,

У ЧАСТ ДРУГОГ СВЕСЛОВЕНСКОГ ПЧЕЛАРСКОГ КОНГРЕСА,

који је одржан у Београду на дан 6, 7 и 8 августа 1911 г.

У БЕОГРАДУ
ШТАМПАРИЈА „ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ“ — ЧИКА ЉУБИНА УЛИЦА БРОЈ 8.
Димитрија Гавриловића (пређе А. М. Станојевића)
1911.

I

Премијом Народне Банке од 300 динара:

Г.Г. Стеван Вељић и Брат из Пирота.

II

Наградом Београдске Задруге од 100 динара:

Г. Живан Јовановић, пчелар и столар из Милошевца, срез орашки, округ смедеревски.

III

Наградама Народне Банке по 50 динара:

1. Милош Пајевић, пчелар-економ из Београда за прерађевине.
2. Радисав Мандић, командир чувара управе београдског казненог завода, из Београда.
3. Љубомир Мићић, економ из Годовика, срез пожешки, округ ужички.
4. Јован Лакић, пчелар из Топчидера.

IV

Наградама Министарства Народне Привреде:

а, Пресама за вештачко сађе с прибором.

1. Милан Максимовић, учитељ у Међулужју, срез космајски, округ београдски.
2. Стеван Сушић, земљ. из Остружнице, срез посавски, округ београдски.
3. Сава Димитријевић, учитељ из Липовца, срез алексиначки, округ нишки.
4. Ђорђе Костић, земљ. из Преображења, срез пчињски, округ врањски.
5 Јеленко Мишић, трговац из Књажевца.
6. Милован П. Илић, земљ. из Рајца, срез неготински, округ крајински. (Награђен и похвалницом).

б, Истресалицама меда (центрифугама).

1. Стеван Јовановић, учитељ из Јовања, срез ваљевски, округ ваљевски.
2. Ђорђе Симић, земљ. из Остружнице, срез посавски, округ београдски.
3. Велимир Кузмановић, учитељ из Костолца, срез пожаревачки, округ пожаревачки.
4. Живота Стекић, земљ. из Јагњила, срез јасенички, округ смедеревски.
5. Милан Божановић, економ из Параћина.
6. Ђорђе В. Ђорђевић, трговац из Књажевца.
7. Панта Драгачевић, земљ. из Бање, срез јасенички, округ крагујевачки.
8. Александар Ћирић, трговац из Смедерева.
9. Катарина Цакић, пчеларка из Д. Милановца.
10. Алекса Грубановић, пензионер и Коста Станојевић, берберин, оба из Лесковца. (Заједничка награда, пошто заједнички раде).
11. Стеван Маринчевић, учитељ из Железника, срез врачарски, округ београдски.
12. Моша Габај, трговац из Београда.

в, Топионицама за топљење воска.

1. Цветко Николић, пчелар-виноградар из Зајечара.
2. Милан Арсић, свештеник из Младеновца.

V

Наградама Српског Пољопривредног Друштва

а, Топионицама система „Ritshe-а“

1. Милан В. Поповић, свештеник из Јежевице, срез трнавски, округ чачански.
2. Чеда Вучићевић, учитељ из Ћириковца, срез и округ пожаревачки.
3. Михаило Ступаревић, учитељ из Београда.

б, Истресалицама меда (центрифугама)
(Система Бурдан-Беноа)

1. Драгољуб Ајдачић, учитељ из Јежевице, срез трнавски, округ чачански.
2. Јордан Тошић, трговац из Пирота.
3. Владимир Н. Павловић, учитељ из Божурње, срез јасенички, округ крагујевачки.

в, По 5 кошница полошких са 20 оквира по мод. А. Ж.

1. Димитрије Станковић, учитељ из Меховина, срез посаво-тамнавски, округ подрински.
2. Михаило Стојановић, учитељ из Брежана, срез и округ пожаревачки.
3. Милош Марковић, протојереј из Београда.

г, По 5 кошница полошких са 16 оквира по моделу А. Ж.

1. Милош Пајевић, економ-пчелар из Београда за пчеларство.
2. Јован Ж. Ћирић, земљ. из Баре Чифлика, срез нишки, округ пиротски.

г) Похвалницом:

1. Алекса Стојановић, из Пирота
2. Алекса Стојићевић, из Табанова, срез млавски, округ пожаревачки.
3. Александар Д. Ђорђевић, из Мелнице, срез млавски, округ пожаревачки.

4. Андреја Ранковић, из Градишта, срез рамски, округ пожаревачки.

5. Аритон Поповић, из Преображења, срез пчињски, округ врањски.

6. Арса Пантић, председник општине града Неготина.

7. Благоје Ф. Карић, председник општине Крстац, срез драгачевски округ чачански.

8. Богословија Призренска, Призрен, Стара Србија.

9. Браћа Иванковић, трговци, Пирот.

10. Браћа Росуленчи, посластичари из Крушевца.

11. Браћа Максимовић, трговци, Врање.

12. Браћа Поповић, терзије Раброва, срез ражањски, округ пожаревачки.

13. Благоје А. Стојадиновић, економ из Медвеђе, срез трстенички, округ крушевачки.

14. Василије Терзић, учитељ из Крушевца.

15. Велимир Вигоровић, председ. општине града Крушевца.

16. Витомир Милићевић, учитељ из Дуба, срез рачански, округ ужички.

17. Влада Илић, трговац из Шапца.

18. Владимир Сребрић, земљ. Стари Аџибеговац, срез орашки, округ смедеревски.

19. Вукадин Ђокић, земљ. из Врутока срез и округ ужички.

20. Димитрије Грујић, свештеник из Удовица, срез брзопаланачки, округ крајински.

21. Драгојло Јошић, из Салаша Црнобарског, окр. подрински.

22. Драгојло Цветковић, учитељ из Међурова, срез и округ нишки.

23. Душан Мијаиловић, пчелар из Власотинаца, срез власотиначки, округ врањски.

24. Душан Тодоровић, посластичар из Београда.

25. Душан Н. Поповић економ из В. Бањинце, срез лужнички, округ пиротски.

26. Ђока Бела, трг. из Панчева, Аустро-Угарска.

27. Ђаци Учитељске Школе, Алексинац.

28. Ђока Мандрина, трговац из Панчева, Аустро-Угарска.

29. Ђорђе Димитријевић, баштован из Обреновца, срез посавски, округ ваљевски.

30. Ђорђе Поповић, економ из Ниша.

31. Ђорђе Цветковић, свештеник из Александровца, срез моравски, округ пожаревачки.

32. Д-р Живан Марковић, лекар из Салаша, округ крајински.

33. Живан Н. Стојић, економ из Јагодине.

34. Живко Мирковић, економ из Дубравице, округ пожаревачки.

35. Загорка Николић, из Салаша, срез и округ крајински.

36. Зорка Николић, из Ражња, срез ражањски, округ крушевачки.

37. Иван Ј. Дамњановић, професор у пензији, из Крагујевца.

38. Иван И. Поповић, сресни економ, Александровац Жупа, округ крушевачки.

39. Игњат Миливојевић, свештеник из Милошевца, срез орашки, округ смедеревски.

40. Иван Јанковић, свештеник из Миличинаца, срез подгорски, округ ваљевски.

41. Илија Пандуровић, земљ. из Засеовице, Босна.

42. Илија М. Поповић, учитељ из Милоша, Босна.

43. Илија Радоњић и син Јован земљ. из Боговине, срез бољевачки, округ тимочки.

44. Јеротије М. Поповић, свештеник, Печењевца, срез лесковачки, округ врањски.

45. Јован Ковачевић, велепоседник из Такшана, Босна.

46. Јован Михаиловић, из Чачка.

47. Јован Ивановић, учитељ из Кормана, срез моравски, округ нишки.

48. Јован Крациг, трговац из Кр. Села, срез алексиначки, округ нишки.

49. Јован Ристић, учитељ из Прибоја, срез пољанички, округ врањски.

50. Јованка удова Ранђела Анђелковића из Церовика, срез нишки, округ пиротски.

51. Јосиф Влајинац, економ из Врања.

52. Јосиф Шрајнер, економ из Кладова, срез кључки, округ крајински.

53. Јота — Јован — Нинчић, економ из Бољевца, срез бољевачки, округ тимочки.

54. Јоца Селић, трговац из Великога Градишта, срез рамски, округ пожаревачки.

55. Карло Јосиповић, трговац из Д. Милановца, срез поречки, округ крајински.

56. Катарина Ђурђевићка, учитељица у пензији из В. Градишта, срез рамски, округ пожаревачки.

57. Коста Браумилер, берберин из Костолца, срез и округ пожаревачки.

58. Крајински окружни школски одбор, Неготин.

59. Лазар Јовановић, трговац из Жабара, срез моравски, округ пожаревачки.

60. Лазар М. Мартиновић, свештеник из Житковца, срез моравски, округ нишки.

61. Лазар Панчетовић, Штрбац, Стара Србија.

62. Љубомир Богдановић, столар из Милошевца, срез орашки, округ смедеравски.

63. Љубомир Јокић, књигов. из Ужица.

64. Манастир Раковица, срез врачарски, округ београдски.

65. Манастир Светога Стевана, срез алексиначки, округ нишки.

66. Михаило Петрић, књиговођа Српскога Пољопривредног Друштва, Београд.

67. Музеј Српске Земље, Београд.

68. Милан Трпковић, државни економ округа ужичког, Ужице.

69. Мика Даниловић, земљоделац из Заграђе, срез качерски, округ руднички.

70. Милан Глигоријевић, учитељ из Немоникуће, срез космајски, округ београдски.

71. Милан А. Јовановић, свештеник из Кормана, срез моравски, округ нишки.

72. Милан К. Јовановић, свештеник из Врања.

73. Милан Мартиновић, учитељ из Босне.

74. Милан Милошевић, земљ. из Бискупља, срез рамски, округ пожаревачки.

75. Милош Влад. Поповић, свештеник из Заблаћа, срез трнавски, округ чачански.

76. Ммлан Ил. Савић, трговац, Шабац.

77. Миленко Ј. Миојевић, пензионер, Краљево, срез жички, округ чачански.

78. Миливоје Ж Пауновић, учитељ из Мионице, срез колубарски, округ ваљевски.

79. Миливоје Прендић, управ. поште, Алексинац.

80. Миленко Тодовић, гостионичар из Горњега Милановца

81. Милисав Вукосављевић, економ из Љубића, срез љубићски, округ рудничкн.

82. Милован Мишић, трговац из Милошевца, срез орашки, округ смедеревски.

83. Милован Секулић, трговац из Драгинца, срез јадрански, округ подрински.

84. Миловановић и Стојковић, во·кари, Београд.

85. Милоје Николић, трговац из Лозовика, срез орашки, округ смедеревски.

86. Милорад Грбић, учитељ из Попучака, срез и округ ваљевски.

87. Милорад Ж. Живковић, земљ. из Дубравице, срез и округ пожаревачки.

88. Милосав Богдановић, земљ. из Петровца, срез млавски, округ пожаревачки.

89. Милош Н. Матејић, служитељ гимназије из Јагодине.

90. Милош Обр. Недељковић, земљ. из Затање, срез рамски, округ пожаревачки.

91. Милутин Марић, учитељ из Заграђе, срез качерски, округ рудничкн.

92. Милутин Станисављевић, земљ. из Смедовца, срез неготински, округ крајински.

93. Милутин Ж. Станисављевић, трговац из Петровца, срез млавски, округ пожаревачки.

94. Милутин Станковић, земљ из Грабовца, срез посавски, округ ваљевски.

95. Милутин Трипковић, калемар из Крушевца.

96. Миљко Адамовић, земљ. из Брежана, срез и округ пожаревачки.

97. Миодраг Ступаревић, ђак из Београда.

98. Мита Савић, земљод. из Макци, срез рамски, округ пожареврчки.

99. Митар Стефановић, трговац из Обреновца.

100. Михаило К. Мајсторовић, свештеник из Азање, срез јасенички, округ смедеревски.

101. Михаило Недељковић, војни чинов. из Ниша.

102. Михаило Николић, земљоделац из Каменова,

103. Михаило Поповић, земљоделац из Раброва, срез рамски, округ пожаревачки.

104. Михаило Т Поповић, свештеник из Лесковца.

105. Михаило Потић, учитељ } Стрижевац, срез
Јован Поповић, свештен } лужн. окр. пирот.

106. Михаило Стевановић, учитељ из Врања

107. Михаило Трифуновић, из Петровца, срез млавски, округ пожаревачки.

108. Никодим Карађевић, земљоделац из Доброселице, срез златиборски, округ ужички.

109. Никола Божиновић, свештеник из Лахинаца, срез сврљишки, округ нишки.

110. Никола Милеуснић, трговац из Руме (Срем).

111. Никола С. Стојановић, економ из Јелашнице, срез и округ тимочки.

112. Обрад Врбић, земљоделац из Тешице, срез моравски, округ нишки.

113. Окружна Пољопривредна Станица, Крушевац.

114. Павле М. Анђелић, трговац Бечањ, срез љубићски, округ рудничкн.

115. Павле Гајић, учитељ Ражана, срез црногорски, округ ужички.

116. Павле Петковић, сресни економ, Богатић, срез мачвански, округ подрински.

117. Паун Димитријевић, учитељ, Неготин.

118. Перса Бркићева, Чубутковица, срез колубарски, округ београдски.

119. Перса Стаматовићка из Сипића срез лепенички, округ крагујевачки.

120. Петар Арамбашић, опанчар из Крушевца.

121. Петар Белић, земљоделац из Забрежја, срез посавски, округ ваљевски.

122. Петар Косић, учитељ из Речке, срез неготински, округ крајински.

123. Петар Т. Митић, сапунџија, Власотинце, срез власотиначки, округ врањски.

124. Пчеларско-Воћарска Задруга, Топчидер.

125 Пчеларска радња „Славија“, Босанска Крупа.

126. Раде М. Богдановић, учитељ В Лаоле, срез млавски, округ пожаревачки.

127. Радисав М. Милић, земљод. Петровац, срез млавски, округ пожаревачки.

128. Радован Ристић, земљоделац, Зајечар.

129. Радојица М. Јеремић, трговац из Ивањице, срез моравски, округ чачански.

130. Радомир С. Милкић, трговац из Ласова, срез бољевачки округ тимочки.

131. Радосав Матић, земљоделац из Цветојевца, срез и округ крагујевачки.

132. Расадник среза златиборског, Чајетина.

133. Расадник среза јадранског, Лозница.

134. Расадник среза космајског, Сопот.

135. Расадник среза крагујевачког, Крагујевац.

136. Расадник среза крајинског, Салаш.

137. Расадник среза млавског, Петровац.

138. Расадник среза параћинског, Параћин.

139. Расадник среза пожешког, Пожега.

140. Расадник среза поречког, Д. Милановац.

141. Расадник среза посаво-тамнав., Владимирци.

142. Расадник среза ражањског, Ражањ.

143. Расадник среза трнавског, Чачак.

144. Расадник среза трстеничког, Трстеник.

145. Расадник среза црногорског, Косјерић.

146. Риста Ж. Радивојевић, трговац, Сивац, Стара Србија.

147. Риста Стевановић, учитељ из Ресника, срез и округ крагујевачки.

148. Роса Лазићка, Горњи Милановац.

149. Сава З. Илић, трговац Петровац, срез млавски округ пожаревачки.

150. Сава Н. Јовановић, земљоделац из Лозовика, срез орашки округ смедеревски.

151. Сава Лучић, земљоделац из Сеништа, срез златиборски округ ужички.

152. Сава Магазиновић, свештеник из Пећана, срез посавски округ београдски.

153. Светислав Терзић, марвени лекар, Београд.

154. Светозар К. Ђорђевић, учитељ из Барича, срез посавски округ београдски.

155. Светозар Лазаревић, свештеник из Црквине, Босна.

156. Светозар Павловић, економ из Зајечара.

157. Светозар Росић, земљоделац из Рађева Села, срез и округ ваљевски.

158. Сима Аврамовић, трговац из Врања.

159. Сима Поповић, поседник из Модрича (Босна).

160. Софија М. Обрадовић, Београд.

161. Спасоје Милошевић, земљоделац из Јагњила, срез јасенички округ смедеревски.

162. Спасоје Ж. Стојановић, земљоделац из Кличевца, срез рамски округ пожаревачки.

163. Срдан Новаковић, учитељ Књажевац.

164. Сретен Николић, дирек. гимназије, Јагодина.

165. Сретен Петровић, учитељ, Самаило, срез жички округ чачански.

166. Станислав Никодијевић земљоделац из Ливадице, срез моравски округ пожаревачки.

167. Станко Милошевић, учит. из Црквине, Босна.

168. Станко Ц. Петровић, трговац из Бердуја, срез лужнички округ пиротски,

169. Стеван Гужвић, свештеник из Тополе, срез јасенички округ крагујевачки.

170. Стеван Д. Лукић, економ из Сврљига, срез и округ нишки.

171. Стеван Милосављевић, учитељ из Велике Мештанице, срез посавски округ београдски.

172. Стеван Радовановић, учитељ из Великог Поповића, срез деспотовачки округ моравски.

173. Стеван М. Симовић, земљоделац из Гостиља, срез златиборски округ ужички.

174. Стеван Спасић, пиљар из Београда.

175. Стеван Станковић, економ из Паланке, срез јасенички округ смедеревски.

176. Стојан Банковић, опанчар из Пирота.

177. Стојан Мишић, бојаџија из Врања.

178. Стојан Поповић, прота из Батиње, Стара Србија.

179. Стојан Н. Стојановић, пчелар из Власотинаца.

180. Стојиљко Милићевић, трговац из Соко Бање.

181. Сточарска Школа Краљево.

182. Сточарски Завод Добричево — Ћуприја.

183. Тихомир П. Николић, економ из Паковраће, срез трнавски округ чачански.

184. Тома П. Стојановић, земљоделац из Рајца, срез неготински округ крајински.

185. Цветко Павловић, земљоделац из В. Села, срез и округ пожаревачки.

186. Чеда Којић, земљоделац из Славковице, срез колубарски округ ваљевски.

187. Чеда Урошевић, секретар окружног одбора, Крушевац.

188. Фрања Копта, баштов. општ. града Београда.

Лица са стране награђена похвалницом:

1. Александар Г. Георгов, Дрвенија, Бугарска.
2. Атанасије П. Колев, учитељ, Софија, Бугарска.
3. Георги И. Беров, Горње Сливово, Бугарска.
4. Георги Георгов, Парцин, Бугарска.
5. Данчо Атанасов из Софије, Бугарска.
6. Глигор Голубов, из Шијаковца, Бугарска.
7. Д. Мандилов, из Сухиндола, Бугарска.
8. Марко Вачков, учитељ, Сухиндол, Бугарска.
9. Миле Величков, пчелар, Шијаковац, Бугарска.
10. Раде Дерев, управник воћарског расадника, Софија, Бугарска.
11. Христо Ив. Дарданов, свештеник, Крамахин, Бугарска.
12. Христо Јаков, Крамахин, Бугарска.
13. Иван Ставров, Рахово, Бугарска.
14. Илија Киферов, Рахово Бугарска
15. Јосиф Комешчик, гвожђар, колар, фарбар, Софија, Бугарска.
16. Лучо Попов, учитељ, Рахово, Бугарска.
17. Иван Васиљевич—Голотин, Полтава, Перм, Русија.

Пчеларством Св. Гавриловића:

1. Аксентије Динић, срез сврљишки окр. нишки.
2. Алекса Стојановић, Пирот.
3. Александар Милановић, Велико Орашје.
4. Андреја Ранковић, Градиште.
5. Аранђел Марковић, Ћурлине, ср. и окр. нишки.
6. Арса Илић, Липовац, срез алексиначки.
7. Арсеније Шуљетић, Драглица, ср. златиборски.
8. Богосав Анђелић, Осредник, срез копаонички округ крушевачки.
9. Богосав Радојковић, срез млавски округ пожаревачки.
10. Божидар Ђујић, Милошевац, окр. смедеревски.
11. Боривој Митровић, Умка, срез посавски.
12. Борисав Тодоровић, Скупљен, срез посавотамнавски.
13. Брања Максимовић, Врање.
14. Видоје Виденовић, Доброселица, срез златиборски.
15. Вилиман О. Тодосијевић, Каменица, срез пожешки.
16. Витомир Цагић, Годочево, срез црногорски.
17. Владимир Милојковић, Белоиње, ср сврљишки.
18. Владимир Ковачевић, Роге, срез пожешки.
19. Владимир Н. Радовановић, Чибутковица, срез жички.
20. Владимир Поповић, Субјел, срез црногорски округ ужички.
21. Војислав М. Стојићевић, Каменово, срез млавски округ пожаревачки.
22. Гаврило Вучићевић, Остра, срез љубићски окр. рудничкн.
23. Димитрије Крстић, Јагодина.
24. Димитрије Манојловић, Милошевац, срез орашки, округ смедеревски.
25 Димитрије Радоњић, Лозана, срез сврљишки округ нишки.
26. Добросав Петровић, Ћићевац, срез ражањски округ крушевачки.
27. Донче Стаменовић, Држине, срез нишавски округ пиротски.
28. Драгољуб Павловић, Бершић, срез таковски округ рудничкн.
29. Драгомир Ивановић, Роге, срез пожешки окр. ужички.

30. Душан Славковић, Лужница, окр. крагујевачки.
31. Ђорђе Благојевић, Бурдин, срез сврљишки округ нишки.
32. Ђорђе Панајотовић, Смрдан, срез нишавски округ пиротски.
33. Ђорђе Поповић, економ, Ниш.
34. Ђорђе Поповић, свештеник, Негбине, срез златиборски округ ужички.
35. Ђорђе Цвијовић, Белотић, округ ужички.
36. Ђурђе Вукићевић, Светлић, окр. крагујевачки.
37. Живан Живковић, Доња Рача, срез лепенички округ крагујевачки.
38. Живан Стојановић, Велико Орашје, срез орашки округ смедеревски.
39. Живко Адамовић, Кравари, срез поцерски окр. подрински.
40. Живко Бугарчић, Кулиновац, срез трнавски округ чачански.
41. Живко Тодоровић, Рашанац, срез млавски окр. пожаревачки.
42. Живота Николић, Ражањ, срез ражањски окр. крушевачки.
43. Иван Жујевић, Неменикуће, срез космајски округ београдски.
44. Ивко Бабић, Оцино Село, срез поцерски округ подрински.
45. Илија Илић, Старчево, срез млавски округ пожаревачки.
46. Илија Јаковљевић, Маови, срез поцерски окр. подрински.
47. Илија Стојковић, Маскаре, срез темнићски округ моравски.
48. Илија С. Цветановић. Јелашница, окр. нишки.
49. Илија Чорбић, Ломница, срез левачки округ моравски.
50. Јаков Марковић, Араповац, срез колубарски округ београдски.
51. Јаков Мирковић, Маљевић, округ ваљевски.
52. Јакша Бл. Божић, Бадњевац, срез лепенички округ крагујевачки.
53. Јанаћко Стевчић, Чечина, округ нишки.
54. Јеврем Божовић, Семењево, срез златиборски, округ ужички.
55. Јеврем Марковић, Чаир, срез трстенички, округ крушевачки.
56. Јеврем Ђокић, Липље, срез качерски, округ руднички.
57. Јездимир Лазаревић, Ломница, срез левачки, округ моравски.
58. Јеленко Илић, Смрдан, срез нишавски, округ пиротски.
59. Јеремија Т. Славковић Лужница, округ крагујевачки.
60. Јован Вулпић, Кладушница, срез кључки, окр. крајински.
61. Јован Динић, Сливље, срез сврљишки, округ нишки.
62. Јован Л. Динић, Лучица, окр. пожаревачки.
63. Јован Докић, Кнез-Село, округ нишки.
64. Јован Јовановић, Сениште, срез златиборски, округ ужички.
65. Јован Миловановић, Милошево, срез орашки, округ смедеревски.
66. Јован Н. Пауновић, Тићевац, срез моравски, округ пожаревачки.
67. Јосиф Марјановић, Брденица, срез таковски, округ руднички.
68. Јосиф Влајинац, Врање.
69. Јосиф Шрајнер, Кладово, срез кључки, округ крајински.
70. Коста Брауминер, Костолац, окр. пожаревачки.
71. Коста Ж. Бредић, Добри Дô, срез нишавски, округ пиротски.
72. Криста Прикић, Власотинци, срез власотиначки, округ врањски.
73. Лука Богдановић, Трновча, срез орашки, окр. смедеревски.
74. Лука Стојановић, Јаинци, срез врачарски, окр. београдски.
75. Љуба Вучетић, Цветојевци, окр. крагујевачки.
76. Љуба Исаковић, Велика Лешница, срез јадрански, округ подрински.
77. Љуба Поповић, Ратковић, срез левачки, округ моравски.
78. Љубомир Јокић, Ужице.
79. Љубомир Марковић, Кула, окр. пожаревачки.
80. Љубомир Ружић, Јежевица, срез трнавски, округ чачански.
81. Љубомир К. Стојановић, Грбавча, срез сврљишки, округ нишки.
82. Љубомир Стојковић, Сепци, срез лепенички, округ крагујевачки.
83. Љубомир Чумић, Чајетина, срез златиборски, округ ужички.
84. Марко Ђедовић, Стубо, округ ваљевски.
85. Марко Јовановић, Парцани, срез космајски, округ београдски.
86. Марко Марјановић, Стубо, округ ваљевски.
87. Мата Јовановић, Раља, срез космајски, округ београдски.
88. Мика Даниловић, Заграђе, срез качерски, окр. руднички.
89. Мика Стошић, Црни Луг, срез пчињски, округ врањски.
90. Милан Вељић, Водице, срез јасенички, округ крагујевачки.
91. Милан К. Јовановић, Врање.
92. Милан Костић, Нерадовац, срез пчињски, окр. врањски.
93. Милан Максимовић, Ћелија, срез колубарски, округ београдски.
94. Милан Ћ. Ристић, Грабовица, срез таковски, округ руднички.
95. Милан П. Филиповић, Краљево Село, округ тимочки.
96. Миленко Браловић, Негбине, срез златиборски, округ ужички.
97. Миленко Милојевић, Краљево, срез жички, округ чачански.
98. Миливој Ивковић, Чибутковица, срез колубарски, округ београдски.
99. Милија Кузељ, Доброселица, срез златиборски, округ ужички.

100. Милија Павловић, Вел. Село, окр. пожарев.
101. Миленко Тодоровић, Горњи Милановац.
102. Милован Живковић, Криви Вир, срез бољељачки, округ тимочки.
103. Милован Лукић, Велика Грбава, срез таковски округ руднички.
104. Милован Степановић, Ковачевац, срез јасенички округ смедеревски.
105. Милован Стокић, Мајловац, срез рамски, окр. пожаревачки.
106. Милован Стругаревић, Брусница, срез таковски, округ руднички.
107. Милоје Кутлешић, Драглица, ср. златиборски.
108. Милоје Шушић, Липница, срез трнавски, окр. чачански.
109. Милорад И. Бранковић, Доња Врбава, срез таковски, округ руднички.
110. Милорад Ж. Живковић, Дубравица, округ пожаревачки.
111. Милош Дидановић, Доброселица, срез златиборски, округ ужички.
112. Милош Ђурђевић, Зеоке, срез колубарски, округ београдски.
113. Милош Илић—Ћапић, Букур, срез поцерски, округ подрински.
114. Милош Качаревић, Лазарица, срез расински, округ крушевачки.
115. Милош Матејић, Јагодина.
116. Милутин Станисављевић, Смедовац, срез неготински, округ крајински.
117. Милутин Станковић, Грабовац, срез посавски, округ ваљевски.
118. Милан Трипковић, Крушевац.
119. Миљко Адамовић, Брежане, окр. пожаревачки.
120. Мита Видуљевић, Петка, окр. пожаревачки.
121. Мита Милошевић, Сићево, округ нишки.
122. Мита Савић, Макци, срез рамски, округ пожаревачки.
123. Митар Стефановић, Обреновац.
124. Михаило Глишовић, Милићевци, срез љубићски, округ руднички.
125. Михаило Живојиновић, Лучица, округ пожаревачки.
126. Михаило Милић, Камбелевац, срез лужнички, округ пиротски.
127. Михаило Николић, Каменово, срез млавски, округ пожаревачки.
128. Михаило Поповић, Раброво, срез рамски, окр. пожаревачки.
129. Михаило Тошић, Стришевац, срез лужнички, округ пиротски.
130. Михаило Ј. Поповић, Стришевац, срез лужнички, округ пиротски.
131. Најдан Ћирић, Пољ. Ржана, срез нишавски, округ пиротски.
132. Недељко Ђурђић, Дудовица, срез колубарски, округ београдски.
133. Ненад Марјановић, Пауне, срез колубарски, округ ваљевски.
134. Никодим Кораћевић, Доброселица, срез златиборски, округ ужички.
135. Никола Ђ. Белонић, Корбово, срез кључки, округ крајински.
136. Никола Живановић, Милошевац, срез орашки, округ смедеревски.
137. Никола Ж. Миленковић, Витанце, срез, деспотовачки, округ моравски.
138. Никола С. Стојановић, Јелашница, округ тимочки.
139. Никола М. Ћирковић, Црљенац, срез млавски, округ пожаревачки.
140. Новица Пантовић, Бачевица, срез гружански, округ крагујевачки.
141. Обрад Врбић, Тешица, срез моравски, округ нишки.
142. Обрад Марјановић, Доброселица, срез златиборски, округ ужички.
143. Павле М. Анђелић, Бечањ, срез љубићски, округ руднички.
144. Павле Гајић, Ржана, срез црногорски, округ ужички.
145. Павле Јовановић, Ратковић, срез левачки, округ моравски.
146. Павле Милисављевић, Умка, срез посавски, округ београдски.
147. Панта Манојловић, Стари Аџибеговац, срез орашки, округ смедеревски.
148. Перса Стаматовићка, Сипић, срез лепенички округ крагујевачки.
149. Петар Лилић, Плужина, срез сврљишки, окр. нишки.
150. Петар Павловић, Трновче, срез орашки, округ смедеревски.
151. Петар Станковић, Доњи Милановац.
152. Петроније Гајић, Пећани, срез посавски, окр. београдски.
153. Радивоје Домановић, Соколић, срез љубићски, округ руднички.
154. Радосав Љубојевић, Сениште, срез златиборски, округ ужички.
155. Радован Манић, Драгинац, срез лужнички, округ пиротски.
156. Ранђел Радојковић, Преконоге, срез сврљишки, округ нишки.
157. Ранђел Стефановић, Попшица, срез сврљишки, округ нишки.
158. Сава М. Андрејић, Живица, округ пожарев.
159. Сава Дидановић, Јабланица, срез златиборски, округ ужички.
160. Сава Н. Јовановић, Лозовик, срез орашки, округ смедеревски.
161. Сава Лучић, Сениште, срез златиборски, окр. ужички.
162. Световид Митић, Жилинца, срез копаонички, округ крушевачки.
163. Светозар Павловић, Зајечар.
164. Светозар Росић, Рађево Село, окр. ваљевски.
165. Сима С. Пешић, Пирот.
166. Соко Рајичић, Расница, срез нишавски, округ пиротски.
167. Софија Драгојловић, Пилица, срез рачански, округ ужички.
168. Софија М, Обрадовић, Београд.

169. Спасоје Д. Димитријевић, Градац, срез лепенички, округ крагујевачки.

170. Спасоје Пантелић, Бистрица, срез млавски, округ пожаревачки.

171. Спасоје Ж. Стојковић, Кличевац, срез рамски, округ пожаревачки.

172. Сретен П. Кузмановић, Милошевац, срез орашки округ смедеревски.

173. Сретен Павловић, Бершић, срез таковски, округ руднички.

174. Станислав Никодијевић, Ливадица, срез моравски, округ пожаревачки.

175. Станоје Д. Кожичић, Јабуковац, срез брзопаланачки, округ крајински.

176. Станоје Спасић, Липовац, срез алексиначки, округ нишки.

177. Станојло М. Стојичевић, Мало Црнуће, округ пожаревачки.

178. Стеван Дамјановић, Синошевић, срез поцерски, округ руднички.

179. Живко Катанић, Бања, срез јасенички, округ крагујевачки.

180. Стеван М. Симовић, Гостиљ, срез златиборски, округ ужички.

181. Стеван Спасић, Београд.

182. Стеван Станковић, Паланка, срез јасенички, округ смедеревски.

183. Стеван Стојановић, В. Орашје, срез орашки, округ смедеревски.

184. Стојан Банковић, Пирот.

185. Стојан Ј. Костић, Преображење, срез пчињски, округ врањски.

186. Стојан Матић, Преображење, срез пчињски, округ врањски.

187. Стојан Мишић, Врање.

188. Стојилко Милићевић, Соко-Бања.

189. Танасије Барјактаровић, Јановац, округ крагујевачки.

190. Таса Маринковић, Милошевац, срез орашки, округ смедеревски.

191. Тома Пановић, Стапар, округ ужички.

192. Трајко Милановић, Дубница, срез пчињски, округ врањски.

193. Тривун Матић, Вукошић, срез посаво-тамнавски, округ подрински.

194. Цветко Павловић, Велико Село, округ пожаревачки.

195. Чеда Којић, Славковица, срез колубарски, округ ваљевски.

196. Чеда Урошевић, Крушевац.

197. Живојин Кузмановић, Вукошић, срез посаво-тамнавски, округ подрински.

198. Живадин Бркић, Глушевић, срез мачвански, округ подрински.

199. Драјло Јошић, Салаш-Ноћај, срез мачвански, округ подрински.

200. Јован Ст. Илић, Тамњанци, срез белопаланачки, округ пиротски.

Збирком справа:

1. Јездимир Лазаревић, Ломница, срез левачки, округ моравски.

2. Милан Милановић, земљоделац, Д. Рача, срез лепенички, округ крагујевачки.

3. Милисав Вукосављевић, економ, Љубић, срез љубићски, округ руднички.

4. Милован Секулић, трговац, Драголица, срез јадрански, округ подрински.

5. Милован Стокић, земљоделац, Мајловац, срез рамски, округ пожаревачки.

6. Милоје Николић, трговац, Лозовик, срез орашки, округ смедеревски.

7. Милорад Ж. Живковић, земљоделац, Дубравица, срез пожаревачки, округ пожаревачки.

8. Милош Обр. Недељковић, земљоделац, Затање, срез рамски, округ пожаревачки.

9. Милутин Трипковић, камењар, Крушевац.

10. Михајло Добр. Протић, свештеник, Неграшоји, срез драгачевски, округ чачански.

11. Најдан Т. Ћирић, земљоделац, Пољ. Ржана, срез нишавски, округ пиротски.

12. Никола М. Ћирковић, земљоделац, Црл енац, срез млавски, округ пожаревачки.

13. Петар Косић, учитељ, Речка, срез неготински, округ крајински.

14. Петар Станковић, земљоделац, Доњи Милановац, срез поречки, округ крајински.

15. Радисав М. Милић, земљоделац, Петровац, срез млавски, округ пожаревачки.

16. Светозар К. Ђорђевић, учитељ, Барић, срез посавски, округ београдски.

17. Сима Поповић, учитељ, Каран, окр. ужички.

18. Стеван Матић, економ, Сараорци, срез орашки, округ смедеревски.

19. Стеван Спасић, пиљар, Београд.

20. Драгојло Јошић, земљоделац, Салаш Црнобарски, срез мачвански, округ подрински.

Чистачима:

1. Витомир Цагић, земљоделац, Горочево, срез црногорски, округ ужички.

2. Владимир Ковачевић, земљоделац, Роге, срез пожешки, округ руднички.

3. Војислав М. Стојићевић, земљоделац, Каменова, срез млавски, округ пожаревачки.

4. Ђорђе Поповић, свештеник, Негбине, срез златиборски, округ ужички.

5. Живко Бугарчић, земљорадник, Кулиновац, срез трнавски, округ чачански.

6. Илија Илић, земљоделац, Старчево, срез млавски, округ пожаревачки.

7. Јован Димић, земљоделац, Сливље, срез сврљишки, округ нишки.

8. Јован Л. Динић, учитељ, Лучица, срез пожаревачки, округ пожаревачки.

9. Јован Н. Пауновић, земљоделац, Тићевац, ср. моравски, округ пожаревачки.

10. Милан Глигоријевић, учитељ, Неменикуће, ср. космајски, округ београдски.

11. Миливоје Ж. Пауновић, учитељ, Мионица, срез колубарски, округ ваљевски.

12. Милија Павловић, економ, Велико Село, срез пожаревачки, округ пожаревачки.

13 Милутин Станисављевић, земљоделац, Смедовац, срез неготински, округ крајински.

14. Мита Видуљевић, земљоделац, Петка, срез пожаревачки, округ пожаревачки.

15. Мита Савић, земљоделац, Макци, срез рамски, округ пожаревачки.

16. Ненад Марјановић, земљоделац, Пауне, срез колубарски, округ ваљевски.

17. Петар Павловић, земљоделац, Трновче, срез орашки, округ смедеревски.

18. Соко Рајичић, земљоделац, Ресница, срез нишавски округ пиротски.

18. Стојан К. Стојановић, пчелар, Власотинци, срез власотиначки, округ врањски.

20. Тома П Стојановић, земљоделац, Рајац, срез неготински, округ крајински.

Трутоловке:

1. Драгомир В. Рекић, економ, Клока, срез лепенички, округ крагујевачки.

2. Драгомир Рељић, црквењак, Ужице.

3. Живан Живковић, земљоделац, Доња Рача, срез лепенички, округ крагујевачки.

4. Живан Н. Стојић, економ, Јагодина.

5. Јосиф Марјановић, земљоделац, Брусница, ср. таковски, округ руднички.

6. Крста Прикић, бакалин, Власотинци, срез власотиначки, округ врањски.

7. Лазар Јовановић, трговац, Жабаре, срез моравски, округ пожаревачки.

8. Лука Стојановић, земљоделац, Јајинци, срез врачарски, округ београдски.

9. Љуба Исаковић, привредник, В. Лешница, ср. јадрански, округ подрински.

10. Љубомир Марковић, економ, Кула, срез пожаревачки, округ пожаревачки.

11. Љубомир Стојковић, земљоделац, Сепци, срез лепенички, округ крагујевачки.

12. Марко Јовановић, земљоделац, Парцани, срез космајски, округ београдски.

13. Милан Глигоријевић, учитељ, Неменикуће, ср. космајски, округ београдски.

14. Миливоје Ж. Пауновић, учитељ, Мионица, ср. колубарски, округ ваљевски.

15. Милош Качаревић, земљоделац, Лазарица, ср. расински, округ крушевачки.

16. Милутин Станисављевић, земљоделац, Смедовац, срез неготински, округ крајински.

17. Миљко Адамовић, земљоделац, Прежане, срез пожаревачки, округ пожаревачки.

18. Мита Милошевић, кожар, Сићево, срез нишки, округ нишки.

19. Михајло Глишовић, земљоделац, Милићевци, срез љубићски, округ руднички.

20. Михајло Милић, земљоделац, Камбелевац, ср. лужнички, округ пиротски.

21. Никола Ђ. Белонић, земљоделац, Корбово, ср. кључки, округ крајински.

22. Петар Арамбашић, опанчар, Крушевац.

23. Петар Белић, земљоделац, Забрежје, срез посавски округ ваљевски.

24. Петар Т. Митић, сапунџија, Власотинци, срез власотиначки, округ врањски.

25. Раде М. Богдановић, учитељ, Велико Лаоле, срез млавски, округ пожаревачки.

26. Живко Катанић, земљоделац, Бања, срез јасенички, округ крагујевачки.

27. Стојан Ј. Костић, економ, Преображење, срез пчински, округ врањски.

28. Стојан Мишић, бојаџија, Врање.

29. Стојан Стојановић, пчелар, Власотинци, срез власотиначки, округ врањски.

30. Тома П. Стојановић, земљоделац, Рајац, срез неготински, округ крајински.

Пчеларске капе:

1. Димитрије Грујић, свештеник, Уровица, срез брзопаланачки, округ крајински.

2. Загорка Николић, Салаш, срез крајински, округ крајински.

4. Зорка Николић, Ражањ, срез ражањски, округ крушевачки.

4. Милан Глигоријевић, учитељ, Неменикуће, срез космајски, округ београдски.

5. Перса Бркићева, Чибутковица, срез колубарски, округ београдски.

6. Роса Лазићка, Горњи Милановац.

7. Софија М. Обрадовић, Београд.

8. Срдан Новаковић, учитељ, Београд.

9. Стеван Матић, економ, Сараорци, срез орашки округ смедеревски.

10. Тихомир П. Николић, економ, Паковраће, срез трнавски, округ чачански.

Кошница:

1. Алекса Стаменовић, Пасјача, срез нишавски, округ пиротски.

2. Атанасије Јовановић, практикант, Врање.

3. Гвозден Ерчевић, земљоделац, Адрани, срез жички, округ чачански.

4. Драга Ђурић, земљоделац, Милошевац, срез орашки, округ смедеревски.

5. Душан Н. Поповић, економ, Велико Бањинце срез лужнички, округ пиротски.

6. Ђорђе В. Крапуловић, земљоделац, Михајиловац, срез брзопаланачки, округ крајински.

7. Живојин Стаматовић, земљоделац, Сипић, срез лепенички, округ крагујевачки.

8. Илија Пауновић, земљоделац, Мала Плана, срез орашки, округ смедеревски.

9/10. Илија Радоњић и син Јован земљоделац, Боговина срез бољевчки, округ тимочки.

11. Јован Ивановић, учитељ, Корман, срез моравски, округ нишки.

12. Јован Цвејић, замљоделац, Дрен, срез пожаревачки, округ пожаревачки.

13. Јованка удова Ранђ. Анђелковића, Церовик, нишавски, округ пиротски.

14/15. Карло Јосиповић, трговац, Доњи Милановац срез поречки, округ крајински.

16. Катарина Ђорђевићка, учитељица у пензији, Велико Градиште, срез рамски, округ пожаревачки.

17. Лазар Ћирковић, земљоделац, Чајетина, срез златиборски, округ ужички.

18. Лука Богдановић, земљоделац, Трновча, срез орашки, округ смедеревски.

19. Љубомир Богдановић, столар, Милошевац, срез орашки, округ смедеревски.

20. Маринко Милосављевић, земљоделац, Сараорци срез орашки, округ смедеревски.

21. Марко Чедовић, земљоделац, Стубо, срез ваљевски, округ ваљевски.

22. Милан А. Јовановић, свештеник, Корман, срез моравски, округ нишки.

23. Милан Манчић, земљоделац, Присјан, срез нишавски, округ пиротски.

24, Милан Милошевић, земљоделац, Бискупље, срез рамски, округ пожаревачки.

25. Милан Влад. Поповић, свештеник, Заблаћ, срез трнавски, округ чачански.

26. Миленко Браловић, општински писар, Негбин срез златиборски, округ ужички.

27. Миливоје Ж. Пауновић, учитељ, Мионица, срез колубарски, округ ваљевски.

28/9. Милутин Марић учитељ, Заграђе, срез качерски, округ руднички.

30. Миодраг Ступаревић, ђак, Београд.

31. Михајло Поповић, земљоделац, Реброво, срез рамски, округ пожаревачки.

32. Михајло Стевановић, учитељ, Врање.

33. Новица Пантовић, земљоделац, Бачевица, срез гружански, округ крагујевачки.

34/5. Павле Стојадиновић, земљоделац, Водице, срез јасенички, округ смедеревски.

36/7. Панта Буквић, земљоделац, Остружница, срез посавски, округ београдски.

38. Сава З. Илић, трговац, Петровац, срез млавски, округ пожаревачки.

39. Сава Радојевић, земљоделац, Јабланица, срез златиборски, округ ужички.

40. Сима Аврамовић, трговац, Врање.

41. Стеван Радовановић, учитељ, Велики Поповић, срез деспотовачки, округ моравски.

42/3. Тома Ј. Тодоровић, економ, Влаш-до, срез моравски, округ пожаревачки.

44/5. Трајко П. Ристић, учитељ, Сараорци, срез орашки, округ смедеревски.

46. Чеда Тодоровић, учитељ, Сремчица, срез посавски, округ београд.

47. Јован Ст. Илић, земљоделац, Тамњанци, срез белопаланачки, округ пиротски.

47/50. Михаило Петрић, књиговођа, Београд.

51. Андра Гавриловић, чиновник, Београд.

Дувањке Лајансове:

1. Богдан Николић, економ, Кнезсело, срез нишки, окр. нишки.

2. Божидар Станић, економ, Маслаћ, срез жички, округ чачански;

3. Војислав Бранковић, земљоделац, Жабари, срез ваљевски, округ ваљевски;

4. Гаврило Вучићевић, економ, Остра, срез љубићски, округ руднички;

5. Глигорије Петровић, учитељ, Велико Градиште срез рамски, округ пожаревачки.

6. Милан Глигоријевић, учитељ, Неменикуће срез космајски, округ београдски.

7. Петко Петковић, учитељ, Брајић срез таковски, округ руднички.

8. Спасоје Срдан Новаковић, учитељ, Београд.

9. Стеван Гужвић, свештеник, Топола срез јасенички, округ крагујевачки.

10. Иван Јанковић, свештеник, Миличинци срез подгорски, округ ваљевски.

Дувањке Прокопове:

1. Аранђел Марковић, земљоделац, Ћурлине, срез нишки, округ нишки.

2. Атанасије Јовановић, практикант, Врање.

3. Душан Мијаиловић, пчелар, Власотинци, срез власотиначки, округ врањски.

9. Ђорђе Димитријевић, баштован, Обреновац срез посавски округ ваљевски.

5. Живадин Витомирац, земљоделац, Милошевац срез орашки, округ смедеревски.

6. Јевтомија М. Поповић, свештеник, Печењевци срез лесковачки, округ врањски.

7. Јован Крајунг, трговац, Краљево, Село срез алексиначки, округ нишки.

8. Јован Ристић, учитељ, Прибој, срез пољанички, округ врањски.

9. Јота-Јован Нинчић, економ, Бољевац, срез Бољевачки, округ тимочки.

10. Коста Брадмилер, берберин, Костолац, срез пожаревачки, округ пожаревачки.

11. Лука Стојановић, земљоделац, Јајинци, срез врачарски, округ београдски.

12. Марко Марјановић, земљоделац, Стубо, срез ваљевски округ ваљевски.

13. Никола М. Ћирковић, земљоделац, Црљенац срез млавски, округ пожаревачки.

14. Радивоје Ј. Романовић, земљоделац, Соколић срез љубички, округ руднички.

15. Радован Ристић, земљоделац, Зајечар.

16. Спасоје Милошевић, земљоделац, Јагњило срез јасенички, округ смедеревски.

17. Сретен Петровић, учитељ, Самаиле срез жички, округ чачански.

18. Стеван Милосављевић учитељ, В. Моштаница, срез посавски, округ београдски.

19. Стојан Стојановић, пчелар. Власотинци, срез власотински, округ подрински.

20. Драгојко Јошић, земљоделац, Салаш Црбарски, срез мачвански, округ подрински.

Општи преглед

I. Излагача:

По списку изведеном из пријава, које су као и списак уређене по азбучном реду, — свега излагача било је и то;

а. Срба из Краљевине Србије и других Српских крајева	540
б. Бугара	16
в. Руса	1
Свега излагача	557

II. Награда:

1. Првом премијом Народне Банке од 300 динара	1	излагач
2. Четири награде Народне Банке по 50 динара	4	излагача
3. Београдске Задруге од 100 дин.	1	излагач
4. Министар. Народ. Привреде и то:		
а, Пресама за вештачко саће . .	6	излагача
б, Истресалицама . . . . . , . .	12	„
в, Топионицама воска	2	„
5. Срп. Пољопривред. Друштва и то:		
а, Топионицама воска систем Rietsche-а	3	„
б, Истресалицама систем Бурдан-Беноа	3	„
в, По 5 кошница „полошки“ са по 20 оквира марке А. Ж. . . .	3	„
г, По 5 кошница „полошки“ са по 16 оквира марке А Ж. . . .	2	„
Свега	37	излагача

Сем ових већих награда награђено је мањим наградама Српског Пољопривредног Друштва и Министарства Нар. Привреде и похвалницама 389 излагача

Свега је награђено 426 излагача

III. Распоред свију награда:

1. Горе побројаних већих награда . .	37	
2. Похвалницама	206	
3. Мање награде:		
а. Пчеларство Гавриловића	200	ком.
б. Збирка справа од трутол. и чистача	200	
в. Чистача	20	
г. Трутоловки	30	
д. Пчеларске капе	10	
ђ. Кошнице полошке А. Ж.	51	
е. Дуваљке:		
Лајансове	10	
Прокопове	20	

15. августа 1911. године.
Београд

Председник Оценивачког Суда,
Влад. Кушаковић.

Чланови:

Д. Буринчић, Мих. Ступаревић, Моша Х. Габај.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ
на основу највишег решења од априла 1869. год. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин, на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина, осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 28. **БЕОГРАД, 10 ОКТОБАР 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ:

Индијска пловка „тркачица“. — D-r *Ђор. Радић.*
Скакавци. — D-r *Ур. М. Стајић.*
Укрштање између цебу и домаћег говечета. — *Драг. М. Дероко.*
Зашто калемљене шљиве не рађају? — *Свет. Ј. Ивановић.*
Питања и одговори.
Забава: Како је постала гусеница. — Не бежи од првог пазара.
Поучне ситнице.
Додатак „Тежаку“: Потпомагање пољске привреде у Швајцарској од стране Савеза у 1910. години. — *Драг. Вуличевић.*

ЖИВИНАРСТВО

ИНДИЈСКА ПЛОВКА „ТРКАЧИЦА“.

Од страних пловака (патакâ, шотакâ, рâцâ) ми смо присвојили *Пекинкињу* и *Ајлсберку* и то с пуно оправданих разлога, јер су у сваком погледу обдарене изврсним привредним особинама. У новије доба пак, отпочеше у средњој Европи да одомаћивају једну нову врсту пловака: *Индијску тркачицу*. Ја сам ју видио и упознао, па хоћу да ју нашим домаћицама опишем и да им ју топло препоручим, јер она, по њеним врлим особинама, то заслужује. Она је по перју шарена, али су Европљани већ успели, да ју однегују у сасвим белој боји.

Ова пловка не шевељи у ходу као остале пловке, јер има дуже ноге, па кочоперно и лако трчка, па ју зато и зову тркачица. И шарена и бела сорта имају поносито, усправно држање, веселе су и живе природе, поверљиве су до крајности, скромне су и са свачим задовољне. Врло се лако дају неговати и на мањим, скученим просторијама, и ако су и њима пријатнији и подеснији већи излази, градине и ливаде, не толико шетње ради, колико с тога, што ту налазе у довољној количини и биљне и животињске хране, која им прија и од које се гоје, не ишчекујући сваки залогај из, може бити, штедљиве руке домаћичине. Животињску храну врло радо једу, па с тога у слободи, у пољу, и пождеру силество пужева, гусеница, буба итп., па су с тога и сваком градинару — баштовану добро дошле. Па и млади пловчићи, велики су прождрљивци и с тога добри помагачи градинару при сатирању и утамањивању градинарских штеточина, а својим дугачким ножицама не штете поврће, а и неће да га окусе, докле год проналазе црве и бубе, а тога у градини увек има у изобиљу; дакле, они су нам у истини прави пријатељи, а никако штеточине. Свој дебео кљун дубоко у земљу забадају тако, да њиховом живом оку ни један црв умаћи не може. Треба их само посматрати, како су једно другом завидљиви, кад неко од њих неки мастан и замашан пљен пронађе! Домаћица, код које сам ову врсту пловака видио и упознао, увераваше ме, да их слободно, без икаквог страха да ће неку штету учинити, пушта у градину и оне се увек с пуним гушама, које, као циганске торбе, до земље висе, на легало враћају, не тражећи од домаћице, да им она које зрно, или другу коју храну, за вечеру добаци. Према томе, оне се врло јевтино и саме исхрањују.

Излежене пловчиће, после једнодневног гладовања, треба хранити млеком замешеном кашом од кукурузног — пројиног — брашна, или од пшеничних мекиња; тако их треба хранити 5—6 недеља. Овој смеси треба додати исецкане салате, спанаћа, или ма које зелене траве, а најбоље коприва, што не само да пловчиће храни и здраве их одржава, него их и од болести чува. Па и за старије пловке, коприва је лековита трава. Пловке, којима се уз редовну храну додају барене и исецкане коприве, никад неће боловати од „трзавице“ и „грчева“, којима су болестима пловке у опште подложне. После поменутог времена, треба пловчиће редовно два пута дневно хранити одпадцима из кухиње, али им то увек треба уситнити; у храни пловке, као што је познато, нису избирачице, само храна не сме бити укварена, смрдљива; уква-

рену храну неће ни да окусе, о чему ме је дотична домаћица очигледно уверила. У вече, пред легање, треба пловкама дати коју прегреш зрневља. За чудо је, да ове пловке нерадо једу овас; кукурузом их треба хранити само преко зиме, кад већ отпочну „носити“.

Ове пловке, на прво место, *врло добро носе;* просечно снесе 130—150 јаја годишње једна пловка, а није никаква реткост, да је јаје 80—100 грама тешко; имао сам прилике да видим пуну котарицу јаја у тима тежинама; укус им је као у кокошијих јаја, дакле немају онај особени укус, кога имају јаја осталих пловака.

Раније изведене пловке отпочну са носивом још пре зиме, па онда никако и не престају носити. Доцније изведене отпочну да носе при крају месеца јануара, или у почетку фебруара.

Шарена, оригинална врста, врло је променљива у шаренилу перја, док бела одлика бива увек чисто бела, па је у ове и месо нежније, укусније, а перје се, као и гушчије, може врло добро употребити за пуњење јастука итп.

Са наведених особина, које ову врсту пловке одликују, не би лоше било, да ју и наше домаћице у своја јата унесу. Р.

БИЉНЕ ШТЕТОЧИНЕ

СКАКАВЦИ.

И скакавци могу нанети осетне штете дувану, кад се у већој мери јаве, за то налазимо за потребно да и о њима овде кажемо коју реч.

Скакаваца, који дуван нападају, има неколико врста, али ми ћемо овде поменути само оне, које су најштетније по дуван.

Египатски (мисирски) *скакавац.* (Acridium aegyptium L.). Овај је скакавац мрко црвене до мрко сиве боје. Крилни капци су му мрким пегама попрскани и дужи су од тела. Крила су стакласте боје са црним жилицама испреплетана: Дужина тела 32—50 mm. а крилних капака 42—48 mm. (Сл. 22).

Сл. 22. — *Египатски скакавац.* Acridium aegyptium L.

Овај скакавац живи у земљама око Средиземног Мора, а налази се и код нас.

Женка снесе у земљи, на 2—3 см. дубине, 60—100 жућкастих јаја у нискама, која су облика елипсе и дугачка до 7 mm. Ниска са јајима је обвијена пенастом и лепљивом масом, која се доцније сасуши заједно са трошчицама нахватане земље и потпуно стврдни те добије облик кобасице.

Време испиљења ларви је различито, и зависи у велико од климатских прилика. Безкрилне ларве после неколико пресвлачења претварају се, у току од два до три месеца, у савршене скакавце.

На дуваништима наилазимо на већ одрасле скакавце од конца јуна па до половине септембра; најчешћи су и особито живахно лете у августу.

Ларве нападају дуван од јуна до августа. Прве ларве, које се појаве, воде порекло из јаја, која су прошле јесени снесена, а доцније ларве из оне генерације, чија су јаја снесена у мају од савршених женки, које су презимиле по пукотинама одстења и дрвета и испод опалог лишћа и траве.

Сл. 23. — Лист од дувана, који је изгризла по средини ларва *египатског скакавца.*

Дуван не нагриза само скакавац већ и његова ларва, која одмах по испиљењу падне на дуван. И у колико се више развија, у толико и њена прождрљивост расте. Овим се једино може протумачити она прилична штета, коју скакавци нанесу дувану, и која се не састоји толико у смањивању жетвеног приноса, колико у убијању квалитета дувану, нагризајући најбоље лишће — средње и вршно. У овом погледу најопаснији је одрасли скакавац, јер за врло кратко време промени по неколико места и на тај начин један велики број листова оштети.

Ларва скакавчева нагриза лист у средини, између два споредна дамара (нерва). Рупе на листу су велике и везане уским каналима. Ивице рупа су неравне и ретко достижу ивицу листа (периферију). (Види слику 23 и 24). Одрасли скакавац (а такође и његова нимфа)[1]) нагриза лист од ивице његове ка средини, правећи том приликом велике исечке (сегменте), као што показује Сл. 25. Чим је скакавац једном престао да једе један лист, више се на њега не враћа, свакако због тога, што је лист услед нагризотина изгубио сочност и постао спарушен, те штеточини услед тога није више пријатан за јело.

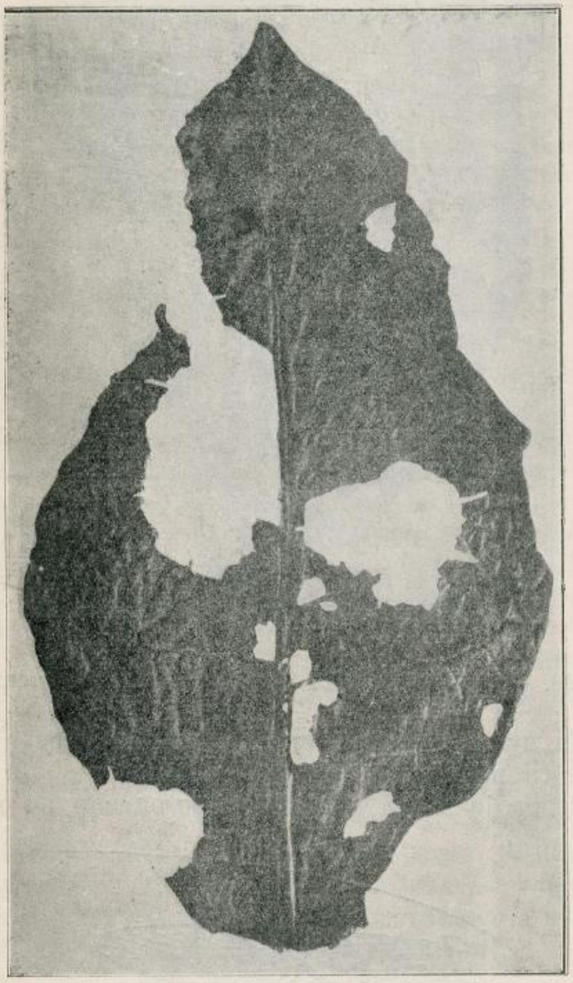

Сл. 24. — Лист од дувана, поједен од ларве египатског скакавца.

Код нас није запажено до сада, да је скакавац ма где осетно оштетио дуване, као што то бива у другим земљама, изузимајући оне године кад се скакавци у маси као „напаст“ јаве. Онда они не штеде ниједан усев, па природно, ни дуван.

Код нас су обично штете од њега неприметне и само по где-где може се видети оштећено лишће, и за то сматрамо скакавца, бар у нормалним годинама, као најневинијег штеточину.

Скакавца је у опште тешко таманити, јер је доста брз и вешто се сакрива.[2]) Нарочито га је тешко сузбити у дуваништима која су у близини шума, шипрага, винограда, пашњака, ливада и утрина, где он

Сл. 25. — Дувански лист, поједен с врха од египатског скакавца.

налази веома згодних места за сакривање, у којима га је врло тешко наћи и ухватити.

Далеко више успеха пружа уништавање његових јаја, која су у земљаним гмуцама увијена и на 2—3 см. дубине у земљи укопана. Знак за распознавање ових гнезда јесу угинуле женке, које обично пошто снесу јаја одмах поред гнезда угину.

Сем египатског скакавца дуван нападају и још неколико других врста скакаваца, које ћемо овде у кратко описати.

Сабљаш — скакавац (Barbitistes Yersini Br.) Глава и пипци су код сабљаша црвенкасти, вратни штит зелен, позади црно оивичен. Крилни капци код мужјака црвени, а код женке жути. Ноге зелене. Задњи део тела рђасто црвен, мрко пегав. Дужина тела 20—25 mm. (Сл. 26.).

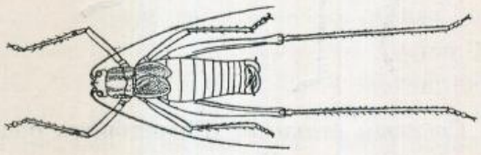

Сл. 26. — *Сабљаш*. (Barbitistes Yersini Br.).

Живи највише на шибљу.

На дувану се налази од јуна до семптембра усамљен, где лишће глода. Пошто у малом броју по дуваништима живи, то су и штете од њега врло незнатне.

Тачкаш (Leptophyes punctatissima Bosc.).

Овај је скакавац зелен, попрскан црним пегама. Пипци су бели са црним уским прстеновима. Вратни штит с обе стране има жуте линије. Дужина тела код мужјака 12 mm, а код женке 16 mm.

Живи на шумском дрвећу.

На дувану се налази од половине јуна до почетка августа.

---

[1]) Нимфом се назива стадијум развића инсекта пред последњим пресвлачењем.

[2]) Изјутра, пре сунчева изласка, он је веома тром и тежак, и онда га је врло лако хватати.

Ларве нагризају лист близу ивице и врха, правећи мале, округле рупице (сл. 27.), док одрасли скакавци нападају лист у средини између споредних ребара.

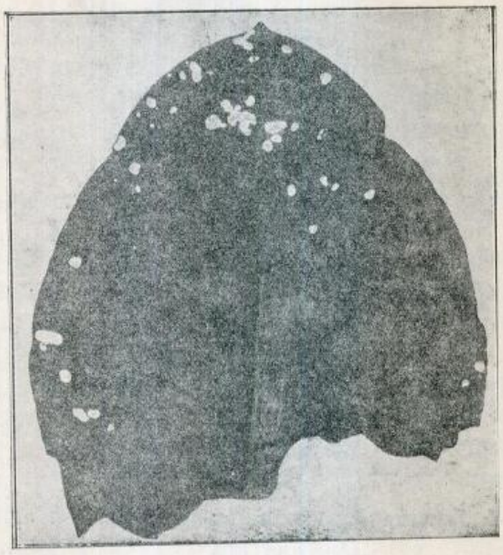

Сл. 27. — Дувански лист поједен у врху и око ивице од *тачкаша скакавца.*

Већу штету могу да причине дувану, кад се у већем броју јаве, што је у осталом врло ретко.

Српасти скакавац, четворотачкаш (Phaneroptera quadripunctata Brunn.).

Скакавац је жуто зелен. Крилни капци су краћи од крила. Дужина му је тела 13—15 mm.; крилних капака 18 mm. (Сл. 28.).

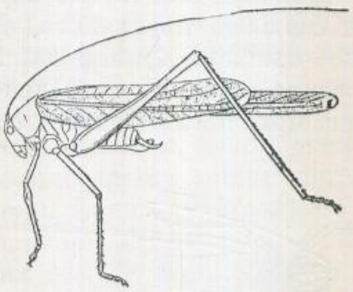

Сл. 28. — *Српасти скакавац* (Phaneroptera quadripunctata Brunn.)

Живи у трави на влажним местима, у шибљаку, по виноградима.

Како ларва, тако и савршен скакавац наносе, у времену од почетка јуна до половине августа, приличне штете дувану. Правећи по целом листу мале рупе (Сл. 29.), он на тај начин један приличан део бербе декласира и оштети.

Репати скакавац (Locusta caudata Charp.).

Због оног и сувише дугачког репељка—легалице на задњем делу тела женке, кроз које она спушта јаја у земљу, назват је репати скакавац. Овај је скакавац зелен, а по трбуху и ногама чешће жут. Дужина тела код мужјака 21—26 mm., код женке 30 до 37 mm. Дужина репа 37—40 mm. (Сл. 30.).

Живи у житу и на дрвећу.

Сл. 29. — Дувански лист поједен од српастог скакавца.

На дувану се налази у јулу и августу и нагриза лишће са ивице, не штетећи дамаре.

Редак је доста и за то је безопасан по дуван.

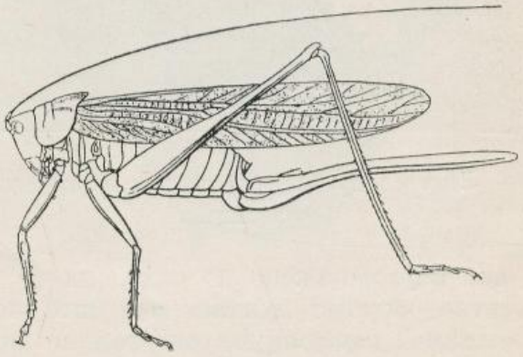

Сл. 30. — *Репати скакавац* (Locusta caudata Charp.).

Има још неке врсте скакаваца, које дуван нападају, али их ми овде нећемо помињати, пошто су штете од њих веома незнатне.

Добро храњење — много буњкање.

Човек не може са четири коња у кућу унети, колико може жена кецељом из куће изнети.

НОВИНЕ И ПРОНАЛАСЦИ

УКРШТАЊА ИЗМЕЂУ ЦЕБУ И ДОМАЋЕГ ГОВЕЧЕТА.

Пре извесног времена наново су се позабавили пољопривредни листови, нарочито немачки, о резултатима, који се постижу при укрштању грбавог говечета са нашим домаћим говечетом.

Повод томе највише је дао сам цар Вељем II, који је ту скоро на скупу Немачког Пољопривредног Друштва говорио о овој ствари, руководећи се најновијим укрштањима на свом имању у Кадинену.

Укрштања овакве природе нису ништа ново за Европу. Још у 17. веку вршена су у Холандији у велико укрштања између цебу и домаћег говечета, а познато је, да у Белгији, Француској и Енглеској још одавна у жилама тамошњих говеди тече и цебина крв. Сем тога, у Немачкој су вршена таква укрштања у међу времену од треће до шесте десетине прошлог века, а до скора су вршена већи број укрштања између цебу и домаћег говечета у врту домаћих животиња Пољопривредног Института у Хале-у на Сали.

Циљ ових редова је, да се изнесу наде и очекивања, а затим стварни резултати који су постигнути.

Пре свега веровало се, да ће се овим укрштањем повећати тежина, гојазност, млечност и већа масноћа млека, а затим, да ће се тим укрштањем произвести чвршће потомство, које неће подлежати извесним болестима, којима подлеже наше домаће говече, а од којих је цебу поштеђен, и најзад, да ће се добити складнији и подеснији облик тела, него што га има наше домаће говече.

У колико су сва ова очекивања била фантастична и неосновина, доказао нам је велики број цебу мелеза, добивен под руководством славног проф. Кина у горе поменутом врту. Те дугогодишње, до сад још непубликоване резултате, изнео нам је врли проф. Д-р Симон фон Натузиус,[1] садањи директор истог врта у Халу. Сем тога проф. фон Натузиус у „Киновом Архиву“ (Kühn-Archiv, I. Band. 1911.) износи нам појединачно и исцрпно све покушаје и резултате, постигнуте приликом укрштавања цебу са европ. дом. говечетом.

Ево резимираних тих рдзултата: Из укрштања цебу са фризиским говечетом, чије нам фотографије износи аутор, дошло се до тога, да су тврђења, којима би се постигла већа телесна тежина код индивидуа произведених на овај начин, не само фанастична, већ шта више директно иду на штету сточарства у опште, а посебице немачких долинских сојева. Ни у једном случају није се показало, да су овакви мелези превазишли тежином своје родитеље из групе европ. дом. говечета. Што се тиче гојазности, цебу има особину, која се налази код наших говеди; он на име нагомилава лој на нарочитим местима и то на репу и изнад гребена. Међутим повећавање, било квантитативно било квалитативно, појединих меснатих делова, веће вредности није се никад појављивало у цебу мелеза, о чему ћемо ближе проговорити кад буде речи о облику тела. У погледу млечности и веће масноће млека ни ту нису цебу мелези боље среће. Аутор узима за пример краву мелеза цебу-фризиског, која не задовољава ни количином ни масноћом млека (3,6—3,8%), да би мележење имало каквог смисла с те тачке гледишта. Што се тиче чвршћег и имуног потомства према извесним болестима, о овоме постоје само претпоставке још ничим непотврђене.

Тврдило се, да цебу има врло јаку моћ у преношењу својих особина. У ово не верује проф. фон Натузиус, јер се то није дало увидети из испитиваних мелеза; но и кад би постојала ова моћ, она би ишла само на штету облика тела у произведеног подмлатка.

Многи тврде, да су бастарди већи од својих родитеља и да је тај случај код цебу мелеза; али из материјала, који се налазио у Хале-у, то се није могло проверити, јер висина ногу долази искључиво од дужине ногу. Међу тим висина тела проузрокована дужином ногу није жељени циљ модерног одгајивача Сви су цебу мелези врло високи на ногама, узани нарочито у задњем делу трупа тако, да кад их упоредимо са спољашњим обликом нашег домаћег говечета, поређење излази по цебу мелезе врло неповољно.

Из свега овога излази, да цебу ни у каквом случају не може да поправи наше европ. говече. Сва укрштања, која су вршена, показала су само уназађивање говедарства, које се је дало отклонити и поправити једино бољим избором и гајењем. По мишљењу проф. фон Натузиуса, експерименти, вршени на царском добру Кадинену, били су у циљу да се колонијама да продукт веће вредности а никако да се поправе европске расе, које би само на тај начин пале са оне висине, на коју их је попела генијалност и марљивост одгајивачева.

Д. М. Дероко.

1 Landw. Umschau № 10. I Jahrgang; Deutche landw. Presse № 46. Сем тога Milchzeitung № 15 и Minerva agraria № 12. Roma, доносе извештај о овом укрштању, уз то Deutsche landw. Tierzucht 17.

ЈАВНА ГОВОРНИЦА

ЗАШТО КАЛЕМЉЕНЕ ШЉИВЕ НЕ РАЂАЈУ?

Да би се побољшао квалитет наше домаће шљиве „Пожегаче“, која данас игра видну улогу у нашој извозној трговини, покушало се, да се то побољшање њеног квалитета — крупноће, постигне калемљењем. Ну, да би се и сама родност, упоредо са крупноћом шљива, постигла, узета је као најбоља подлога за калемљење шљива џанарика, која је по својој дурашности и бујности најподеснија за ту циљ.

Резултати, који су доцније добивени од калемљене пожегаче на подлози џанарике, нису ни у колико одговорили очекиваном успеху, јер место стварног побољшања, како у квалитету, тако и у квантитету — добивена је само бујност дрвета, а рода је било врло мало, а где-где и ни мало, тако, да су баш они први поборници, који су највише полагали наде у калемљење пожегача на џанарици, почели први и да се хладе. Данас су већ они склони да верују: да шљиву у опште не треба калемити, већ је гајити онако, како су је наши стари гајили и подизали (махом из изданака, прпорака, а ређе из семена и т.п.), не упуштајући се у испитивању узрока: зашто калемљена шљива на џанарици, слабо, а кад-кад и никако не рађа?

У последње доба наши држав. економи, приликом својих конференција, а и путем привредних листова, — нарочито „Тежака“, врло су се често овог питања дотицали, и сваки је на своју руку по нешто износио као узрок неродности калемљене шљиве. Тако, неки су тврдили: да

је томе узрок сама дурашност и бујност џанарике, чији се склоп, чврстина и димензија капиларних судова битно разликује од склопа наше домаће шљиве „Пожегаче“ и да услед тога несразмерна бујност подлоге гони и калам шљиву на бујност, а у толико и на мању плодност.

Други су опет тврдили: да ту игра видну улогу проценат креча у земљи; трећи: да је искључиви узрок положај и каквоћа земљишта и т. д. и т п. — И када би се извео салдо свију горе наведених мишљења о узроку нерађања калемљених шљива на џанарици; он би гласио: да у опште домаћу шљиву — „Пожегачу“, не треба калемити на џанарику, већ би требало, или понова тражити какву сличну подлогу из варијетета шљива, или каламити шљиву на шљиву, или је ниако и не каламити, већ да и даље подижемо шљиваре по начину наших прађедова.

Да ли су предњи разлози у колико тачни, ја се у то нећу упуштати; мени је овде намера да изнесем за сада само своја лична опажања, која сам стекао дужим проучавањем овог питања.

Све врсте и сорте нашег благородног воћа, неко више, неко мање, преноси и задржава одлике своје мајке — матичњака, па било да се оно разножава — из семена, изданака, прпорака или пак путем калемљења, на подлогу сродну њој.

У том пренашању особина својих матичњака, код без мало свију врста и сората нашег воћа, главну улогу игра, целокупна воћка — матичњак, изузевши шљиву. Код шљиве не само да целокупна воћка — матичњак — преноси све своје особине на подмладак, но и поједини делови круне, као: гране, ластари, леторасти и пупољци; сваки за се, преносе све своје особине на свој подмладак у оној мери и у оном стању, у колико су оне тим особинама и одликама у том времену биле заступљене.

На овом природном закону и почива узрок, за што окалемљене шљиве на џанарици, или којој другој сличној подлози, неке рађају добро, неке мало, а неке ни мало; или и ако рађају, оне то чине периодично сваке друге, треће или тек четврте године.

Дакле, главни узрок томе лежи у избору шљива, са којих узимамо калам-гранчице у циљу даљег размножавања.

Но, и при самом избору калам-гранчица мора се нарочита пажња обратити.

До сада су за калам-гранчице узимане са шљива обично једногоди вршни ластари, који су најзрелији; без обзира, што су то ластари неродни — јаловари, и као што напред рекох, као такви и своје су особине пренели на целу будућу калам. шљиву, која ће нам вечито, или до у позну старост, или периодично бити неродна.

Оваквим невођењем рачуна приликом узимања калам-гранчица, нарочито су предњачили поједини сресни воћни расадници — чији су управници шиљали своје служитеље за узимање калам-гранчица, а ови, као нестручни и непосвећени, узимали махом све вршне једногоде јаловаре, и са њима каламили шљиве.

Шљиве, окалемљене оваквим калем-гранчицама, свагда су неродне, и познају се од осталих родних шљива по усправном порасту грана, и по сложеном и метластом облику круне и што им је лишће већином крупније, меснатије и угаситије боје, од боје листа родне шљиве.

Да би дакле, избегли неродност код калемљених шљива, потребно је, да пре свега узимамо само родне калам-гранчице — високе, и њима калемимо подлогу џанарике.

Родни ластари или гранчице на шљиви су они, који су побочно из грана избили, и усађени више у страну, водоравно, а по дужини су обично кратки 5 до 10 см., и на врху њиховом поред терминал — вршног пупољка, налазе се са стране усађена још обично по 2, 3, а кад, кад и 4 мања пупољка, чија продужења имају изглед зачетка мале крунице.

Кад се овим калем-гранчицама — шљива окалеми, већ у четвртој години прородиће, и стално ће бити плодна.

На овај начин калемити шљиву „пожегачу“ на подлогу џанарике, збиља постићиће се жељени успех како у квантитету тако и у квалитету плода; јер никада не може наша, односно, некалемљена „Пожегача“ достићи ону плодност: крупноћу и тежину, какву ће постићи окалемљена на џанарици шљива.

Свет. Ј. Ивановић
п. економ.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

10. *Питање.* — Молим уредништво „Тежака“ да ме извести, како треба справљати „*бордовску чорбу*“ по начину, како г Бошко Бошковић препоручује?

Друго, молим вас, да ме известите како се справља прашак за запрашивање лозе после прскања, са тачном размером колико чега треба помешати, и хоће ли ово бити добро средство противу оидијума, јер у чланку г. Бошковића није јасно казато.

7. августа 1911. г.
Паунe

С поштовањем
Мирко А. Марјановић
економ.

10. *Одговор.* Бордовску чорбу треба справљати на уобичајени начин, сипајући кречно млеко у раствор плавог камена све дотле, док фенолфталинска хартија не почне да црвени а лакмусова да плави. За прва два прскања употребити најмање $1^1/_2$ кгр. пл. камена на 100 л. воде, а за 3-ће и 4-то прскање 1 кграм. Кишних година за прва два прскања 2 кграма, а за остала по $1^1/_2$ кгр. на 100 л. воде.

Да би се цветови пред цветњом, а доцније и оплођени гроздови, спасли од пероноспоре, пошто је тешко млазевима из прскалице све грожђе лепо попрскати, то се употребљује прашак описан у 20. броју „Тежака“, како би се та празнина прскања попунила. Тај прашак, дакле дејствује као предупређавајуће средство против пероноспоре на цвету и младим гроздићима, а у исто време и као одлично средство против „оидиума“ (плесањ вин. лозе), те се не мора виноград обашка сумпорисати. Овај прашак растура један обичан радник мехом у висини највишег грозда и иде одмах за прскаче; на 3 прскача довољан је 1 радник „запрашивач“.

Прашак се справља овако: плави камен се истуца или измеље на камену, на коме се глеђ за посуђе меље, па се кроз најгушће сито просеје, а тако се и остали делови прашка (гипс, сумпорни цвет, и лако

угашен креч у праху) просеју. Да би се креч добро уситнио, треба га више пута дневно овлаш водом прскати и превртати, па кад се претвори у прах, онда га сејати. Када је с тим свршено, онда се одмере тачне количине просејаног плавог камена, гипса и сумпора и према њима одређује колика ће количина креча за овај прашак требати. Ако се узме по 10 кгр. плавог камена, гипса и сумпора, онда ће се узети 6 кгр креча. Све се ово добро измеша и помоћу запрашивача растура. Оволика количина прашка потребна је за 1 хектар винограда старијег од 6 година, а за млађе садове 20—25 кграма. **Б. Бошковић.**

---

11. *Питање.* — Молим уредништво „Тежака", да ми изволи преко листа одговорити:

Како се најбоље може до сејања сачувати растов и церов жир, и кад га треба сејати и како?

Јасеница — Неготин.
30-IX.-1911.

С поштовањем
Петар Шундић, свештеник.

11. *Одговор.* — *Растов и церов жир најбоље се* може сачувати преко зиме у јами, која се ископа на каквом оцедитом месту у земљи, у дубини која је потребна. Стране јаме могу се обложити сламом или шушњем, и у њу по том смести жир. Одозго се жир покрије такође сламом или шушњем, а за тим земљом.

Сејање жира нијбоље је вршити с пролећа, чим допусти време и чим се земља открави и мало загреје.

Најбољи је начин сејања у браздама. Растојање бразде од бразде 20 см. **Јов. Буковала.**

ЗАБАВА

КАКО ЈЕ ПОСТАЛА ГУСЕНИЦА.

Кад су први људи истерани из раја, и добри Авељ погинуо од руке свога брата Каина, Анђео смрти стаде пред Господа Бога и рече:

— Послао си, Господе, смрт на земљу, и људи су потврдили, да им је била потребна. Даруј ми силу, да могу прибавити све што намислим, јер то ће ми бити потребно у моме раду.

— Нек ти је даровано, рече Господ.

Тада анђео слете на земљу. Он даде лаву снагу, и страшне шапе и нокте и жеђ за крвљу. Тигар и леопард, који су до тада мирно пасли са овцама, добише такође ненаситу жеђ за крвљу. Орлови полетеше кроз ваздух, и својим снажним и оштрим канџама и ноктима почеше пустошити питоме равнице и долине.

У целој природи зацари неслога. Сам Анђео смрти ужасну се и уплаши својих дела, али се опет поче тешити говорећи:

— Зашто човек није сачувао свој лепи живот у рају. Ето, он је био непослушан према Богу и сам је тражио ову муку и борбу.

Онда Анђео смрти испуни земљу разним дивљим зверињем, и назначи ноћ за време, кад ће се догађати свакојака зла.

За тим Анђео смрти одлете кући првога човека и спусти се у башту, где Мирза, мила сестра Авељова, неговаше воће и цвеће. Баштица њена беше као један мали рај испуњен мирисом и плодовима. Замисли се Анђео и рече:

— Да ли још да нанесем несреће овој доброј мученици? Хоћу, рече. Нека буде баш тако. Добра душа и кад страда осећа радост и благодари Богу.

Он дуну, а из прака, који се од његовог даха покрену, измили прождрљива гусеница. Она тога тренутка поче да мили на оближње дрво пуно сочног зеленог лишћа.

Кад после тога изађе Мирза у своју баштицу, зачуди се, кад виде, како је опустошено цвеће и лишће у дрвећа. Она се приближи једном дрвету и виде једну животињицу са великим устима, како халапљиво ждере заостало лишће.

Уплашена Мирза побеже натраг и позва свога брата Сита: Хајде да видиш, рече она. Једна мала змија попела се на дрво и ено је на грани једе лишће.

Сит пође са њом, и угледавши гусеницу рече:

— Не, Мирза! Теби се само учинило, да је то страшна змија, а оно видиш да није. Ето, она има ноге, храни *се лишћем, нема жаоку... Видећеш, сад ћу ја њу удавити.* За тим Сит затресе дрво, и гусеница паде на земљу.

— Немој да је удавиш, поче га молити Мирза. Зар смо ми сами створени да једемо плодове наших воћака? Зар је животињица знала, да је ова баштица моја највећа радост? Пустићемо јој на вољу, да видимо, шта ће урадити.

За тим је Мирза оградила гусеницу и јутром и вечером давала јој је све боље и боље лишће и цветове, колико год је она могла појести.

Кад Анђео то виде, он се задиви и рече:

— Човек још није изгубио образ Божји. Гледај, он је још кадар да чини добра своме непријатељу, и да за зло враћа добро. По том приђе гусеници ближе, дуну на њу и она се учаури.

То је било у вече.

Рано ујутру изашла је Мирза да обиђе гусеницу, али је није нашла. Место ње, нашла је њену, малу сјајну чаурицу. Она се зачуди и отрча да зовне оца, мајку и остале укућане да виде, шта је било са њеном животињицом.

— Погледајте јадно мало створење, које сам толико неговала, умрло је... Али, ко зна, можда ће опет оживети, рече Мирза, и не знајући, да прориче оно, што ће се заиста догодити.

Адам, њен отац рече:

— То су тајне божије, шта ће с њом бити. Ми ћемо је однети у кућу, па ћемо видети.

Једанпут, кад су они били сви на окупу, чуше неко тихо зујање, и чаурчица се полако поче кретати. Сви се окупише око ње, и посматраху, шта се дешава.

Уједанпут се сјајни гробић отвори, и из њега прну живо створење, окићено крилима, и полети мирисним цветићима расцветалог дрвећа.

Људи, који то посматраху, зарадоваше се, а анђео им се јави и рече.

— Погледајте, како се из смрти оживљава... У сваком злу има и добра.

По руском.

НЕ БЕЖИ ОД ПРВОГ ПАЗАРА.

Неког сељака пригна нужда за новац, те насече једна кола дрва, и погна у оближњи градић да прода. Пролазећи

поред сеоске кафане, сеоски кафеџија виде дрва, изађе из кафане и упита га за цену:

— Осам динара, одговори сељак.

— Чујеш пријатељу, рече кафеџија. Да дâм ја теби шест динара пред кућом. Стовари дрва, прими паре, па иди кући те ради, да не дангубиш и ти и стока цео дан.

— Од осам динара не дам јефтиније ни за пару, рече сељак, крену кола и продужи пут.

Кафеџија виде да нема ништа од пазара, те и он оде у кафану.

Кад сељак стиже у градић са дрвима, затече пуну пијацу кола са дрвима, која бејаху много боља од његових. Он стаде у један крај пијаце и чекаше неће ли који купац наићи.

Купци су долазили, куповали су и одвајали једна по једна кола дрва, али његова кола нико и не погледа. Кад већ превали подне, он погледа око себе беше остао сам, та још неколико, са тако истим лошим дрвима и товарима.

— Од нашег пазара ништа! — рећи ће један.

— Ништа! — рече други. Мораћемо да дамо дрва пошто пото, или ћемо их вратити кући.

— Ко ће сад да мучи стоку, да тегли оволики терет, по оваком путу. Боље је дати пошто-пото, па како Бог да, рече трећи.

У том наиђе један купац и упита, пошто да му даду сви скупа дрва.

Једни рекоше цену, једни оћуташе.

— Узмите ви по четири динара од кола, рече купац, па потерајте дрва.

— Мени су пред кућом давали шест динара, рећи ће онај сељак.

— А што ниси дао? упита га купац.

— Због моје луде памети, одговори сељак, крену кола и потера за купцем.

ИСПРАВКА

У 25. броју „Тежака“, у чланку „*Додавање метабисулфит калија при муљању и сирављању црног вина*“, нехотице нам се је поткрала једна грешка, коју овим путем исправљамо.

Тако, у другом ставу стоји: *а да доза од 20% кљука не прелази, а треба: а да доза метабисулфиткалија на 100 килограма кљука не буде већа од 15—30 грама.*

Како у поменутом чланку није довољно јасно казано, како се додаје метабисулфиткали кљуку, то нека нам буде допуштено да овом приликом то учинимо.

Пре но што ће се метабисулфиткали додати шири, прво се добро исити, као прашак, и онда сипа у шавољ, у који се точи шира, па ова циментом, судом или пумпом враћа у каду дотле, док шира у шавољу и она, која истиче из каце, не буду једнаке боје.

Што се тиче количине ове соли, коју треба додати шири, треба се придржавати, овог правила: *у колико је грожђе трулије и време топлије, у толико више соли треба додати, и обратно, у колико је грожђе здравије и време хладније, у толико мање*; јер метабисулфит иначе успорава врење, па кад се и више дода кљуку на ладном времену, које је неповољно за врење — онда врење може са свим да пресекне или одложи за дуже време, што свакако, било једно или друго, не би било ни мало корисно по квалитет вина.

Уредништво.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Заливање биља зими.

Заливање у право време у умереној топлоти у кућу унешеног украсног биља и цвећа, главни је услов ваљаног напредовања преко зиме. Као правило треба да служи ово: што је место, у ком су биљке смештене, влажније и хладније, тим мање треба заливати; а напротив, што је место сувље и топлије, тим више треба заливати. При свем том, треба ипак пазити, да земља око корена буде *умерено* влажна, дакле: ни сува, ни мокра. —ћ.

Кресање воћака.

Зимско кресање воћака, може се вршити преко целе зиме; а како је зимско кресање тежак посао, то га треба врло пажљиво извршити. Главна је ствар код кресања, да воћка добије леп облик, да је довољно у гранама разређена, и да нам донесе што више рода. Против овога последњега највише се греши, јер невешти, који се кресања приме, одсецају место неплодне и плодне гранчице. Зато треба пазити на ово: свака неплодна гранчица је при дну дебља, а при врху тања, док је код плодних гранчица обратно. —ћ.

Сејање першуна с јесени.

Познато је, да першун врло споро ниче, па ако нам рано с пролећа време спречи раније сејање, онда наш першун за ту годину закасни. С тога је врло добро, да першун посејемо с јесени, јер онда јесења и зимња влага потпомажу његово клијање, па већ рано с пролећа озелене першуном засејане леје. За јесење сејање боље је семе од прошле године, него летошње. —ћ.

Против зечева.

Сваке зиме нам зечеви велике штете почине на младим воћкама, јер у недостатку друге хране, кад је зима снеговита, најрадије глођу кору са младих воћака. Оно је најбоље средство висока ограда, да зечеви не могу до воћака доћи; али где тога нема, онда је најбоље да се жив креч нагаси говеђом крвљу и том смесом воћкице премажу. На тако премазане воћкице неће зечеви да глођу. Још је боље, да се тој смеси досипе и мало простог, црног карбола. —ћ.

Жути вучак као ђубре.

Жути вучак (жута лупина, вучји боб), врло се добро може употребити као „зелено ђубре“ за песковита земљишта. На такова земљишта треба вучак у густо „на сачму“ посејати, па кад буде у пуном цвету, онда га заорати, јер онда даје највише материјала за ђубрење. —ћ.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

Потпомагање пољске привреде у Швајцарској од стране Савеза у 1910 години.

Швајцарска трговачка, индустриска и пољопривредна комора поднела је Савезној Скупштини извештај о своме раду у 1910. год.

Извештај овај показује преглед важнијих сума, које су као помоћ, за разне гране пољопривредне, издате у прошлој години.

Цифре у заградама означавају суме предвиђене у буџету за 1911. годину.

Школе и огледне станице.

а) На издржавање 11 ђака благодејанаца, издато је 2.700 дин. (5.000)

б) На трошкове теориских и практичних ратарских школа одређена је једна половина од целокупне суме одређене за наставу. Ово важи и за све остале школе, код којих нису специјално предвиђени трошкови.

По школама је било ученика:

У Циришкој школи у Штрикхофу 69, у бернској у Рити 70, у валиској у Екони 11, у нојенбуршкој у Цернијеру 28 ђака. Целокупни издатак за наставу износио је 108.015 д. од које је суме 74.007 дин. (56.806) поднео Савез.

в) Окружну Повртарску Школу у Женеви посећивало је 33 ђака. На ову школу издао је Савез 15.814. д. (16.258)

г) Зимске пољопривредне школе, којих је на броју 15, јако су посећене. Број ђака износи 874. Издатак од стране Савеза износио је 120.309 д. (132.955). Бернска школа у Рити (Rütti) по најбоље је посећена била, јер је закључно са филијалима походило ту школу 192 ђака. Сурзе (округ Lucern) посетило је 110, а Бруг (окр. Uargau) 106 ђака.

д) За путничке курсеве и огледе окрузи су издали 72.400 дин:; за млекарска и стајска испитивања 6.923 дин., за алписко испитивање 297 дин., за опитно ђубрење ливада 1679 дин. Целокупна сума износи 81.298 дин. од које је суме половину у 40.649 дин. (45.000) примио Савез на себе.

ђ) Од винодељских школа постоје две (у Praz — Vevey-у и Auvernier-у) које су услед оскудице у ђацима престале радити; сада је се само задржала немачко-швајцарска општа школа у Wädenswil-у, којом рукује директор Савезне Огледне Станице за воћарство, винодеље и градинарство — у истом месту. Трошкови око наставе за ову школу износе 19.608 дин., од које суме као субвенцију, у дин. 9.804 (9.665) даје Савез. На воћарском и виноградарском курсу било је 3, на градинарском 8 ученика, а на курсу за старије градинарске помоћнике било је 9 посетилаца.

Виноградарске огледне станице, које искључиво врше опите на лози са америчком подлогом, биле су одлично посећене; од којих је станица у Лозани добила од Савеза на одржање своје 18.465 дин. (20.050), а станица у Овернију 8.368 дин. (10.050). Главни рад свих станица састојавао се је у сузбијању пероноспоре и преуређењу винограда. За резнице било је употребљено до 2 милиона американске лозе. Завод располаже угледним виноградом од 81 ара, као и са три сâда за производњу резница у простору од 117 хектара. Станица у Овернију купила је 485.000 m. американске лозе у Јужној Француској, од које је 438.900 m. по цени коштања (100 m. по 3.70 дин.) издала. Године 1910., услед хладноће и влаге, пропала је извесна количина ових резница. Овај завод вршио је такође и продају прпорака, али услед конкуренције приватних лозних расадника и незнатне тражње, показао је рђав успех. Било је продато 5.615 једногодишњих и 3.080 двогодишњих ожиљених резница по цени од 15—18 дин. од 100 комада. Мање станице су у Ленцбургу, Цириху и Твену.

Целокупан издатак Савеза на лозне расаднике и виноградарске огледне станице износио је 39.720 дин. (41.565),

е) Знатне суме издате су на швајцарске огледне и

опитне станице. Издржавање завода у Либефелду код Берна износило је 121.753 дин. (131.900, од које је суме 64.771 (65.700) утрошено на одржање централне управе и управе добара, а на млекарска и бактериолошка оделења издато је 56.972 дин. (66.200). Број филијала овог завода, који су вршили продају ђубрета, хране, средстава против филоксере, а стављени под контролом овога завода, износио је 145 на броју, што значи, два пута више него ли у 1909 години. Научно делање млекарских и бактериолошких оделења обухватало је у главном испитивања о употреби сиришта, о употреби разних нових начина прераде млека и истраживања узрока болестима млека и сирева.

Ова три агрикултурна завода у Цириху, Берну и Лозани учинила су издатак у 181.561 дин. (185.230). Завод у Цириху вршио је испитивања и то: 3.265 проба са ђубретима, 434 са храном, 315 са стрнинама и 71 пробу са разним травама. На основи контролне одговорности испитани продукти обухватају лиферацију од 23.271 тона, од тога је било 20.428.8 тона ђубрета, 2 .836.1 тона сточне хране, 600.1 тона осталих средстава (плави камен и т. д.). Број проба, које су испослате у Бернски завод ради испитивања, износио је и то: ђубрета 3872, хранећих средстава 2166, плодова са огледних поља 2.509, проба земље 32 и разне друге пробе 20. На основи контролне гаранције испитани продукти представљају лиферацију од 45.255 тона и то: 27,263.2. тоне ђубрета и 17.972.2 тоне сточне хране.

За испитивање семена постоје два завода, један у Цириху а други у Лозани, на њих је утрошено 102.836 д. (107.300). Завод у Цириху извршио је 11.606 проба са семенима (детелина 3.300, трава 4 946, семена шумских дрвета 2.063, жита и маунастих плодова 273, поврћа и коренастих биљака 616, разних хран. плодова, предивних и уљаних биљака 208). Укупно било је 29863 важнијих испитивања. За земљораднике испитана количина семена износила је до 110 кола. Завод у Лозани испитао је под контролном гаранцијом 1612 проба семена (према 1664 у 1909. год.). Ови огледи и опити из семенарства порасли су на 21.029. Укупни издаци на ове швајцарске огледне станице износили су 406.151 дин. (424.430), примање је било 103.113 дин. (94.400), дакле, буџет свих завода био је оптерећен са нето 304.038 дин.

Годишњи извештаји ових завода већином се публикују у „Landwirtschaftlichen Jahrbuch der Schweiz“.

ж) Швајцарска огледна станица за воћарство, винодеље и градинарство у Веденсвилу учинила је издатак у суми 92.478 дин. Кад од ове суме одузмемо 18.348 дин. примање, онда остаје нето издатак Савеза у 74.040 дин. (77.500).

з) Три Млекарске Школе у Рити, Фрајбургу и Модени посећивали су 96 ученика, од којих је 50 посећивало школу у Рити. Половину издатака на издржавање ових ученика у 33.369 примио је Савез на себе.

Коњарство.

Савезне пастувске станице и станице омица у 1910 год. нису имале никакво појачавање куповином, шта више, из ових последњих било је продато 6 грла. Изузевши два грла која су у току године угинула, стање депоа било је следеће: пунокрвних пастува 2, полукрвних 54, — 30 пастува теглеће расе и 2 магарца за приплод, што чини укупно 88 пастува. Од ових пастува било је у 1910. години 3.537 кобила опасано, а према пасошима од приватних пастува 3.729. Приликом јесењих изложаба депо је купио 63 приплодна ждребца за 22.245 динара (по 352 дин. грло). Крајем године стање приплодних ждребаца бројало је 101 грло.

Целокупни издатак на пастувске станице износио је 333.563 дин. (403.800). Рачунајући примање у 112.410 дин. (116 350), онда на Савез отпада у 221.153 дин. (287.450).

У 1910 години било је награђено 68 омица и 53 приплодних кобила сумом од 15.740 дин. Премије су расподељене на 50 приплодних омица у суми од 3.000 дин., и на 25 приплодних кобила 5.500 дин., што чини целокунни издатак у 8.500 дин. Овај број показује према 1909 год. један мањак у 3 280 дин.

Од веће су важности премије коњарског удружења. Код ових награђивања прошле јесени учествоваху: 21 удружење за гајење јахаћих коња, 32 удружења за гајење теглећих коња, укупно 53 удружења према 52 у 1909 год. Приликом награђивања примењивана су два система: делом су се издавале паушалне премије за кобиле 220 дин., за омице 60 дин., а делом премије од грла. Први је систем укинут у год. 1910. тако, да су се награде од грла могле са 45 пара по грлу повећати.

У 1909 год. било је исплаћено 1544 награде у износу 79.925 динара. Но награде удружења биле су наново додељене за 2.476 коња у суми од 117.240 дин. Од овога долазе 223 награде по 220 дин. за кобиле и 14.499 дин. за омице.

Као и до сада биле су такође и ливаде субвенциране. Величина субвенције управљала се је према броју омица са доказаним пореклом које су употребљавале дотичну ливаду. Од стране Савеза издато је за 81 ливаду које су биле са 1322 омице попасане 50.049 дин. У 1911 год. одређени кредит на име помоћи за коњарство, поред осталих издатака на пастувске станице, износио је 167.000 д.

Говедарство.

У 1909 години било је награђено 3.939 приплодних грла са 334.001 дин. А у 1910 год. награђено је 3.651 бик са 312.353 дин.

Нове загарантоване награде за приплодна грла биле су подељене на 3.987 грла у суми од 339.859 дин., што показује један вишак од 127 награђених грла према 1909 год., а у суми награда од 11.650 дин.

Швајцарска сточарска удружења мрке и пегасте расе говеди добила су по 2.500 дин. као награду на панађурима за бикове. Даље, овим удружењима враћена је половина суме, коју су утрошили за гајење бикова. И то:

Удружењу за одгајивање мрке расе говеди дато је 6.941 дин., а удружењу за одгајивање пегасте расе 6.684 динара.

Од женских грла било је награђено 6.077 грла са 83.437 дин. Број награђених према 1909 год. је за 847 грла порастао, а у суми награда од 12.415 дин. Нове додељене награде за 9.203 грла износе суму од 119.690 дин. Број награђених грла повећао се је за 341 грло, а сума загарантованих награда за 3.143 дин.

Код награда за приплодна стабла и приплодне фамилије односи су били следећи: од додељених награда у 1909 год. једва су се 90% могле исплатити т.ј. 508 награда у суми од 129.172 дин. Нове одређене награде за 249 грла износиле су суму од 24.336 дин. Одговарајуће, од кангона, додељене награде, достигле су суму од 53.299 дин.

Целокупни износ награда за говедарство у 1910 год. износио је 583.886 дин. (према суми од 580.209 дин. у 1909 години). Зелено ђубрење од стране сточарског друштва било је са 9.550 дин. субвенцирано коју су суму издале 35 задруга.

Кредит за 1911 год. за стање рогате стоке од 1.5 мил. грла износи суму од 555.000 дин.

Овчарство, козарство и свињарство.

Сума, која је у 1909 год. била одређена на награђивање одгајивача свиња износила је 16.738 дин. т.ј. 72% исплаћено, и то расподељена на 648 грла. Од награда за јарчеве било је исплаћено 77% на име 967 награда у целокупној суми 10.774 дин. Од премија за овнове било је 81% издато, што чини 4.871 дин., која је сума расподељена на 683 брава. Нове загарантоване награде износиле су: за 839 приплодних нерастова 22.117 дин., за 1335 приплодних јарчева 16.373 дин. и за 993 приплодна овна 6.569 дин. Број награђених приплодних нерастова подбацио је, док број јарчева и овнова порастао је.

Сточарским удружењима швајцарске мрке и пегасте расе говеди додељене су понова награде за приплодне вепрове на панађурима у Цугу и Берну у суми од по 1500 дин. Пошто са овим издацима сума кредита није била исцрпљена, то је остатак употребљен за оснивање 8 задруга за одгајивање свиња са субвенцијом од по 95 дин., за оснивање 43 задруга за одгајивање коза и за оснивање једне задруге за одгајивање оваца са субвенцијом од по 65 динара.

На унапређење овчарства, козарства и свињарства Савезна Скупштина је у 1911. год. повисила кредит од 40.000 на 60.000 динара.

Унапређење кланичне производње.

За унапређење кланичне производње био је у буџету предвиђен кредит од 10.000 динара. Ова сума била је раздељена као награда према живој тежини грла на изложбама гојазне стоке у Винтертуру, Лангенталу и Фрајбургу.

Поправка земље (Мелиорација).

До половине јуна 1910. год. било је од савезних прихода исплаћено на име мелиорације 662.618 динара. Плате кантонских култур-техничара и издаци за култур-техничке радове износили су 35.627 динара. Са овим пак био је исцрпљен одобрен кредит од 700.000 динара. Поднете молбе после половине месеца јуна за исплату још неисплаћених рачуна за изведена предузећа, чија је сума до краја године износила 328.127 динара, могли су бити исплаћени тек онда, пошто се је кредит за 1911 год. одобрио. Из ових разлога кредит у буџету 1911 године био је повећан и износио је 1 мил. дин. Субвенција је издато на 311 предузећа у суми од 1,004.022 динара.

Ветеринарна полиција.

За пограничну ветеринарну полицију издато је 208.448 динара (180.000) дин., постигнути приходи пак износили су 419.852 динара (300.000). Од те суме дато је 211.404 дин. (129.000) Савезном фонду за заштиту стоке од заразе, који је тиме достигао суму од 3,067.131 дин. Из овога фонда у 1911 год. дата је субвенција од 100.000 дин. Локлејској општини у кантону Ноенбуршком за зидање зграде за пограничну лекарску службу на железничкој станици Кол де Рошу.

Ветеринарна полиција у 342 случаја забранила је увоз сточних транспорта у Швајцарску, од ког броја пада на Француску 129 транспорта, 33 на Немачку, 2 на Аустрију и 178 на Италију. О стању сточне заразе у години 1910 биће говора на другом месту.

Сузбијање филоксере и пероноспоре.

За сузбијање филоксере кантони су издали следеће суме: на испитивање и сузбијање филоксере 118.906 динара, на средства за сузбијање 109.883 динара. На име оштета издато 65.663 динара. Укупни издаци износили су 294.452 динара, од које је суме 147.226 динара т.ј. половину, сносио Савез.

Савез, одлуком својом од 15. априла 1910 године, решио је, да и он сноси трошкове око сузбијања пероноспоре на лози. Издаци Савеза били су једнаки као и они, које су кантони сносили. Потпора ова састоји се у главном у делимичном измирењу трошкова за куповину плавог камена. Субвенција Савеза износила је 46.439 динара. Највећи део примио је од тога кантон циришки, јер је он највише утрошио плавог камена на сузбијању пероноспоре — 50%. У овом округу просечни трошкови падају на једног виноградара 2.45 дин. Један бољи и јефтинији пут којим се исти успех постиже, пронашао је кантон Сен Гален; он је набавку плавог камена узео сам у своје руке. Овај је округ куповао плави камен по 50—53 паре кгр. а продавао га по 45 пара, међутим у циришком кантону поједини виноградари плаћали су га у детаљу 75 пара кгр. Из ових разлога Савез је у 1911 години ставио услов, да кантонске управе саме врше набавку плавог камена, директно или преко задруга али да употребу контролишу. Одређени кредит за ову циљ повећан је на 300 000 динара.

Сходно закону од 27 септембра 1907 год. предвиђа се сваке године у буџету сума од 500.000 динара за обновљење винограда. Пошто је и овде заведен систем да половину трошкова сноси Савез а половину кантони, то се није исцрпео кредит, већ је само утрошена сума од динара 276.503.

Осигурање противу града.

Број полица осигурања у 1910 год. износио је 60.597, што представља осигурани капитал у суми од 67,984.696 динара. На награде било је издато 1.098.361 дин. На трошкове полица кантони су дали 118.897 динара. Суме за награде износиле су 270.334 динара. Обе позиције субвенира Савез са 50% кантонских прихода, што је изнело 194.618 динара.

Осигурање стоке.

Бројно стање стоке у Швајцарској према последњем бројању из 1906 год. износи 1,498.144 грла крупне стоке. Број осигуране стоке износио је у 1910 год. 651.507 грла. На име оштете издато је 2,674.259 динара и једну тако исто велику суму платио је Савез. Улог од грла варирао је у појединим окрузима од 50 пара (у Тесину) до 2.88 дин. (у Базелштату). Начин субвенцирања у кантонима, као

што је познато, различит је. У једној групи величина улога је сразмерна штети или сразмерна уплаћеној премији, а у другој групи према броју осигураних грла. Други начин помиње се у извештају Савезног Пољопривредног Департмана као бољи. Прва група показује од прилике исти број угинућа (3.2% према 2.9%), али једна знатно већа накнада штете од једног угинулог грла (206 према 108 дин. у другој групи). Ово је само по себи јасно, јер у колико је већи број накнада, у толико се и помоћ кантона и Савеза повећава.

Пољопривредна Друштва и Задруге.

Швајцарском Пољопривредном Друштву издато је на име помоћи укупно 30.000 динара, Савезу пољопривредних удружења романске Швајцарске 17.000 динара, Пољопривредном Друштву округа Тесинског 4500 дин., Швајцарском Алписком Пољопривредном Друштву 9000 динара и Швајцарском Градинарском Друштву 9500 динара. Швајцарски Сељачки Савез добија на исплату трошкова свога секретаријата 25.000 дин., и за унапређење пољопривреде од стране овог удружења издата је нарочита сума од 15.000 дин.

* * *

Ако посмотримо целокупне издатке које Савез за унапређење пољопривреде троши, видећемо, да је буџет Пољопривредног Оделења за 1911 год., услед повећаних позиција за мелиорацију, сузбијање пероноспоре и унапређење ситног сточарства много већи од буџета за 1910 год. који износи 5,228.914 дин. Чисти издаци, по одбитку примања ветеринарског департмана, и неких мањих позиција, износе 4,925.914 дин. Овим издацима треба додати још и 1,184.700 дин. која је сума унета у буџет Департмана Унутрашњих Послова за побољшање шумарства, лова и риболова. Ако апстрахујемо остале кредите за регулацију вода, одводњавање ритова (баруштина) у дин. 3,7 мил., онда Савез издаје на унапређење пољопривреде и шумарства 6,110.614. Од целокупних издатака у 1911 год. падају, као што се горе помиње, 6.11 мил. дин. или процентима изражено 6.6% на унапређење земљорадње и шумарства. Ова је сума свакако знатна.

*

Упоредимо ли колико Србија даје за своју пољску привреду, видећемо сву мизерију наше привредне политике. Србија, чији извоз сачињавају искључиво пољопривредни продукти, чија главна финансијска снага лежи у пољопривредној производњи, даје на унапређење ове гране свега: 1.135.224.30 динара, где долазе: све пољопривредне школе, сточарски завод, Топчидерска Економија, ветеринарство, лозни расадници, хидротехничко оделење, лични расходи, субвенције Пољопривредном Друштву, Савезу Земљорадничких Задруга, Међународном Институту у Риму и т. д. Од те суме на унапређење пољопривреде даје само 244.500 динара, која је сума подељена на све гране пољопривреде.

Кад узмемо у обзир, да наша пољска привреда за хиљаду пута горе стоји од пољопривреде у Швајцарској, и да се она ни у ком погледу не може мерити са швајцарском пољопривредом, онда морамо доћи до констатације једног жалосног факта: да се код нас о свему другом више води рачуна, него о пољопривреди, која је извор и утока народног благостања.

Драг. Вуличевић.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ
на основу највишег решења од априла 1869. год. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин, чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина, осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 29. **БЕОГРАД, 20 ОКТОБАР 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ:

Подмлађивање воћака. — *П. С. Петковић.*
Шта је проколац. — *Dr Ђорђе Радић.*
Зазимљавање ружа. — *Милисав М. Ђорђевић.*
Ровац. — *Dr Ур. М. Стајић.*
Бактерије и њихова примена у домаћинству. — *Dr Коста Поповић.*
Забава: *Сеоска бара.*
† Михајло Радовић.
Гласник.
Поучне ситнице.
Књижевност.

ВОЋАРСТВО

ПОДМЛАЂИВАЊЕ ВОЋАКА.

Под подмлађивањем воћака подразумева се, што јаче сасецање грана на круни, да би се подмладиле и оспособиле за нови и бољи напредак. Правилним подмлађивањем, добром негом и снажним ђубрењем, не повећава се само плодност, него се и век продужава воћци.

Сем овога, подмлађују се и такве воћке, које су од мраза, града, ветра, болести и штеточина оштећене. Подмлађивање се предузима код јабучастог воћа све до 40 године, а код шљива до 20 године. Само у изузетним случајевима може воћка старија бити.

Подмлађивање је најбоље вршити с јесени, месеца октобра, али се може предузимати и за све време мировања воћке (до пролећа)

Подмлађивање се врши:

1. Ако су воћке малаксале, те не дају добре плодове и не терају јаке ластаре; већ само образују сувишне родне гранчице на штету целе воћке;

2. Ако воћке имају врло рђаву и ретку круну, чије су гране или и сувише дугачке, или ка земљи повијене;

3. Код воћака, чије је стабло несразмерно према круни развијено;

4. Кад воћке болују од разних болести, као од: жутице, (хлорозе) рака, крваве ваши и др.;

5. Ако су воћке градом, олујом, или другим каквим елементарним непогодама оштећене;

6. Ако сорте нису за дотично место подесне; у ком их случају треба прекалемити другом којом подеснијом сортом, и

7. Кад су воћке одређен простор крунама попуниле, те се њихови једногодишњи ластари не могу услед тога правилно развијати и ширити.

Према наведеним узроцима и само подмлађивање је, дакле, разно. Отуда и разликујемо јаче подмлађивање, када се гране у што већој мери сасеку, и слабије, када се гране у мањој мери сасеку, или боље речено:

Подмлађивање на $^1/_3$, ако се гране сасеку за $^2/_3$ целокупне дужине; *подмлађивање на половину*, ако се гране за половину њихове дужине скрешу, и подмлађивање на $^2/_3$, ако се гране сасеку за $^1/_3$ целокупне дужине.

Код подмлађивања мора се нарочито пазити на природан облик саме круне, кога се треба строго придржавати, па било који начин подмлађивање изабрали.

Подмлађивање ће се у толико боље и успешније извршити, у колико је пораст воћке снажнији и у колико је земља хранљивија. Воћке, које су болешљиве и чије су жиле рђаве, не могу се само подмлађивањем опоравити. При овоме, земља, као и ђубре, играју такође веома знатну улогу.

Код подмлађивања треба пазити, да се уколико је год могуће чине мале ране и у што мањем броју. Нови ластари најлакше избијају на млађим гранама круне, те стога, такве гране треба чувати. Врло је препоручљиво, да се дебље гране скрате, на местима где се налазе слабије и тање гране; јер ће рана на таквом месту пре да зарасте а и сам пораст воћке умериће се. Да би пораст воћке био равноме-

ран, треба пазити, да се доње гране оставе дуже, као и оне, које расту водоравно.

Неки препоручују, да се подмлађивање целе круне не изврши одмах у току једне године, већ постепено, у току 2—3 године. Неки пак остављају по неколико грана на круни не сасечене. У оба ова случаја, повећава се још више неједнако кретање сокова и воћка услед тога не може доћи за дуго у равнотежу.

Сасецање грана врши се веома пажљиво; причињене ране треба да леже косо и да су што мање. Ране код већих грана, треба одмах оштрим воћарским ножем поравњати и воском замазати.

П. С. Петковић.

ГРАДИНАРСТВО

ШТА ЈЕ „ПРОКОЛАЦ“?

Како је ово зеље у „Тежаку“ само спомињато, а нико га не познаје, то су ме неколицина читалацâ замолили: да их са овим зељем упознам, па, „ако је добро“, као што они веле, да га и они гаје.

Ево, ја им се радо одазивам, *јер је зеље заиста фино*, а можемо га и испод снега свежег имати, јер то и јесте прâво зимско зеље, само што нашим домаћим приликама не одговара, да се и код нас на већим просторијама, као рецимо купус гаји, пошто наш укус много не мари ни за обичан кељ, који се много лакше и успешније у великим главицама производи. Где је, на пример, неко видио, да наш сељак производи кељ? Нигде! А кељ је за летњу, као и за зимску употребу — ко га уме зготовити — и много мекши и много укуснији од купуса; па и као „салата“ на резанце исечен, посољен и сирћетом и зејтином зачињен и мало обиберисан, много је укуснији, од на исти начин зготовљене салате од купуса.

Али, да пређемо на *проколац*.

То је једна одлика кеља (Brassica oleracea bullata gemmifera), а можемо рећи и најфинија од свију врсти свога рода.

Ерфуртски полу-високи с лишћем, како у природи расте.

Проколац има подужу стабљику са многим лишћем. У угловима овога лишћа порашћују ситни израсти, који се доцније у ситне главичице — „проколице“ завију, због којих је ова биљка и име своје добила. Ове се проколице преко зиме секу и на разне начине готове за јело. Укуса су много финијег и од најбољег кеља. Сеје се, рâсад производи и расађује као и обичан кељ или купус.

Проколац захтева добру и добро нађубрену земљу, на којој је пре тога био спанаћ, рâни грашак или друго које рâно поврће, после ког ће се на исту леју моћи да расади проколац.

Сеје се на добро спремљену изводницу почев од месеца маја, па све до Видовдана, то му је крајњи рок за сејање, јер доцније посејан, а према томе и доцније расађен, хрђаво завија главичице. Семе се мора врло ретко посејати, да добијемо што јачи и развијенији расад; то је први услов за добар успех. Расад може на изводници и високо порасти, али не сме бити танак и вретенаст.

У колико је земља тежа, глинастија, хладнија, у толико се мора *раније* расадити. Доцније расађен проколац може врло лако да не успе, да не завије главичице и онда је цео рâд пропао. Али не треба са расађивањем ни да прехитримо, јер се биљке онда прерано развију, па онда и проколице хоће у топлијем још времену да се наглије развијају и онда неће да се углавиче, него бивају као ружице расцветане, а то не ваља. У разним положајима, може се само искуством утврдити право време за сејање и сађење, јер је главно, да се до чврстих главичицâ дође, због којих се проколац гаји.

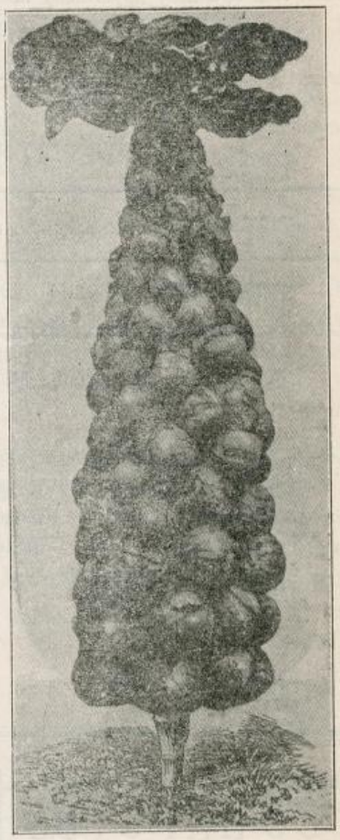

„Херкулес“, са посеченим листовима.

Ако опазимо да ни у почетку месеца септембра неће главичице да се завијају, него да остају ситне, онда морамо онај лиснати врх на стаблу одсећи да биљка више не порашћује у висину, него да сва снага оде на развиће и величање главичицâ. У случају, да се главичице правилно развијају, није потребно одсецање врховâ. На против, кад прерано почну главичице да избијају, онда, као што сам напред рекао, бивају, истина крупније, али их бива мање и расцветане.

Главни развитак проколицâ почиње у првој половини месеца септембра; оне порашћују, истина, још и у месецу октобру, новембру, и ако време буде подесно и у децембру. Још неприметни израсти, у овима се месецима завију у пуне главичице.

Неки немачки повртари, веле, да одсецање врховâ није никако потребно. Може бити код њих, где је хладније; а ја сам увек врхове одсецао, кад год ми поједини струкови нису хтели да завијају главичице, и увек сам добро пролазио. Они не дозвољавају ни то, да се и лишће сече, јер, веле, да је оно потребно за одржавање главичица. Ја сам и лишће секао и нисам погрешио; разуме се, у своје време. Зато нека сваки у *својим приликама* опроба: да не сече ни врховве ни лишће, као и да их у наведено време сече, па које

буде за њега боље, нека се у будуће тога и придржава, јер се у томе погледу не може за то постављати опште правило.

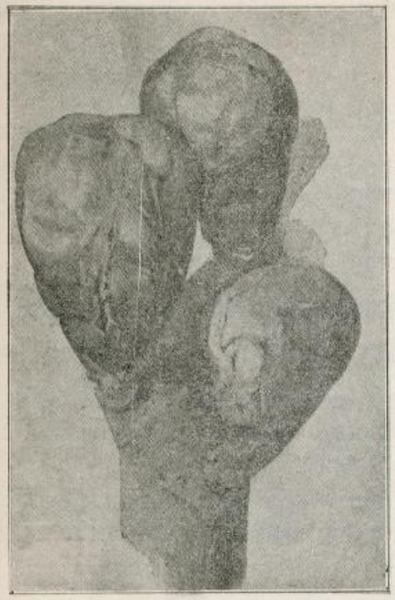

Три добро завијене проколице у природној величини од сорте „Херкулес“.

Стабла са онако пуно главичица озго до доле, можемо добити само од доброг, прâвог семена и добро изведених, здравих расадâ; па онда, кад се струкови подаље један од другога расаде. На једну лêју не треба да дође више од два реда, а у реду струк од струка на 60 сантиметарâ раздалеко; ближе никако.

Проколац остаје преко зиме на пољу, на лêји, а главичице се према потреби секу све до самога пролећа. Много се на једанпут не секу, јер се оне употребљавају само као додатак и за украшавање других јелâ. Кад би наступили јаки ветрови и сувомразице, треба и проколац овлаш дугачком сламом покрити.

Најбоље су сорте: *Херкулес, бриселски* и *ерфуртски.*

ЦВЕЋАРСТВО

ЗАЗИМЉАВАЊЕ РУЖА.

Калемљене руже су се раније могле видети само у варошким авлијама и баштама и то код имућнијих људи или великих љубитеља; данас пак, калемљених ружа има готово са врло малим изузетком свака варошка кућа, без обзира на њено имовно стање. — Од пре неколико година отпочели су и наши земљорадници да пресађују шипкове, дивље руже, у својим баштама и да их калеме лепим сортама ружа; за то ће те, данас, приликом проласка кроз села, видети у свакој башти по неколико разноврсних и врло лепих калемљених ружа.

Многи варошани, а и земљорадници, остављају своје руже преко зиме незазимљене, неки, што не знају како то ваља урадити, неки пак, што мисле да им мразеви не могу да нашкоде. Има их и који зазимљавају своје руже противу мразева, али то не ураде како треба. Обично се и код једних и код других, руже зазимљавају на следећи начин:

1, Уза сваку ружу, ако није било притке, исту наместе и онда принесу сламу или сено и све гране овим завију, па затим увежу канапом, — или каквом крпом.

2, Неки узимају разне поцепане хаљине или друге ствари и њима завијају круну, гране.

3, Неки за ту циљ употребљавају шуму, шашу: узму по неколико снопа, поређају их око руже и прућем увежу.

Посао овај заметан је и скопчан са издацима, нарочито онамо где нема сена, сламе и шаше довољно Сем тога, тај је начин и непрактичан, јер многе руже, а нарочито нежније, као „маршалка“ и др. премрзну са свим или само до стабла. Дакле штета је у оба случаја иста, а може бити и већа, што се лепа и ретка сорта може са свим упропастити и доцније тешко наћи.

Да свега овога не би било, показаћу како наша браћа Чеси зазимљују руже, који сам начин лично опробао и о добрим се странама његовим уверио. — По том се начину зазимљавање врши овако:

1. Треба направити више комада, према броју ружа, кукастих дрвета разне дужине, за утврђивање ружа за земљу. (види сл. 1,)

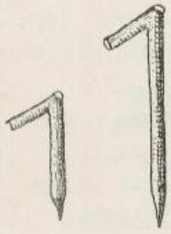

Сл. 1.

2. Треба ружу пажљиво одвезати, притку извадити и оставити за до године, ако је здрава, затим полако и пажљиво савијати круну и стабло ка земљи, и када се круна потпуно до земље савије, онда кукастим дрветом стабло ружино до саме круне за земљу причврсти. Ако је круна јако бокораста онда се мете какав штап преко целе круне да се гране боље приљубе уз земљу, за тим штап с обе стране кукастим дрвећем утврди за земљу. (Види сл. 2.).

3. Овако пажљиво спремљену ружу треба покрити ситном земљом, која се одмах поред саме руже ископа, а у пролеће на исто место враћа приликом откривања. Коме пак, из буди ког узрока није згодно земљу овако копати, може је и с друге стране донети. Покривање треба извршити што боље, како и најјачи мразеви не би могли ружама нашкодити. (Види сл. 3).

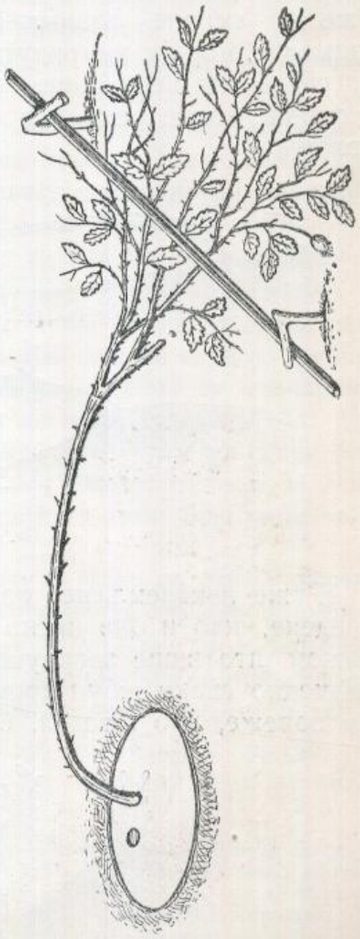

Сл. 2.

4. Где је случај, да је стабло у руже дебело, те се не може лако и брзо савити, ту не треба хитати са савијањем, треба полако и врло пажљиво савијати круну докле се стабло буде подало; ако се примети, да се више неће савијати, треба са тим престати и у таквом га положају оставити за дан два, пошто се претходно утврди дужим кукастим дрветом за земљу, као што се на слици 4 види. После тог времена

треба продужити започети посао док се стабло не савије, а по том само круну земљом покрити, као што је мало пре речено. Бива и таквих случајева,

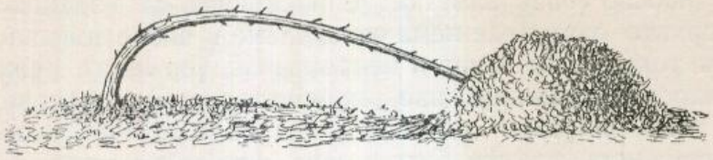

Сл. 3.

али врло ретко, да по које стабло приликом савијања прсне, изломи се, а то се дешава ако се нагло савија. Овако изломљено, напрсло стабло, треба пажљиво вратити у првобитно стање, исправити га, за тим калем воском рану замазати, око ње поређати неколико прутића и добро их увезати, као што сл. 5 показује. Кад се то уради онда наново савити стабло, и затрпати круну земљом на показани начин.

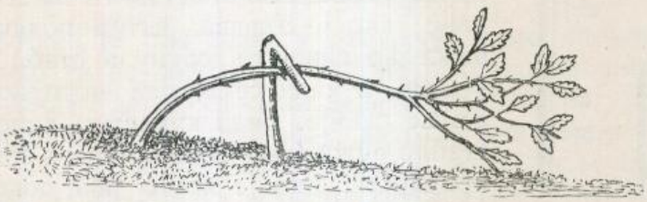

Сл. 4.

Овако, а пажљиво зазимљене руже, насигурно да неће измрзнути, па ма како велики и јаки мразеви били, пошто се земља само до извесне дубине може да смрзне. Зазимљене руже, како их већина зазимљује, морају измрзнути, нарочито после отопљеног снега или веће кише, када наступе јаки мразеви те смрзне мокро сено, или слама, чиме је круна била завијена.

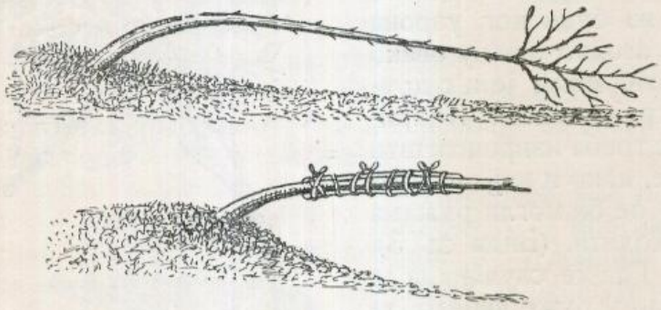

Сл. 5.

Руже некалемљене, из изданака или прпорењем изведене, као и оне ниско калемљене, треба такође земљом што више загрнути, као виноград, пошто се предходно сваки жбун преко среде канапом или прутом повеже, као што сл. 6 показује.

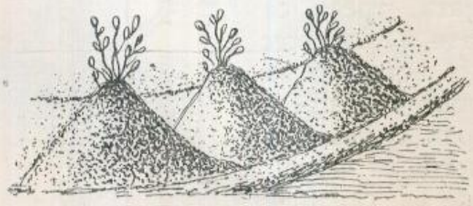

Сл. 6.

У пролеће, када буде престала бојазан од мразева, треба полако и пажљиво све руже открити и оставити их да се саме исправе, па тек онда притке намештати и за њих већ усправљене руже привезати прућем, рафијом или канапом, у виду положене осмице — ∞.

Ражањ.

Милисав М. Ђорђевић,
срески економ.

БИЉНЕ ШТЕТОЧИНЕ

РОВАЦ, РОНАЦ, КОЊШТИП, КРОМИДАР, ДИВЉИ РАК.

— Gryllotalpa vulgaris L. —

Ровац је ноћна животиња, тамно обојена. Она је међу бубама оно, што кртица међу сисарима, јер као и ова копа подземне ходнике.

Ровчев труп је ваљкаст с кратким ногама; предњи пар ногу му је преображен у широке ашовчиће за копање и веома су јаке.

Сл. 31. *Одрасли ровац и његова ларва.*

Близу земљине површине, у подземне шупљинице, женка снесе јуна месеца у гомилицу по 200 до 300 јаја и ту их чува. Да би сунце земљу, а тиме и јаја, могло боље загревати, женка подгризе оним озго биљчицама жилице, те угину и тиме изложи оно место над гнездом непосредном утицају сунчаних зракова. Гнездо се састоји из једне округласте шупљине, величине гушчијег јајета, чији су зидови добро набивени. Од гнезда воде на све стране ходници, а један краћи, у виду лука, ходник води непосредно на површину земље. После неколико недеља из јаја се изведу мале ларве, које су без крила и веома сличне родитељима. Оне остају у гнезду и близини његовој све до јесени, хранећи се биљним коренчићима. Ту се и по трећи пут пресвуку и онда растуре на све стране да потраже и припреме себи топле зимовнике у земљи. У пролеће се пресвуку још два пута и тек у мају постају потпуно одрасли инсекти.

Ровац спада међу највеће штеточине у дувану; нарочито за младе дуванске расаде он је права напаст. Штету проузрокује тиме, што подрива и подгриза нежне дуванске биљчице, услед чега оне већим делом угину, а расад остане проређен и наместичав. Појаве ли се више њих у расаду, он бива разорен и уништен, и произвођачу ништа друго не остаје, него,

или да посеје нов расад, ако није доцкан, или да купи расад од других произвођача.

Сузбијање и уништавање ровца. Ровца је најлакше таманити у доба кад је престао да носи јаја. Извежбано око може лако да нађе ровчево гнездо, по сасушеном и изумрлом биљу око њега. Нађемо ли гнездо, треба јаја у њему уништити. То ћемо да учинимо, ако цело гнездо ашовом ископамо и на угажену стазу избацимо и нађена јаја или мале ровце у њему одмах ногом изгњечимо; или ако у гнездо сипамо гас (петролеум). Гнездо можемо наћи и на тај начин, ако у ровчев ходник завучемо прст и по правцу, у ком ходник иде, потражимо гнездо. Ако су мали ровци напустили гнездо, онда треба на месту, где је од прилике гнездо било, извртети штапом или садиљком 10 см. дубоку рупу и у њу сипати до 1/4 литра сумпорводоника.

У борби противу ровца људи измишљају разне направе да овој штеточини дођу главе. Од таквих направа је и клопка за хватање ровца, коју овде сл. 32. приказује. Клопка се састоји из две састављене

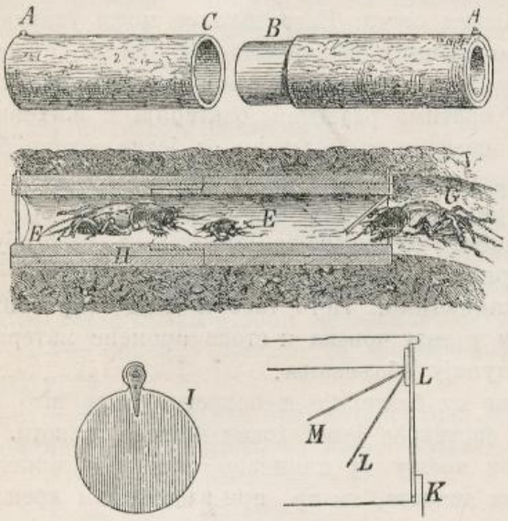

Сл. 32. *Клопка за хватање ровца.*

цеви (АС и ВА), дужине колико је ровчев ходник обично дугачак. И на једном и на другом крају цеви утврђена су два лако покретљива капка. Кад ровац пође кроз ходник, у коме је намештена оваква цев, он лако уиђе у цев, али покуша ли да изађе напоље, не може, јер се капци у поље не отварају, него само изнутра.

За хватање ровца многи употребљавају и саксије, које у земљу укопају и из којих ровац, кад упадне, не може да изађе, те га ту лако хватају и убијају.

Од природних непријатеља ровчевих највећи су: рода, врана, јеж, корњача и миш.

НАУКА

БАКТЕРИЈЕ И ЊИХОВА ПРИМЕНА У ДОМАЋИНСТВУ.

У природи се сусрећемо са једном групом организама, који су интересантни не само због користи и штете по човека, већ и са својих разноликих функција, које нам се испољавају на различите начине.

Ти се организми зову *бактерије*; а наука, која се њима бави, назива се *бактериологија*.

Бактерије су у природи веома распрострањене, јер их налазимо свуда у великој количини. Њих има у ваздуху, у води, у земљи и безизузетно на сваком предмету.

Њихова је пак важност по човечанство огромна.

Бактерије су клице свију заразних болести код људи и стоке, те с тога бактериологија има у медицини врло значајну примену. Лекар, људски као и сточни (марвени), труди се, да ове т. зв. *патогене* бактерије што боље упозна, јер ће се само онда борити с успехом противу њих.

У индустрији играју бактерије незамењиву улогу.

Пекар кад справља мају за хлеб, гаји у исто време бактерије, јер су само *квасне гљивице* у стању, да даду хлебу жељену шупљикавост, пријатан мирис и укус.

Пивар и индустријалац шпиритуса обраћају највећу пажњу опет на *квасне гљивице*, јер им оне требају за превирање одвара јечменог односно инвертираног скроба.

У подруму су *квасне гљивице* такође потребне, да изврше превирање шире грожђа и воћа.

Пивар као и винар труде се, да уклоне све оне бактерије, које су клице свију мана или болести пива и вина.

При конзервирању воћа и поврћа бактерије врше такође значајну услугу.

Превирање дувана је тако исто дело бактерија.

Топљењем конопље и лана тежи се, да се између слепљених влакана на струку уклони лепак т. зв. пикнин, јер је иначе немогуће одвојити их међу собом од струка, а ту дужност врше такође бактерије и т. д

Најзад у пољопривреди су бактерије од неоцењиве вредности.

Од млекара се мора захтевати познавање бактерија, јер се сусреће с њима на сваком кораку. Справљање киселог масла (бутера); сазревање свију сорти сирева; сви освежавајући млечни продукти, као: обично кисело млеко, јогурт, кефир, кумис и т. д., све су то дела бактерија и неких других нижих гљивица из групе phycomycetes (буђа).

У земљи су процеси бактерија такође од веома велике важности за исхрану биљака. Без њих се не може замислити циркулација*) материја у природи. Неке су пољопривреднику врло корисне, а друге пак највећи непријатељи. Нарочито азот, онај дакле елемент, који служи за грађу беланчевина у биљној и животињској ћелици, изложен је великој промени у својим једињењима и то искључиво утицајем бактерија.

Човек се дакле у животу сусреће на сваком кораку с бактеријама, те је и познавање истих свакоме потребно.

С тога ми је намера, да у кратким потезима изнесем најважније особине бактерија, имајући при томе у виду нашу домаћицу, којој су ови редови на првом месту и намењени.

Бактерије су најсићушнији организми у природи. Њихова је сићушност таква, да их ми голим оком не видимо.

*) Под *циркулацијом материја* разуме се пут, који пређе један елеменат у својим једињењима, да дође опет у свој првашњи облик. На пр. азот прима биљка у облику соли азотне киселине или амонијака. Он је у биљци везан у беланчевини, у каквом га облику и животиња прима. При распадању беланчевине у телу животињском избацује се азот мокраћом као „*харнштоф*". У гомили стајског ђубрета или у земљи трпи азот разне промене, док доспе поново у облик соли азотне киселине или амонијака.

Да их можемо угледати, служимо се справама за јако увеличавање т. зв. *микроскопима.*

Таква справа нас ставља у могућност, да сагледамо ове сићушне организме и то, пошто их јако увеличамо, по неколико стотина до хиљаду пута.

Па ипак често пута нисмо у стању, да сагледамо бактерије, јер су извесне међу њима тако ситне, да се не дају видети ни највећим увеличањем.

Зна се на пр. да у извесном медиуму мора бити бактерија, јер наступају промене у њему, које се на други начин немогу објаснити. Научник их пак није сагледао, јер леже испод границе видљивости микроскопом.

Тој својој околности бактерије једино и захваљују, што су остале незапажене за дуго време. На њихово се откриће морало чекати до проналаска микроскопа. Микроскоп је пронађен и усавршен тек око половине прошлог столећа, од када се и датира познавање бактерија. Прави темељ данашњој науци бактериологији ударио је Француз *Пастер*, који се с правом назива оцем бактериологије.

Бактериологија је сразмерно врло млада наука, али је она са своје важности јако развијена.

Бактерије су по конструкцији свога тела најпростији и најнижи организми Свака индивидуа (јединка) састоји се из цигло једне ћелице, у којој се цео живот одиграва.

Као и свака друга ћелица и бактерија је саграђена из истих састојака. Садржина бактерије обавијена је споља једном опном, званом *ћелични омотач* (кожица) или *ћелична мембрана.* Садржину бактерије састављају у главном исти делови, као и биљну или животињску ћелицу. Од осталих ћелица ипак се разликује бактерија по томе, што нема *ћеличног зрна* (Nucleus), јер оно до сада бар није нађено.

По своме облику бактерије могу бити:

1. *Округле* имају у свима правцима исту димензију. Округле се бактерије називају *коке (микрококе).*

Коке могу бити растурене у субстрату свака за себе или су оне слепљене по две: *диплококе*; или по више њих у виду ланца: *стрептококе*; или у виду грозда: *стафилококе*; или у виду коцкастих пакетића: *сарцине*

2. *Шипке* или *штапићи* су у уздужном правцу више истегнуте него у попречном. Оне могу бити или *праве* т. ј. сасвим опружене, или су *савијене.*

Међу правима разликујемо:

а) *бактеријум*, ако не граде споре, и

б) *бацил* (Bacillus), ако граде споре.

Ови су називи узети у последње време у бактериологији, како би се избегла ранија збрка. Пређе су се под *бактеријумом* подразумевале више здепасте и кратке, а под *бацилом* више шиљасте и дугачке бактерије, те је с тога и била често збрка.

Савијене — криве — бактерије могу бити:

а) *Спирили*, кад су савијене у облику спирале (бургије за вађење запушача);

б) *вибриони*, кад су савијене само у једној равни (у виду полу месеца).

Штапићи могу даље бити прости или рачвасти.

Неке међу бактеријама су непокретне а неке покретне. Покретне су снабдевене нарочитим израштајима — влакнима, помоћу којих се оне крећу.

Ма да су бактерије једно ћелична бића и тако ситне, ипак су оне у природи веома распрострањене.

За ову околност оне благодаре једино своме брзом размножавању.

Размножавање је код бактерија врло просто, јер се састоји једино у цепању т. ј. једна се ћелица по средини подели у две нове ћелице. Свака од њих израсте доцније у нову бактерију.

Под повољним условима ово размножавање бива невероватном брзином.

Извесне врсте бактерија имају особину, да у случају неповољних услова за њих претрпе извесну модификацију. Ова се састоји у томе, што им мембрана јако задебља и на тај начин се оспособе, да дају велики отпор спољнем утицају. Бацили се онда преображавају у *споре.* Споре остају у таквом стању и даље у животу и проводе извесан ступањ латентног живота т. ј. чим им се укажу повољни услови, оне се ослобођавају свога огртача и излазе из њега — оне онда *клијају.*

Испољавање живота код бактерија.

Бактерије су живи организми, јер свој живот испољавају на више начина.

1, Напред смо споменули, да се бактерије множе и да расту. То се да утврдити најпре микроскопски т. ј. голим оком, стварањем колонија на чврстом супстрату, стварањем покожице на површини или талога на дну течнога субстрата или мућењем овога. Исто тако се може утврдити и под микроскопом размножавање бактерија, на пр. у висећој капљици или у тушу. Нарочито ова последња метода нас омогућава, да пратимо развитак бактерија и њихових колона од самог почетка т. ј. полазећи од једне једине бактерије.

2, Даље и сама промена материја у субстрату, у коме живе бактерије, одају нам њихов живот. На пр. врење алкохолних пића, ускишњавање јела и т. д. базирају на промени материја, а оне су изазване бактеријама и другим нижим организмима. Исто тако и клице заразних болести проузрокују у телу човека и стоке промене материја, услед чега и наступају обољевања.

3, Неке су бактерије и покретне, као што наведосмо напред. То је такође један доказ њихова живота.

4, При врењу (у хемиском смислу) у опште развија се прилична топлота, на пр. при алкохолном врењу; сточно ђубре на гомили загреје се знатно; недосушено сено загреје се у стогу такође врло лако, а често је температура тако висока, да се сено само од себе запали.

5, Неке бактерије имају моћ, да светле у мраку. Та је особина такође један процес живота бактерија.

Погодбе за живот бактерија.

Бактерије могу опстати само у том случају, ако имају довољно услова за живот.

На првом месту и бактерије као и остали организми захтевају за промену материја у своме телу, као и за нараштај свога тела, *храну.*

Њихова храна се састоји из готових органских једињења, јер оне без биљног зеленила су немоћне, да асимилишу угљену киселину из ваздуха, воду и минералне соли. У односу према азоту бактерије се понашају различито, јер га неке потребују у једињењу а друге га асимилишу и из атмосфере у слободном облику.

Живот и опстанак бактерија је могућ само у извесним границама топлоте. Изван ових граница живот бактерија је отежан или потпуно разорен.

Топлота при којој бактерије најбоље напредују, назива се *оптимум* (температуре). Оптимум је за различите групе разнолик. Патогене бактерије на пр. најбоље напредују при топлоти животињског тела — око 37 ^{0} С.

У односу на температуру, при којој могу бактерије да вегетирају деле се на:

1, *Психрофиле* (психротолерантне) које и при нижој температури вегетирају;

2, *Термофиле* (термотолерантне), које захтевају за своје вегетирење вишу температуру све до 60 ⁰ С. па чешће и преко тога.

Према врло ниској температури ове су бактерије много неосетљивије, него ли према високој. Многе бактерије издрже температуру од неколико стотина гради испод нуле без приметних последица по њихов живот, док је често температура од 75 ⁰ С изнад 0 довољна, да их уништи. Према високој температури бактерије су врло осетљиве. Изузетак чине споре, које у кључајућој води могу да издрже по неколико сати, што је вегетативним бактеријама немогуће.

Утицај светлости на бактерије зависи од његовог интензитета, као и топлоте. Доказано је, да је директна сунчана и јака вештачка светлост штетна по све бактерије, пошто неке међу њима спречава у развитку, а неке пак и убија.

Електрична струја не утиче директно на бактерије нити штетно, нити корисно. Могуће је, да има индиректна дејства услед изазватих процеса промене у самом супстрату, но то није још доказано.

Јак притисак од 300 па и више атмосфера нема никаква утицаја на живот бактерија.

Исто је тако механично кретање (мућкање субстрата и т. д) без великог дејства на опстанак бактерија.

Од много већег дејства на живот и опстанак бактерија јесу извесне хемикалије, које разоравају органске састојке бактерија или их у својој грађи мењају. То су *антисептика*.

Она су дакле прави отрови за ћелицу бактерије и употребљују се као такви у пракси за дезинфекцију различитих предмета.

Данас је познат велики број антисептика и њихово набрајање би нас одвело далеко од нашег циља.

— Наставиће се —

ЗАБАВА

СЕОСКА БАРА.

З... је једно село с планинском околином. То село има око педесет кућа покривених кровином, малену цркву, једну кафану, после службе Божије више или мање посећену. То је један од оних малих кутака, где се живот човеку чини као од свиле изаткан; то је пусто место, где је угодно одахнути од умора и дисати слободно.

Одатле сам ја сачувао једну од најзанимљивијих успомена. Успомена ми је та мила, јер је она у ствари само један дубоки утисак, који сам добио слушајући једну врло тужну приповетку.

Тога дана је било необично топло. Био је збор пољопривредника из целога округа, па су се добри сељани својски веселили. Док су се раздавале награде, по обичају, док се спремала вечера учесницима, и док су представници власти — секретар начелства, председник општине и кметови, — сизазили на трг и скупљали се у гомиле, расправљајући најважнија месна питања, сељаци су играли по звуцима фрула и гајди, лупајући ногама о земљу и подвикујући.

Изгубљен у тој шареној и веселој гомили, ја сам посматрао неколико окретних људи како гађају нишан — победник је имао да добије дивно прасе — кад осетим да ми је неко спустио руку на раме. Налазио се пред писаром општине, крај којега сам мало раније стајао на победном узвишењу, окићеном лишћем и украшеном мноштвом застава.

— Како изгледа, ви се баш не занимате много, рече ми он.

— Баш напротив, ја сам веома задовољан. Светковина је врло живописна, а весеље ових добрих сељака необично ме занима.

— Значи да вас није тешко задовољити, јер знате, овде осим те светковине, која се сваке године понавља и где свет гледа да се што више позабави, немате ништа, ама баш ништа, што би било у стању да вам привуче пажњу... Сутра ће све бити мирно, празно, и цео свет биће у пољу или у шуми на раду.

— Према томе ви ни у што не урачунавате, кажем му ја, овај лепи видик који вас окружује, лепоту околне природе, коју бисте на другом месту узалудно тражили.

— Ех, знате како је, кад те ствари гледате посведневно, онда вам на крају крајева и не падају у очи... Да је природа лепа, у томе се са вама слажем, свет долази чак из далека да је види. Чак неки остану по неколико дана да посматрају бару... ону чувену бару.

— Како, овде постоји нека чувена бара, а ви ми о томе нисте ништа говорили.

— Мислио сам да већ знате за то — јер је то читава прича, прича која је начинила пре неколико година доста галаме. Ако хоћете, ја вас могу одвести до те баре, пошто имамо довољно времена; то вреди видети, кад већ није далеко.

— А испричаћете ми и причу о тој бари.

— Наравно, јер ће прича бити много лепша кад је будете слушали на месту где се завршила.

Било је од прилике шест часова у вече кад смо стигли код баре.

Мој пратилац је имао право. Место је заиста могло привлачити свет. Село се тамо доле почело губити у сутону; око нас је лишће са високих дрвета падало кап по кап, као сузе... Ваздух је био чист у вечерњој питомини пространих ливада, а бара се испод наших ногу далеко ширила иза косматих врба.

Вода је треперила кроз прозрачно лишће, свуда се прострла тишина, коју је тек по кад и кад реметила удаљена галама са светковине.

— Ето места где се пре три или четири године удавила једна сиромашна девојка из нашега села, причао ми је вођа.

Људи, који сад о дугим зимским ноћима причају њену жалосну повест, називају је просто „невестом“ и слажу се као једна душа у томе да је била лепа, плава као зрело жито и да је имала очи као љубичице. Она се звала Мара. Била је некада у сиротињском дому, али ју је један наш газда узео себи да му чува краве.

Деца из сиротињског дома могу бити само двојака: или су сасвим добра или су сасвим рђава. Не знате одакле долазе, а понајчешће добијају путем наследства најлуђе и најбезумније појмове. При свем том свет је у овом крају добар према њима; сматра их као чланове своје куће, па се стара да сталном пажњом угуши у њима, у колико је то могуће, сећање на бедно порекло.

Мари је било деветнајест година. То је доба љубави, које је код ове јаднице била велика као смрт.

Пастирка је преко дана навраћала овде да, са радом у руци, пази на стоку која је пасла, како би је спречила да не пређе у туђ забран.

Једне вечери тако пролазећи крај воде певајући, велики Бранислав, један од наших најкршних младића, освоји њено срце.

Крај ове недогледне баре измењали су они завете, обећања и заклетве, које је вечерњи поветарац носио пут звезда.

И јадно девојче без икога свога било је на овоме месту срећно можда први пут у животу. Јадница, мислећи простодушно да ће је момак поуздано узети и да ће је на тај начин увести у брак који је за њу био златан сан, предавала се најлепшим сновима о будућности.

На жалост, ствар се завршила сасвим друкчије. Једне лепе летње вечери Бранислав не дође код баре, где се са девојком састајао.

Мара, која га је чекала, заплакала се под врбама први пут у жалосној обамрлости вечерњој. Али како је она веровала своме драгоме, није могла замислити да ће бити остављена, потражила је бегунца да дозна шта мисли чинити са њом.

Несрећа је хтела те га је срела на крају села. Вероломник није ишао сам. Рука му је обавијала стас друге девојке, која је била кћи једнога од највећих газда у том крају. Девојка није била тако лепа као Мара, али је била богата.

Тада је јадна Мара видела како стоји ствар. Разумела је да је све свршено и да на Бранисављева обећања више не треба рачунати. Без гриже савести ју је он излагао порузи.

Без искрице милосрђа је газио овај пољски цвет који је тако жалостан био.

Сиротица је била у највећем очајању. Па ипак се дуго опирала лудој жељи, која ју је мучила посведневно, да сврши свој живот у води ове сеоске баре, под густим лишћем врба.

Али борбу до краја није могла издржати. Једне ноћи, на дан Бранисављеве женидбе са богатом девојком, док је неверник био опијен весељем и задовољством, она се полако спусти да спава у леденој води, и последњи ваздушни мехур који се распрену на воденој површини однео је Богу име њеног несуђеног.

Приповедач је последње ствари изговарао полако и озбиљно. Крај нас је на гранама нека птица весело цврркутала. Последњи сунчев зрак миловао је воду као жалећи расганак. Ова проста и дирљива прича, ширећи се кроз мирис ране јесени, певала је тужно у мом срцу.

Са дубрким узбуђењем одвојио сам се од овога места на коме је јадна „невеста“ нашла своју несрећу. Вратили смо се лаганим корацима у З..., готово не говорећи, да не помутимо успомену на сиромашну девојку, која је знала умрети.

Ж. Бувије

ГЛАСНИК

Главна Пчеларска Задруга у Краљевини Србији.

Пре кратког времена у Београду је основана Пчеларска Задруга на основи закона о земљорадничким и занатлијским задругама. За оваквом задругом одавно се осећа код нас потреба, и ми ћемо се необично радовати, ако задруга успе да око себе прикупи све наше вредне пчеларе, који су до сада дезорганисани лутали, и трошили своје скупоцено време у личним препиркама и бесплодној борби.

Од наше стране желимо Задрузи најлепши успех.

Канцеларија Главне Пчеларчке Задруге за Краљевину Србију налази се у згради Савеза Земљорадничких Задруга, Ресавска улица бр. 15.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Остављање ораха.

Ораси имају најбољи укус онда, кад се оставе на сувом и промајном месту; но и онда не смеју бити сложени у великим рпама, него морају бити на танко разастрти и често се пута промешати, да се не уплесниве. Орахе не ваља сушити у пећима (фурунама) или крај ватре, него на сунцу и на ветру. Љуска од ораха за трговину треба да је светла и белкаста, и ако то није увек знак да је орах здрав, јер се такова љуска може добити и код нездравих ораха употребом сумпорне киселине. Орахе треба свакако добро осушити, јер им иначе језгра поплесниви и нису доброга укуса.

—ћ.

Да кромпир не трули.

Да нам кромпир у подруму смештен не трули, треба да је сасвим чист, без земље и клица, а осим тога да је и посве сув. У подруму, који такође треба да је сув, најбоље се кромпир оставља, ако га метнемо на летве, које су намештене на 30 сантиметара више земље, да може испод њих ваздух струјити На летвама не треба га више од 60 сантиметара наслагати. Кад је време лепо, треба подрум проветравати, кромпире прегледати и сваки кваран бацити. Тако ће се најбоље одржати и неће трулити.

—ћ.

КЊИЖЕВНОСТ

Ужички Листићи, књижица за народ. I. Пише *Ник. А. Јовановић*, учитељ. Ужице 1911. Штампарија Љуб. М. Романовића. 16⁰. Цена 0·20 дин.

Са оваким насловом дошла нам је до руку врло укусна, популарна и за народ веома поучна књижица.

Књижица садржи веома лепе поуке из области: морала, пољопривреде, народног здравља и т. д. Оваквих поучица има девет, поред још неколико белешчица и једне народне песме из тог краја.

Због лепе садржине и веома ниске цене, ову књижицу препоручујемо сваком привреднику, који жели у свој дом да унесе здраву и лепу лектиру.

С—ћ.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Чика Љубина улица бр. 8.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ
на основу највишег решења од априла 1869. год. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина, осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 30. **БЕОГРАД, 30 ОКТОБАР 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

СЛАВА

СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

Српско Пољопривредно Друштво прославиће ове године своју **Славу Св. Краља Милутина, на дан 30 октобра о. год. у своме дому** у Београду, Немањина улица бр. 11.,

У очи славе, на дан 29. октобра т. г., у 11 часова пре подне, Управа Друштвена приредиће парастос у Вознесенској Цркви својим умрлим члановима: оснивачима, утемељачима, добротворима, почасним и редовним.

На дан славе извршиће се у дому водоосвећење и сечење славског колача у 10 часова пре подне.

После сечења колача **г. Др Богдан Ст. Марковић, редовни члан Друштва, одржаће кратко предавање: „О оснивању Земљорадничке Коморе код нас.“**

Примање честитања трајаће целог дана.

Управи је част позвати и овим путем све своје чланове, као и пријатеље Друштва, да изволе походити ову славу друштвену.

УПРАВА.

САДРЖАЈ:

Слава Српског Пољопривредног Друштва.
Зимски Спанаћ. — *Dr Ђорђе Радић.*
Нешто о нези воћака у саксијама — *Dr Ђорђе Радић.*
Зумбул преко зиме у цвету. — *Dr Ђорђе Радић.*
Лисне ваши. — *Dr Ур. М. Стајић.*
Бактерије и њихова примена у домаћинству (наставак). — *Dr Коста Поповић.*
† Михајло Радовић.
Гласник:
Поучне ситнице:
Стечај за економа.
Попуњавање Управе Српског Пољопривредног Друштва.
Читуља:

ГРАДИНАРСТВО

ЗИМСКИ СПАНАЋ

Спанаћ је поврће, које сваки домаћин и у најмањем повртњаку, без великог трошка и труда, преко целе године имати може. То је врло пријатно и здраво јестиво.

Прави спанаћ, о коме ћу сада да говорим, донешен је до нас из Мале Азије, где по планинама дивље расти.

Што год је у спанаћа лишће шире и пуније, дебље, „меснатије“ и што се бокорић даје чешће сећи а да брзо у семе не потера, тим је бољи, издашнији.

Тима бољим особинама одликује се и овај *зимски* спанаћ, кога приложена слика представља, а који се у добрим семенарницама под именом *„Викторија“* може добити.

Зимски спанаћ „Викторија“.

Овај спанаћ има дугачко, широко, стреласто лишће и оштро семе. Није осетљив на зими и може се сејати преко целе зиме кад год није земља смрзнута. У колико се раније посеје, у толико и сразмерно стиже за употребу. Тако нпр, ако га посејемо у августу, можемо га имати још те јесени за јело, а ако га посејемо у октобру—новембру, онда ћемо га имати у пуном листу онда, кад тек трава на ливади почне да се промаља. У октобру посејан, даће нам, ако буде пригодан месец новембар, још и под снегом листовâ за јело.

Њега можемо и с пролећа сејати за летњу употребу, али га морамо убрзо трошити, јер чим топлији дани наступе, одмах израшћује у семе.

Овај спанаћ успева на благој и добро урађеној земљи, која је нађубрена старим добро сагорелим стајским ђубретом. На овакој земљи развија врло крупно и гојно лишће.

Кад семе посејемо и земљом га грабљама измешамо, морамо засејану лêју даском убити, да семе чвршће земљи приљубимо, да поникле биљке преко зиме не стоје лабаво у земљи, јер би им то у бољем напредовању сметало. Семе ће проклијати за 8—10 данâ. Настане ли за пораст спанаћа погодно време, онда ће се још пре зиме добро убокорити и даваће нам преко целе зиме, па још и дуго с пролећа, довољно лишћа за кување. Кад с пролећа потера у семе, онда га треба повадити и само неколико бољих, развијенијих струковâ оставити за семе, да семе на њима потпуно сазре. Ту лêју, на којој је био овај спанаћ, ми ћемо прекопати и на њој расадити рâни купус, кељ, келерабу и т. п., или посејати краставце и у опште поврће, које тражи јаку земљу.

ВОЋАРСТВО

НЕШТО О НЕЗИ ВОЋАКА У САКСИЈАМА.

У саксијама врло лепо однеговане воћкице са дивно развијеним плодовима, имао сам прилике први пут да видим у Ерфурту 1864. године, приликом једног свечаног ручка, који је био приређен у част Градинарског Конгреса, ког сам и ја част имао бити члан. По средини цвећем раскошно украшене трпезе беху поређане у саксијама однеговане воћкице у разним облицима круне. Милина је то била видити у разном живом шаренилу: јабуке, крушке, бресквe и шљиве; а кад је по јеловнику дошао ред да се гости послуже воћем, онда је председник, као домаћин, позвао присутне: *да се сад сами послуже и са воћкица уберу воће!*

Осим поменутог воћа које је на трпези било (беше у месецу августу), могу се у саксијама неговати још трешње и вишње.

Па зар није то задовољство, за време обеда убрати воће са воћкице на самој трпези?! И милина то је, скопчана са великим задовољством!

У Ерфурту је ретка боља породица, у чијој кући не би била по нека у саксијама однегована воћкица.

Неколико врсти воћакâ у саксијама, односно у чабричићима однеговати и одржавати, нити је тешко нити је са неким издатцима скопчано.

У саксијама се најлакше даје однеговати јабука, а крушка, бресква, кајсија, шљива, трешња и вишња, захтевају већ више пажње.

За јабуку у саксији, не може се за калемљење као подлога узети из семена изведена дивља јабука, него се за тај циљ мора узети или комадић од јабуке *Међуше* (Malus — Pirus — pumila) или од *Ивањаче* (Milus — Pirus — paradisiaca). Крушка се калеми на

дуњу, а за брескву и кајсију узима се за подлогу или *трношљива* (Prunus insititia) или обична *трњина* (Prunus spinosa).

Све врсте воћа за саксије најбоље је калемити преко лета очењем „на мртво око“.

Гајење воћкицâ у саксијама врло је занимљив и благородан посао; али искључиво у соби, не можемо воћкице у саксијама гајити, као што неки мисле. Оне у собу, на уживање, долазе готове с поља. Преко лета потребују оне слободног ваздуха, а преко зиме мира, дакле простор без топлоте.

У саксији однегована крушка у пуном роду.

С тога, што су жиле воћкичине у саксији, у томе малом простору, збијене, то им је потребна довољна количина и хране и воде. Без тога не може воћка опстати ни на пространом отвореном пољу, а камо ли у ограниченој саксији. Односно тога треба их посведневно надгледати, да земља не буде никад сува. С тога неки поврх земље мећу по 3—4 сантиметара високо *сагорелог* крављег ђубрета, да потребну влагу одржава, а у једно и да храни.

Што се *положаја* тиче, где воћкице у саксијама преко године да сместимо, важи то исто, што и за воћке на отвореном пољу: заклоњено од ветрова, а сунцу изложено, топло место.

За саксије одређене воћкице морају се калемити и прве две године неговати на пољу, на особеним лејама, где се саде у међусобно одстојање од 50—60 сантиметарâ. Тако однеговане двогодишње младице, пресађују се онда наступајућег пролећа у саксије, односно чабрице, које морају у горњем пречнику имати 30—35 сантиметарâ, а према томе и сразмерну висину.

Земља треба да је састављена овако: 3 дела добре ливадске или утринске земље, 2 дела као земља добро сагорелог говеђег ђубрета и 1 део испраног, крупног, ако је могуће речног песка.

С пролећа, пре но што воћкице „крену“ т. ј. пре но што почну пупити, треба их изјутра и с вечера устојаном водом прскати, оросити.

Воћке у саксијама треба сваке треће године *пресађивати*, при том жиле кратити, између жилâ дрвеним шиљком стару земљу пажљиво ишчистити и земљу сасвим нову узети; то треба учинити, ако је икако могућно, првих данâ месеца октобра. Саксија, односно чабрица, у коју ће се воћкица пресадити, не сме бити шира од $2^1/_2$ сантиметра, но што је клупче од жилâ.

Да би воћкице с пролећа, кад буду у цвету, сачували од варљивог времена: мраза, кише и непогоде у опште, морамо их сместити негде у заклон, док мразеви не престану, јер оне подносе пренашање с једног места на друго и пре цватње, и у цвету и после цватње. Ми можемо још код њих подејствовати, да 2—3 недеље раније цветају од оних воћакâ, истих врстâ, на пољу, кад их сместимо негде у отворену шупу, коју ћемо преко ноћи затварати, а знамо из искуства, да су они плодови, једне исте врсте воћа, и крупнији и угледнији, кад дотична воћка раније цвета.

За *зимовање* треба у башти, или у дворишту изабрати оцедно, од хладних ветровâ заклоњено место, па ту саксију до саксије укопати у земљу тако, да се од тих нападаја одбрани, да саксије буду више бода једно 10—15 сантиметарâ земљом претрпане; а чим воћкице почну с пролећа да „крећу“, треба их из тога зимовника повадити и на одређена места сместити, али док не прецветају преко ноћи чувати, а кад већ заметну плодове и ови се добро развију, онда их, уживања ради, можемо унети и на видно место сместити и у кућу.

Сваки ће од ових воћкицâ имати, не само уживања него и користи.

ЦВЕЋАРСТВО

ЗУМБУЛ ПРЕКО ЗИМЕ У ЦВЕТУ.

Зумбул надмашује свако друго цвеће у цветању преко зиме; ни једно му цвеће у то доба није равно ни по величанству цветовâ, ни по мирису! Он цвета на прозору онда, кад је напољу снег и ледица; он задивљује свакога својим разнобојним величанственим

цветовима и испуњују све просторије својим заносним мирисом. Цвета почев од месеца јануара.

Па како треба поступити са зумбулом, да нам у то доба цвета?

Ево како:

Месеца септембра или октобра треба узети подубље саксије и напунити их, до на 3—4 сантиметара испод обода, *добром* баштенском земљом, којој треба додати једну трећину опраног песка. Код лончара можемо поручити, а може бити и готових саксија̂ добити, који су нарочито за зумбуле прављени. То су саксије 8—10 сантиметара̂ горе у пречнику широка, а до 20 сантиметара висока, а то зато, да жиле могу што дубље право на ниже у земљу растити, да се не морају у плиткој саксији при дну савијати.

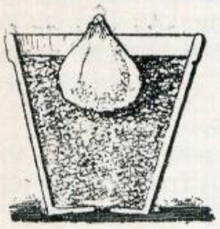

Усађен лук као што треба.

Сад се усади лук са $^2/_3$ у земљу, тако да му $^1/_3$ остане непокривена, као што и приложена слика показује. Овако засађене саксије треба послагати у један подесан сандук, па их претрпати влажним песком, тако, да сва празнина између саксија̂ буде испуњена песком — да саксије буду у песку као укопане, а песка да буде још више њих 20—25 сантиметара̂ насуто. Сандук са овако укопаним саксијама треба сад сместити у подрум. Песак мора бити увек *влажан* али *не мокар*; дакле, чим се површина осуши, треба га попрскати водом. Ту ће остати једно $2^1/_2$ месеца. За то време лукови ће се ожилити и проклијаће. Онда треба саксије повадити из сандука и поставити их у топлу собу на прозор, а под саксије подметнути чинијице, у којима треба увек да има воде, којом ће се земља одоздо влажити, јер она не сме никад бити сува. Преко проклијаних лукова̂ треба ставити од подебље хартије направљене, 15—20 сантиметара̂ високе шешире, којима ћемо спречити уплив светлости, па ће услед тога цветови порастити дужи, што је много лепше, а без тих шешира̂ би одмах, чим би се из лука појавили, одпочели да цветају, те би били кратки, кржљави па наравно и неугледни. Тек доцније, кад цветови буду довољно високо порасли, треба шешире скинути. И лишће треба под шешир угурати. Све ће бити под шеширом бледо, али ће сву своју боју добити кад се шешир скине.

Шеширом покривен лук.

Кад се цветови буду лепо развили, треба их на оне прозоре преместити, који су подаље од пећи, да би дуже остали у цвету, јер у већој топлоти брзо прецветају. Можемо их сместити и у хладну собу.

Ти прецветани лукови могу се идуће јесени (у септембру) пресадити у башту, да идућег пролећа цветају, ако с њима на овај начин поступимо: Пошто прецветају треба их до самога лука одсећи али пазити да се при томе сечењу не повреди и лук. Лишће не треба сећи, оно мора остати за сада читаво па саксије, овако с луковима, сместити на неко светло и хладно место, нпр. у хладну собу на прозор, па с почетка добро а доцније све слабије заливати, да лишће постепено свене и да се и осуши. При овако поступном сушењу лишћа штеде се лукови да прикупе снагу и моћ за идућу годину, *али за саксију и зимско цветање не могу се више употребити;* само за башту. Кад се лишће сасвим осуши, онда се лукови из саксија̂ истресу, жиле до „венца“ пажљиво сасеку и негде на сувом и промајном месту до месеца септембра чувају и онда у башту, 10 сантиметара̂ дубоко усаде. Па и ако се с њима у башти буде најпажљивије поступило, опет ће зато цветови с године на годину све слабије, неугледније цветове имати; с тога је потребно, да се свежи лукови сваке године набављају, али је зато с разнобојним зумбулима лепо састављена једна група у башти — један диван украс првога реда!

БИЉНЕ ШТЕТОЧИНЕ

ЛИСНЕ ВАШИ

(Aphidae).

У лисним вашима дуван има такође једног опасног непријатеља. Оне нападају лист у свима степенима развића; на потпуно младом лишћу (у расаду) живе и на лицу и на наличју листа, а код старијег лишћа обично само на наличју. Своју риласту сисаљку забоду у лист кроз покожицу и отуда сисају сок, често у толикој мери, да се делови, на којима су, смежурају и увену, а шта више услед тога може и цела биљка пропасти, ако се лисне ваши у већој множини јаве.[1])

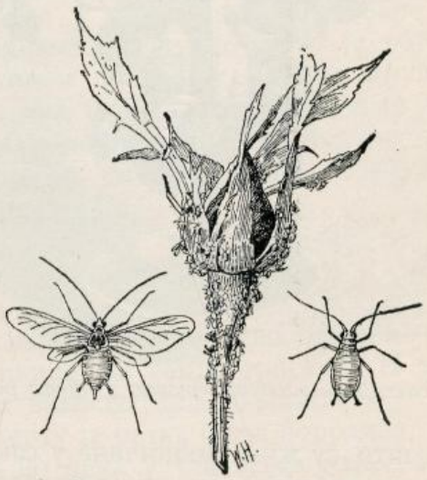

3. 1. 2.

Сл. 31. *Лисна ваш* на ружи. 1. Цветни пупољак с многим вашима; 2. *бескрилна женка*, 3. *крилати мужјак* (увећано). (Из М. Томића зоологије).

Своју риласту сисаљку обично забоду у најдебљи део листа: између средњих споредних ребара, где је

1) У канцеларији Одсека производње дувана било је засађено 8 струкова разних врста дувана у саксијама, али су сви они пропали услед биљних вашију после непуне три недеље.

лист најбогатији храном и где је циркулација сокова понајјача. Ранице од убода брзо зарасту, јер на околном ткању наступи нека врста хипертрофије, при чему се најближе ћелијице покожице листа издуже ка отвору ране, те исти са свим затворе или га толико сузе, да је искључена појава трулежи у раници.

Место око ове ранице обично пожути услед распадања хлорофилних зрнаца, али се то жутило не распростире по целом листу као код жутице, већ само концентрично на најближу околину. Део листа, који се налази на супротној страни ранице, расте веома јако услед чега се лист искриви и збора те изгледа збабљан.

Оштећени листови од биљних вашију врло су погодно земљиште за развијање осталих дуванских болести као што су: мозаик, флекавост и др. и за то је у интересу сваког произвођача, да, у колико му је могуће, сузбија и одстрањује биљне ваши из расада а доцније и из дувништа. Штета од биљних вашију код нас се јако потцењује, а то у интересу самих произвођача не би требало да буде.

Лисне ваши наносе штете дувану и у једном и у другом погледу. Својим изметинама, које произвођачи називају „медљика,“ биљне ваши толико измажу лист, да затворе све оне скоро невидљиве рупице (стоме) кроз које лист дише, услед чега код листа настаје неправилно дисање а по том и постепено угинуће. Ова „медљика“ или „шећерна вода,“ од које лист изгледа као фирнајзом превучен, лисним вашима служи као одбранбено средство противу њихових најљућих непријатеља: бубамариних ларви.

Лисне ваши, које у пролеће налазимо, излегле су се из презимелих јаја. Све женке, као и наредни нараштаји, већином су без крила. Но после 10 дана оне су одрасле и доносе на свет, а и неспарујући се са мужјаком, живе младе. (Такво оплођење назива се *партеногенеза!*). И ови млади такође су женке, које опет производе женке, и тако се то продужује до јесени. Тек подмладак из последњег нараштаја представљен је крилатим мужјацима и женкама. Они распростиру нове нараштаје на даље и производе *оплођена јаја*, којима зимња хладноћа не може да нахуди.

Сузбијање лисних вашију. За сузбијање лисних вашију има данас безброј средстава, али ни за једно се од њих не може рећи да је потпуно поуздано. Нека врло добро помажу, али су, или скупа, или шкоде лишћу; друга опет не шкоде лишћу, али за то ни лисним вашима не могу бог зна колико да нахуде.

Као доста поуздана и већ опробана средства, могу се препоручити:

1) *Одвар од дувана,* који можемо сами спремити од трафике искуване у води, или готовог набавити од Српског Пољопривредног Друштва[1]). Овим одваром, који се размлади водом, треба прскати заражено лишће неколико пута, док лисних вашију нестане.

Готов одвар или звани „дувански екстракт“ веома је густ и јак и за то га треба са више воде размладити, јер у противном шкодио би лишћу. Јачину концентрације тешко је овде означити, јер то у велико зависи од степена развића лишћа, које треба прскати.

У сваком случају прво треба прскати са слабијим раствором, па ако се види, да не шкоди лишћу, онда узети јачи раствор. То исто важи и за остала средства, која су доле побројана.

Прскање је најбоље вршити прскалицом, којом лозу прскамо.

2) *Одвар од јоргована,* који се добија кувањем цвета од јоргована.

3) *Раствор лизола.* Њиме треба прскање вршити, док је дуван још млад, јер доцније може лист да повуче мирис од лизола, који се и код осушеног дувана осећа. Раствор: у 100 литара воде треба помешати 1—3 литра лизола.

4. *Петролеумова емулзија* је врло добра као предохрањујуће средство: да се лисне ваши једном отеране с лишћа не враћају више. Раствор: у 100 литара воде растворити 3—4 литара петролеумове емулзије и тиме прскати лишће.

Поред прскања, противу лисних вашију, доста помаже и запрашивање лишћа и то: прахом од гипса, кречним прахом, дуванском прашином, пепелом и прашином за бубе. Запрашивање се врши запрашивачем, који виноградари употребљавају.

Као и сваки други божји створ, тако и лисна ваш има своје пријатеље и непријатеље. Највећи су јој пријатељи мрави, који не само што се са њом лепо опходе, него ју и од непријатеља бране. Мрави лисну ваш воле због њене медљике, коју она из себе испушта и коју они необично радо једу.

Највећи непријатељ лисних вашију су пак буба мара и њене ларве. Оне их просто сатиру, кад на њих наиђу. За то буба мару, не само због њене мирноће, него и због овога, треба нарочито штитити и чувати, јер и ако лисне ваши не могу са свим да сузбију из дувана, оне их ипак толико прореде, да нам не могу велике штете нанети.

1) кантица од 2 литра концентрисаног одвара стаје 4 динара.

НАУКА

БАКТЕРИЈЕ И ЊИХОВА ПРИМЕНА У ДОМАЋИНСТВУ.

(Наставак)

Методе конзервисања воћа и поврћа

Тежња је конзервисању, да се воће и поврће доведе у такав облик, како би се оно могло сачувати дуже времена од квара. Ово се постиже на више начина.

Ми разликујемо у главном три методе справљања зимнице, и то:

1. *Сушење воћа и поврћа.*

Принцип ове методе конзервисања састоји се у томе, што изагнавши сувишну количину воде из воћа и поврћа, стварамо у исто време и неповољне услове успевање бактерија и влакнастих гљивица — буђа.

Једна од битних погодаба за напредовање организама јесте вода. Нарочито нижи организми захтевају приличну количину воде, јер они вегетирају само при довољној количини исте.

Сушење воћа и поврћа врши се или при високој температури, на пр. сушење шљива и др. воћа, или при обичној сунчаној топлоти.

Разуме се, да висока температура уништава и клице бактерија и буђа, али то није услов да се воће и поврће сачува од квара. Јер, пре свега, оно се доцније не мора заклањати нарочито од падања клица на њега, па да се одржи неукварено, а осим тога и на обичној сунчаној топлоти сушено воће и поврће очува се од квара, ма да при томе нису све клице уништене.

У овом другом случају, т. ј. при сушењу на обичној топлоти, доказано је, да код бактерија наступају извесне промене. Јер са водом, која испарава при сушењу воћа и поврћа, и саме бактерије губе воду из свога тела, те на тај начин наступа у бактеријској ћелици *плазмолиза*, т. ј. услед губитка воде протоплазма се одваја од дуварова мембране и скупља се и унутрашњости ћелице. У овом стању бактериска ћелица је немоћна за размножавање, али она остаје ипак у животу.

2. *Конзервисање воћа и поврћа уништавањем свију клица нижих организама.*

На овој методи почива справљање слатка и компота код воћа, справљање сока од парадајса и т. д.

У принципу ова је метода конзервисања сасвим другојача од прве. Овде се не тежи уклањање сувишне воде из свежег воћа и поврћа. На против, она је потребна да воћу нарочито дâ његов природни облик, јер је смежурано воће и за око и за зубе неповољно. С тога је за одржавање оваквих конзерви потребно, уклонити т. ј. уништити све клице, које су се већ находиле на свежем воћу и поврћу а спречити, да у справљене конзерве доцније доспеју живе клице. Не успе ли се у овоме, цео је труд пропао, јер се такве конзерве лако укваре (ускисну и узавру).

У овоме баш најчешће и греши наша домаћица и то, једино са свога незнања. Јер није толика вештина начинити слатко и компот, или справити сок од парадајса, али вештина је сигурно га сачувати од квара.

Како ваља укувано воће или поврће сачувати доцније од квара, потрудићу се да овде објасним.

Воћу се додаје већа количина шећера, те већ и с тога су у неколико и створене услед повећања концентрације неповољне погодбе за бактерије. Како се пак осим тога воће и поврће дуго кува и укувава при 100^0 и већој топлоти, то можемо сигурни бити, да су сви организми у њему уништени.

У највише случајева домаћица оставља већ скувано слатко и др. да се охлади и то, у отвореном суду. У ваздуху има увек доста различитих бактерија и оне лако могу пасти у охлађено слатко, те га на тај начин загадити.

Тегле или флаше, у које се разливају укуване конзерве, ма како чисто опране биле, садрже увек доста бактерија и њихових спора т. ј. оне никада нису потпуно стерилне.

Кад се дакле укуване конзерве, које су можда и саме загађене, сипају у тегле и флаше, онда су клице нижих организама без изузетно већ ту и чекају повољне остале услове, да се у маси развију и изазову промену материја.

Тегле се осим тога често затварају каквом старом хартијом од новина или обичном танком и порозном хартијом. И једна и друга хартија су пуне пора, те изгледају према клицама нижих организама као решето, кроз које се оне лако могу да просеју, и да загаде конзерве у тегли. У овом случају је тешко сачувати конзерве, јер се оне морају безизузетно укварити. Много је боље узимати за затварање пергаментску хартију јер је она нарочитим препарисањем лишена свију пора.

За конзервирање куваног воћа најподесније су тегле са стакленим поклопцима, јер се исте могу да затворе херметични, без одушке. Сама конструкција ових тегли је врло солидна, те и та околност говори у прилог њиховој доброти. На самом отвору ових тегли пријања један гумени прстен тако, да је тегла херметички затворена, кад се поклопац одозго притисне челичним федером.

И употребом ових тегли не може се успети, да се конзерва потпуно сачува од квара, ако се претходно конзерва не учини са свим стерилна.

Херметички затворене тегле су иначе прилично опасне, ако се претходно не униште све клице у конзерви. Јер ако наступи у таквим теглама врење, онда услед развијања гасова у самој тегли постаје јак напон. Услед тога, ако је тај напон тако јак, да га јачина стакла не може издржати, онда може лако да наступи експлозија а с овом и фаталне последице.

Питање је, на који начин да се у затвореној тегли убију клице организама т. ј. да се конзерва учини стерилном. Напред рекосмо да се укувана конзерва може заладити пре него што се сасне у тегле; затим и сама тегла или флаша није стерилна а тако исто и сама хартија, која служи за затварање, није стерилна.

Стерилна ће се учинити нека конзерва, ако се поступи на следећи начин:

Кад је дакле укувано воће и поврће сасуто у суд, онда се овај затвори било стакленим поклопцем, било хартијом и то само пергаментском хартијом. Сваку другу хартију ваља избегавати из горе наведених разлога.

Кад је тегла затворена, онда ваља приступити стерилизовању и то т. зв. *фракционираном* стерилизовању. Оно се састоји у чешћем обнављању загревања судова обично у кључалој води, али је још боље у самој пари.

(Свршиће се)

† МИХАИЛО РАДОВИЋ,

свештеник, бив. члан Духовног Суда Жичке Епархије и члан оснивач Чачанске Пољопривредне Подружине.

На Преображење ове године Чачанска Пољопривредна Подружина изгубила је једног свог одличног члана управе, који је својим здравим и искреним саветима давао јаке помоћи и потпоре за постанак и даљи развитак и напредак ове установе. Тај тако велики губитак јесте у пок. Михаилу Радовићу.

Покојни Михаило родио се у селу Трнави, среза црногорског, округа ужичког, 1854. године, 19. јуна. Свршивши основну школу упише се у ужичку гимназију, где по свршетку четвртог разреда као одличан ученик оде у Београд и сврши богословију.

Свршивши богословију, покојник је у први мах нашао за пробитачно, да се најпре јави као васпитач деце, па доцније и као васпитач — свештеник — зрелих људи. За то га по молби поставе за учитеља у селу Лукама, а доцније у Косјерићу, у којој је служби провео више година.

Као учитељ, покојник је заузимао примерно место, јер је тај посао обављао са пуно воље, љубави и преданости. Као учитељ је 1876. год. учествовао у Српско-Турском рату, налазећи се као комесар на Јавору и другим местима.

Ну, доцније увиђајући, да са малом учитељском наградом, неће моћи одговорити родитељској дужности ради извођења на пут своје миле дечице, а пошто га је и здравље почело по мало да напушта — покојник би принуђен да се запопи.

У прво време добио је парохију у Годовику, а доцније у Љубићу.

Као свештеник пун благости и доброте, а као човек одличан и узорит, покојник је служио за пример околини, на коју није утицао толико конвенционалним беседама, колико радом, делима и живим примерима.

Начитаношћу својом дошао је до врло јаке спреме и својим искреним и убедљивим говорима, покојник се увек уздизао над средином, придобијајући за своје корисне идеје масу поштовалаца и привржeника.

Као доказ његове јаке енергије, да себе што јаче оспособи, довољно је то да напоменемо, да је поред свих својих службених и приватних послова, као самоук постигао, да изучи немачки језик, помоћу кога се је могао успешно служити литературом тога народа.

Његов искрен и плодан рад није могао остати неопажен у околини, у којој је овај узорити свештеник својим радом и примером делао. Тако му је у више прилика указивано поверење од народа, те је биран за окружног и народног посланика. Ма да је у души био и сувише скроман, ипак се није могао одрећи ових почасти услед наваљивања својих пријатеља.

У познијим данима био је изабрат и за члана Духов. Суда Епархије Жичке, у којој је служби познат као неуморан радник и савестан судија.

У свом животу покојник се је имао борити са многим незгодама и тешкоћама, али ни у једној прилици није малаксао и посрнуо, већ као светао пример показао се истрајан благодарећи својој жилавој природи и јаком духу. И ма како посматрали живот и рад овог човека, увек ће се наћи понешто што њега уздиже над осталима.

Да је рад и живот покојников утицао на околину, у којој је служио, доказ је и онај примеран одзив његових парохијана и других пријатеља, који учествоваше на спроводу покојниковог тела у врло великом броју.

Његове живе поуке, како о животу тако и о привредном раду, остаће у дугој успомени како код оних по најсиромашнијим сеоским удерицама, тако и код осталих пријатеља.

Поред свег трудног и преданог рада на свима пољима — ипак је покојник испустио своју племениту душу неспокојан, јер је осећао да се у свима правцима на којима је делао има још много и много да уради.

Потпуна срећа, коју је покојник осећао, остала му је у његовој милој породици, којој је за живота као родитељ показивао искрену пажњу, али не дожививши да је потпуно изведе на пут, отишао је са тугом на онај свет.

Одазивајући се жељи Управе Чачан. Пољопр. Подружине да се са ово неколико редака опростим, који су бледа и непотпуна слика твог узоритог живота и рада, врли покојниче — и у име своје и у име осталих твојих другова и пријатеља кличем ти: *„Нека је вечан покој твојој племенитој души, која је живела и радила само за добро и бољитак твојих ближњих!...*

Члан управе,
Мил. Т. Поповић.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

Попуњавање Управе Српског Пољопривредног Друштва.

На Ванредном Збору Српског Пољопривредног Друштва, који је одржан 25 септембра т. г., изабрати су за чланове Управног Одбора на место оних чланова, који су дали оставку или чија су места премештајем ван Београда упражњена, ова г. г.:

За подпредседника: прота Милош Марковић.

За чланове:

Рувим Окановић, архимандрит и старешина манастира Раковице.

Никола Ранојевић, професор.

Милош Н. Лукићевић, инспектор министарства народне привреде.

Dr Богдан Марковић, секретар Главног Савеза Земљорадничких Задруга.

Борислав Милутиновић, секретар министарства народне привреде.

Dr Коста Поповић, писар министарства народне привреде.

ГЛАСНИК

Највеће произвођачи јагода

Највећи произвођачи јагода на свету, без сумње су браћа Винзони у Свенлеју. Они имају простор од 200 хектара, засађен разним сортама јагода. Ове године су набрали преко 1,000.000 килограма јагода. За време бербе раде код њих 1000 душа људи, жена и деце.

Брзина писмоносних голубова.

Познато ће бити штованим читаоцима, да има нарочита врста голубова, који се употребљују за писмоноше.

Има друштава, који се занимају обучавањем тих летећих писмоноша. Тако је прошлог месеца једно друштво у Штрасбургу пустило једног голуба у Швелм, да тамошњем друштву однесе једну поруку. Штрасбург и Швелм леже у растојању од 540 километара. Голуб је с писмом одлетио из Штрасбурга у 6 часова изјутра, а долетио и предао писмо у Швелм у 2 часа по подне. Дакле 540 километара прелетио је за 8 часова.

Штука као крадљивац

Неки воденичар имао је једну квочку с пилићима (пловчићима), који су на потоку крај воденице пливали. После неколико дана нестаде једно пловче, а да је ико могао да сазна шта је с њим било. Тек после неколико дана реши се загонтка. Воденичар улови једнога дана једну велику штуку, са врло надувеним великим трбухом, кад у трбуху нађоше нестало пловче.

Големи сунцокрети

Код Рошеле у Флориди (Северна Америка) беху прошлог лета два сунцокрета, од којих је један имао 1136, а други 997 цветова и пупољака. Сваки од ових сунцокрета беше по 4 метра висок.

Кокош 21 дан без хране и воде

У једним мађарским пољопривредним новинама, читамо ову белешку: „Пре неколико дана нађу у Пешти, у авлији једног трговца, а испод једног товарног сандука, једну кокош, која је под тим сандуком била 21 дан без хране и воде. Разуме се, да је до коже и костију ослабила. Како су је из затвора случајно ослободили, одмах су је нахранили и напојили и ено је, где са својим другарицама данас весело на буњишту чепрља“.

4,000.000 оваца

У Новој Мексици има данас 4,000.000 пописаних оваца. Гувернер те области, Бартоломео, има сам стадо од 1,200.000 грла, а све је остало у рукама само њих седам велепоседника.

—ћ.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Чување семена.

Сабрано семење врло је тешко, па скоро и немогуће, сачувати од мишева и других штеточина. Ово се донекле постизавало вешањем кесица са семеном о дувар или на тавану, но и ово је доста ризично, јер се врло често пута дешавало, да и тамо семе страда од мишева, или пропадне услед чега другог. Зато је по нашем мишљењу најбољи и најсигурнији начин, да семе преко зиме сачувамо, овај:

Треба за ову циљ узети какав суд: карлицу, сандуче, кутију и т. д. па на дно истога метнути слој пепела, а поврх овога ставити танак слој семена, па опет слој пепела и тако редом, докле се суд не напуни или докле се све семе не смести.

Сваку врсту семена ваља остављати на овај начин.

Овако напуњене судове са семеном, треба оставити на какво склоните место до употребе.

Мишеви и друге штеточине слабо дирају у ово семе, јер им је пепео љут и не могу да га сносе. Сем тога и од влаге ово семе мање страда, јер пепео не привлачи влагу.

Сачувано семе у пепелу и на њиви мање страда од штеточина.

Пав. М. Радосављевић.

Дувна и мрави.

Познато је, да гусеница лептира *дувне* (Liparis monacha), може четинарима грдне штете да нанесе. У Немачкој су шумари опазили, да су мрави овој гусеници крвни непријатељи. Доказано је, да су две мрављe насеобине довољне, да један хектар четинасте горе од поменуте гусенице обезбеди. Тамошњи шумари су сада на послу, да мраве у свима четинастим шумама населе. Они дубе трула стабла и спремају их на тај начин, да у њима мраве населе, које у покривеним ситима с једног места на друго преносе. Мрави се на новом сместишту врло добро навикну и умножавају. За утамањивање поменуте гусенице, ово је најјевтиније средство.

—ћ.

СТЕЧАЈ

Стечај за економа.

На основу чл. 23. друштвених правила, а према одлуци Друштвене Управе од 15 октобра т. г., Српско Пољопривредно Друштво расписује овим стечај за економа-магационара друштвеног.

Дужности економа прописане су чл. 27. правила и чл. 23. пословника Друштвеног.

Годишња плата предвиђена је за о. г. Дин. 2200, а може се дати и више, што ће зависити од способности изабраног лица.

Рок за подношење пријава одређује се до 10 новембра т. г.

Првенство право на избор имаће редовни чланови друштвени, нарочито они, који познају рад Друштвени.

Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва, од 18 октобра, Бр. 7067. у Београду.

ЧИТУЉА

Филип Јовановић, трговац из Крушевца и члан добротвор Српског Пољопривредног Друштва, испустио је своју племениту душу 27. септембра, а сахрањен 28. истог месеца у Крушевцу.

Димитрије Ћирковић, трговац из Београда и члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва, испустио је своју племениту душу 2. октобра, а сахрањен 3. октобра т. г. у Београду.

Бог да им душу прости!

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Кнегиње Љубице улица бр. 6.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ
на основу највишег решења од априла 1869. год. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина, осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: Влад. Кушаковић. | Одговорни уредник: Д-р Урош М. Стајић.

БРОЈ 31. БЕОГРАД, 10 НОВЕМБАР 1911. ГОДИНЕ ГОДИНА XLII.

САДРЖАЈ:

О употреби коприве. — *Dr Ђорђе Радић.*
Дугласова оморика. — *Dr Ђорђе Радић.*
Лоша плодност воћке. — *П. С. Петковић.*
Гундељ. — *Dr Ур. М. Стајић.*
Бактерије и њихова примена у домаћинству (свршетак). — *Dr Коста Поповић.*
Јавна говорница: *Систем кошница.* — *М Ц. Павловић.*
Забава: *Јесен* **(песма).** — *Милорад М. Петровић.*
Друштвени и Подружински послови: *Слава Српског Пољопривредног Друштва.*
Гласник:
Поучне ситнице:
Читуља:

РАТАРСТВО

О УПОТРЕБИ КОПРИВЕ

Ми *коприву* сматрамо као и сваки други коров. Силни се новац више пута издаје на страну за оне ствари, које и ми код нас имамо, — пред нама; што но реч под носом стоји — а ми не видимо! У лекаријама само, нема коприва скоро никаквог значаја, али у кућанству и обртности је баш много значајнија, нарочито она свакоме од нас позната *„велика коприва“*, која, кад би ју гајили, никакве тешкоће за њено добро успевање не захтева. Она свуд расти; њој је све једно: било земљиште глинасто, песковито или шљункасто, влажно или суво — она га не бира; ништа јој у порашћивању не смета.

Коприва се размножава или семеном или изданцима, жилама, које се расађују, а из којих високе стабљике порашћују. Ако за њу узмемо добру земљу, онда ће и стабла бити и дужа и боља.

На коприву не наваљују никакве штеточине, као на друге културне, питоме биљке: њој не шкоди ни превелика влага, ни превелика суша; њој не шкоди ни мраз ни студен; њу не подгризају разни црви, једном речи: „Неће гром у коприве!“ Расти 150 до 200 сантиметара високо.

Младо њено *лишће,* које на детелину мирише и мало горчи, једе стока врло радо, а краве нарочито дају од њега добро и густо, масно млеко; волови се од њега гоје, а сваку стоку чува од болести. Њиме се хране и млади пилићи, ћурчићи, гушчићи и пловчићи, и од њега, кад се брашном, мекињама или куваним кромпирима помешају, врло добро напредују и брзо порашћују. *Зрело семе* даје се живини као лек, а кад се са осталом храном помеша, кокошке ће боље да носе. И осушено старије лишће, даје се, обарено и са осталом храном помешано, преко зиме живини, нарочито кад у то доба наступи нека „редња“.

Осушено и топљено стабло даје влакно као и конопља, кудеља; њено влакно, истина, није тако јако као конопљено, али се даје много боље убелити, па с тога и тканине од копривеног влакна изгледају као да су ланене. И коприва се исто тако суши, потапља и влакно на трлици обија.

Кад коприва отпочне да цвета, онда се до корена посече, а може и да се покоси, јер има нарочитих за то скованих коса, па се онда у купама сложи да се суши. То сушење траје 3 недеље; после тога се „топи“ за 8 дана, испере, суши, обије и упреда.

Од влакна копривиног праве и врло лепу хартију, а од пепела „поздеровог“ прави се добра пепељика (поташа).

Ето, на што се све коприва даје употребити, а ја познајем једну платнарску фабрику у Шлезији, која на простору од преко 50 хектара производи коприву за своје прерађевине.

Д-р. Ђ. Р.

ШУМАРСТВО

ДУГЛАСОВА ОМОРИКА.

(Pseudotsuga Douglasi).

Од донесених четинара из Америке у Европу, најбоље се одомаћила *Дугласова оморика.* Она је оправдала сва она очекивања, која су на њу полагана, па ју с тога у Немачкој на већим просторијама гаје. С почетка су је гајили као украсно дрво по перивојима, а данас имају већ у неким крајевима читаве шуме од ње. Утврђено је, да ова оморика много брже порашћује и од домаће јеле и од оморике.

Дугласова оморика врло добро успева и у чистом саду, као засебна шума, исто тако, као и у мешовитом саду са осталим четинарима и са лиснатом гором, па ју с тога и немачко министарством за пољску привреду најтоплије препоручује. Она би према свима приликама, врло добро успевала и код нас, јер до сада подигнуте шуме како у северној Немачкој на морским обалама у долини, тако и у средњој и јужној Немачкој на планинама, ванредно расту и развијају се.

Млада Дугласова оморика.

Благо, црничаво земљиште најбоље јој угађа, али она добро успева и на глинастој пескуши. У својој отаџбини, западној Америци, она достиже висину од 90 метара, са дебљином од 2 метра у пречнику.

У порашћивању она изненађује у својим размерама, и она је без поговора, најбоље шумско дрво, које је са стране у Европу донешено. По количини дрвета, Дугласова оморика надмашује двојином и домаћу оморику и јелу, а по доброти се једначи са аришевином.

На државном имању у Гадову, посађено је 1887. године, једнога истога дана, ради упоређења, 24 двогодишњих домаћих оморика и 24 исто тако Дугласових, и оне стоје данас у међусобним сразмерама овако:

Дугласаве су: 9·5 метара високе и 9·5 сантиметара у пречнику дебеле, а

Домаде су: 5 метара високе и 5·4 сантиметара пречнику дебеле.

Са њене лепоте у величанствено надведеним гранама, врло је подесна и као самостално *украсно* дрво на зеленој рудини у перивојима.

Не би ли добро било, да се с њом покуша и код нас? Ред'те шумари!

ВОЋАРСТВО

ЛОША ПЛОДНОСТ ВОЋКЕ.

Лоша плодност воћке долази из разних узрока, а да би се они отклонили, треба их пре свега упознати.

Као главни узроци лоше плодности сматрају се:

1. Лош избор сорте воћака;
2. калемљење воћака на неодговарајућим подногама;
3. рђаво и влажно земљиште;
4. сувише дубоко и често сађење воћака;
5. врло слабо и споро растварање хранљивих састојака у земљи, нарочито креча и фосфорне киселине;
6. погрешно ђубрење;
7. оскудица у води;
8. неподесно време, — нарочито у цветању;
9. појава разних болести и штеточина на воћки;
10. непажљива берба;
11. старост воћке.

Да се наведени узроци отклоне, треба овако поступати:

1. Сорте, које лоше рађају не треба садити; а ако су већ посађене, онда их ваља у круни прекалемити подеснијом сортом т. ј. ако је воћка за то погодна.

2. Пазити, да се засаде такве воћке, које су окалемљене на одговарајућој и подесној подлози; у противном прекалемити бољом сортом;

3. Ако је земљиште влажно и подводно не треба на њему садити воћке; а ако се саде, онда направити нарочита узвишења од земље, да би се сувишна влага одбијала.

4. Дубоко посађене млађе воћке, треба поново пресадити, а код старијих, уклонити сувишну околну земљу. Ако воћке стоје често, то се онда свако непотребно дрво одстрани и воћњак разреди.

5. Довољно и разумно ђубрење неопходно је потребно за снажно успевање воћке. Заливање водом, нарочито за време цветања, врло је препоручљиво.

6. Приликом заливања воћака требамо бити опрезни, па их сувише не заливати.

7. На избор сората обратити највећу пажњу, и одабрати само опробане и подесне сорте, за које, с обзиром на месне прилике, имамо уверења да ће напредовати и давати добар род.

8. Штеточине и болести морамо енергично и марљиво сузбијати.

9. Губитак у плодним родним пупољцима надок-

нађава се пажљивом бербом, коју треба вршити у право њено време, и

10. Старије воћке, које издају са родом или дају род рђаве каквоће, треба, ако су још здраве и снажне, кресањем подмладити.

П. С. Петковић.

БИЉНЕ ШТЕТОЧИНЕ

ГУНДЕЉ, КОКИЦА, МАЈСКА БУБА.

(Mellontha vulgaris L)

Сама буба није штетна по дуван, јер се она ретко храни дуванским лишћем, него њена велика ларва (црв), која нагризава корен дувана и тиме наноси осетне штете по дуваништима.

Гундеља познаје сваки. То је она жута буба, што свако вече у мају месецу излази из свога лежишта и у растуреним рojевима лети ниско изнад земље.

Слика 34.

„Овај њихов лет не траје дуго, јер већ после неколико недеља гундељу се приближи крај. Али пре но што ће гундеља нестати са свим, његова женка у току од 60 дана у три маха избуши више, до 20 см. дубоких, рупица по растреситој и меканој земљи, да у сваку од њих снесе 40 + 30 + 10 = 80 белих јаја, величине конопљиног семена. После 22—38 дана из јаја се изведу ларве. У почетку се оне хране нежним жилицама а доцније подгризају и дебље коренове делове. Кад наступи хладније годишње доба, ларве се завуку дубље (обично 75 см.) у топлије земљине слојеве и ту преспавају зиму. У пролеће се опет враћају у горње слојеве, и ту ждеру много, пресвлаче се и понова једу два пут више. Тако живе обично до трећег лета. Тада ископају себи једну, дугуљасту, јајасту шупљиницу, облажену једном лепљивом течношћу и ту се концем јула претворе у лутку, у које нису удови слемљени с трупом као у лептирових лутака. Већ неколико недеља (крајем августа) савршена буба распукне луткину кожу, и, као што смо у почетку навели, с пролећа *четврте* године (у Немачкој) излази на земљину површину. У југозападној Немачкој, Швајцарској, неком делу Француске, *па и код нас у Србији*, услед топлијег земљишта, свакако да гундељ заврши преображајно развиће за једну годину пре.

Има ли у некој години веома много гундеља за множење, онда се може рачунати на то, да и четврта, односно трећа година, буде гундељска. Доиста то не мора увек бити, јер некад неповољно време за развиће ларве, а с друге стране, ако се јако умноже непријатељи гундеља и његове ларве, могу често веома да умање број овог штеточине“.[1]

Баш у томе, што развиће ларве гундељеве траје по две, три па и четири године, лежи највећа и главна опасност за наша дуваништа; јер својим дугим борављењем у земљи и својом познатом прождрљивошћу, гундељева ларва може да нанесе огромне штете дувану као и сваком другом усеву, где се у већој множини појави. За то се гундељева ларва сматра као једна од најопаснијих штеточина за културно биље у опште.

Сузбијање гундеља и његове ларве.

Гундељ се најуспешније може сузбити кад се у масама хвата и уништава. Најбоље га је хватати кад је време мочарно и хладно и то у јутру; онда је он тром и укочен и тада га је лако стрести са дрвета и шибља и покупити у какав џак или торбу. Ухваћене гундеље треба заједно са џаком или торбом загњурити у какав суд са врелом водом и попарати. Мртви гундељи дају одлично ђубре и за то их не треба бацати којегде, већ на ђубриште, да на тај начин колико-толико користи извучемо од оне штете, коју су нам у току године проузроковали.

Многи привредници дају гундеље свињама, али то је велика грешка, јер су гундељи носиоци, једног цревног паразита (Echinorhynchus gigas) код свиња, којим се свиње врло лако могу да заразе, ако се у већој мери њима хране. У осушеном или самлевеном стању, или боље као укувани, могу се свињама без бојазни давати; чак шта више могу да послуже као одличан додатак уз обичну храну, јер садрже у себи велику количину беланчевинастих материја. (По Волфу, јарма од гундеља садржи: 86·8% сувих материја, *55·3% азотних материја, 10·9% масти).*

Дакле, рад на сузбијању гундеља траје свега ме-

1 Шмајлова зоологија, од М. М. Томића. Стр. 306 и 307. Београд. 1907. године.

сец дана, дотле борба противу његове ларве треба да се води непрестано. На местима, где је гундељевих ларви много, има се рачуна да се најме деца да скупљају ларве приликом орања. Том приликом помажу деци много и тице нарочито вране, које врло радо тамане ларве. Сем врана гундељеве ларве много тамане и кртице, шиљоусти миш, слепо куче и чворци, па чак и лисице. Ове животиње много помажу да штета од гундељевих ларви не буде тако велика колика би иначе била.

Само где су у питању мале површине земље да да се од гундељевих ларви очисте, треба употребити ово средство: на растојању 1 или 1/2 метра треба извртети штапом (коцем, садиљком) рупе до 20 см. дубоке и у њих сипати по 20 гр. сумпорводоника.

Сумпорводоник дејствује као јак отров на ларве и због тога оне брзо угину и нестане их из земље.

НАУКА

БАКТЕРИЈЕ И ЊИХОВА ПРИМЕНА У ДОМАЋИНСТВУ.

(Свршетак)

Тегле и флаше се још истог дана у каквом суду са водом постепено загревају, док вода ,не почне да кључа. У кључалој води остају тегле и флаше 10—15 минути. После тога времена суд се скине са ватре и остави, да се са теглама и флашама у њему постепено охлади.

После два дана ваља то исто обновити. Ово обнављање потребно је учинити још један или два пута у размаку од два дана и онда се конзерве у теглама и флашама могу очувати вечито од квара, ако су само сви поклопци здрави и нема иначе никакве пукотине на самом стаклу.

Фракционирано стерилизовање се врши из тога узрока, што се у укуваној конзерви налазе и споре. Доказано је додуше, да оне у соку воћа и поврћа налазе рђав субстрат за клијање. Ипак из обазривости треба приступити њихову уништењу. Загревањем на 100^0 уништене су све вегетативне клице, али не и споре, јер оне лако издрже кување од 10—15 минута.

Ако се расхлађивање буде вршило постепено, као што је горе назначено, онда при оптималној топлоти један део спора евентуално исклија, али ипак не све. Исклијале се споре при идућем загревању убијају. Ово треба с тога обнављати, како би све споре могле исклијати, те да се на тај начин униште.

3. *Трећа метода конзервисања воћа и поврћа нема сврхе, нити да се униште сви организми у опште, нити пак да се створе неповољни услови за исте.* Напротив овде су потребни организми, јер ова метода почива на променама, које изазивају бактерије у самом воћу и поврћу, те их на тај начин конзервишу.

По овој методи врши се конзервисање воћа и поврћа, као: краставаца, купуса, бураније и т. д.

Често се виђа по кућама и дућанима, да у теглама стоје на сунцу краставци. После извесног времена они ускисну, те се тако за извесно време одрже од квара.

То исто бива и са купусом и осталим поврћем, кад дуже времена стоје у води.

У чему се дакле састоји у принципу ова метода конзервисања?

На самом поврћу (краставци, купус, бураније и др.) има увек доста и разноврсних бактерија и клица нижих гљивица, који се не могу уклонити прањем овога, на дуваровима судова су прилепљене такође многе клице и најзад у самој води могу се налазити потребне бактерије.

Кад дакле поврће лежи у води, онда морају да наступе услед вегетирања бактерија промене у њему. Ток ових промена зависи од тога, која врста бактерија одмах од почетка узме маха, јер се у суду налазе разноврсне клице.

Највише одговара језику и непцу — укусу — људи, ако наступе такве промене, које изазивају стварање *млечне киселине.* Млечна киселина је и по укусу и по мирису најугоднија човеку. *С тога треба да буде и циљ конзервисања по овој методи пружање повољних услова за развијање оних бактерија, које изазивају врење млечне киселине.* А то се постиже једино на тај начин, ако се подеси тим бактеријама повољна топлота.

У суду са поврћем има доста хране за вегетирање бактерија, али од околне топлоте зависи, хоће ли једна или друга врста бактерија узети одмах од почетка маха. Као што напред споменусмо, топлота је за успевање бактерија исто тако један од важних фактора а према њој пак не понашају се све бактерије подједнако. На тај начин у овом ће случају узети маха она врста бактерија, којој дотична топлота највише годи.

Врење млечне киселине изазивају више врста бактерија.

Још није тачно доказано, која баш бактерија врши превирање поврћа у води. Али изгледа, да је то један бактериум, који још није довољно испитан.

Искуство пак је нас научило, да при издржавању прилично високе топлоте врење тече правилно и брзо.
Тегле са краставцима излажу се дакле директној сунчаној топлоти, да брже стижу. *Пареник купус* брже стасава него ли купус у хладној води.

Кад је већ једном довршено врење млечне киселине т. ј. кад је поврће стасало и може се употребљавати за исхрану, онда га ваља сачувати од даљег квара. Јер овако конзервисано поврће подлеже ипак лако квару, пошто онда друге бактерије узму маха и врше у њему промене на свој начин.

Најчешћа је појава, да у киселим краставцима и у купусу узму маха бактерије, које врше врење маслене киселине. Такав је један организам *Bacillus butyricus.* Онда таква конзерва постаје неупотребљива за исхрану и са свога укуса а нарочито због непријатног и одвратног мириса.

Bacillus butyricus је један термофил т. ј. он захтева већу топлоту за своје вегетирање. Са те своје особине лако га је спречити, да чини штету. Ако дакле чувамо стасао купус при ниској топлоти, онда се он може доста дуго одржати за употребу. Али се на овај начин ипак неможе потпуно сачувати од квара, јер и при нижој топлоти бактерија врши своје, само је онда процес врења успорен.

Осим ових трију метода за конзервисање воћа и поврћа, познате су и друге, које почивају на антисептичком дејству.

Највише је у примени сирћетна киселина у благом раствору. Конзерве ове врсте зову се општим именом *туршија.*

Остале антисептике су отров и за човечији организам,

те се и не могу употребити за конзервисање животних намирница.

Сматрао сам за потребно, да упознам наше домаћице са принципима конзервисања воћа и поврћа и да их упозорим на грешке, које оне чине једино из незнања, разуме се, на своју сопствену штету.

Dr. **К. Поповић.**
агр. тех.

ЈАВНА ГОВОРНИЦА

СИСТЕМ КОШНИЦЕ.

Већ је постало фразом изношење како привредно не напредујемо. Напротив, напредка има код свију привредних грана, негде више, негде мање, само не у огромним скоковима. Не напредујемо онако како желимо, како би требало и колико то изискују нагло развијене потребе нашег друштва и државе. Узроци су познати.

Напредујемо свуда па и у пчеларству. Поред осталог то потврђује и статистика, казујући нам, да се сваке године повећана број пчелара са кошницама са покретним сећем.

Имамо приличан број пчелара и кошница, али, да ли имамо и меда?... Имамо, али мало; много мање него што би могли и требали да имамо!... Зашто?...

Има више од 20 година како се код нас пчелари са кошницама са покретним сећем. Најраспространији је систем „А. Ж.“.

Има скоро 20 година како се бавим пчеларством. По свршетку школе ожених се, таст ми поклони једну вршкару, ја направих сандук и темељ би постављен. Даље прихвати отац.

Пчеларило се системима кошница „А. Ж.“ и Јове Живановића из Карловаца. Петљало се пуних 15 година, међу којима беху и добре и рђаве године за пчеларе. Читано је и прикупљано све што се на српском језику написало и казало о пчеларству. Број кошница се увећавао, али, ипак успеха не би! Меда се добијало, кад више, кад мање, али увек недовољно, увек мало.

Систем „А. Ж.“ даваше у најбољем случају до 20 кгр., просечно око 12 кгр. меда. Систем Јове Живановића ни толико, просечно једва око 8 кгр.... Мршава посла, бедан принос!

Трпељивој нади на боље године беше крај. Сумња паде на систем. Потражи се други систем и избор паде на Даданку. Упоредне пробе испадоше преко очекивања. Даданке даваху и преко 50 кгр., просечно око 40 кгр. меда.

Мењаху се године. Бивале су и добре и рђаве паше, али „Даданка“ даваше увек, и много више меда него остале.

Пробу вршише и суседни нам пчелари, па свуда исти резултати.

У Јасеници један учитељ и пчелар рече: да добија преко 70 кгр. меда од „Даданке“.

На пчеларском конгресу, један Бугарин рече: да добија и преко 100 кгр. меда од „Даданке“.

Ово нису сретне случајности. О томе не бих ни говорио. Пробе су чињене, добивени резултати опредељују.

Питање „Зашто нема меда“ добило је одговора; узрок је пронађен. Проба рече: систем је крив и то систем „А. Ж.“ — као најраспрострањенији.

Треба ли овоме више објашњења? Шта треба да радимо? Ја мислим да је већ казано.

Ко хоће успеха у пчеларењу и ко хоће меда, нека води рачуна о систему кошнице са којом пчелари. Није истина да је главно паша и јачина народа. И систем кошница игра те још како важну улогу у пчеларству.

Истина „Даданки“ се приписују неколике тешке махне, али, оне се никако не показаше. У осталом, па камо, где је и у чему постигнуто савршенство?

Зима је на прагу а са њом и доба за размишљање и о овом питању.

Рачунски пак разлози оправдано захтевају, да се ове „спрдње“ од система, како их назва један пчелар, просто спале, па узме „Даданка“, јер ће се та штета већ првих дана месеца маја богато исплатити.

Моја кућа рачуна да је оштећена са преко 15.000 динара, само тиме, што је пчеларила са поменутим системима, у место са „Даданком“.

До овог искуства и уверења дошло се, као што се види по скупој цени. Време је да се и наше пчеларство постави на здравијој основи.

Пожаревац. **М Ц. Павловић.**
ср. економ.

ЗАБАВА

ЈЕСЕН

Круниса се златом гора,
Ал' се небо узјогуни,
Па намами север с мора,
Те јој златну круну крунн.

Сажали се облак тамни,
Знатној гори пусти кише;
Ал од хладне од пакости,
Капљице се заледише.

Јарко сунце тугу скрива,
Па јој тајни абер прати:
Не плаши се, жељо жива,
Ја ћу тебе крунисати.

Причекај ме до Ђурђева,
Олистаће твоје гране,
Гора хуји... у сну снева:
Где си, где си, Ђурђев дане?

Милорад М. Петровић.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

Слава „Св. Милутин“ Српског Пољопривредног Друштва.

Као и сваке, тако је и ове године Српско Пољопривредно Друштво прославило у своме дому 30. пр. месеца своје крсно име „Св. Краља Милутина“.

У очи дана славе, 29. пр. месеца, Управа је приредила у Вознесенској Цркви парастос свима своим умрлим члановима:

Оснивачима:

Д-р Миловану Спасићу, Кости Црногорцу, Д-р Јосифу Панчићу, Сергији Станковићу, Милану Миловуку, Арси Ристићу, Фрањи Вшетечком, Чедомиљу А. Поповићу и Алекси Стојковићу.

Добротворима:

Миливоју Блазнавцу, Јовану Гавриловићу, Арси Лукићу, Николи Крсмановићу, Филипу Јовановићу, Илији Спасојевићу, Максу Лео, Јакову И. Бајлони, Д-р Николи Крстићу, Живку Давидовићу, **Фрањи Вшетечком.**

Утемељачима:

Панти Јовановићу, Браћи Топузовићима, Павлу Куртовићу, Светозару Тутуновићу, Стевану Грнчаревићу, Аћиму Илићу, Д-р Векославу Керешкењи-у, Јовану Ђорђевићу, Ђури Хорватовићу, Бранку Јевремовићу, Илији Маргетићу, Милошу Милојевићу, Љуби Момчиловићу, Петру Ђ. Јелчићу, Нићифору Бабићу, Ранку М. С. Пешићу, Д-р Петру Куртовићу, Сави Ђ. Девићу, Хаци Гаври Симоновићу, Антонију Бајлони, Игњату Гудурићу, Миливоју Прајзовићу, Лазару Најдановићу, Мики Банковићу, Алберту Филипу, Ђорђу Н. Вучи, Драгомиру Здравковићу, Милошу С. Тодоровићу, Анти Голубовићу, Нахману Аврамовићу, Љубомиру Н. Стојановићу, Љуби Павковићу, Ђорђу Милојевићу, Васи Свиларковићу, Мијаилу Јовичићу, Таси Банковићу, Ђорђу Р. Одавићу, Радивоју Р. Лазаревићу, Драгољубу Шајковићу, Димитрију Ћирковићу, Војиславу Р. Прљевићу, Спасоју Стевановићу, Милици М. Атанацковић, Благоју Мирковићу, Д-р Јарославу Хелиху, Нићифору М. Удовичићу, Николи Х. Поповићу. Кости Вукчевићу, Александру М. Секулићу, Јеврему П. Гудовићу, Илији Матићу, Милошу Р. Гоћевцу, Драгутину В. С. Богдановићу, Драгољубу К. Јовановићу, Ранку Вилотићу, Миленку Вилотићу, Миленку Тороману, Владиславу Ј. Гудовићу, Владимиру Ђ. Стевановићу, Таси Јовићу, Кости Ф. Јовановићу, Драгославу Кедровићу, Кости С. Таушановићу.

Почасним:

Краљу Милану I, Краљици Викторији, Д-р А. Бабу, Алекси Николићу, Антону Њемецу, Д-р А. Руфу, Атанасију Николићу, Д-р Богосаву Шулеку, Др. Ванцу, Васи Несторовићу, Гиду Крафту, Густафу Фрајтагу, Димитрију Вучковићу, Драгомиру Рајовићу, Драгутину Ламблу, Драгутину Марковићу, Д-р Ђорђу Натошевићу, Емилу Переслу, Илији Душманићу, Јовану Прапорчетовићу, Јовану Ламблу, Јоци Величковићу, Др. Јудајху, Карлу Рамбоусеку, Кирилу архимандриту, Д-р Лази Димитријевићу, Лукасу, Мајору М. Анастасијевићу, Милану Милићевићу, Милосаву Јагодинцу, Д-р Мих. Спиридоновићу, Павлу Бибићу, Павлу Крстићу, Панти Калинићу, Панти Куртовићу, Петру Пеачевићу, Рудолфу Гетеу, Сави Илићу, Светозару Гвоздићу, Светозару Стевановићу, Архимандриту Фирмилијану, Францису Макензну.

Редовним:

Адаму Богосављевићу, Алекси Ђурићу, Алекси Миљковићу, Андри С. Јовановићу. Анти Алексићу, Анти Ђурићу, Антонију Крагујевићу, Антонију Целби, Аћиму Медовићу, Божи Боди, Веселину Ћоћићу, Владимиру Јакшићу, Вучку С. Богдановићу, Гаји Матићу, Д-р Димитрију Герасимовићу, Димитрију Јовићевићу, Димитрију Путниковићу, Димитрију Катићу, Драгутину Јовановићу, Драгиши Милутиновићу, Драгутину Ђорђевићу, Драгутину Илинковићу, Драгутину Лукићу, Драгутину Посниковићу, Душану Сабовљевићу, Ђорђу Христодуловићу, Емануелу Шефлу, Д-р Зарију Поповићу, Ивану Протићу, Илији Миливојевићу, Јаниићију Поповићу, Јанку Шафарику, Јевђенију Маринковићу, Јеврему Новаковићу, Јеврему Шапуловићу, Јовану Бенђику, Д-р Јовану Валенти, Јовану Екеру, Јовану Ристићу, Јовану Обрадовићу, Јовану Трнокопићу, Јосифу Пецићу, Љубомиру Клерићу, Кости Б. Ђорђевићу, Кости Јовановићу, Луки Јекићу, Љуби Ђелмашу, Љуби Јовановићу, Љуби Каљевићу, Д-р Марку В. Николићу, хемичару, Марку Николићу економу, Милану Бајићу, Милисаву Ковачевићу, Миловану Т. Јанковићу, Милосаву Ж. Петровићу, Милосаву Миловановићу, Мити Петровићу, Михаилу Анђелковићу, Михаилу Рашковићу, Михаилу Ризнићу, Д-р Михаилу Цвијовићу, Николи Вељковићу, Николи И. Стаменковићу, Нинку Јовановићу, Павлу Мијићу, Петру Зоричићу, Петронију Савићу, Радоју Костићу, Радоици Шарчевићу, Радомиру Бојићу, Сави Вукосављевићу, Сави Т. Јовановићу, Светоз. Милојевићу, Светиславу Стојановићу, Светолику А. Петковићу, Сими Кандићу, Средоју Крчевинцу, Сретену Л. Поповићу, Стеви Бобићу, Стевану Јакшићу, Стевану Јевтићу, Стевану Марковићу, Стевану Мачају, Стевану Р. Поповићу, Стојану Ђ. Симићу, Тодору Николајевићу, Тодору Петрашковићу, Ферду Шамеу, Францу Тоболару, Д-р Фрањи Копши, Љуби В. Којићу, Илији Ђукнићу.

Слава је текла по уобичајеном реду. Сечење колача извршио је г. прота Милош Марковић, који је у улози ппредседника Друштва после сечења уједно поздравио и присутне госте. У току послужења гостију г. прота је напио здравицу Њ. В. Краљу, као заштитнику Друштва.

У име Њ. В. Краља, који је због спремања за пут у Париз био спречен до дође честитао је славу Друштву његов ађутант г. Николајевић, артиљеријски мајор, а у име Господина Министра Народне Привреде начелник Пољопривредног Одељења г. Душан Спасић.

Поред многобројних гостију, који су усмено изјавили честитања, Друштву су телеграфски честитала славу још и ова г. г.:

Кутлово. — Срећна вам слава и да траје за много година, све друге славе и да се укину, а то да мили Бог не да, јер то је срећа Србска, у коју се треба уздати, да нашу Србију од сваке несреће спасе.

Господин председниче и други другови опростите ми што нисам могао доћи, а узрок ми је што сам ваш мили позив добијо у 4 сата после подне 29. октобра.

Свршени ратарац у 1856 години
и редован члан Пољопривредног Друштва
Радоња Недић

Голубац. — Данашњу славу срдачно честита са жељом да друштво у слави и раду своме циљу греде и српску пољопривреду дочека на ступњу савршенства.

Јован Симоновић
окр. шумар.

Градиште. — Честитамо славу Св. Краља Милутина.
Цветковић, Поповић.

Наталинци. — Данашњу славу срдачно честитам и желим сваку срећу.
Марко Тодоровић
држ. економ.

Краљево. — Честитамо данашњу славу са искреном жељом да се данашњи дан у дому друштвеном срећно прославља за много година на срећу и напредак културног унапређења наше отаџбине и на славу узвишеног заштитника Његовог Величанства Краља Србије Петра I.
Игњат Мирковић, Јован М. Јекић
редовни чланови друштва.

Чачак. — Као грана привредна честитам вам славу.
Комнен.

Рашка. — Честитамо крсно име са жељом да много лета славите и радом се прославите.
Спирић, шумар; Вељковић, срески економ;
Глиша Андријанић, земљоделац.

Александровац. — Управа жупске подружине срдачно честита славу друштвену и жели да друштво постигне жељени успех.
Председник подружине
Марковић

Неготин. — Наставничко особље и ученици школе за винодеље и воћарство честитају друштву славу.
Мијоковић, управитељ.

Неготин. — Пољопривредници округа крајинског срдачно честитају данашњу друштвену славу.
Председник подружине
Јован Станојевић.

Д. Милановац. — Крсно име честита и диван напредак жели.
Стаменковић, шумар.

Лозница. — Најсрдачније честитамо славу уваженоме друштву чији позив високо ценимо а чијим се радом поносимо.
Милослав П. Куртовић, Јово Бошковић свештеник, Милан Митровић, учитељ, Ковиљача.

Крагујевац. — Пониру српске пољопривреде срдачно честита славу.
Аћимовић, срески економ.

Ваљево. — Данашњу славу пољопривредног друштва срдачно честитатују чланови пољопривредне подружине округа ваљевског са жељом да ускоро друштво дочека и славу свога културног рада.
Председник подружине
Чобановић

Зајечар. — Честитамо славу.
Милош Миленовић, Божа Милановић учитељи и редовни чланови друштва.

Краљево. — Жичка подружина честита друштву крсно име са жељом да својим радом послужи и даље корисно пољској привреди.
Председник
П. Тодоровић.

Краљево. — Са најлепшим жељама честита славу.
Д-р Ђорђе Радић.

Краљево. — Честитамо крсно име матици пољске привреде.
Тодоровић, Дамњановић, Петковић, Марковић.

Пожаревац. — Славу честита желећи успех у раду.
Милован Трифуновић.

Пирот. — Честитам славу, друштву жели и напредак.
Јов. Влајић

Паланка. — Срећна вам слава, желим да вас носиоце привредре културе српско потомство прославља.
Јован Васић, марвени лекар.

Ћуприја. — Честитам славу, желим сваку срећу.
Борислав, Тодоровић.

Неготин. — Данашњу славу честитамо са молитвама светом краљу Милутину, да нас у што већем броју под своје окриље скупи.
Рашковић деловођа, Бацић пуковник, Димитријевић учитељ, Машић судија, Рашић трговац, Кремановић економ.

Шабац. — Честитам славу.
Драгомир Гавриловић свештеник.

Свилајнац. — Честитам славу; жалим што не могу лично присуствовати; желим сваки напредак ваш у правцу културне пољопривреде.
Драшкоције.

Зајечар. — Честита славу и жели сложан рад на пољу привреде.
Андра Миладиновић.

Ваљево. — Крсно име Св. Краља Милутина срдачно честитам.
Миливоје Савић, адвокат.

Чачак. — Честитам том хуманом, племенитом, плодном друштву славу.
Нека се неуморним трудбеницима на пољопривреди множе част и слава. Поздрав, мир вам и божији благослов.
Епископ жички Сава.

Аранђеловац — Вредним раденицима на унапређењу народне привреде честита славу.
Таса.

Шабац. — Честитају крсно име са најлепшим жељама за напредак привреде и њеног друштва.
Управитељ ратарске школе са особљем и питомцима.

Г. Милановац. — Срећна слава.
Милорад П. Смиљанић.

Ниш. — Честитам крсно име. Поздрав
Милоје Вучковић.

Власотинци. — С најлепшим жељама честита славу.
Спасић, срески економ.

Прокупље. — Честитам славу.
Стојан Данчевић.

Ваљево. — Искрено честитамо друштву славу Св. Краља Милутина, са жељом: да је за дуги низ година прославља а уз напредак српске пољске привреде.
Белобрк, Николић, Миленовић, Обрадовић, Тодоровић и Обрадиновић Миша.

Чачак. — Честитају славу и поздрављају.
Прота Вићентије, Милан, Милош.

Чачак. — У име чачанске окружне подружине најсрдачније чиститамо славу.
Председник Васић.

Ивањица. — Честитам славу. Поздрав.
Миљко Савић.

Петровац. — Честита славу и жели напредак друштву.
Сава Ратковић.

Врање. — Срећна слава, скоро у великој Србији.
Симоничић.

Крушевац. — Из престонице цара Лазара срдачно честитају славу са најлепшим жељама.
Државни економи
Мајеровић, Миљковић.

Куршумље. — Друштвену славу искрено честитам, Божа Драгићевић, Милутин економ.

Александровац. — Честитам славу и желим сваки напредак. Тодор Николић.

Прокупље. — Честита славу са најлепшим жељама, поздравља све, Радосављевић, Милојковић.

Крушевац. — Крушевачка подружина честита данашњу славу друштвену са жељом да рад друштвени буде од користи пољопривредном народу српском.

Председник Витоpовић.

Рековац. — Честитамо славу. Поздрав свима.

Јован Стојановић, Петар Марић, економ.

Ниш. — Привредници — резервни официри моравске дивизије срдачно честитају друштву данашње славље са жељом за дуг и напредан живот.

Ђорђе Стојановић, Никола Петровић, Никола Станковић, Андра Николић, Милош Кучпарић, Милоје Милошевић, Радичко Раденковић, Милосав Поповић, Милан Несторовић, Светозар Костић, Јован Мандић, Михајло Милић, Светозар Митковић, Милован Милорадовић, Коста Јаначек, Милан Стефановић, Драгутин Станковић.

Зајечар. — Честитам славу желим успех у вашем раду. Цветко Николић.

Зајечар. — Честитају славу и желе најлепше успехе друштву на унапређењу наше пољске привреде.

Тројановић, Стојан Петровић.

Београд. — Честитамо данашњу славу. Шаљем архипастирски благослов и поздрављам сакупљене пријатеље народне привреде. Митрополит Димитрије.

Место уобичајених изложаба, које су досад приређиване о слави, Друштво је ове године приредило једно предавање по једном врло важном питању из области наше аграрне политике. То је питање „о оснивању Земљорадничке Коморе код нас". Референт по томе питању, г. д-р Богдан Марковић, редовни члан Друштва и секретар Савеза Земљорадничких Задруга, изнео је присутним гостима у врло кратким, али збијеним, потезима данашње стање наше пољске привреде, као и главне принципе Земљорадничких Комора. Али у целом предавању најважнији је део био онај, у коме предавач пледира каква организација те коморе треба да буде, с обзиром на нашу средину, у којој ће она делати, па да се од ње могу очекивати оне користи по наш земљораднички ред, какве су те установе у културним земљама дале.

Предавач је после свршеног предавања поздрављен бурним аплаузом, и многи гости изјавили су своје живо допадање Друштву, прво, што у томе виде давножељени заједнички и сложан рад двеју наших највећих пољопривредних корпорација на једном врло важном питању по нашу пољску привреду, и друго, што им је дата нада, по изјави једног члана Друштвеног, да ће то предавање кроз најкраће време читати штампано у виду једне лепо разрађене и опширне расправе, у издању Српског Пољопривредног Друштва.

После свршеног предавања, наставило се са пријемом честитања до 8 сати у вече.

ГЛАСНИК

Поскупљавање млека у Европи.

У *Прагу* је од почетка овог месеца поскупило млеко за 4 филера по литру, тако да данас литар стаје 34 филера.

У *Минхену* је избио сукоб између произвођача и продаваца млека. Последњи нису пристали на повишење цена, те су лиферанти обуставили довоз млека. Тек на интервенцију баварског министра *од Братрајха*, овај је сукоб изравнат. Према предлогу Бретрајховом продуцентима ће се плаћати: у времену од 1 октобра 1911 године до 28 фебруара 1912 по 17 пфенига литар (око 22 п.д.), а од 1 марта до 30 јуна 1912 по 16½ пфенига; сем тога мора се, за период од краја јуна до 1 октобра, направити нарочити уговор колика ће цена млеку бити. На овај начин малопродајна цена млеку је повишена од 20 на 22 пфенига (28 п.д.) по 1 литру.

У *Берлину* је од 1 октобра ове године повећана цена млеку, по једном решењу продаваца млека, од 22 на 24 пфенига (30 п.д.), а по кућама кад се разноси 25 пфенига (33 п.д.) од 1 литра. Поводом овога неколико радничких организанија је донело одлуку, да потрошњу млека ограниче на најмању меру све дотле, док се не уведу раније цене млеку.

У *Паризу* је тако мали довоз млека, да се једва може да подмири минимум дневне потрошње (1,100.000 литара). Услед овога власти су морале издати наредбу, да се у првом реду подмирују млеком оне муштерије, које малу децу имају, па онда тек за остале што претекне

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Да ротквице не буду тврде, не треба их никад сејати саме ни на пољу, ни у топлим лејама. Њих је најбоље сејати између салате, коју треба — према земљи — довољно заливати, па ће и салата бити нежна и мекана, и ротквице ће бити једре као јабуке. —ћ.

ЧИТУЉА

Ђенерал **Илија Ђукић**, државни саветник у пензији и почасни члан Српског Пољопривредног Друштва, испустио је племениту душу 23. октобра т. г. а сахрањен 24. истог месеца у Београду.

Таса Банковић, рентијер и члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва, преминуо је 21. октобра, а сахрањен 22. истог месеца у Београду.

Бог да им душу прости!

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић", Кнегиње Љубице улица бр. 6.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ
на основу највишег решења од априла 1869. год. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина, осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 32. **БЕОГРАД, 20 НОВЕМБАР 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ:

Dry-Farming. — *Борислав Милутиновић.*
Да ли је при пресађивању младих калема... — *Dr Ђорђе Радић.*
Зашто младе и бујне воћке неће да роде и.. — *Милисав М. Ђорђевић.*
Жир као храна за живину. — *Dr Ђорђе Радић.*
О гојењу пилића. — *Dr Ђорђе Радић.*
Гргурка. — *Dr Ур. М. Стајић.*
„Мозаик“. — *Dr Ур. М. Стајић.*
О остављању свежег купуса за зиму. — *Dr Ђорђе Радић.*
Питања и одговори.
Гласник. —
Један редак добротвор наше пољске привреде.
Из уредништва: *Јавна захвалност.*
Књижевност. —
Поучне ситнице:

РАТАРСТВО

DRY-FARMING
(Драј-Фарминг)

— НОВИ НАЧИН ОБРАЂИВАЊА ЗЕМЉЕ —

Од пре неколико година у европској пољопривредној књижевности помињу се — све чешће — горње две енглеске речи американског порекла, које — буквално преведене — значе: *„суво обрађивање.“* Но, под Драј-Фармингом Американци разумеју данас свако обрађивање земље без наводњавања. Ево од куда долази овај сложен енглески израз, који већ и у Европи постаје фамилијаран.

У американским сушним пределима иза реке Мисуре, где годишње не пада више од 380 мм. воденог талога, називали су ретке земљораднике, који су обрађивали земљу без наводњавања: *Dry-Farmer*, а њихов мучан начин обрађивања онако сушне земље: *Dry-Farming*. Сва вештина обрађивања таквих земаља састојала се из вечите борбе за нагомилавање, а још више за одржавање земљине влаге. Вода је била тамо стално у минимуму и регулисавала, по закону о минимуму, производну моћ земље. Из те велике борбе, да се оспособе и сушне земље за културу, поникла је извесна метода физичке обраде земље, која се доцније — са малим изменама — раширила и на остале пределе са релативно мањом оскудицом у влази.

У Америци је данас Драј-Фарминг врло популаран; од пре шест година установљени су свакогодишњи конгреси, на којима се говори само по том једном питању. Тај интерес за рационалнију физичку обраду земље у погледу влаге прешао је и у Европу, па је чак ове године на општој седници делегата „Међународног Пољопривредног Института у Риму“ читан и један специјалан реферат о Dry Farming-у од стране мађарског делегата, који пружа интересантне податке са огледа вршених у Мађарској. Русија, Мађарска и Француска прве су ушле у практичну оцену овог американског начина обрађивања земље; њихови специјални изасланици по повратку из Америке поставили су нарочита огледна поља или образовали нарочите анкете или најзад — као у Русији — установили стално одељење за драј-фарминг. Оволики интерес у овим земљама појмљив је, јер, повисити влажност земље значи оспособити је за веће приносе.

Из тих истих разлога морамо и ми пратити ово питање изближе, а, по могућству, и опите вршити.

Американска физичка обрада земље изискује:

1. *Обраду најгорњег слоја земље (5 до 6 см.) одмах по скинутој жетви (нарочито по стрнини) у намери, да се умањи летње испаравање земљине влаге у доњим дубљим и најдубљим* (на један и више метара) *слојевима.*

2. *Убрзавање природног слегања свежих орања и васпостављање што боље капиларности у доњим слојевима орања.*

3. *Стално одржавање горњег слоја земље у растреситом стању од првог орања па све докле то усев допушта, у намери, да се умањи излишно непосредно испаравање земље.*

Радови, којима се ово постиже, у већини су били познати у обичној пракси европских културних држава, али, понеким о тих радова давано је споредно значење за главно. Тако, заоравање стрњике одмах по жетви сматрано је у Европи као потребна радња, намењена у главном чишћењу њиве од корова; док Американци *сличном радњом* циљају на прекидање даљег некорисног штетног испаравања воде из дубинских слојева земље. Услед те разлике у постигнућу циља постоји и доста знатна разлика у обради стрњике или, уопште, њиве по скинутом усеву. У Европи се данас заорава стрњика одмах по жетви плитко било плугом било вишеплужним заоравачем (déchomeuse) и тако оставља до јесењег (евентуално пролетњег) орања. Американци, напротив, не теже заоравању стрњике, већ грабе, да одмах по жетви разбију нарочитим дрљачама најгорњи слој земље (5 до 6 см.) и претворе га у неку врсту покривача, чија растреситост смањује огромно испаравање и сасушивање доњих недирнутих слојева. За ово се служе Американци прво *дрљачом* са са новима (herse a disque в. сл. 1 и 2), која донекле и

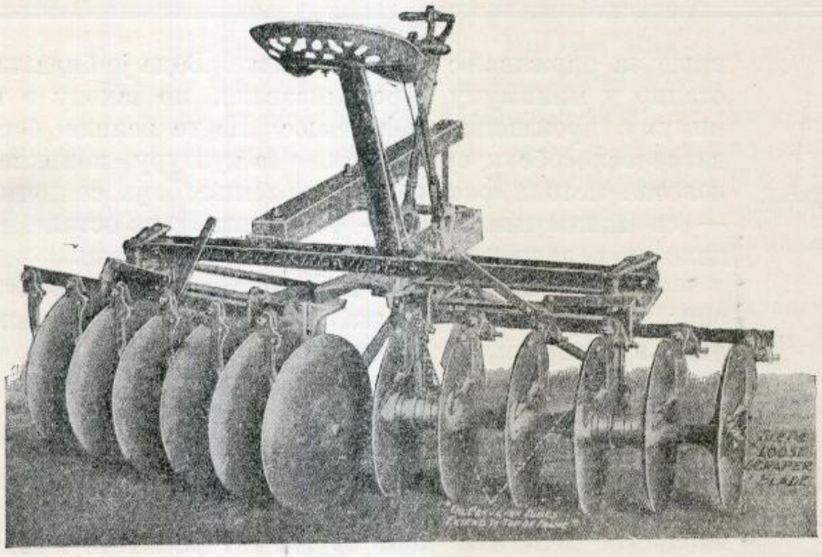

Сл. 1. *Американска дрљача са сановима.*

стрњику заорава; потом, допуњују дробљење *обичном њивском дрљачом,* која прати прву у *истом правцу.* Најзад, што је за праксу од врло великог значаја, Американци — по признању Француза*) — постижу са ова два дрљања не само целисходнију и *бржу* обраду стрњике већ и *јефтинију* од обичног заоравања плугом или чак више плужним заоравачем.

Да би се видело, од колике је огромне важности летња обрада стрњике по доцније стање влаге у земљи, износимо ове добивене податке са огледа вршених у Мађарској.[1] За ове огледе један кадастр. ланац земље под стрњиком (0·56 хект.) био је обрађен на време по амерички т. ј. дрљачама, док је други ланац стрњике остављен до јесењег орања недирнут. На таква два ланца земље и израчунато на дубини од само 60 см., добивени су, у корист дрљаног ланца, ови вишкови у влази:

9. августа	1909 год.	910	хект.	воде	више
3. септем.	„ „	980	„	„	„
7. „	„ „	2170[2]	„	„	„
30. „	„ „	2380	„	„	„

21. окт. 1909 год. пошто је претходно једновремено поорано и 5. окт. пшеницом засејано, добивена је још увек у истом смислу разлика од:

		700	хект.	воде	више
2. децембра	1909 г.	910	„	„	„
13. „	„ „	1810	„	„	„
3. јануара	1910 г.	2010	„	„	„ и

16. марта 1910 год. после шестонедељне пролетње суше и ветровитог времена добивен је вишак од 910 хект. воде или 3% влаге више но на ланцу недрљаном. Поред ове огромне разлике у влази, примећено је као природна последица влажнијег стања земље, да је на обрађеној стрњици јесење орање много боље било, да је усев на том ланцу много боље издржао зиму и пролетње мразеве и да је велика пролетња суша прошла готово неопажена, захваљујући вишку воде.

Сличан један пример извлачимо из праксе француских колониста у Тунису. Delorme, агрономни инжињер и земљорадник, врши заоравање стрњике плугом праћено дрљањем т. ј. врши у ствари оно исто што и Американци; оваквом обрадом добијао је за последње три године по 20 до 22 товара овса од хектара просечно годишње, док су сви његови непосредни суседи истеривали једва 15 товара.

Сви ти резултати обратили су пажњу не само агронома но и практичара, који у овој новој обради земље увиђају не само повећање жетвеног приноса и интезивније обраде, већ и повећање веће чисте добити. У погледу обраде стрњике, изгледа, да су американци постигли оно што пракса тражи: *брзо и јефтино.* Брзина игра овде веома важну улогу, јер омогућава, да се све стрњике *на време* обраде, што је заоравањем било до данас практички немогуће.

Принцип, да се убрза слегање орања и васпостави капиларност у доњим слојевима, изгледа да има значаја нарочито за јако сушне климате. Сваком је познато да на свежем орању не ваља сејати, јер се преврнута земља није довољно слегла, те се семе може наћи у врло рђавим околностима за клијање и једнако ницање. Где год прете ране пролетње суше, ту је ово брзо слегање и васпостављање капиларности још значајније; јер преврнута земља остаје тиме мање времена отворена, а бачено семе налази лакше потребну воду за клијање. Шта више, клице које се развијају у мало сабијенијој (слегнутој) земљи, имају много потпуније развијен корен, но оне које западну у сувише шупљикову земљу. Американци постижу ово брзо слегање употребом нарочитог ваљка *(sub-surface packer)* или Камбелов ваљак, види сл. 3.) који, својим релативно оштрим и размакнутим котурима, упада

*) Из практичних огледа, вршених у Тунису, излази, да та два дрљања стају 3 до 4 дин. по хектару, док се обрада стрњике постизава два до три пута брже, што омогућава, да се, са истом стоком и на време, већи део имања уради.

[1] Ове огледе вршио је директор пољопр. академије у Дебрецину г. Kerpely, који је предходно студирао методу на лицу места у Америци као делегат владин.

[2] Вероватно по првој јачој киши.

то: ако оставимо воћкици само неколико сантиметара дугачке жиле, а друго све скрешемо, остаће у пресађене воћкице корен са оно мало остављених жила баш испод саме земљине површине, коју ће наступајућа летња сунчана жега и припека осушити, а у сувој ће се земљи корен слабо подмлађивати, па ако се нешто и подмлади, подмладци ће, због недостатка влаге, бити слаби и ретки. Рећи ће неко: па с јесени пресађена воћкица имаће довољно влаге преко целе зиме, па се неће осушити. И то није никакав доказ, да је при пресађивању младих воћака боље: да се жиле што краће потсеку; јер, било да се саде с јесени, било то с пролећа, јако потсеченом корену треба времена да се опорави, а за то је потребна и довољна топлота, да се што пре опорави, да оне ране преболе, а толику топлоту преко зиме не може имати. Друго, пребољевање у толико дуже траје, у колико се жиле више скрешу, јер су жиле на горњем крају дебље, па су и добивене ране веће; дуже траје и онда, кад је земља хладнија. Дакле, оне ране, које жиле добију кад се само скрешу, да боље у рупу прилегну, много су мање, па ће пре и зарастити, пре ће преболети и пре ће отпочети да раде.

У колико се при сађењу оставе жиле дуже, у толико више има огранака и извора за нове младе жилице, за „власнице“, које сишу из земље потребну храну; воћкица са више жила, па ма оне у неколико и слабије биле, усисаће, у иначе једнаким приликама, и више хране из земље, него друге са мање жила.

Из истих разлога, не треба при сађењу ни на круни грање преко мере кратити, јер ће иначе на њему порастити мање лишћа, те воћкица не би могла прерадити сву храну, коју јој жиле из земље прибављају.

Придржавајте се, дакле, при сађењу воћкица, било с јесени, било с пролећа, оног старог, али сигурнијег начина.

ЗАШТО МЛАДЕ И БУЈНЕ ВОЋКЕ НЕЋЕ ДА РОДЕ И ШТА ТРЕБА РАДИТИ ДА ПРОРОДЕ?

Врло често се чују жалбе од наших пољопривредника, како им воћке: јабуке и крушке, које су купили из расадника, неће да роде, и ако су доста одрасле и врло бујно напредују; па веле: и ако понека „ометне“ по које зрно, оно опадне још као зелено, те се услед тога боје, да им са овим воћкама није подваљено и да те сорте нису случајно од оних које рђаво или никако неће да рађају. Док међу тим воћке, које они сами калеме на изданцима дивљака, и ако су мање и кржљавије, рађају одлично.

Заинтересован овим, ишао сам код свију који су ми се пожалили и заиста уверио сам се, да њихове јабуке и крушке, из расадника купљене, нису родиле и ако су прилично одрасле и врло лепо изгледају, па пошто сам се о узроку уверио, свима сам објаснио, да воћке из семена произведене врло доцкан роде, после 10—15 год. а по неке и доцније. Из семена пак произведене, па окалемљене, као што се у расадницима ради, прородe брже 3—5 год., а из изданака произведене и окалемљене, а нарочито кржљаве и са рђавим жилама, прородe најбрже 2 до 3 год.

Поред овога, објаснио сам им и то: да све воћке произведене из семена, много су дужег века, преко 100 година, јер не навикнуте да терају изданке, чиме се круна слаби, напредују правилно и врло добро, а из изданака произведене, да су много кржљавије, краћег века, 10—50 год., више терају у изданке, на штету стабла, круне и рода; па по природном закону, закону за самоодржање, пре роде и род им обично раније сазри, а нарочито пред пропадање (сушење) саме воћке. Према свему овоме, да се од младих и бујних воћака, јабука и крушака, не треба и не може тражити род, већ се ваља старати, да се воћке што боље и што правилније развију, порасту, па ће оне и саме отпочети да рађају, када време томе дошло буде, т. ј. када се услови за образовање родних пупољака створили буду. Тада ће много више, бољег и укуснијег рода доносити, него када је силом на то гонимо.

Но, ако неко и преко овога не би хтео чекати да му воћке саме прородe, било што сумња у сорту, па би је хтео заменити другом или буди што друго, — он ће своје воћке нагонити да брже прородe, ако уради један од следећих три посла. Само као и у сваком, тако и у овим пословима, треба бити пажљив и на време их изводити. — Дакле ти послови, које треба извршити ови су и овако се извршују:

1, за време мировања сокова, када са воћака опадне лишће, треба ископати шанац око воћке, ширине како се у њему може радити, копати, а дубине докле буде било жила, па све жиле, у колико се буду нашле у шанцу, посећи, скратити, па затим шанац истом или каквом слабијом и каменитијом земљом затрпати. Услед овога ће на пролеће и у лето бујност престати, образоваће се родни пупољци и друге године прородити.

2, за време бујне вегетације, преко лета, ваља савити спољне гране ка земљи и привезати их за притке у земљи набивене и оставити их овако до јесени. На овако везаним гранама, а услед слабијег кружења сокова, образоваће се родни пупољци и наступајуће године донеће род; и

3, за време јаких врућина, преко лета, ваља око бујне воћке откопати земљу у обиму докле дохвата круна, а у дубини до близу горњих жила и оставити је тако до јесени. Услед недовољне влаге и овде ће се образовати родни пупољци, који ће, ако у повољним приликама прецветају, наступајуће године донети рода.

Ражањ.

Милисав М. Ђорђевић
срески економ.

ЖИВИНАРСТВО

ЖИР, КАО ХРАНА ЗА ЖИВИНУ

„Deutsche Landw. Geflüg. Ztng“ у свом последњем броју препоручује жир као храну за живину и вели: „До сада се жир употребљавао само за исхрану свиња, а у новије доба показало се је, да се жир може употребити као изврсна храна и за живину, а нарочито за кокошке носиље, које жир на боље носиво потстиче. На тај циљ треба жир још с јесени прикупити, па га у пећи осушити и онда у брашно самлети. Обичној храни треба додати овлаженог овог брашна, а

могу се с њим посути и скувани па изгњечени кромпири, што се све добро измеша и живини да, док је ова смеса још топла.“

„Жировну храну најбоље је давати живини тако, да се од жировна брашна замеси тесто с врелом водом, и од тога теста направе мали хлебчићи, од прилике као песница велики, па се онда метну у пећ да се осуше. Пре употребе ови се хлебчићи измрве и с обичном храном помешају.“

„У колико се, међутим, може жир препоручити за исхрану свиња и живине, не сме се с њим хранити говеда. Кад би се говечету уз осталу храну помешао и жир, ма у ком виду, онда би говече одмах изгубило вољу за јело, добило би у устима приштеве итп.“

Наши живинари, нарочито они, који живину држе у циљу на што већу производњу јаја, добро би учинили, кад би опробали да хране своју живину жиром по овоме пропису; труд ће им се, по уверењу немачких живинара, обилато наплатити.

О ГОЈЕЊУ ПИЛИЋА

Главна храна при гојењу пилића врло је разна; али је искуством утврђено, да је мекана боља од тврде хране. Тако је боље гојити пилиће са мекше или чвршће водом или млеком замешеним кукурузним брашном, него целим кукурузним зрном итп.

Пиле лакше пробавља тесто, него суво зрно, а то је лако објаснити, кад се узме, да се пиле, затворено у кавезу за гојење, не креће и да стога боље изупотребљује брашно, него цела зрна. Енглези су познати као прави мајстори у гојењу пилића и тамо се за тај циљ искључиво употребљује ситно прекрупљен овас. Овсеном прекрупом гојени пилићи у истини имају изврсно укусно месо. Тамо у неким селима, где сељаци у велико пилиће за продају гоје, има млинова, који ништа друго не раде, но само овас за гојење пилића мељу,

Пре млевења, неки љуште овас на нарочитим машинама, али га већина меље с љуском заједно, и мливо је тако ситно, да се на први поглед љуска и не распознаје. Тако зготовљена овсена прекупа (јарма) врло је лако сварљива, па нити надима, нити је лепчива. Енглески млинари ипак додају овсеној прекрупи и мало јечма, јер се лакше меље; на осам делова овса додају један део јечма. Белгијско гојење са брашном од пиринца, и француско са јечменом прекрупом, не дају се ни сравнити са енглеским гојењем. Овај би начин требало усвојити и код нас, бар у оним крајевима, где се овас више сеје.

БИЉНЕ ШТЕТОЧИНЕ

ГРГУРКА.

Гргурка је честа болест код наших дувана, али не и тако опасна. Неких година јавља се у већој мери, а неких местимично и ређе, што изгледа, да стоји у веома тесној вези и са годишњим временом.

Дувански струк, који је оболео од гргурке, показује ненормалан пораст: једва да достигне висину од пола метра; међупростор на стабљици између листова (интернодије) је јако скраћен; лишће, па местима између ребара, подклобучи се и изгледа исто као и бресквино лишће, које су лисне ваши спопале; лисна ребра скрате се, те се лист извије и постане корубаст с наличја. Обелели струкови од гргурке врло ретко доспевају до цветања.

Узрок ове болести још није тачно испитан. Неки фитопатолози тврде да узрок лежи у неугодној храни, која изазива неправилну функцију биљних органа. Други један научник доводи ову болест у везу са оскудицом калија и мангана у земљи. Ова ће претпоставка изгледа бити највернија, јер у многим приликама запажено је, да у оним дуваништима, где нема довољно ових минералних састојака, дуванске биљке најчешће показују ове ненормалности: гргураво лишће и кратке интернодије на стабљици.

Сл. 35. *Дувански струк оболео од гргурке.*

Према томе појава *гргурке* у неким нашим дуваништима, не може се никако друкчије протумачити, до оскудицом у калију, којег нема у довољној количини у земљи у коликој је дувану потребан.

У Далмацији се *гргурка* јавља најчешће кад је сушно пролеће и то у оним дуваништима, која су дуже времена у пролеће лежала под водом од отопљеног снега и зимских падежа. Дакле, нема сумње да и ова чињеница поред горње утиче на појаву гргурке на дуванима.

Произвођачи, као и монополски службеници, који са културом дувана највише посла имају, требали би да обрате пажњу на ове две околности приликом избора земљишта за дуван, јер се и једна и друга могу лако отклонити: прва, ђубрењем дувништа калијевим

ђубретом, а друга, бирањем оцедитих земљишта за гајење ове важне културне биљке.

„МОЗАИК“.

Ова је болест врло честа код дувана. Код нас у Србији такође је јако распрострањена, нарочито на „гушану“ — на дуванима турског порекла.

„Мозаик“ је потпуно неиспитана болест. Наука још није успела да пронађе узроке ове болести, па за то је и немогуће борити се противу ње и сузбијати је из дувништа.

„Мозаик“ се јавља на потпуно младом лишћу и то између споредних ребара првога и другога реда То су повеће, жућкасте или отворено зелене пеге расејане по лишћу без реда, а не у сваком ребарном пољу, као што је то случај са пегама кад дуван зри — пу̑ла. У близини ових пега и непосредно до најјаснијих њихових партија, развијају се једновремено затворено зелене ма̑ће (пеге), многоугаоног облика, са јасно оцртаним ивицама. Ове ма̑ће, које се често слију у веће комплексе, леже по правилу у продужењу споредних ребара првог и другог реда, и чешће су од њих пресечене, — или пак на средњем ребру, али никада у првој четвртини листа, рачунајући од основе листа. Изглед ових пега чини утисак, као да је биљно зеленило (хлорофил) ишчилело из јасних места листа и прешло у места затворене боје.

Између ових двеју појава свакако да постоји некакав однос, али какав је тај однос, то није још објашњено. Прво, непосредио губљење природне боје изгледа да је патолошка промена, док затворено зелене ма̑ће да су последице реакционог дејства биљке, која, умножавањем асимилирајуће хлорофилне субстанције у необолелим деловима, тежи да нормалну функцију листа поново успостави. Реакција се обично локализује у близини оних делова листа, где је највећи притицај сокова. Ово се најбоље види из тога, што затворено зелене пеге увек леже поред ребара, где је најјача циркулација сокова, док јасне пеге даље од њих.

Јасне пеге мозаика почињу да изумиру, кад лишће старије буде и то већином на оним тачкама, које не леже у средини пега. На овим тачкама јављају се мали, округли, отворено мрки ожиљци, који постепено расту (до 3 мм. у пресеку). Изумирање (некроза) се распростре и на унутрашњост листа (мезофил), тако да се ожиљак и на доњој страни листа појави. По кад-кад једновремено са овим, јављају се, и ако не баш увек, округласти ожиљци и у затворено зеленим партијама листа, који достижу исту величину као и први, само се разликују од њих тиме, што не продиру до наличја. Њихова горња страна (на лицу листа) изумре, а доња (на наличју листа) остане затворено зелена. Тек у последњем стадијуму болести и ови се ожиљци обоје прљаво мрком бојом и с лица и с наличја.

Највећи број мрких пега обадвеју врста налази се у трећој четвртини листа, рачунајући од дршке, на истом месту, на коме се је мозаик у почетку најјаче јавио. Појаве ли се ожиљци на још младом лишћу, онда се они најјаче покажу у врху листа. У овом случају лист показује разноврсне кривине.

Ако су ожиљци у густо посејани по листу, онда површина листа између њих изумре и сасуши се од једном и без претходног образовања ожиљака.

Оволико можемо рећи о току болести — „мозаика“ — у колико се она на наше дуване односи, иначе у науци о биљним болестима (фитопатологији) о „мозаику“ је толико писано, да једва има друге које биљне болести, која би се са овом у том погледу могла мерити, али, на жалост, сви ти научни податци нису ни приближно сигурни, да би их на овом месту требало нарочито објављивати.

ДОМАЋИНСТВО

О ОСТАВЉАЊУ СВЕЖЕГ КУПУСА ЗА ЗИМУ.

Купус и кељ остављамо за зиму обично у подрумима и траповима са жилама заједно, па их тако рећи усадимо у влажан песак, или ситну земљу. У подрумима на овај начин спремљен купус и кељ много се кварп, трули. С тога је свакојако боље, да се речено, па и свако друго поврће, трапи на пољу; боље се одржи него у подруму, а и подесније је за свакога, ко нема за сву оставу довољно пространи подрум на расположењу.

Напољу се *најбоље* на овај начин оставља и купус и кељ: треба, било у повртњаку, било негде на подесном месту у дворишту (авлији), изабрати узвишеније, оцедно место, па ту ископати 50—60 сантиметара дубоку, а према потреби широку, односно дугачку рупу. Дно рупе треба обложити сувом сламом, да главице не дођу баш на голу земљу. За трапљење треба повадити купус са леје са жилама заједно. У ту ископану и сламом обложену рупу треба поређати купус *главицама доле, а жилама горе.* Пре тога треба сваку главицу добро очистити од повређених и жутих листова. Све ово треба вршити при сувом времену. За неколико дана, не треба купус стално покрити, него само овлаш сламом, да га роса не орошава. Тек кад настане хладније време, или би се побојали кише, онда треба између главица̑ и озго насути суве сламе, а преко ње земље, да се њом корење, са жилама заједно добро покрије. Али није баш преко потребно, да се нагрће земљом; може се покрити само дебљим слојем сламе или шу̑шњем (сувим лишћем), а преко овога само толико земље, да сламу или шу̑шањ притисне, да их ветар не растрви.

Као основно правило за трапљење треба да служи ово: Свеколико поврће, које ће се трапити, *треба оставити што дуже на пољу,* да оно, као што повртари кажу — „узри“. Највише се на остави квари оно поврће, које се прерано трапи. Свако је оно поврће свежије и укусније, које може на ле́ји да презими, него оно утрапљено, па ма се оно на најбољи начин утрапило.

Тек онда, кад би се побојали љутих мразева, трајних киша и вејавица, што би поврћу на пољу шкодило, треба приступити трапљењу, а све дотле треба га оставити на пољу. Имам искуства, да ни омањи снег не шкоди купусу пре трапљења, шта више, он је онда и много укуснији; па с тога нисам никад пре Митров

дана отпочињао трапити. Од Митров дана, па до краја месеца октобра најбоље је време за трапљење. У томе су времену мразеви још слаби, па нам не могу ни сметати у трапљењу.

За трапљење треба изабрати увек само најздравије и најразвијеније предмете, па био то купус, кељ, келераба, першун, шаргарепа, цвекла, ротква итд., то је све једно. Ситно, неразвијено поврће треба оставити на страну за скорију потрошњу, јер га није вредно трапити; као неразвијено, „неузрело“, може на остави лако да се уквари, па да уквари и оно здраво около себе.

Све *корење* треба вадити при лепом, сувом времену, па му лишће до „срца“ покидати и онда у онако исто ископану и сламом обложену рупу послагати и исто онако покрити, као што је и за купус речено, само треба сваки корен од прионуте земље очистити, али не опрати, као што неки погрешно из превелике ревности чине.

Першун, шаргарепу, паштрнак и целер, треба од свију споредних жила оштрим ножем очистити, а лишће је боље кидати, него сећи. Остављање лишћа на корену, може да изазове трулење. Све корење које ће се трапити, треба да је сасвим суво; влажно утрапљено хоће да труне. С тога треба све то радити само при сувом времену.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

12. *Питање.* Већ више пута сте нам давали у овом листу упутства како да сачувамо младе воћкице од зечева да их не оглоћу. Али ако се догоди да нам употребљена средства остану безуспешна, и да нам зечеви младе воћке ипак нагрде, молим Вас, шта можемо најбоље употребити, да се ране на воћкицама што пре залече?

Друго. Ја бих хтео ове јесени да садим нове воћкице, па ми наш сремски економ препоручује, да при сађењу са земљом помешам креча и неког вештачког ђубрета, како га он назвао *Томасова згура* и *каинит,* али ми не рече како и колико да узмем тога ђавола. Молим да ми и то кажете: хоћу ли то да чиним и како?

10. октобра 1911. г.
Радовање.

Саво Р. Поповић,
економ на свом имању.

12. *Одговор.* Ви можете употребити и најбољи лек за оглодане и орањављене воћкице, оне ће свакојако од придобљених рâнâ боловати. Но да те ране колико, толико ублажимо, најбоље ће бити да оглодана стабла најпре оштрим ножем обрежемо, па их онда калемвоском премажемо. За ово премазивање препоручују још, као изврсно средство, и смесу од 2 дела смоле, 1/4 шпиритуса и мало чађи из оџака. У колико се ова средства пре употребе, у толико ће бити сигурнији успех, јер ако се оштећена, оглодана места оставе незамазана дуже времена, онда ће рâне тешко моћи да зарасте.

Што се употребе препорученог вештачког ђубрета при сађењу воћака тиче, ја ћу овде у томе погледу да вам саопштим туђе искуство, јер ја до сада нисам употребљавао вештачко ђубре при сађењу воћака, а нећу га ни употребљавати. Ево шта о томе каже чувени немачки воћар пок. *Гоше,* коме ја верујем, па можете му, слободно, веровати и Ви. Он вели овако: „Добро спремљена земља за сађење младих воћака, помешана са добро сагорелим, иструлим буњиштем (компостом), не потребује ни креча, ни каинита; ове ствари *не смеју се земљи додавати.* Каинит, као ђубре, може се употребити само површно код старијих, већ добро ужиљених воћака и то од прилике 50—60 грама на површину од једног квадратног метра око воћке. За младе, још довољно неожиљене воћке, *каинит је увек врло опасан,* а са земљом при сађењу помешан, прави је *отров.*“ Тако каже *Гоше* и Ви треба да му верујете да је тако, као што он каже.

14. октобра 1911.
Краљево.

Д-р. Ђ. Радић.

ГЛАСНИК

Статистика увоза семена детелине за 1911. год.

Подаци о количини увезена семена детелине бележени су и ове године из аката царинарница, уз која су обавезно слате пробе семена на испитивање Министарству Народне Привреде.

По тим подацима ове је године увезено семена детелине 2125 кгр.

Од тога је увезло Српско Пољопривредно Друштво 1000 кгр., а остатак од 1125 кгр. добављен је преко трговаца.

Семе је као и прошле три године увезено преко Београда и Шапца. Преко београдске царинарнице увезено је 1325 кгр., а преко шабачке 800 кгр.

Осем тога било је за увоз пријављено још 400 кгр., по 200 кгр. београдској и шабачкој царинарници, али је оно због вилине косице враћено.

Увезено семе припада *луцерки* (Medicago sativa), сем 10 кгр. детелине врсте Trifolium repens.

Поредећи овогодишње податке са сличним подацима из три прошле године, добија се овај преглед о количини увезена семена детелине:

1908.	године	увезено	је	15.400	кгр.
1909.	„	„	„	34.623	„
1910.	„	„	„	19.988	„
1911.	„	„	„	2.125	„

Ник. Ранојевић.

ЈЕДАН РЕДАК ДОБРОТВОР НАШЕ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ

У доба, кад се једној најважнијој грани народног привређивања најмања пажња обраћа, доиста је ретка радост за нас пољопривреднике, кад можемо и у таквом једном времену да забележимо по какав светао пример, који нас бодри и пружа нам наде, да ипак има људи, који сватају важност пољске привреде и умеју да цене њен значај за добро и економски напредак наше отаџбине.

Нами је мило, што можемо нашим пољопривредницима саопштити радосну вест, која је и у нашој јавности пре кратког времена нотирана, да је *покојни* **Милош Давидовић**, *бив. директор крагујевачке гимназије*, оставио тестаментом 30.000 динара за оснивање једног фонда, из кога ће се чист приход трошити на благодејање најмање двојице студената Пољопривредног Одсека нашег Универзитета, чим тај Одсек буде установљен.

Како чујемо, овај фонд се може према тестаменту евентуално повисити са још 28.000 динара.

Министарство Просвете, које је извршилац тестамента, већ је примило на руковање завештану суму, и од ње ће чинити употребу у своје време.

Врлом покојнику нека је за овај редак дар од нас пољопривредника вечита хвала, и нека му је лака српска земља, према којој је и на последњем часу умео да покаже колико му је драга и мила!...

ИЗ УРЕДНИШТВА

Јавна Захвалност.

Г. *Сава Ратковић*, држ. економ среза млавског, послао је Друштву на име претплате за „Тежак“ за ову годину 330 динара за 67 претплатника.

Г. Ратковић је једини од државних економа, који сваке године прикупи 60—80 претплатника за „Тежак“. Поред овога, г. Ратковић растури у својој околини годишње најмање 200 ком. Пољопривредног Календара и један велики број других пољопривредних књига.

Њему никад не пропада претплата за „Тежак“, не пропада му претплата ни за Пољопривредни Календар, ни за остале пољопривредне поуке, које он ревносно растура у народ, као што има случајева жалбе од многих наших скупљача.

Нотирајући ово необично прегаоштво г. Ратковића, које би многим његовим колегама требало да послужи за пример и углед, Уредништво „Тежака“ а с њим и Српско Пољопривредно Друштво, не могу да пропусте ову прилику а да му на овом месту не изјаве своју најискренију захвалност за тако ретку ревност на ширењу пољопривредне књиге у народу, са жељом да и у будуће са истом љубављу и ревношћу истраје на том послу.....

У доба, кад Српско Пољопривредно Друштво код својих 400 живих чланова једва успе да растури 2000 бројева „Тежака“ у народ, г. Ратковићев рад морамо да истакнемо, јер је редак и усамљен.

Српско Пољопривредно Друштво.

КЊИЖЕВНОСТ

Нове књиге:

Кратке поуке из науке о познавању земље са климатологијом, науке о премеравању дрвећа (дендрометрије), и науке о уређењу шума (таксације и организације). Од *Д-ра Ђоке Јовановића*, секретара Шумарског Оделења. Штампарија „Давидовић“ Београд. 1911. 8⁰. Цена?

Наука о уређењу шума (таксацији). Прештампано из Шумарског Гласника. Од *Д-ра Ђоке Јовановића*. Штампарија „Давидовић“ Београд. 1911. 8⁰. Цена?

Ове две књиге из области шумарства писац је намењио првенствено ученицима практичне шумарске школе и чуварима шума, но својом поучном садржином оне могу веома корисно послужити као упут и сваком нашем привреднику, који се бави експлоатацијом шума, прерадом дрвета и дрварском трговином.

Сборникъ на I-ия Всесловянски Пчеларски Съборъ въ София 1910. Издание на Всеславянския Пчеларски Съюсъ — клон за България. Државна Печатница. София 1911. Цѣна 3. лева.

Ко се од наших пчелара интересује за рад Савеза Свесловенских Пчелара, може у овом зборнику наћи довољно обавештења.

Зборник је одштампан на шест словенских језика: руски, српски, бугарски, чески, хрватски и пољски и може се набавити преко Главне Пчеларске Задруге, Ресавска ул. бр. 15. Београд.

Статистика спољашне трговине Краљевине Србије за 1910. годину. Књига V. Издање Царинске Управе Министарства Финансија. Државна Штампарија Краљевине Србије. Београд 1911. год. Цена 10. динара.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Кухињска со против гусеница.

Кроз више годинâ ја сам кухињску сô употребљавао противу гусеницâ на мојим огроздама и рибизлама, и то увек са сигурним успехом. На обичну велику канту (заливачу) воде, треба узети 350 грама соли и промешати да се добро растопи. Око 5 сати после подне, треба гусеницама нападнуте жбунове овом сланом водом кроз решетку пошкропити. Сутрадан неће бити ни једне живе гусенице. Ја сам и гусенице од купусњака сланом водом убијао, али сам за њих узимао више соли. —ћ.

Осамљени голубови су кавгаџије.

Да у једном голубњаку буде све у реду и на миру, треба сопственик да се постара, да у голубињаку не буде распарених грла. Пре свега не треба да буде распарених, осамљених голубова, јер су то обично кавгаџије и немирци. Осамљени голубови не само да узнемиравају голубице које на јајима или на младима леже, изљављујући им љубав, него у томе несташлуку често полупају јаја, а младе из гњезда избаце; шта више, они и младим полетарцима хоће да изјављују љубав, па их у том свом лудилу гоне и кљуцају, ако неће онако, како они хоће. Често се догађа, да у том гоњењу и кљуцању убију младе, још немоћне голубице. На то треба сопственик да пази и осамљене голубове уклони. —ћ.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Кнегиње Љубице улица бр. 6.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ
на основу највишег решења од априла 1869. год. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин· чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина, осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, црквe школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 33. **БЕОГРАД, 30 НОВЕМБАР 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ:

Dry-Farming (свршетак). — *Борислав Милутиновић.*
Медљика на дувану. — *Dr Ур. М. Стајић.*
Глиста. — *Dr Ђорђе Радић.*
Какво ће време бити? — *Dr Ђорђе Радић.*
Дописи. —
Питања и одговори.
Гласник. —
Поучне ситнице:
Пошта. —
Књижевност. —

РАТАРСТВО

DRY-FARMING
(Драј-Фарминг)

— НОВИ НАЧИН ОБРАЂИВАЊА ЗЕМЉЕ —

(Свршетак)

Колико је пролетња обрада најгорњег слоја у опште од користи нека покажу резултати, које је проф. Kergely на јесењем орању у Мађарској добио. Једна половина јесењег орања обрађена је већ 28 фебруара*), док је друга тек 31 марта; потом су обе половине подједнако обрађиване. Разлика у укупној влази, а на дубини од 100 см. изражена је у овим добивеним цифрама:

	на ланцу обрађиваном од 31 марта		на ланцу обрађиваном од 28 фебруара		Вишак по ланцу
6/III 1910 г.	10.220	хект.	— 11.060	хект.	+ 740 х.
16/III „ „	9.800	„	— 10.990	„	+ 1190 „
29/III „ „	9.590	„	— 10.780	„	+ 1190 „
15/IV „ „	9.730	„	— 10.850	„	+ 1120 „
21/IV „ „	9.730	„	— 10.780	„	+ 1050 „
Одмах после јаких киша нађено је:					
6/V „ „	10.920	„	— 11.760	„	+ 840 „
По сађењу дувана:					
18/V „ „	11.060	„	— 12.110	„	+ 1050 „
28/VI „ „	8.820	„	— 9.870	„	+ 1050 „

*) Пре обичног дрљања орање је разришкано дрљачом са сановима.

Из ових се цифара јасно види: *да и најмања разлика у физичкој обради земље повлачи за собом сталне последице у погледу стања влаге без обзира на доцније атмосферске утицаје.*

Ко зна, шта вреди један вишак воде у јуну од преко 2000 хектолитара по хектару, тај неминовно мора водити више рачуна о пролетњој обради и одговарајућим справама: *дрљачи* и *кроски-ваљку.*

Најзад, за нагомилавање влаге у земљи, драј-фарминг изискује употребу *стајског ђубрета* и *дубоких јесењих орања.* Стајско ђубре нарочито цене због његових физичких особина, како за лаке тако и за тешке земље, јер његово присуство повећава апсорпциону моћ земље у погледу воде. Дубока јесења орања траже са истих разлога, али под условом, да их у пролеће рано продрљају, чим то време допусти без обзира на доцнију сетву.

Питање о прикупљању и одржавању што веће количине влаге у земљи не интересује више само оне покрајине, где воденог талога недовољно пада. По закону о минимуму, вода регулише, данас, висину интезивности у газдовању, т. ј. висину употребе вештачког ђубрета.

Полазећи са тог гледишта, за драј-фарминг се интересују, данас, и они пољопривредници западне Европе, који су са употребом вештачког ђубрета јако одмакли; јер, да би осигурали дејство баченом ђубрету, морају ставити вегетацији *у свако доба* довољну количину воде. Ово се може постићи било наводњавањем, било — што је у већини случај — бољом физичком обрадом земље.

Специално за наше прилике и за оне земље, које изискују већ употребу вештачких срестава за гнојење, драј-фарминг, или боље, савршенија физичка обрада земље је од непосредног значаја. Ко год зна, колико кукуруз може због влаге (суше) да омане, тај ће бити

начисто, да употреба вештачког ђубрета иде упоредо са осигуравањем веће влаге у земљи. Употреба вештачког ђубрета и боља физичка обрада земље су две нераздвојне ствари, које су се свуд по свету *једновремено* појављивале т. ј. једна другу условљавале.

Кукуруз*) у Србији преставља главну окопавину, која ће имати на се да прими и главну количину вештачког ђубрета купљеног на једном имању; јер окопавина због ретке сетве изискује много веће количине ђубрета но стрнине. Како се у пракси тражи, да усев, који је непосредно вештачким ђубретом ђубрен, својом жетвом исплати сав уложен новац у то ђубре, — то је природно, да кукурузу (односно окопавини) прво треба осигурати довољну количину воде за време целе вегетације, како би изненађења била што мања — односно искоришћење вештачког ђубрета било што сигурније.

У опште српски драј-фарминг мораће обратити највећу пажњу обради окопавина. Борба за одржавање влаге прашењем и окопавањем кукуруза и репе недовољна је за поле веће приносе; њу треба помаћи чак у предходну годину и то одмах по скидању стрнине.

Најопаснија периода, у којој се огромне количине воде из земље испаравањем губе, је несумњиво она између жетве стрнина и првих јачих јесењих киша. Рано оголићена земља, утапкана још пуштеном стоком и евентуалним пљуском, налази се у најбољим околностима за брзо исушивање. Између доњих дубоких и најгорњег површинског слоја васпостављена је потпуна капиларност. Са горње површине, а под утицајем жарког летњег сунца и ветрова, одлази у ваздух огромна количина воде; у колико се најгорњи слој суши, у толико се влага (вода) из доњих слојева, захваљујући капиларности, пење и редом испарава. Са само једног хектара *више хиљада хектолитара воде се изгубе на тај начин у ваздуху*. Последица тог несвесног расипања *дубинске влаге* су оне страшне пукотине, које зјапе често из невероватних дубина. Земља се, тако рећи, до костију исуши на дубини од више метара, тако да је с јесени неспособна да се брзо и довољно накваси. Кад још зими нема довољног снега и постепеног копњења, онда се најдоњи исушени слојеви земље — нарочито код теже земље — не могу довољно да натопе т. ј. остају сувљи, но што су то прошле године у исто доба били. Последице се осећају идуће године за време суша — као што је то случај ове године код нас — на окопавинама; јер доњи дубоки слојеви нису више у стању, да притекну у помоћ горњим слојевима, где се находе жиле и жиличице усева. *Чување те дубинске влаге помоћу обраде стрњике је од невероватне важности за сигурност културе кукуруза и других окопавина у Србији.*

Но за већу сигурност интезивније обраде кукуруза треба тражити и доцна јесења орања и рана пролетња дрљања. Свакако, да је наш земљораденик због великог пространства озимица доста ометен, да с јесени земљу за окопавине угари; али не треба заборавити да је корист од јесењег орања огромна и да се оно може вршити — нарочито, ако је стрњика била обрађена — раније или доцније од припрема за сетву озимице.

Обраћајући пажњу на питање о драј-фармингу у опште, мени је био циљ да овим скренем пажњу наших економа на питање о прикупљању и одржавању влаге у земљи и да изазовем, у том погледу што већи број огледа. Огледи ове врсте су лаки и не изискују готово никаквих већих жртава изузев вредност справа.

У погледу справа треба покушати употребу американских *дрљача са сановима* (вредност 200 до 250 дин.), које не само да врше велику улогу у обради стрњике, већ налазе одличне примене за плитка освежавајућа орања пред сетву кукуруза на раније пооораним њивама (јесења орања). Обрађивање стрњике овом дрљачом треба вршити одмах по жетви и пратити је непосредно обичном дрљачом, *влачењем у истом правцу*

Тако исто треба покушати са применом *кроскиљвалька*, нарочито за културу шећерне репе, а и за ваљање озимица и по том гладак ваљак, који се већ у употреби виђа.

Из тих опита вероватно би искрснуо српски драј-фарминг, који би, поред корисне дискусије, унео у народ несумњиво више знања у обради земље и више воље за савршеније основне пољопривредне справе.

У основне ратарске справе за бољу физичку обраду земље у погледу влаге, убрајам:

1, обичан плуг;
2, обичну њивску дрљачу;
3, американску дрљачу са сановима; и
4, енглески Кроскиљ-ваљак.

Са те четири основне справе може сваки у Србији, који уложи мало више труда и воље, створити свој сопствени драј-фарминг.

На завршетку да напоменем и ово: *већа сигурност у располагању с влагом даје у опште већу могућност за интензивнију обраду земље у Србији.*

Б. Милутиновић,
инж. агроном.

*) Кукуруз преставља око 45% засејане површине, док остале окопавине изчезавају.

БИЉНЕ ШТЕТОЧИНЕ

МЕДЉИКА, ОИДИУМ НА ДУВАНУ

„МОКРА ПЕПЕЛНИЦА“.

Медљика је врло честа болест на дувану, нарочито кишних година. Код нас је многи произвођачи називају *„мокра, влажна пепелница“*, за разлику од суве *пепелнице* (трипс), који ни по узроку ни по осталим особинама нема никакве везе са првом.

Дуванска медљика није ништа друго до једна врста оидиума, која је готово у свему слична са оидиумом на виновој лози.

Код дувана обично се медљика прво јавља на доњем лишћу у виду малих и беличастих пега, које се постепено шире и сливају једна у другу, док се напослетку не распростру по целом листу, образујући по његовој површини танку, делом брашњаву, а делом паучинасту навлаку. (Сл. 36. и 37.)

Медљика се састоји из танких, испреплетаних, рачвастих кончића (мицелија), који површину листа покривају и одатле своје органе за сисање (хаусторије) пуштају у унутрашњост листа. Чим су ови кончићи (мицелије) извесно развиће постигли, из њих из-

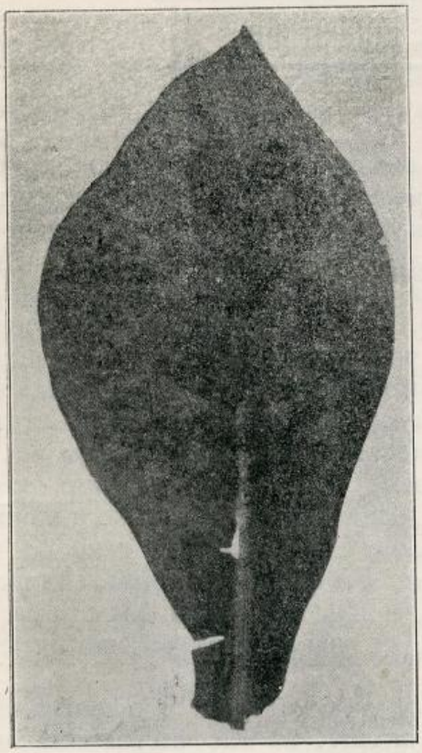

Сл. 36. *Медљиком заражен дувански лист.*

бијају кратке и ситне гранчице (носиоци конидија). Ове се гранчице после кратког времена изделе у ситне, јајасте семенчице (кондије), које кад сазру отпадну и и расеју се на све стране. Сл. 38.

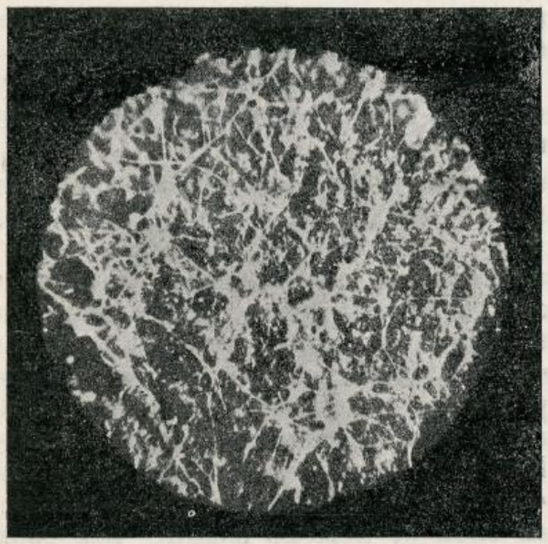

Сл. 37. *Медљика на дувану* (јако увећана).

Ове семенчице, које се на зараженом листу у великом броју образују, распростру се врло брзо и лако и на остале незаражене струкове, и то помоћу ветра, инсеката, па и самих произвођача и раденика. При овој другој инфекцији дувана, медљика се више јавља на лицу него на наличју листа

Код горњих подбираних листова бела навлака се по правилу јавља најпре на лицу, поред ребара другог и трећег реда, и овде се најјаче развије, јер у удубљењима тих места најдуже се задржава влага (од кише и росе), која је битан услов за развитак ове гљиве.

Медљика се јавља на дувану обично у половини јуна и живи на њему преко целе вегетационе периоде — до бербе.

Медљика причињава дувану двојаку штету, прво, својим сисаљкама одузима листу приличан део хране, која је за биљку неопходна. а друго, својом густом навлаком спречава листу приступ светлости, а с тим и правилно асимилисање. Ткиво листа постаје посно, прозрачно, крто и врло лако пуца, нарочито с обе стране главног ребра (сл. 39). Овакво оболело лишће потпуно је неупотребљиво за фабрикацију, особито за финију.

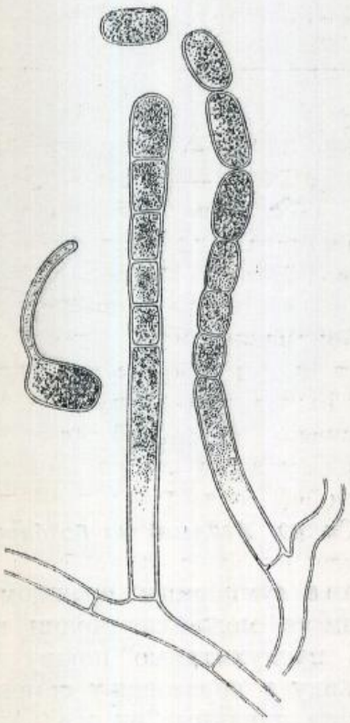

Сл. 38. *Носиоци конидија.* Деспо, *носилац са зрелим конидијама.* Лево, *кондија у клијању.*

На развиће и ширење медљике на дувану нарочито повољно утичу: влага, у вези са јаком топлотом, недовољна сунчана светлост и ђубрење свежим, непрегорелим, стајским ђубретом.

Сузбијање медљике. Кад се дувану довољна пажња обраћа, медљика се може лако сузбити. На првом месту треба отклонити све оне узроке, који медљику изазивају или њено развиће потпомажу.

За дуваниште у опште треба бирати само оне земље, које су оцедите и у којима вода не лежи дуго.

Ђубрење дуваништа треба вршити у јесен, или што је још боље и за сам квалитет дувана, нађубрити непосредно дуван, већ његов предплод.

Даље, редови у дуваништу треба да иду од севера ка југу, како би сунце сваки струк осветљавало.

И најзад треба обратити и на то пажњу, да је дуваниште увек чисто од корова, како не би с корова медљика прелазила на дуван.

Као врло поуздано средство, пак, за непосредно сузбијање медљике, можемо употребити *сумпорни прашак,* који и наши виноградари с успехом примењују у борби противу оидиума на лози.

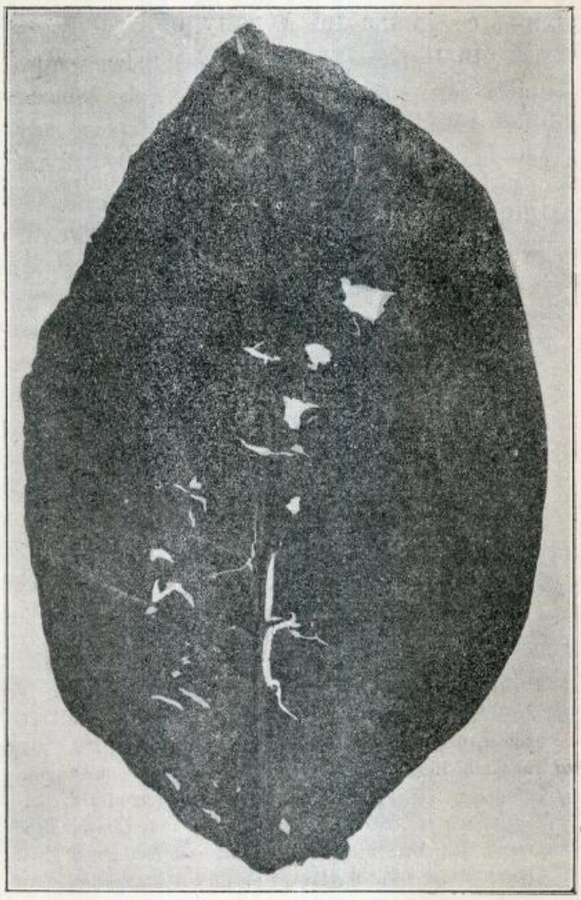

Сл. 39. *Медљика на подбиру.*

Запрашивање сумпорним прашком треба предузети одмах, чим се медљика појави на подбиру. У колико раније предухитримо појаву ове болести и спречимо медљику у образовању семена, у толико је и мања штета на дуванима од ње. Ако прво запрашивање не помогне, било с тога, што је убрзо после тога киша ударила и прах спрала, или што је и сувише повољно време било за развиће медљике, онда треба предузети друго запрашивање, а ако и то не помогне, онда и треће. Главно је овде, не дати нипошто болести маха да се шири и на остале листове или чак и на околне струкове.

Потребно је овде још напоменути, да запрашивање не треба вршити непосредно пред бербу дувана, јер може врло лако да се прах задржи на лишћу, па да се доцније приликом пушења осећа, те место да запрашивањем користимо дувану, ми му убијамо вредност.

У борби противу медљике врло је корисно кидати заражене листове са струкова и уништавати их на ватри или закопавањем подубље у земљу. Листови, на којима се највише јавља медљика, и које ми треба да уништавамо, у већини су приземни листови (подбир), које произвођач приликом бербе обично и сам баца и оставља на њиви, те с тога њихово уништавање у борби противу медљике за општи принос неће представљати никакав губитак.

БИЉНИ ДОБРОТВОРИ

ГЛИСТА.

Ми све пишемо и разбирамо о „крупним“ стварима и предметима, а има и „ситних“ ствари и предмета у пољској привреди, о којима слабо разбирамо, па о њима слабо и пишемо, а посведневно на њих наилазимо, па с тога треба и о њима да разбирамо и да пишемо, да и њих, као пољопривредници, упознамо, било то с добре, било са рђаве стране; тек треба да знамо: шта и та створења по нашим градинама и пољима раде, да-ли су нам од штете, дакле — штеточине, непријатељи, или су нам ма у чему од користи и према томе — добротвори, пријатељи?

Такво је једно Божије створење и наша — *глиста.*

„Хвала Богу“, — рећи ће неко од читалаца — „шта све томе Радићу у старијим годинама не пада на ум да пише! Па зар, буди Бог с вама, и о *глисти* има што да се пише, зар и о њој треба што да знамо?“

Е, па ево да видите, да и о њој има нешто да се пише; да видите, да као пољопривредници треба и *глисту* у њеном делању да упознате, јер се и она у вашој својини, у вашој земљи налази, и она је један члан оних наших силних штеточина и добротвора, који се над земљом и у земљи врзмају, и међу њима, *глиста* вам је добротвор, она је вама и вашим усевима пријатељ, а то — нисте знали! Дакле, чујте нас.

Нико се од вас на *глисту* и не осврће да видите: шта она у вашој градини ради, мањ ако вам затреба да ју ископате и као мамца на удицу натакнете и рибу с њом пецате. А кад би се само мало потрудили да ју изближе посмотрите, видили би и уверили би се, да је она створење вишега реда, но што ју ви замишљате.

Њено ваљкасто тело састоји се из самих котурића или прстенова, преко којих је превучена једра кожа, која је услед непрестане влаге врло растегљива, гипка и често тако провидна, да кроз њу можемо јасно да видимо црвену крв у телу; она је и врло живчана, па је с тога у стању да надокнађава глисти она чула, која она нема, јер она нема ни очију ни ушију. Глиста воле тмушу (помрчину) и добро се осећа само у влажној земљи, у којој и своју храну налази. Кад се у земљу спушта, она се у томе придржава чекињицама, које се на трбуху налазе, а које слободним оком не можемо видити. Без ових чекињица, глисте би и при пењању на више, и при спуштању на ниже клизила, па јој је добри Творац зато и дао ова средства за њено кретање. Кад преко дана наиђемо на глисту да гмижу на земљиној површини, то је знак да се налази у бегству испред свог највећег непријарења, испред кртице, којој је глиста најслађи залогај; исто ју тако гони и ровка — и отуда

видите, како у непрестаној трзавици животари сирота глиста, и како увек мора за спасавање свога живота бити на опрези, па с тога треба бар ми да је штедимо, јер нам је она корисна.

И *глиста* рови, али она то ради много финије од кртице. Глиста пролази кроз земљу на све стране у градини и оставља за собом мноштво уских ровова, из које избацује земљане клисничице; *ти ровови су од врло великог значаја за боље успевање и напредовање наших усева, јер посредују, да ваздух и вода могу лакше у земљу продирати.* Ето, у томе вам је глиста *од велике користи;* она вам је, дакле, добротвор у гранама вашим. Она те ровове прави у свакој земљи; у томе није избирачица, јер и кроз најчвршћу земљу продире она својом шиљастом главом храбро напред, предпостављајући, да је земља довољно влажна.

Глиста се земљом храни, јер се у земљи налазе сваковрсни делићи иструлих биљних и животињских остатака, које глиста сварује и из себе избацује, и на тај начин *глисте оплођавају земљу; оне праве у земљи црницу,* па је то друга добра страна, којом нам глиста користи. Још радије једу иструле биљке; оне су им од земље милије. Кад с јесени кроз градину прођемо и у страну мало боље загледамо, опазићемо на више места, како по неко опало лишће до половине у земљи стрчи, а после неколико дана сасвим га нестане. А где се је дело то лишће? Глисте су га кроз своје ровове под земљу увукле и на одређено сместиште сместиле. Трудан је то посао! А како је тако увучено и у влажној земљи иструло лишће најмилије глистино јело, то оне тако непрестано продужују и себе исхрањују, — па нека им је на здравље!

А чиме се *глиста* оптужује да је штеточина? Кажу, да нагриза жиле младих биљака. Јесте, кажу — али то кажу онако на памет, јер је то посве немогућно, пошто глиста има само непотпуно развијена уста са једним отвором, у ком никаквих органа за нагризање нема; она својим устима само сиса. Ја сам напред још рекао, да се глиста само земљом и иструлим већ биљкама храни, али она, истина, није од раскида да и млад лук, оболеле младе биљке итп., *које су друге штеточине већ нагризле и оштетиле* у своје ћилере, у своје вајате увуче, смести и сачека, док те ствари сасвим иструле, да их може онда тек у сласт појести, а здраве, једре жиле, она не дира. И тако мора, сирота глиста, и туђе грехе да испашта, немајући начина ни средстава да се одбрани. И с тога, што сте из преднаведеног глисту као свога добротвора упознали, треба, бар ви, да ју од сада оставите на миру, да вам корисним рововима и даље буде у помоћи, да кроз њих што више ваздуха и влаге у земљу може да продре и биљке ваше освежава и крепи. Али ако вам се на неки начин у саксије с цвећем увуче, постарајте се да ју оданде изгоните, на начин и средствима, која сам у овоме листу већ више пута препоручивао, јер јој у саксији, у оном ограниченом простору није место, јер тамо поједе оне састојке, који су и самој биљци у саксији потребни.

Дакле, јесам ли имао шта и о *глисти* да кажем и напишем? На ово питање одговорите сад и сами.

ПРЕДСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА

КАКВО ЋЕ ВРЕМЕ БИТИ?

Под тим насловом изашао је напис у 23. броју овога листа од 20. августа о. г., *о извесним знацима, по којима се прориче време,* што је за пољоправредника заиста од великог значаја, као што и писац тога написа вели. Али ми дозволите, господине уредниче, да поменути напис допуним са још неколико знакова из мојих забележака, по којима се време предсказује. Тако:

Кад изјутра у роси остане коса сува, *наступиће лепо време,* а ако, на против, навуче на себе влагу, услед чега се плавичасто или црвенкасто обоји, *онда ће ускоро наступити кишовито време.*

Кад на растовом дрвећу има мало инсеката — штеточина, на сигурно се може рачунати, да ће *наступити јака зима.*

Кад говече или коњ стајски дувар лижу, т. ј. ону шалитру, која услед влажног ваздуха по дуварима избија, *биће идућег дана кише.*

Кад вране више но обично гачу, кад кукумавке дрече и говедарке (тресорепке) покрај јендека много скакућу, сигуран је знак, да ће *ускоро бити кише.*

Кад голубови често на кровове слећу и главе према истоку окрећу, онда ће *скоро бити кише;* а кад не лете далеко и рано се у голубињак враћају, *биће кише идућег дана;* а кад далеко у поље одлећу да себи хране потраже и доцкан се с поља враћају, *то претсказује лепо време.*

Кад се кокошке с накострешеним перјем чешће у прашини ваљају, *биће холује или грмљавине.* Исто то претсказују и пловке, кад се гакајући по води јуре и лупајући крилима по води, гњурају.

Кад ласте у лету крилима додирују воду и земљу — *биће скоро холујине;* а кад високо лете, нарочито пред вече, *претсказују лепо време.*

Кад пчеле не лете далеко од кошнице, или кад се гомилице, а непретоварене медом, с паше враћају — *биће скоро кише.*

Кад се с вечери појаве многе осице (зоље), стршљени и свитци — *наступиће лепо време.*

Лепи дани наступиће и онда, кад се с вечери у првом сумрачку појављују пољски мишеви.

Кад кртице из кртичњака излазе; кад разне бубе високо по ваздуху лете; кад рибе високо, скоро по површини пливају и кад жабе по барама много крекећу — *наступиће лепо време.*

Кише ће бити, кад глисте из својих ровова излазе, а мрави се око својих мравињака устумарају.

Паук и каталинка (зелена жабица), сигурни су претсказачи времена. Кад пауци узану и кратку паучину преду, *наступиће мутно време,* а што је паучина шира и правилнија, онда се можемо надати *лепом и постојаном времену;* кад опазимо да се пауци по паучини узнемире, *биће промене времена;* кад своју паучину напусте, *наступиће кишовито време,* а кад се из паучине не мичу, *наступиће постојано, лепо време.*

Кад се жабе под водом или под земљом скривају, *наступиће холујина* или *киша,* а кад из воде

излазе, *биће лепог времена.* Исто ће тако *бити ветра* или *кише,* кад каталинке по дрвећу или крововима много крекећу.

И наша је *пијавица* много поузданији претсказивач времена од сваког барометра. Кад хоће да *наступи лепо време, или зими да буде мраз,* пијавица мирно лежи опружена на дну суда, или плива лагано и мирно по води. Кад хоће да наступи *кишовито* време, онда се пијавица повлачи по ивици суда у коме се налази и ту тако остане, док се време не промени. Пре но што би наступила *холујина* или *грмљавина,* врти се непрестано по води, пада на дно, па се опет на више пење и превија у свима могућим видовима. Кад хоће да наступи *вејавица,* исто се онако по ивици задржава, као и кад хоће да буде кише. — За држање оваког претсказивача времена — *пијавице,* треба узети просто стакло (теглу) са широким отвором и на дно насути мало испраног песка. Стакло треба до $^3/_4$ његове висине напунити водом, па га завезати поређом крпом, да може у стакло продирати ваздух; воде треба увек додавати само онолико, колико да се одржава увек једна иста висина.

Овом приликом да наведем још и ово:

Узми саксију, напуни је земљом и усади у њу опште познату траву *мишјакињу.* Кад је оно ситно бело цвеће у половини само развијено, *биће,* сигурно, *скоро кише;* за време кише цветови се сасвим затворе; а док су цветови сасвим отворени, сигурно је, да за неколико сати *неће бити кише.*

Ево још један *хемијски* претсказивач времена, који ја и данас на прозору држим: Узми једну високу а што ужу бочицу; успи у њу 32 дела 80%-ног шпиритуса, додај му 1 део ситног истуцаног камфора, 1 део поташе и 2 дела шалитре. Запуши сад бочицу запушачем, а преко њега привежи бешику, добро садржину измућкај да се све добро растопи, па обеси бочицу на ваздух. У тој течности направиће се сад облачасти облици. *Кад хоће да наступи лепо време, онда ови облаци падну на дно; а кад хоће да наступи холујина или кишовито време, онда се облаци дижу горе.*

ДОПИСИ

БЕРБА ШЉИВА И ПРОИЗВОДЊА РАКИЈЕ У СРЕЗУ БОЉЕВАЧКОМ.

Срез бољевачки, по своме географском положају, веома је подесан за воћарство, и воће је доста распрострто, али је најразмноженија шљива у разним сортама (ранке, бугарке, тургуње и пожега).

У прошлој години, шљиве су родиле добро, и према прибратим подацима добивено је сирових шљива на 2,600.000 кграма, од којих су привредници испекли на 568.300 литара ракије, коју су продавали по 40—50 динара од 100 литара, и за њу добили око 230 до 280.000 динара.

Када би простор под овим шљиварима, који сада заузимају око 2.131 хектар, заузимала шљива „*Пожегача*“, и од ње се род сушио на сушницама, онда би од горње количине добивених шљива, рачунајући по 40% сувих, било добивено на 1,040.000 или округло 1,000.000 кграма сувих шљива, за које, када би се ма и по 30 динара товар продале, добило на 300.000 динара, из чега излази, да би привредници, бољег рачуна имали шљиву сушити, но од ње производити ракију.

Како привредницима овога среза није познат начин сушења шљива, то би Министарство Народне Привреде добро учинило, када би у овом срезу, у расаднику среском, подигло једну сушницу ради обуке привредника, те би се овај начин прераде шљива, као много рентабилнији, у брзо одомаћио код народа. Јер сресни расадник, услед буџетске немогућности, неће моћи скоро оваку једну сушницу подићи.

Мил. Ј. Петровић.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

13. *Питање.* — Једно лице извршило је наруџбину једне пољопривредне справе по фабричном каталогу, и по њему изабрало модел *E* са марком *E*1. Сад настаје питање: како ће се дотично лице уверити, да је фабрика заиста послала оно што је тражио? Да ли по моделу *E*, или по марки *E*1, и треба ли да буде модел са марком утиснут на дотичној справи, кад је фабрика исправна и солидна И, шта онда значи, кад фабрика пошаље справу са марком „*А. К.*“, у место траженог модела *E* са марком *E*1?

16. Новембра 1911. год.
Добричево.

Душан Ђ. Ћатић,
руков. економ. Држ. Сточ. Завода,
и редован члан
Српског Пољопр. Друштва.

13. *Одговор.* — Све солидније фабрике пољопривредних справа и машина, на све ливене делове, који су изложени брзом квару, утискују при ливењу марку: *слово и број.* Ово чине за то: да би се могао лакше поломљени или поједени део новим заменити, односно да би поручилац знао који део треба да тражи приликом поруџбине.

Моје је мишљење: да је фабрика погрешно послала део под марком *А. К.*, место *E*, са марком *E*1' осем ако та погрешка није потекла од самог поручиоца.

У оваквом случају најбоље је објаснити се са самом фабриком. А то ћете лако постићи ако чувате копију Вашег писма, којим сте поруџбину учинили.

Михајло Петрић,
књиговођа С. П. Д.

14. *Питање.* — Видим из „Тежака“, да Сава Кујдић из Босне, нуди своје калемљене шљиве на продају воћарима, и да је чак и Друштво посредник његов.

Зато молим Друштво, да ми преко свог листа „Тежака“ изволи одговорити на следећа питања:

1. Јесу ли те све три сорте Кујдићевих шљива прилагодне нашем поднебљу, т. ј. јели их когод код нас раније већ гајио и имали каквих резултата?

2. Јели ко год од наших стручњака ишао у његов расадник, и имали каквих њихових извештаја о томе?

3. Дали је Друштво испитало: зашта је која сорта од његових шљива употребљива? и

4. Каква је цена истим шљивама?

17. новембра 1911. г.
Бадњевац.

Јакша Бл. Божић,
економ.

---

14. *Одговор.* — 1) Са истим оваквим питањем био нам се прошле године обратио и г. Милош Виторовић, економ из Златарића. Да би „Тежак“ одговорио г. Виторовићу, као и многим другим пољопривредницима, који су се сличним питањима обраћали, Уредништво је пустило кроз „Тежак“ један повећи чланак, који носи име „Највећи шљивар у Босни“ и који је изашао у 8. бр. „Тежака“ од прошле године. У том чланку опширно је описан Кој̑дићев шљивар као и врсте шљива, које он препоручује преко „Тежака“, и од којих је Друштво и Министарство Народне Привреде растурило за ове две године преко 5000 садница у земљи. Дакле, узмите 8. бр. „Тежака“ од прошле — 1910 — године па ћете наћи све што Вас интересује о Кој̑дићевом шљивару и шљивама. Исто тако о Кој̑дићевим шљивама наћићете писано у прошлогодишњем „Тежаку“ и у бројевима: 13-ом. Стр. 143. („Поводом Кој̑дићевих шљива“), и 17-ом. Стр. 174 и 175. („Питања и одговори“).

На питање: „је су ли све три сорте Кој̑дићевих шљива прилагодне нашем поднебљу...?“ можемо Вам толико рећи: да сви они, који су засадили ове шљиве, хвале се како им добро напредују и како добро роде. Али на ово питање моћићемо Вам још боље одговорити кроз извесно време, кад будемо добили извештаје од наших расадника и приватних економа, који су преко Друштва набавили у прошлој години саднице Кој̑дићевих шљива, у циљу баш тих опита, за које се Ви интересујете.

2) Министарство Народне Привреде је већ у два маха слало свога стручњака за воћарство у Кој̑дићев шљивар. Какав је извештај поднео тај стручњак о Кој̑дићевом шљивару Министарству, нама је непознато, али из тога, што је Министарство ове године набавило преко Друштва 3500 садница од ових шљива, изводимо, да је тај извештај морао бити повољан по квалитет Кој̑дићевих шљива, иначе Министарство свакако не би вршило ту набавку.

3) Кој̑дићеве шљиве су употребљиве и као сирове и као суве за трговину. Необично су крупне и у транспорту издржљиве; исто тако су и веома слатке. Дакле, могу се употребити за сваку сврху, за коју се у опште код нас шљива употребљује.

4) Цена је овим шљивама (садницама) по комаду, са свима трошковима и царином, франко Београд — Српско Пољопривредно Друштво — 1.10 дин.

Dr Ур. М. Стајић.

ГЛАСНИК

БРОЈНО СТАЊЕ СТОКЕ У АУСТРИЈИ.

Последњим пописом стоке у Аустрији нађено је*):

коња . . .	1,801.090	(1,716.488)
говеди . . .	9,159.808	(9,511.170)
коза . . .	1,253,650	(1,019.664)
оваца . . .	2,428.586	(2,621.026)
свиња . . .	6,431.966	(4,628.645)

Процентима изражен прираштај стоке: кодкоња 4.93%, код коза 22.95%, код свиња 37,42%, док код говеди и оваца показује се опадање, и то код првих за 3.74%, а код других 7,36%.

Овде видимо важну појаву, да говедарство опада, док међутим број становника за последњу деценију повећао се је за 9 2%.

Интересантни резултати овога пописа виде се из следеће статистичке таблице, која показује стање говеди и оваца у појединим провинцијама аустријске монархије*):

	ГОВЕДИ:			СВИЊА:		
Чешка . . .	2,290.537	(2,258.338) тј.	+ 1.4%	1,012.752	(688,822) тј	+ 47.0%
Моравска . . .	801.367	(789.552) „	+ 1.5 „	633.538	(455,318) „	+ 39 4 „
Шлеска . . .	196.626	(203.788) „	— 3.5 „	144.209	(107.420) „	+ 34.2 „
Галиција . . .	2,505.079	(2,718.166) „	— 7.8 „	1,835.464	(1,254.334) „	+ 46.3 „
Буковина . . .	227.906	(241.422) „	— 5.6 „	219.298	(183.344) „	+ 19.6 „
Д. Аустрија . . .	609.414	(606.938) „	+ 0 4 „	710.276	(530.231) „	+ 34.0 „
Г. Аустрија . . .	552 877	(588.569) „	+ 6.1 „	355 207	(281 507) „	+ 26.2 „
Салцбург . . .	128.618	(141.549) „	+ 9.1 „	22.578	(15.342) „	+ 47.2 „
Штајерска . . .	683.443	(718.841) „	+ 4.9 „	836.520	(678 910) „	+ 23 2 „
Корушка . . .	222.333	(256.220) „	+ 13.2 „	185.595	(170.043) „	+ 9.1 „
Крајнска . . .	226.977	(253 839) „	+ 10.6 „	177.300	(107.836) „	+ 64.4 „
Трст . . .	3.129	(4.860) „	+ 35.6 „	3.244	(1.724) „	+ 88.2 „
Горица и . . .	74.987	(75.759) „	+ 1.0 „	57.757	(35.859) „	+ 61.1 „
Истрија . . .	60.490	(59.073) „	+ 2.4 „	50.639	(32.464) „	+ 56 2 „
Приморје . . .	138.606	(139.692) „	— 0.8 „	111.694	(70.047) „	+ 59.5 „
Далмација . . .	104.716	(108.216) „	— 3.2 „	70.849	(56,748) „	+ 24.8 „
Тирол-Форалберг	471.259	(423.405) „	— 3.0 „	99.550	(70.558) „	+ 41.1 „

Из изложених података види се, да је само у Чешкој, Моравској, Доњој Аустрији и Истрији прираштај говеди, а

*) У заградама бројеви показују бројно стање стоке из 1900 године

код осталих земаља да број говеди опада. Напротив овоме, види се да бројно стање свиња у свима земљама расте.

На 1000 становника долази у Аустрији 320.6 (363.7) говеди, 225.1 (179) свиња.

На 1 км² долази у Аустрији 32.5 (337) говеди, 22.8 (16.6) свиња.

У Аустрији се врши попис стоке сваке десете године.

Вул.

Странци о млекарству у Србији.

Wiener Molkerei Zeitung, у 20 броју од ове године, доноси следећи извештај немачког конзула из Београда о млекарству у Србији:

„Млекарство у Србији је још на ниском ступњу. У опште узев краве се врло мало употребљавају за производњу млека и млечних прерађевина. Употреба масла (бутера) мало је позната; само у престоници тражња масла расте с године у годину све више, услед придоласка странаца. Један овдашњи поседник, који справља масло на начин како се у западним земљама справља, показао је веома леп успех са продајом масла. До сада је такво масло довожено у Београд искључиво из пограничних крајева Мађарске. Исто је тако и производња сира — у колико се на кравље млеко односи — врло слабо развијена. Друкчије стоји са млечним производима од овчијег и козијег млека, који се у Србији, као и на целом Балканском Полуострву, у великој количини за домаћу потребу производе и троше. Пре свега треба поменути овде једну врсту киселог млека, које се као и „јогурт“ за крепљење стомака и као лакосварљива храна од извесног времена у многим варошима Средње и Западне Европе у великој количини троши.

По том се врло много производи *кајмака*, који се радо троши, па чак и извози. То је један производ који је нека средина између павлаке („рама“) и кварга, и врло је пријатнога укуса. Меки и тврди овчији сир такође се много производи: најомиљенији је *качкаваљ*, од кога се велика количина и извози, нарочито у Турску“.

„Академско друштво Срба Агронома“ у Бечу

изабрало је дне 14.10 по н. к., на својој I. гл. скупштини за год. 1911/12. слиједећи одбор:

Предсједник: Богдан Турудија, cand. kult tech.; подпредсједник: Станојло Бадер, canp. kult tech.; тајник: Тихомир Дивјак, stud. forest.; благајник, књижничар: Јован Предојевић, stud. kult. technik; први ревизор: Јован Савин cand. forest; други ревизор: Радован Марковић, cand. forest.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Киселјак и спанаћ.

И једно и друго је поврће, од ког се лишће једе. Некоме је сам спанаћ за себе скуван благ, а киселјак опет прекисео, па с тога се у многим кућама ова два поврћа мешају. Спанаћ представља у томе случају главно јело, а киселјак служи као зачинак и онда буде јело *мало* накисело и врло пријатно. Пробајте само, па ћете се уверити да је тако.

—ћ.

Стари малтер изврстан је за поправљање тешке смонице. За старије воћке коштичавог воћа: кајсије брескве, шљиве, вишње и трешње, врло је добро, кад се стари малтер око њих са земљом измеша.. Најглавније је у томе, што поменуте воћке неће боловати од *смолотока*, коме су оне по природи врло наклоњене.

ћ.

ПОШТА

Г. *Вл. Х. Ил. — Лајковац.* — Ваш рад „Шта је масло...?“ дали смо на мишљење нашем референту за млекарство, и чим будемо од њега добили одговор, јавићемо Вам може ли се штампати у „Тежаку“ или не. — Скрећемо Вам пажњу у будуће на то, да „Тежак“ врло не радо публикује опширне написе, који се морају настављати у неколико бројева. Исто тако „Тежак“ не радо публикује и опширне чланке у виду брошура, из разлога што такве публикације скупо стају Друштво. И ако у томе Уредништво прави кад-кад изузетак, то чини само по одобрењу Управног Одбора: кад дотични напис има важности и за ширу публику, или се у њему третира какво питање, од општег значаја, по коме би Друштво као стручно тело, требало да каже своје мишљење.

Молимо Вас, дакле, да о овоме водите рачуна, и у случају враћања рукописа не тумачите то као акт личног нерасположења.

Г. *Dr Ник. Милутиновићу — Панчево.* — Писмо смо примили. „Тежак“ ћемо Вам слати редовно. Послато употребићемо. — Примите српско поздравље.

КЊИЖЕВНОСТ

Господарска Смотра, год. II. бр. 5., изашла је 1 децембра 1911. г. са овим садржајем: Д-р Аугуст Лангхофер: Штетни кукци у господарству Хрватске; Стјепан Јурић: Аусманско питање у Данској; Јосип Предавец: По Данској (наставак). — Листак: Стјепан Јурић: Извоз стоке из Хрватске и Славоније год. 1910. Преглед о закланој марви за јавни потрошак. — Књижевност: Д-р Љ. Прохаска: Антун Грубишић, ц. кр. надмјерник: Аграрне операције као средство за подигнуће економских околности у Далмацији; Д-р Љ. Прохаска: Природа; Стјепан Јурић: Д-р Сава Улмански: „Studie über die Abstammung des Šiška-Schweines.“

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Кнегиње Љубице улица бр. 6.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ
на основу највишег решења од априла 1869. год. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина, осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 34. **БЕОГРАД, 10 ДЕЦЕМБАР 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ:

Одкуда Американцима толике сорте кукуруза. — *Dr Ђорђе Радић.*
Утицај састава земље на развиће винове лозе и каквоћу вина. — *Милутин Стојановић.*
Кртица као штеточина. — *Dr Ђорђе Радић.*
„Шарени дуван“. — *Dr Ур. М. Стајић.*
Рад анкете по спору Матејић — Ранојевић. —
Мишљење стручне комисије о прскалицама..
Последња вожња (Забава). —
Поучне ситнице:

РАТАРСТВО

ОД КУДА АМЕРИКАНЦИМА ТОЛИКЕ СОРТЕ КУКУРУЗА?

Свима је нама познато, да смо кукуруз добили из Америке. Колико нам је из историје његове познато, ми смо првобитно добили *једну* сорту — жуту, у које је зрно с боковâ пљоснато, а с лица заокругљено и глатко. Путницима, који су ранијих годинâ по оним американским крајевима путовали, из којих је нам првобитни кукуруз донешен, нису тамо ни наилазили на неке друге сорте. Много су доцније пренесене друге сорте, не само из северне, него и из јужне Америке, па и данас се преносе у Европу све нове и нове сорте, за које бих пре могао рећи, да су *то* пажњом и вештином произведене „одлике“ (варијетети) од извесних главнијих соратâ, које се у истини и по облику клипа и по облику и боји зрна једна од друге знатно разликују, а које се тамо у разним крајевима, земљама и климатима гаје.

Али од куда *посведневно* потичу те силне, нове одлике *из једних истих крајевâ*, где је отпре била *само једна* домаћа сорта?

Ево од куда.

Американци су изврсни пољопривредници. Они не седе с крштених руку и не задовољавају се с оним што имају, као по Богу ми, него усталачки и с великим стрпљењем неуморно раде на усавршавању и облагорођавању свега онога, што сеју и саде. Развој свега тога и добивене отуда резултате, ја сам брижљиво пратио кроз више годинâ, и набављао отуда разне плодове да их упознам, проучим и са ранијим производима исте врсте упоредим. Свима, који су били очевидци мојих негдашњих радовâ у томе погледу, умеће такођер о томе и свој део да кажу, а ја ћу се овде за сада задржати на кукурузу, као једном од најглавнијих наших „житâ“, па с тога хоћу на напред постављено и за нас веома важно и веома поучно питање да одговорим.

Искршњавање толиких одликâ кукуруза у Америци данас, од којих сваке године по неколико разних у Европу преносе и врло скупо продају, оснива се: *понајпре на пажљивом избору клипова за даљу производњу, па онда на још пажљивијем избору појединих зрнâ из тих клипова и треће на вештачком оплођавању појединих бољих соратâ између себе.* За усавршавање тих радовâ, основана су од пре неких 15 годинâ у Америци нарочита удружења, која расписују и издају велике награде оним пољопривредницима, који најбоље клипове с најбољим зрном производу, што је подстакло интересовање и такмичење међу тамошњим пољопривредницима у тој мери, да је оно, тако рећи, постало грозничаво.

Начин, на који ће произвођачи циљ постићи, остављен им је на вољу: да ли ће искључиво само узети избор клипа и зрна, или ће то усавршавати још и мелезењем, тј. вештачким пренашањем цветнога прашка с једног струка на други и на тај начин добити неки сасвим нов производ, који се стручно оцени, па ако што вреди, онда и награди. Али чујте! *Награда се издаје према* **проценту** *за награду признатих клипова са целе једне њиве, а не награђују се само поједини,* **случајно** *боље развијени клипови,* од којих је сопственик на целој њиви неколико само нашао и изложио, *пошто се то не сматра као његова заслуга,* него је то при-

родна случајност, што Американци не награђују, као што се то, рецимо, код нас ради. *Половина или трећина клипова с једне њиве, мора одговарати оцењеном клипу.* За награду признат природ једне њиве, *мора*, дакле, *бити дело рада и вештине дотичног пољопривредника*, а не случајност, па се с тога код њих у бољој производњи стално и напредује, јер се тамо не чека да Бог с неба својим благословом чуда чини, него да то учине: *труд, разум и вештине људске делателности*, а ове су три чињенице и учиниле, да је добивен један

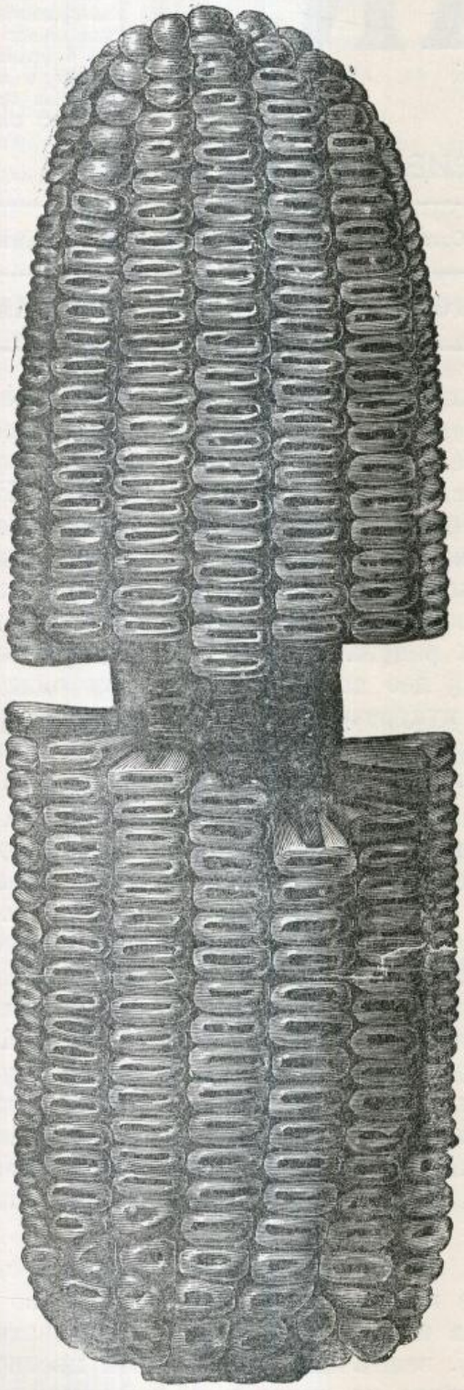

производ, као што га примера ради приложена слика верно показује. Ја сам ту сорту добио непосредно из Америке и сејао ју кроз три године и увек са потпуно задовољавајућим успехом, *узимајући за сејање само она зрна из средине.* Стабло му је бивало између $2^1/_2$—3 метра високо, са по 2—3 добро развијена клипа и *ни једна стабљика никад није била неродна.* Бивало је и дужих клипова, но-што приложена слика показује, а на сваком по 10—14 редова са по 45—48 лепо развијених, крупних, жутих зрна. Американци га радо и „на сачму“ сеју за исхрану стоке, нарочито крава музара, и преко лета по три пута косе.

При наведеном усавршавању својих кукуруза, Американци, да постигну свој циљ, не раде у једном само правцу, на пример у правцу *на количину, да што више прихода добију*, него они у томе раду, иду и даље: они напме: усавршавају кукурузе и на каквоћу, да их добију, *не само за добру храну, него и за добар материјал за разне прерађевине, за које се кукуруз употребљава*, и на послетку оваким избором сјева постижу још и то: *да немају неродних, јалових струкова на њиви.*

Вештим избором сјева, правилним и пажљивим обрађивањем и међусобним оплођивањем одабраних струкова бољих сората, — постале су те многе одлике кукуруза, којима нас Американци сваке године изненађују, а које наше европске сорте у сваком погледу надмашују.

Ја сам још 1865. до 1868. годинн у томе правцу радио са бачким кукурузом, и после четиригодишњег рада постигао тако одличне резултате, да сам од краљевског угарског министарства за земљорадњу одликован *Златном Похвалницом.* Од тих мојих производа ја сам 1869. године предао 3 клипа и Друштву за Пољску Привреду на углед и оцену, и ти су клипови чувани у бившој друштвеној збирци у нарочитим стакленим боцама, а кад је — на жалост — нестало те збирке, нестало је и тих клипова, који су у свако доба и свакоме могли да служе за подстрек! Дакле, отпочео сам тај рад на облагорођавању кукуруза, у неколико раније и од самих Американаца и постигао циљ, у колико сам, као приватна личност и са средствима с којима сам онда располагао, постићи могао; *а кад би у томе циљу Министарство Народне Привреде или Српско Пољопривредно Друштво дало званичну иницијативу са одређеним добрим наградама*, нашло би се и код нас људи, па би, слободно могу рећи, и у Хомољу било у сваком погледу бољег кукуруза, но-што га има данас. И куд би ми онда с нашим кукурузом отишли, за чије је успевање Милостиви Бог са свима удобностима Србију благословио!?

Дакле — *напред!* То је моја реч.

ВИНОГРАДАРСТВО

УТИЦАЈ САСТАВА ЗЕМЉЕ НА РАЗВИЋЕ ВИНОВЕ ЛОЗЕ И КАКВОЋУ ВИНА.

Да би виноградари, који намеравају скоро засадити винограде, знали у напред, какво ће вино добити са земљишта, које су спремили за виноград, потребно ће им бити да имају на уму неколико напомена, које су у овом чланку изложене.

Ниједна сорта винове лозе не може успевати у сувише влажним, мочарним земљама. Домаћа, некалемљена лоза може успевати у свима осталим земљама, само ако је филоксера не дира; а већина америчких лоза не може напредовати у збијеним и у одвећ креч-

ним земљима, за које има нарочитих подлога. Земља утиче на развиће винове лозе и на каквоћу вина не само својом бојом већ и својим физичким и хемијским саставом. Од главнијих састојака земље поменућемо камење, кварцни песак, глину, креч, хумус и гвожђе а за тим азот, фосфорну киселину и поташу.

I.

Камење. Искуство је показало да винова лоза успева врло добро на каменитом земљишту. Виногради, који дају најбоља вина, садрже велику количину одломака од стена, ситног камења и шљунка. Земље најбољих бордовских, шампањских, бургундских, швајцарских и кримских винограда садрже око 50% т. ј. половину ситног камења. Плоче, камење, шљунак и у опште сви одломци од стена проузрокују боље проветровање земље; олакшавају отицање сувишне воде из земље; упијају топлоту, ако су затворене боје, и полако је испуштају ноћу те загревају ваздух око чокоћа, нарочито у пролеће. Али најважније се дејство камења састоји у томе, што оно *умањава испаравање воде из земље*, те на тај начин ставља чокоту на расположење већу количину влаге, нарочито у почетку вегетације, када је влага чокоту најпотребнија за његово развиће. Камење повећава влагу у земљи још и тиме, што спречава развијање корова, који би својом транспирацијом исушивао земљу. Последице пак овог повећања влаге у пролеће јесу боље развиће чокота и већа родност, — а пошто услед одбијене топлоте од камења и ластари боље сазревају, то је родност и за идућу годину обезбеђена. Услед тога искусни виноградари никад не избацују камење из винограда ни приликом риљања ни при копњама. Напротив, у извесним местима, као на Рајни а нарочито у Швајцарској, виноградари сваке године намерно *доносе камење* и стрве га по виноградима, док сву површину не покрију камењем или плочама.

Камење може бити штетно по винограде само у влажним земљама и у врло кишовитим пределима, које би на против требало сушити а не повећавати им влагу доношењем камења.

Кварцни песак. Винова лоза у песковитим, силикатним земљама даје обично слаба вина, са мало алкохола, без мириса и врло лака т. ј. са мало танина. То су доста питка вина али се тешко чувају. Њих треба мешати са тешким, опорим винима да би се лакше могла сачувати.

Глина. Земља богата глином даје јака вина, са доста алкохола, не баш толико мирисна али јако обојена. Ова су вина богата танином и мало опора у почетку, али после неколико година постану пријатнија. Њих треба мешати са лакшим винима из кречних и песковитих винограда.

Креч. У кречним земљама свако цвеће и сви плодови добијају јачи мирис па то бива и са грожђем.

Буке (мирис) код вина у толико је јачи и пријатнији, у колико земља садржи више креча. Ово правило важи нарочито за северније крајеве, у које се рачуна и Србија. Француски шампањац и коњак, који имају врло пријатан мирис, долазе из винограда, чија је земља готово сама креда. Скоро сва вина, чувена у свету са свога буке-а, произведена су на кречном земљишту. Кречне земље дају грожђе ситније али богатије шећером, од кога се добијају врло алкохолна али лака и пријатна вина, која се могу одмах прве године трошити. Ова су вина обично сиромашна у танину.

Хумус. Органске материје, од којих постаје хумус, нагомилавају се само у земљама сиромашним кречом, јер креч потпомаже нитрификацију т. ј. претварање органских материја у растворне нитрате, које биљке усисавају или вода односи. Хумусне земље дају проста вина, кисела и јако обојена. Ова се вина тешко чувају, те их треба мешати са другим винима или их одмах трошити.

Гвожђе. У облику оксида или разних соли, које се налазе у земљи, гвожђе појачава боју код вина, јер оно улази у хемијски састав винских боја. Приметило се одавно да црвене земље, које садрже оксид гвожђа у повећој количини, дају вина са јачом бојом него ли друге земље.

II.

Сем ових земљиних састојака, који се и без нарочите анализе могу распознати, у земљи има и азотних, фосфорних и калијевих соли, које се распознају само хемијском анализом, али чије је дејство на винову лозу и на вино од битног значаја. С тога ћемо и њихово дејство укратко изнети.

Азот. Азот, који винова лоза упија из земље, потпомаже развиће ластара и лишћа; лишће и ластари троше скоро $^4/_5$ од целокупног азота који корен усисава. С тога је азот у стању да повећа родност чокота, јер многобројније и развијеније лишће ствараће у већој количини материје, из којих се скоро поглавито састоји грожђе. То бива у случају, кад у земље поред азота има доста фосфорне киселине и поташи т. ј. калијевих соли; тада се оплођење врши под повољним околностима а грожђе и лоза добро сазревају. Али, ако у земљи има много више азота но фосфора и поташе, чокот постане врло бујан, па њему има одвише лишћа и много ластара са дугачким интернодијама, цветови опадају са петељака, грозд постане рехуљав или се сасвим претвори у рашљику, вегетација се продужи доцкан у јесен те лоза рђаво сазри и тиме се поквари чак и берба за идућу годину. Вино је пак из таквих винограда нижег квалитета.

С тога никада не треба повећавати само количину азота у виноградској земљи, већ заједно с азотом треба повећати још и фосфорну киселину и поташу.

Фосфорна киселина. Она спречава рђаво дејство сувишног азота на родност винове лозе, јер она поправља баш оно, што азот поквари. Дејство фосфорне киселине састоји се у томе, што она потпомаже родност чокота, развиће и сазревање грожђа, у коме она изазива повећање процента шећера. У виноградима, богатим фосфорном киселином, ластари имају кратке интернодије, тврђи су и сазревају раније и боље а таква лоза лакше издржава мразеве. Вишак фосфорне киселине у земљи не производи на лозу рђаво дејство као вишак азота. Што више има растворљиве фосфорне киселине у земљи, тим ће је више бити у грожђу и шири. За време врења шире већа количина фосфорне киселине биће боља храна за вински квасац, те ће се

овај боље развијати и извршиће врење у повољнијим условима, те ће и вино бити бољег квалитета. Боља вина садрже више фосфорне киселине од простијих а тако исто и црна вина садрже више фосфора од белих.

Поташа. То је хранљив састојак, који винова лоза упија из земље у већој количини но азот и фосфорну киселину. Поташа повећава заједно са фосфорном киселином родност чокота; ластари боље сазревају и лакше издржавају мразеве и друге болести. То је одлично средство за подизање изнурене винове лозе. Поташа прелази из грожђа у ширу па за тим у вино, где се налази у знатној количини у облику калијум-битартрата (стреша) и калијум-тартрата. Анализама је нађено: да боља вина садрже више поташе од лошијих, а искуством је доказано да виногради, у којима се повећава поташа, дају ширу са мање киселине а са више шећера.

На послетку да поменемо да се као најбоља земља за виноград може сматрати она земља, која би имала од прилике следећи састав:

Земља { ½ ситног камења, плоча, шљунка.
½ ситне земље са { 50% креча — за јачину и мирис вина.
10% песка — за лакоћу, питкост.
30% глине — за танин.
10% оксида гвожђа — за јаку, сјајну боју.

Сем тога у земљи треба да има бар 1 хиљадити део азота, 1 хиљадити фосфорне киселине и 2 хиљадита поташе или више.

Буково. **М. Ст.**

НАШЕ ШТЕТОЧИНЕ

КРТИЦА КАО ШТЕТОЧИНА.

(РЕЧ У СВОЈЕ ВРЕМЕ)

Ретка је, врло је ретка ливада у нашим крајевима, која није кртичњацима, тако рећи засута. Негде више, негде мање, а то показује немар дотичних домаћина. На ливадама, на које домаћин обраћа више пажње; на ливадама, које он негује — нема толико кртичњака, па не може бити ни толико штете, као на оним напуштеним, занемареним ливадама, на које домаћинова нога онда стане, на коју његово око онда погледа, кад треба да ју коси.

Наука нас уверава, да се кртица не храни биљним корењем, и да нам с те стране није од штете, него да се она искључиво храни разним бубама, гљистама, жабама, гуштерима, гундељима и другим сличним животињама, које су на ма који начин штетне нашим ливадама, па нам је кртица с те стране, корисна. Али она, тражећи те животињице, подрива нам ливаде и избацује кртичњаке на стотину места, издижући с њима и траву са жилама заједно, па се услед тога трава суши; оне пак траве, које се кртичњаком претрпају, иструну под земљом без ваздуха и светлости. Избацивањем кртичњака, дакле, кртица нам је на ливадама више штетна, но што је корисна.

Кртице могу тако да искваре ливаде, да не морамо преоравати и на ново ливадити, или их преоравати и кроз неколико година другим усевима засејавати, па ћемо на тај начин кртице растерати.

Оштету коју нам кртице на ливадама учинити могу, можемо најбоље видети, кад *с јесени* кртичњаке разгрнемо; кад наступи пролеће, наћићемо нове, на другим местима по ливади изривене кртичњаке, а често можемо видети и такве ливаде, на којима има више кртичњака, него зеленом травом покривена места.

Највише страдају од кртица оне малене ливаде, које се налазе усамљене између њива, а где на далеко од њих других ливада нема, него све кртице, које су са њива јесењим преоравањем растеране, преселе се на ту усамљену ливаду да презиме, јер их на ливади нико не узнемирава.

Мислен домаћин не може тако равнодушно гледати тога штеточину на своме добру, на својим ливадама, него мора потражити начина: или да га, у колико је то могућно, потамани, или бар са своје ливаде растера.

Кртице можемо таманити на више начина. Од тих разних начина, ја ћу да наведем само оне, који су најприроднији, или се иначе у нашим приликама најјевтиније извршити могу.

Хватати их живе и убијати, то је најприроднији начин. Кртица рије обично у зору, кад се сунце рађа, па онда на подне и при залазу сунчеву; она рије и испред кише, и одмах после ње. На ливадама, на којима има много кртица, не остаје ништа друго, него да се у речена времена, кад оне рију, стражари, па кад кртице буду у највећем послу при избацивању кртичњака, онда треба будаком подубље у земљу ударити, кртицу избацити и убити.

Наводњивање с јесени и с пролећа, где то положај ливада према реци ил' потоку дозвољава, једно је од најсигурнијих средстава, да се све кртице на ливади утамане. У томе случају треба пре наводњивања све кртичњаке добро растурити, да рупе остану отворене како ће у њих вода моћи боље и лакше продирати и кртице подавити.

Па и без наводњивања, кад се с јесени — *дакле сад* — кртичњаци добро разгрне и рупе оголе, да јесење кише у ровове продру, добро помаже уништавању кртица.

Трећи је начин: убијање младих. Кртица се коти у месецу марту, и увек окоти 3—6 младих. Гњездо није никад далеко од површине кртичњака, а онај кртичњак, у коме је гњездо, познаје се по томе, што је много већи од осталих. Кад, дакле, у марту месецу угледамо на ливади велике кртичњаке, ми треба да их раскопамо и у њима ћемо за цело наћи младих кртица, које ћемо одмах и поубијати.

За растуривање кртичњака, где их на ливадама има мало, можемо се послужити добрим гвозденим грабљама; а на већим ливадама, где кртичњака има много, употребљује се нарочито оруђе, тако звано „*ливадско ренде*“, које се може набавити преко Српског Пољопривредног Друштва, а које могу њих више домаћина заједнички набавити. **Р.**

БИЉНЕ ШТЕТОЧИНЕ

„ШАРЕНИ ДУВАН“

ИЛИ „ШАРЕНО ЛИШЋЕ“

Под шареним дуваном разумемо шарено лишће, које показује бела, безбојна поља на место природног биљног зеленила, (албинизам, албикација).

Врло често наилазимо у дуваништима и на лишће које је, на место беле боје, обојено жуто или чак црвено (хроматизам), као лишће од дрвећа у јесен.

Сл. 40. — *Шарени дувански лист.*

Оболело дуванско лишће показује бела, или зелено жута поља, дуњине боје, махом већег обима и разноврсног облика. Зелено-жута боја се јавља обично на местима где је палисадно ткиво безбојно; ако је и сунђерасто ткиво безбојно, онда прелази у отворено бело. Оваква места налазе се обично на ивицама листа и изгледају као бела зрнца, разбацана без реда. Бела поља јављају се и на наличју листа у истом тону боје док зелено-бела на наличју су жуто-зелени. Диференцирање између тонова боје на наличју је, дакле, изразитије и јаче него на лицу лишћа.

Границу ових поља чине лисна ребра, првог, другог и трећег реда, услед чега та поља показују контуре многоугаоног облика. Преко главног ребра врло се ретко ова поља распростиру, али и ако их буде, онда су на основи главног ребра. Споредна ребра првога реда већ је чешће да су обојена бело.

Врло често бива да је само једна половина листа бело обојена или само један крај.

Ова бела поља не морају бити већа ако је лишће старије; они могу бити исте величине и кад је лишће младо. Око сваког овог поља обично се јавља и једна већа или мања зона малих, ситних пегица, боје дуњине, које су око саме ивице поља густо посејане, а у колико се од ове удаљују, све су ређе.

Интезивно шаренило изазива разноврсно борање и савијање оболелог дела листа; нарочито на младом лишћу и код филиза наступају врло неморалне кривине: врхови листа се издужују и савијају. Већа оштећења не јављају се на оболелом листу до бербе. Само на подбиру и доњем лишћу, ако је шаренило захватило веће површине, изумру ова бела поља и то почев од ивице па ка средини. Но, врло често наступа противно: да бела поља остану читава, а да се привидно здрави зелени делови листа сасуше и отпадну.

Узрок ове болести још до данас није испитан. Има разних мишљења научника, који су ову болест испитивали, али се ни једно не може узети као сигурно, с тога их и ми овде нећемо ни наводити.

Пошто је ова болест наследна код дувана, то ако хоћемо да је сузбијемо, не треба никад узимати семе од оболелих струкова. То је у осталом најпоузданије средство које можемо овом приликом нашим произвођачима препоручити.

АНКЕТЕ

РАД АНКЕТЕ ПО СПОРУ МАТЕЈИЋ—РАНОЈЕВИЋ

У бр. 13. „Тежака“ од ове године штампан је чланак г. Николе Ранојевића: „Два прскања винове лозе пре цветања“. У томе се чланку поред осталога, за прво прскање препоручује 1% бордовска чорба, а за друго прскање да се повећа на 2%, ако време буде повољно за ширење пламењаче. За справљање бордовске чорбе најбоље каквоће и на најпростији начин предлаже се, да се за растварање плава камена и гашења креча употребе подједнаке количине воде, и да се раствор плава камена сипа у гашени креч.

Поводом овог чланка написао је г. Петар Матејић у бр 3. „Авале“ чланак: „Прскање винограда бордовском чорбом“, у коме тврди, да су многи привредници из среза врачарског доста настрадали овог пролећа са првим прскањем, јер им је све младо лишће на чокоту, прсканом чорбом, справљеном на напред поменути начин, после 2—3 дана поцрнело и увенуло. Као доказ за то г. Матејић наводи, неке сељаке из Белог Потока.

На то је г. Ранојевић преко бр. 21. „Тежака“ упутио писмо г. Матејићу, с предлогом, да се образује

анкета од њих двојице и три члана с факултетском спремом. Анкети се ставља у задатак, да оцени начин справљања бордовске чорбе и предложене проценте концентрације, како је то г. Ранојевић тражио у свом чланку; тако исто, да испита случајеве неуспеха које г. Матејић наводи у свом чланку, као и узроке због којих је у наведеним случајевима оштећена лоза. Записник анкете снабдевен потписима свих пет чланова да се оштампа у „Тежаку“ и „Авали“.

Овај предлог усвојио је г. Матејић писмом од 4. ов. мес. одредивши за члана анкете г. Миодрага Обреновића, секретара Српског Пољопривредног Друштва. Одмах за тим одредио је г. Ранојевић од своје стране г. Д-р Вељу Стојковића, секретара Министарства Народне Привреде. Та оба члана изабрали су трећег члана г. Борислава Милутиновића, хемичара Пољопривредне Хемијске Огледне Станице.

Тако образована анкета, због одсутности појединих чланова, састала је се тек 19. октобра и о свом раду она је саставила и потписала овај записник.

1. Анкета констатује, да је г. Матејић на основу добивених података у Белом Потоку погрешно извео закључак, да су тамошњи виногради оштећени бордовском чорбом справљеном на начин, који је г. Ранојевић изложио у бр. 13. „Тежака“. Тај начин справљања борбовске чорбе није нико у Белом Потоку употребио, што је г. Ранојевић доказао подацима прикупљеним на лицу места, а с чиме се и г. Матејић овом приликом сложио. — Осим тога г. Матејић признаје, да ни у другим местима среза врачарског није за прскање винограда справљана чорба на начин, који је г. Ранојевић препоручио, већ на стари начин.

2. Односно начина справљања бордовске чорбе, анкета се слаже у томе, да бордовска чорба, справљена на начин који је г. Ранојевић изнео у бр. 13 „Тежака“, има више и ситнијег плавог талога, па према томе и јачег дејства у предохрани лозе од пламењаче него чорба, која се у нас справља по старом рецепту т. ј. кад се од 100 литара воде употреби за растварање плава камена 9 л., а за креч 10 л., па се угашени креч сипа у раствор плава камена.

При свем том, г. Обреновић је мишљења, да за наше прилике треба задржати стари начин справљања, јер је у том случају потребан један већи дрвени суд (буре) за растварање плава камена, а за креч може послужити и карлица или други какав мањи суд; док су по начину предложеном у бр. 13. „Тежака“ потребна бар два већа суда (бурад). Осим тога г. Обреновић је мишљења, да ако се неутрализација добро изврши, што се одређује лакмусовом хартијом или фенолфталинском, добија се чорба одличног квалитета за прскање

Најзад, што се концентрације чорбе тиче, анкета се сагласила, да ни веће концентрације (јачине) немају штетна дејства на опрскану лозу, ако је чорба била само довољно неутралисана.

22. октобра 1911 год. у Београду.

Чланови анкете:

Б. Милутиновић с. р. **Миодраг Обреновић** с. р. **Д-р В. Н. Стојковић***

Ник. Ранојевић с. р. **Петар Матејић**** с. р

* Находи: да другој тачки у овом записнику нема места, пошто се првом тачком потпуно побило тврђење г. Матејића у бр. 3. „Авале“.

** Остаје при старом начину справљања бордовске чорбе, јер је искуством доказано као практично.

КОНКУРСИ

МИШЉЕЊЕ СТРУЧНЕ КОМИСИЈЕ О ПРСКАЛИЦАМА СИСТЕМА: „БАЛКАН“, КАРЛА ПЛАЦА ИЗ ЛУДВИКСХАФЕНА И „АУСТРИЈЕ“.

Српском Пољопривредном Друштву

Према решењу Управног одбора од 12 новембра ове године извршили смо упоредне пробе са препаначеном прскалицом „Балкан,“ поднетом на оцену са једном новом увезеном, немачком прскалицом Карла Плаца из Лудвиксхафена, чију је оцену тражила овдашња фирма Јосиф Матковић и са прскалицом „Крајина“, од које се послани примерак одмах у почетку пробе показао да је у неисправном стању, те је ова прскалица искључена из даљег упоређења.

Поређење прскалица „Балкан“ и немачке, вршено је са добро познатом Нехвиловом прскалицом „Аустрија.“

Конструкција нове прскалице „Балкан“ у свему одговара старој, сем измене у затварачу пумпе, који стеже велику гуму, и начина дејства полуге за пумпање.

Код нове прекројене прскалице „Балкан“ стезање велике гуме врши се помоћу једног општег завртња, који гуму по ивици свуд унаоколо притегне на по 6 до 8 мм. Завртањ се може стегнути врло јако једним простим кључем, у облику ракље, и полугом за пумпање. Полуга дејствује на средину велике гуме једним вертикалним клипом, који се потискује директно полугом, а не преко колена (курбла), као што је то обично код свију осталих прскалица. Полуга је од пљоснатог гвожђа са дрвеном ручицом. Све остало је исто као и код старог модела.

Немачка прскалица у главном је имитација Вермолерове француске прскалице — „Eclair“ № 1., изузев велике гуме и начина њеног стезања или затварања пумпе. Затварач има жљебове као и основица пумпе. У те жљебове улази нарочито скројена гума, која се притеже помоћу четири ручна завртња. Полуга дејствује као и код већине других прскалица, преко колена (курбла), на средину велике гуме ексцентрично тј. клип се не креће вертикално.

Ручни шрафови не могу се потпуно руком стегнути већ изискују употребу пљоснатих кљешта или ма какве чврсте полужице. Нарочитог кључа нема.

Комисија је констатовала следеће:

1. Запремина и тежина празних прскалица.

„Аустрија“ 14.250 Л са 6.250 кграма.
„Немачка“ 13.050 Л са 6.550 „
„Балкан“ 11.500 Л са 8 „

Добро напуњене прскалице (обичном бордовском чорбом) издржале су правилно и задовољавајуће растурање, (т.ј. до затварања конуса растурања са горње стране):

„Аустрија“ 1 минут.
„Немачка“ 1/2 „
„Балкан“ 1 1/2 „

Ширина конуса растурања при прскању била је

највећа код „Балкана,“ потом код „Аустрије“ и најмања код немачке прскалице.

Финоћа растурања (капљица) подједнака је код „Аустрије и Балкана“, а много слабија код немачке прскалице.

Даљина терања млаза без растурања код немачке прскалице 12 и код „Балкана“ 11½ м. код „Аустрије“ 11 метара.

При нормалном, непрестаном, прскању потрошиле су по 3.750 метара бордовске чорбе.

Прскалица „Аустрија“ за 6 минута
„ „Немачка“ „ 4½ „
„ „Балкан“ „ 6¼ „

што излази да би се прскалице морале пунити:
„Аустрија“ после 22½ минута прскања
„Немачка“ „ 15½ „ „
„Балкан“ „ 19½ „ „

Ако се узме да се радник креће подједнако брзо, онда се „Балканом“ један хектолитар бордовске чорбе може растурити на највећу површину (три часа прскања), потом „Аустрија“ (два часа и 40 минута) и најзад немачком прскалицом (два часа).

Материјал.

Дуварови прскалице као и резервоар пумпе код „Балкана“ и „Аустрије“ су од бакра; а код немачке прскалица резервоар је од месинга, а дуварови прскалице од бакра.

При ручном притиску угибају се дуварови код „Аустрије“ и код немачке прскалице, а код „Балкана“ не угибају.

Ручица за пуштање код „Балкана“ и „Аустрије“ подесна је за радника, а код немачке прскалице подигнута је сувише и заморава радника честим пумпањем (покретањем полуге).

Велике гуме у пумпи су по квалитету и јачини подједнаке код „Балкана“ и „Аустрије“, а код немачке прскалице гума је тања и нарочито удешена за ту прскалицу.

Према напред изложеном мишљења смо: *да се све три прскалице могу корисно употребити; али по вредности према извршеним пробама долазе овим редом:*

1-во „Балкан“, 2-го „Аустрија“ и 3-ће немачка прскалица.

Њихова се права вредност може тачно оценити тек после дуже употребе у раду.

Београд, 17. новембра 1911.

Чланови ужег одбора:
Д-р Коста Поповић с. р.
Сретен Јевтић с. р.
Миодраг Обреновић с. р.
Бор Милутиновић с. р.

ЗАБАВА

ПОСЛЕДЊА ВОЖЊА.

Човек о коме ћу вам причати, није био од оних који остављају за собом мноштво трагова и успомена. Напротив, то је био човек миран и тих. Као такав је умро.

Умро је изненада, не болујући. Заклопио је очи као светац и више их није отворио. Знао је можда да је један од оних који су на земљи само зато, да попуне број. Звао се Јован.

Јован се једнога дана само потужи да га боле леђа. После му је било хладно, и то толико, да му је срце дрхтало од зиме. Тако није трајало стално, али су се ти знаци повраћали. Јован би тада само рекао:

— Не знам, шта ми је сада опет!

— Шта ти је? питала би га жена.

Он би поћутао мало, пи би онда одговорио:

— Боле ме леђа, али се тога не бојим; зима ми је, али не зебем. Главно је да ми дуван не прија!

Е, то је већ била озбиљна ствар! Кад говори да му не прија дуван онај, коме лула није избијала из уста, знак је да треба да се спрема на пут, јер је већ смрт близу.

Још исте вечери, када ће умрети, Јован се разговарао са укућанима, пре него што ће лећи. А кад је заспао, заспао је за навек. Његова је смрт била тако нечујна, да су укућани тек ујутру, када су га хтели пробудити, приметили да је мртав.

Жена је закукала, а с њом и кћи. Оне су се јадале, призивале, али је Јован лежао непомично у кревету.

На вику је наишао син и запитао шта се десило. Мати му је онда рекла кроз плач:

— Отац ти је умро.

Дечко је гледао укочено у постељу, оцу у лице, али када му мајка поче поново нарицати, он изађе из куће преко дворишта покривеног снегом и стаде крај ограде.

— Тешко нама, шта ће с нама бити? нарицала је мајка у кући.

Дечко је гледао на улицу. Све се белило. Улица, дрвета, њиве, на којима су се, ту и тамо, издизали џбунови, покривени снегом. Бескрајни мир је владао свуд унаоколо.

На улици није било ни живе душе. Није се чуо ни лавеж паса, јер није било на кога ће лајати. Једини живи створови су били чавке, које су скакутале по снегу. Цео простор је умотавала сива магла, у којој се губила пустара. Из те магле су се издвајале, кад ветар дуне јаче, црне лоптице које су расле што су се више ближиле. То су биле грудве, сухо грање и корење, које је ветар носио од села до села.

Болест и смрт су свуда жалосне ствари, али су најопасније у овим кршевитим крајевима. Свака је кућа тамница за себе. А лекар? Њега на далеко нема. У то доба годишње људи сами умиру. Дешава се чак да падне тако велики снег, да по неколико дана мртваца не могу сахранити. Изнесу га на поље, а он се смрзне као камен.

Дечко је стајао и гледао на поља, а изнутра се још непрестано чуло јецање и запомагање. Најпосле се дечко трже. Он уђе поново у кућу скиде са клина свој кожух и пође вратима.

— Куда ћеш?

— Идем да јавим.

Са великим штапом у руци он пође по кућама редом, да јави за очеву смрт.

— Добар дан.

— Добар дан. Које добро?

— Умро ми отац.

Када је јавио свима познаницима, вратио се кући. У повратку је већ сретао неке људе, који су већ хитали у његову кућу. Сви су они били у кожусима.

У кући је било све мирно, јер крај дође свему, па и плачу. Црна туга се све више шири, али су само очи црвене. Ни псето да залаје. Сељаци веле да оно види кад дух прође, па зато ћути и кућа крај ватре.

Сељаци су стизали непрестано. Најпосле је дошао Јанко Гавровић. Он иде мало спорије од осталих, пошто сваки час застаје, да из пљоске гутне ракије. Њега ракија држи.

У кућу су сви улазили тужно, покуђена носа, оборених очију. Такав тужан дан је једини кад у кућу уђеш, а да Бога не назовеш. Не можеш да кажеш ни „добар дан“ ни „срећно освануо“, а непријатна је ствар ући некоме у кућу а не здравити се. Зато се снуждено ћути.

Јован је већ био окупан и лежао је. Чело главе му је горела воштаница. И мртав је био леп, као што је био за живота. Миран, уредан живот није на њему оставио никаквих грубих знакова.

Жене су га посматрале држећи у рукама велики бео рубац који се носи у таквој прилици. Ни једна реч није прелазила преко њихових усана, пошто су оне у животу научиле, да утеха само увећава бол. Удовица је распремала собу, уздишући тешко. Сељаци су се искашљавали...

— Мајко, какву ћеш хаљину обући? питала је кћи.

— Црну, дете моје! одговорила је удовица, радећи даље свој посао.

Када је са послом свршила, она је онда узела бокал, да воде донесе. Узела је па се заплакала, зато што се сетила, да је Јован још колико синоћ из њега пио.

Али јој жене не дадоше да изађе отеше јој бокал и саме донеше воде. Кажу, не ваља се.

Онда се удовица окрете мртвацу. Приђе му, пољуби га у чело и заплака се.

— Јоване, што ме остави! Зар пошто смо двадесет година проживели, да се растанемо без опроштаја?

Жене су брисале сузе белим марамама. Сељаци су климали главом сетно.

За то време напољу је један сељак спремао кола на којима су морали однети мртваца.

— Хеј, за мене би требала дугачка, разглављена кола! вели Јанко и сркуће ракију.

— Па, не би било згорег да их имаш! одговори му један.

Тако се они јадају.

Јован је био исто тако дугачак као и Јанко, и обична сељачка кола су му била мала, али се није имало куд, пошто других кола није било. Положили су га унутра.

Удовица је гледала све припреме сузним очима, али кад виде да га положише у кола, она заплака.

Онда жена приђе и пољуби Јована, приђоше и деца. Дечак се опростио први, пошто је он морао остати код куће. Његов је растанак био претежак. Сав бол, који га од јутра гуши, добио је тада излив. Дечак је пао јецајући на мртваца, обгрлио га рукама и притиснуо га на груди.

— Драги мој оче! Добри мој оче!... Оче који си ме хранио!...

Унаоколо су, поред кола, стајали сви присутни, тронути. Два три сељака викнуше полугласно дерану бојећи се да није полудео.

— Драгославе, Драгославе!

Као најближи сусед, Миладин Поповић узе узде у руке и ошину коње. Деран се скиде.

Миладин се тада прекрсти и рече:

— У име Бога.

И спровод се крете.

А. Рајт.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Неколико одабраних стоних сората грожђа.

У нас раније није било толико стоних сората; нешто, што је остало после Турака по османлуцима, па и њихова се имена нису добро знала. У новије доба, од када се обнављају виногради каламљеном лозом, зна се више за стоне сорте. Али их има још много, којима се права вредност не зна. У Енглеској и Француској најбоље су испитане *сорте за јело,* или како их ми зовемо: „стоне“ или „асталске“ сорте, не само по укусу него и по местима успевања: да ли напољу или у стакларама, по начину гајења, издржљивости и т. д. Како и у нас распитују почешће за одабраније стоне сорте, то наводимо неке по искуствима у Енглеској и Француској.

За гајење *напољу* и *у стакларама* (стакленим баштама) најподесније су: Блак Хамбург или Плави Тролингер или Франкенталер. Код Париза гаји се у градинама и покрај зидова, и поред веома пријатног укуса и сочности веома је родан, те се сваком најбоље препоручује. Затим: Плави Аликант, плаво воловско око или Гро Колман (Gros Colman), Калабрезер, Мускат Александриски, Блак Пренс (Prince) Блак Монука (Monukka). Слатководац (Buckland Sweetwater). За тржиште су на првом месту споменути Блак Хамбург, који се у стакларама може гајити за пролеће, лето и јесен; а после ове сорте за познију је производњу Гро Колман. А од белих сората на првом је месту Мускат Александриски, познат и као Александриска Тамњаника (неки је изједначују и са познатом „Белом Малагом“), и Слатководац (немачки: Süsswasser, Süsswein).

За гајење *напољу* и *у саксијама* најподесније су: Блак Хамбург, Краљевска Мускадина или Шасла де Фонтенбло (Пармска ранка), Црвени Шасла, Рана Маленгра, Мадлен Анжвина, Форстеров бели Зедлин (Forsters white Seedling), Краљевски Аско (Royal Ascot) и Блак Аликант (Alicante; Мускат Александриски мање је подесан за саксије.

Сорте *за дуже чување* (конзервисање за зиму) најбоље су: Гро Колман, Аликант; а од белих сората: Мускат Александриски, Обичан Токајац (White Tokay), Калабрезер, Требијано. Од наших су сората најбоље: Бела и Црвена Адакалка, Смедеревка и Бели и Црни Дренак. Црне су су сорте на бољем гласу, јер се беле лако повреде.

Сорте од *особитог интереса* ове су: Блак Коринт (Corinth), од кога се добивају цибебе (суво грожђе, — „коринте“); Блак Монука, бесемена и са особито пријатним укусом; Јагодасто грожђе (Staw berry), зрео плод мирише на јагоде и малине; Фердинанд Лесепс (de Lesseps) особито деликатног мириса; Першун-грожђе (Giotal), с лишћем јако усеченим; Алепо (Aleppo), плод пругаст и делимично обојен.

— — Ђ.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Кнегиње Љубице улица бр. 6.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ
на основу највишег решења од априла 1869. год. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина, осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 35. **БЕОГРАД, 20 ДЕЦЕМБАР 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ:

Зимска крушка „Le Lectier“ — *Dr Ђорђе Радић.*
Смрзавање креста код кокошака. — *Dr Ђорђе Радић.*
Штрока на дувану. — *Dr Ур. М. Стајић.*
Крајина и њена вина некад и сад (допис). — *Д. С. Б.*
Питања и одговори. —
Подсетник. —
Гласник. —
Поучне ситнице:
Друштвени и подружински послови. —
Књижевност. —

ВОЋАРСТВО

ЗИМСКА КРУШКА „LE LECTIER“.

И стари Грци и Римљани још, много су полагали на гајење *зимских крушака* и надметали су се у томе. Римски књижевници *Като, Колумела* и *Виргил* помињали су и описивали неколико сорти крушака, а кад су писали о *зимским* крушакама, они су то чинили са неким усхићењем, кујући их „у звезде“ и узносећи их у „седам небеса.“ Зимске крушке из Сирије, нарочито оне из *курстулијске* области, беше још пре Христа у великом поштовању, па су оне с тога и у Европу преношене.

Сваки од нас признати *мора,* да ми, *међу нашим домаћим зимским крушкама немамо ни једну,* о којој би могли говорити са неким усхићењем, коју би могли у звезде ковати и у седам их небеса узносити, као што су то са својим зимским крушкама могли чинити стари Грци и Римљани још пре 2000 и виша година! Зар су наше зимске крушке: *Арапка, Зеутунлија, Зимаја,* и *Кантарлија* неке крушке о којима би се могло говорити са неким усхићењем, са неким поносом?! Боже сачувај! Оне само по крупноћи својој за око нешто вреде, а по својим унутарњим особинама, које се од једне *племените* крушке захтевају, не би ни помена вредиле, јер и кад *угњиле,* оне су као куване, па и онда имају још нешто од своје опорине, којом се од племенитијих сората и — „одликују.“

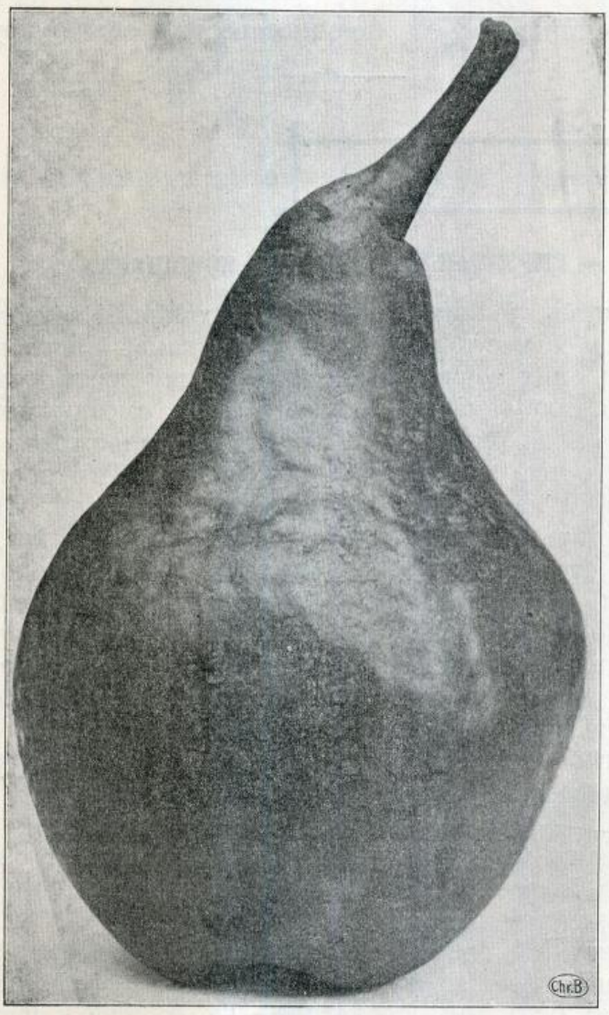

И у присвајању заиста одличних сората, које сам у више прилика за наше, по успевању крушака Богом благословене крајеве препоручивао, наш је народ остао

равнодушан, придржавајући се непрестано још тврдих зимаја, опорих арапака идр.

Време је, крајње је време, да се и ми поведемо и у тој грани привреде стопама напреднијих народа, који нам пружају већ готове племенитије сорте и *зимских* крушака, са којима би нашу домаћу збирку воћа обогатили, а отуда приходе наше знатно увећали, јер се зимске крушке — као и јабуке — много скупље продају онда, кад су оне ретке, него летње и јесење, кад су пијаце с тим воћем преплављене и у бесцење се продаје, само да се прода, да не труне и да се не баца.

Дакле, ја ћу и овом приликом да препоручим нашим љубитељима *доброга* воћа, једну врло одличну сорту *зимских* крушака, коју ево, у природној крупноћи и облику у приложеној слици представљам. То је сорта: Le Lectier, која спада у врло крупне крушке; она сазреве у месецу новембру, и ако се руком или берилом у своје време убере и пажљиво на лежишту чува, траје до месеца јануара. — У зрењу је по *боји* зеленкасто-жута, осута хрђастим ситним тачкицама; *месо* је мирисно и ванредно укусно. Једна од најплеменитијих зимских крушака, које су ми до данас познате. У свему, тако рећи, много подсећа на нашу дивну јесењу крушку „Калуђерку.“

У свима могућим, добро однегованим природним и вештачким облицима круне, може се добити из воћњака *Христ. Бертрама* из *Стендала,* по цени од 1·50 — 5·— динара комад, према старости и облику круне.

Р.

ЖИВИНАРСТВО

СМРЗАВАЊЕ КРЕСТЕ КОД КОКОШАКА.

Настала је зима, а с њом и хладни, ветровити дани, па се често догађа, да кокошкама, а поглавито петлима оних сојева, који имају велику кресту (увор), као нпр. талијанкама, миноркама идр., смрзну врхови од кресте, па онда побеле, услед престалог тока крви обамру, осуше се и на послетку отпадну. Тим постану кокошке, а нарочито петли, неугледни, ружни. Да се то предупреди, треба живину, кад су врло хладни дани и студени ветрови, држати у стаји и добро их хранити, док се време не промени, док не постане блажије. Но ако се опази, да се кокошима почну кресте смрзавати, треба их осамити, да им друге кокошке не пипкају кресте, а смрзле врхове треба неколико пута намазати ниже описаним мелемом. Услед тога ће крв опет отпочети редовно да оптиче, креста ће почети да се црвени, а врхови се неће ни осушити, па ни отпасти. Креста ће, додуше, доцније у хладним данима нешто мало помодрити, али ће се временом и то изгубити, нарочито ако се креста и онда по који пут истим мелемом премаже.

Мелем се прави овако: Купи у апотеци за 0·25 дин. шафранске тинктуре, за 0·20 дин. камфор-шпиритуса и за 0·20 дин. терпетина. То се све у једном стакленцету добро измеша, па том смесом, перцетом или кичицом (пемзлицом), оболела креста намаже.

БИЉНЕ ШТЕТОЧИНЕ

ШТРОКА, КРЕЧАВИЦА, КРЕЧАВА БОЛЕСТ НА ДУВАНУ.

Штрока је после *Трипса* (пепелнице) најчешћа болест на пашим дуванима. Она напада све наше дуване, без обзира је ли то „просечан“ (наш одомаћени, српски дуван), или је то дуван турског порекла.

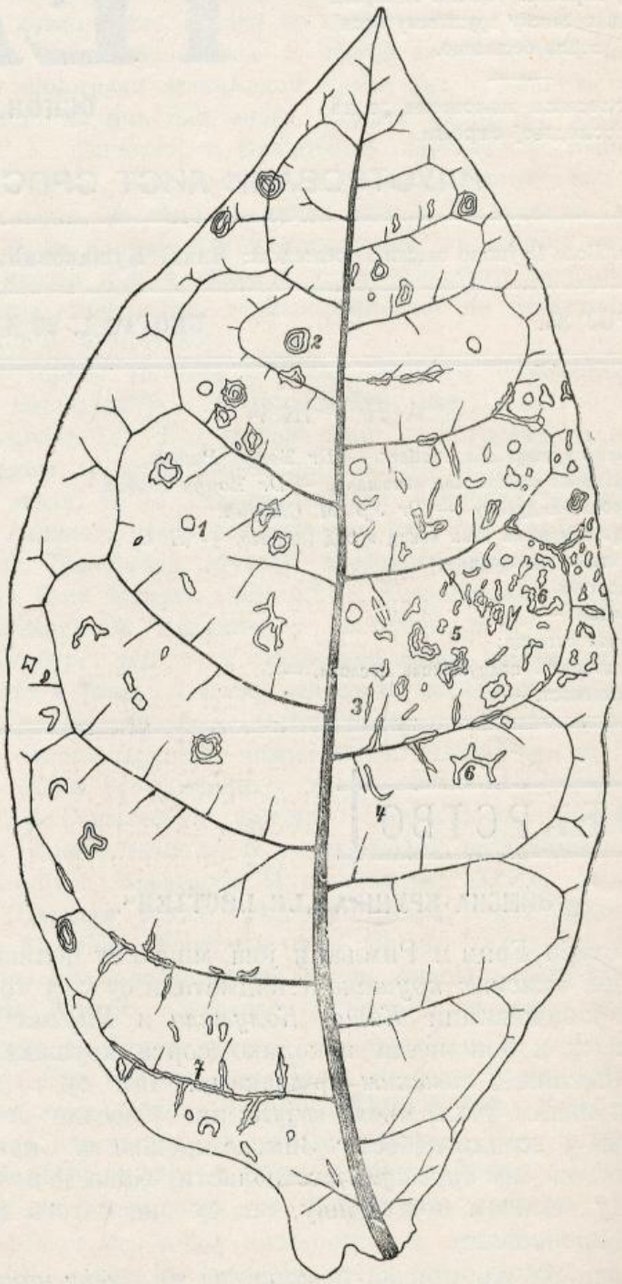

Сл. 41. *Лист дувана представљен у природној величини са штроком. Бројеви уз пеге означавају облик њихов, који је горе у тексту изнет.* (из „Тежака.“)

Штроки највећма годи влага у вези са топлотом, зато се она влажних и кишовитих година више јавља на дувану, него сушних година. Исто тако она је чешћа на дуванима, који расту у осоју, на подводним местима или на скоро искрченим ливадама, него на оцедитим, сувим и промајним местима,

И ако је науци већ одавна позната штрока, ипак

још ни до данас није пречишћено питање о узроку ове болести и природи њеној. Француски научници веле: да ову болест проузрокују бактерије, и да је штрока у ствари мозаик. Другу веле: да штрока није што и мозаик, али да му је веома сродна, и да је њен проузроковач гљивица; а трећи пак тврде: да штроку не проузрокују ни бактерије ни гљивице, већ нагле атмосферске промене, кад нпр. после велике влаге наступе од једном јаке суше.

У последње време у велико преовлађује мишљење: да је проузроковач штроке једна гљива (Phyllosticta Tabaci Pass.) за шта у осталом и многе околности говоре. Но, и ова претпоставка још није сигурна. За то се овом приликом задржавамо само на нотирању тих мишљења, не упуштајући се у њихово проверавање.

Ник. *Рановић*, који је штроку на нашим дуванима испитивао, овако је описао у „Тежаку“ за 1903. год. Стр. 212 и 213.

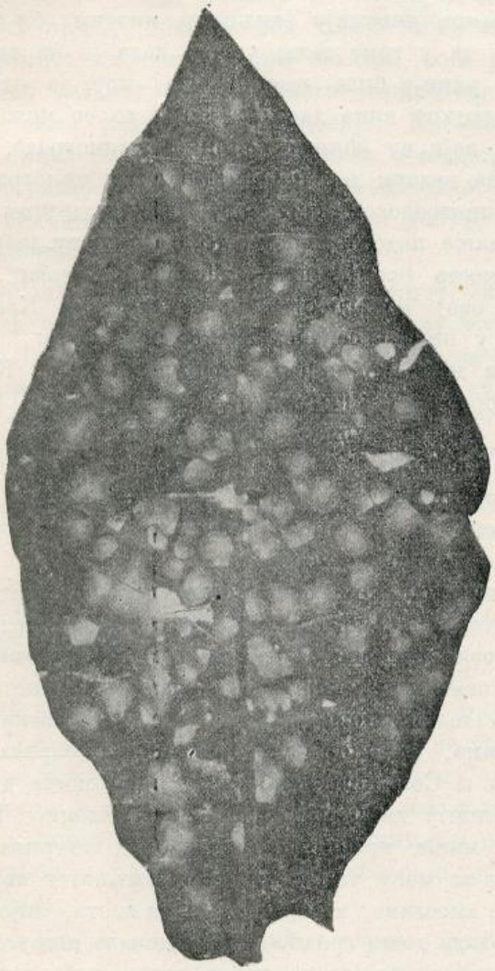

Сл. 42. *Штрока на дувану из чукуровачког расадника. Цео лист покривен штроком* (Снимак Др. Ур. М. Стајића).

„Штрока је болест, која се на 3—5 недеља, пошто је дуван пресађен и добро се ужилао, појављује поглавито на његовом лишћу у облику пега мрких или жућкастих, које најпосле постају беличасто бледе. То је знак да је лисно ткиво у пегама изумрло, док су околни делови листа здрави и зелени.

Пеге су јако променљиве у облику, као што се види из приложене слике. Поред кружних (1) и састављених из концентричних прстенова (2), пеге се још појављују у облику црта правих (3) или искривљених (4), или су без одређена облика (5), при чему се спајају једна с другом (6), нарочито на лисним ребрима (7), те на тај начин производе шаре разна облика. (Сл. 41.).

Само на једном листу може пега бити у толикој мери, да оне покрију готово целу његову површину. (Сл. 42.). Оне се појављују у разно доба старости листа, и то постепено у току вегетације дувана, или у врло кратком размаку времена, у року од 2—3 дана, у толикој мери да је свака нада на бербу изгубљена. То нагло појављивање штроке бива или за време најјачег бујања дувана, или тек при крају вегетације.

Доње лишће дуванских струкова подлежније је штроки, али има случајева где се она прво/појављује на средњем па и горњем, вршном лишћу (сл. 43.)

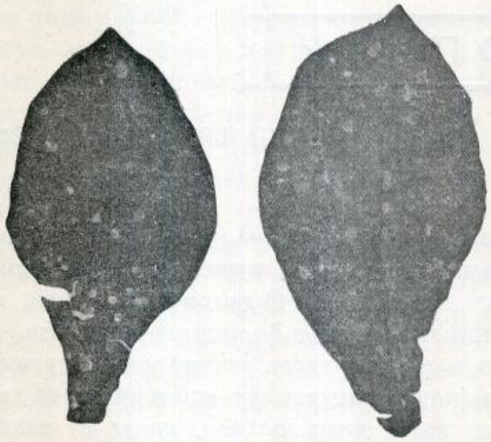

Сл. 43. *Штрока на вршном лишћу „Власотиначког дувана.“* (Снимак Др Ур. М. Стајића).

Штрока је штетна по дуван јер пегаво лишће неме многих особина, које се од дувана, као материјала за пушење, траже. Сем тога, оно је у толикој мери крто, да се при преради, а понекада и при самој берби троши у парчад, а уз то је и по тежини лакше.

Прави узрок овој болести још се не зна поуздано. У том погледу постоје два мишљења. По једном штрока је заразна болест, коју вероватно проузрокује каква бактерија, и ако се ова није могла да издвоји. По другом мишљењу она није заразна, него има узрок у поремећају животних процеса дувана, изазваном: оскудицом воде у земљи, коју корен упија, или наглим испуштањем воде кроз лишће дувана, што наступа кад после веће влажности ваздуха наједанпут јако отопли и тако подржи који дан, или најпосле оскудицом најпотребнијих и сувишношћу по дуван потребних или чак штетних састојака у земљи.

Штрока се не може непосредно сузбити, али се против ње могу употребити мере за предохрану. Те су мере, основане на два мало час споменута мишљења о узроку штроке, следеће:

1. Чупање и спаљивање заражених струкова дуванских, чим се они појаве у дуваништу.

2. Замењивање старе земље свежом у лејама, које су служиле за расадиште дувана, јер се болест понајпре може зараженом земљом да пренесе; или градити леје на новом здравом земљишту.

3. Завести за дуван плодоред и ђубрење, ако је то за наше прилике потребно.

4. Земљиште, одређено за дуваниште, треба да има у изобиљу влаге за дуже време. Пошто највише влаге има у јесен и пролеће, то треба земљу у јесен дубоко преорати и не влачити је, јер ће у том случају више пропустити и примити у се воде. Тек у пролеће треба је влачењем уситнити и на тај начин смањити испаравање воде, од чега је чува горњи, ситни, растресити слој земље; из истог узрока треба дуван окопавати. Разуме се да земљиште не сме бити подводно, нити за воду непропустљиво.

5. Бирати заклоњене положаје и са што мањим променама у топлоти".

ДОПИСИ

КРАЈИНА И ЊЕНА ВИНА НЕКАД И САД.

Неготин, 1 децембра.

Познато је свима какав су глас уживала крајинска вина, и у земљи и на страни, у доба, када је у Крајини постојала наша домаћа лоза. Седамдесетих година, када је филоксера уништила скоро све француске винограде, те услед овога наступила велика оскудица у вину у Француској, долазили су тада у Крајину француски трговци и куповали крајинска вина, за која су добру цену плаћали, ма да су већином млада — недозрела вина узимали.

Наши пак великаши куповали су још раније винограде у Крајини, и проводили лето све до бербе у својим пивницима. У овим пивницама чувана су стара вина у бурадима и флашама, одакле су продавана и на страни. За потврду овога налазе се још и данас етикете, са француским натписима: „Крајина", „Неготинско вино", — поседник на пр.: Краљ Милан, Љуба Новаковић, Никола Христић и др.

Филоксерна зараза, која се појавила у Крајини 1884 год. уништила је до 1890 год. ове винограде, оставивши за собом пустош, јер земљишта, која су била на стрмим, високим местима и већином кречна, где усеви не успевају добро, нико их није више ни обрађивао, те су остала као парлог, где је само стока пуштана на пашу.

Држава, пак, наша ценећи корист од винодеља, и поимајући штету, коју је претрпео народ овога краја од филоксерне заразе, основала је у Букову Винодељско-Воћарску школу 1891. године. Задатак ове школе био је: да примером и упуствима утиче на обнављање винограда у овоме крају на америчкој подлози.

Но, како се код нас све новине у почетку нерадо примају, нарочито, ако су скопчане са великим издатцима; а особито кад се узме и то у обзир, да су чињене у почетку врло велике грешке, које су собом повлачиле веома штетне последице због хрђавог избора подлоге за поједина земљишта, услед чега су виногради масама пропадали од хлорозе; то није ништа чудновато што се је ишло са обнављањем винограда врло споро. Интензивнији рад око подизања винограда отпочео је тек онда, кад се је народ уверио, да подигнути виногради и на америчкој подлози, која одговара земљишту, дају већи принос од винограда негдашњих на домаћој лози. А то је постигнуто тек пре 10—12 година, када је било обновљено толико винограда, да су исти могли дати бар толико вина, колико месне потребе изискују.

Неоспорна је истина, да су негдашња вина, од домаће лозе у Крајини, била богатија на алкохолу и питкија од данашњих, јер је у њима била и знатна количина непревреног шећера. Ако би се овоме потражили узроци, без сумње, да би се нашли у самој подлози америчкој, у положају и висини земљишта на коме се сада нови виногради подижу, у хемијском саставу земље и избору сорте грожђа за поједина земљишта.

Америчка подлога је бујна, нарочито док су виногради још млади, услед чега бобице — зрна код калемљене лозе бивају крупнија, али не узру добро, те и услед тога и мање шећера шира од овога грожђа садржи. Од свих америчких подлога најуочљивија је ова мана код Рупестриса Ди Лота, нарочито ако је он засађен на тешкој земљи; међу тим сви су готово крајински виногради на крајинским земљиштима на овој подлози.

О самом положају земљишта многима би било нејасно, како баш да у томе лежи узрок, када је на свим тим положајима раније била домаћа лоза, која је одлично успевала и одлично вино давала? Но и то се може разјаснити. Сви они, који су обишли крајинске винограде, сложиће се у томе, да велики део ново-подигнутих винограда, није на старом виноградском земљишту, већ на другом новом, ниском и мање подесном положају за винову лозу; тако нпр. чувена места око Тимока „Локва и Висока", где је некада на овој последњој био и виноград Краља Милана, нису ни у пола засађена каламљеном лозом, и ако је од тих места добијано најбоље крајинско вино. Кад се овоме дода погоршавање климатских прилика сатирањем шума, које су раније чувале винограде од хладних северних и источних ветрова, као и учестаност криптогамских болести, којих раније у овоме крају није било, онда је довољно јасно, да су стари виногради у овоме погледу имали повољније услове за успевање.

Колико пак хемијски састав земље и сорта лозе утичу на квалитет вина, може толико да се напомене: да је наша домаћа лоза врло добро успевала, и одлична вина давала са кречних земљишта, која су до сада остала не засађена каламљеном лозом. Лоза, пак, која је била засађена на овим земљиштима, већином је од америчких сората Рупестриса Ди-Ло-Та и Солониса, које сорте нису могле дуго на кречном земљишту да издрже, нарочито Солонис, који је и на земљама мање кречним пропадао од копривасте болести. Домаћа лоза међу тим, на овом земљишту које има више фосфорне киселине, а мање калија и азота, није бујно расла, али је рађала доста грожђа које је давало ширу са 26—30% шећера, услед тога је правилно врење, због ове велике количине шећера у шири, било немогуће, и вина су остајала у већини слатка, слична десертним винама.

Исто тако и на избор сората лозе за поједина земљишта није обраћена довољна пажња од оних који су подизали нове винограде, јер док су пређе виногради на тежем и лакшем иловачном земљишту били садили: Багрину и друге беле и црвене домаће сорте; а на лакшим земљама црне сорте: зачинак, скадарку и др., дотле сада о сортама се у опште не води много рачуна, већ се све сорте мешају, и на избор земљишта се не обраћа никаква пажња.

Но све ове грешке у изгледу су да се отклоне, као што је главни узрок досадањем неуспеху, због хрђавог из-

бора подлоге, са свим одклоњен: добављањем хибра Берландијери × Рипарија. Ови хибриди успевају врло добро на кречним земљиштима, и боље се примају од чистих Берландијера, те ће и Крајина ускоро уживати глас првог винарског краја у Србији. Најглавнији узрок за сада који може омести производњу вина у Крајини то је недавно укорењена фабрикација вештачких вина, које се у овоме крају нагло шири. Ово фабриковање вина много су потпомогле и последње три рђаве бербе, које су омалиле бербу за $^1/_2$—$^2/_3$ од средњег приноса. Справљањем вештачких вина данас се баве овде многи произвођачи. У том послу служе се понајвише петиотовањем, додајући комини сем шећера још и винску киселину и танин; а после свршеног врења и алкохол. Но како они ове додатке додају несразмерно, то су им вина неукусна и склона преврту на поле већој топлоти. Да би предупретили преврт, они се служе антисептицима, који су шкодљиви човечијем организму, као нпр. разне киселине: силицијна, борна итд.

Ма да се ова вина познају на укусу, а познати су и они који их праве, ипак се она троше више но природна вина. Нарочито их троше наши сељаци, који у опште не праве велику разлику између чистог природног и вештачког вина, само када је ово јевтиније. Производња ових вештачких вина биће од веома рђавих последица по обнављање виноградарства у Крајини и производњи природних вина, јер вештачка вина јако обарају и убијају цену природним винима.

Овоме злу могло би се стати на пут само на тај начин, када би се и код нас као на западу узаконила велика казна за фалсификаторе вина. Ако се на овај начин овоме злу не стане на пут, онда је у изгледу, да ће се прављење вина на штету произвођача чистих вина у велико одомаћити. А жалосно ће бити ако се то допусти.

Д. С. Б.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

15. *Питање.* Алекса Тимотић, земљод. из Златарића, има једну шљиву у својем воћњаку, којој не указује бољу негу него осталим шљивама својим, а која се својом крупноћом рода па и родношћу одликује не само у његову воћњаку већ у целом овом крају. — Њезину сам родност пратио с највећом пажњом за ове последње две године и мени се јако допала.

Алекса ми је дозволио узети калем гранчице са те шљиве и сад у мојем расаднику имам око 30 комада калема са исте шљиве. Пошто ми Алекса не може дати потребну количину кал. гранчица у овој години, јер и сам, по мојем примеру, намерава да исту шљиву размножи калемљењем, то бих хтео узети к. гранчице са ових мојих 30 младих калемова, међу тим многи ми воћари саветују да не узимам, јер су веле млади, нису још прородили, те и њихово потомство неће рађати. Док неки опет тврде: да се и са овако младих шљивића, и ако нису прородили, могу к. гранчице с успехом узимати.

Да о овом не би постојала различна па и погрешна мишљења, молим уредништво да преко „Тежака“ дадне своје обавештење.

Примедба. — Према одговору и опису шљива Г. Саве Којдића, који је изишао у 17 броју „Тежака“ од 1910 год., ова Алексина шљива по својом порасту, родности, крупноћи рода, и количини шећера свакојако је блиско сродна Којдићевој шљиви, нарочито „Балканској царици“. Само ова Алексина шљива подлежи пламењачи, јер јој је лист некад више некад мање попрскан црно-жутим округлим тачкицама, које су скроз суве, прогореле.

Али и све три Којдићеве сорте шљива, које сам прошле године преко Српског Пољопривредног Друштва набавио подлеже тој болести.

20. Новембра 1911 год.
у Златарићу.

Милош Витоpовић,
земљоделац из Златарића, срез Ваљевски.

15. — *Одговор.* — Калем гранчице носе са собом све добре и рђаве особине не само оне сорте воћке, која се хоће тим путем да размножи, него и индивидуе — дрвета, па чак и гране, са које се оне узимају.

Сорта воћке пренеће се потпуно калемљењем, разуме се, ако је изабрана и подлога са којом ће се моћи осигурати успех у калемљењу. Утицај различних подлога на једну исту сорту воћке постоји, али је тај утицај такве природе као и утицај самога земљишта. Дакле, сорта шљиве, коју је изабрао г. Витоpовић пренеће се калемљењем на ново дрво, које ће се на тај начин створити. Ако је та сорта плодна, ако је род крупан, она ће бити таква иста и кад се размножи путем калемљења.

Дрво, са кога се буду узеле калем гранчице обновиће се калемљењем. Ако је то дрво кржљаво, неродно или болесно — биће таква иста и она дрвета, која се буду добила камемљењем. Најбоље је узети калем гранчице са дрвета, које је доброг, умереног пораста и које стално, а просечно добро рађа.

Гране, на једном истом дрвету, нису све подједнако развијене, ни подједнако обасјане сунчаном светлошћу, нити подједнако родне. За калемљење треба узимати калем гранчице са оних грана, које су довољно родне и које су окренуте сунцу, јер су тамо ластари најбољи и најздравији.

Поред тога, при калемљењу треба обратити пажњу и на саме *калем гранчице,* које ће се употребити за калемљење. За калем гранчице, треба узимати једногодишње леторасте, који су више мање усправно усађени и без цветних пупољака. Леторасти, који стоје на дрвету оборени к земљи дају при калемљењу воћке, које ће имати оборене гране. Окца на ластарима не треба да су сасвим неразвијена, као што су то доња окца, нити пак ичим повређена. Леторасте, који ће послужити за калемљење, треба прекратити на горњем и доњем делу, па само средњи део употребити за калемљење.

Ето то су општа правила, којих се треба придржавати при избору калем гранчица за калемљење воћака.

Г. Витоpовић пита за објашњење: да ли би могао узети калем гранчице са још младих шљивића, који нису још прородили.

Ако је г. Витоpовић при калемљењу својих шљива обраћао пажњу на избор калем гранчица, те је тиме осигурао будућим дрветима и повољно развиће и повољну плодност, у колико се то тиче наследних особина, онда нема никакве бојазни, ако буде и са младих шљивића узео калем гранчице, нити пак може од тога бити рђавих последица. Не стоји то, да због тога што нису прородиле младе шљиве, да неће рађати ни њи-

хово потомство, т.ј. нове шљиве, које се буду добиле калемљењем од тих младих шљива. У приватним воћним расадницима на страни, где се нема увек матичњака — одраслих воћака од разних сората, узимају се калем гранчице са младих воћкица, које су пре 2—3 године биле окалемљене. За калемљење се узимају као што рекосмо једногодишњи леторасти, на којима нема цветних пупољака. Сасвим је споредна ствар да ли су они узети са већ одрасле воћке или пак са младе воћке. Родност ће се код тако окалемљених воћака појавити после извесног времена, кад воћка буде мало поодрасла. Једна је ствар при таквом раду само незгодна, а то је, што се не зна да ли ће млада воћка са које су узете калем гранчице, па према томе и њено потомство, које се буде добило калемљењем, дати здраво, добро развијено и плодно дрво. Кад се пак калем гранчице узимају са одраслог дрвета, које је дало доказа о свом добром порасту, заравстености и плодности, онда ће се са више сигурности, путем калемљења, добити добра, здрава и плодна дрвета, разуме се, ако су уз то и остале погодбе испуњене.

При узимању калем гранчица за младих воћака ваља узимати оне леторасте, који би се иначе уклонили ради правилног образовања круне. Оне пак леторасте, који имају послужити као основа за извођење круне, не треба дирати.

У примедби је навео г. Витоpовић да Којдићеве шљиве подлежу пламењачи. То је потпуно тачно, јер сам се и сам уверио кад сам ове јесени био у Којдићевом расаднику. На лишћу тих шљива има и оних вених пега (Polystigma), а тако исто и оних црних тачкица (Puccinia), од којих се лист суши и опада. Само сам и то приметио, да се лишће од тих шљива ипак дуже времена држи на дрвету, јер и поменутих болести има у мањој мери. То бар вреди за ову годину.

Даље да напоменем још: да г. Којдић има свега 2 сорте: „Балканску Царицу“ и „Цара Душана“. „Краљица Босне“ не постоји, то је првобитно име шљиве, коју је Којдић доцније назвао „Цар Душан“.

Dr. Вел. Н. Стојковић.

ПОДСЕТНИК

Цвеће у саксијама. Цвеће у собама или стакленим баштама не треба преко зиме сувише заливати, да не би услед сувишне влаге иструлело. Сасушено лишће треба одстрањивати, а лиснато — декоративно цвеће треба чешће водом и сунђером испирати. Топлота и влага треба да је равномерна; топлота не сме бити нижа испод 5—6 С. У топлим данима треба локале у којима се цвеће чува ветрити.

Градина. У ово доба у градини треба предузети ђубрење, риљање и риголовање, ако желимо, да нам земља преко зиме добро промрзне и да се ђубре лепо распадне. Овим начином уништавају се многе штеточине зељастих биљака, такође уништавају се и корени разних корова, особито пиревине, боце и др.

За време лепих дана топле леје треба ветрити а таванице и подруме као и локале, у којима је смештено поврће. Јагодиште треба очистити од сувишних изданака, а није сгорег покрити га и танким слојем употребљеног ђубрета из топлих леја.

Воћни расадних. Ако топлота ваздуха и земље дозвољава, изводи се у ово доба сађење воћака; ако је мокра земља, боље је чекати пролеће. При сађењу добро је стабла огрнути, да не би мраз корене оштетио. Старије воћке, са густим крунама, треба орезивањем проредити. Стабла и главније гране треба кречити и тиме их чувати од мраза и штеточина. Није сгорег ово кречење преко зиме поновити. Сада је најбоље време за ђубрење крушака и јабука.

Живина. Сада на дворишту не опажамо велику веселост код живине као лети, јер услед хладнијег времена и окраћалих дана она тражи склонитија места. Треба се постарати за довољно хране и топао живинарник. За храну преко зиме треба им давати: пшенице, јечма, кукуруза и овса.

Калупљење дувана. Сада се обавља један од најважнијих послова, то је калупљење дувана. Вештина и труд око сортирања листова по квалитету, боји и величини, доноси произвођачу бољу цену, зато треба уложити што више времена и пажње око овог посла. Калупи треба да буду подједнаке величине; исто тако лишће треба да буде једне боје и величине. Најбоље је у један калуп везивати 10—15 листа. Прошивање листова није дозвољено већ их у калупу треба овлаш канапом привезати.

D. B.

ГЛАСНИК

Производња воћа у Холандији у 1910 год.

Приликом велике народне изложбе воћарских и градинарских производа, која је 29. (п. н.) септ. ове године у Елсту (провинција Гелдерн) била одржана, холандски листови изнели су веома интересантне податке о воћарству и градинарству холандском.

Ове две гране народне производње од пре неколико година добиле су такав полет, да данас, холандска трговина са воћарским и градинарским плодовима заузима прво место на интернационалним тржиштима.

У прошлој 1910. години — која је у опште за воће била неповољна — из Холандске је извезено:

15	милиона	кграма	јабука
2.5	„	„	огрозда
4	„	„	јагода и
166.000	„	„	грожђа.

Целокупан извоз свију плодова износио је 30 милиона килограма.

Најважнији центри градинарски јесу: Боскоп, Оденбош и Нарден.

Извоз садница, украсног шибља и цвећа још је значајнији. У истој години Холандска је извезла:

811.000	кгр.	цвећа	
10	милиона	„	шибља и садница
3	„	„	воћних садница
28	„	„	лукова (од цвећа) и
око 200	„	„	разног поврћа.

Овај огроман успех у култури ових плодова има се приписати једино доброј организацији градинарске наставе.

Главни задатак изложбе у Елсту, био је, да се укаже на важност трговине са воћарским и градинарским продук-

тима. Практичан дух Холанђана и овом приликом показао се у пуном свом сјају. На изложби нису излагана по два или три изложбена предмета, као што је обично случај на изложбама, већ велике количине од сваке врсте. Тако поједине пошиљке су износиле до 1000, а колективне и до 4000 кграма.

Оцењивачком суду је председавао инспектор пољопривредне наставе у Холандији, а чланови суда су били директори великих продавница воћа и поврћа из Париза, Лондона и Берлина.

Вул.

Ускисла павлака лакше се буђка но слатка.

Маст у млеку налази се у виду куглица, које су обавијене доста чврстим омотачима; исто је тако и у павлаци. Омотачи су у слаткој павлаци још жилавији, те се одупиру да се масне куглице скупе у масло. А кад павлака ускисне, омотачи омекшају и олабаве, под утицајем млечне киселине а нешто и бактерија. Зато се ускисла павлака лакше избуђка но слатка; и још лакше онда, кад се претходно пастерише (загреје на 60° С.), јер тада омотачи још више ослабе.

— — Ђ.

Потапање семена у формалински раствор.*)

За сузбијање главнице („снети", гари) код свих врста жита (Ustilago carbo, maydis и destruens) веома је поуздано средство: формалински раствор. Раствор се гради од 1%, (на 100 литара воде 1 литар формалина) и то формалина јачине 40%[1]). За справљање треба узети већу кацу или каду, па из ове узимати мање количине у засебне дрвене судове и семе мочити. С времена на време треба раствор из каце додавати судовима, јер се потапањем семена слаби раствор. Семе треба да постоји у раствору свега 10 минута; затим се оцеди и брзо осуши, ради чега га непрестано превртати, и тако се истог дана може већ и сејати.

— — Ђ.

Гајење дувана

У овој години дуван је гајен у 6 округа (17 срезова). На простору од 2.105 хектара произвело је 12.656 произвођача 145,707.718 струкова дувана у тежини 1,691.510 кгр. листа.

У идућој години проширена је производња још и на срезове: жички (окр. чачански), трстенички (окр. крушевачки), ариљски и пожешки (окр. ужички) и јабланички (окр. врањски), тако да ће се у 1912. години гајити дуван у 22 среза.

Комисије за откуп дувана

Управа Државних Монопола, почетком овог месеца, почела је откупљивати дуван овогодишње бербе од произвођача дувана. Овај посао врше нарочите комисије и то:

1) у Житковцу, за срезове моравски и алексиначки, имају да откупе око 700.000 кгр. дувана.

2) у Крушевцу, за срезове ражањски, расински и темнићски, 500.000 кгр.;

3) у Врању, за срезове масурички, пољанички и пчињски, 300.000 кгр.;

4) у Лесковцу, за срезове лесковачки и власотиначки, 80.000 кгр.;

5) у Нишу и Прокупљу, за срезове нишки, прокупачки и добрички, 20.000 кгр. и

6) у Бајиној Башти, за срезове златиборски, рачански и ужички, 120.000 кгр.

Како је овогодишња берба дувана доброг квалитета, а у изгледу је да ће пребацити милион и по килограма, то ће држава издати произвођачима око 2 милиона динара за дуван.

Вул.

*) Ово средство само га износимо, али га не препоручујемо, јер није код нас још опробано. Ур.

(1) Формалин (формалдехид) добива се у дрогеријама и апотекама, а може се набавити и преко Срп. Пољопривредног Друштва.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Црни лук противу водене болести.

Код Немаца је црни лук од вајкада као домаћи лек противу водене болести познат. Они на тај циљ стружу црни лук на трениці, па га на хлебу почешће дају болеснику да једе. И сами тамошњи лекари препоручују болесницима, да што више црна лука једу. Бивало је случајева, да је црни лук помогао онде, где сви други лекови помогли нису; шта више, у тим случајевима је било немоћи и у бубрезима, и у срцу и у јетри. Услед употребе црнога лука настало је обилатије мокрење, па су и бољке попуштале.

Ђ.

Противу хладноће.

Ко мора на зими с голим шакама да ради, нека намаже руке, па и лице, камфорском ракијом, па ће кожа бити мање осетљива на зими.

Ђ.

Да очуваш обућу од квара.

Кад чизме и ципеле дуже времена леже на влажном месту, онда их обично обузме буђа — плесан, који квари кожу, док на сувом месту остављена кожна обућа хоће да се скоруша и да отврдне. Обе ове непријатности можемо спречити, кад на једну вунену крпу накапамо терпетинског уља и тиме премажемо обућу, коју мислимо на дуже времена оставити. Терпетинско уље очуваће обућу од свакога квара, па и од мишева и пацова. Исто се овако могу очувати и хамови.

Ђ.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

Честитка Славе Њ. В. Краљу Петру I. Највишем Заштитнику Српског Пољопривредног Друштва.

Српско Пољопривредно Друштво, 30. новембра на дан *Св. Андреје Првозваног*, послало је своме Највишем Заштитнику ову телеграфску честитку о Његовој слави:

Његовом Величанству Краљу Србије

Петру I.

Српско Пољопривредно Друштво сматра за врло пријатну дужност, да своме Највишем Заштитнику Њ. В. Краљу Петру I честита крсно име, са жељом, да га још дуго година прославља са Члановима Свога

Узвишенога Дома на срећу српскога народа и српске пољске привреде.

Секретар,
М. Обреновић.

Председник,
Милош Марковић.

На ову честитку Њ. Величанство је послало следећи отпоздрав:

Трудољубивом Српском Пољопривредном Друштву и његовој управи свесрдно захваљујем на топлим честиткама о крсном имену мога дома.

Петар.

Члан утемељач. — Дубоко уцвељена мати, г-ђа *Милева Музикравић*, уписала је свога сина **поч. Јована Музикравића, економа из Бечња,** за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва положивши преко г. Павла Анђелића, трговца из Мрчајеваца, и редовног члана Српског Пољопривредног Друштва, 100 динара утемељачког улога каси Друштвеној.

Уцвељеној мајци и неутешној сестри Румени, за рано преминулим сином и братом, изјављујемо наше топло саучешће, а врлом покојнику вечан покој и мир пепелу његову.

Г. *Анђелићу* нека је и овом приликом срдачна хвала на послатој суми и пријатељској пажњи, коју стално указује Друштву.

КЊИЖЕВНОСТ

ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ КОМОРЕ И ЊИХОВО ОСНИВАЊЕ У СРБИЈИ.

Написао *Др. Богдан Ст. Марковић.* — Издање Српског Пољопривредног Друштва. — Београд 1911. год. Стр. 790. 8⁰. — Цена 1 динар.

Као први корак, да Управа Српског Пољопривредног Друштва одговори задатку, који јој је на овогодишњем Главном Годишњем Збору стављен у погледу рада на оснивању земљорадничке коморе у нас, приступљено је издању расправе г. Д-ра Богдана Ст. Марковића.

Писац је постављено питање расветлио са свих страна и тиме пружио могућности заинтересованима, да се што боље упознаду са потребама оснивања, задацима, организацијом и средствима за рад једне тако важне пољопривредне установе као што је земљорадничка комора. Изложивши најпре своје мисли о узроцима појаве удруживања уопште и о појави удруживања у Србији, о аграрној странци, о улози земљорадничких установа у унапређењу пољске привреде и о улози државе, о пољопривредним друштвима и о задругарству, о државној потпори задругарству, о аграрној политици државе, о аграрној политици и земљорадничким установама, и најзад, о нашој аграрној политици, — писац затим прелази на сам предмет своје расправе и са темељним познавањем упознаје читаоце са појмом земљорадничке коморе, са користима и преимућствима њеним, са задацима земљорадничких комора, са радом постојећих земљорадничких комора, са радом постојећих земљорадничких установа и радом земљорадничхих комора, са уређењем земљорадничких комора, а понаособ са положајем комора према држави, са избором представника земљорадничких комора и са средствима за пословање њихово. На крају пак подвргнут је критици и предлог закона о земљорадничкој комори, који је и у прошлогодишњој и у овогодишњој сесији изнет пред Народну Скупштину и, том приликом, писац је укратко истакао и образложио своје нове мисли о установљењу земљорадничкик комора у Србији.

Као што се већ из саме ове садржине види, у расправи је реч не само о земљорадничким коморама и њиховом оснивању, већ и о многим нашим пољопривредним животним питањима, који морају интересовати највећи део нашег привредног света. То, нема сумње, само повећава вредност ове расправе. Али и сам главни њен предмет расправљања од толиког је значаја по будући развитак и по будуће жељено унапређење наше пољске привреде, да се са правом може очекивати и пожелети да круг њених читалаца буде што шири и што многобројнији.

Разуме се, кад је реч о питањима, која су у овој расправи додирнута, а нарочито о питању оснивања земљорадничких комора у нас, не могу сви заинтересовани потпуно делити по које мишљење пишчево. Али би у интересу саме ствари било, кад би се и та друга мишљења чула и образложила пре но што питање о оснивању земљорадничке коморе у Србији не буде у Народној Скупштини коначно решено. С тога би уредништво „Тежака“ добро учинило, кад би својом нарочитом изјавом отворило ступце „Тежака“ за расправљање свих напред истакнутих аграрно-политичких питања, и тиме пружило могућности и другим заинтересованим, а при том искусним лицима и добрим познаваоцима наших прилика и потреба, да искажу своје опаске и гледишта о њима, а особимо по питању о оснивању земљорадничких комора у Србији.

Овом приказу је задатак само: да читаоце „Тежака“ упозна углавном са садржином ове најновије расправе из области наше аграрне политике, и да је најтоплије препоручи свакоме ономе, који мисли о унапређењу наше пољске привреде, ради на њему и жели јој сваки успех и добро у најскоријој будућности.

— 3. —

Примедба уредништва. — Уредништво „Тежака“, сматрајући и само питање о оснивању земљорадничке коморе у нас као веома важно, врло се радо одазива жељи — „З“ — и отвара ступце „Тежака“ сваком нашем привреднику и озбиљном познаваоцу наших привредних прилика и потреба, да по овом питању изнесе своје мишљење и опаске.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Кнегиње Љубице улица бр. 6.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО
10 20 и последњег дана у месецу

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ.

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ СВЕ
ПОШТЕ
на основу највишег решења од априла 1869. год. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ
на годину 6 дин., на пола године 3 дин. чланови помагачи, чланови свих друштава, подружина, осн. школе, читаонице, војници сталног кадра, ђаци, манастири, земљорадничке задруге, и чувари шума добијају лист у пола цене, ако положе претплату унапред за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ
на годину 8 франака, но срп. пољоприв. удружења и њихови чланови као и српске земљорадничке задруге и читаонице, цркве школе и манастири добијају лист за 6 франака, кад унапред положе претплату и кад се претплате код свог удружења преко кога ће им се лист слати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пољ. Друштво власник, председник: **Влад. Кушаковић.** | Одговорни уредник: **Д-р Урош М. Стајић.**

БРОЈ 36. **БЕОГРАД, 30 ДЕЦЕМБАР 1911. ГОДИНЕ** **ГОДИНА XLII.**

САДРЖАЈ:

О гајењу прекобројних прасади. — *Dr Ђорђе Радић.*
Врсте и расе домаћих животиња. — *Dr Ђорђе Митровић.*
Најновија сорта грашка „Идеал“. — *Dr Ђорђе Радић.*
Јавна говорница. —
Питања и одговори. —
Забава. —
Гласник. —
Поучне ситнице:
Књижевност. —

СТОЧАРСТВО

О ГАЈЕЊУ ПРЕКОБРОЈНИХ ПРАСАДИ.

Код веома плодних крмача често се догађа, да опрасе више прасади, но што имају сиса. У таквом случају имао сам прилике да видим, како је један невешт, још млад домаћин, подавио прекобројну прасад, незнајући, да је и њих могао задржати, однеговати и тиме се користити. Виђао сам и то, да су неки одабирали од прекобројних прасади оне, која су била добро и нормално развијена, па су их на сисаљкама одхрањивали крављим млеком. Тај начин одхрањивања је погрешан и не може се никако препоручити. Они, који тако раде, мисле, да су богзна шта постигли, што су на тај начин одојче одхранили, а не рачунају да се одојче шест недеља, дакле 42 дана храни млеком. И то је, додуше, истина, да се понеко прасе и спасе, „одоји“, али многи и пропадну, па ако се све у рачун узме, уверићемо се, да тако одојени прасици скупо стају, који су тако дуго храњени крављим млеком и остали живи. Да је потрошено млеко продато, могла би се за тај новац купити прасад од пола године. Већ тај рачун доказује, да поменути начин одхрањивања не ваља. Па онда треба још у обзир узети и то, колико се човек мора да мучи и брине, док ту одојчад одржи у животу.

Боље је, да те прекобројне прасице разпоклањамо, ако не би имали прилике, да их другим крмачама, са мање прасади, придодамо, па ако немамо својих, да их придодамо туђим крмачама. Ако је старија крмача опрасила 14—16 младих, па ако су ови добро развијени и способни за живот, а ако су још и доброга соја — пасмине, а крмача здрава и јака, онда је могуће све прасице одгајити на тај начин, да их поделимо у две стаје, у два свињца, у сваки по 7—8 комада. Крмача долази по потреби сад у један, сад у други свињац да своје младе надоји. Али се и тај начин није показао посве практичан, јер крмача воле да борави у ономе свињцу, у ком се је опрасила, него ли у оном другом, па ће онда и одојчад у првоме свињцу боље пролазити, него она одвојена у другоме.

Најбоље је, да се једна половина младих сасвим удали из свињца, па онда да се дан и ноћ, свака два сата мењају прасици код крмаче. Добро је и то, ако се у стаји одели засебан простор, у коме ће се држати једна половина, док друга сиса. Но да не би било пометње, треба једну половину обележити неком бојом, или катраном.

Важно је још и то, да се одојчад мењају свака два сата редовно, а притом да не буде међу њима ни галаме ни цвиљења, јер би се у томе случају крмача одмах узнемирила и узрујала, што није добро ни за њу ни за прасице. Пошто крмача много трпи дојећи толико прасади, треба се побринути да буде обилато храњена, али не губити из вида ни то, да прасад треба поступно привикавати и на другу храну, како би их што пре могли од крмаче — одљокнути и самостално хранити.

ВРСТЕ И РАСЕ ДОМАЋИХ ЖИВОТИЊА

Врсте.

Природна историја животиња учи нас; да животиње, које данас постоје, нису биле од искони овакве какве су

данас. Оне, дакле, нису као такве у засебним врстама створене, већ су у току много и много хиљада векова постале од много нижих животиња пролазећи, постепеним одступањем од својих предака, кроз многобројне фазе.

Према томе, све врсте данашњих животиња у међусобној су вези по постању. Од једне постојеће врсте животиња издвајале су се нове врсте на овај начин.

Поједине индивидуе једне и исте врсте почињу под утицајем: климе, земљишта, хране и начина живота да варирају, одступају, од других индивидуа исте врсте. Ово одступање појављује се у разноликости општих особина у већем или мањем степену. Али увек се налазе још јасне одлике, које ове варирајуће индивидуе — варијетете везују за њихову врсту. У току дужих периода времена зачети варијетети све се више удаљавају од своје врсте, тако да исчезну оне одлике које су их везивале за њихову врсту — нестане прелаза од врсте на варијатет, па и оплођавање између тако удаљеног варијетета и врсте постане врло слабо или немогућно. Тако удаљени варијатети представљају засебне врсте животиња. Чисти представници, у колико су као такви остајали, старих првобитних врста, сузбијани су, под новим погодбама живота, у све уже границе, па су у току векова лагано и изумирали, остављајући иза себе многобројно потомство, подељено у разне врсте и варијетете, да се и даље множи, издваја у нове облике и изумире.

У једну врсту убраја се, дакле, она група животиња, које се међусобно могу оплодити и дати подмладак који се такође међусобно може оплодити. Има могућности да се индивидуе двеју различиних врста могу међусобно оплодити, али њихово потомство није способно за међусобно оплођавање.

Код наших домаћих животиња имамо неколико врста: коња, говеди, овце, козе, свиње и више врста пернате живине — кокошке, ћурке, пловке и гуске.

Раса.

Видели смо да извесни представници једне врсте могу својим морфолошким и физиолошким особинама да одступају, варирају, у већем или мањем степену од своје врсте и да су то варијетети. То, што се у природној историји животиња сматра као варијетет, називамо ми са гледишта одгајивачког *раса*. Дакле, све индивидуе једне врсте које су међусобно сличне својим морфолошким и физиолошким особинама, које се преносе и на потомство, сачињавају — долазе у једну расу. Та сличност у морфолошким и физиолошким особинама између појединих индивидуа исте расе, може бити у већем или мањем степену. Ако представници једне расе имају у погледу: телесног састава, пораста, боје, спољних ознака и привредних користи велике међусобне сличности, онда се таква раса зове *хомогена, устаљена, типирана*. Кад су те сличности у мањем степену, или их у појединим ознакама никако и нема, онда се таква раса зове *хетерогена, неустаљена, нетипична*.

Сваки сточар, који жели да му сточарство напредује и даје поуздане резултате, мора бистрим оком да прати све ове појаве код стоке и да их при спаривању приплодних грла паметно примењује. Ко нема потребног знања ни умно око да види, тај нека не ради на своју руку — нека следује стопама разумних сточара. Јер и потпуно сличне индивидуе једне хетерогене расе могу, кад се спаре, дати потомство које одступа од онога што се желело постићи, и више личи на ближе или даље претке него ли на родитеље. И тако неук сточар никад не може изаћи из вртлога, ако се не угледа на добре сточаре. Напротив, просвећен сточар, који ради с планом и разумевањем, може и од хетерогене расе паметним и сталним одабирањем приплодних грла сразмерно доста брзо добити сталан, једнолик запат и засновати хомогену, типичну расу.

Према мањим одступањима, која се ограничавају на извесне пределе, по спољним одликама или привредним подобностима, једна раса може се делити на више *сојева*. Тако имамо код говеда сименталске расе: оригиналну сименталску расу у Сименталу у Швајцарској, баденски сој сименталских говеди око Мескирхена у Баденској, баварски сој сименталских говеди око Мисбаха у Баварској. Код јоркширске расе свиња имамо три соја: већи, средњи и мали сој.

Раса и сој деле се даље према мањим типичним одликама на запате или пасмине; пасмине или запати деле се на фамилије, а фамилије на индивидуе, то јест јединке.

*

Са чисто привредног гледишта, а то је за нас варочито важно, разликујемо:

1) *Примитивне, неблагородне или тако зване земаљске расе стоке.* То су оне и онакве расе, какве су се у дотичној земљи или покрајини саме по себи формирале под утицајем природних услова, а без вештачког удела човечије руке. Код нас у Србији, преовлађује, на жалост, ова раса код свих врста домаће стоке. Коњи, говеда, овце, козе и свиње још су у огромној већини примитивне расе. Примитивне расе одликују се: великом издржљивошћу; прилагодношћу свима временским променама; отпорношћу према разним болестима; задовољна су лошијом храном, рђавим станом; не траже готово никакву негу — што је све резултат њиховог природног начина живота у коме су се прекалиле и на све навикле. Отуда се ове расе зову и природне расе. Остављене саме себи и борећи се под оваквим околностима за свој опстанак, троше те примитивне расе без мало сву своју енергију на самоодржање. Отуда су грла примитивних раса мала растом, позно сазревају, маломлечна су, тешко се гоје и уопште у привредном погледу мало дају својим сопственницима.

2) *Поправљне или оплемењене расе.* Кад сточари услед већег потраживања и високих цена сточних продуката или утицајем државе, приватних друштава, популарних предавања и књига дођу до убеђења, да примитивно сточарење не даје оне користи, које би се могле имати, онда они приступају поправкама својих примитивних раса стоке и теже, да их према приликама, у којима живе, препороде и њихову привредну вредност уздигну. Те поправке могу се извршити добром храном и негом и правилним одабирањем грла за даљи приплод. Таквим радом могу се примитивне расе побољшати како у погледу пораста, тако и у погледу млечности, гојазности и других привредних особина. У овоме правцу није код нас готово ништа урађено, а то долази отуда што овакав начин поправљања примитивних раса захтева велико разумевање посла, одан и истрајан рад кроз дуг низ година, јер се резултати постижу тек после већег броја генерација. — Да би се што пре постигли жељени резултати, поправка примитивних раса врши се и уношењем стране благородније крви. То се врши на тај начин, што се за поједине врсте домаће стоке набављају добра приплодна мушка грла — пастуви, бикови, нерастови, од оних раса, које се одликују оним привредним особинама које желимо повећати код примитивних раса. Оваквим радом може

се, кад се паметно ради, много брже постићи жељени циљ. У овоме правцу рађено је код нас на поправци свих врста домаће стоке: коња, говеди, оваца, свиња, коза па и живине. Са колико је разумевања и умешности извођен овај посао, није овде место да то расправљамо. Навешћемо само какве су све крви уношене и мешане са домаћим расама. Тако је ради поправке земаљског коњарства уношена крв: арапских, енглеских ердељанских, першеронских, липицанских и англонорманских коња. Ради поправке говедарства уношена је крв: алгајских, монтафунских, лаванталских, горњо-инталских, маријахофских, пинцгауерских и сименталских говеди. Ради поправке овчарства уношена је крв: хемширских, меринских, каракулских, хемшир-цигаја, источнофризијских и других оваца. За поправку свињарства уношена је крв: беркширских, јорширских, енглеских црних и оплемењених немачких свиња. За поправку живине уношена је крв свих постојећих раса живине.

Рад на побољшању земаљских раса стоке уношењем стране крви, захтева темељно знање из области многих научних грана, или у најмању руку, добро познавање основних принципа и велико практично искуство. Неће се увек постићи добри резултати кад се само унесе боља крв. Па не само то, већ се и постојећа домаћа раса може на тај начин, ако се не ради како треба, још погоршати па и сасвим упропастити у одгајивачком смислу. За то се при уношењу стране крви морају имати у виду многе чињенице, а у првоме реду природни услови, који у дотичној земљи или покрајини владају, и према томе судити: има ли могућности да се ова или она раса унесе ради поправке постојећег сточарства.

У појединим крајевима наше отаџбине постигнут је код појединих врста домаће стоке — коња и говеди — известан степен побољшања уношењем стране крви. Али то што је постигнуто тако је мало, да имамо још да рачунамо у главноме са примитивним расама.

3) *Културне и племените расе.* Као што већ и сам назив казује то су оне расе домаће стоке, које су погледу својих привредних особина потпуно оплемењене — доведене до савршенства. Како је постанак ових раса могућан само у културним земљама, где су потребна знања продрла у масу одгајивача и где се природни услови не само до крајности искоришћују на добро сточарства, већ се још неуморним радом човечијим побољшавају и допуњују, то се ове расе зову и културне расе. Културне расе добијају се укрштањем, или чистим одабирањем из природних раса. Оне се одликују великим привредним приносима: млечношћу, гојазношћу и т. сл.; високо потенцираном крвљу, могу да своје особине пренесу и на потомство и у трећем реду својим мање или више изједначеним спољним особинама: кројем тела, бојом длаке и типичним ознакама.

Представници племенитих или културних раса јесу: коњи енглеске расе; говеда холандска или источно-фризијска; мерино овце, енглеске свиње и т. д.

Да би привредне користи културних раса биле што веће, иде се још и даље и за разне потребе диференцирају се поједине групе са једним специјалним задатком како би га могле са што већим успехом вршити и давати највеће могућне користи. Тако имамо: културних раса поглавито за млечност, то су холандска или источно-фризијска говеда, чије краве музаре дају дневно по 25—30 литара млека; енглеска краткорога говеда, која се одликују великом гојазношћу — једно грло може да тежи по 1800 кгр.; енглеске свиње за брз пораст и продукцију меса; мерино овце за вуну. Код коња су на тај начин типиране групе за разне човечије потребе, те имамо; лаке јахаће или товарне коње, јахаће коње, коње за запрегу, за пољопривредне радове, за артилерију и тешке коње за индустријске потребе. Али то нису једине користи од тих културних раса, већ само главне које се јако истичу. Холандска говеда, на пример, поред млечности дају доста и доброг меса; мерино овце поред вуне дају добро месо и т. д.

Има опет културних раса које су одгајене у томе правцу да у исто време задовоље више потреба. Таква су на пример говеда сименталске расе: добро су млечна, дају доста и доброг меса и врло добра су за рад. За мала газдинства, па дакле и за наше прилике, није за препоруку подизати оне културне расе које дају поглавито једностране користи, већ треба тежити, да се створе и усаврше такве културне расе домаће стоке, које ће задовољити више привредних потреба: млечност, гојазност и способност за тежи рад.

Код нас, на жалост, још нема културних раса ни код једне врсте домаће стоке и ако већ више од пола века постоје нарочите државне установе са задатком: да производе запате племенитих, културних раса и буду расадник за приватне одгајиваче, одакле би могли узимати високу устаљену крв за поправку својих примитивних раса стоке.

Др. Ђ. Митровић.

ГРАДИНАРСТВО

НАЈНОВИЈА СОРТА ГРАШКА: „ИДЕАЛ“.*

Ја имам овде у виду *баштени* грашак, који гајимо за потрошњу у „зелено,“ па било то да га трошимо у зеленим мехунама, било у зеленом младомзрну.

Зеленога грашка можемо имати и у мехунама и у зрну преко целог лета, па све до месеца октобра, али га морамо, почев одмах рано с пролећа, сејати по мало сваких 14 дана.

Да изврсност једне сорте можемо праведно оценити, треба да имамо у виду: *рано доспевање, било у мехунама или зрну; висину пораста; родност; крупноћу и број зрна у једној мехуни; па, напослетку и степен сласти.* Не треба ни да напомињем, да се све ове особине ретко кад могу наћи спојене у једној сорти; али кад их ипак у једној сорти нађемо, онда имамо пред собом сорту првога реда, а такова је сорта у истини овај најновији грашак *„Идеал,“* ког ево и у смањеној верној слици овде представљамо, а за кога произвођач овде каже: *„Данас је ово најранија сорта са крупним, загасито-зеленим и врло пријатним зрном, врло рано отпочне да замеће мехунице у којима се и зрно брзо развија па ипак зато порашћује до 80 сантиметара високо.“* Ја потврђујем да је тако, јер сам се прошлога лета о томе у мојој башти уверио.

И ова сорта најбоље успева и највише мехунака замеће онде, где је за њу одређена леја довољна изложена сунцу; земља пак, најбоља је она, која је годину дана раније ђубрена. У скоро ђубреној земљи порашћивала би, без сумње, и ова сорта много буј-

* Произвођач је чувени немачки баштован *Хр. Бертрам у Стендалу.*

није у лозу и лишће, али не би ни близу заметала онолико, и онако лепих и једрих мехунака са крупним зрном, као на оној земљи, која је једну или две године раније ђубрена за неко друго поврће, тако да је ђубре до сејања грашка у тој мери сагорело, да се од њега направила трава црница, те се од остале црне земље и не познаје.

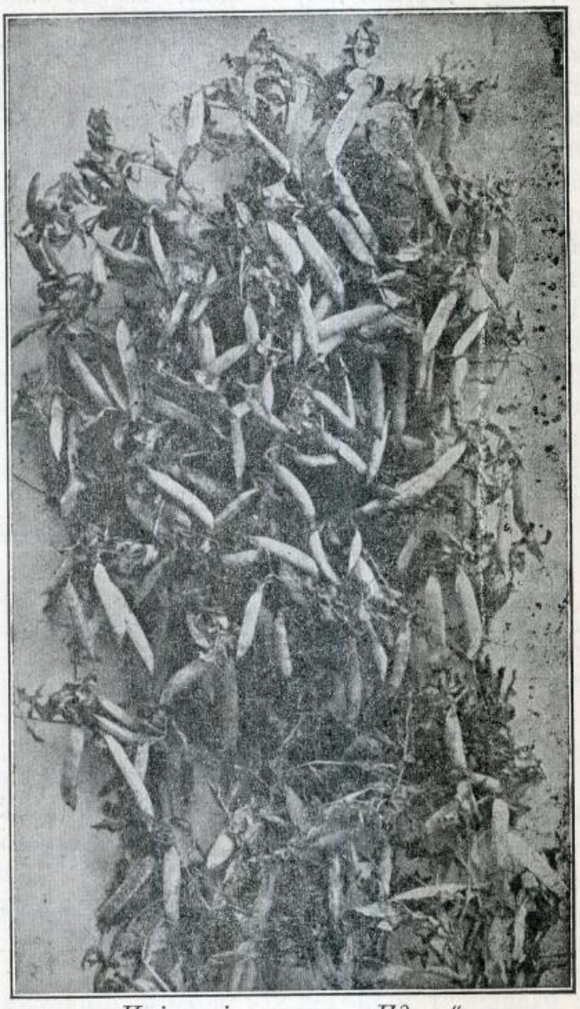

Најновији грашак „Идеал“.

На обичну леју од 120 — 130 сантиметара ширине, не треба више од два реда, две врсте посејати, а зрно од зрна у врсти треба да дође у међусобно растојање од 7 — 8 сантиметара. Овако посејана зрна не треба одмах покрити земљом, него их најпре треба мало посути просејаним пепелом, па онда покрити земљом. Овако ће семе и раније нићи, бољим ће родо уродити и биће очувано од буба у земљи.

Сви знамо, да на посејани грашак радо падају и вране, и шеве и врапци, па зато треба на засејане леје поставити једно од оних страшила, која смо у 8. броју од ове године препоручили и сликама објаснили.

ЈАВНА ГОВОРНИЦА

ПЛИМЕС-РОК ИЛИ ЛАНГШАН?

Напредак нашега живинарства захтева озбиљан рад, да би се од њега могла добити корист, која се у земљама са напредним живинарством постиже. Правац, који су позвани узели за унапређење живинарства са уношењем страних раса са јаче развијеним привредним особинама од наше одомаћене живине, добар је и временом даће позитивне резултате. — Само је грешка, што се нарочито код кокошију пре уношења страних раса није истакао јасан циљ: шта је се од нових раса тражило, месо — развијено тело — или јаја, те су се у прво време унеле многе стране расе и начинило се једна пометња, за коју су много криви шпекуланти и обични љубитељи живине. — Доношене су расе са одликама добрих носиља — минорка и талијанка, — па расе за месо — брама и орпингтон — и т. д. Али ниједна са овако једнострано развијеним одликама раса за наше привредне прилике, не постиже циљ.

У ком правцу треба радити на унапређењу живинарства или које су расе за нас потребне, упућује нас наша живинарска трговина, управо наш живинарски извоз на страну. Код нас се у трговински премет узимају како јаја, тако и саме кокоши за клање. Наша, у велико одомаћена кокош по сеоским газдинствима, не одликује се ни као носиља, ни својим телесним развићем и количином меса, ни као раностаса, пошто јој се млади доста споро развијају. Њој се, одговарајући захтеву трговине, мора наћи замена у страној раси, која није са једностраним привредним одликама, већ у којој су мање више спојене и у доброј мери развијене обе одлике, коју наша живинарска трговина тражи т. ј. да су боље носиље од наше домаће коке, а уз то телесно боље развијене и да од ње брже стасавају.

Овоме циљу од страних раса одговарају: *лангшан* и много хваљени, а сада већ прилично по Србији размножени, *плимес-рок*. Код обе ове расе удружене су особине са којима оскудева наша домаћа кокош, а које су зарад трговине и следствено бољега прихода наших привредника, неопходно потребне нашем живинарству.

Рекох за плимес-рок да је много хваљен и прилично размножен, што у ствари и јесте; док је лангшан, и ако кокош равних а донекле и бољих особина привредних од плимес-рока, доста запостављена па чак се и напада. На овогодишњем конгресу привредника у Беогрруду г. Рад. Нешић у своме предавању претпоставио је лангшану „плимес-рок“ називајући га „кокош будућности наших села“. Лангшану је учињена замерка, да подлеже туберкулози, па с тога није за препоруку селу.

Не могу се сложити са мишљењем и предлогом, да се плимес-рок претпостави лангшану и да се он огласи за искључиву кокош наших села. Противно томе ја сам мишљења, да је, с обзиром на садашње привредне прилике и појмове о живинарству по нашим селима само лангшан у стању, да освоји нашу домаћу кокош и пружи привредну корист, која се од добре привредне кокоши може и очекивати.

До ових закључака дошао сам својим петогодишњим гајењем обеју раса и то у слободи заједно. Посматрањем дошао сам до ових резултата:

1. Лангшан је по развићу, крупноћи и тежини на кантару бољи од плимес-рока;

2. Лангшан је као носиља бољи од плимес-рока, јер баш сада, кад ове редове пишем, и ако је децембар не носи ми ниједна плимеска, док лангшан не само да носи, већ се једна и разлежала.

3. За пет година мога посматрања нисам приметио да лангшан болује од туберкулозе, те с тога прекор, да је под-

лежан туберкулози и да не успева у нашој клими, не може постати као закон, на основу кога би се спречило размножавање ове расе по селима. Чак шта више, и при појави колере, изгледа ми, да је лангшан отпорнији од плимеса.

4. Неоспорно је, да квалитетом меса плимес-рок носи превагу над лангшаном у погледу сочности и укуса, али кад је наш потрошач задовољан квалитетом наше обичне коке, биће свакако задовољан и квалитетом лангшана, који ће увећаним квантитетом појачати приход привредника. — Прошлога пролећа на живинарској пијаци у Митровици продавате су и кокоши на меру, а продаја ћурки врши се већ одавно тако.

5. Једна од најјачих одлика лангшана, која му по мом мишљењу даје превагу над плимесом, јесте у његовој отпорности и одржавању привредних особина и спољних карактерних ознака у мешавини са другим расама. Ову сам особину запазио првенствено у мом запату, у коме су као што рекох, у слободи измешане обе расе. Докле готово за ових пет година сваког пролећа, набављам јаја на страни, обнављам плимес рок, лангшан још нисам набављао и опет зато лангшан бројно осваја плимес и ако сам под утицајем моде и хвале и сам више досада нагињао плимесу. Нисам приметио, да се на подмлатку лангшана опажају знатније промене на боји перја, ногу и кљуна; док код плимеса то врло често бива. Напомињем, да су ми петлови плимес-рока већином били снажнији од лангшана и да су обично више они оплођавање вршили.

Исто сам ово запазио и по запатима мојих сељака, којима сам давао у размену јаја за насад. И по њиховим запатима плимес се, изузев боје перја, губи, наступа код њега атавизам, док се у другом и трећем колену и по телу не изравна са домаћом кокошком; док лангшан напротив преноси како спољне ознаке тако и телесну крупноћу на домаћу кокош и тако рећи упија је у себе. Леп пример за ово имам код једног мог сељака, коме сам у пролеће 1910. год. дао насад лангшана од кога је одгајио једнога петла и неколико кокица, а овога пролећа мешавином са домаћим добио је подмладак, који се по крупноћи такмичи са својим претцима чистим лангшанима.

С обзиром на привредне појмове, који код масе у погледу живинарства владају, нама је баш и потребна кокош, која ће бити бољих привредних особина од домаће, а опет силнија од ње, да је тако рећи упије у себе. Јер ми знамо, да се у маси — а ја мислим, да се све теорисање и практично извођење школованих привредника чини, да би се маси повећао приход и олакшао живот — гајење живине сматра као „женски посао, а приход од њега као „женска пара“, од које узгред буди речено, само једна петина улази у приходе кућне а остале четири на подмирење „женске моде“ и на селу.

Како је пак културно стање наше сељанке незавидно, а појмови о рационалном привређивању сасвим тамни, то је засада у маси могућно радити на унапређењу живинарства само уносећи боље расе у већ готове запате домаће кокошке, ради поправке исте. Јер се са завођењем чистих раса мора чекати, док приходи живинарства не постану приходи куће о којима ће човек водити рачун, који ће онда са већим разумевањем од жене предузети и бригу о гајењу живине или бар надзор над гајењем, па ће се моћи придобити и упутити у гајењу чисте привредне расе. Дотле се пак за побољшање садашње домаће кокошке мора од страних раса узимати оне, које су у мешавини јаче и истрајније и способне за побољшавање домаће, *а као таква је претежнија лангшан но плимес-рок.*

Истина овоме тврђењу о претежности лангшана, може се као замерка ставити, што ми већ у неким крајевима имамо по селима у велико одомаћен плимес-рок, који је потпуно истиснуо домаћу кокош. Али се мора признати и то: да је то у оним крајевима, где се успело, да се човек — сељак — заинтересује за приходе од живинарства, па како таквих крајева имамо врло мало, то зарад оне већине, коју такође треба водити напретку, морамо усвојити напред изнете разлоге и ширити лангшан.

14-XII-1911. г.
Салаш Ноћајски.
Мачва.

Славољуб Панић,
учитељ.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

18. *Питања.* Молим за стручно, и исцрпно објашњење:

1. *Зашто је боље дрљати него влачити?*
2. *Дали има штетних последица од кречења шљива?*
3. *Како се шљиве прскају?*
4. *Колико се има вајде од паљења сламе по њивама ради ђубрења?*
5. *Која је најбоља најнижа жива ограда; где се и како може добити?*
6. *Шта се по јаругама и обалама може засејати, да се земља не одроњује и не односи онде, где вода тече само при великим и плахим кишама, а у непланинским крајевима?*

Марко М. Ранковић,
учитељ из Јунковца.

18. *Одговор на 1. питање.* „Дрљање“ и „влачење„ разна су два рада, с разним циљевима — с разним задатцима. Ова два рада могу се међусобно само идентисати, али никако у задаћи једначити. За „дрљање“ постоје разне *дрљаче,* а за „влачење“ *влачице* и *трнове бране.* — *После орања* долази на њиву дрљача: да заостале груде издроби и уситни; да њиву уравни; да изорану травуљину с њиве покупи; да засејану, а после кише и припеке окорелу површину поцепа, у циљу да усев из земље боље избије; да посејано семе са земљом измеша и прикрије и на послетку, дрљачом се маховина са ливада скида. Као што видите, дрљача има при земљорадњи велике задатке; а да би она све напред наведене послове правилно и у појединостима целисходно могла да изврши, треба да је подесно и направљена, а поглавито: да сваки њен зубац, у извесном правцу, за себе риља и засебне браздице у међусобном једнаком одстојању за собом оставља.

Као што за савршенији рад на њиви плугу следује дрљача, тако дрљачи следује *брана,* или пак *влачица.* То су два засебна оруђа, али она могу бити једно с другим и спојена, у ком случају бива рад бољи, савршенији. *Брана* се употребљава: за поравњивање дрљачом већ уситњене њиве и за боље претрпавање — „завлачење“ посејаног семена; а *влачица* замењује, у неким земљама, брану.

Што се у Вашој околини „проноси“: да немачки

пољопривредник на „крупној земљи“ после орања обичним плугом *преврне* дрљачу па „дрља“ — као што у Вашем писму наводите, — то је „проношење“ погрешно, јер немачки пољопривредник, ако то и чини, он ипак с преврнутом дрљачом *не дрља,* него после дрљачом већ извршеног дрљања — њиву *повлачи,* у ком му случају преврнута дрљача *замењује брану* или *влачицу,* али и то чини само у недостатку једног или другог од ових оруђа.

На послетку, Ви би најбоље учинили, кад би набавили књигу „Наука о земљоделству“ I део *Ратарство* од др. Ђ. Радића, из које би се могли *исцрпно* поучити и у верним сликама све те справе видити.

Одговор на 2. питање. Ја не бих знао узрока: зашто би кречење шљива имало штетних последица, кад с физиолошког гледишта поуздано знамо зашто се воћке у опште креч е, и зашто би баш код шљива чинили у томе изузетак? На против, баш за шљиве, које су много подложније маховини и лишајевима, а које се наметнице кречењем поништавају, *корисно* је кречење. Лакше је воћку окречити и тиме маховину и

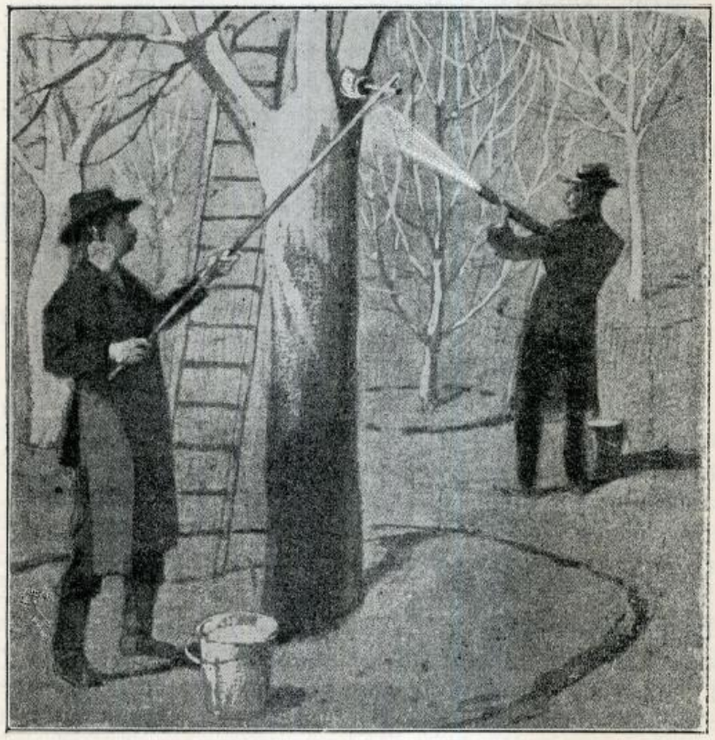

Овако се воћке креч е и кречом прскају.

лишајеве поништити, него трудниј им и заметнијим *стругањем,* са којим се воћке врло лако могу и повредити. Шта више, у најновије доба препоручују и немачки и француски воћари, да *баш на шљиви,* нарочито које су сађене на подводном земљишту, не креч е само стабло, *него да ју до врха попрскају кречом,* што чине нарочитим прскалицама (шприцевима), као што Вам то приложена слика најбоље објашњава и очигледно показује. Осим маховине и лишајева, поништавају се кречењем и ситне штеточине, које се под врло одљупљиву шљивовину кору завлаче да презиме.

За претходним одговором одговорено Вам је и *на 3. питање.* Могао бих Вам овде напоменути још и то, да се и обична прскалица, којом се прскају виногради противу перноспоре, може употребити и за прскање воћака, ако јој се дода дужа цев и „прскач“ са ширим рупицама. Воћке, па и шљиве, могу се на тај начин прскати и бордовском чорбом, поглавито противу *Фусикладијум-а.*

Одговор на 4. питање. Сува слама ретко се где употребљава непосредно за ђубрење, осим кад се као стрника заоре. За „ђубрење“ она се претходно простире под стоку, да се напије осоке (стајске мокраће), и онда тек постаје добар материјал за ђубрење. Али, ко има више сламе на расположењу, а не може ни да ју прода, ни да ју на што корисније употреби, он ју изнесе на њиву, растури и сагоре, *претвори ју у пепео и заоре,* а биће Вам познато, да је пепео *добро* ђубре, нарочито за влажније њиве и ливаде. Неки у том циљу пале и стрнику. То би, дакле, била једна вајда од паљења сламе на њивама „ради ђубрења“; а друга би вајда била, рекао бих још и важнија, што се сагоревањем сламе, наиме стрнике, поништавају многе ситне штеточине, које се при дну стрнике и плиће под земљом завлаче и скривају да зимују, а кад се стрника одмах после жетве запали, њива се и нађубри и од штеточина опрости.

Одговор на 5. питање. Живу ограду можете подићи од: обичног багрена, гледичије, глога, белог дуда, маклуре, клеке и другог дрвећа, које при дну гушће порашћује, да се кроз-зањ не може провлачити стока; а хоће ли она бити „виша или нижа“, то ће зависити од Ваше воље. У којој је висини желите да имате, Ви ћете ју тако и кресати; а младице од поменутих дрва, које будете изабрали, или које можете лакше набавити, можете и сами из семена извести. Готове пак младице, морали би набавити из иностранства, где су оне врло јевтине (20—40 динара, према сорти и старости — 1000 комада); јер, колико је мени познато, код нас их у већим количинама за продају, нико не производи; па и сами сресКи економи, кад хоће своје расадн ике да ограђују живом оградом, набављају потребно им семе или саднице преко Српског Пољопривредног Друштва.

Одговор на 6 питање. По јаругама (за које Ви, сигурно сматрате *јендеке)* и обалама, па било да је у равнини или у планини, можете против одроњавања у опште, набавити *нарочиту смесу семена од трава* које се много жилају и тиме земљу везују да се не рони. Ову смесу траве можете добити у свакој бољој семенарници. При набавци семена треба изрично да наведете особину земље коју хоћете да учврстите: да ли је чврш ћа — смоница, или је лакша — пескуша, па ћете према томе добити и подесну смесу (такова смеса трава̂ кошта 1 килограм један динар до 1.20 дин.). Претходно морате јендеке — јаруге — правилно ископати, очистити, па онда засејати.

Краљево. **Д-р. Ђ. Радић.**

---

19. *Питање.* 1. Молим све оне наше пољопривреднике, који су набављали корен — саднице — *свињарице „Комфри“,* по препорукама наших Пољопривредних Удружења и њихових листова, да овим путем саопште постигнуте резултате с овом биљком: како у погледу гајења и

успевања, тако и у погледу њене употребе за намењени јој циљ.

2. Ово ми је потребно знати стога, да будемо начисто с тим, да ли ова биљка заслужује, да је и даље препоручујемо и уводимо.

С поштовањем,
Т. Владисављевић.

ЗАБАВА

ХРАБРОСТ.

из „сеоских прича“

Ја сам увек живео на селу, причао је Павле Стевић, и не бих могао живети на другом месту. Али било је једно време када у њему није било тако пријатно. Било је то године када је Павићева хајдучија чинила своја разбојништва у нашем народу. Та је дружина разбојничка сејала ужас у четири среза. Опљачкала је скоро стотину кућа, убила петнаест душа. Чинила је ужас с неким планом, а све то, како се доцније сазнало, због Павића, који је уживао да гледа како људи издишу и који им је продужавао смртне муке.

У то време средства ми још не допуштаху да оправим кућу у којој сам становао. Та је кућа попуштала на све стране, врата су била оједена употребом, живео сам доста скучено, наполичари ми плаћаху рђаво, а мој велики забран, врло траљаво одржаван, доносио ми је врло мало. Када се појави Павићева дружина, ја ипак извршим неке оправке, а пушке сам држао у добром стању; уз то наоружам свога слугу Драгутина и свога чобанина. Истину рећи, нисам се бог зна колико плашио. Био сам млад, снажан и одважан. Замишљао сам, да разбојници неће никад смети ударити на кућу, и ако је била усамљена и опкољена дрвећем, које је угушивало сваку ларму.

Ствар је тако стајала кад ми кочијаш умре од запаљења плућа. Био је то добар сељак, који је већ двадесет и девет година верно служио код мене. Кад сам му поставио наследника, његова удовица Петрија, старица од шесет година, кораста лица и буљининих очију, склони се у моју кућу. Дошла је сасвим природно, не сумњајући ни тренутка да има право да ту буде, нити да ја на то пристајем драговољно. Ипак је била благодарна што је лепо била дочекана. Како је била стара, њу сам употребио за ситнице, поглавито да пази на свиње и на живину. Радила је споро, али смишљено, и, најпосле, заслужила је хлеб, који је жватала својим жутим зубима и чорбу коју је сркала два пут на дан.

Почетком јесени, Драгутин се разболи и мораде лећи у постељу, а чобанин, кога ухвати костобоља, једва се могао вући на ногама. Како нас је судбина вребала, и ја сам пао у клопку: прескачући поток, омакнем се и сломијем руку. Био сам инвалид за неколико недеља.

Једне ноћи тек бејах заспао после два часа несанице, кад ме пробуди ударац у моја врата. Како сам почео гунђати, још у полусну, неки глас прошапута:

— Ваља се дићи, газда... јер има нешто.

Познадох глас старе Петрије. Сигуран, да ме та жена, обдарена обазривошћу и хладнокрвношћу, не буди буд зашта, умотам се у свој гуњ, па пођем да отворим.

— Газда, рече ми она, немој се препадати, доле има неких људи.

Прођоше ми жмарци. Одмах сам помислио на Павићеву дружину.

— Пси нису лајали, приметим ја.

— Нису могли! одговори Петрија. Они су им смрсили конце, држим.

Наста мало ћутање. Осећао сам сву грозоту тога случаја. Ако Павићеви људи провале врата на двоништу сви ћемо бити поклани као пилићи: а само су жене биле здраве у кући.

— То су Павићеви? учиних ја пун беса.

— Они су, газда.

— Колико их је?

— Шесторица или седморица.

Почех псовати, на врхунцу беса. Испуњавала ме давна мржња, али и ужасан страх, убиствен јад. Зар, ако сам и био храбар, дубоко сам волео живот, а ужасно, бескрајно стидно чинило ми се погинути се не борећи се.

— Пропали смо! прошапутах.

— То ћемо видети, учини озбиљно Петрија. Има овде оружја.

Она беше нашла једну кутију жижица; једна свећа и једна лампа просуше тајанствени живот светлости по стварима. Дрвено лице старичино било је мирно, чак се ни у боји није променило, али јој нека жута ватра горела у очима.

Она понови:

— Има оружја овде. Ако ми газда хоће да допусти, ја ћу се послужити њима, јер се само смрти може човек надати од тих гадова!

Није чекала мој одговор; она скиде обе пушке, па се онда тихо насмеја и рече:

— Ја ноћу видим као дивља мачка! Где су метци — газда?

Има нека мађија у људима, који раде у сред какве опасности. Памет је моја судила, да је Петрија луда, али је мој нагон њу слушао: показах јој фијоку са метцима. Она их узе, спусти их на један сто, па настави:

— Газда не зна, али ја сам се служила по који пут пушком мога човека.

Чу се силан ударац о капију на двоништу.

Пожуримо се! промумла старица.

Она духну у свећу и у лампу, отвори полако прозор.

— Немој говорити! учини ми она на уво. Тишина ће их још највише изненадити.

Она се наже преко наслона, па нанишани једном пушком. Два пуцња одјекнуше у размаку од неколико секунда, а зачуше се два сармтничка крика.

Петрија се врати у собу, остави испражњену пушку, па узе другу. Два нова пуцња плануше, за тим одјекну урлање, топот од бежања, мек, потмуо, као кад зверад бежи кроз шуму.

А стара Петрија, са истом скоро неприметним смехом, шапуташе.

— Смакла сам их тројицу. А они други не ће више пролазити поред ове куће, ја ти стојим добро, тако ми костију мога мужа, газда.

Беше опет упалила лампу упирући њену светлост на двориште, и спазих три човека испружена: двојицу непомичних, и трећег који је крљао.

— Тек да ти покажем, газда, закључи старица, да је лудо рећи, да жене не треба да дирају у пушку. Куршум

је куршум, газда, па и дете које узме да пуца више вреди него дин који не уме.

Рони

ГЛАСНИК

Корисна одлука.

Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва долучио је: да се свима монополским службеницима даје *„Тежак,“* илустровани лист Српског Пољопривредног Друштва, у пола цене, како би се на тај начин дала могућност, да исти примају и из њега црпу поуке и контролори који су слабо плаћени.

Ова корисна одлука, треба да нађе што већега одзива а нарочито код особља на производњи дувана, због кога је поглавито и потекла.

П. М. Р.

Производња дувана проширена.

Господин Министар Финансија, а по предлогу Управе Државних Монопола, решењем својим од ове године, одлучио је: да се у 1912. години гаји дуван на површини од 4500. хектара, док међутим, у 1911. год., дуван се производио само на 2000 хектара.

Осем места, у којима је дуван гајен у 1911. години, производња је поширена још и у срезовима: *ариљском* и *пожешком* округа ужичког, *жичком* округа чачанског, *трстеничком* округа крушевачког, и *јабланичком* округа врањског.

П. М. Р.

ПОУЧНЕ СИТНИЦЕ

Коза, која сама себе сише, да се од тога одвикне.

Истина, и ако ређе, али ипак бива и таквих случајева, да се по која коза научи, да сама своје млеко сише, а од колике је то штете за сопственика, свако ће појмити, када сопственик поред тога што остаје без млека, и њено јаре мора подајати под друге козе.

Жалосно је гледати, како се сопственици или чобани са оваким козама муче, да их од ове рђаве навике одбију. Везују их — „сапињу“ — за рогове и једну предњу ногу, што је опасно, да се овако „сапета“ коза брстећи не обеси; туку их немилостиво и шта друго не раде. Но, све ово им ништа не помаже; коза остаје при својој укорењеној навици.

Да свега овога не би било, чески лист „Praktický Rádce“ препоручује овај врло прост и јевтин начин. Треба израдити улар, од прилике као за говеда, од коже, величине козије главе и на кајишу, — који преко носа, прњице, стоји, а који треба да је од пуније коже, — укуцати изнутра 8—10 танких и оштрих ексерчића, тако, да им шиљци вире с поља, као што се то јасно види на сл. 1. — Ексерчићи неће дати кози да се сама сише, јер ће је ови при сваком покушају у вимену и трбуху бости и проузроковати јој јаке болове.

Овакав улар, може се израдити и од прућа лесковог или врбовог, које треба издељати у виду кајиша и савити

у виду улара, и на спојним местима „опутом“ или канапом увезати, као што многи чобани праве вратник за вешање звона на својим козама.

Ражањ.

Милисав М. Ђорђевић
срески економ.

КЊИЖЕВНОСТ

Сточно лекарство за пољопривреднике и ученике пољопривредних школа. По страним изворима саставили: Мил. Цветковић и Влад. Миљковић.

Садржај је прве свеске овај: Општи део: Наука о болестима. Знаци здравља, знаци болести. Одређивање болести — дијагноза. Грозница, запаљење. Болест и узроци болести, лечење болести. Проузроковачи болести: бактерије, бациле и протоцое. — Инфекциозне болести: Шап и устобоља. Прострел. Заразно запаљење плућа говеди, сакагија. Богиње оваца — строка. Пастувска зараза и оспа. Шуга домаћих животиња. Беснило. Црвени ветар код свиња. Свињска зараза и свињска куга. Колера живине и дифтерија. — Угушивање заразе. Мере предохране. Закон о заштити од сточних зараза.

Друга свеска обухвата: Болести органа за дисање, варење, лучење мокраће, болести орга на живчаног система, болести коже и т. д. Спољашње болести.

Трећа свеска: Болести проузроковане паразитима — инвазије. Болести живине и риба. О месу и људској храни. Преглед меса.

Дело је писано лаким, популарним стилом. Болести су подељене прегледно по органима.

Код заразних болести напоменута су најважнија знања из бактериологије, науке о узроцима болести — етиологије, и паталошке анатомије; затим знаци болести, ток болести лечење болести. Дијагностично калемљење. Серотерапија и т. д.

Скупљачи претплате имаће на десет књиа једну бесплатно. Књижарима 20% од скупљене претплате. Цена је свесци 1 динар.

Новац и претплату слати на адресу: Мил. Цветковићу, ветеринару, Краљево.

Београд — Штампарија „Доситије Обрадовић“, Кнегиње Љубице улица бр. 6.

ЗАПИСНИЦИ СЕДНИЦА

УПРАВЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Записник

XIII. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане 13. јуна 1911. год.

Били су присутни: председник г. Влад. Кушаковић и чланови управе г. г.: Јован Вшетечка, Милан Грковић, Д-р Милан Влајинац, Д-р Урош М. Стајић и Сретен Јевтић.

Као гости присуствовали су г. г.: Максим Николић и Борислав Милутиновић, редовни чланови.

Бележио секретар: Миодраг Обреновић.

111.— Секретар чита Записнике XI и XII седнице. Примају се.

112.— Председник извештава да је г. Стеван Бобић, редовни члан Срп. Пољопр. Друштва и начелник Глав. Држав. Рачуноводства, преминуо 25. маја 1911. године.

Одбор прима к знању ову тужну вест, устајањем и са „Бог да му душу прости" одаје покојнику своју пошту.

113.— Председник извештава одбор: да је г. Душан Спасић уписао свога оца пок. Д-р Милована Спасића за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва.

Примајући ову вест одбор изјављује своју захвалност г. Душану Спасићу и одаје своју пошту дугогодишњем своме председнику почив. Миловану Спасићу.

114.— Милан Грковић упућује председнику питање: о путовању г. Алексе Живановића п.председника друштвеног у циљу прегледа подружина.

Председник одговара, да је г. Живановић на путу од пре 6 недеља и да му је дато на име трошкова за преглед подружина и припрема за Пчеларску Изложбу динара 1200, који ће издатак г. Живановић по свршеном раду рачунима оправдати.

Решено је, да се умоли г. Живановић, да поднесе извешће о томе: да ли су све подружине прегледане и у каквом се стању налазе?

115.— Председник реферише о датим књигама свима основним школама у окрузима: Врањском, Пиротском, Топличком, и Пољопривредним школама у Краљеву, Букову и Шапцу, да се на крају школске године раздаду најбољим ђацима свију разреда, као дар Српског Пољопривредног Друштва и моли, да му се овај поступак одобри.

Поступак председников одобрава се и решава се: да се дате књиге расходују по списку.

116.— Секретар подноси предлог: да се пошаљу књиге друштвених издања, окружним пољопривредним станицама у Лесковцу, Ћуприји и Зајечару, које би се на крају школске године издале најбољим ђацима I и II године као дар Српског Пољопривредног Друштва.

Усваја се предлог и решено: да се књиге пошаљу и расходују по списку.

117.— Председник реферише: да г. Д-р Радић, бивши секретар Друштвени, услед болести не може да дође и преда библиотеку садањем секретару; моли да се одреди комисија за преглед и пријем библиотеке.

Решено: да се г. Радић не може разрешити одговорности; да се образује комисија, која ће констатовати садање стање библиотеке и предати је садањем секретару, по томе извести стање у коме би библиотека требала да буде и предузети све потребне мере, да се дође до књига, које не достају.

У ову коммсију да уђу г. г.: Д-р Урош Стајић, Борислав Милутиновић и Михајло Петрић, књиговођа друштвени.

118.— Председник пита: требали ли извршити прештампавање поуке „О гајењу пољских усева" од г. г. П. Т. Тодоровића и Б. Тодоровића, као што је то на седници од 10. јула 1910. решено.

Да г. г. Стајић и Обреновић поднесу извештај: може ли се према стању буџетске позиције извршити по прештампавање.

119.— Председник моли за решење о томе: треба ли помоћ Подружинама за изложбе да буде у новцу или у пољопривредним справама.

Решено: да се помоћ подружинама за изложбе изда у справама, које ће Друштво одредити.

120.— Секретар чита писмо Gospodarskog Društva у Загребу, којим моли ово Друштво: да пошаље свога изасланика на главну годишњу скупштину 9—22 т. м.

Председник извештава: да је у споразуму са г. г.: А. Живановићем и Грковићем, умољен г. Д-р Стајић да оде као друштвени изасланик, и моли да одбор одобри овај поступак и г. Стајићу накнади трошкове око овога пута.

Поступак председников прима се и одобрава; г. Д-р

Стајићу на име трошкова даје се по 30 динара дневно, с тим да му се и подвозни трошкови признају.

121.— Секретар чита писмо г. Милутина Савића, којим моли Друштво, да пошаље своје моделе воћа на Туринску Изложбу; у исто време извештава: да су модели стављени на расположење г. Савићу, и моли да му се овај поступак одобри.

Одобрава се с тим, да се тражи реверс о пријему.

122.— Секретар чита писмо Главног Одбора Савеза Занатлијских Еснафа, да приликом прославе своје 25 годишњице намерава да приреди Велику Земаљску Изложбу и моли Друштво да и оно узме учешће у истој.

Решено: да секретар на идућој седници реферише о томе, у каквом се односу налази ова корпорација према трговачкој и занатској комори, па према томе и да се донесе решења.

123.— Секретар чита писмо г-ђе Анке удове поч. Владе Ђорђевић, којим моли, да Друштво прештампа књиге њеног поч. мужа, које се траже а нема их, и да је у том случају извесним хонораром помогне, пошто се налази у великој оскудици.

Решено: да се издања Министарства Народне Привреде ни у ком случају не могу прештампавати о трошку друштвеном; за остала пак, да г. г. Стајић и Обреновић реферишу на идућој седници, да ли треба и да ли има могућности прештампати их.

124.— Рудничка Пољопривредна Подружина извештава: да јој је г. Павле Анђелић из Бечња понудио, да јој уступи имовину Љубићске Пољопривредне Подружине, којом он рукује по овлашћењу Српског Пољоприврвдног Друштва, те моли Друштво за решење по овоме.

Решено: да се умоли п.председник г. Алекса Живановић, да на једној од идућих седница поднесе своје мишљење о овоме и по томе донесе потребно решење.

125.— Секретар чита писмо Главног Савеза Земљорад. Задруге, као одговор на писмо Друштвено од 11—III т. г. које се односи на споразумни рад.

Решено да г. г.: Грковић, Д-р Влајинац и М. Николић прегледају сва акта по питању о споразуму са Савезом и утврде: да ли је Савез у праву или не, што неуспех у овоме послу приписује Српском Пољопривредном Друштву.

126.— Секретар чита одговор среског економа, по питању Друштва о библиотеци у Врбници.

Решено: да се 30 књига друштвених издања, дају библиотеци на поклон.

127.— Подружина Рудничка моли Друштво: да се обрати молбом Господину Министру Привреде за помоћ до 2000 дин. за ово-годишњу Пољопривредну Изложбу.

Решено: да Друштво умоли господина Министра за помоћ.

128.— Секретар чита понуду г. Николе Ранојевића, да му Друштво откупи дело *„О криптогомским болестима жита у Србији“*, табак по 50 дин. и да му изда од тога 100 примерака.

Решено: да г. г. Стајић и Обреновић поднесу на једној од идућих седница, мишљење о томе, да ли треба дело штампати и да ли има буџетске могућности за то.

129.— Окружни Одбор округа Топличког има у своме буџету суму од 1000 дин. на потпомагање пољске привреде у своме округу; према стилизацији текста буџетске позиције, моли за упуство, на који ће начин најкорисније употребити ту суму.

Решено: да г. г. Стајић и Обреновић учине шта је потребно и известе Одбор.

130.— Секретар чита оставку г. Д-р Велимира Стојковића на чланство Управног Одбора.

Прима се к знању.

131.— Секретар чита писмо Извозне Банке и приложени извештај о извршеним опитима са српским кукурузом у Француској.

Решено: да се умоли г. Борислав Милутиновић, да овај извештај публикује преко „Тежака“ и допуни га свим оним, што је писано по овај ствари.

132.— Секретар чита предлог књиговође друштвеног о спајању Фонда окр. Крагујевачког са Пољопривредним Фондом.

Решено: да се за идућу седницу спреме сви потребни подаци о овоме фонду.

133.— Подружина Жичка намерна је: да подигне сушницу за воће у селу Ушћу, па пошто нема материјалних срестава, то моли Друштво, да је помогне у овоме и да јој пошље планове и предрачун.

Решио: да јој се пошаљу сви гвоздени делови и упуства бесплатно.

134.— Жичка Подружина моли за савет: да ли да се обрати г. г. Министрима Привреде и Унутрашњих Дела како би сресни органи требали да упуте општинске судове, да ови потпомогну Подружине у њиховом раду. Специјално у овом случају тиче се позива, да се млађе женске са села упуте на млекарски курс, који Подружина жели да приреди.

Одговорити им: да Друштво из оправданих разлога не може да дејствује код надлежних.

135.— Секретар чита молбу г. Д-р Ђорђа Радића, да га Друштво у болести помогне, тиме, што би му откупило известан број примерака књиге „Наше отровне змије и биљке“.

Решено: да г. г. Стајић и Обреновић виде, има ли Друштво могућности, да откупи извесан број књига и према томе и поступе; подневши о томе на идућој седници извештај.

136.— Секретар чита реферат заступника економа Друштвеног о набавци 2000 кгр. сумпорног цвета.

Решено: да се ова количина набави код оне фирме, која да најповољнију понуду.

137.— Секретар чита реферат заступника економа Друштвеног о набавци течног сириштa.

Решено: да се предузму све мере да се дође до јевтиног и доброг течног сириштa; ако се неможе у томе да успе, известити заинтересоване преко „Тежака“.

138.— Секретар чита реферат заступника економа Друштвеног о набавци 500 кгр. зелене галице.

Решено: да се галица набави код оне фирме, која поднесе најповољније понуде.

Записник

XIV седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане 14. јула 1911. године

Присутни су били: Председник г. Влада Кушаковић, ппредседник г. Алекса Живановић и чланови г. г.: Милан Грковић, Сретен Јевгић, Д-р Милан Влајинац и Д-р Урош Стајић.

Као гости присуствовали су редовни чланови г. г.: Борислав Милутиновић и Максим Николић.

Бележио: секретар, Миодраг Обреновић.

139.— Председник извештава Одбор о смрти: г. Милосава Јагодинца; редовног члана друштвеног.

Одбор прима ову тужну вест к знању, и устајањем и са „Бог да му душу прости“, одаје заслужном покојнику своју пошту.

140.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

141. Председник упућује питање: треба ли сазвати Ванредни Збор или предузети које друге мере, да би се попунио број чланова Управног Одбора, који је оставкама и премештајима чланова ван Београда остао окрњен.

Решено: да се ово питање изнесе на наредну седницу, и да се донесе решење сходно чл. 31. друштвених правила.

142.— Секретар реферише: о разради тачака 8., 13., 18., 19. и 24. дневног реда пр. седнице, које су поверене г. г. Д-р Стајићу и Обреновићу.

По тачки 8. (118. 7.).

Решено: да се на идућој седници, а према билансу састављеном по предвиђеним буџетским позицијама, донесе решење о томе: може ли се или не прештампати дело г. г. П. Т. Тодоровића и Б. Тодоровића, дотле пак, да се прегледа дело Н. Ранојевића, и онда да се донесе решење по обојима.

По тачки 13-ој:

Да се ни у коме случају не могу прештампавати издања Министарства Привреде; приватна пак издања, којих заиста нема, могло би друштво прештампати али као допуњена. У томе случају ваљало би ступити у споразум са г-ђом пок. Владе Ђорђевића о откупу права за штампања дела њеног пок. мужа, и по том дати их стручњацима, по одговарајућим гранама да их допуне.

Донети решење о могућности или немогућности овога на идућој седници.

По тачки 18-ој:

Тражити од г. Ранојевића на преглед дело „О криптогамским болестима жита у Србији“ па ако одговори практичној страни пољске привреде, а има се могућности, штампати га.

Решење за идућу седницу.

По тачки 19-ој (питање окружног Одбора округа Топличког о употреби суме од 1000 динара).

Суму од 1000 динара употребити на потпомагање сточарства (говедарства и овчарства) на начин који је изложен у писму Друштвеном од 17. јуна т. г. Бр. 3916.

По тачки 24-ој:

Да се од г. Д-р Радића откупи 200 комада књига „Наше отровне змије и биљке“, са 25% рабата.

Решено: прима се.

143.— Секретар чита предлог књиговодства о спајању фонда окр. Крагујевачког са Пољопривредним фондом.

Решено: пошто се текст завештања не противи овом спајању, а у интересу је друштвеном, да би се избегло плаћање пореза, то да се ово спајање изврши.

144.— Председник подноси реферат о извршеним радовима око пчеларске изложбе.

Решено: да се сниме важнији типови пчеланика у земљи; на овај циљ да се може утрошити до 300 динара. Даље, да се економима Буринчићу и Влајићу да по 50 динара за труд и трошкове око припреме материјала за пчеларску изложбу; осталим економима накнадити поднесене трошкове. Гости излагачи могу учествовати на изложби, али немају право награде, ни накнаде трошкова, а могу се одликовати само похвалницом.

Да се на преправку павиљона и оправку зграда утроше суме по партијама 6 и 15, а да се на припрему и на трошкове за пчеларску изложбу, поред предвиђених 5000 динара из партије 2, могу употребити још 5000 динара из исте партије.

Да се за улаз на изложбу наплаћује 0.20 дин.; ђаци и војници плаћају половине улазнице, а излагачи, чланови конгреса, новинари и чланови друштвени не плаћају улаз.

145.— Питање о набавци течног сириштa.

Решено: да се упути молба г. Министру Финансија, да се течно страно сириште може увозити без царине или са знатно смањеном царинском таксом, из разлога што се привредници жале на квалитет домаћег сириштa.

146.— Секретар чита писмо Жичке Пољопривредне Подружине, да јој се $^3/_4$ одређене помоћи изда у новцу.

Решено: да јој се половина помоћи одређена за изложбу да у новцу, а половина у справама.

147.— Секретар чита молбу исте Подружине, да јој се бесплатно уступе разне похвалнице и друштвена издања, за награде на изложби.

Решено, да се упитају по којим гранама и колико им похвалница треба, те да им се набаве и да им се да 100 комада књига друштвених издања бесплатно. Слике им се не могу дати пошто их Друштво нема.

148.— Секретар чита молбу Сточарске Школе: да јој се уступе бесплатно разни алати за награде ђацима.

Решено: да јој се не могу дати справе и алати бесплатно за награде ђацима.

149.— Секретар саопштава писмо секретара трговачке коморе.

Прима се к знању и решава: да Друштво не може учествовати око припрема за изложбу, коју намерава Савез Занат. Еснафа да приреди приликом своје 25-о годишњице, стога, што је радом око својих изложба сувише оптерећено.

150.— Секретар чита молбу г. Борислава Милутиновића: да му се приликом штампања рада овогодишњег конгреса, оштампа засебно његово предавање и уступе 40 примерака бесплатно.

Решено: да се како њему тако и осталим референтима да по 40 примерака дела, која се односе на њихова предавања (специјално сваком своје).

151.— Срекретар чита писмо г. Боривоја Ристића: да се монополским чиновницима даје „Тежак“ у пола цене.

Решено: да се „Тежак“ даје у пола цене свима писарима и контролорима монопол. надлештва, који се преко дотичног надлештва обрате Друштву, с тим да положе унапред претплату за целу годину (3 динара).

132.— Секретар чита молбу Чиниглавске Основне Школе: да јој се за читаоницу дају књиге Друштвеног издања бесплатно.

Решено: да се Читаоници изда 30 комада друштвених издања. од оних којих има највише у друштвеном магацину.

153.— Секретар чита молбу Душтва „Будућности“ (Алексиначке Учигељске Школе): да му се за библиотеку издају књиге друштвених издања бесплатно.

Решено: да му се да 30 комада књига друштвених издања бесплатно, и то од оних, којих највише има у друштвеном магацину.

154.— Секретар чита писмо Извозне Банке: да јој се набави 10.000 кграма кукуруза, за продужење огледа у Француској.

Решено: да јој се одговори, да Друштво може набавити по цени коштања 10.000 кгр, кукруза.

155.— Секретар чита позив Одбора за X Конгрес Хрватских и Српских Пчелара, који ће се одржати на дан 10/23 августа т г. у Вуковору, којим моли Друштво да пошаље свог изасланика.

Решено: да се конгрес поздрави депешом. али да Друштво због своје изложбе не може слати свога изасланика.

156.— Председник упућује питање: да ли треба Друштво да пошље једног изасланика у Турин на изложбу.

Решено: да услед материјалне немогућности — Друштво не шаље изасланика.

157.— Секретар чита писмо одбора Задужбине пок. Др. Љубе Радивојевића. којим се умољава Друштво да пошаље за њихов рачун Пољопривредни и Практичним Школама 70 плугова. који ће се раздати као награде најбољим ђацима поменутих школа.

Решено: да се поступи по захтеву, и одбору изјави захвалност на пажњи и помагању пољ. привреде.

158.— Секретар чита писмо Жичке Пољопривредне Подружине; да јој се уступе на послугу за време њене изложбе извесни декоративни и други предмети, и да јој се упути друштвени књиговођа г. Петрић да уреди изложбу.

Решено: да јој се ствари тражене не могу послати, а не може се упутити ни г. Петрић с тога, што је Друштво и сувише ангажовано за своју изложбу.

Записник

XV. Седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане 16. и 17. септембра 1911 г.

Били су присутни: председник г. Влада Кушаковић и чланови: г. г. Сретен Јевтић, Милан Грковић, Д-р Милан Влајинац, Д-р Урош Стајић и Петар Матејић

Као гости присуствовали су 16-ог редовни чланови г. г.: Алекса Живановић и Максим Николић и 17-ог Максим Николић.

Бележио: секретар, Миодраг Обреновић.

159.— Председник извештава о смрти, дугогодишњег бив. председника Друштвеног г. Вучка Богдановића начелника Министарства Привреде, преминулог 2. августа у Делницама.

Одбор прима ову тужну вест к знању, и устајањем и са „Бог да му душу прости“ одаје заслужном покојнику своју пошту.

160.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

161 — Секретар чита оставку председника друштвеног г. Алексе Живановића. По прочитаној оставци са мотивацијом председник излажући цео ток сукоба г. Алексе Живановића са г. Мршуљом на пчеларској изложби и своју интервенцију, коју је морао силом свога положаја уложити, пита одбор сматра ли и он овај његов поступак за некоректан?

Одбор одговори: да је председник у томе незгодном моменту правилно вршио своју дужност, и сматра да је овај његов поступак потпуно коректан.

Г. Д-р Урош Стајић моли да се стави у записник, да он одбија од себе наводе г. Живановића о својој некоректности, јер тврди да никакве некоректности од његове стране није било.

Прима се.

Решено: оставка г. Алексе Живановића прима се к знању и има се изнети Главном Збору на решење

162.— Председник извештава: да је на основу чл. 31. и 45. правила друштвених сазвао Ванредни Збор за 25. септембар 1911. са дневним редом: 1-о бирање потпредседника, и 2-го бирање 5 чланова управе.

Прима се к знању и одобрава.

163.— Секретар чита предлог буџетског стања на дан 31. августа т. г.

Решено: да се учине потребне мере, те да Друштво дође до наплате свог потраживања по текућим рачунима; што се пак тиче књижења поклоњених књига друштвених издања, обратити се Главној Контроли за упуство.

164.— Секретар чита предлог књиговође друштвеног о прекораченим извесним позицијама друштвеног буџета.

Решено: да се изнесе на седницу кад рачуни пчеларске изложбе буду окончани.

165.— Секретар чита писмо Министра Финансија: да му се уступи зграда друштвена, за привремени смештај једног дела Главне Благајнице.

Решено: да се зграда друштвена од тврдог материјала уступи Министарству Финансија, с тим да Министарство изврши преправку Пчеларског Павиљона и створи од њега канцеларије за друштвено особље, а поред тога да сагради у дворишту друштвеном једну кућици за послужитеље од две собе и два нужника. У случају, да Министарство не би могло да изврши ову преправку, онда да се канцеларије друштвене узме кућу у близини, за коју би Министарство Финансија плаћало кирију.

Друштвене зграде имале би се вратити Друштву у исправном стању најдаље до 15. септембра 1912. године. Саставити уговор о томе.

166.— Секретар чита оставку друштвеног економа г. Божидара Поповића, који је постављен за рачуновођу Државног Сточарског Завода, и извештава: да исти није био у могућности да о својој оставци извести Друштво у року предвиђеном правилима друштвеним.

Предаја дужности није коначно завршена.

Решено: да се прими к знању, с тим да је г. Поповић у обавези, док се сравнење не учини између предајног списка и магацинских књига

Г. Поповић да врати у напред изузету плату за 17 дана месеца септембра (од 13—30. септембра).

167.— Извештај секретарев о завршеним радовима пчеларске изложбе.

Прима се к знању.

168.— Секретар извештава да је Главни Савез Земљ. Задруга позвао Друштво, да преко свога изасланика узме учешће на конгресу, који ће се одржати у Краљеву.

Друштво је умолило свог редовног члана г. П. Тодоровића, да као изасланик друштвени присуствује конгресу. Ма да од г. Тодоровића није добило никаква одговора, верује да је г. Тодоровић присуствовао као изасланик.

Прима се к знању.

169.— Секретар извештава: да је Жичка Подружина позвала Друштво, да пошаље свог изасланика на пољопривредну изложбу у Краљеву.

Друштво је упутило свог члана г. Максима Николића да као изасланик оде, и дало му на име дневнице 10 динара, с тим да му се подвозни трошкови признају по рачуну.

Прима се к знању и одобрава.

170.— Секретар извештава да је Рудничка Подружина умолила Друштво, да преко свога изасланика узме учешће на обласној изложби коју приређује у Гор. Милановцу.

Друштво је упутило свога редовног члана г. Д-р Ђорђа Митровића да присуствује изложби и поднесе извештај.

У исто време г. Митровић разгледаће стање имања бив. љубићске пољопривр. подружине у Мрчајевцима, којим рукује г. Павле Анђелић и поднеће реферат о томе.

На име накнаде трошкова одређује му се по 10 динара дневно, с тим да му се подвозни трошкови исплате по рачуну.

Прима се к знању и одобрава.

171.— Шабачка Пољопривредна Подружина моли Друштво да јој пошаље свога изасланика на изложбу, која ће се одржати у Владимирцима, и који ће по могућству одржати предавање из винодеља и воћарства.

Решено: да се замоли г. М. Радовановић, окр. марвени лекар у Шапцу, да оде као изасланик друштвени на изложбу у Владимирце, и по могућству одржи предавање о свињској кузи или коме другом важном питању из сточарства, на име награде да му се изда по 10 динара дневно и признају путни трошкови.

172.— Председник упућује питање: да ли ће се о слави друштвеној 30. октобра одржати изложба предвиђена програмом рада за 1911. и правилима друштвеним.

Решено: услед тога што ће Друштво морати да уступи своју зграду Министарству Финансија, неће бити могућно одржати предвиђену изложбу, међутим да се умоли г. Влајинац, да приликом славе одржи предавање о снабдевању престонице поврћем (питање које је сада на дневном реду.)

173.— Секретар реферише о припремном раду за обласну изложбу у Нишу.

Решено: да се окружним одборима учини поновно питање и скрене пажња још једном за важност ове изложбе.

174.— Уредник календара реферише о штампању и повезу календара за 1912. и моли да му се одобри поступак: да се календар 'цео оштампа у 6000 егземплара а поучни део још у 4000.

Прима се и одобрава, с тим да се брошираше изврши код најповољнијег понуђача Саве Милановића по цени од 0·027 дин. од комада.

175.— Решавање о разним предлозима одбора за Пчеларску Изложбу.

Решено: 1-о, да г. А. Живановић поднесе подвојене и детаљне извештаје, посебно о путовању за припрему око Пчеларске Изложбе, и посебно о путовање за припреме око прегледа и обиласка Подружина. И у једном и у другом извештају да буде означено; кад, колико и где је путовао, и шта је урадио.

За подношање ових извештаја оставља му се рок од 10 дана од дана саопштења.

2-о г. Михаилу Ступаревићу, а према погодби са г. А. Живановићем и исказу присутних, да је г. Ступаревић пристао на дневницу од 5 динара, — да се призна и исплати дневница од 5 динара за време од 7. јула до 1-ог септембра.

3-е г. Димитрију Буринчићу, да се призна и исплати по 8 динара дневно, за време од 28. јула до 16. августа.

Подвозни трошкови за одлазак и долазак из Беле Паланке не могу му се признати с тога, што је узет у Београду са осуства, које је имао ради свршавања својих приватних послова.

4-о г. Љуб. Живановићу од 12—20 јула да се призна и исплати по 4 динара дневно.

5-о г. Павлу Петковићу да се призна и исплати по 8 динара дневно од 10. јула до 10. августа, и да му се по рачуну накнаде трошкови од Шапца до Београда и натраг.

6-о г. Михаилу Петрићу на име награде за ван канцеларијски рад да се изда динара 50.

7-о г. Душану Јовановићу на име награде за ван канцеларијски рад да се изда динара 25.

8-о г. Аксентију Миладиновићу за ван канцеларискі рад да се изда динара 15.

9 о Александру Лабурићу, баштовану динара 60.

10-о Војиславу Илићу, баштовану општинском, динара 10.

11-о Служитељима друштвеним: Спасоју, Петру и Ђорђу по 10—30 дин.

12-о Ђури Илићу, професору из Врања, динара 25

13-о г. А. Живановићу, за покриће ванредних трошкова, које је имао за време припреме и приређивања изложбе. динара 100.

14-о г. Лакићу, за објашњавања на изложби, динара 30.

15-о г. Пајевићу за исто 20.

16-о г. Михаилу Поповићу, пчелару из Раброва, на име услуга за време трајања изложбе, динара 25.

176.— Читаоница села Мокрање моли, да јој се уступе бесплатно друштвена издања.

Решено: да јој се уступе 30 ком. књига друштвених издања бесплатно.

177.— Жандармериска библиотека моли, да јој се уступе за читаоницу издања друштвена бесплатно.

Решено: да јој се поклони 30 ком. књига друштвених издања.

178.— Друштво „Побратимство“ из Маглаја, у Босни, моли, да му друштво поклони своја издања бесплатно.

Решено: да му се пошаље 30 ком. књига друштвених издања бесплатно.

179.— Чачанска Пољопривредна Подружина моли, да јој се уступе књиге друштвених издања.

Решено: да јој се да бесплатно 30 ком. књига.

180.— Управа Манастира Успенског моли, да ју Друштво помогне, дајући јој бесплатно справе и „Тежак“.

Решено: да јој се справе не могу дати бесплатно, а „Тежак“ може се давати у пола цене.

181. Управа Школског Музеја у Лесковцу моли, да ју Друштво помогне, дајући јој бесплатно колекције из области пољске привреде.

Решено: пошто се Друштво и само носи мишљу, да оснује свој музеј, не може се за сада изићи на сусрет њеној молби, али ће ју Друштво имати у виду.

182.— Шабачка Пољопривредна Подружина моли, да јој Друштво пошаље известан број диплома потребних за похвалнице награђених на изложби.

Решено: да јој се да по могућству од оних које друштво има.

183.— г. Павле Тодоровић моли, да се уступи Школ-

ској Збирци у Краљеву: 2 флаше медовине и 2 флаше сирћета бугарских излагача, а тако исто, и у колико је могуће, и бугарска пчеларска књижевност.

Решено: да се да 2 флаше медовине и 2 флаше сирчета; пчеларска књижевност не може се дати зато што је друштвеној библиотеци потребна.

184.— Сточарска Школа у Краљеву моли, да јој се поклоне заостали изложбени предмети.

Рдшено: не може се изаћи на сусрет овој молби.

195.— Реферат о оправци нужника.

Прима се к знању и одобрава поступак замењеника председниковог, с тим да издатак уђе у партију изложбе.

186.— Реферат уредника „Тежака“ о хонорисању радова у „Тежаку“ од 13—21 броја.

Да се исплате по досадањој норми; записник да овере г. г. Петар Матејић и Сретен Јевтић.

Записник

XVI. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане 10. октобра 1911. год.

Присутни су били: потпредседник прота г. Милош Марковић, чланови: г. г. Сретен Јевтић, Милан Грковић, архимандрит Рувим, Д-р Урош Стајић, Д-р Милан Влајинац, Никола Ранојевић, Борислав Милутиновић, Д-р Богдан Марковић и Д-р Коста Поповић.

Бележио: секретар, Миодраг Обреновић.

Потпредседник, г. прота Марковић, отвара седницу, и представницима Српског Пољопривредног Друштва, Управном Одбору, у место збору, захваљује на почасти и знаку поверења осведоченом тиме, што је изабран за потпредседника једног од најстаријих и најугледнијих хуманих друштава у Србији. Излаже, да ће, у колико му год силе буду допуштале, радити на остварењу лепих задаћа, које је Друштво узело за свој циљ, и моли одбор да му верује, да ће у њему, као своме потпредседнику, налазити вазда свесрдног помагача у раду.

Управни Ообор прима са великим задовољством овај говор, и новог потпредседника поздравља са „живео“.

187.— Секретар чита записник прошле седнице.

Записник се прима, и решава се: да се г. А. Живановића понова позове, да да тражене податке, а за то да му се остави рок од 10 дана од дана саопштења, и да се извести, да ће се ствар предати адвокату, ако не буде хтео ни овога пута да се одазове оправданој тражњи Управног Одбора. — Не добије ли се и после овога никакав одговор, предати ствар адвокату.

Г. Влајинац изјављује, да му је апсолутно немогуће услед многог посла, да се одазове жељи Управног Одбора, и да приликом славе Друштвене одржи предавање по теми намењеној у пр. седници. Предлаже да г. Др. Богдан Марковић одржи изводно предавање, по једном од веома актуелних питања „о Земљорадничкој Комори“. Одбор усваја разлоге и предлоге г. Влајинца, и моли г. Марковића да се изволи примити овог предавања.

Г. Марковић се прима, верујући, да ће се и тим предавањем моћи расветлити неколико деликатних тачака по овоме заиста важном предмету.

188.— Усмена питања и реферисања.

Потпредседник изјављује, да је у име Друштва присуствовао на погребу друштвеног члана пок. г. Димитрија Ћирковића.

Одбор ово прима са захвалношћу к знању.

Г. Влајинац моли Одбор, да донесе одлуку, којом се забрањује држање у друштвеном дворишту и магацинима справа, које нису друштвена својина; поред других разлога наводи и тај, што Друштво не треба и не сме да буде агент појединих трговаца, а нарочито у справама, које квалитетом могу само да штете имену друштвеном.

Решава се: да се све справе које нису друштвена својина, у року од 48 сати изнесу из друштвеног дворишта.

Г. Никола Ранојевић предлаже да се од сада па у будуће одржавају сваке суботе по подне седнице, како би одлуке по важнијим питањима могле што брже да се поднесу, и како би се избегло нагомилање предмета у седницама, те се често врло важне ствари морају летимично да прегледају, и на исти начин доносе решење по њима.

Предлог г. Ранојевића веома се радо прима и усваја.

189.— Чита писма ново изабраних чланова Управног Одбора.

а. г. Лукићевић изјављује, да се не може примати избора; даје своју оставку мотивишући је.

б. Секретар чита писма: потпредседника г. проте Марковића и чланова: г. архимандрита Рувима, г. Д-р Богдана Марковића и г. Борислава Милутиновића, којима изјављују да се примају избора за чланове Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва.

Г. г. Никола Ранојевић и Д-р Коста Поповић, присутни на седници, изјављују такође да се примају избора

Прима се к знању, и нови чланови поздрављају се са „живели“.

190.— Предлог уредника „Тежака“ о штампању елабората г. Д-р Богдана Марковића „о Земљорадничкој Комори“.

Како је неопходно потребно, да г. г. народни посланици буду тачно информисани о овом важном питању, пре но што се изнесе пред Народну Скупштину на решавање закон „о Земљорадничкој Комори“, то Одбор решава:

Да се елаборат г. Д-р Богдана Марковића штампа у засебну брошуру у 1000 примерака; да г. г. Стајић и Влајинац претходно у Друштву г. Д-р Марковића, прочитају овај елаборат и исправе евентуалне омашке, и да се г. Марковићу на име хонорара исплати по 70 динара од табака и да му се да 50 примерака брошура бесплатно.

191.— Набавка справа, плавог камена, семена и др.

Решено: да се припремљени предлози од стране заступника економа предаду ужем Одбору на расматрање, о чему ће исти поднети извештај Управном Одбору на једној од идућих седница.

На место г. Мијоковића, да ступи за трећег члана за набавке и преглед справа, г. Д-р Коста Поповић.

192 — Секретар чита извештај друштвеног изасланика о стању бив. Љубићске Подружине у Мрчајевцима.

Решено: да се поступи по реферату, т.ј. да се прикупе сви подаци о приходу од тога имања за време од како г. Павле Анђелић рукује њиме; кад то буде рашћишћено, продати имање јавном лицитацијом.

193.— Одговор Министра Финансија о уступању друштвене зграде.

Секретар реферише, да је г. Левић, начелник Главног Држав. Рачуноводства, са председником друштвеним г. Кушаковићем, уговорио, да Министарство Финансије узме за

своје потребе: „Велики павиљон“, „салу“, економову канцеларију и канцеларију уредника „Тежака“ бесплатно. О овоме је секретара известио 20. пр. м. један чиновник Министарства Финансија, и изрично му нагласио, да се ово може сматрати као дефинитивна солуција по овом питању.

Решено: да се умоли Министарство Финансија, да ову солуцију потврди писменим актом Друштву.

194.— Секретар чита молбу г. Милоша Пајевића, да му се поред награде, добивених на пчеларској изложби, да и диплома.

Решено: да се са г. Пајевићем не може чинити изузетак, али да се у будуће сваком награђеном излагачу да и диплома.

195,— Секретар чита молбу Женске Учитељске Школе у Карловцима, да јој Друштво материјално помогне да сазида свој српски дом за школу.

Решено: да јој Друштво помогне на тај начин, што ће у своме листу „Тежаку“ учинити апел на Србе — родољубе, а добивени новац послаће им се.

196.— Љуба Станковић моли Друштво, да му поклони стару жицу за подизање живинарника.

Решено: како ће ова жица бити потребна за идуће живинарске изложбе, не може се дати ни продати.

197.— Секретар чита молбу Клуба Живинара за варош Алексинац и околину, да га Друштво материјално помогне.

Решено: како је овај клуб показао заиста стварне и врло добре резултате, да га Друштво помогне сумом од 150 динара.

198.— Секретар чита молбу г. г. Павла Тодоровића, управника школе у Краљеву, и Благоја Тодоровића, пензионера, којом питају кад ће се штампати њихова пољопривредна поука и моле, да им се приликом штампања шаљу коректуре.

Решено: да г. г. Јевтић и Д-р Коста Поповић поднесу предлог на једној од идућих седница о хонорисању тога рада, а да се рад штампа по ранијој одлуци.

199.— Секретар чита писмо г. М. Ступаревића, учитеља, којим изјављује своје незадовољство на решење Управног Одбора по питању о одређеној му награди за рад око Пчеларске Изложбе.

Решено: да му се одређена награда не може повећати г. Грковић цонова тврди, да га је г. Живановић известио да је са г. Ступаревићем утврдио у почетку рада награду од 5 динара дневно; те према томе, ако г. Ступаревић мисли, да има право кога да тужи, може тужити само г. Живановића.

200.— Секретар чита писмо Главне Пчеларске Задруге, којим извештава ово Друштво о почетку свога функционисања, молећи га да то објави и у своме листу.

Решено: прима се к знању, с тим да се штампа циркулар у „Тежаку“.

201.— Пододбор Побратимства у селу Поли (Босна) моли да га Друштво помогне тиме, што ће му давати бесплатно своја издања и лист.

Решено: да му се пошаље 30 књига друштвених издања, оних којих највише има, а „Тежак“ да му се шаље бесплатно.

202.— Секретар чита поздрав и захвалност бугарских пчелара на срдачан и братски дочек у Београду.

Прима се к знању са „Живели“.

Записник

XVII. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане у дому друштвеном 15. октобра 1911. године.

Присутни су били: потпрдседник, г. прота Милош Марковић и чланови: г. г. Сретен Јевтић, архимандрит Рувим, Д-р Урош Стајић, Д-р Милан Влајинац, Петар Матејић, Никола Ранојевић, Борислав Милутиновић, Д-р Богдан Марковић и Д-р Коста Поповић.

Бележио: секретар, Миодраг Обреновић.

203.— Потпредседник извештава о смрти члана добротвора г. Филипа Јовановића, трговца из Крушевца, преминулог 27. септембра т. г.

Одбор прима к знању ову тужну вест, устајањем и са „Бог да му душу прости“, одаје покојнику своју пошту.

204.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

205. — Усмена питања.

а, о седницама.

Решено: да се сваке суботе, у 5 часова по подне, до даљег решења, држе седнице Управног Одбора.

б, о записницима.

Решено: да се сваке седнице доноси књига записника на потпис и потписује примљени записник последње седнице.

в, г. Д-р Влајинац упућује питање о повезивању календара.

Решено: да се штампају 6000 корица за календар и 4000 за поучни део, али да се поучни део не повезује до 1. јануара 1912., јер у случају да се свих 6000 комада календара распродаду, а осети се потреба штампања календарских дела, спојиће се тај поучни део са календарским и добити потпун календар.

206.— Секретар реферише о дуговању Државној Штампарији и последњој опомени исте да јој се у року од десет дана исплати 11.929·77 дин.

Решено: молити штампарију да причека док се то питање не реши. Умолити Господина Министра Привреде да изнесе предлог закона за ослобођењд тога дуга пред Народну Скупштину. Обратити се такође молбом г. Министру Просвете како једну тако и другу молбу да председништво поднесе лично г. г. Министрима, реферишући им цео ток развића тога дуга, и усмено их умоли да се заинтересују за ово по Друштво важно питање.

207.— Секретар подноси предлог буџетског стања на дан 30. септембра.

Решено: да г. г. Сретен Јевтић и Д-р Б. Марковић, прегледају књиге друштвене, сравне их са поднесеним буџетских стањем и поднесу извештај на идућој седници.

Да наименована господа и у будуће врши месечне прегледе књига друштвених.

208.— Питање о друштвеном економу.

Решено: да се распише стечај за економа са платом годишњом од 2200 динара а по способности и више.

209.— Секретар чита понуде Штампарија „Доситија Обрадовића“, „Саве Раденковића“ и „Меркура“ за штампање записника I и II Пољопривредног Конгреса.

Решено: да г. г. Д-р Стајић и Д-р Богдан Марковић виде где ће се штампати, и поднесу предлог за идућу седницу.

210.— Секретар чита пријаву за такмичење по расписаном стечају за подизање живинарника са роком за 15. октобра 1911. год. коју подноси г. Антоније Митровић, мајор у пензији.

Решено: с обзиром на то што нема довољно такмичара, не може се поступити тачно према расписаном стечају. Ипак да г. г. Стајић и Влајинац прегледају живинарник пријављеног такмичара, и поднесу предлог: треба ли га наградити и са колико?

211.— Слава Друштена 30 октомбра.

Решено: да се у очи славе учини помен у Вознесенској цркви, свима умрлим члановима Друштвеним. У томе циљу да се да оглас у „Српске Новине“ „Тежак“ и остале дневне листове.

За помен и славу одобрава се кредит од дин 600.— У одбор за програм славе и припреме за помен да уђу г. г. прота Милош Марковић, архимандрит Рувим и Обреновић. (штампати позивнице и разаслати их).

212.— Секретар извештава, да је по извешћу, које је добио од г Др. Радуловића секретара Берзе, Председик друштвени купио за Друштво 5 сејалица, које се налазе у друштвеном дворишту („фортуна“), а остале 4 сместио је у друштвено двориште по одобрењу Председниковом, с тога што није имао где на друго место да их остави; моли одбор да му допусти да сејалице могу остати још који дан, док не буде спремио магацин.

Решава се: да се молба г. Радуловића не може примити, већ да се умоли да сејалице своје у што краћем времену склони.

213.— Предлог Ужег Одбора о набавци справа, семена и потрошног пољопривредног материјала.

Г. Милутиновић предлаже, да се затраже понуде од бољих немачких кућа, које се баве фабрикацијом плугова, пошто R. Sack неће да ради директно са Друштвом.

Решено: да се Друшто обрати Sack у, и да изнесе своје жеље, да директно без икаквог посредника хоће са њим да ради; у исто време тражити понуде и од других реномираних кућа немачких, које се баве фабрикацијом плугова.

Г. Никола Ранојевић тврди, да у Србији не постоји „Оидијум“, те је предвиђена количина сумпора и сувише велика.

Решено: да Друштво треба да има свега за идућу сезону 2000 килограма сумпора. За остале набавке да се усвоји предлог Ужег Одбора и поступи по истоме.

Записник

XVIII. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане у дому друштвеном 22. октобра 1911. године.

Били су присутни: потпредседник г. прота Милош Марковић и чланови: г. г. Милан Грковић, Д-р Урош Стајић, Д-р Ђорђе Митровић, Д-р Коста Поповић, Д-р Милан Влајинац, Никола Ранојевић и Борислав Милутиновић.

Извинили су се, да не могу доћи: г. г. Архимандрит Рувим и Петар Матејић.

Бележио: секретар г. Миодраг Обреновић.

214.— Председник извештава о смрти члана утемељача г. Тасе Банковића, рентијера, преминулог 21. т. м.

Прима се к знању ова тужна вест, Одбор одаје заслужном покојнику устајањем и са „Бог да му душу прости“ своју пошту.

215.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

216.— Усмена питања и предлози:

а). Г. Грковић моли да се донесе решење у интересу обавештености чланова Српског Пољопривредног Друштва, да се записници редовно одмах по прочитању и примању штампају у „Тежаку“.

Примљен предлог и решено: да се по истом у будуће поступа.

б). Г. Милутиновић пита: шта је урађено са справама, које нису друштвене, а налазе се у дворишту?

Секретар извештава, да је г. Радуловића два пута до сада извештавао да дигне справе, и да је г. Радуловић одговорио: да ће их дићи чим му шупа буде готова, а за пет сејалица „фуртуна“ поднеће наруџбено писмо и рачун.

Решено: не поступи ли г. Радуловић у току идуће недеље по своме усменом одговору секретару, да се преко полиције позове да изнесе справе.

217.— Секретар извештава да г. Алекса Живановић није одговорио ни на друго писмо друштвено.

Решено: да се ствар преда адвокату.

218.— Секретар износи већ раније покренуто питање по чл. 5 друштвених правила, т.ј. да се имена оснивача златним словима упишу на узиданој мраморној плочи у друштвеном дому.

Решено: да председништво поступи по чл. 5 друштвених правила.

По чл. 6 слике чланова добротвора изложиће се у друштвеном дому.

Решено: да се председништво постара за набавку слика свију чланова добротвора.

218. а — Секретар чита одговор г. Министра Финансија о уступању „великог павиљона“.

Решено: да се умоли Министарство Финансија да да одговор тачан на наше писмо од 11. т. м. Бр. 6923, пошто се из писма Министарства ДРБр. 22335 не види тачно остаје ли Министарство при одлуци, коју је усмено доставио начелник г. Левић председнику Друштва.

219.— Секретар чита реферат друштвеног изасланика г. Д-р Ђорђа Митровића са пољопривредне изложбе у Гор. Милановцу.

Реферат гласи:

Српском Пољопривредном Друштву.

Према писму Српског Пољопривредног Друштва од 14. септембра т. г. № 6432 посетио сам као изаслаиик изложбу стоке у Гор. Милановцу, о чему у следећем подносим извештај.

Окружна Пољопривредна Подружина за округ руднички одржала је 17. и 18. ов. м. изложбу стоке: коња, говеди, свиња и оваца са своје области. Први дан примана је стока и распоређивана по категоријама, други дан вршен је преглед, процењиване су и издаване су награде.

Од све стоке највише је било изложено говеди. Изложена говеда представљала су једно шаренило, како се ретко где да видети. У огромној већини преовлађује примитиван тип наших говеда, а одмах затим долазе мелези — продукти укрштања између наших и страних говеда. И ако

ова изложба говеди не може задовољити очекивање, ипак се јасно види да има рада у покрету.

Коњарство је преставила једна група ситних и неугледних коња. У овоме погледу тај је округ, судећи по изложби, јако заостао.

Овчарство и свињарство заступљено је било са врло малим бројем доста добре стоке. Ранијих година ова је стока врло слабо или никако награђивана, зато је тако мало учешћа било.

Награде су биле у пољопривредним справама: сакови, плугови, дрљаче ит.д. У прилогу ·/. план из кога се виде раздате награде.

Редовни члан
Д-р Ђорђе Митровић с. р.

Прима се к знању и штампати га уз записник.

220.— Секретар чита реферат друштвеног изасланика г. М. Радовановића са Пољопривредне Изложбе у Владимирцима.

Реферат гласи:

Српском Пољопривредном Друштву

Београд.

Као ваш изасланик према Вашем наређењу посетио сам пољопривредну изложбу среза посаво-тамнавског у Владимирцима, коју је приредила окружна пољопривредна подружина округа подринског на дан 24, 20. и 26. септембра ов. год.

При отварању изложбе на дан 24 септембра држао сам поздравну реч у име Пољопривредног Друштва. И ако сам се био спремио, да према Вашој поруци, одржим и једно предавање о заразним сточним болестима, нисам могао извршити на дан 25 септембра (: када су гребала сва предавања да се одрже :) с тога, ни г. Аврамовић ни г. Милић Радовановић. Управник овдашње ратарске школе г. Димитрије Николић није хтео такође да држи предавање, и приређивачки одбор донео је одлуку да се предавања у опште не држе.

Имајући у виду доста скромна материјална средства, са којима је одбор располагао, као и краткоћу времена, коју је одбор имао на расположењу за приређивање изложбе, може се рећи да је изложба била лепо и добро уређена. Нарочито оделење за ратарство, повртарство и воћарско било је богато и лепо уређено.

Сточарство је било слабије заступљено, али ипак било је више лепих егземплара добрих крава музара — наше колубарске расе — и неколико лепих бикова. Исто тако било је лепих оваца, а нарочито су пали у очи мелези од наших и источно-фризијских оваца.

Живинарство је било такође добро заступљено са доста лепих егземплара расе плимес-рок, лангшан и орпингтон.

М. Радовановић с. р.
марвени лекар

221.— Реферат г. г. Стајића и Обреновића о штампању рада г. Николе Ранојевића.

Реферат гласи:

Управи Српског Пољопривредног Друштва.

На основу решења управног одбора Српског Пољопривредног Друштва од 13 јуна т.г. прегледали смо спис г. Николе Ранојевића „Криптогамске болести жита у Србији,“ који је Друштву на откуп понудио, и о томе част нам је поднети следеће своје мишљење:

Спис је, како по садржини својој тако и по начину излагања, систематизирању болести и средстава за сузбијање истих, веома пажљиво израђен. Нарочито је његова лепа страна што је псти написан с обзиром на наше прилике, што се код досадањих друштвених издања, на жалост, није могло видети. Из ових разлога, а и с разлога што је ово дело продукат једног стручњака, који је на пољу фитопатологије, већ стекао глас озбиљна и савесна радника, ми смо мишљења: *да Српско Пољопривредно Друштво прими овај спис за своје издање и то под условима, које је г. Ранојевић изложио у својој понуди* од 26 маја т. г. Бр. 3824.

Ако се овај спис штампа у 2000 примерака, као што би требало, онда на име штампања, брошираља, израду клишета и исплате хонорара писцу Друштво ће утрошити највише до 1300 динара.

12 октобра 1911. г.
Београд

С поштовањем
Др. Урош Стајић с. р.
Миодраг Обреновић с. р.

Решено је: да се дело г. Ранојевића оштампа у 2000 примерака, и г. Ранојевићу да се на име награде да 50 динара од штампаног табака и да му се бесплатно уступи 100 примерака.

222.— Школа за Сточарство и Планинско Газдовање моли да јој се набави препарат о непријатељима пчела, који је при повратку са пчеларске изложбе оштећен.

Решено: да јој се набави нов егземплар.

223.— Г. Димитрије Павловић, учитељ у Старом Нагоричину (Кумановска каза), моли да му Друштво да бесплатно 5 књига свога издања.

Решено: да му се да.

224.— Одбор Српске Читаонице у Њујорку моли да му се уступе књиге друштвених издања бесплатно.

Решено: дати им 30 егземплара.

225.— Г. Дрињаковић, учитељ у Мрчајевцима, шаље списак ђака који су убијали беле лептирове.

Решено: да се г. Дрињаковићу заблагодари писмом, и да се ђацима пошаљу по две пољопривредне књиге на поклон (:по један стари календар и једна поучна књижица:).

226.— Народна књижница „Напредак“ у Сомбору моли, да јој се шаље „Тежак“ бесплатно.

Решено: да јој се шаље.

227.— Г. Петар Матејић моли, да му се одобри: да може платити по 0·20 дин. од комада за календаре које је узео на продају, па услед премештаја морао да их остави појединим општинским деловођама да распродаду, па да му новац пошаљу, што ови нису учинили.

Да се не би стварао овим рђав преседан, не може се примити молба г. Матејића, већ да плати пуну вредност по одбитку 30% рабата.

228.— Секретар чита писмо Уједињених Фабрика Томасове згуре, којим пита: да ли би Друштво хтело да се прими вршења огледа са Томасовом згуром?

Решено: да им се одговори, да Друштво хоће да се прими вршења тих огледа, које би изводило на државним имањима. О резултатима ова последња дала би податке.

229.— Секретар чита реферат г. г. Др. Уроша Ста-

јића и Др. Богдана Марковића о штампању рада I и II конгреса.

Решено да се записник рада I и II конгреса штампа према реферату у штампарији „Доситије Обрадовић“, по цени од 55 дин од табака.

Записник

XIX. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане у дому друштвеном 29. октобра 1911. године.

Били су присутни: П.председник г. прота Милош Марковић и чланови г г. Сретен Јевтић, Др. Урош Стајић, Др. Милан Влајинац, Никола Ранојевић, Др. Ђорђе Митровић, Борислав Милутиновић, Др. Коста Поповић и Петар Матејић.

Извинио је се, да не може доћи, члан г. архимандрит Рувим.

Бележио: секретар, Миодраг Обреновић.

230.— П.председник извештава да је почасни члан друштвени ђенерал Илија Ђукнић преминуо 23. ов. м.

Одбор прима к знању ову тужну вест и одаје заслужном покојнику своју пошту устајањем и са „Бог душу да му прости“.

231.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

232.— а) П.председник извештава да Њ. В. Краљ жали што због припрема за пут није могао примити у ауденцију Председништво, које је требало да Га позове на славу.

Прима се к знању.

б) Истом приликом п.председник извештава, да је он са г.г. Грковићем био код г.г. Митрополита, Председника Министарског Савета и Министра Привреде, и позвао их на славу друштвену.

Прима се к знању.

в) Секретар извештава да је начелник Министарства г. Спасић присуствовао у име г. Министра Привреде, који, спречен послом, није могао доћи на нарастос приређен умрлим члановима друштвеним у Вознесенској Цркви 29 т. м.

233.— Секретар чита извештаје, које је добио од разних кућа, од којих су тражени услови и цене за справе, алат, семе и т. д.

а) Браћа Р. Гоћевца за лиферацију бодљикаве жице.

Решено: Понуда се не може узети у поступак одмах, пошто друге понуде за бодљикаву жицу нису још стигле, замолити га да продужи обавезу још за 10 дана.

б) Понуда Кундеа из Дрезде за лиферацију ножева, маказа ит.д.

Понуда, као повољна, прима се; поручити што треба и платити готовим новцем. Умолити га да пошаље мустре својих справа и алата.

в) Понуда Хофхера и Шранца за лиферовање прекрупача.

Решено: да се понуда као повољна, прими и изврши поруџбина.

234.— Секретар чита предлог заступника економовог о потреби набавке 50 литара течног сириштa и 2 кграма сириштa у прашку.

Решено: потражити понуде од данских и немачких реномираних кућа.

235.— Секретар чита предлог заступника економовог о набавци 10 ком. сецкалица за сточну репу.

Решено: потражити понуде од Кинеа и Хофхера и Шранца.

236.— Питање о кошницама, намењеним као награде излагачима пчеларске изложбе.

Решено: Позвати заинтересованог столара преко власти, да према обавези посао доврши, и преда све кошнице комисији за пријем у исправном стању; ставити му рок од 7 дана од дана пријема писма а у исто време известити занатску комору о несолидном начину рада овога столара.

237.— Питање о штампању рада I и II конгреса.

Г. Влајинац моли, да се донесе решење: да сви референти још једном прегледају поверене им делове записника и потпуно их припреме према ранијој одлуци за штампу.

Прима се, и решава да коректуру врше исти референти (сваки по своме делу).

238.— Секретар чита молбу г. Петрића, да може у дворишту друштвеном држати 4 кокошке и 1 петла расе орпингтон, које је добио од Министарства Привреде.

Гласањем решено: да се молба г. Петрића не може примити.

239.— Секретар реферише о развоју питања о продаји семена беле слачице у Трст, и накнади коју тражи купац усљед тога, што није лиферована целокупна количина, и што један део семена не одговара по квалитету мустри.

Решено: Костантује се, да је кривицом административног особље друштвеног произведено ово непријатно питање; да су наводи Српске Трговинске Агенције, сувише претенциозни и увећани; али имајући у виду, да би ово семе остало и на даље неупотребљиво у друштвеном магацину, запремајући место и служећи штеточинама за храну, може се сматрати да је приход од 470 дин. чиста добит. Стога исплатити тражену накнаду на терет партије непредвиђених расхода.

Записник

XX. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане у дому друштвеном 5. новембра 1911. године.

Били су присутни: председник г. В. Кушаковић и чланови г. г. Сретен Јевтић, архимандрит Рувим, Др. Урош Стајић, Петар Матејић, Д-р Милан Влајинац, Никола Ранојевић и Борислав Милутиновић.

Извинили су се да не могу доћи г.г. Д-р Богдан Марковић и Д-р Коста Поповић.

Као гост присутвовао члан г. Максим Николић.

Бележио: секретар, Миодраг Обреновић.

240.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

241.— Секретар чита извод о дуговању Министарства Привреде у износу дин. 18.522·29 за имање, које му је Друштво продало у 1900. г. 15. марта.

Решено: да председник друштвени учини потребне кораке, е да би друштво наплатило ово своје потраживање, и о томе да поднесе извештај одбору на једној од наредних седница.

242.— а) г. Јевтић моли да га одбор разреши дужности рецензента за дело г. г. П. Т. Тодоровића и Б. Тодоровића „о гајењу пољских усева“.

Решено: прима се молба г. Јевтића; умолити г. Грко-

вића да изволи са г. Д-р Костом Поповићем извршити овај посао.

б) г. Јевтић мисли да би много погодније било, да се мермерна плоча са именима чланова оснивача стави у салу друштвену, уместо што се ставља у ходник.

Решено: да се мермерна плоча узида у зид ходника, пошто је то место из многих разлога најподесније.

в) Секретар извештава, да је на молбу начелника Министарства г. Спасића одговорио Управи Народног Позоришта, да ће им Друштво дати на употребу изложбени павиљон за 15 дана, да би њихов сликар могао да изврши малање потребних декорација за један нов комад, те моли да му се овај поступак одобри.

Одбор решава: одобрава се поступак секретара, с тим да се постара да павиљон буде предат у исправном стању.

243.— Економ округа врањског извештава, да је у буџету за 1912. предвиђена сума од 3000 дин. за обласну изложбу у Нишу.

Прима се к знању.

244.— Начелство округа пиротског извештава, да је стављено у буџет за 1912 дин. 1500 за приређивање обласне изложбе у Нишу.

Прима се к знању и решава се: да г. Јевтић учини потребне кораке код г. Министра Финансија, те да ове и ако скромне суме буду одобрене.

245.— Уредник календара чита предлог о хонорисању радова сарадника на Пољопривредном Календару за 1912. и моли да се и њему као уреднику одреди хонорар.

Предлог гласи:

г. Милоју К. Сретеновићу за календарски део — одсеком . . . . . 50·—д.
г. Петру Манојловићу за податке о изласку и заласку сунца, о менама месеца и о прогнози времена и за чланак „Промена времена према положају сунца и месеца у 1912. год.“ — одсеком . . . . . 50·— „
г. Д-р Милану З. Влајинцу за чланак „О појевтињењу производње у нашој земљорадњи“ . . . . . 78·30 „
г. Д-р Милану З. Влајинцу за „Податке о сејању и жетвеном приносу главнијих пољских усева“ и за „Податке о трајању бременитости код домаће стоке“ . . . . 19·40 „
г. Д-р Милану З. Влајинцу за „Преглед садржине пољопривредног календара за последњих 10 подина“ . . . . . 11.20 „
г. Бориславу Милутиновићу за чланак „Користи од гајења луцерке“ . . . . . 20·80 „
г. Ник. Ранојевићу за чланак „Главница у пшеници и припрема семена против ње“ . . 17·— „
г. Д-р Ђорђу Радићу за чланак „О топлим лејама“ . . . . . 45·70 „
г. Д-р Ђорђу Радићу за чланак „Орах“ . . 40·60 „
г. „ „ „ „ 27 бележака, штампаних под потписом — Р — Свега 16·50 „
г. Милану Ђ. Ђурићу за чланак „Како се чува воће за зиму“ . . . . . 15·70 „
г. Милану Ђ. Ђурићу за чланак „Како сточну храну треба припремити“ . . . . . 17·40 „
г. Мил. Ђ. Ђурићу за чланак „Из Свиларства“ 19·40 „
г. Милану Ђ. Ђурићу за 3 разне белешке, штампане под потписом М. Ђ. Свега 8·10 „
г. Паји Т. Тодоровићу-Ђаковчићу за чланак „О хлорози-жутици винове лове“ . . . . 19·30 „
г. Паји Т. Тодоровићу-Ђаковчићу за чланак „Маријаховско говече“ . . . . . 23·— „
г. Паји Т. Тодоровићу-Ђаковчићу за чланак „Како се исплаћују и израђују поједине врсте справа . . . . . 11.50 „
г. Паји Т. Тодоровићу-Ђаковчићу за 4 разне белешке, штампане под потписом —Ђ.— Свега 3·30 „
г. Миодрагу Обреновићу за чланак „О берби грожђа“ . . . . . 13·40 „
г. Александру Г. Јовановићу за чланак „Справљање масла“ . . . . . 20·90 „
г. Александру Г. Јовановићу за чланак „Подизање стаја за говеда“ . . . . . 21·80 „
г. Александру Г. Јовановићу за 1 белешку штампану под потписом А. Г. Ј. . . . . 3.70 „
г. Освалду Репићу за чланак „Свињска куга“ 29·30 „
г. Освалду Репићу за 7 бележака штампаних под потписом Р. Р. Свега 8·60 „
г. Др. Урошу М. Стајићу за чланак „Подизање јевтиних и удобних живинарника“ 40·90 „
г. Др. Ђорђу Јовановићу за чланак „Подизање и гајење четинар. шума . . . . . 33·— „
г. Милораду М. Петровићу за песму „Пада киша“ — одсеком . . . . . 10·— „
г. Милораду Петровићу за „Причу једног кукурузног струка“ . . . . . 6·30 „
г. Милораду М. Петровићу за причу „Коров и усеви“ . . . . . 2·70 „
г. Милораду М. Петровићу за причу „Чича Марков страх“ . . . . . 2·19 „
г. Сретену Динићу за слику из народ. живота „Нема власти!“ . . . . . 11·99 „
г. Сретену Динићу за слику из села „Први човек у селу“ . . . . . 12·79 „

Решено, да се г. Влајинцу као уреднику Пољопривредног Календара за 1912 на име хонорара изда дин. 250., сарадницима пак да се изда по предлогу.

246.— Секретар чита одговор Браће Гоћевца о томе, да остаје у обавези до 16 т. м. за понуду лиферације жице и извештава да су други лиферанти изјавили да сада не могу из разних узрока учинити понуду.

Решено: да се код Браће Р. Гоћевца узме 10.000 килограма бодљикаве жице по конти мустре, а по цени од 50 дин. Лиферовање 1. март 1912 са 4% каса шконт, с тим да Друштво у случају потребе има права да изузме мање количине и пре 1-ог марта.

247.— Секретар чита писмо фирме Кунде, да на ножевима мора стајати поред имена фабриканта и име Јосифа Матковића молећи да му се одобри.

Решено: ни у ком случају име г. Матковића, гвожђара, не сме фигурирати на ножевима, већ или да стоји поред фирме фабрике и име Српског Пољопривредног Друштва или да носи само име фабрике.

248.— У селу Петријеву намерни су да оснују читаоницу; моле Друштво да им помогне тиме, што ће дати бесплатно издање „Тежака“.

Решено: кад читаоница буде основана, нека се обрате молбом.

249.— Миљко Савић, економ из Свештице, моли да

му се опрости дуг од 20 динара (од продаје календаре).

Решено: дуг се никоме без разлике не може опраштати.

250.— Одбор за приређивање изложбе у Турину молч, да му Друштво стави на расположење Павиљои за смештај предмета, који ће се вратити са изложбе.

Решено: да му се Павиљон уступи с тим, да га имају вратити у исправном стању.

Записник

XXI седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане у дому друштвеном 12. новембра 1911 године.

Били су присутни: председник г. Кушаковић, п.председник г. прота Милош Марковић и чланови: Архимандрит Рувим, Др. Урош Стајић, Сретен Јевтић, Никола Ранојевић, Борислав Милутиновић, Др. Коста Поповић и Петар Матејић.

Бележи секретар г. Миодраг Обреновић.

251.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

252.— Секретар чита тужбу г. Михаила Ступаревића, учит. овд., предату суду против Друштва: да му се од 7. јула до 31 августа за рад око пчеларске изложбе плати по 14 дин. дневно, свега 784 дин., од које је суме изузео 430 дин., а остатак од 354 дин. са 6% интереса, да му се изда; да му се надокнади такса по овом спору; да му се надокнаде трошкови око прибирања доказа и писања тужбе у 100 дин.

Одбор констатује: да је овакав поступак једног редовног члана, српског учитеља и раденика на пољској привреди, према једној од најстаријих хуманих установа наших — Пољопривредном Друштву — за сваку осуду и жаљење, у толико пре, што је г. Ступаревић према наводима г. г. Грковића, Петра Матејића, Мих. Петрића и П. Поповића у почетку пристао да овај посао ради са наградом од 5 динара дневно; што је г. Ступаревић стари учитељ српски и пчелар, радио овај посао за време школског распуста, — те решава: да се ова ствар преда адвокату.

253.— Секретар реферише о слабом одзиву окружних одбора новооослобођених округа за приређивање обласне пољопривредне изложбе у Нишу 1912 г.

Решено: да г. Сретен Јевтић оде у Ниш, Пирот, Прокупље и Врање; да Друштво умоли претходно дотичне одборе, да сазову ванредне скупштине, на којима би изасланик Друштва речју изложио све користи од овакве једне изложбе и утицао да се досадања скупштинска решења измене у корист ове изложбе. У случају да Ниш и Прокупље и овом приликом остану индиферентни, радити на томе, да се приреди по једна пољопривредна изложба у Врању и Пироту.

254.— Секретар чита преглед буџетског стања на дан 31 октобра т. г.

Решено: да г. г. Сретен Јевтић и Др. Богдан Марковић прегледају друштвене књиге, сравне их са овим извештајем, и о томе реферишу на једној од идућих седница.

255.— Секретар подноси дефинитиван рачун о трошковима око славе друштвене, чији је износ дин. 530·12.

Прима се.

256.— Уредник „Тежака“ износи предлог о хонорисању радова у „Тежаку“.

Решено: да се радови исплате по досадањој норми; листу хонорара да потпишу г.г. Борислав Милутиновић и Петар Матејић.

257.— Ливница „Балкан“ шаље своју преправљену прскалицу „Балкан“, и моли да је Друштво прегледа и поднесе извештај прегледне комисије.

Решено: да у комисију за преглед ове прскалице уђу г.г. Сретен Јевтић, Борисав Милутиновић, Д-р К. Поповић и Миодраг Обреновић.

258.— Секретар чита понуде за повезивање у тврд повез пољопривредног календара за 1912 год.

Решено: да се повезивање уступи радњи г. Саве П. Миловановића, као најповољнијем понуђачу.

259.— Секретар чита реферат г.г. Д-р Стајића и Обреновића о уређивању клишета и предлог за хонорисање тога рада.

Решено: да се г. Вуличевићу на име хонорара исплати сума од 250 дин. с тим, да је обавезан да изврши чишћење клишета и премазивањем лојем (наднице за чистача платити). Даљу бригу о клишетима да води уредник „Тежака.“

Записник

XXII. Седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане 19. новембра 1911 г.

Били су присутни чланови: г. г. Сретен Јевтић, Д-р Урош Стајић Д-р Милан Влајинац, Д-р Ђорђе Митровић, архимандрит Рувим, Петар Матејић, Д-р Коста Поповић, Борислав Милутиновић, Д-р Богдан Марковић и Никола Ранојевић.

Као гост присуствовао је редовни члан г. Максим Николић.

П.председник г. прота Милош Марковић извинио је се, да због болести у породици не може присуствовати седници.

Г. Д-р Ђорђе Митровић, због хитних послова морао је напустити седницу пре закључка.

Бележио: секретар, Миодраг Обреновић.

У одсуству председника и потпредседника, седници је председавао члан управе г. Сретен Јевтић.

260.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

261.— Усмена питања и саопштења.

а) Решено, да се књижица „Земљорадничке Коморе“ понуди Министарству Привреде на откуп са рабатом од 30% на употребу.

Скренути пажњу у истом смислу и Савезу Земљорадничких Задруга, послати листовима и часописима са молбом за приказ. Известити књижаре са којима је друштво у вези. Послати бугарским пољопривредним листовима са молбом за приказ.

б) Секретар извештава, да је преостао известан број неукоричених календара за 1912 (на финој хартији), моли да се донесе решење: да се календари увежу у тврд повез и раздаду г г. министрима, окружним одборима и угледним људима у земљи.

Решено: предлог се прима и одобрава с тим, да се и један примерак повеже у кожу и пошаље почасном члану друштвеном Њ. В. Краљици Наталији.

в) Секретар извештава: да је расписаним стечајем за набавку плавог камена и раније назначено, да ће се понуде отварати 24. т. у 4 сата по подне, па моли да се за тај дан закаже седница Управног Одбора.

Решено: предлог се прима и усваја.

Г.г. Сретен Јевтић, члан ужег одбора за преглед и набавку справа, семена и др. извештава, да је одбор извршио преглед кошница, које је радио Драгомир Јевтић столар, и да се исте не могу примити с тога што нису у исправном стању. Затим саопштава да му је столар Јањић обећао да ће у кратком року довести све кошнице у исправном стању.

Прима се.

262.— Секретар чита реферат г.г. Стајића и Милутиновића о уређењу библиотеке и хонорисању ради уређивача г. Јокића.

Решено: да се г. Јокићу на име хонорара за овај посао исплати сума од 150 динара.

Да се библиотека преда секретару друштвеном на руковање по новом списку, састављеном према стању књига, које су се у библиотеци нашле.

Да г. г. Стајић и Милутиновић поднесу на једној од идућих седница извештај сходно ранијем решењу управног одбора.

263.— Избор економа друштвеног.

Секретар извештава, да су се, према расписаном стечају од 18. октобра Бр. 7067, пријавили за место економа — магационара: г.г. Владимир Х. Илић стручни агроном, Илија Јевтић свр. економ, Грујица Софронијевић економ у пензији, Милан Грковић пензионар, Милан Драгутиновић, калемар лозног расадника и Михаило Петрић књиговођа друштвени.

Гласањем решено: да се за економа друштвеног са платом од 2400 динара годишње прими г. Милан Грковић пензионер, с тим да се према чл. 23. друштвених правила закљуни уговор са г. Грковићем.

264.— Секретар чита молбу г. Јосифа Ковачевића директора реалке у пензији, којом наводи, да је књиге које му друштво тражи, предао послужитељу, који му је доносио „Тежак“, и моли да се ослободи обавезе да књиге врати.

Решено: пошто назначених књига у реверсу г. Ковачевића од 3 јуна 1895 нема у друштвеној библиотеци, а међутим реверс г. Ковачевића постоји, не може се молилац ослободити обавезе; да књиге врати или њихову вредност исплати.

265.— Секретар чита молбу г. Алексе Живановића, да му се одреди хонорар за обилажење подружина.

Решено: да се г. Живановићу одговори у смислу ранијег решења Управног Одбора, т. ј. да г. Живановић поднесе подвојене и детаљне извештаје, посебно о путовању за припреме око пчеларске изложбе, а посебно за путовање око прегледа и обиласка подружина. И у једном и у другом извештају да буде означено: кад, колико и где је путовао и шта је урадио. Награда ће се одредити кад г. Живановић буде поднео тражене извештаје.

Записник

XXIII. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, одржане 28. новембра 1911. год.

Били су присутни чланови: г.г. Никола Ранојевић, Петар Матејић, Д-р Урош Стајић, Д-р Милан Влајинац, Борислав Милутиновић, Д-р Ђорђе Митровић и Д-р Коста Поповић.

Бележио секретар: Миодраг Обреновић.

Потпредседник г. прота Марковић извинио се да због болести у породици не може присуствовати седници.

Г. Д-р Ђорђе Митровић због хитних послова напустио је седницу пре закључка.

У одсуству председника и потпредседника, седници је председавао г. Никола Ранојевић.

266.— Секретар моли да се донесе решење, да се, пре но што се пређе на дневни ред, приступи отварању оферата за плави камен и рафију, пошто су понуђачи сазвани за 4 сата.

Прима се.

Секретар извештава да су се јавила три понуђача — фирме:

Д. П. Јосимовић, за плави камен, положио кауцију 2500 дин.

Паја Мијатовић, за плави камен и рафију, положио кауцију 3500 дин.

Ст. Ђ. Танасковић и Богдановић, за плави камен и рафију, пололожили кауције 2500 дин.

Решено: Пошто понуђач Ст. Д. Танасковић и Богдановић, није поднео довољно кауције, може се узети у поступак само његова понуда за плави камен.

Према томе за рафију остаје само један понуђач: фирма Паја Мијатовић.

Решено: да се у оваком стицају околности не може узети у поступак ни понуда г. Паје Мијатовића, пошто је једна.

Заступник фирме П. Мијатовића извештава, да је поднео понуду за плави камен и рафију у једно, и да неће конкурисати само за плави камен, те повлачи свој оферат.

Како према томе остају само два понуђача, и то само за плави камен, то је решено: пошто је недовољан број конкурената, не може се ни приступити отварању оферата, с тога расписати нов стнчај за набавку 40.000 кгр. плавог камена и 10.000 кгр. рафије, обзнанити то у „Српским Новинама“; рок подношења оферата до 17. децембра т. г. 12 сати у подне, отварање у 5 по подне.

267.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

268.— Секретар извештава да је друштво набавило од немачке фабрике Рихтерове три плуга № 6, 7 и 8, и моли: да се ти плугови комисијски прегледају.

Решено: да се плугови прегледају на имању Топчидерске Економије у недељу 27. т. м. Г. Јевтића, који је на путу, да замени г. Д-р Влајинац, Комисија да поднесе свој извештај на идућој седници. Комисија да се допуни још једним чланом г. Д-р Стајићем.

269.— Секретар чита извештај комисије о прегледу прскалица „Балкан“ и „Карл Плац“. Поређење је извршено са прскалицама Нехвиловом и Крајином.

Решено: да се извештај штампа у „Тежаку“

270.— Секретар предлаже, да се узме један привремени службеник за сређивање друштвених ствари набацаних ранијих година на таванима.

Г. Д-р Стајић предлаже г. Грујицу Софронијевића, економа у пензији, с тим да му се за тај рад дâ дневница од 5 динтра.

Предлог се прима и усваја.

271. — Набавка 10.000 кгр. кукуруза за продужење опита у Француској (г. Ш. Декроа).

Решено: да Друштво умоли Министарство, да се из Винодељско-Воћарске школе у Букову набаве подаци, да ли школа може да лиферује са свога имања у Балеју 10.000 килограма кукуруза осмака г. Шарлу Декроа у Марсељу, за продужење вршења огледа у већој размери са српским кукурузом; да пошље цену франко Радујевац и да пошље друштву 20—30 клипова за мустру.

272.— Секретар чита понуду Хофхера и Шранца за лиферовање сечки за репу.

Понуда се прима и решава се: да се сечке набаве од те фирме по понуђенимм условима.

273.— Секретар чита понуду Мађарске фабрике суперфосфата (Сен Михаљ), да Друштво поручи пет тона суперфосфата; те ће му фабрика дати још пет тона бесплатно, с тим, да Друштво врши огледе са суперфосфатом и о резултатима извести фабрику.

Решено: пошто Друштво не може из материјалних обзира да усвоји услове, понуђени предлог се не може ни примити.

Записник

XXIV. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 4. децембра 1911. год.

Били су присутни чланови: г. г. Никола Ранојевић, Д-р Урош Стајић, Д-р Милан Влајинац, Д-р Ђорђе Митровић, Борислав Милутиновић, Д-р Богдан Марковић и Д-р Коста Поповић.

Г. г. Архимандрит Рувим и Петар Матејић извинили су се да не могу доћи на седницу.

У одсуству председника и п.председника, седници је председавао члан г. Никола Ранојевић.

Бележио секретар: Миодраг Обреновић.

274.— Секретар чита записник прошле седнице.

Прима се.

275.— Секретар извештава, да је на честитку, којом је Друштво честитало Крсно име своме заштитнику Њег. Вел. Краљу Петру I добио следећи одговор:

„Трудољубивом Српском Пољопривредном Друштву и његовој управи срдачно захваљујем на честиткама о крсном имену мога дома Петар.“

Одговор је примљен к знању и Његово Величанство и Његов Светли Дом, поздрављен узвиком: „Живели.“

276. Секретар извештева, да је прво издање Пољопривредног Календара за 1912. год. у 6000 примерака испрљено 30. прошлог месеца. Моли за решење: хоће ли се накнадно штампати календар, у колико примерака и под којим условима?

Решино: Пошто је према ранијем решењу штампарија имала да задржи слог календарског дела, а поучни је део оштампан у 4000 примерака, оштампати календарски део још у 2000 примерака, спојити са поучним делом и броширати.

277.— Секретар чита реферат ужег одбора за набавку семена и сиришта.

Решено: извештај ужег одбора прима к знању.

Обратити се одмах телеграмом фирми Гарсен и Мистрал питањем: Пошто мустре нису приспеле, које минималне проценте чистоће и клијавости гарантују по понуђеној цени писмом од 15. новембра за луцерку и детелину.

У случају повољног одговора за набавку има извршити поруџбину са роком испоруке cif Fiume крај јануара.

У случају да одговор од Гарсена и Мистрала не буде задовољавајући, извршити поруџбину за иста код Левентела.

1000 кгр. луцерке српског порекла откупити од г. Тиме Владисављевића по понуђеним ценама, испорука крај јануара.

Остала семена набавити код фирме Левентала.

Сириште: Тражити од фирме Јосиповић 2 флаше по пола литра за пробу, и послати их на испитивање у Добричево и Краљево; ако резултати буду задовољавајући поручити 400 литара.

За сада узети од фирме Gebrüder Bayer из Аугсбурга 2 кгр. сириште у прашку и 100 лит. у течности по условима под којима даје Савезу Земљ Задруга.

278.— Секретар чита оставку г. Милана Грковића члана управе. Мотивација: избор његов за друштвеног економа.

Решено: прима се к знању, изнети на Главни Збор.

279.— Секретар чита извештај комисије одређене за преглед кошница поручених код столара Драгомира Јањића.

Решено: прима се и усваја извештај чланова комисије за преглед кошница, с тим, да ће се исплата извршити столару кад и осталих 27 ком. кошница буде довео у исправно стање.

280.— Секретар чита реферат г.г. Милана Грковића и Д-р Косте Поповића и предлог њихов за хонорисање рада г.г. Павла Т. Тодоровића и Благоја Д. Тодоровића „о гајењу пољских усева“.

Решено: предлог се прима и усваја. Писцима за спремање другог издања за штампу, као и за коректуру издати одсеком по 120 дин. — Свега 240 д. у име награде.

281.— Секретар чита молбу слушалаца Пољопривредног Одсека на универзитету у Халу, да им се „Тежак“ шаље бесплатно.

Решено: „Тежак“ им се може, као ђацима слати у пола цене, а не бесплатно.

282. Секретар чита молбу Културне Лиге села Великог Извора, да јој друштво шаље своја издања бесплатно за читаоницу.

Решено: да јој се пошаље бесплатно 30 комада књига друштвеног издања од оних, којих највише има у друштвеном магацину.

283. Секретар чита молбу г. Тиме Владисављевића, да му друштво откупи по понуђеној цени машину за сејање кукуруза.

Решено: не може се узети у поступак молба г. Владисављевића, пошто друштво набавља само оне справе, које за потребно нађе.

284. Секретар чита молбу г. Саве П. Милановића књиговесца, наводећи да је у понуди за повез календара у целој кожи у место по 17 дин. од комада, понудио 17 дин. за 3 ком., те моли да му се рачуна по најнижој поднетој понуди пред његовом.

Решено: прима се молба књиговесца г. Саве П. Миловановића, пошто управни одбор налази да је израда потпуно задовољавајућа.

Г. Миловановићу признати цену од 7.50 дин. по комаду (најнижа понуда пред његовом).

285. Секретар извештава, да је г. Ступаревић погрешно послао кошницу са живим пчелама у Петровац Ра-

дисаву М. Милићу у место г. Милораду Грбићу учитељу из Попучака. Кошница је на путу (одлазак и повратак у Петровац) потпуно упропашћена. Г. Грбић неће да је прими у овом стању и моли да му са исплати вредност њена.

На име експедиционих трошкова изцато је 2.45 дин. па моли за решење.

Решено: вредност пчела и сећа надокнадити потраживаоцу. Издатак око експедиције одобрава се.

Од г. Ступаревића као одговорног за овај посао наплатити цео трошак у износу 17.45 д. (15+2.45=17.45)

286. Секретар извештава да су кључеви од ормана, у којима су друштвена клишета и албум истих, предати уреднику „Тежака“ г. др. Стајићу на руковање.

Прима се к знању.

287.— Секретар извештава да су издате пољопривреднику Миловану Сапунџићу књиге: Луцерка, Поука о гајењу стрних жита, Говедарство и Сточарство (свега 4 ком. књига) у пола цене; моли да му се овај поступак одобри.

Решено: Одобрава се поступак секретарев.

288 — Секретар чита предлог економов за набавку 6 крунача са ђуладима, 6 крњача са ветрилом и 15—20 сецкалица за сламу и шашу.

Решено: Обратити се неколиким најчувенијим фабрикама, тражити цене и услове.

289.— Читаоница у Крушарима моли да јој се дају књиге друштвеног издања бесплатно.

Решено: дати јој 30 књига друштвеног издања бесплатно, и то од оних којих највише има.

290. Адвокат г. Живадиновић моли да му се на име хонорара за спор против масе пок. Јевте Пандуровића исплати сума од 45 дин.

Решено: Ма да је кривицом адвоката друштво повело овај некорисан — штетан — спор исплатити му дин. 45.

Записник

XXV. Седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва, држане 10. и 11. децембра 1911. год.

Били су присутни председник г. Влад. Кушаковић и чланови: г. г. Сретен Јевтић, Никола Ранојевић, архимандрит Рувим, Д-р Урош Стајић, Д-р Милан Влајинац, Борислав Милутиновић, Д-р Богдан Марковић и Д-р Коста Поповић.

Потпредседник г. прота Милош Марковић извинио је се да, због болести у породици, не може доћи.

Као гост био је члан г. Максим Николић.

Бележио секретар: Миодраг Обреновић.

291.— Читање записника прошле седнице.

Прима се.

292.— Усмена питања и саопштења.

а). Секретар извештава, да је столар Драгомир Јањић, извршио доправке и преправке свију кошница, која су код њега биле наручене; да је по томе а на основу извештаја комисије за преглед ових кошница столар исплаћен, и да су кошнице експедоване награђеним излагачима.

Прима се к знању и одобрава.

б.) Секретар извештава, да је молба друштвена — ослебођење дуга, кога Друштво дугује Државној Штампарији — читана пред Народном Скупштином и да је упућена финансијском одбору.

Прима се к знању, с тим, да председник обавести чланове финансијског одбора о постанку и развитку тога дуга.

в.) Председник извештава, да је на основи ранијег решења Управног Одбора, у Министарству Народне Привреде изложио оправдане захтеве друштвене, да му Министарство исплати дуг за уступљену покретност и непокретност имања, на коме се сада налази Ратарска Школа у Шапцу.

Решено: да се друштво обрати још једном молбом Министарству, у којој ће исцрпно бити назначено порекло тога дуговања Министарства Привреде, с напоменом, да би се тај новац употребио на фонд за куповину пољопривредних справа и семена.

г.) Секретар извештава, да се у доњем дворишту Друштвеном налази једна маса дасака, старих сандука и буради, да се то све сада класифицира, и моли за решење да се, пошто се све буде подвојило и сложило, прода јавним надметањем у корист друштвене касе.

Прима се предлог секретарев и одобрава се.

д.) Секретар чита писмо Главне Контроле, као одговор на раније питање друштвено (књижење поклоњених старих књига), којим вели, да Главна Контрола на основу закона о своме уређењу даје обавештења по оваким питањима само г.г. Министрима.

Прима се к знању.

ђ). Секретар моли за решење, на који начин да се траже књиге друштвене од појединаца, чији су реверси у друштву, наводећи, да многи од издавалаца реверса, не дају никаква одговора на све досадање молбе друштвене, да књиге врате.

Решено: Замолити их још једном преко „Тежака“.

293. Секретар чита извештај комисије за вршење упоредних проба са плуговима: Рихтеровим, Саковим и руским.

Решено: Пошто на основу извештаја, Рихтерови плугови не само да изгледају равни Саковим, већ их извесним особинама надмашују, тражити од Рихтера и услове.

294.— Секретар чита извештај изасланика Друштвеног г. Сретена Јевтића о постигнутим резултатима у Нишу, Пироту, Врању и Прокупљу, где је ишао на основу ранијег решења Управног Одбора и моли да му се одреди дневница за поднесене трошкове.

Решено: с обзиром што су највеће суме одредили округ и општина врањску; што је пољска привреда у овоме крају у веома бедном стању; што би се приређивањем пољопривредне изложбе у Врању и на политичко привредну свест Срба из Старе Србије утицало, начелно је решено, — да се обласна изложба приреди у Врању, а да се позову и остали окрузи да узму учешће; у случају да остали окрузи не хтедну да се одазову, изложба у Врању да буде окружна. Г. Јевтићу на име путних трошкова да се изда по 10 дин. дневно и да му се подвозни трошкови признаду.

295.— Секретар извештава, да је према повољном одговору Гарсена и Мистрала (97% чистоте 88% клијавости) извршена поруџбина, а према овлашћењу управног одбора 20.000 кгр. луцерке из Прованса и 500 кгр. семена црвене детелине за крај јануара сіf Фијума.

Прима се к знању и одобрава.

296.— Програмом рада за 1912 год. предвиђена је набавка тријера за пречишћавање семена од луцерке, е да

би се тиме потпомогла производња семена луцерке у земљи, а на штету увоза истог са стране; секретар моли, да се донесе решење по томе питању.

Решено: да се један тријер са свима потребним деловима поручи одмах.

297. Секретар чита извештај г. г. Д-р Стајића и Д-р Влајинца о прегледу живинарника пријављеног такмичара г. Антонија Митровића, а на основи расписаног стечаја од 27 априла пр. год. Бр. 2893, који у вези чл. 58 Правила Друштвених, предлажу да се г. Митровић награди са 200 дин.

Решено: реферат се прима к знању и решава се, да се г. Митровић награди са 200 дин.

298.— Ур. „Тежака“ подноси предлог о уређењу „Тежака“.

Предлог се састоји у следећем: измена формата, о излажењу, цени, скупљању претплате и рекламисању, и редакционом одбору. Решено је:

а). Да формат „Тежака“ од 1 јануара 1912 год. буде велика осмина; број табака: најмање до 2 табака.

б). Да „Тежак“ излази 1. и 15. сваког месеца.

в). Цена да буде 4 дин. за годину, 2 за 6, 1 за три месеца.

г). Учитељском и свештеничком удружењу и удружењу општинских деловођа, да се да рабат 20%, од чега долази на скупљање претплатника 10%. Свима осталим скупљачима 10%.

Ђацима, војницима и сеоским читаоницама, да се даје у пола цене.

д). Да у редакциони одбор уђу г.г. Милан Грковић, Никола Ранојевић, Д-р Милан Влајинац, Д-р Ђорђе Митровић, Борислав Милутиновић, Д-р Богдан Марковић, Д-р Коста Поповић и Д-р Велимир Стојковић.

Редакциони одбор одредиће и број примерака у коме ће излазити „Тежак“.

Г. Д-р Ђорђе Митровић одваја своје мишљење по свему, сем онога што се односи на редакциони одбор.

299.— Секретар извештава, да је рочиште по тужби г. Мих. Ступаревића одређено за 20 т. м., и моли да се одреди вештак и његов замењеник за одређивање посленичке награде.

Решено: да се умоли г. Милан Јованић, да се прими за вештака, а за замењеника њему г. Д-р Ђорђе Ст. Јовановића.

300.— Доношење решења о штампању дела г. Николе Ранојевића: „о криптогамским болестима“.

Решено: да се на основу најповољније понуде да дело у штампу штампарији „Давидовић“, с тим, да се преко понуде може издати за бољу хартију због илустрација до 40 д. укупно.

301.— Секретар чита писмо уређивања клишета г. Вуличевића о непотребности прања и премазивања друштвених клишета.

Решено: да се г. Никола Ранојевић извести о начину клишета, да поднесе на идућој седници реферат, на основу кога ће се донети решење на предлог г. Вуличевића.

Одвојено мишљење г. Д-р Ђ. Митровића, код тач. 298. гласи:

Са предлогом уредника „Тежака“ мишљењем већине Управног Одбора, да се сад изврше извесне реформе „Тежака“, не слажем се из разлога: што је прошлогодишњи збор ставио Управи у дужност да изради нацрт правила, по којима се има извршити реорганизација Српског Пољопривредног Друштва. Намераване измене Друштвених правила, на којима се сад ради, треба да обележе будући правац рада Српског Пољопривредног Друштва и укажу на средства и начине којима ће се то постизавати. Једно од главних средстава којима се има утицати на препорођај наше пољопривреде јесте и писана реч те по томе реорганизација друштвених правила има обухватити и књижевни део рада Српског Пољопривредног Друштва. Непотребно је, дакле, сада пред саму измену друштвених правила вршити неку корениту реформу у уређивању „Тежака“ кад се може десити, да она не буде у сагласности са намераваном реорганизацијом друштвенога рада уопште.

Предлог уредника „Тежака“ треба послати Одбору за израду нацрта нових правила.

22. децембра 1911. год.
Београд.

Члан управе
Д-р Ђ. Митровић с. р.